

Джеймс Олівер Кервуд

Бродяги Півночі

УДК 821.111
ББК 84(7США)
К36

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Переклад з англійської
Юлії Кузьменко, Дар'ї Петрушенко, Анатолія Хлівного

Дизайнер обкладинки Іван Дубровський

ISBN 978-617-12-4448-1 (PDF)

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад, 2018
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2018

КАЗАН

Розділ I

ДИВО

Казан, примруживши очі й засунувши сірого носа між передніми лапами, лежав мовчазно й нерухомо. Скеля — і та могла видатися живішою, ніж він. Жоден його мускул не здригався, ні волосина не рухалась, ані повіки не смикались. Одначе кожна краплина дикої крові в його доладному тілі вирувала у хвилюванні, що його Казан ніколи досі не відчував. Кожен нерв і кожна волокнина в його чудових м'язах були напружені, як сталевий дріт. Він, на чверть вовк, на три чверті гаскі¹, усі чотири роки свого життя жив серед дикої природи. Цей звір знав, що таке знемагати на голод і холод. Довгими арктичними ночами звик він до ридай-вітру, який проноситься над голою північною пустелею. Часто доводилося йому вчувати шум стрімких весняних водоток і гуркіт порогів, скулюватися від реву страшенної бурі. Його шия й боки були пошрамовані в боях, а очі почервоніли від колючих сніговиць. Його звали Казан, Дикий Пес. Це був велет серед собі подібних, до того ж не знав він страху, як і ті люди, що гнали його поперед себе через небезпеки цього крижаного світу.

Досі він не зазнавав страху. Ніколи раніше не відчував бажання повернути навітікача — навіть того страшного дня в лісі, коли став до смертельного бою з великою сірою риссю й поборов її. Він не знав, що його так настрахало, однак усвідомлював, що перебуває в іншому світі, де багато речей лякають і тривожать. Це був його перший контакт із цивілізацією.

¹ Гаскі — порода їздових собак. (Тут і далі прим. перекл., якщо не вказано інше.)

Хоч би господар скоріше повернувся й забрав його з дивної, всуціль наповненої моторошними речами кімнати! Зі стін на нього витріщалися величезні людські обличчя. Вони не рухались і нічого не казали. Так на Казана ще зроду ніхто не дивився. Він згадав, що такий погляд мав раз його попередній господар, коли, тихий і задубілий від холоду, лежав у снігах. Тоді вовкопес довго сидів біля нього й завивав пісню смерті. Та ці люди на стінах на вигляд були живі й водночас скидалися на мертвих.

Раптом Казан злегка нашорошив вуха. Він почув кроки, потім тихі голоси. Один із них належав його господареві. А от другий голос кинув його в дрож. Йому здалося, що колись, дуже давно, ще, певно, щеням, він чув такий от самий дівочий сміх уві сні. Цей сміх випромінював заразóm таку дивовижну щасливість, глибоке любовне хвилювання й душевний чар, що Казан мимохіть підняв голову, тількино вони ввійшли в кімнату, і подивився прямо на них. Його червоні очі заблищали. Він одразу збагнув, що вона багато значить для його господаря, адже рука того обіймала її стан. У променях яскравого світла Казан розгледів її світло-русе волосся, червоні, як кетяги калини, щічки й синьо-волошкові сьйні очі. Дівчина побачила пса і, скрикнувши, стрімголов кинулася до нього.

— Стій! — заволав чоловік. — Він небезпечний! Казане...

Вона стала навколішки поруч із суцільно пухнастим, милим і красивим собакою. Її очі сяяли захватом, а руки заледве його не торкалися. Чи мав він тепер відступити назад? Чи, може, слід було б її вкусити? Хто вона така: чи не ворог, як оті штуки, що висять на стінах? Чи не перегризти б їй білу горлянку? Він побачив, як сплотнілий із переляку чоловік кинувся вперед. У цей час її рука торкнулася собачої голови, і Казан відчув, як усе його тіло, до останньої клітиночки, пройнялося неабияким збудженням. Обіруч дівчина підняла голову пса, так, що її обличчя було дуже близько, і промовила, ледь не пустивши сльозу:

— От ти який, Казане! Дорогий мій Казан, мій геройський собацюра. Ось хто привів його до мене додому живим, коли всі інші повмирали! Мій Казан, мій герой!

А потім — от так предиво! — жінка обличчям притислася до Казана, і той відчув на собі тепло її дотику.

Увесь цей час Казан не рухався. Він ледве дихав. Здавалося, що минуло ой як багато часу, доки дівчина відвела своє обличчя. І коли вона це зробила, у її синіх очах бриніли сльози. Чоловік, міцно стиснувши кулаки і зціпивши зуби, стояв над ними.

— Ще не було такого, щоб він кому-небудь дозволив себе торкатися, та ще й голими руками, — сказав він притишеним здивованим голосом. — Відходь помалу, Ізабело. Боже мій, це ж треба!

Казан, не відводячи від дівчини своїх налитих кров'ю очей, тихо завив. Він хотів знову відчутти її руку, хотів ще раз торкнутися її обличчя. Якщо зважиться на таке, його, мабуть, відлупцюють кийком! Але тепер цей звір не мав на думці нічого поганого. За неї він уже ладен був убити. Ні разу не змигнувши й оком, пес спроквола потягся до дівчини. Почувши, як його господар промовив: «Боже мій, це ж треба!», він здригнувся. Утім за цими словами удару не було. Його холодний ніс торкнувся її тонкого плаття. Вона, знеухомівши, подивилася на нього вологими очима, що блищали, як зорі.

— Дивись, — прошепотіла вона. — Дивись.

Казан, вигинаючись своїм великим сірим тілом, долав п'ядь за п'яддю ту невелику відстань, що відділяла його від дівчини. Його морда спершу торкнулася її ноги, а потім, повільно піднявшись угору, нарешті дісталася теплої маленької руки, що лежала на коліні. Його очі й досі дивилися на її обличчя: він запримітив дивну пульсацію на білій дівочій шиї, а згодом і тремтіння губ, тільки-но вона зачудовано глянула на його господаря. Чоловік і собі став навколінки поруч із ними й знову обійняв дівчину, після чого

поплескав собаку по голові. Казанові це не сподобалось. Сама природа навчила його не довіряти чоловічим рукам. Однак він дозволив себе торкнутися, бо бачив, що це чимось порадувало дівчину.

— Казане, друже, ти її не образиш, правда ж? — тихо сказав його господар. — Ми обидва її любимо, так, мій хлопчику? І тут нічого не вдієш. Вона наша, Казане, *наша!* Вона належить тобі й мені, і ми піклуватимемось про неї все наше життя й, якщо колись доведеться, боронитимемо її до загину, правда ж, мій друже Казане?

По довгому часі, як вони відійшли від собаки, Казан так само лежав на килимку. Дівчина й досі вбирала в себе його погляд. Він лише спостерігав і слухав — і весь час його все більше й більше брала охота торкнутися до дівочої руки, чи її плаття, чи ноги. Невдовзі його господар щось сказав, і дівчина, коротко засміявшись, схопилась і побігла в кут кімнати, де стояв великий квадратний блискучий предмет із зубами, довгими, ніж його тіло. Він недомислював: для чого були ті зуби? Та от дівочі пальці торкнулися їх — і до собачого вуха долинули дивовижні звуки. Ні шепіт вітрів, ні вся музика річкових водоспадів і порогів, ні щебетання птахів напровесні — ніщо, що пес коли-небудь чув, не могло зрівнятися з цими звуками. Уперше на своєму віку Казан почув музику. На хвилюку він здригнувся з ляку, а коли той минув, відчув у своєму тілі дивне збудження. Пес хотів сісти й завити, як то робив на мільярди небесних зір холодними зимовими ночами. Але щось його втримувало від цього. Уся річ була в дівчині. Поволі він почав підкрадатися до неї й зупинився, лиш коли зловив на собі чоловіків погляд. Та вже за мить Казан, притиснувшись горлянкою й мордою до підлоги, поновив свій дуже повільний рух. Він був уже посеред кімнати — саме на півдорозі до неї, — коли прекрасні звуки почали стихуватись і ставати невиразними.

— Іще! — тихо й швидко попрочав чоловік. — Іще! Не зупиняйся!

Дівчина повернула голову, побачила Казана, що розплався на підлозі, і стала грати далі. Чоловік, як і раніше, не зводив із собаки очей, утім його погляд не міг уже стримати Казана. Він підповзав усе ближче і ближче, аж доки, нарешті, досяг своєю мордою сукні, що спадала на підлогу. І тут дівчина заспівала. Від цього співу по Казановому тілу пробігло тремтіння. Давно колись доводилося чути йому й мугикання індіанки з племені крі перед її тіпі¹, і дикий поспів північного оленя, карібу, — та ніколи до його вуха не долинали такі чудесні звуки, що оце лунали з дівочих уст. Тепер він геть забув про свого господаря. Тихенько, зіщулившись, так, щоб вона не помітила, вовкопес підвів голову й упіймав на собі дівочий погляд. Було в її очах щось таке, що надало йому духу покласти голову на її коліно. Удруге відчувши дотик жіночої руки, він заплющив очі й протяжно зітхнув. Музика припинилася. Над Казаном пролунав слабкий деренчливий звук, наче засміялися й заплакали водночас. Зразу ж таки він почув, як кахикнув його господар.

— Я завжди любив цього халамидника, але й уявити не міг, що він на таке здатен, — сказав він, і голос його прозвучав для Казана незвично.

Розділ II НА ПІВНІЧ

Дивовижні дні настали для Казана. Занудьгував він, щоправда, за лісовими нетрями й глибокими снігами; скучив за щоденними спірками зі своїми товаришами в упряжі, коли й зі сваром доводилося їх примушувати йти потрібним маршрутом; за їхнім тявканням слідком; за довгими переходами безмежними дикими просторами навпростець. Бракувало йому

¹ Тіпі — загальноживана назва для традиційного переносного житла кочових індіанців Великих рівнин.

й тих вигуків, що ними погоничі понукали собак рухатись; й осоружного хльостання двадцятифутової¹, зробленої з тельбухів карібу батури; натягу посторонок і дзявкоту прудконогих собак ззаду. Та щось інше замінило йому все те, що він утратив. Це витало в кімнаті, у повітрі навколо нього, навіть коли дівчини чи його господаря не було поруч. Хай би де вона була, Казан дивним чином уловлював її присутність і вже не почувався самотнім. Це був той жіночий півів, через який він іноді тихо жалібно скавчав, хоч насправді дівчини з ним не було. Пес не був самотній ночами, коли мав би вити на зорі, і все через те, що одного разу вночі, блукаючи будинком, знайшов кімнату, де спала дівчина. На ранок, відчинивши двері, та побачила, що Казан лежить, згорнувшись калачиком, на порозі її спальні. Вона нагнулася й обняла його, і її густе довге волосся огорнуло його всього, віддаючи йому свої чудові пахощі. З того дня вона стелила для Казана килимок, щоб той міг спати на ньому. Тепер довгими зимовими ночами звір знав, що його господиня була просто за дверима, і був із того задоволений. Щодня він дедалі менше думав про ті дикі місця, що їх покинув, і все більше про неї.

А згодом усе почало змінюватися. Усі навколо були схвильовані й чомусь постійно квапились, і дівчина стала приділяти йому менше уваги. Він занепокоївся. Дух змін буквально ширяв у повітрі — Казан це відчував, тож почав допитливо вивчати господареве обличчя. І ось одного дня, ще тільки благословлялося на світ, на пса надягнули ошийника з бабіщу² й вивели на залізному ланцюгу надвір. Лише тепер він почав розуміти, що до чого: його кудись відправляли. Раптово він сів, відмовляючись зрушити з місця.

— Ходімо, Казане, — почав умовляти чоловік. — Гайда, хлопчику.

¹ Близько 6 метрів.

² Бабіш — смужки сиріої шкіри, яку використовують як мотузки, тасьму, для виготовлення риболовних сітей тощо. Для більш тонкої роботи (наприклад, шиття) використовували сухожилля карібу чи лося.

Пес, задкуючи, вищирив білі зуби. Він чекав схльосту батога чи удару кийком, але господар засміявся й повів його назад у будинок. Коли вони знову вийшли з дому, з ними була дівчина. Вона поклала руку на голову собаці. Саме вона переконала його стрибнути у велику чорну діру — усередину темного вагона. Дівчина ж і заманила його в темний куток, де господар прив'язав ланцюг до стіни. А потім вони вийшли, сміючись, як двійко малих дітей. Не одну годину пролежав Казан нерухомо, напружено дослухаючись до незрозумілих звуків — стукоту коліс під ним. Кілька разів вони зупинялися, і він чув зовні людські голоси. Аж от йому здалося — ні, він був певен! — що почув знайомий голос. Казан завив, поточившись уперед і натягнувши ланцюга. Двері відкотились убік. Першим усередину заліз його господар, за ним якийсь чоловік із ліхтарем. На цих двох пес не звернув жодної уваги, натомість вдивлявся через просвіт у морок ночі. Він мало не зірвався з ланцюга, зістрибнувши з вагона на білий сніг, та коли нікого там не побачив, завмер і став нюшкувати. Угорі сяяли зірки, що на них він вив усе життя, а навкруг нього, наче стіна, стояв густий ліс, чорний і мовчазний. Марно він винюхував той запах, що за ним так сумував. Торп почув низьку ноту їдучого горя, що вирвалася з кудлатого горла. Він підняв ліхтаря й помахав над головою, друга його рука в цей час не так міцно тримала ланцюга, як досі. На умовний сигнал із темряви, просто перед ними, долинув голос. Казан розвернувся так раптово, що вирвав ланцюг із господарєвої руки. Пес побачив блимання інших ліхтарів, а потім ще раз почув той же голос:

— Каза-а-а-ане!

Він понісся, немов стріла. Торп ішов слідом і лише весело попирхував:

— От же розбишака.

Підійшовши до освітлюваного місця, Торп побачив Казана, що припав до жіночих ніг. Це була Торпова дружина. Вона переможно засміялася.

— Ти виграла! — усміхнувся він без жодного жалю. — Я був ладен закластися на останній долар, що він нізащо б не розпізнав твого голосу. Ти виграла! Казане, чортяко, я ж тебе програв!

Його обличчя враз споважніло, коли Ізабела нахилилася, щоб підібрати кінець ланцюга.

— Ісі, він твій, — промовив швидко чоловік. — Та за ним мушу доглядати я, поки що. Дай мені ланцюг. Я ще навіть тепер не цілком йому довіряю. Він вовк. Я сам бачив, як він у кліп ока відкусив руку одному індіанцеві. А ще якимось він за мить перегриз горлянку іншому собаці. Він покруч, а не чистокровний пес, хоч урятував мені життя, повівшись, як справжній герой, я не можу довіряти йому. Дай мені ланцюг...

Та не встиг він договорити, як Казан скочив до нього й заргав, як дикий звір. Його губи засмикались, оголивши довгі ікла, а спина здибилась. Торп, застережливо скрикуючи, потягся по револьвер, що висів на поясі.

Одначе Казан на нього не зважав. З темряви виринула ще одна постать і стала в колі світла від ліхтариків. Це був Мак-Кріді — провідник, що мав супроводжувати господаря та його молоду дружину в табір на Ред-Рівері. Саме туди повертався Торп, що очолював будівництво нової трансконтинентальної залізниці. Мак-Кріді був високий, міцно збитий, із чисто поголеним лицем. Його квадратова щелепа надавала йому лютого вигляду, а очі світилися такою пристрасстю, яку можна було побачити в погляді Казана, коли той дивився на Ізабелу.

Довга червоно-біла в'язана шапка дівчини сповзла з голови й зависла на плечах. Її волосся виблискувало в тьмяному світлі ліхтарів, а щоки палахкотіли рум'янцем. Вона вмить окинула сягнутими волошковими очима провідника, аж Мак-Кріді відвів погляд. Ізабелина рука лягла Казанові на голову. Спершу пес, схоже, і не відчув її дотику. Як і раніше, він гарчав на Мак-Кріді, і цей загрозливий гаркіт ставав дедалі голоснішим. Торпова дружина потягла за ланцюг.

— Тихо, Казане, тихо! — скомандувала вона.

Почувши її голос, він дещо заспокоївся.

— Тихо! — повторила Ізабела, знову поклавши руку на його голову.

Казан улігся біля її ноги. Але його зуби все ще були оголені. Торп спостерігав за псом. Він дивувався тим отруйним стрілам, що летіли з вовчих очей у бік Мак-Кріді. Великий провідник уже був розмотав свого довгого батога для собак. Його обличчя набрало дивного виразу. Важким поглядом дивився він на Казана. Раптом чоловік подався вперед, поклавши обидві руки на коліна. Мак-Кріді наче забув, що на нього дивляться прекрасні сині очі Ізабели Торп. На хвилику запала напруга, після чого чоловік вигукнув:

— Педре, до мене! *Джиле!*

Цієї команди — «*джиле!*» — навчали тільки собак, що були на службі в Північно-Західній кінній поліції. Казан й оком не моргнув. Мак-Кріді випростався і швидко хльоснув довгим батогом, що розсік навпіл тихе нічне повітря. Звук пролунав такий, наче щойно вистрілив пістолет.

— Джиле, Педре! *Джиле!*

Гаркіт, що чувся з Казанової горлянки, став уже справжнім ревом, та жоден м'яз його тіла не поворухнувся. Мак-Кріді повернувся до Торпа.

— Можу заприсягтися, що знаю цього собаку, — сказав він. — Якщо це — Педро, то це *наскудний* пес!

Торп нагнувся, щоб узяти ланцюг, тож не міг бачити дивного виразу обличчя Мак-Кріді. Однак дівчина запримітила й здригнулася. Кілька хвилин тому, коли поїзд зупинився тут, у Ле-Па, вона, знайомлячись із цією людиною, бачила таку саму міну. Тоді вона лишилася спокійною, адже пригадала багато речей, які розповідав їй чоловік про лісовиків. Вона вже любила їх, уже була захоплена їхньою брутальною відвагою й вірними серцями. Щоб подолати гострі відчуття страху й неприязні, Ізабела насилу всмінулася до Мак-Кріді.

— Ви йому не сподобалися, — тихо засміялася вона до нього. — Спробуйте з ним подружитися.

Торп і досі тримав кінець ланцюга, будучи готовим будь-якої миті відтягнути пса назад. Ізабела злегка підштовхнула Казана до Мак-Кріді. Коли дівчина нахилилася до собаки, провідник обернувся до неї, ставши спиною до Торпа. Потім Мак-Кріді й собі нахилився, та так, що його обличчя було впритул до Ізабелиної голови. Він бачив, як її щоки пашили рум'янцем, а губи випромінювали невдоволення, коли вона намагалася заспокоїти собаку. Торп не міг бачити, що Мак-Кріді дивився зовсім не на Казана, він витріщався на його дружину.

— Ви хоробрі, — сказав він. — Я б на таке не насмілюся. Він може запросто відкусити руку!

Мак-Кріді взяв у Торпа ліхтаря й повів усіх вузькою засніженою стежкою, що вела вбік від залізниці. За густим смерековим лісом ховався табір, що його Торп покинув два тижні тому. Тепер там замість одного намету, де раніше він жив зі своїм провідником, стояло два. Перед наметами горіло велике вогнище, неподалік нього стояли сани. За межами кола, що окреслював вогонь, до дерев були прив'язані Казанові товариші. Він зміг їх розпізнати за нечіткими силуетами й блискучими очима. Поки Торп прив'язував його до саней, пес стояв непорушно, наче заклятий. Знову він повернувся у свій ліс, до своєї команди. Його господиня сміялася й радісно плескала в долоні, схвильована початком дивного й прекрасного життя, що його частиною вона стала. Торп відхилив запону свого намету, і вона, не озиряючись і не промовивши ні слова, ступила всередину. Пес заскавчав і перевів червоні очі на Мак-Кріді.

У наметі Торп промовив до дружини:

— Шкода, що старий Джекпайн не з нами. Він привіз мене додому, але ні за що на світі не захотів повертатися сюди. Ти б тільки бачила, як цей індіанець справляється з собаками. А от щодо цього Мак-Кріді я не такий упевнений. Агент

компанії розповідав мені, що він дивний хлопець, та ліси знає, як свої п'ять пальців. Але собаки не люблять чужаків. Тож із Казаном йому буде непросто!

Казан, почувши голос дівчини, стояв нерухомо. Він не чув і не бачив Мак-Кріді, коли той крадькома підійшов до нього. Голос чоловіка пролунав, наче постріл.

— *Педре!*

Умить Казан скулився, ніби його хвиснули батоном.

— Попався мені, га, старий чортяко! — прошепотів Мак-Кріді. Його обличчя у світлі багаття здавалося дивно блідим. — Звешся інакше, еге? Але ти *попався*, отак-от.

Розділ III МАК-КРІДІ ПЛАТЯТЬ ПО ЗАСЛУЗІ

Ще довго Мак-Кріді безмовно сидів біля вогнища, лише раз чи двічі за цей час відвівши очі від Казана. Згодом, переконавшись, що Торп зі своєю дружиною лягли спати, він заглянув у свій намет і повернувся з пляшкою віскі. Дальші півгодини він, знай, хильцем попивав із неї, а потім підійшов до саней і сів так, щоб Казан, котрий досі був на ланцюгу, не зміг його дістати.

— Попався, га? — повторив він. Спиртне давалося взнаки, і це було видно з блиску його очей. — Цікаво, хто це змінив тобі ім'я, Педре. І як, чорт його бери, ти потрапив до *нього*? Хо-хо, якби ти тільки годен був говорити...

З намету почувся Торпів голос, а затим — тихий дівочий сміх. Мак-Кріді різко випростався. Його обличчя раптом побагровіло. Сховавши пляшку в кишеню, він обійшов навколо вогнища й навшпиньки сторожко попрямував до тіні дерева, що росло біля намету. Там, причаївшись, довго вслухався в чужу розмову. Коли він повернувся до саней, його очі горіли пломенистим божевіллям. Уже звернуло з півночі, коли Мак-Кріді пішов у свій намет.

Тепло вогню зігріло Казанове тіло й зліпило його очі. Він спав неспокійним сном, а його голова була переповнена бентежними видіннями: то він бився з кимось, і тоді його щелепи клацали; то зривався з ланцюга, намагаючись і не можучи дотягнутися до Мак-Кріді чи своєї господині. Казан знову відчував ніжний дотик дівочих рук, чув її чудовий солодкий голос, коли вона співала для нього і його господаря, і його тіло тремтіло й сіпалося з глибокого збудження, що він відчув був тієї ночі. А потім постала інша картина. Привиділось, як він біжить на чолі чудової команди — шістки собак Королівської Північно-Західної кінної поліції, — а його господар кличе його Педром! Далі була ще одна сцена. Вони в таборі. Його господар, безбородий молодик, допомагає вийти із саней іншому чоловікові, чиї руки скриплені спереду дивними чорними кільцями. Далі ще сон: Казан лежить біля великого вогнища. Господар сидить навпроти, спиною до намету. Звідти виходить той чоловік, що мав на зап'ястках чорні кільця. От тільки тепер його руки вільні, і в одній він тримає важкенну ломаку, а вже за хвилину гатить нею по голові його господаря. Жакхливий глухий звук удару й збудив собаку з неспокійного сну.

Він зірвався на ноги. Шерсть на хребті стала дибом, і він загарчав. Вогонь погас, і табір поглинула непроглядна темрява, що передує світанку. Крізь цей морок Казан розгледів Мак-Кріді, що знову стояв неподалік намету його господині. Тепер пес знав: це був саме той чоловік із чорними залізними кільцями, що довгі дні бив його батогом і кийком після того, як уколошкав його господаря. Мак-Кріді почув загрозу, що лунала з його горла, і швидко повернувся до вогнища. Насвистуючи, він почав збирати напівзгорілі поліна. Коли вогнище спалахнуло знову, він розбудив Торпа й Ізабелу. За кілька хвилин з намету вийшов спершу Торп, а за ним і його дружина. Розпущене волосся падало великими золотистими хвилями їй на плечі. Сівши на сани поруч із Казаном, жінка почала розчісуватися. Мак-Кріді підійшов

до неї ззаду й заходився щось шукати в пакунках на санях. Ніби ненавмисно одна з його рук на мить заглибилась у її кучері. Вона спершу й не звернула уваги на це пестливе торкання, а Торп стояв до них спиною.

І тільки Казан зауважив затаєний рух пальців, що голубили дівоче волосся, і шалену жагу, яку випромінювали очі Мак-Кріді. Пес риссю перестрибнув через сани, та так, що чоловік заледве встиг відскочити. Однак далі, ніж на довжину ланцюга, Казан просунутися не міг. Міцна прив'язь відкинула собаку назад, він боком зачепив дівчину, і та впала. Торп, повернувшись, бачив лише кінець сцени. Він вирішив, що Казан напав на Ізабелу, і, через жах не змігши вицідити з себе ні слова, відтяг дружину від того місця. Переконавшись, що вона не постраждала, він хотів витягти револьвер. Та зброя разом із кобурою лишилась у наметі. Біля своїх ніг Торп побачив батіг. Він ухопив його й у нестямі кинувся на Казана. Пес, скоцюрбившись у снігу, не намагався ні тікати, ні нападати. Лише раз на віку йому довелося зазнати таких ударів, як оце тепер. Але ні скаву, ні рику він не зронив.

Несподівано його господиня кинулась уперед і зловила занесений над головою батіг.

— Годі вже! — крикнула вона, і Торп зупинився.

Далі Ізабела знизила голос до шепоту, тож Мак-Кріді не міг чути, що саме вона казала. Та її слова справили вплив на чоловіка. Він, не зронивши ні слова, разом із дружиною пішов у намет.

— Казан скочив не на мене, — шепотіла вона мертво-блідава, тремтячи з раптового збудження. — Той чоловік був позаду мене, — вела далі, стискаючи чоловікову руку. — Я відчула, як він торкається мене, а за мить схопився Казан. Він хотів укусити не мене, а його! Тут щось не так...

Вона ледь стримувалася, щоб не заплакати, і Торп міцно пригорнув її до себе.

— Мені раніше не спадало на думку, але це якось дивно... — промовив він. — Хіба Мак-Кріді не казав, що наче

знає цього собаку? Це можливо. А що, як він раніше був господарем Казана й поводився з ним недобре, а собака цього не забув? Завтра я про все дізнаюсь. Але доки я це з'ясую, пообіцяй, що триматимешся подалі від Казана.

Ізабела пообіцяла. Коли вони вийшли з намету, Казан звів свою велику голову. Від пекучих ударів батога в нього запухло око, а з рота юшила кров. Ізабела, дивлячись на скривавленого напівосліплого собаку, тихо пустила сльозу, але до нього не підійшла. Пес знав, що це його господиня зупинила покарання, і тихо заскавчав і залопотів товстим хвостом по снігу.

Ще ніколи він не почувався таким нещасним, як на другий день, коли упродовж довгих тяжких годин разом зі своєю командою прокладав шлях на північ. Його набрякле око було повне пекучого болю, а збатожене тіло скиміло. Але не через фізичний біль так похмуро похилив він голову, не біль позбавив його заповзяття й моторності поводиря собачої упряжі. Уперше на віку зламався він духом. Колись давно Мак-Кріді часто його гамселив; тепер побив господар. Цілісінький день їхні голоси відлунювали в його голові люттю та мстивістю. Та найбільше діяло те, що тепер Ізабела його сторонилася. Коли вони стали на перепочинок, вона сіла так, щоб він не міг до неї дістати. Господиня дивилася на нього дивними й допитливими очима, але не розмовляла. Пес був певен, що вона теж була готова побити його, тож крадькома відповз від неї й буквально втиснувся в сніг. Зі зламаним духом розбилось і його серце. З настанням темряви він пошукав собі прихистку щонайдалі від вогню, у найтемніших закутках нічної тіні, і сумував там на самоті. Ніхто й не знав, що його серце було огорнуте тяжкою тугою. Хіба тільки Ізабела бачила це. Вона не підходила до нього. Вона з ним не говорила. Та весь час уважно за ним стежила, особливо коли він дивився на Мак-Кріді.

Згодом, коли Торп із дружиною пішли в намет, почався сніг. Казан спантеличено стежив за Мак-Кріді. Чоловік був неспокійним. Він часто прикладався до пляшки, як і минулої

ночі. У світлі багаття його обличчя ставало дедалі червонішим. Казан міг бачити дивний блиск його зубів, коли той дивився на намет, у якому спала його господиня. Не раз він ходив туди й прислухався, та з усього було зрозуміло, що там іще не спали. І от нарешті почулося глибоке дихання Торпа. Мак-Кріді поквапився назад до вогнища й підняв обличчя до неба. Сніг падав так густо, що провідник не витримав, опустив голову, заморгав і протер очі. Потім пішов у темряву, вдивляючись у колю, що вони зробили кілька годин тому. Утім її було ледь видно — свіжий сніг майже запорошив сліди. Ще з годину — і колії не буде, на ранок нічого не свідчитиме, що тут проїжджали люди. Якби вогонь погас просто зараз, то й від нього не залишилося б і сліду. У темряві Мак-Кріді ще раз перехилив пляшку. Його пійняв п'яний вогонь безумства. З уст вирвалися звуки шаленої радості, а серце скажено забилося. Та ще більше закалатало Казанове серце, коли пес побачив, як Мак-Кріді повертається з *кийком*! Залишивши кийок під деревом, провідник узяв із саней ліхтаря й засвітив його. З ліхтарем у руці він підійшов до входу Торпового намету.

— Гей, Торпе. То-орпе-е! — покликав він.

Відповіді не було. Мак-Кріді чув лише дихання сонного чоловіка. Злегка відхиливши запону намету, провідник покликав ще голосніше:

— Торпе!

Проте й цього разу ніхто не ворухнувся, тож він розв'язав мотуззя запони й засунув усередину ліхтаря. Світло блиснуло по золотистому Ізабелиному волоссю, і Мак-Кріді втупився в нього. Його очі палали, наче дві червоні жарини. Аж тут він побачив, що Торп прокидається. Мак-Кріді швидко стягнув запону намету й пошкріб по ній пальцями зовні.

— Гей, То-орпе! То-о-орпе! — покликав він знову.

Цього разу Торп озвався.

— Агов, Мак-Кріді, це ви?

Мак-Кріді злегка відвернув вхідну запону й заговорив упівголоса.

— Так, це я. Вийдіть на хвилину. Щось коїться в лісі. Тільки дружину не будіть.

Він відійшов і почав чекати. За хвилину Торп тихо виїшов із намету. Мак-Кріді показав на густу смеречину:

— Готовий побожитися, що хтось нишпорить навколо табору, — сказав він. — Я, здається, бачив якогось чоловіка кілька хвилин тому, коли ходив по дрова. Ось — візьміть ліхтар! Побачите: ми там точно знайдемо сліди, або я вже геть здурів.

Він віддав Торпові ліхтар і взяв кийка. Казан тим часом заскавулів, але дуже тихо. Він хотів попередити господаря про небезпеку, голосно загавкати, податися на прив'язі вперед. Але пес знав, що той його не зрозуміє, навіть більше, повернеться й поб'є. Тож він лежав нерухомо, хапаючи дрижаків, і тихо скавулів. Він стежив за людьми, поки вони зникли, а тоді став чекати й слухати. Нарешті почувся хрускіт снігу. Казан зовсім не здивувався, побачивши, що Мак-Кріді повертається сам. Він чекав, що той повернеться сам, бо точно знав, навіщо був той кийок.

Тепер в обличчі Мак-Кріді було щось жахливе, звірине. Він був без головного убору. Казан ще більше забився в тінь, коли почув його тихий огидно-страхітливий сміх. Відкинувши кийок і підійшовши до намету, він відхилив запону й заглянув у нього. Торпова дружина досі мирно спала. Тихо, немов кіт, він проник усередину й повісив ліхтар на цвях, убитий в опорну стійку. Його рухи не розбудили Ізабелу, і декілька секунд він просто стояв і дивився.

А зовні Казан, сховавшись у тіні, намагався збагнути зміст цих дивних речей, що відбувалися. Чому його господар пішов у ліс із Мак-Кріді? Чому господар не повернувся? І чого це Мак-Кріді пішов не до свого намету? Пес зовидів, як Мак-Кріді ввійшов усередину, і раптово звівся на рівні. Шерсть на хребті найжачилась, а лапи напружились. Він побачив величезну тінь Мак-Кріді, а вже за мить пролунав дивний несамошитий крик. У дикому жахітті цього крику Казан розпізнав її

голос і прожогом навстрибки кинувся в бік намету. Прив'язь зупинила його, здавивши горло. Він бачив миготливі тіні, що боролися одна з одною, і чув безперервний крик. Дівчина кликала його господаря, а разом і *його!*

— *Казане! Каза-ане!*

Він знову стрибнув, але перекинувся на спину. Він стрибав ще і ще, і щоразу міцний бабішевий нашийник вривався йому в шию, як ніж. Відсапуючись, він зупинився на мить. Тіні й досі боролися, то навстоячки, то навлежачки! Зі залютим гарчанням він з усієї сили ще раз шарпонував ланцюг. Ошийник тріснув — і пес звільнився.

За півдесятка стрибків Казан із диким ревом досяг намету, проник під запону й кинувся до горла Мак-Кріді. Один клац могутніх щелеп — і смерть настала миттєво. Та пес на це не зважав, він і далі бився за свою господиню. Почувся короткий задиханий зойк, що перейшов у тихе ридання. Мак-Кріді впав горілиць, а Казан, відчувши теплу кров, засовував свої ікла все глибше і глибше в горло свого ворога.

Господиня собаки кликала його, смикала за кудлату шию, але він ще дуже довго, учепившись мертвою хваткою, не розтуляв щелеп. Коли нарешті пес відпустив свою жертву, Ізабела з огидою глянула на Мак-Кріді, а потім, затуливши своє лице руками, упала на постіль і лежала там тихо-тихо. Її обличчя й руки були холодні. Казан ніжненько торкався їх мордою, та Ізабела не реагувала. Пес прилаштувався біля господині, очима до небіжчика, готовий у будь-який момент знову дати волю своїм щелепам. «Чому вона й досі нічого не каже?» — дивувався він.

Довгий час дівчина була непорушна. Нарешті вона розплющила очі. Її рука торкнулася собаки.

Зовні почулися кроки.

Це був його господар. Казана знову накрило хвилею давнього страху — страху бути побитим, тож він, не гаючись, подався до виходу. Так, у світлі багаття він побачив свого господаря, що тримав у руці кийок. Він ішов повільно, падаючи

ледь не на кожному кроці, а обличчя його було заюшене червоною кров'ю. Але він таки тримав *кийка*! Він знову його нещадно битиме, як і тоді, коли Казан кинувся на Мак-Кріді. Пес прошмигнув під запоною намету й тихенько сховався в нічній пітьмі. З темряви густої смеречини він озирнувся, і горло його вибухнуло низьким жалібним виттям любові та печалі, що відразу ж затихло. Після *цього* вони битимуть його завжди. Навіть *вона* битиме його. Вони його шукатимуть, і коли вислідять — нещадно битимуть.

Казан подивився на яскраве світіння багаття й повернув свою вовчу голову вглиб лісу. У цьому мороці не було ні кийків, ні жалки'х батогів. Там вони його нізащо не знайдуть.

Ще з хвилину він вагався. І тоді безшелесно, як то вміють дикі створіння, чия кров частково в ньому текла, зник у темні ночі.

Розділ IV НА ВОЛІ

Верхівками смерек гуляв тихий низький стогін вітру. Казан поринув у таємничу темряву лісу. Кілька годин він пролежав неподалік табору, невідступно вдивляючись своїми червоними запухлими очима в намет, де нещодавно розігралася жахлива сцена.

Казан знав, що таке смерть. Він значно краще, ніж люди, міг виловити її запах у повітрі на віддалі. Він розумів, що смерть скрізь навколо нього, що він сам був її причиною. Він лежав на животі в глибокому снігу і тремтів. Три чверті його ества, те, що від собаки, було перемучене горем, а вовча чверть усе ще загрозливо виставляла ікла і мстиво світила очима.

Тричі господар виходив із намету й голосно його кликав:
— Казане! Казане! Каза-ане!..

Щоразу з ним виходила жінка. У світлі багаття Казан бачив, як світиться її золотаве волосся, достоту як тоді, у наметі, коли він напав і вбив того чоловіка. У синяві її очей відблискувало те ж саме дике жажіття, а обличчя було одного кольору зі снігом. І вдруге, і втретє вона також кликала його:
— Казане! Казане! Каза-а-ане!

І все, що було в ньому від собаки, а не вовка, радісно тріпотіло зі звуком її голосу, і він щоразу поривався повзти до господині, хай би навіть вона його відлупцювала. Але страх бути битим усе ж таки переважав, сковував його тіло. За кілька годин у наметі запанувало мовчання, там уже не снували тіні, а багаття остаточно погасло.

Казан обережно виповз із непроглядного мороку, прокрався повзком до нав'ючених саней, що стояли біля згарища. За саннями в тіні дерев накрите ковдрою лежало тіло чоловіка, якого вбив Казан. Туди з намету його виволік Торп.

Пес ліг мордою до теплих жарин, підставивши під голову передні лапи. Він припав очима до намету, будиши готовий дременути в ліс, щойно там хтось заворушиться. Але від сірого попелу згорілого вогнища тягнуло теплом, і пес почав заплющувати очі. Кілька разів він пересилював себе, намагаючись пильнувати. Та все ж таки його важкі повіки зрештою склеїлись.

У сні він тихо скавулів, м'язи його сильних лап час від часу здригалися, і по його рудуватій спині пробігало тремтіння. Торп, що тепер спав у наметі, якби тільки глянув на Казана, то одразу ж зрозумів би: пес бачить сні. А золотоволоса Торпова дружина, що лежала, притулившись до чоловікових грудей, і раз у раз здригалася, як і Казан, знала б, що йому снилося.

А снилося безстрашному псові, що він знову рветься з ланцюга. Його щелепи клацнули сталевими кастаньетами, і цей різкий звук його й розбудив. Він схопився на ноги, шерсть на хребті наїжачилась, а вискалені ікла заблищали, як ножі зі слонової кісті. Він прокинувся саме вчасно. З на-

мету чулося ворущіння. Його господар прокинувся, і якщо зараз не втекти...

Казан швидко кинувся в хашу густого смерекового лісу й сховався там, висунувши з-за дерева тільки голову. Він знав, що господар його не помилує. Торп відбатожив його лише за те, що пес кинувся на Мак-Кріді. Тоді йому був би кінець, якби дівчина за нього не заступилася. А тепер він порвав горло Мак-Кріді, забрав його життя. За це його точно не помилують. Навіть жінка не зможе його врятувати.

Як шкода, що господар повернувся після того, як він перегриз Мак-Кріді вени. Як було б добре, щоб Торп і далі лежав, стікаючи кров'ю, у лісі. Тоді пес міг би нерозлучно бути з господинею, і вона б його по-справжньому любила. Він би скрізь слідував за нею, захищав і, якби довелося, помер би за неї. Але Торп таки вийшов із лісу, і Казан утік, бо тепер Торп був для нього такий же самий, як усі інші чоловіки: з палюгою, батогом і дивними речами, які вивергали вогонь і смерть. Але тепер...

Благословлялося на світ. З рушницею в руках зі свого намету вийшов Торп, а за ним одразу ж Ізабела. Вона вхопила за чоловікову руку, й обидвоє глянули туди, де лежало накрите ковдрою тіло. Потім жінка щось промовила до Торпа, той випростався, закинув голову назад і гукнув:

— Казане! Гей-я-ге, Казане! Каза-ане!

Казанові мороз пройшов поза шкурою. Чоловік намагається заманити його. А сам тримає в руках ту штуку, що вбиває.

— Казане!.. Каза-ане!.. Ка-а-аза-а-ане-е! — знову крикнув він.

Казан обережно позадкував від дерева. Він добре знав: відстань нічого не значила для холодної смертельної речі, що її Торп тримав у руці. Він розвернувся й тихесенько заскавулів. Його почервонілі очі переповнила невимовна туга, коли він востаннє глянув на дівчину.

Тепер він знав, що назавжди розлучається з господаркою, і відчув у своєму серці таку муку, що її зроду-віку не від-

чував; муку, у сто разів дужчу за біль від кийка, батога, холоду чи голоду. Тепер Казанові хотілося лише закинути голову догори й вити, щоб вицідити в сіру порожнечу неба свою самотність.

У таборі почувся тремкий дівочий голос:

— Він пішов.

Навіть сильний чоловічий голос, і той злегка здригався:

— Так, він пішов. *Він усе зрозумів*, а я ні. Я б віддав рік свого життя, щоб вернути той день, коли побив його батогом. Так, він не повернеться.

Ізабелина рука стиснула його руку.

— Повернеться! — крикнула вона. — Він мене не покине. Він любив мене, попри всю його дикість і лють. І він знає, що я люблю його теж. Він повернеться...

— Послухай!

З глибини лісу почулося довге, сповнене безпорадного суму виття. Так прощався з господинею Казан.

Після цього пес ще довго сидів, вдихаючи на повні груди нову свободу, удивляючись у навколишні глибокі темні лісові яри, куди з настанням світанку потрапляло все більше світла. Відколи його купили на Маккензі й уперше запрягли в сани, він частенько з тугою в серці марив волею — до цього спонукала його вовча природа. Та йому завжди бракувало духу наважитися на це. Тепер вона звихрювала його серце. Тут не було кийків, не було батогів, ні звірів у людській подобі, що спершу викликали в ньому недовіру, а потім ненависть. Вовча кров була Казановим безталанням. Якби вона не текла в його жилах, то палиця давно б упокорила його, а так — лише примножила вроджену лють. Чоловіки були його найзапеклішими ворогами. Вони знову й знову били його ледь не до смерті. Вони називали його «паскудним покручем», цуралися його й ніколи не проминали доброї нагоди хльоснути по спині. Усе його тіло було вкрите шрамами через них.

Він ніколи не відчував до себе ні доброти, ні любові аж до того самого вечора, коли жінка, попри відчайдушний

крик її чоловіка, уперше поклала свою маленьку теплу руку на його голову й притулилась обличчям до його морди. Він уже хотів був уп'ястися іклами в її білу плоть, але той ніжний дотик, солодкий голос умить пройняли його прекрасним хвилюванням. Це було його перше пізнання любові. А тепер чоловік прогнав його від неї, від її рук, що ніколи не тримали кийка чи батога. Казан, біжучи все далі й далі, аж загарчав на саму думку про це.

Він підійшов до краю болота, коли вже зовсім розвиднілось. Увесь цей час Казан був переповнений якимось дивним відчуттям занепокоєння, і денне світло геть не розвіяло його. Нарешті він був вільним від людей, так від них далеко, що навіть запаху їхньої присутності в повітрі не відчувалося. Але й не пахло тут ні іншими собаками, ні саньми, ні вогнем, ні товариським спілкуванням чи їжею — усім тим, що для Казана вже давно стало частиною його життя.

Кругом панувала цілковита тиша. Болото лежало в улоговині між двох гірських хребтів. Тутешні смереки й кедрі росли низько й так густо, що під ними майже не було снігу, а день скидався на сутінки. Найбільше бракувало йому двох речей: їжі й товариства. І вовча, і собача його сутності бажали втамувати голод, а для собачої важливо було ще й утамувати спрагу спілкування. Обидва бажання могла задовольнити його сильна вовча кров. Вона підказувала йому, що десь у цьому світі безгоміння між двома гірськими хребтами можна було знайти компанію для спілкування, і все, що треба зробити для цього, — це сісти й проквилити про свою самотність. Не раз у глибині його грудей щось починало тріпотіти, підніматися до горла й вилунювати зрештою жалібним скавулінням. Це було не до кінця народжене вовче виття.

Здобути харч виявилось легше, ніж голос. До полудня він піймав і з'їв великого білого зайця. Його тепла плоть і кров смакувала більше, ніж морожена риба чи сало з висівками. Це значно додало Казанові духу. По обіді він ганявся ще за багатьма зайцями й двох таки вполював. Досі він не знав

захвату від переслідування. Тепер міг убивати скільки бажав, хоч навіть не з'їдав усього впольованого.

Але зайці не чинили опору, помираючи надто легко. На смак вони були дуже ніжні, та досить скоро Казанові набридло їх убивати. Він прагнув чогось більшого. Тепер він пересувався не скрадаючись і не ховаючись. Тепер він високо тримав голову. Його шерсть стирчала дибом, пухнастий хвіст гойдався вільно, як у вовка. Кожна волосинка в його тілі була повна жаги до руху, до життя. Він простував на північний захід, відповідаючи на поклик минулих днів, коли ще жив біля річки Маккензі, що текла за тисячу миль звідси.

Того дня йому траплялося багато слідів на снігу. До всіх він принохувався й уже добре знав, як пахнуть відбитки копит лося й оленя, маленькі сліди від м'яких лап рисі. Він ішов у тропі за лисицею, діставшись місцини, з усіх боків оточеної високими смереками. На притоптаному снігу валялися сови-на голова, пір'я й нутрощі, а вся галявина була залита кров'ю. Так Казан дізнався, що він не один мисливець у тутешніх краях.

Під вечір він запримітив на снігу сліди, що дуже скидалися на його власні. Вони були зовсім свіжі, і від них віяло таким теплим запахом, що Казана знову почало наповнювати бажання сісти й заквилити, як вовк. Це бажання росло дедалі більше з настанням ночі, що вже опустила свої крила на ліс. Він ходив увесь день, та втоми не відчував. Тепер люди були далеко, а нічні сутінки якимось дивно його звеселяли. Вовча кров у його жилах побігла все швидше. На яснозорому нічному небі сходив місяць. Нарешті Казан умос-тився на снігу, підняв голову вгору, до смерекових верхівок, і його вовче ество вилилось у тиху ніч протяжним скорботним виттям, яке було чути на багато миль навкруги.

Скінчивши свою сумну пісню, пес ще довго сидів і прислухався. Тепер він мав голос — голос із дивними, новими для нього нотками, що додавали певності у своїх силах. Він сподівався почути відповідь, але її не було. До цього він

подорожував проти вітру, а коли завив, то попереду із заростів вискочив лось і побіг стрімголов геть від страшного виття, прокладаючи собі дорогу крізь густий ліс рогами, що дріботіли по деревах, наче по барабанах.

Ще двічі Казан заводив свою пісню. Його непомалу тішив оцей новий призвук власного голосу. Потім він знову побіг уперед, невдовзі опинившись біля кам'янистого гірського хребта. Залишивши позад себе болота, пес почав видиратися вгору. Йому здавалося, що він наближається просто до зірок і місяця. А з другого боку хребта перед його очима постала велика широка рівнина, замерзле озеро, що блищало в місячному світлі, і біла річка, котра витікала з озера кудись у не дуже густі й не такі темні, як ті, що росли на болоті, лісі.

І тоді кожен м'яз його тіла закам'янів у напрузі, а кров у жилах шалено завирувала. Здалеку на рівнині почулося виття — таке ж, як і *його*, вовче виття. Його щелепи клацнули, білі ікла заблищали, і він загарчав. Він хотів був відповісти, та якийсь дивний інстинкт спонукав його цього не робити. Цей дикий інстинкт тепер панував над ним. Повітря, шепіт смерекових верхівок, навіть місяць і зорі — усе йому підказувало, що він чув вовче виття, але тільки не *закличне*, а *якесь інше*.

За годину знову виразно почулося виття. Це був протяжний звук, що перейшов у різкий і короткий дзвяквіт. Казана охопило не знане досі несамолюбне збудження. Той же інстинкт підказував йому, що це був заклик до полювання, і Казан так і поривався піддатися йому. За мить чи дві виття повторилося. Цього разу зовсім близько, десь біля підніжжя пагорба, почулося виття у відповідь; за ним ще одне, та так далеко, що його заледве можна було розчути. Вовча зграя збиралася на нічне полювання. Але Казан лише тихо сидів і тремтів.

Він не боявся, ні, просто ще не був готовий іти до них. Гірський кряж наче розділив його світ навпіл. Попереду було нове незвичне життя без людей. З іншого боку щось ніби манило його назад. Раптом він повернув голову, подивився

позад себе на простір, залитий місячним світлом, і заскиглив. Цього разу Казан завив, як пес. Там лишилася його господиня. Він ніби й досі чув її голос, відчував дотик її м'якої руки. Йому ввижались радісне обличчя й веселі очі, її сміх, що зробив його безжурним і щасливим. Вона гукала його через ліси, і він розривався між прагненням відповісти на це гукання і бажанням спуститися на рівнину. Бо там, поруч із жінкою, він бачив і чоловіків, що чекали його з кийками, виразно чув хльостання батогів і відчував жалючий біль від їхніх ударів.

Довгий час Казан залишався на вершині гірського хребта, що розділяв його світ. Зрештою, він повернувся й почав спускатися на рівнину.

Усю ту ніч він тримався неподалік зграї, що була на полюванні, та дуже близько не наближався. Це було й на краще, адже він, як і раніше, пахтів слідами від упряжі й людиною. Зграя роздерла б його на шматки. Найсильніший інстинкт жителів дикої природи — самозбереження. Мабуть, саме цей далекий відгомін диких предків і спонукав Казана раз у раз валятися в снігу, саме там, де слідів зграї було особливо багато.

Тієї ночі на березі озера вовча зграя вполювала оленя-карібу й бенкетувала мало не до світанку. Казан увесь час пересувався проти вітру. Запах крові й теплого м'яса лоскотав його ніздрі, а тонкий слух вловлював хрускіт кісток. Але інстинкт був сильнішим за спокусу.

І лише серед білого ранку, коли зграя розбрелася рівниною хто куди, пес, нікого не боячись, підійшов до місця дувану¹. Там він не знайшов нічого, крім залитого кров'ю снігу вперемішку з кістками, нутрощами й рваними шматками шкіри. Та й цим він був задоволений. Цілий день він валявся в цьому місиві, утикаючись у нього носом і пропахуючись ним.

А вже другої ночі, коли знову зійшов місяць, а на небі висипали зорі, він, позбувшись усякого страху й нерішучості,

¹ Дуван — поділ здобичі; сходка для поділу здобичі.

оголосив новим товаришам із великої рівнини про свою присутність.

І цієї ночі та зграя вийшла на лови. Хоча хтозна, може, то була інша зграя, що, почавши полювання за кілька миль звідси на південь, загнала ва́женку¹ на велике замерзле озеро. Ніч була дуже ясна, видно було, мов удень. З узлісся Казан спочатку побачив, як за третину милі від нього на озерний лід вискочила олениця. Потім він узрів зграю — десь із десятків вовків, — що фатальною підковою переслідувала зацьковану тварину. Два ватажки бігли майже біля самісінької жертви.

З різким вереском Казан вискочив із темряви. Він був саме на дорозі, якою тікала олениця, і блискавично кинувся на неї. За якихось двісті ярдів ва́женка його побачила й круто звернула праворуч, де її вже чекала роззявлена пащека одного з ватажків вовчої зграї. Казан одночасно з другим ватажком досяг жертви, залізною хваткою вчепившись зубами в її м'яке горло й повиснувши на ньому. Тим часом на оленицю навалилася хмара вовків. Тварина не витримала такого натиску й упала на Казана, чиї ікла глибоко вп'ялися в яремну вену жертви. Пес був притиснутий до землі, проте щелепу не розчіплював. Це була його перша велика здобич. Його кров кипіла вогнем, він гарчав крізь зціплені зуби.

І лиш коли ва́женка смикнулася востаннє, Казан вивільнився з-під її грудей і передніх ніг. Того дня він уполював зайця, тож голодним не був. Пес ліг на снігу й став чекати, доки ненажерлива зграя шматувала мертву оленицю. За деякий час він підійшов ближче, спробувавши протиснутися між двома вовками, але ті на таке ошкірилися, будиши незадоволеними цим вдиранням.

Тільки-но Казан відсахнувся, усе ще вагаючись, чи варто спілкуватися зі своїми дикими братами, як велика сіра постать вистрибнула зі зграї й посунула прями́сінько до його горла. Казан заледве встиг підставити нападникові плече,

¹ Ва́женка — самиця північного оленя.

а вже за мить обидвоє борсались у перевертах. Шум несподіваного бою відірвав зграю від бенкету. Протиборці тим часом уже були на ногах. Вони повільно ходили колом, вищиривши свої білі ікла й наїжачивши жовтуваті спini, а навколо бійців змикалося фатальне кільце вовків.

Казанові це була не первина: не раз і не двічі він сидів ось у такому колі, спостерігаючи, чим закінчиться бійка. Було й таке, що він сам ставав у коло до смертельного бою. Так-бо вирішували, хто сильніший, і іздові собаки. Якщо людина не втручалася кийком чи батоном, такі двобої неминуче закінчувалися смертю. Тільки один боєць міг зостатися живий. Бувало, помирали обоє. Але тут не було людини — лише смертельний заслін із білозубих демонів, готових стрибнути й порвати на шматки першого бійця, що опиниться горічерева. Казан був чужинець, та він ані на крихту не боявся тих, хто його оточив. Великий правічний закон зграї примусить їх бути справедливими.

Він мав на оці тільки великого сірого вожака, що кинув йому виклик. Супротивники й далі кружляли колом. Де ще хвилюк тому чулося клацання щелеп, що рвали м'ясо, була тепер мертва тиша. Слабосилі безпорадні собаки півдня неодмінно б гаркали в такому разі, але Казан і вовк лишалися безмовними. Їхні вуха були підняті сторч, а не притиснуті назад, а густі хвости висіли вільно.

Несподівано вовк блискавично кинувся вперед. Його гострі щелепи клацнули. Звук був такий, наче зуби вдарились об сталь. Та нападник цілі не досяг, схибивши лише трошечки. Казан ухилився, і тієї ж миті його гострі, як ніж, зуби різнули вовчий бік.

Вони знову почали кружляти. Їхні очі все більше наливалися кров'ю, а губи були високо підняті. І тут стрибнув Казан, намагаючись смертельно вкусити свого супротивника за горло. Та й він промахнувся на дрібку. Вовк і собі ухилився й хапнув незахищений Казанів бік. Тієї ж миті по нозі собаки потекла кров, заливаючи червоним білий сніг. Пекучий біль

у боці свідчив, що Казанів ворог був досвідченим у таких двобоях. Пес припав до снігу, витягнувши голову вперед і притиснувши горло до землі. Захистити горло й вижити — такому виверту Казан навчився ще в щенячому віці.

Двічі вовк обійшов навколо Казана. Пес повільно повертався, упівока дивлячись на кривдника. Вовк стрибнув ще раз. Казан тим часом роззявив свою страшну пащу, будучи певен, що цього разу йому вдасться здійснити задумане. Та його зуби лише клацнули в повітрі. Зі спритністю кішки вовк перевернувся через себе й став на ноги.

Хитрість не вдалася, тож Казан, загарчавши по-собачому, кинувся на вовка. Один стрибок — і він досяг супротивника, навалившись на нього всією вагою свого тіла. Клацання зубів — Казан знову спробував уп'ястись у вовче горло, але, як і перед тим, схибив. Пес ще не отямився, а вовк уже в'ївся йому зубами в зашийок.

Уперше в житті Казан відчув жах і біль смертельної хватки. Він чимдуж шарпнув головою трохи вперед і клацнув зубами навмання. Його міцні щелепи зімкнулися на вовчій передній лапі, біля самого тулуба. Почувся хрускіт кісток і звук розірваної плоті. Коло вовків, що чекали на кінець битви, ставало тіснішим. Спостережники точно знали, що один із бійців буде подоланий ще до того, як розімкнуться щелепи. От-от хтось упаде, і тоді це стане фатальним сигналом, щоб добити невдачу.

Тільки густа шерсть, товста шкура на загривку й міцні м'язи врятували Казана від жахливої долі переможених. Вовк глибоко вп'яв свої зуби, та не досить глибоко, щоб погубити Казанове життя. І раптом пес, напруживши останні сили, скинув із себе наляглого супротивника. Хватка на його шиї послабшала. Ще один ривок догори — і він був вільний.

Одним махом він скочив на скульгавілого ватажка зграї й усієї вагою свого тіла вдарив його в бік. Казан знав, що такий стрімкий удар, якщо його завдати вчасно, мав більше шансів стати смертельним, ніж хватка за горло. Цього разу

так і було: великий сірий вовк не втримався на ногах і лише на мить упав на спину, і саме тоді на безвладного ватажка накинута його зграя, завзято прагнучи забрати останні краплини життєвої сили.

Важко сапаючи й стікаючи кров'ю, Казан виповз із сірої ревучої маси. Він охляв. У голові туманіло. Він мав лише одне бажання: швидше лягти на сніг. Але старий непомильний інстинкт застеріг його не піддаватися цій слабкості. Від зграї відійшла пригожа й проворна сіра вовчиця. Підійшовши до нього, вона лягла перед ним на снігу, а потім хутенько піднялась і обнюхала його рани.

Вовчиця була молода, сильна й красива, та Казан і оком не повів на неї. Він дивився на бойовисько й на ту мализну, що лишилася від колишнього ватажка. Зграя вже повернулася до перепиненого бенкету. Знову почувся хрускіт кісток і звук розірваної плоті. Щось підказувало йому, що віднині його дикі товариші пізнаватимуть його голос, і коли він, сидючи, заквилить на місяць і зорі, то ці прудконогі мисливці великої рівнини обов'язково відгукнуться. Казан двічі обійшов навколо важенки і зграї, а тоді помчав геть до краю чорного смерекового лісу.

Коли Казан був уже в тіні, то оглянувся. Сіра Вовчиця була лише за кілька кроків від нього. Вона дещо боязко наближалася до Казана. Коли ж стала поруч із псом, то також обернулася до темної живої плями там, на озері. Казан тим часом відчув щось у повітрі. Це не був запах крові, аромат ялицевої чи смерекової смоли. Здавалося, ці пахощі всмоктали в себе яскраві зорі, місяць і безхмарне небо, напрочуд дивну й несказанно гарну нічну тишу. А призвідницею цього була Сіра Вовчиця.

Він подивився в її очі й побачив там сподівання й допитливість. Вона була дуже молода — найпевніше, тільки-тільки вийшла зі щенячого віку. Мала сильну, струнку й гарну статуру. У місячному світлі м'яко вилискувала шерсть під її горлом і вздовж спини. Вдивляючись у Казанові очі, Сіра

Вовчиця не по-щеньчому заскавуліла. Пес присунувся до неї й поклав свою голову на її спину. Він і досі дивився на зграю. Казан відчував тремтіння супутниці. Він знову подивився на місяць і зорі, намагаючись зрозуміти, чому Сіра Вовчиця збурювала його кров.

Більшість свого життя Казан проводив у дорозі — в упряжі, — і дух шлюбного сезону доносився до нього здалеку. Але тепер він був дуже близько. Сіра Вовчиця підвела голову й торкнулася своєю м'якою мордою його рани на шиї. Цей ніжний дотик, тихе скавчання викликали в Казанові такі ж відчуття, як і ласки й голос його колишньої господині.

Казан повернувся й заквилив. Потім він настовбурчив шерсть, високо підняв голову, наче кидаючи виклик дикому світові, що лежав перед ним, і подався у морок лісу. Поруч із ним бігла Сіра Вовчиця.

Розділ V БІЙ У СНИГАХ

Тієї ночі вони знайшли прихисток під густою ялицею. Коли лягали на м'який безсніжний килим із хвої, Сіра Вовчиця притулилася своїм теплим тілом до Казана й ще довго зализувала його рани. На світанку з неба пластівцями почав сїятися сніг, такий рясний, що вже за десять кроків нічого не було видно. Стояла досить тепла й така тиха погода, що в усьому світі, здавалося, не було більше жодних звуків, окрім шепоту падаючого снігу. Цілісінький день Казан і Сіра Вовчиця подорожували пліч-о-пліч. Раз у раз пес повертав голову назад, поглядаючи на гірський хребет, що з-за нього він прийшов. У такі хвилини він неодмінно квилів, і в цьому квилінні звучали дивні тремтливі нотки, незбагненні для Сірої Вовчиці.

Після полудня вони повернулися на озеро, до того місця, де вчора вовча зграя ласувала оленицею. На узліссі Сіра

Вовчиця зупинилась. Вона ще не знала, що таке отруєні принади, самолови й вовчі ями, але інстинкт, успадкований від багатьох поколінь пращурів, підказував їй, що вдруге підходити до вже охололої здобичі небезпечно.

Казан не раз бачив, як люди обробляють мерлятину, що її залишили вовки. Він знав, як вправно вони маскують пастки, як ховають у жиру тельбухів маленькі капсули зі стрихніном. Одного разу він навіть сам потрапив передньою ногою в пастку, відчувши, якою нестерпно болючою була її смертельна хватка. Утім тепер він, на відміну від Сірої Вовчиці, зовсім не боявся. Він підбивав її піти з ним до білих зашеретів. Спершу вона не наважувалась, та згодом далася на підмову. Однак неспокій не покидав її. Вона насторожено сиділа, доки Казан відкопував кістки й шматки ще не замерзлого під сніговим покривом м'яса. Але вона лише розглядала добуते, не бажаючи його їсти. Зрештою, Казан підійшов і сів поруч із вовчицею. Він нюхав повітря й не міг там виловити запаху небезпеки. Але Сіра Вовчиця натякала йому, що тут таки може бути небезпечно.

Цими днями вона ще багато чого йому повідала. На третю ніч Казан зібрав зграю й сам керував полюванням. Тричі за місяць, перш ніж нічне світило зникло з неба, він водив вовків на лови, і щоразу зграя впольовувала здобич. Але в міру того, як сніговий покрив ставав усе меншим, він дедалі більше часу проводив із Сірою Вовчицею. Вони полювали на великих білих зайців окремо від зграї. Тепер найбільше у світі він любив двох істот: дівчину з блискучим волоссям і лагідними руками та Сіру Вовчицю.

Казан і далі жив на великій рівнині, однак часто водив свою пару на вершину гірського хребта, намагаючись пояснити, що він залишив по той бік кряжу. Темними ночами, бувало, йому ввижалося, що жінка кличе його, і поклик цей був такий сильний, що, сповнений туги, пес був ладен повернутися до господині назад, прихопивши з собою Сіру Вовчицю.

Та невдовзі трапилась одна подія. Якось, коли вони перетинали відкриту рівнину, Казан побачив картину, що змусила його серце завмерти. З вершини гірського хребта, стрімко вганяючись у його світ, мчали запряжені собаками сани, що везли людину. Вітер не попередив їх про наближення чужаків. І раптом Казан побачив, як у руках людини щось блиснуло. Ні найменшого сумніву: це була та смертельна річ, що вивергала вогонь і грім.

Він дав знак Сірій Вовчиці, і вони помчались, як вітер, бік у бік. А потім пролунав *постріл*, що збурих у Казанові давню ненависть до людей. З його горла почувся короткий гаркіт, а над головою в цей же час ще коротше дзижчання. Позаду пролунав ще один постріл, й у блим ока Сіра Вовчиця завищала з болю й покотилася по снігу. За мить вона знову була на ногах. Казан перемістився позади неї і біг так, доки вони не опинилися під прихистком густих дерев. Там Сіра Вовчиця лягла й почала зализувати рану на плечі. Казан повернувся обличчям до гірського хребта. Чоловік тим часом прямував по їхньому сліду. Він ненадовго зупинився там, де впала Сіра Вовчиця, оглянув сніг і пішов далі.

Казан примусив Сіру Вовчицю підвестися, і вони попрямували до зарослого гущавником болота, що лежало недалеко від озера. Увесь день вони трималися проти вітру, а коли Сіра Вовчиця лягала відпочивати, Казан крадькома йшов назад їхнім слідом, насторожено нюхаючи повітря.

Ще багато днів після того вовчиця кульгала. Одного разу вони натрапили на місце старої стоянки. Казанові ікла оголилися, він дико загарчав, тільки-но занюхавши ненавистний йому запах людини. У ньому наростало нестримне бажання помститися — і за власні кривди, і за страждання й болі, завдані його подрузі. Під килимом свіжого снігу він старався винюхати людські сліди, а Сіра Вовчиця тим часом тривожно кружляла навколо нього, намагаючись завести його якомога далі в ліс. Нарешті він піддався на вмовляння

й похмуρο пішов за нею. Та його очі ні на мить не переставали палахкотіти дикою червінню.

Три дні потому з'явився молодик. А на п'яту ніч Казан набрів на слід, такий свіжий, що пес із несподіванки аж прикипів до місця. Кожен м'яз його тіла здригнувся, волосся стало дибки. Сумніву не було: це був людський слід. Ось на снігу чітко проглядаються сліди від саней, ось сліди собачих лап, а от і відбитки лиж його ворога.

Казан задер голову до зір, і з його горла покотився широкими рівнинами голосний заклик до полювання — дикий і несамовитий. Ніколи ще пес не видавав таких звуків дикої люті, як того вечора. Знову й знову він посилав свій заклик, аж ось спершу почувалася одна відповідь, потім ще і ще, аж доки Сіра Вовчиця сама сіла й завилала разом із Казаном. А тим часом десь далеко на рівнині блідий, із виснаженим обличчям чоловік зупинив виморених собак і прислухався. Із саней почувся тихий голос:

— Вовки, тату. Вони женуться за нами?

Чоловік мовчав. Він був уже немолодий. Його борода виблискувала біло в сяйві місячних променів, і це робило його високу худу постать дещо химерною. Молода жінка, що сиділа на санях на ведмежій шкурі, підвела голову. У її красивих темних очах відсвічувалися зорі. Вона була доволі бліда. Блискуче волосся було зібране в товсту косу. Дівчина щось міцно притискала до своїх грудей.

— Вони напали на чийсь слід, мабуть, лані, — сказав чоловік, перевіряючи засувку рушниці. — Не хвилюйся, Жасю. Ми зупинимось біля найближчого чагарнику й назбираємо хмизу для багаття. Вйо, хлопчики, вйо! Гайда, гайда-а! — і він хльоснув батоном над собачими спинами.

Зі згортка, що його на руках тримала жінка, пролунав тихий жалібний плач. А з рівнини, наче відповідаючи на дитячий голос, квилала вовча згряя.

Нарешті Казанові випала нагода помстися. Спершу він пересувався повільно, зупиняючись щотриста-чотирриста

ярдів, щоб укотре послати заклик до полювання. Сіра Вовчиця весь час була з ним. Ось до пари приєднався один вовк, згодом другий. От до гурту прибуло відразу двоє. Казанове поодиноке виття змінилося диким гуртовим завиванням. Що більше надходило вовків, то швидше вони бігли. От їх четверо... Шестеро... Семеро... От їх уже десятеро... До того часу, як згряя досягла відкритої рівнини, де вільно гуляли вітри, їх було чотирнадцятеро.

Це була сильна згряя, що складалася зі сміливих досвідчених мисливців. Сіра Вовчиця була серед них наймолодша. Хоч вона постійно й трималася близько до Казана, та не могла бачити його почервонілих очей та оскаженілого виразу. А якби й побачила, то нічого б не зрозуміла. Та вона *відчувала* якийсь дух таємної й невідгаданої люті, що заволодів Казаном. І він гнав пса вперед, примусив його забути про все на світі, вклавши в серце тільки одне бажання: якомога швидше наздогнати й убити. І це неабияк турбувало молоду вовчицю.

По рівнині згряя бігла щільним гуртом, не квилячи й не гавчачи. Чулося лише засапане дихання бігунів і легкий поступ їхніх прудких ніг. Казан увесь час був попереду, на один скік від інших. Сіра Вовчиця бігла впритул до нього, відстаючи лише на голову.

Зроду не знав Казан такого пристрасного бажання вбивати, як тепер. Це вперше він не мав страху перед людиною, не боявся ні кийка, ні батога, ні тієї штуковини, що, спалахуючи, сіяла смерть. Казан усе прискорювався, прагнучи якомога швидше наздогнати людину й напасти на неї. Уся накопичена за чотири роки рабства в людей несамовитість, образа за несправедливе насилля від їхніх рук роздмухали тепер у його жилах неситиму злобу. І коли він нарешті побачив на рівнині рухому пляму, із його грудей вирвався відчайдушний звук, незбагненний навіть для Сірої Вовчиці.

За ярдів триста перед тією рухомою плямою була вузька смуга лісу. Казан додав ходу. Коли бігуни були на півдорозі

до лісу, темна пляма раптом зупинилася, перетворившись на чорну нерухому тінь на снігу. Звідти вистрибнув вогненний язик, що його колись-то завжди боявся Казан. За мить над головами почулася дзизкуча пісня жалючих бджіл. Та пес не звернув на них жодної уваги. Він різко загавкав, згряя пришвидшилась — і ось уже четверо вовків біжать нарівні з ним.

Другий спалах — і отруйні бджоли від грудей до хвоста подірявили величезного сірого мисливця, що біг просто біля Сірої Вовчиці. У чорній тіні спалахнула яскрава цятка втретє, у четверте, уп'яте — і от Казан сам відчув, наче його торкнулося розпечене залізо. Останній постріл поцілів собаці у плече, спричинивши пекучий біль.

Троє вовків полягло від рушничного вогню, й інші бігуни вже почали повертати хто правобіч, хто ліворуч. Та тільки не Казан — він і далі біг прямісінько вперед, а його вірна Сіра Вовчиця слідувала за ним.

Їздові собаки вже були розпряжені, тож, перш ніж Казан зміг дістатися до людини, що тримала в руках рушницю, наче кийок, йому довелося вступити в бій з ватагою псів. Він бився, як диявол, а біля нього билася Сіра Вовчиця. Вона орудувала своїми зубами із силою й люттю двох самців. Два вовки прорвалися вперед, і Казан почув прикметний глухий стук рушничного приклада. Пес і далі сприймав зброю в руках людини за ненависний йому *кийок*. Йому хотілося дістатися до чоловіка, що тримав її, тож він, вирвавшись із бойової мережі, скочив до саней. Лише тепер пес помітив, що на санях було щось живе, якась людина. За мить Казан був уже там. Він глибоко встромив свої зуби в щось м'яке й ворсисте. Потім розчепив пащеку, щоб спробувати вкусити краще, аж тут почув голос! Це був *її голос!* Жоден м'яз його тіла не ворушився. Казан наче перетворився на безживну кам'яну подобу.

Її голос! Ведмежа шкура відлетіла вбік, і тепер у світлі місяця й зір було видно, *що* під нею ховалося. Його інстинкт спрацював швидше, ніж могла б зміркувати людина своїм мозком. Це була не *вона*. Але голос був той же самий, а на

блідому дівочому обличчі, що було так близько до його налятих кров'ю очей, читалася та ж таємниця, що колись запала йому в серце. Тепер він побачив, що вона притискала маля, котре кричало дивним бентежливим криком, і саме тоді він зрозумів: тут, на саях, знайшов не ворожість і смерть, а те, що був покинув у світі по той бік гірського хребта.

Казан повернувся притьмом. Він укусив Сіру Вовчицю в бік, і вона відскочила з переляканим дзвкотом. Усе відбулося миттєво, але чоловік уже був майже долі. Казан одним стрибком ухилився від приклада рушниці й побіг до залишків зграї. Він орудував своїми іклами, як гостролезими ножами. Якщо проти собак він бився, як одержимий, то тепер — із силою десятих демонів. Чоловік, що стікав кров'ю й ледь тримався на ногах, хиличись, повернувся до саней і лише здивовано споглядав, що відбувається. У Сірій Вовчиці прокинувся товариський інстинкт, тож вона, бачачи, як Казан шалено рве на шматки вовківню, і собі, хоч і невтямки, навіщо, стала до бою з нею.

Коли все скінчилося, Казан та Сіра Вовчиця лишилися на рівнині самі. Згряя щезла в нічній темноті, а ті ж таки місяць і зорі, що були розповіли Казанові про його первородні права, тепер сповіщали: його дикі субраття з рівнин більше не відкликатимуться на його виття.

Казанові все боліло. Постраждала й Сіра Вовчиця, та все ж таки не так сильно, як пес.

Увесь у ранах, він стікав кров'ю, одна лапа була страшенно покусана. За деякий час на узліссі він побачив вогонь. Щось із минулого непереморно тягло його, манило до себе. Він хотів підповзти туди, відчутти дотик дівочої руки на своїй голові, так, як колись не раз відчував торкання іншої руки в загірному світі, який покинув. І він би пішов, і взяв би з собою Сіру Вовчицю, та його зупиняло знання: там був чоловік. Він протяжно заскавулів, а Сіра Вовчиця притулилася своєю теплою мордою до його шиї. Щось підказало їм, що тепер вони були вигнанцями, що проти них тепер по-

встали і рівнина, і місяць, і зорі. І їм нічого не лишалось, як тільки схоронитися під захистом лісового мороку.

Казан, будши не в змозі йти далеко, ліг. Він усе ще відчував запах табору. Сіра Вовчиця примостилася біля нього й обережно почала зализувати Казанові його криваві рани. А Казан, піднявши голову, тихо завив на зорі.

Розділ VI ЖАННА

На краю шпилькового лісу старий П'єр Редіссон розклав багаття. З його численних ран, завданих вовчими зубами, юшила кров. Він відчував, як груди давила давня болісна тяжа, і лише він знав, що вона означає. Чоловік зібрав багаченько дров, їх мало вистачити на всю ніч. Він клав у вогнище поліно за поліном, аж доки від жару розгорілого полум'я почала тріщати глиця на горішніх гілках.

Із саней безумним поглядом за ним стежила Жанна. Вона й досі тремтіла, з усього було видно, що їй страшно. До своїх грудей вона міцно притискала дитину. Її довге густе волосся, що блискучим покровом стелилося на плечі й руки, вилискувало у світлі багаття. Хоча вона вже стала матір'ю, на вигляд була дуже юна. Її обличчя навряд чи можна було назвати обличчям жінки, швидше дорослої дівчини.

Старий П'єр, кинувши в багаття оберемок дров, усміхнувся:

— Ледь викрутились, *ma chéri*¹, — промовив він, важко дихаючи. — Там, на рівнині, ми були на волосину від смерті. Сподіваюся, такого з нами ніколи більше не станеться. Але тепер усе добре. І вже не холодно, так? Ти вже заспокоїлася, не боїшся більше?

Він сів поряд із донькою, обережно відгорнув м'яку шкуру, що в неї був загорнутий сповиток, і побачив рожеву

¹ Моя мила (фр.).

щічку маленької Жанни. На дитину й собі дивилася її мати, теж Жанна.

— Нас урятувала дитина, — прошепотіла молодиця. — Вовки пошматували собак, і я бачила, як вони кидалися на вас. Один із них скочив у сани. Спершу я подумала, що це був собака. Але це був вовк. Він хотів нас роздерти й так і зробив би відразу, якби не ведмежа шкура. Вона нас захистила. Далі він кинувся до мого горла. Аж тут заплакала дитина, і він зупинився. Я бачила його червоні очі за якийсь крок від нас. Можу заприсягтися ще раз, що то був пес. За мить він розвернувся й кинувся дерти вовків. Я бачила, як він стрибнув на того, що був майже біля вашого горла.

— Це й був собака, — сказав старий П'єр, простягаючи руки до тепла. — Вони часто тікають від людей і приєднуються до вовків. Я сам мав таких багато. *Ma chéri*, собака лишається собакою все життя. Ні копняки, ні кривди, ні навіть вовки не можуть його змінити — ніколи. Ось цей був у зграї. Він прийшов із ними, щоб убивати. Та потім він зустрів нас, і...

— І він кинувся нас захищати, — зітхнула дівчина. Вона дала сповиток батькові й звелася на ноги. Її висока струнка постава освітилась у променях багаття. — Він кинувся нас захищати. У нього були страшні рани. Я бачила, як він насили поповз геть. Тату, а що, як він там... помирає?..

П'єр Редіссон підвівся. Він раптом закашлявся, аж зайшовся, силкуючись стримати ядушливе бухикання. Жанна не побачила, як на його губах з'явилася багряна пляма. Не бачила вона цього й останні шість днів їхньої подорожі сюди з цивілізованого світу. Цей кашель та кривависті плями й підганяли чоловіка якомога швидше дістатися до місця призначення.

— Я думав про це, — сказав він. — Пес і справді був дуже поранений і навряд чи зайшов далеко. Ось, візьми Жанусю й посидь із нею біля вогню, доки я повернуся.

На небесному склепінні діамантами сяяли місяць і зорі. Чоловік попрямував на рівнину. На якусь мить він затримався біля того місця на узліссі, де годину тому їх наздогнали вовки. Жоден із іздових собак не вижив. Їхні задубілі тіла лежали на червоному від крові снігу. П'єр аж здригнувся, побачивши їх. Що, як вовки в своєму шаленстві напали б перше не на собак, а на нього, Жанну й маля? Що б тоді з ними було? Він відвернувся, здавлено закашляв, і на губах його вкотре з'явилася кров.

Ступивши кілька кроків убік, він знайшов на снігу слід того дивного собаки, що прийшов разом із вовками, а потім повернув проти них, коли, здавалося, люди збулися всіх надій на рятунок. Слід був нечіткий, більше схожий на борозну в снігу. П'єр Редіссон пішов ним, гадаючи, що, зрештою, побачить уже мертву тварину.

Після бою Казан поповз на край лісу й довго лежав, сторожко прислухаючись, у захищеному місці. Йому вже не так боліло, але ноги не слухались, їх наче спаралізувало. Сіра Вовчиця пригорнулася до нього, нюшкуючи повітря. Вони могли відчувати запах табору, а Казан нюхом міг розрізнити двох істот, що були там, — *чоловіка й жінку*. Він знав, що там, де крізь віття смерек і кедрів виднілася заграда багаття, була дівчина. І він хотів бути з нею, хотів підповзти ближче до вогню, і щоб Сіра Вовчиця була поруч із ним. Він бажав почути дівочий голос, відчутти дотик руки. Але там був чоловік, а це означало кийок, батіг, біль, смерть.

Сіра Вовчиця й досі горнулася до Казана й тихо скигвила. Вона кликала його рятуватися глибше в лісі. Нарешті, коли зрозуміла, що він не міг рухатися, Вовчиця вискочила на рівнину й неспокійно забігала взад-уперед, густо встеляючи сніг слідами. У ній вирував товариський інстинкт. Саме вона першою побачила П'єра Редіссона, котрий ішов їхнім слідом, і прожогом кинулася до Казана, щоб попередити його про небезпеку.

Тоді Казан і собі зловив запах чужака, а згодом побачив його невиразну постать, що просувалась у світлі зір. Він силувався відповзти назад, але зміг просунутися лише на кілька цалів. Чоловік швидко наближався. Казан запримітив, як блиснула в його руці рушниця. Він почув глухий кашель і хрускіт снігу під його ногами. Сіра Вовчиця тісно притулилася до Казана, тремтячи всім тілом і скалячи зуби. Коли П'єр був десь за п'ятдесят футів, вона, задкуючи, відповзла подалі в тінь смереки.

Казанові ікла погрозливо оголилися, тільки-но П'єр зупинився й подивився на нього згори вниз. Пес силувався стати на лапи, та знову впав у сніг. Чоловік прихилив рушницю біля дерева й без усякого опасу нахилився над ним. Скажено гаркнувши, на всю вітягу рвонув Казан уперед і клацнув зубами біля самісінької витягнутої чоловічої руки. На його подив, чоловік не схопив рушницю чи кийка. Ба більше, він знову, цього разу дуже обережно, простягнув руку й заговорив незвичним для Казана голосом. Пес і цього разу клацнув зубами й знову загарчав.

Чоловік усе говорив і говорив, довго не полишаючи Казана. Один раз він торкнувся його голови рукою з натягнутою рукавицею. Та тільки-но він це зробив, як Казан спробував дістати її зубами. Чоловік ледь устиг смикнути руку назад. Та це його не зупинило. Він знов і знов простягав руку. Тричі Казан відчував її дотик, і в ній не було ні загрози, ні болю. Урешті-решт П'єр повернувся й пішов назад своїми слідами.

Коли чоловіка вже не було ні видно, ні чути, Казан завив. На його спині вляглася шерсть. Він задумливо дивився на полиски вогнища. Чоловік його не скривдив, і три чверті Казанової сутності — те, що було від собаки, — хотіли піти за ним.

Сіра Вовчиця повернулась і стала нерухомо біля Казана. Ніколи вона не була так близько до людини, крім як тоді, коли згряя напала на сани. Їй було невтямки, що відбувається. Інстинкт підказував, що людина — джерело найбільших

небезпек, що її слід боятися більше, ніж найсильніших звірів, буревіїв, повіді, голоду чи холоду. Однак чому тоді цей чоловік не заподіяв шкоди її приятелеві? Вона обнюхала Казанові спину й голову, там, де торкнулася чоловіча рука в рукавиці. Згодом знову побігла назад у темряву, бо ще раз побачила, як на узліссі зарухалося щось живе.

Це повертався чоловік, а за ним ішла дівчина. Її голос був м'який і ніжний, від подиху віяло лагідністю. Чоловік стояв, будучи готовий до всього, утім загрози від нього не відчувалося.

— Будь обережною, Жанно, — попередив він.

Дівчина стала навколінки перед Казаном, перебуваючи поза межами досягання його зубів.

— Ну що ж, хлопчику, ходімо! — ніжно промовила вона, простягнувши свою руку.

Казанові м'язи сіпнулися. Він підсунувся на якийсь цаль, потім ще трохи. Очі дівчини світилися добре знайомим собаці світлом любові й лагідності. Колись він уже бачив це в очах жінки з золотосяйним волоссям і блискучими очима.

— Ходімо! — прошепотіла дівчина, коли побачила його рух уперед.

Вона злегка нахилилася вперед, простягла трохи руку й зрештою торкнулася його голови.

П'єр, ставши на коліна поруч із донькою, щось протягнув Казанові, і собаці запахло м'ясом. Але не через це його лихоманило. Тремтіти його спонукала дівоча рука. Він піддався на вмовляння й навіть ступив крок чи два, та, не витримавши нестерпучого болю, повалився на сніг. Тільки тепер дівчина помітила розшматовану ногу. Умить забула вона про всяку обережність, зразу ж таки припавши до собаки.

— Він не може ходити, — вигукнула дівчина, і голос раптово затремтів. — Подивіться, *mon père*¹! Тут страшенна рана. Ми повинні його нести.

¹ Мій тату (*фр.*).

— Я так і думав, — відповів Редіссон. — Саме тому й прихопив ковдру. *Mon Dieu*¹, ти це чула?

З темряви лісу пролунало негучне плачливе квиління. Це Сіра Вовчиця звала Казана. Пес підвів голову й собі завив тремким голосом.

Якимсь дивом П'єрові Редіссонові вдалося покласти Казана на ковдру й донести до табору, не доставши ні подряпини, ні укусу. Це диво зробили Жаннині руки, адже протягом усього шляху одна її рука спочивала на кудлатій Казановій шиї, а друга підтримувала один кінець ковдри. Вони поклали його близько до вогню, а за малу годину чоловік приніс теплої води, обмив нею криваву рану на нозі й приклав до неї щось м'яке, тепле й заспокійливе. Для довершення справи П'єр обмотав рану тканиною.

Усе це було дивне й нове для Казана. П'єр і Жанна гладили його по голові. Чоловік приніс йому кашу з борошна й сала, припрошував його поїсти, а Жанна тим часом сиділа поруч, сперши підборіддя на обидві долоні, дивилась на собаку й говорила з ним. Коли вже пес цілком заспокоївся й перестав боятися, він раптом почув дивні звуки. Вони лунали з боку згортка, що лежав на санях. Від цих звуків Казан різко підняв голову.

Жанна побачила цей рух і почула низький стогін у відповідь. Вона швидко підійшла до згортка, почала з ним говорити й агукати, а потім узяла на руки й відгорнула шкуру, у яку він був загорнутий. Тепер Казан міг роздивитися, що там. Ще ніколи в житті пес не бачив дитини. Жанна тримала маля перед ним, і від вигляду його рожевих щічок Казанові чомусь ставало спокійніше. До собаки потяглися крихітні кулачки, почулося дивне лепетання, а потім дитина раптом засмикала ніжками, засміялась і завищала від утіхи. Від цих звуків усе Казанове тіло розслабилося, і він підповз до дівочих ніг.

¹ Боже мій (фр.).

— Дивіться, йому подобається дитина! — вигукнула вона. — *Mon père*, ми повинні дати йому ім'я. Як же ми його назвемо?

— Зачекаймо з цим до ранку, — відповів батько. — Уже пізно, Жанно. Ходи в намет і поспи. Ми лишилися без собак, подорожуватимемо повільно, тож треба встати рано.

Уже відхиляючи запону намету, Жанна обернулася.

— Він прийшов із вовками-сіроманцями, то й назвімо його Сіроманцем, — сказала вона.

Тримаючи однією рукою Жанусю, другу руку жінка простягнула до Казана:

— Сіроманцю! Сіроманцю! — тихо покликала вона.

Казан дивився прямо на жінку. Він знав, що вона кличе саме його, і підповз трохи до неї.

— Тепер він знає, як його звати! — вигукнула Жанна. — Добраніч, *mon père*.

Після того, як донька з онучкою пішли спати в намет, старий П'єр Редіссон ще довго сидів на краю саней, гріючись коло вогнища. Біля його ніг лежав Казан. Раптом нічну тишу знову порушило самотне виття Сірої Вовчиці, що лунало з глибини лісу. Казан підняв голову й заскавулів.

— Вона тебе кличе, хлопчику, — сказав із розумінням П'єр.

Він закашляв, схопився рукою за груди, що, здавалося, розривалися з болю.

— Відморозив легеню, — почав розповідати він Казанові. — Ще на початку зими у верхоріччі Фон-дю-Лаку. Сподіваюся, що ми доберемося додому... вчасно... з дітьми.

На великих пустельних просторах півночі люди часто мають за звичку говорити самі до себе. Але тут Казан пильно й насторожено дивився на П'єра, тож чоловік говорив саме до нього.

— Їх треба довести додому. І тільки ти і я це можемо зробити, — сказав він, жмакаючи борідку.

Раптом він стулив кулаки. Його знову пройняв глухий болючий кашель.

— Додому! — стискаючи груди, задихаючись, промовив чоловік. — А це ще вісімдесят миль прямо на північ — до Черчила. І я молю Бога, щоб ми щасливо дісталися туди... з дітьми... перш ніж мої легені... відмовлять.

Він підвівся і, злегка похитуючись, підійшов до Казана. На собаці був нашійник, тож чоловік прив'язав його до саней. Після цього він укинув три чи чотири полінця у вогнище й спокійно пішов у намет, де вже спали Жанна зі своїм малям. Тієї ночі Казан кілька разів чув далекий голос Сірої Вовчиці. Він знав, що вона кликала його, та щось підказувало, що відповідати тепер не варто. Лише вдосвіта, коли Сіра Вовчиця підійшла зовсім близько до табору, Казан уперше відповів їй.

Його скавуління розбудило чоловіка. Він вийшов із намету, глянув на небо, розклав вогнище й заходився поратися біля сніданку. Він поплескав Казана по голові й дав йому шматок м'яса. За якийсь час вийшла й Жанна, залишивши дитину додивлятися сні в наметі. Вона підбігла до П'єра, поцілувала його в щоку, після чого стала навколінці біля Казана й почала говорити з ним, наче зі своєю дитиною. Коли вона підвелася, щоб допомогти батькові, Казан пішов за нею, і коли Жанна побачила, як він міцно стоїть на ногах, то скрикнула із захвату.

Того дня їхня подорож на Північ була незвичною. П'єр Редіссон повикидав із саней усе, крім намету, ковдри, харчів і гніздечка для Жанусі. Потім він запрягся в сани й потяг їх по снігу, кашляючи без угаву.

— Півзими вже кашляю, — збрехав П'єр, остерігаючись, щоб Жанна не побачила слідів крові на губах чи бороді. — От доберемося додому — з тиждень не виходитиму на вулицю.

Навіть Казан по-звіриному тямучо — а людина, що до кінця так і не годна зрозуміти тварин, сказала б інстинктивно — знав: чоловік казав неправду. Можливо, він знав це значною мірою через те, що не раз сам, як і багато поколінь його предків, чув такий кашель і добре вивчив, до чого він призводить.

Не раз і не двічі відчував він запах смерті в тіпі й хижках, хоч туди й ніколи не заходив; не раз і не двічі він занюхував таїну майбутньої близької смерті, достоту, як безпомилково передчував настання вітровію чи пожежі. І от тепер, здавалося, ця дивна річ була прямо біля нього, він ішов за нею на ланцюгу, прив'язаному за саньми. Це змушувало його непокоїтись. З півдесятка разів, щоразу, коли сани зупинялися, Казан обнюхував маленьку людську істоту, загорнуту у ведмежу шкуру. І щоразу, коли він робив це, Жанна швидко опинялася біля нього. Двічі дівчина плескала його по сіруватій пошрамованій голові, від чого кров у його тілі починала шумувати з радості, хоч зовні він і лишався спокійним.

Цього дня Казан дізнався важливу для себе річ: маленька беззахисна істота на саях, що її так часто пестила Жанна, була для дівчини дуже важливою. Він також помітив, що Жанну неабияк тішило — і це відчувалося з голосу, — коли він звертав увагу на те маленьке, тепле, живе створіння у ведмежій шкурі.

Після того, як стали табором, П'єр Редіссон ще довго сидів біля багаття, дивлячись просто на вогонь. Сьогодні ввечері він не курил. Коли нарешті підвівся, маючи на думці йти в намет до дівчини й дитини, він нахилився й оглянув Казанову рану.

— Завтра й тобі доведеться тягти сани, хлопчику, — промовив він. — До настання сутінок ми мусимо досягти річки. Бо як ми не...

Договорити чоловікові завадив такий звичний останнім часом задушливий кашель, що чувся навіть тоді, коли він уже заліз під запону намету всередину. Казан лежав непорушно й насторожено, а в його очах читалось якесь дивне занепокоєння. Йому не сподобалось, як Редіссон увійшов у намет, бо в повітрі навколо нього ще сильніше, ніж раніше, нависала гнітюча таємниця, і, здавалося, П'єр був її частиною.

Тричі за ніч з глибокого лісу долинав поклик вірної вовчиці. Пес її добре чув і щоразу відповідав. Перед світанком

вона підійшла зовсім близько. Казанові вдалося вловити її запах, коли вона кружляла навколо табору. Він потягся на ланцюзі й заскавулів, закликаючи її прийти й лягти біля нього. Та от у наметі почулося шарудіння, і Сіра Вовчиця зникла. Зранку стало видно, що чоловік зовсім спав із лиця, а очі його почервоніли. Він кашляв уже не так голосно й надривно. Це було схоже радше на свисткий хрип, так ніби щось усередині надломилось. Доки Жанна була в наметі, П'єр часто хапався руками за горло. І коли вона вже глянула на нього, то пополотніла. Заклопотаність у її очах змінив страх. Вона кинулась обнімати батька, на що той тільки розсміявся й закашляв на доказ того, що казав правду:

— От бачиш, доцю, кашель не такий сильний, — сказав він. — Уже минає. Ти ж сама знаєш, *ma chéri*, що від кашлю очі червоніють, а людина слабшає.

Наставав холодний, похмурий, темний день. Зранку й до самісінького вечора Казан і чоловік, запрягшись, волочили сани, а Жанна йшла за ними в тропі. Казанові більше не боліла рана, і він упевнено й завзято тягнув уперед. Чоловік ні разу не підхльоснув його, час від часу поплескуючи по голові й спині. У лісі стало поночіти, і на верхівках дерев чувся стогін сніговиці.

Темрява й настання сніговиці не змусили П'єра Редіссона стати табором. «Ми повинні дістатися до річки, — казав він собі знову й знову. — Ми повинні дістатися до річки, ми повинні дістатися до річки...» Чоловік постійно підохочував Казана докласти ще більше зусиль, а от його сили тим часом усе танули й під кінець зовсім вичерпалися.

Коли опівдні П'єр зупинився, щоб розпалити вогонь, суцільною лавиною валив сніг. Він був такий густий, що в окрузі п'ятдесяти ярдів не було видно стовбурів дерев. П'єр усміхнувся, коли Жанна, тремтячи й тримаючи на руках маля, притулилася до нього. Спочивали вони лише годину, а тоді чоловік знову запряг Казана в сани й застебнув ремені на своєму животі. Вони просувались у безмовній темряві, наче

вночі. Редіссон увесь час тримав перед собою в руці компас, і, нарешті, пізно ввечері вони дійшли до крайлісся. Попереду лежала рівнина, що на неї радісно вказав П'єр.

— А он і річка, Жанно, — сказав він слабким і хрипким голосом. — Ми можемо заночувати й перечекати сніговицю тут.

Під густою смеречиною чоловік нап'яв намет, а потім почав збирати дрова. Жанна допомагала йому. Тільки-но вони випили кави, з'їли м'яса й підсмажених сухарів, Жанна пішла в намет. Знесилена, вона зразу ж упала на товстий шар ялицевого віття, закутавшись разом із дитиною в шкури й ковдри. Сьогодні ввечері вона ні слова не сказала Казанові. П'єр був радий, що вона була дуже втомлена, щоб сидіти біля вогню й теревенити. Однак...

Пильні Казанові очі побачили, як П'єр раптом здригнувся. Він підвівся з саней і попрямував до намету. Піднявши запону, чоловік засунув усередину голову й промовив:

— Жанно, ти спиш?

— Майже. Батьку, може, б ви теж уже йшли спати?

— От докурю тільки, — сказав він. — Тобі там зручно?

— Угу. Я так втомилась... і так хочу спати...

П'єр лагідно всміхнувся. У темряві він схопився за горло.

— Ми майже вдома, Жанно. Он попереду наша річка — Літл-Бівер. Навіть якщо цієї ночі мені випаде вас покинути, ви самі зможете дістатися додому, ідучи за течією. Усього лише сорок миль. Чуєш?

— Так... я знаю...

— Сорок миль — просто вниз по річці. Ви не загубитесь, Жанно. Стережіться тільки пролізів.

— Ходіть уже спати, татусю. Ви втомилися, до того ж прихворіли.

— Так... от докурю тільки, — повторив він. — Жанно, завтра постійно нагадуй мені за пролізи. Я можу й забути. Там, де сніг і серен на ньому біліші, ніж деінде, і такі, наче губка, — там і пролізи. Пам'ятай... пролізи...

— Ага-а-а...

П'єр опустив запону намету й, похитуючись, повернувся до багаття.

— На добраніч, мій хлопчику, — сказав він. — Піду я краще до дітей. Ще два дні... Сорок миль... Два дні...

Казан бачив, як чоловік зайшов у намет. Пес смикнувся на повідкові й тягся вперед доти, доки через ошийник, що вп'явся в горло, не стало важко дихати. Його ноги й спина здригалися. У наметі разом із Редіссоном були Жанна з дитиною. Він знав, що П'єр не зашкодить їм, однак він також знав, що біля П'єра Редіссона ширяє щось жахливе й загрозливе. Казан волів би, щоб чоловік був зовні, коло вогню, де він міг би лежати й дивитися на нього.

У наметі було тихо. Ближче ніж досі почулося виття Сірої Вовчиці. Щовечора вона починала звати Казана раніше й підходити до табору все ближче. Він бажав, щоб цього вечора вона була поряд із ним, однак навіть не скавулів у відповідь. Казан не наважувався порушити ту дивну тишу, що панувала в наметі. Скалічений пес, утомлений цілоденною подорожжю, довго лежав нерухомо, але заснути ніяк не міг. Вогонь горів не так буйно; вітер більше не колихав верхівіття дерев; а важкі густі сизі хмари снували небом. Зорі почали світитися білим металевим сяйвом, а з далекої півночі долинали ледь чутне потріскування, наче сталеве полоззя саней ковзало снігольодом, — так по-таємничому одноманітно звучала північна заграва. Що далі, то гучнішим ставав цей звук, швидко холоднішало.

Тієї ночі Сіра Вовчиця не звирялася з напрямком вітру. Вона, як скрадлива тінь, просто йшла слідом П'єра Редіссона. Було вже геть по півночі, коли Казан знову почув її виття. Він, затремтівши всіма м'язами, лише підняв голову й насторожено нашорошив вуха. У голосі Сірої Вовчиці пес розпізнав нову жалісливу нотку. І це був не просто поклик супутниці життя — це було якесь повідомлення. Тоді Казан, долаючи самотність і страх, закинув голову до неба й завив,

як це роблять біля тіпі дикі собаки півночі, коли помирають їхні господарі.

П'єр Редіссон був мертвий.

Розділ VII У ХУРТОВИНІ

Назаранці маля, плачучи з голоду, почало примощуватися до теплих материних грудей. Жанна від того прокинулась, розплющила очі, прибрала густе пасмо волосся зі свого обличчя й глянула на другий бік намету, де невиразною тінню дуже тихо лежав її батько. Жанна раділа, що він усе ще спить, бо знала, що напередодні той ледь не валився з ніг. І от так ще з добрих півгодини вона теж лежала, тихо й лагідно туркотючи зі своєю крихіткою. Потім обережно встала, загорнула доцю в теплу ковдру й шкури, укуталася гарненько й вийшла надвір.

Під той час уже добре розвиднилось. Жанна з полегшенням зітхнула, побачивши, що сніговиця минула. Було страшенно холодно. Дівчині здавалося, що ніколи в житті їй ще не доводилося бути на такому морозі. Вогонь у багатті повністю погас. Казан, що доти лежав верчика, втуливши носа під лапи, підняв голову й затремтів, тільки-но Жанна вийшла з намету. Узутою в теплий мокасин ногою вона розгребла попелище, та знайшла там лише холодні звуглені рештки полін. Повертаючись до намету, вона на мить зупинилася біля Казана й поплескала його волохату голову.

— Бідненький Сіроманцю! — сказала вона. — Треба було й тебе накрити ведмежою шкурою!

Вона відкинула запону намету й увійшла всередину. Саме тоді Жанна вперше побачила батькове обличчя повидну — і вже за мить Казан почув несамовитий болісний крик, що вирвався з її вуст. Будь-хто, глянувши на обличчя П'єра Редіссона, зрозумів би, що й до чого.

Жанна кинулася до батька, стала притискати його груди. Вона схлипувала так тихо, що навіть Казан зі своїм тонким слухом не чув ні звуку. Вона залишилася там, побиваючись, доки плач маленької Жанусі не розворушив кожну краплинку життєвої енергії жіноцтва й материнства в її дівочому тілі. Вона схопилася на ноги й вибігла з намету. Казан, нап'явши ланцюга, подався вперед, щоб зустріти її, але вона тепер не помічала нічого. Страх перед безлюдною пустельною місциною більший, ніж страх смерті, і він зненацька оволодів Жанною. Це був не страх за себе. Мати потерпала за дитину. Жалібний плач, що долинав із намету, пройняв її, наче удар ножем.

І от тепер до неї раптом дійшло все, що ввечері казав їй старий П'єр: про річку, пролизи, дім за сорок миль звідсіля. *«Ви не загубитесь, Жанно»*, — згадалося. Отже, він підозрював, що з ним може статися.

Дівчина загорнула дитину в теплу шкуру й повернулася до кострища. Тепер вона була замислена лише про те, як розпалити вогонь. Вона збрала в невелику купу берест, поклала на нього трохи обвуглених гілочок і пішла в намет по сірники. П'єр Редіссон завжди носив їх у непромокальній коробці в кишені куртки з ведмежої шкури. Жанна стала біля батька навколішки, щоб дістати сірники, і знову тихо схлипнула. Коли вогонь розгорівся, вона підкинула в багаття ще трохи гілочок, а тоді й кілька великих дровенят, що їх був назбирав і приніс у табір П'єр. Вогонь додав їй сміливості. Сорок миль річкою — і вони вдома! Вона мусить це зробити з дитиною і Сіроманцем. Уперше за сьогодні підійшла до нього й покликала на ім'я, поклавши йому на голову свою руку. Після цього дала йому шматок м'яса, що розморозився біля вогню, і розтопила собі снігу на чай. Голодною Жанна не була, та, згадавши, як батько змушував її чотири, а то й п'ять разів на день їсти, вона через не хочу поснідала сухарем, кришеником м'яса і, скільки могла, випила гарячого чаю.

Настала страшна хвилина, що її Жанна так боялася. Вона тісно загорнула в ковдри батькове тіло, зв'язавши їх мотузками з бабішу. Після цього зібрала всі ведмежі шкури й ковдри, що залишилися на снях, склала їх біля вогню й примостила туди свою доню. Скласти намет було тяжким завданням. Замерзлі цупкі мотузки насилу гнулися, і коли вона закінчила справу, одна її рука кровоточила. Примостивши намет на сани, дівчина повернулася і глянула назад.

П'єр Редіссон лежав на ліжку з ялицевого віття, а над ним не було нічого, окрім сірого неба й верхів'я смерек. Казан, не рухаючись, стояв на прямих ногах і нюшив повітря. Шерсть на його спині стала наїжачена, коли він побачив, як Жанна підійшла до загорнутого в ковдру тіла й повільно опустила біля нього на коліна. Вона повернулася до собаки. Її напружене обличчя було бліде, а в погляді блукало щось дивне та страшне, коли вона втопила очі в пустельний краєвид. Тоді вона запрягла Казана в упряж, а сама затигнула на своїй тендітній талії ремінь, як це був робив П'єр. Вони просувалися до річки, тяжко ступаючи в свіжому наносному глибокому аж по коліна снігу. На півдорозі Жанна спіткнулась і впала в замет, та так, що її розплетені коси мерехтливою вуаллю полетіли над снігом. В один плиг Казан був біля дівчини й торкався своєю холодною мордою її обличчя, коли вона намагалася стати на ноги. На мить Жанна взяла своїми руками його кудлату голову й тихо простогнала:

— Сіроманцю! Ох, Сіроманцю!

Вона пішла далі, тяжко й часто дихаючи навіть від невеликого напруження. На вкритій льодом річці сніг був не такий глибокий. Та от вітер, що тепер дув із північного сходу прямо в лице, посилювався. Жанна, схиливши голову, тягла сани разом із Казаном. За півмилі вниз річкою вона зупинилася, не будши більше в змозі опиратися безнадії, що піднімалася до її вуст ридальним тужавим криком. Сорок миль! Вона притисла руки до грудей і, важко дихаючи, повернулася спиною до вітру. Дитина лежала тихо. Жанна підійшла до саней

і заглянула до неї під шкури. Те, що вона там побачила, дало їй сил майже з лютим завзяттям знову тягти сани. Надалі вона ще двічі перечіплювалась і падала в замет.

За чверть милі почалася непокрита снігом ділянка криги. Тут Казан сам тягнув сани, а Жанна йшла збоку. Їй боліло у грудях, а обличчя пашіло, мов його одночасно кололи тисячі голок. Раптом вона згадала про термометр. Причепивши його на верхівку намету, за кілька хвилин вона побачила, що той показував тридцять градусів під нулем. Сорок миль! Її батько казав, що вона зможе їх подолати й не загубитися! Але вона не знала, що навіть її батько побоювався б вибратись у дорогу на північ при температурі в тридцять градусів нижче від нуля, коли вітер-стогній провіщає хуртовину.

Ліс, що тепер був прихований денною сіриною, лишився далеко позаду неї. А попереду не було нічого, крім нещадної крижаної пустелі. Якби десь недалеко були дерева, Жаннине серце так би не завмирало з жаху. Але нічогісінько не було — лише примарна сірина, так, наче крайнебо торкалося землі на відстані з милю довкруг.

Сніг під ногами знову ставав глибшим. Увесь час пам'ятала Жанна про ті підступні пастки тонкої криги, що про них їй був розповідав батько. Але їй натепер увесь лід і сніг був на вигляд однаковий. До того ж сильний холод разив їй очі до болю.

Вони дійшли до місця, де річка розширювалась у невелике озеро. Тут вітер ударив у Жаннине обличчя з такою силою, що їй було неспромога більше тягти сани, тож Казан робив це сам. Тепер долати сніг завглибшки в кілька цілів було так само важко, як і перед тим замети, що сягали колін. Мало-помалу вона почала відставати. Казан ледве-ледь просувався вперед, напружуючи для цього кожну клітину свого чудового дужого тіла. На час, коли вони знову йшли річкою, Жанна була позаду саней, простуючи колією, що її робив Казан. Вона була безсила допомогти йому. Жінка від-

чувала, як усе більше й більше ноги наливаються важкою олив'яною втомою. Була тільки одна надія на порятунок — схватись у лісі. Якщо вони не досягнуть його в найближчі півгодини, вона просто не зможе йти далі. Раз по раз, стогнучи, вона молилася за дитину, і це наддавало їй сил боротися за життя. Аж от знову впала в замет. Тепер Казан і сани були для жінки темною плямою, що віддалялася від неї. Між ними було футів із двадцять, не більше, але Жанні здавалося, що між ними безмірна відстань. Кожну клітинку свого тіла, усі свої сили жінка спрямувала лише на досягнення однієї цілі: догнати сани з маленькою Жанусею.

Здавалося, минула ціла вічність, поки вона знову порівнялась із саньми. Щоб торкнутися їх рукою, знадобилася чи не ціла година. Нарешті вона відчайдушно метнулася уперед і зі стогоном упала на сани. Тепер вона вже не чула завивання сніговиці, уже ніщо її не турбувало. Уткнувшись обличчям у шкуру, де була загорнута її дитина, Жанна раптом відчула, що вона вдома, що їй по-справжньому тепло й затишно. Та вже за мить це видиво зникло, навсібіч стояла глупа ніч.

Аж ось Казан зупинився, підійшов до жінки й сів поруч із нею, ждучи, що вона от-от заворушиться й заговорить із ним. Але та лежала непорушно, мов кам'яна. Він засунув свій ніс у її розпущене волосся й жалібно заскавулів. Раптом рвучко підвів голову й почав нюшити вітер, що ніс такий знайомий для нього запах. Пес знову поторсав Жанну, та вона й тепер не рухалась. Тоді він пішов уперед, став перед саньми, бувши готовий знову тягти, й озирнувся на жінку. Але вона, як і досі, не рухалась і не говорила. Тепер Казан уже не тихо скавулів, а голосно й схвильовано гавкав.

Дивний запах, що його приніс із собою вітер, на мить посилювався. Він почав тягти упряж. Полоззя саней примерзло до снігу, тож йому довелося докласти неабияких зусиль, щоби зрушити їх із місця. Двічі за наступні п'ять хвилин він зупинявся й принохувався. Утретє він став, коли дорогу йому перегородила кучугура снігу. Тоді він ще раз підійшов

до Жанни й заквилив, щоб розбудити її. Потім знову рушив уперед, поступцем волочачи сани через сніжну кучугуру. Далі шлях простилався незасніженим льодом, іти стало легше, тож Казанові вдалося перепочити. Попри безвітря той такий знайомий запах чувся ще сильніше, ніж досі.

Там, де кінчався чистий лід, берег переривався. Саме там струмок упадав в основний потік. Якби Жанна була притомна, вона б примусила його йти вперед. Але тепер Казан повернув до струмка й ще хвилин із десять без перепочинку пробирався крізь снігову глибочінь, усе частіше й частіше завиваючи. Аж от він радісно загавкав: попереду, біля струмка, він запримітив невелику хижку. З її труби піднімався дим. Саме його запах, принесений вітром, і чув пес. До дверей хижки вів крутий підйом. З останніх сил Казан потяг свій вантаж нагору. Потім він влаштувався біля Жанни, підняв голову на темне небо й заквилив.

Уже за мить двері відчинилися, і з них вийшов чоловік. Обвітрені, почервонілі від снігу Казанові очі насторожено стежили за ним. Чоловік підбіг до саней, схилився над Жанною й здивовано щось вигукнув. Тим часом вітер ущух, і з-під завалля шкур почувся глухий немовлячий плач.

Казан полегшено зітхнув. Він був геть виснажений. Його ноги покрилися кривавими ранами. Але голос маленької Жанусі наповнив його дивним щастям. Він ліг біля саней, а тим часом чоловік ніс Жанну й дитину в життедайну теплу хижку.

За кілька хвилин чоловік з'явився знову. Він був не такий старий, як П'єр Редіссон. Ставши близько до Казана, він глянув на нього згори вниз.

— Боже-світе! — промовив він. — І ти зробив це *сам*?

Він сміливо нахилився до Казана, розпріг його й повів до дверей хижки. Казан завагався лише раз, біля самісінького порогу. Він хутко повернув голову й насторожився. Йому на мить здалося, що серед стогону й плачу хуртовини він уловив вухом голос Сірої Вовчиці.

Потім двері за ним зачинилися.

Він ліг у темному кутку хижки, а чоловік почав готувати на пічці для Жанни щось гаряче. Минуло ще багато часу перед тим, як жінка встала з ліжка, куди її поклав господар. Аж ось Казан почув, як вона плаче. Потім чоловік змусив її поїсти, і вони якийсь час розмовляли. Тоді незнайомиць, повісивши велику ковдру перед ліжком, сів поруч із пічкою. Казан тихесенько прослизнув уздовж стіни й заповз під ліжко. Довго він ще чув, як дівчина раз по раз, тяжко дихаючи, схлипувала.

Зранку другого дня, коли чоловік прочинив двері, Казан прошмигнув у них і помчав швидко в ліс. Пробігши півмилі, він знайшов сліди Сірої Вовчиці й позвав її. Із замерзлої річки почувся її відповідь, і він помчав на цей голос.

Марно Сіра Вовчиця намагалася виманити його подалі від хижки, що пахла людиною, і завести назад до їхнього звичного місця проживання. Трохи пізніше з узлісся Казан бачив, як чоловік запряг своїх собак у сани, посадив туди Жанну й дитину, укутавши їх у шкури, як перед тим це робив старий П'єр. Увесьденечки Казан із Сірою Вовчицею йшли за упряжжю наслідці. Вони подорожували так до самого смерку; і як на небі після шторму засяяли зорі й місяць — навіть тоді чоловік гнав далі вперед їздових собак. Була вже пізня ніч, коли вони добралися до іншої хижки. Чоловік постукав. У вікні загорілося світло, і розчинилися двері. Казан, ховаючись у тіні, чув і радісний чоловічий голос, і ридальний Жаннин оклик. Після цього він повернувся до Сірої Вовчиці.

У дальші дні й тижні після Жанниного повернення додому Казана вабило до хижки, до жіночих рук. Як він терпів перед тим П'єра, так він тепер терпів молодого чоловіка, що жив із Жанною та її дитиною. Він розумів, що цей чоловік дуже дорогий для жінки і що дитина була так само дуже дорогою для нього, як і для неї. Лише на третій день Жанні вдалося заманити Казана в хижку. Це був день, коли чоловік привіз мертво заморожене тіло П'єра. Жаннин чоловік перший

побачив на Казановому ошийнику його ім'я, і відтоді вони вже називали його Казаном.

За півмилі від хижки, на вершині величезної скелі, що її індіанці називали скелею Сонця, Казан і Сіра Вовчиця знайшли собі пристановище. Звідси вони спускалися полювати на рівнину; сюди часто сягав дівочий голос, що звав Казана на ім'я.

Отак усю довгу зиму Казан розривався між вабою Жанни та хижки і Сірою Вовчицею.

А тоді настала весна, що принесла великі зміни.

Розділ VIII ВЕЛИКІ ЗМІНИ

Скелі, гірські хребти й долини вбирали весняне сонячне тепло. Тополині бруньки забубнявіли вкрай. Із кожним днем запах ялиць і смerek усе більше насичував повітря. По всіх усюдах, на рівнині й у лісі, чувся журкіт водоток, що шукали свій шлях до Гудзонової затоки. А в найбільшій затоці оглушливо тріщали крижані поля, лід із гуркотом нісся в бік протоки Рос-Велком, що веде до Арктики. Саме тому квітневий вітер часом приносив на сушу суворий подих зими.

Від цього вітру Казан знайшов собі прихисток — сонячний куточок, куди не долітало ні найменшого подмуху. Тепер йому було так добре, як ще ніколи упродовж останніх шести місяців страшної зими. Він спав і бачив сни.

Поруч із Казаном, виставивши передні лапи, лежала плазом на животі Сіра Вовчиця. Її очі й ніздрі були насторожі, бо, крім запаху ялиць і смerek, у теплом весняному повітрі чувся запах людини. Казан спав, і вона пильно, з тривогою стежила за ним. Коли пес бачив у сні видіння і його рудувате хутро вздовж хребта наїжачувалось, вовчиця й собі настовбурчувала на спині сизу шерсть. Вона тихо скавуліла, коли його верхня губа піднімалася вгору, оголяючи білі

довгі ікла. Але здебільшого Казан лежав тихо, хіба час від часу, коли він бачив черговий сон, у нього смикалися м'язи лап і морди. У той час, як пес спав, із дверей хижки вийшла синьоока молода жінка з довгою темною косою через плече й, приклавши до рота руки трубкою, гукнула:

— Казане! Казане! Казане-е!

Голос дівчини ледь досяг верхівки скелі Сонця, та Сіра Вовчиця учула його й нашорошила вуха. Казан поворухнувся, а вже за мить прокинувся й схопився на рівні. Він добіг до прискалка й, нюшкуючи, почав удивлятися в далеку широкую рівнину, що лежала перед ним.

З рівнини ще раз почувся жіночий голос, і Казан, ступивши на самісінький край скелі, завив. Сіра Вовчиця тихо підійшла до нього й притулила морду до його плеча. Вона вже добре знала, що означав цей Голос. І вдень і вночі вона боялася його більше, ніж людського запаху.

Відтоді, як вона покинула зграю й змінила своє життя заради Казана, Голос став для Сірої Вовчиця найлютішим ворогом. Вона ненавиділа його, адже він забирив у неї Казана. І звідки б цей Голос не лунав, Казан неодмінно мчав до нього.

Щовечора він крав у неї її пару, лишавши саму бродити під зорями та місяцем. Вона зберігала вірність своїй самотності й жодного разу не відповіла своїм диким братам і сестрам, що кликали її на полювання. Зачувши Голос, вона, зазвичай, гарчала, а іноді, щоб показати своє невдоволення, злегка й кусала Казана. Але того дня, коли Голос почувся втретє, вона лише прошмигнула в темну розколину між двома скелями й стала дивитися на Казана жаркими очима.

Пес рвучко побіг стежиною, що вела зі скелі Сонця до рівнини, згодом зупинився ні в сих ні в тих: іти далі чи ні? Уже другий день його щось неабияк турбувало. Це було щось у повітрі, чого він ні побачити, ні почути, ані винюхати не міг. Він міг це лише *відчути*. Казан повернувся назад, підійшов до розколини й обнюхав Сіру Вовчицю. Зазвичай,

на такі пестоші вона ніжно поскиглювала. Та цього разу лише невдоволено вишкірила у відповідь білі зуби.

Знову, уже вчетверте, ледь-ледь долинув Голос, і вовчиця, усе ще сидючи в темному закутку міжскелля, люто клацнула зубами й загарчала. Казан, і досі вагаючись, знову пішов до стежини. Потім усе ж таки почав спускатися вниз. Стежка була вузькою, крученою, витоптаною кігтями й лапами тварин, бо тільки вони могли забратися на величезний, заввишки в кількасот футів, майже прямовисний стрімчак, що височів над верховіттям смерек і ялиць. Безліса маківка скелі ловила перші промінчики ранкового сонця; вона ж, проводжаючи спати велике світило ввечері, відбивала останні відблиски дня. Саме Сіра Вовчиця знайшла на верхівці скелі безпечний сховок і привела сюди Казана.

Коли пес досяг підніжжя скелі, то більше не вагався, без роздумів кинувшись до хижки. Дикий інстинкт змушував його підходити обережно, тож він завжди наближався беззвучно. І цього разу Жанна сполошилася, коли, відірвавши погляд від дитини, побачила в прочинених дверях кудлату Казанову постать. Маля щосили із захвату зачеберяло ручками й ніжками й, щось задоволено лепечучи, обіруч потягнулося до Казана. Жанна й собі простягнула руку.

— Казане! — лагідно вигукнула вона. — Ходи сюди, Казане!

Поступово дикий червоний вогник у Казанових очах почав гаснути. Він ступив передніми лапами на поріг і став там нерухомо. Дівчина й далі закликала його зайти в хижку. Раптом його ноги стали немов ватяні, він підібгав хвоста й почав повільно повзти, як це роблять собаки, що відчують за собою грішок. Він дуже любив людей, що жили в хижці, але саму хижку люто ненавидів. Власне, він ненавидів усі хижки, бо ті йому пахли кийками, батогами й неволею. Як і будь-який іздовий собака, він мав за краще спати на снігу й віддавав перевагу ялицевому гіллю замість укриття.

Жанна погладила Казана по голові, і від цього дотику радісна дрож пройшла по всьому його тілу. Це була його від-

плата за розставання із Сірою Вовчицею й дикою волею. Він повільно підвів голову, аж доки його чорна морда не спинилася на жіночих колінах. Пес заплющив очі, а тим часом дитина — оте дивовижне маленьке створіння, що й досі його спантеличувало, — легенько штурхала його крихітними ніжками й висмикувала рученятами рудувату шерсть. Він любив ці дитячі товченики й поскубеньки навіть більше, ніж торкання Жанниних рук.

Казан стояв нерухомий, немов сфінкс, ледь дихаючи, жодним порухом тіла не показуючи своєї прив'язаності до людей. Така беземоційність непокоїла Жанниного чоловіка, і він не раз застерігав її бути обачною через це. Але Казанове вовче єство, його дика замкненість, навіть те, що він попарувався із Сірою Вовчицею, спонукало жінку любити його ще більше. Вона розуміла його й довіряла йому.

В один з останніх снігових днів Казан неабияк себе проявив. Тоді до хижки саньми з собачою упряжжю приїхав сусід-звіролов. І от маленька Жануся безжурно почалапала до великого гаскі. Почулося страшне клацання щелеп, а за ним — несамовите голосіння Жанни й крик чоловіка. Вони зразу ж кинулися до собак. Але всіх їх випередив Казан. Він кулею долетів до великого гаскі й уп'явся йому в горло. Коли Казана відтягли, гаскі був мертвий. Жанна все думала про ту історію, дивлячись, як мала копає ногами Казана і скуйовджує його голову.

— Казане, хороший ти мій, — борючись із плачем, промовила жінка й пригорнулася до нього обличчям. — Ми такі раді, що ти прийшов, бо цієї ночі ми з Жанусею маємо лишитися самі. Наш тато пішов у селище, і, поки він у від'їзді, ти повинен про нас піклуватися.

Вона полоскотала ніс собаки кінчиком своєї довгої блискучої коси. Це завжди тішило дитину, бо, попри свою стійкість, Казан не міг не пирхнути, а іноді ще й чхав і ворухив вухами. Але і йому це подобалось: він любив цей солодкий запах Жанниного волосся.

— А ти б за нас бився, якби довелось, правда ж? — вела далі Жанна. Потім вона спокійно піднялась і додала: — Я мушу зачинити двері. Не хочу, щоб ти сьогодні пішов, Казане. Ти мусиш лишитися з нами.

Казан почимчикував у свій куточок і ліг там. У хижці, так само, як і на верхівці скелі Сонця, щось дивне, незвичне не давало йому спокою, звихрюючи серце. Він нюшкував повітря, намагаючись у ньому знайти відповідь на цю таємничу загадку. Хай би що то було, воно змінило і його господарку також. Вона постійно ходила по хижці, збирала всяку всячину, пакувала її по різних пакетах. Пізно ввечері, перш ніж лягти спати, Жанна підійшла до Казана й попестила собаку по голові.

— Ми їдемо звідси, — прошепотіла вона, і в голосі її забриніли сльози. — Ми їдемо додому, Казане. Ми їдемо туди, де живуть люди... Де храми, міста, музика й усі принади світу. І ми збираємось узяти тебе, Казане!

Казан не розумів ні слова. Але він був щасливий, що жінка так близько від нього, що вона говорить із ним. У такі хвилини він забував про Сіру Вовчицю. Те, що в ньому було від собаки, брало гору над його дикою чвертю, а жінка й дитина заповнювали його світ. Та коли Жанна лягла спати й у хижці стало геть тихо, його давніше хвилювання повернулося.

Він підвівся й нечутно почав ходити по хижці, обнюхуючи стіни, двері та господарчині речі, що були складені в пакунки. Пес неголосно заскавчав. Жанна спросонку почувала це й пробурмотіла:

— Тихше, Казане, чш-ш-ш... Ходи спати... спати...

Ще довго після цього Казан нерухомо стояв посеред кімнати, прислухаючись і трусячись. Аж от він уловив вухом далеке, ледь чутне жалібне виття Сірої Вовчиці. Утім, цієї ночі це не був крик самотності. Цей поклик кинув його в дрож. Казан підбіг до дверей і заскиглив, та Жанна, що міцно спала, не могла його почути. Ще раз йому вчулося

виття, тільки один раз, а тоді запала тиша глибокої ночі, і він улігся біля самісіньких дверей.

Отут, біля порогу, і знайшла його Жанна рано-вранці. Він лежав і, як і раніше, насторожено вслухався. Вона підійшла, відчинила двері — і за мить він зник. Його ноги, здавалося, ледь торкалися землі, коли мчали в напрямку скелі Сонця. На тому боці рівнини він бачив, як золотим сяйвом виблискувала вершина.

Казан добіг до вузької звивистої стежки й швидко піднявся нею вгору.

Сіра Вовчиця не зустрічала його на вершині. Але він відчував її запах, а разом і сильний запах ще якогось створіння. Його м'язи напружились, лапи випрямились. Із грудей почав підніматися хриплий гаркіт. Тепер він знав: те дивне відчуття, що переслідувало його відучора, було через *живу істоту*. Хтось живий, хто годен був дихати, удерся в їхній із Сірою Вовчицею дім. Його губи невдоволено засмикались, оголивши довгі ікла. Приготувавшись до стрибка, Казан витягнув шию й голову і став підходити до двох велетенських каменів, де вчора ввечері знайшла притулок на ніч Сіра Вовчиця. Вона й досі була там, а з нею був *хтось іще*. Та вже за мить Казан розслабив м'язи. Його найжачена шерсть на спині вляглася. Він нащулив вуха, просунув голову між двома каменями й тихо заскавулів. Сіра Вовчиця відповіла йому тим самим. Повільно Казан відступив назад і повернувся до сонячного сходу. Потім він ліг, затуливши своїм тілом вхід до лігва між скелями.

Сіра Вовчиця стала матір'ю.

Розділ IX ТРАГЕДІЯ НА СКЕЛІ СОНЦЯ

Увесь той день Казан охороняв вершину скелі Сонця. Через страх і жорстокість попередніх господарів йому досі

не судилося стати батьком, тож тепер він був спантеличений. Щось підказувало йому, що віднині він має цілком віддаватися скелі Сонця й аж ніяк не хижці. Бажання знову побігти на рівнину було вже не таким сильним. Як зовсім смерклося, Сіра Вовчиця вийшла зі свого сховку, тихцем підійшла до Казана й, скавулячи, легенько, лагідно вкусила його за кудлату шию. Давній інстинкт предків підказав йому, що на такі пестощі його пари треба відповісти, тож він повернувся й ніжно лизнув Сіру Вовчицю. Вона відкрила свою пащу й ніби засміялася, хекаючи так, немов щойно швидко бігла. Вона була щаслива. А коли з лігва почулися тихі скигливі звуки, Сіра Вовчиця кинулася назад до своїх малят.

Щеняче «скаву́-скаву́» і те, як Сіра Вовчиця на нього зреагувала, дало Казанові перші знання про батьківство. Інстинкт знову підказав йому, що Сіра Вовчиця не може тепер піти з ним на полювання — вона мусила лишитися на вершині скелі Сонця. Тому, коли зійшов місяць, він пішов сам і вже на світанку повернувся з великим білим зайцем у щелепах. Сіра Вовчиця жадібно їла й наїстися не могла. Дика Казанова сутність казала йому, що відтепер йому щовечора доведеться полювати для Сірої Вовчиці й тих маленьких істот, які скиглили в криївці в міжскеллі.

У дальші кілька днів Казан до хижки не наближався, хоч не раз чув, як і чоловік, і жінка кликали його. На п'ятий день він таки спустився вниз. Жанна з дитиною були такі раді, що жінка навіть обняла його, а дівчинка буцала його ногами, сміялась і весело щось до нього кричала. А от чоловік у цей час стояв і сторожко спостерігав за цими палкими радощами, будучи не надто ними вдоволеним.

— Боюсь я його, — сказав він Жанні в сотий раз. — Цей вовчий блиск у його очах... Підступна порода. Часом я шкодую, що ми впустили його в наш дім.

— Якби ми цього не зробили, що б сталося з нашою дитиною? — нагадала йому Жанна, і в її голосі почувся легкий докір.

— Я майже забув про це, — відповів чоловік. — Казане, старий ти чортяко, гадаю, я теж тебе люблю, — і він ніжно поклав руку Казанові на голову. — Цікаво, як йому поведеться там? Він же звик жити в лісі. Йому все може здатися дивним.

— І я... я теж... звикла жити в лісі, — прошепотіла Жанна. — Це, певно, тому я так люблю Казана — більше за всіх на світі після тебе й маленької. Казане... мій милий Казане!

Цього разу Казан ще виразніше відчув дух таємничих змін у хижці. Жанна та її чоловік без угаву говорили про свої плани, а коли чоловіка поруч не було, жінка розмовляла з дитиною чи з ним. Щоразу, коли пес навідував хижку впродовж наступного тижня, він усе більше й більше ставав неспокійним. Такі зміни, зрештою, не міг не помітити чоловік.

— Мені здається, він знає, що ми збираємось їхати, — сказав він одного вечора Жанні, а потім додав: — Сьогодні вода в річці знову прибула. Доведеться відкласти від'їзд на тиждень, а то й більше.

Тієї ж ночі, коли місяць визолотив верхів'я скелі Сонця, вийшла покупатись у його променях Сіра Вовчиця. За нею, шкандиляючи, ішло троє маленьких вовчат. Ці м'якенькі живі грудочки, що вовтузилися біля Казана й притискалися до його рудуватого хутра, дуже скидалися на маленьку Жанусю. Часом вони так само дивно й тихенько пищали, як це робило маля, і так само незграбно перебирали чотирма ніжками, як і дівча своїми двома. Казан не пестив їх, як Сіра Вовчиця, але в їхньому дотику, малечому скавулінню він знаходив собі втіху, що її пес ніколи не відчував.

Ця ніч була, як день, хоч голки вибирай. Місяць уже високо підбився вгору, коли Казан укотре спустився на рівнину, щоб уполювати щось для Сірої Вовчиці. Біля обніжжя скелі перед ним зненацька вигулькнув білий заєць, і Казан стрімголов кинувся за ним. З добрих півмилі він гнався за здобиччю й догнати не міг. А тоді, зрештою, вовчий інстинкт переважив собаче єство, і він покинув марну справу. Лань

він би наздогнав, та дрібних тварин вовк має полювати полисичому. Тож Казан почав крастися крізь чагарі повільно й тихо, мов тінь. Десь за милю від скелі Сонця він вислідив зайця, два швидкі стрибки — і в Казанові щелепи потрапила вечерея для Сірої Вовчиці. Повертався Казан неспішно, раз по раз кидаючи важкого семифунтового біляка на землю, щоб перепочити.

Дійшовши до вузької стежини, що вела на верхівку скелі Сонця, пес зупинився. У цьому місці йому вчувся виразний дивний запах чийхось слідів. Здобич випала з його щелеп. Геть уся шерсть на його тілі раптом настовбурчилась, мов наелектризована. Він унюхав не зайця, куницю чи їжатця: перед ним стежиною догори піднімався звір із кігтями й іклами. Аж от із верхівки скелі долинули слабкі звуки. Зачувши їх, Казан скільки духу кинувся нагору з голосним пронизливим гавкотом. Досягнувши верхівки, він побачив видовисько, що на мить змусило його зупинитись. При місячному меві біля самісінького урвища, за футів п'ятдесят від нього, Сіра Вовчиця в смертному двобої билася з велетенською сірою риссю. Непроханий гість повалив на землю господарку скелі, і раптом Казан почув різкий жахливий болісний крик.

Казан стрілою вилетів на нападника. Його атака була швидка й мовчазна, як напад вовка, і водночас надзвичайно смілива, люта й продумана, як у гаскі. Був би його супротивником інший гаскі, він би помер від першого ж нападу. Але рись — не собака й не вовк. Рись — це Мау-лі, або Прудконога, як називають її місцеві індіанці з племені сарсі, — найшвидше створіння цих диких місць. Довгі Казанові ікла були націлені глибоко проникнути в її яремну вену. Але за малу хвилю рись відстригнула назад, як величезний м'який м'яч, і Казанові зуби вп'ялися не в яремну вену, а лише в шийку неприятели. Казан устряв у бій не з вовчими чи собачими іклами й не зубами іншого гаскі. Він бився з кігтями, що могли покряти тіло, як двадцять гострих лез ножів; від них не було захисту, навіть якби він схопив супротивника за горлянку.

Одного разу йому вже доводилося ставати до побою з риссю, що потрапила в пастку. Тієї науки він не забув. Тож тепер робив усе, щоб завалити рись *долічерева*, замість того, щоб змусити її перевернутися на спину, як би він зробив з будь-яким іншим собакою чи вовком. Тепер він добре знав, що коли лютий кіт лежить навznak, то стає ще небезпечнішим. Один порух його сильнющої задньої лапи міг би буквально повністю вительбушити Казанове черево.

Позаду себе Казан чув, як скавулить і плаче Сіра Вовчиця. Він розумів: їй страшенно боляче. Його переповнювала лють. Пес із подвійною силою й завзяттям кинувся на рись і зубами вп'явся в котяче горло. Ще б півцала — і рись не уникла б смерті. А так довелося Казанові здійснити ще одну спробу дістатися до яремної вени. Щоб зробити смертельний випад, Казанові на якусь мить треба було відпустити супротивника. За мить свободи рись похитнулась і впала *на спину*. У такому положенні на неї й скочив пес, схопивши в лещата своїх щелеп її горлянку.

Котячі кігті роздерли Казанові бік, але трохи вище того місця, удар по якому був би смертельним. Ще б один удар — і Казан не мав би жодного шансу на порятунок. Та бій відбувався біля самісінького прямовису, і раптом протиборці не втримались і, ні гаркнувши, ні скавкнувши, обоє покотилися по обривистому схилу в долину. Казан, падаючи, усе глибше й глибше встромляв свої ікла у ворога. За футів п'ятдесят-шістдесят униз, біля підніжжя скелі, лежали кам'яні уламки. Саме туди перекидом вони й завалилися. Удар відкинув Казана на кілька футів убік. У кліп ока він уже був на ногах. Пес ще не зовсім очунав від падіння, та вже був готовий знову стати до бою. Рись нерухомо лежала там, де й упала. Казан підійшов ближче, усе ще будучи насторожі, й обережно почав нюшкувати. Щось підказувало йому, що бій скінчився. Він розвернувся й повільно побрів до стежки, повертаючись до Сірої Вовчиці.

На затопленому місяцем майданчику Сірої Вовчиці не було. Біля входу до лігва, між двома великими каменями, лежали неживі маленькі тільця трьох вовчат. Рись розірвала їх на шматки. Скорботно завиваючи, Казан підійшов до міжскелля й просунув голову в лігво. Там він знайшов Сіру Вовчицю. Вона, згорьована за своїми малятками, стогнала, плакала і скиглила. Казан увійшов у лігво й почав зализувати їй криваві рани на лапах і голові. Увесь залишок ночі вона нема-нема та й схлипнула з болю. Лиш засвітало — і вона попленталася до маленьких тілець, що й досі лежали недвигами на скелі.

Тільки тепер Казанові стало видно всі жахливі наслідки жорстокої роботи нічного нападника: Сіра Вовчиця осліпла, і не на день чи два — назавжди. Рись видряпала їй очі. Вовчицю огорнув морок, і ніяке світло не могло його здолати. І знову заговорив у ньому тваринний інстинкт, що, мабуть, є кращим порадиником, пояснювачем і навчителем, ніж людський розум. Цього разу він підказав, що його пара відтепер ще безпорадніша, ніж ті маленькі створіннячка, що пустували в місячному світлі кілька годин тому.

Увесь день він лишався поруч із Сірою Вовчицею. Спокусити покинути її не міг навіть Жаннин голос, що долунював до скелі Сонця. Щоразу, коли Сіра Вовчиця ловила вухом жіночий поклик, вона ще ближче тулилася до Казана. А він притискав вуха й починав знову зализувати її рани. Лише надвечір Казан покинув Сіру Вовчицю, але тільки для того, щоб спуститися вниз і принести їй упольованого вчора зайця. Сіра Вовчиця обнюхала здобич, але їсти не стала. Трохи згодом Казан змусив її піти з ним до стежини. Він більше не бажав тут жити і не хотів, щоб і Сіра Вовчиця лишалася тут. Повільно йдучи поступцем змійкуватою вузькою стежиною, Казан вів її подалі від мертвих цуценят. Рухатися вона могла, лише будучи дуже близько до Казана — так, щоб мати змогу торкатися носом його зраненого боку.

Вони підійшли нарешті до того місця на краю скелі, де треба було стрибнути вниз на три-чотири фути. От тоді-то

Казан і побачив, що Сіра Вовчиця стала геть безпорадною. Вона постійно скавуліла й разів зо двадцять примірялася, перш ніж наважитися стрибнути. Зрештою, вона таки зістрибнула, та не надто вдало, не зігнувши ноги в колінах, і незграбно впала біля Казана. Після цього Казан уже не так наполегливо її підганяв. Стрибок Сірої Вовчиці дав їй зрозуміти, що вона в безпеці тільки тоді, коли її морда торкалася Казанового боку. Далі вона йшла за ним покірливо, увесь час притуляючись до його стегна. Так вони вийшли на рівнину.

Казан прямував до чагарів, що росли біля русла невеликого струмка. До них було десь із півмилі, та за цей короткий відрізок шляху Сіра Вовчиця разів із десять перечіплювалась і падала. Казан усе більше й більше розумів, як обмежує сліпоту. Одного разу він натрапив на зайця й погнався за ним. Та не зробив він і двадцяти стрибків, як обернувся. Побачене змусило його зупинитися: Сіра Вовчиця не рухалась. Вона стояла непорушно, нюшкувала повітря й чекала його! З хвилину, не менше, стояв і чекав Казан. А тоді повернувся й пішов до неї. Відтоді пес завжди повертався до того місця, де лишав свою пару, добре знаючи, що точно знайде її там.

Цілий день вони провели в чагарях. Під вечір Казан навідався до хижки. Жанна і її чоловік були вдома, й обоє відразу помітили пошматований Казанів бік, його зранену голову й лапи.

— Бій був не на життя, а на смерть, — сказав чоловік після того, як оглянув собаку. — Схоже, він бився з риссю або ведмедем. Інший вовк так би його не покалічив.

Півгодини Жанна метушилася навколо Казана, постійно з ним розмовляючи й голублячи своїми ніжними руками. Вона змила його рани теплою водою, змастила їх цілющою мастю, і Казана знову оповило давніше триблаженне бажання лишитися з нею назавжди й ніколи більше не вертатись у ліси. Жінка дозволила йому цілу годину лежати на полі її сукні. Він торкався носом її ноги в той час, як вона в'язала щось для дитини. Тоді вона встала приготувати вечерю. Устав

і Казан і повільно поплентався до дверей. Крізь густий морок чувся голос Сірої Вовчиці, що кликала свою пару. Він відповів їй, понуро опустивши плечі й голову, — де й та радість поділася! Тепер він дожидався можливості прошмигнути через двері на волю й таки діждався. Місяць уже піднявся над обрієм, коли Казан повернувся до Сірої Вовчиці. Вона зустріла його тихим радісним виттям, тикаючи сліпою мордою в його хутро. У своїй безпорадності вона, здавалося, виглядала щасливішою, ніж Казан у всій своїй силі.

Від цього дня почалося велике змагання між вірною сліпою вовчицею й жінкою. Якби Жанна тільки знала, хто лежав у чагарях, якби вона могла побачити бідолаху, що для неї Казан став тепер усім життям — сонцем, зорями, місяцем, здобувачем їжі, — то неодмінно допомогла б Сірій Вовчиці. Та через своє незнання жінка лише намагалася все більше й більше привчити Казана до хижки. А як їй це вдавалося, вона поступово вигравала.

За тиждень після бою на скелі Сонця настав визначальний день. За два дні до того Казан завів Сіру Вовчицю на лісисту луку, утворену коліном річки. Там він її залишив, а сам пішов до хижки. Цього разу хазяї прив'язали до Казанового ошийника грубу бабішеву мотузку, а другий її кінець прикріпили до скоби, убитої в брусовану стіну. Жанна і її чоловік попрокидалися ще вдосвіта. Сонце тільки-но почало сходити, а всі вони вже вийшли з хижки. Чоловік ніс немовля, а Жанна вивела на мотузці Казана. Жінка затрималася біля вхідних дверей, замикаючи їх. А коли вони рушили слідьма за чоловіком, що чекав їх унизу біля річки, Казан учув тихі хлипи. На пристані було навантажене пожитками велике каное. Жанна, усе ще тримаючи міцну мотузку в руках, сіла в нього першою, потім чоловік віддав їй дитину. Тоді жінка потягнула за мотузку — і Казан заскочив у каное, примостившись біля її ніг.

Останнім сів чоловік, і вони відштовхнулися від берега. Сонце пригрівало Казанову спину. Він заплющив очі, поклавши голову на Жаннині коліна. Її рука м'яко лягла на

його міжпліччя. Вони саме запливли в закрут річки, коли він уловив вухом ті самі, нечутні для Жанниного чоловіка, звуки — здавлені схлипи.

Жанна помахала рукою хижці, що вже зникала за деревами.

— Прощавай! — сумно вигукнула жінка. — Проща... — недоговоривши, вона притислася лицем до Казана й дитини й заридала.

Чоловік перестав веслувати.

— Хіба ти шкодуєш про це, Жанно? — запитав він.

Вони пропливли повз лісисту луку, аж от Казан уловив запах Сірої Вовчиці. Пес піднявся й тихо заскавулів.

— Ти шкодуєш?.. Ми ж давно збиралися поїхати звідси.

— Ні, — похитала головою Жанна. — Просто я... я завжди жила тут, у лісах. Це наш дім!

Лука з білою піщаною косою лишилася позаду, а Казан і досі стояв і дивився на неї. Чоловік покликав його, а Жанна підняла голову. Вона теж поглянула на косу, і раптом бабішевий повідець вислизнув із її пальців. Увагу жінки привернула Сіра Вовчиця, що стояла на самісінькому краю коси. Її сліпі зіниці були повернуті до Казана. Незрадлива Сіра Вовчиця все зрозуміла. Ніс розповів їй те, чого не бачили очі. Вона винюшила перемішаний запах Казана та людини. Вони були разом. Вони збиралися покинути ці місця...

— Дивись, — прошепотіла Жанна.

Чоловік повернувся. Передніми лапами Сіра Вовчиця вже зайшла у воду. А коли каное відпливало все далі й далі, вона сіла, підвела голову високо до сонця, хоч і не могла вже його бачити, і попрощалася з Казаном протяжним скорботним виттям.

Каное перехилилося на бік. Рудувате тіло шурхнуло в повітрі — і Казан зник.

Чоловік потягнувся за рушницею, та Жанна зупинила його руку. Її обличчя взялося блідістю.

— Хай він повертається до неї! Нехай іде!.. Нехай іде!.. — закричала вона.

Казан, досягнувши берега, струсив зі своєї кудлатої шерсті воду й востаннє поглянув на свою господиню. Каное поволі ховалося за іншим річковим вигином. Ще мить — і його не стане видно. Сіра Вовчиця перемогла.

Розділ X ДНІ ПОЖЕЖІ

Після того нічного жахливого двобою з великою сірою риссю на вершині скелі Сонця Казан усе менше й менше згадував своє колишнє життя, коли був їздовим собакою, а згодом і вожаком вовчої зграї. Він ніколи не забуде свого минулого зовсім, певні спогади завжди вирізнятимуться з-поміж інших, так само, як язики полум'я зоріють на тлі нічного неба. Як людина нові етапи свого життя відраховує від визначальних подій, як-от народження, одруження, звільнення з неволі чи якогось вирішального кроку в кар'єрі, так і для Казана все життя наче почалося з двох трагедій, що швидко сталися одна за одною після народження цуценят Сірої Вовчиці.

Перша трагедія скоїлася на скелі Сонця, коли велика сіра рись назавжди позбавила здатності бачити його прекрасну подругу й розірвала її щенят на шматки. Він убив рись. Але Сіра Вовчиця все одно незряча. Помста не повернула їй зір. Вона більше не могла з ним полювати, як-то вони колись робили разом з дикими вовчими зграями на рівнині й у темних лісах. Тож на саму згадку про ту ніч він завжди гарчав, вищирюючи пащу й показуючи довжелезні ікла.

Другою трагедією був від'їзд Жанни, її дитини та чоловіка. Щось надійніше, ніж розум, підказувало Казанові, що вони не повернуться. Найбільше запов у пам'ять йому спогад про той сонячний ранок, коли милі його серцю жінка й дитина разом із чоловіком, що його він терпів заради них, поплили геть у каное. Він часто ходив на ту луку й сумно

дивився на річку, на те місце, де зістрибнув із каное, щоб повернутися до своєї сліпої вовчиці.

Тож Казанове життя тепер наче складалося головно з трьох частин: ненависті до всього, що мало запах чи слід рисі, смутку за Жанною й дитиною, а також Сірої Вовчиці. Властиво, його найсильнішою пристрастю була ненависть до рисі, бо не тільки сліпоту Сірої Вовчиці та смерть цуценят, а й навіть розлуку з жінкою й дитиною він пов'язував із тою фатальною битвою на скелі Сонця. Відтоді він став найзатятішим ворогом рисячого племені. Тільки-но десь чув запах великого сірого kota, як перетворювався на ревучого демона. Його ненависть до ворога росла щодня, у міру того, як він усе більше ставав частиною дикої природи.

Казан виявив, що тепер потребував Сірої Вовчиці ще більше, ніж тоді, коли вона залишила заради нього вовчу зграю. Як-не-як на три чверті він був собака, і його собаче ество вимагало товариських стосунків. Поруч була тільки Сіра Вовчиця, і тільки вона могла задовольнити його потребу в спілкуванні. Вони були самі. Цивілізація починалася за чотириста миль на південь. Найближче поселення на узбережжі Гудзонової затоки було розташоване за шістдесят миль на захід. Часто, ще коли в цій місцині жила жінка з дитиною, Сіра Вовчиця проводила самотні ночі в лісі, чекаючи й кличучи Казана. А тепер уже Казан, будучи далеко від своєї пари, нудився в самотині.

Через свою сліпоту Сіра Вовчиця не могла більше полювати з Казаном. Але поступово між ними встановився новий спосіб взаєморозуміння. Сліпота вовчиці навчила їх обох багатьом не знаним досі речам. Напролітку Сіра Вовчиця вже могла мандрувати з Казаном, якщо тільки він не рухався надто швидко. Вона бігла збоку, торкаючись його плечем або мордою. Казан навчився пересуватися ристю, а не тільки навстрибки. Дуже швидко він зрозумів, що для Сірої Вовчиці повинен вибирати найлегший шлях. Коли вони підходили до якоїсь видолінки, що її подолати можна було лише

стрибком, він починав скавчати й обнюхувати Сіру Вовчицю, а вона, нашорошивши вуха, прислухалася. Тоді Казан стрибав, і вона розуміла, яку відстань їй потрібно подолати. Вовчиця завжди стрибала далі, ніж треба, що, зрештою, було добре.

З іншого боку, нюх і слух, що повністю заступили їй зір, щодня ставали тоншими, і це в майбутньому не раз їм прислужилося. Між ними виникла беззвучна мова, і так вовчиця могла оповіщати Казана про те, що вона виявила за допомогою запаху чи звуку. У нього з'явилася цікава звичка завжди дивитися на Сіру Вовчицю, коли вони зупинялися, щоб прислухатися чи понюшкувати повітря.

Після бою на скелі Сонця Казан відвів свою сліпу подругу до густих заростей шпилькового лісу в річковій заплаві, де вони залишалися до початку літа. Щодня протягом кількох тижнів Казан повертався до хижки, де мешкала Жанна з сім'єю, із надією відшукати там хоч якісь ознаки життя. Але двері завжди були зачиненими, вікна лишалися наглухо забитими, а з глиняного димаря ні разу не піднялися завитки диму. Стежка почала заростати травою та сланкими рослинами. Усе менш виразним для Казана ставав запах чоловіка, жінки і їхньої дитини.

Якось під одним із закритих вікон пес знайшов дитячий мокасин, старий, зношений, почорнілий від дощу і снігу, і ліг поряд із ним. А в той же час маленька Жануся за тисячі миль звідси гралася дивними іграшками цивілізації. По довгому часі Казан устав і попрямував у зарослі смерек і ялиць до Сірої Вовчиці.

Хижка була єдиним місцем, куди Сіра Вовчиця з Казаном не ходила. В усіх інших випадках вони були разом. Тепер, звикнувши до сліпоті, вона навіть супроводжувала його на полюваннях, аж доки він не натрапляв на здобич і не починав за нею гнатися. Тоді самиця сумирно його чекала. Казан здебільшого полював на великих зайців-біляків. Та однієї ночі він здобув на ловах молоду лань. Здобич була надто важка, щоб перетягти її до Сірої Вовчиці, тому він

повернувся до того місця, де вона його чекала, і відвів на трапезу. З кожним днем вони ставали ще нерозлучнішими, аж поки, зрештою, на всіх диких стежках лишалися їхні сліди тільки в парі й ніколи окремо.

А тоді сталася велика пожежа.

Сіра Вовчиця ще за два дні вловила її запах із заходу. Того вечора сонце зайшло в брудну жовто-брунатну хмару. Місяць, повільно рухаючись на захід, ставав криваво-червоним. Індіанці про такий місяць казали, що він стікає кров'ю, і це завжди віщувало біду.

Увесь наступний день Сіра Вовчиця була неспокійною, а під полудень Казан і собі вловив у повітрі ті ознаки, що вона була відчула багатьма годинами раніше. Запах усе посилювався, і після обіду сонце оповило покривало диму.

Дикі звірі могли втекти з лісистого кута, що його утворювали річки Пайпстоун і Крі, ще тоді. Але вітер змінив напрям, і це мало фатальні наслідки. Вогонь вирував на заході й півдні. Потім вітер подув прямо на схід, забираючи з собою дим, і весь цей час дикі звірі, що перебували в куті двох річок, просто чекали. Тоді вогонь повністю поширився від берега однієї річки до берега другої, утворивши разом із двома руслами трикутник і відрізавши таким чином останній шлях для втечі.

Потім вітер знову змінив напрям, і вогонь став поширюватися на північ. Верхівка трикутника стала смертельною пасткою. Усю ніч південний обрій пашів лиховісною загравою, а до ранку жар, дим та попіл стали вже задушливо-нестерпними.

Казана огорнув сліпий жах. Він марно шукав порятунку. Увесь цей час він ні на мить не залишав Сіру Вовчицю. Він був на три чверті собакою, тож міг би легко переплисти через одну з річок. Але Сіра Вовчиця, заледве вперше торкнувшись води, відразу ж відскочила назад. Як і вся її порода, вона воліла за краще зустрітися з вогнем і смертю, ніж кинутись у воду. Казан намагався змусити її, десятки разів стрибаючи у річку й щоразу випливаючи з неї. Але Сіра Вовчиця у воді просувалася не далі того місця, де могла торкатися дна.

Вони вже чули далекий тріскучий шум вогню. Дикі звірі бігли від нього. Лось, карібу й лань кинулись у воду й поплили на протилежний безпечний берег річки. На піщану обмілину, вайлувано переступаючи з ноги на ногу, вийшла велика чорна ведмедиця з двома ведмежатами, і навіть дитинчата пішли у воду й легко перепливли потік. Казан стежив за ними, скавулячи до Сірої Вовчиці.

А згодом до цієї піщаної обмілини підійшли й інші звірі, що боялися води, як і Сіра Вовчиця: великий гладкий їжатець, мала лискуча куниця, ілька¹, що нюшкувала повітря й по-дитячому скигвила. Тих звірів, що не могли чи не хотіли плавати, було втричі більше, ніж інших. Сотні маленьких пискливих горностаїв снували вздовж берега, мов щури, і їхні голоси з'єднались у нескінченному потоці; лисиці хутко бігали вздовж берега, шукаючи повалених дерев, що могли б стати їм містком через річку; рись гарчала, стоячи обличчям до вогню; вовки — однокрівці Сірої Вовчиці — наважувалися заходити у воду не далі, ніж вона.

Мокрий як хлющ Казан, часто й важко дихаючи від жару й диму, підбіг до Сірої Вовчиці. Поруч із ними лишався тільки один притулок, де б вони могли врятуватися — піщана обмілина, що футів на п'ятдесят виступала в річку. Він спішно повів туди свою сліпу подругу. Коли вони просувалися через низькі чагарі до русла річки, щось обох їх зупинило. До їхніх ніздрів дійшов ворожий дух, смертельніший, ніж вогонь. Піщаною обмілиною, причаївшись на її краю, заволоділа рись. Три їжатці, що прокралися до самісінької води, скрутились у кулі й лежали там, гойдаючи голками, будучи напоготові постояти за себе. Була там й ілька, що шипіла на рись. А сама рись, прищуливши вуха, дивилася на Казана й Сіру Вовчицю, що ступили на піщану обмілину.

Вірна Сіра Вовчиця була повна рішучості битися. Вона стала опліч Казана, оголивши свої ікла. Казан, гнівно клац-

¹ Ілька — північноамериканська куниця. Інша назва — пекан.

нувши зубами, наказав їй триматись осторонь. І вона, послухавшись, лише стояла, тремтіла і скавчала. Тим часом пес легкою ходою просувався вперед. Він настовбурчив вуха, та вигляд мав зовсім не загрозливий. Насправді ж це був наступ гаскі, готового до смертельного бою. Людина з цивілізованого світу могла б навіть, побачивши таке, сказати, що собака підступає до рисі цілком із дружніми намірами. Але рись усе добре зрозуміла. Ця давня ворожнеча, що тривала багато поколінь, стала тепер для Казана непримиренною, адже він завжди тримав у пам'яті ту ніч на вершині скелі Сонця.

Інстинкт підказував ільці, що має зараз відбутися, тож вона пригнулася до самої землі й затаїлася. Їжатці в присутності ворогів ляялись, як маленькі діти, будучи невдоволеними ще й щільними клубами диму, і дужче виставляли насторч свої голки. Рись лежала на животі, як кішка, посмикуючи задніми лапами й готуючись до стрибка. Казанові лапи, здавалося, заледве торкалися піску. Пес тихенько кружляв навколо ворога. Рись, своєю чергою, крутилася круг своєї осі, а тоді стрибнула гаркучою кулею на вісім футів, що віддаляли їх одне від одного.

Казан не відстрибнув убік. Він не доклав ніяких зусиль, щоб уникнути нападу, навпаки — зібравши до купи всі свої сили, зустрів ворога, як під час битви одна їдова собака зустрічає другу. Він важив на десять фунтів більше, ніж рись, і на якусь мить велика гнучка кішка з двадцятьма пазурами-ножами була відкинута набік. Казан, скориставшись моментом, блискавично потягся до котячої шії.

Тієї ж хвилики сліпа Сіра Вовчиця з гарчанням кинулась у бій. Опинившись під Казановим животом, вона вчепилася зубами в задню котячу лапу. Хруснула кістка. Рись, будучи тепер у чисельній меншості, стрибнула назад, тягнучи Казана й Сіру Вовчицю. Вона завалилася на одного з їжатців — і сто голок проштрикнули її тіло. Ще один стрибок — і вона звільнилася, рятуючись утечею в димовій хмарі. Казан не став її переслідувати. Сіра Вовчиця підійшла й лизнула його

в шию, там, де на рудуватій шкурі багрянїла свїжа кров. Їлька лежала, наче мертва, спостерїгаючи за всїм маленькими лютими чорними очима. Їжатці ї досї щось цокотїли, нїби просячи змилюватися над ними. А потїм чорна густа задушлива завїса диму низько спустилася на обмїлину. Повїтря стало нещадно гарячим, так, наче вїйнуло з розпашїлого горна.

Казан і Сїра Вовчиця, скрутившись щїльними клубками, полягали на самїсїнькому краєчку обмїлини. Тепер вогонь був дуже близько. Він ревів, немов великий водоспад. Раз по раз чулося, як із гучним трїском падають дерева. Повїтря було наповнене сїрим попелом і яскравими іскрами. Казан двїчі витягував голову ї огризався на жаркі вуглини, що падали на нього ї обпалювали тїло, як розпечене залїзо.

Бїля рїчки росли густї зеленї зарослї, і коли вогонь дїстався до них, то став горїти не так сильно, і жар зменшився. Однак минуло ще багато часу, перш нїж Казан і Сїра Вовчиця змогли витягнути голови ї дихнути вільнїше. Згодом вони зрозумїли, що пїщана обмїлина врятувала їх. У куті мїж двома рїчками геть усе стало чорним, а лапам було нестерпно гаряче від жару.

Дим розсїявся. Вїтер знову змїнив напрямок, несучи з півнїчного заходу прохолоду ї свїжїсть. Їлька першою обережно почала рухатися туди, де ще не так давно стояв лїс. А от їжатці все ще були скрученї в клубочки, коли Сїра Вовчиця ї Казан покинули пїщану обмїлину ї попрямували проти течїї. Ще ї не настала нїч, а ноги їхнї пашїли від гарячого попелу ї жаристих вуглин.

Цїєї ночї на небї зїйшов дивний лиховїсний мїсяць, схожий на велику криваву пляму. Усе навколо на довгї години стало нїмим. Там, де ще вчора був рай для диких звїрїв, тепер не чулося жодного звуку, навїть пугукання сови, жодної ознаки, що могла б засвїдчити про їснування в цїй мїсцині життя. Казан знав, що тут не було на кого полювати, тож вони їшли і їшли всю нїч. У зорях натрапили на вузьку дїлянку болота,

що тяглась уздовж течії річки. Тут бобри загатили гатку, і саме по ній пара перебралася на другий бік річки, у зелену країну. Увесь наступний день і ще одну ніч вони подорожували на захід, дійшовши, зрештою, до багнистого, порослого лісом краю вздовж річки Вотерфаунд.

А поки Казан із Сірою Вовчицею прямували на захід, із поселення на Гудзоновій затоці в напрямку сходу вийшов худорлявий темнолиций французький мішанець за походом на ім'я Анрі Лоті. На все узбережжя Гудзонової затоки він славився як найвідоміший мисливець на рисей. Він вишукував сліди й інші ознаки наявності тварин і вздовж Вотерфаунду знайшов їх удосталь. Тут був мисливський рай, де тисячами рясніли сліди зайців-біляків, а отже, і рисей тут було чимало. Анрі збудував собі в цій місцині мисливський курінь, а сам повернувся в поселення. Там він дожидався, доки випаде перший сніг, а тоді повертався зі своїми собаками, припасом і пастками.

У цей час із півдня то на каное, то на своїх двох повільно рухався молодий університетський зоолог, що збирав матеріал для своєї книжки «Мислення диких тварин». Звали його Пол Вейман. Він був домовився, що проведе частину зими з Анрі Лоті. Із собою він привіз багато паперу, фотокамеру й світлину дівчини. Його єдиною зброєю був складаний ніж.

Тим часом Казан і Сіра Вовчиця влаштували собі пристановище на мочарах, десь за п'ять-шість миль від хижки, що її збудував Анрі Лоті.

Розділ XI ЗАВЖДИ В ПАРИ

Був уже січень, коли провідник довів Пола Веймана до хижки Анрі Лоті біля Вотерфаунду. Полові було десь тридцять два роки. Весь повен енергії, життєрадісний, він одразу сподобався Анрі. Якби це було не так, то перші кілька днів у хижці

видалися б не дуже приємні, бо Анрі саме був у поганому гуморі. Він розповів про це Вейманові першого ж вечора їхнього знайомства, коли вони курили люльки, сидючи біля натопленої, аж червоної печі.

— Це до біса чудно, — сказав Анрі. — Я втратив сімох рисей, що потрапили в пастки. Вони були розтерзані, наче зайці. Жодна тварина, навіть ведмідь, ніколи не нападає на рись, що потрапила в пастку. Це я вперше таке бачу. За такі подрані шкури не сторжу й півдолара. Сім штук! Це я вже втратив двіста доларів — не, більше! І роблять таке двоє вовків. Двоє. Я це точно 'наю, бо завсігди 'находжу там пару слідів, завсігди пару, по одному вони не ходять. Вони обходять мої пастки і з'їдають зайців. Ільку не рушать, норку, горностая, куницю так само. Але рисей — *sacré*¹ і хай їм грець — вони обдирають начисто, наче то не шкура, а лико! Я вже порозкладав оленьче сало зі стрихніном, пастки ставив, вовчі ями, а піймати їх не можу. Вони м'не зжиють звідсіля, як я їх не піймаю, бо що ж то: я взяв тіки п'ятьох цілих рисей, а вони м'ні попсували сімох.

Ця розповідь зацікавила Веймана. Він був вдумливим чоловіком і вважав, що людський егоїзм заважає пізнавати багато дивовижних явищ світобудови. Чоловік кинув виклик усім, хто стверджував, ніби людина — єдина жива істота, яка вміє мислити, а здоровий глузд і розум, що їх проявляють інші істоти, — лише інстинкт і не більше. Його теорія була така логічна, що тим самим він зажив собі слави на всю країну. Факти, які розповів безталанний Анрі, вразили його, і вони до опівночі розмовляли про двох дивних вовків.

— Один вовк великий, другий менший, — сказав Анрі. — На рись завсігди нападає більший. М'ні це видно по снігу. Доки більший вовк б'ється, менший тупцяє на снігу, але так, щоб його не могли дістати. А вже як рись переможена, як лежить мертва, він стрибає і помагає розірвати її на шматки.

¹ Французька лайка.

М'ні це все видно по снігу. Тіки раз я бачив, що менший теж бився. Тоді там було багато крові, але не рисиної. За кривавим слідом тих дияволів я йшов цілу милю.

У дальші два тижні Вейман зібрав багато нового матеріалу до своєї книжки. Не минало й дня, щоб десь уздовж лінії пасток, які розставив Анрі, вони не побачили слідів двох вовків. Вейман зауважив, що, як і сказав йому Анрі, сліди завжди були в парі й ніколи окремо. На третій день вони прийшли до пастки, що піймала рись. Побачивши, що лишилося від тварини, Анрі почав лаятись французькою й англійською, аж поки не почервонів зі злості. Рись була розірвана на шматки, її шкура майже нічого не коштувала.

Вейман по сліду виявив, що менший вовк чекав сидячи, доки його товариш убивав рись. Він не сказав Анрі, що думає з цього приводу. Але в дальші дні дедалі більше переконувався, що знайшов найдраматичніший доказ своєї теорії. У всіх цих загадкових трагедіях біля пасток можна було углядіти вияви розуму.

Чому ці два вовки не знищували ільку, горностая й куніцю? Чому їхня лють була спрямована тільки на рись?

Вейман був дивно схвильований. Він любив диких звірів, тому й ніколи не носив вогнепальної зброї. Чоловік побачив, як Анрі розкладає отруєні приманки для двох мародерів, і від того його обіймав неспокій і сум; і коли день за днем він виявляв, що ці отруйні приманки лишались неторканими, то неабияк радів. Він із великим спочуттям ставився до злодійкуватого героя, що ніколи не проминав ставати до бою з риссю. Вечорами Вейман сидів у хижці й записував свої думки й відкриття за день. Одного разу ввечері він несподівано запитав в Анрі:

— Скажи, Анрі, а тобі коли-небудь було шкода, що ти вбив так багато диких тварин?

Анрі здивовано подивився на нього й похитав головою.

— Не, я вбивав їх тищами, — сказав він, — і ще не одну тищу вб'ю.

— Але на півночі нашого континенту є ще зо двадцять тисяч таких, як ти. І всі вони вбивають, убивають уже сотні років, та ніяк не можуть знищити дикої природи. Війна людини з тваринами — так це можна назвати. І якби ти міг повернутися сюди через п'ятсот років, Анрі, то й тоді все одно знайшов би тут дике життя. Майже все на світі змінюється, але ти ніколи не зможеш змінити ці майже непрохідні тисячі квадратних миль гір, боліт і лісів. Тут ніколи не прокладуть залізниць, і я дякую за це Богові. От візьми, для прикладу, великі прерії на заході. Там усе ще можна знайти сліди бізонів, але ж повсюди ростуть селища й міста. Ти коли-небудь чув про Норт-Батлфорд?

— Це десь біля Монреалю чи Квебека? — спитав Анрі.

Вейман усміхнувся й дістав із кишені світлину дівчини.

— Ні, це далеко на заході, у провінції Саскачеван. Сім літ тому я ходив туди щороку, щоб постріляти тетеревів, койотів і лосів. Тоді там не було ніякого Норт-Батлфорда, а на сотні миль навкруг розлягалися чудові прерії. Де тепер лежить Норт-Батлфорд, стояла одна халупка, у якій я й зупинявся. У цій халупці жила маленька дівчинка, років дванадцяти. Ми ходили на полювання разом... У ті дні я ще вбивав. Дівчинка іноді плакала через це, а я з неї сміявся.

А тоді поблизу збудували залізницю, потім іще одну, і на місці, де стояла халупка, відразу виникло місто. Сім років тому там була тільки халупка, Анрі. Два роки тому там жило тисяча вісімсот людей. Коли я приїжджав цьогоріч, їх було п'ять тисяч, а ще за два роки там житиме десять тисяч.

На землі, де стояла та халупа, тепер три банки з капіталом сорок мільйонів доларів. Уже за двадцять миль від міста можна побачити заграву електричних вогнів. У місті є коледж. Щоб його збудувати, витратили сто тисяч доларів. Там є середня школа, провінційний притулок, пожежна станція, два клуби, товарна біржа. А за два роки місто матиме трамвайну лінію — подумай тільки: там, де ще кілька років тому вили койоти!

Люди прибувають так швидко, що їх заледве встигають переписувати. За п'ять років просто там, де стояла стара халупка, буде місто на двадцять тисяч жителів. А та маленька дівчинка тепер уже юна леді. Сім'я її розбагатіла. Та це мені байдуже, головне, що навесні ми збираємось побратися. Це через неї я перестав убивати тварин. Їй тоді було лише шістнадцять. Останньою, кого я вбив, була степова вовчиця. І в неї лишилося цуценя. Ейлін узяла його собі й приручила. Ось чому найбільше з-поміж інших диких тварин я люблю вовків. І я сподіваюся, що ці двоє обминуть усі твої пастки.

Анрі втупився очима на нього. Вейман дав йому світлину. На ній була миловида дівчина з глибоким чистим поглядом. Глянувши на неї, Анрі всміхнувся куточками вуст.

— Моя Йовака вмерла три годи тому, — сказав він. — Вона теж любила диких тварин. Але ці вовки... До біса! Вони зживуть м'не, як я їх не вб'ю!

Анрі підкинув у піч дров і почав стелитися на ніч.

Аж от одного дня в голову Анрі прийшла блискуча ідея.

Якось, разом ходячи по лісу, вони натрапили на свіжі сліди рисі. У тому місці буревій повалив чимало дерев. Вони попадали купою заввишки з десять чи й п'ятнадцять футів, утворивши свого роду печеру з міцними стінками з трьох боків. Сніг був потоптаний рисячими слідами. То тут то там валялося заяче хутро.

— Ми їх уловим! Уловим! — радісно вигукнув Анрі.

Він порозкладав приманки, установив пастку й озирнувся на всі боки. Тоді пояснив свій план Вейманові. Якщо рись потрапить у пастку і ті два вовки прийдуть, щоб убити її, то бій відбуватиметься в цьому притулку під поваленими деревами, тож мародерам доведеться пройти крізь отвір. Тому Анрі встановив п'ять менших пасток, уміло приховавши їх під листям, мохом і снігом. Усі сильця були досить далеко від приманки, тож рись, потрапивши в пастку й намагаючись із неї визволитись, їх випадково не зачепить.

— Коли вони зачнуть битись, вовк буде стрибати сюди-туди — і хлоп, — сказав Анрі. — Їдну, дві, три, мо', й обмине, але в якусь точно втрапить.

Того ж ранку випав невеликий сніг. Він довершив роботу, припорошивши всі сліди і знищивши зрадницький людський запах. Тієї ночі, коли Казан і Сіра Вовчиця проходили футів за сто від вітровалу, гострий нюх Сірої Вовчиці вчуяв у повітрі щось підозріле й тривожне. Вона повідомила про це Казанові, притискаючись своїм плечем до його, і вони звернули з дороги під прямим кутом, намагаючись іти далі так, щоб лінія пасток лишалась із навітряного боку.

Два дні і три холодні зоряні ночі у вітровалі нічого не ставалося. Анрі розумів, що й до чого, і пояснював усе Вейманові. Як і він сам, рись із природи була мисливцем і мала свій маршрут полювання. Ним вона ходила приблизно раз на тиждень. На п'яту ніч рись повернулася, підійшла до вітровалу й одразу спокусилася на приманку. Гострозуба стала лева пастка безжалісно хляпнула, затиснувши її праву задню лапу. Казан і Сіра Вовчиця в цей час перебували за чверть милі від вітролому. Вони почули дзвін сталевого ланцюга, коли рись намагалася вирватись на волю. За десять хвилин вони вже стояли біля входу в печеру з вітровалу.

Ніч була світла, яснозора, так що й сам Анрі міг би полювати. Рись знемоглася й лежала, перепочиваючи, на череві, коли з'явилися Казан і Сіра Вовчиця. Як завжди, остання трималась осторонь, у той час як Казан почав бій. Якби люті кішки були на волі, то вже в першій чи другій битві Казанові вийняли б тельбухи чи перегризли б яремну вену. У відкритому бою рись мала перевагу, хоча найбільша з них важила на фунтів десять менше за нього. Щасливий випадок урятував його на скелі Сонця. Сіра Вовчиця і їжатець допомогли перемогти рись на обміліні. Тепер лінія пасток Анрі була йому за помагача. Та навіть на ланцюгу рись була небезпечна. І цей двобій під вітроломом, як виявилось, став для Казана найнебезпечнішим у його житті.

Кішка була вправним воїном, шести чи семи років устаршки. Вона мала кігті завдовжки цаль із чвертю, вигнуті, мов ятагани. Її передні й ліва задня лапи були вільні, і, коли Казан наблизився, рись відступила назад так, що ланцюг вільно лежав під її тілом. Тепер Казан не міг застосувати свою стару тактику — кружляти навколо захопленого в пастку супостата, доки той не заплутається в ланцюгу, або принаймні доки ланцюг не перекрутиться й стане меншим, і, таким чином, не було жодного шансу стрибнути. Тепер доводилось атакувати лицем до лица. Раптом Казан кинувся вперед. Своїми зубами він намагався вчепитися в горло рисі, але не влучив. Перед тим, як пес зміг напасти знову, рись устигла витягти вперед свою вільну задню лапу. Навіть Сіра Вовчиця почула рвучкий звук — гаркнувши, Казан упав назад, його плече було розірване до кістки.

Аж от спрацювала одна з прихованих пасток Анрі. Казан не міг уже стрибнути на ворога вдруге, що й урятувало його від смерті. Сталеві щелепи зімкнулися на його передній лапі. Казан спробував у стрибку атакувати ще раз, та ланцюг його зупинив. І раніше бувало, що сліпа Сіра Вовчиця, відчуючи, що Казан у великій небезпеці, втручалася в бій. От і тепер, почувши, як Казан гаркнув з болю, вона на мить забула про обережність і побігла до вітровалу. П'ять пасток сховав Анрі неподалік приманки, і Сіра Вовчиця примудрилася потрапити у дві з них. Вона впала на бік, клацаючи зубами та гарчачи з бою. Намагаючись звільнитися, Казан зачепив ще дві пастки. Одна з них схопила повітря, а п'ята, остання, зловила його задню лапу.

Уже звернуло з півночі. До ранку земля і сніг під вітровалом були всуціль подзьобані — так вовчиця, собака й рись марно намагалися повернути собі свободу. А коли настав ранок, то всі троє були геть виснажені. Трійця лежала, важко дихала й чекала приходу людини, а отже, і смерті.

Анрі й Вейман вийшли рано. Коли вони відійшли від основної лінії пасток до вітровалу, Анрі показав на сліди

Казана й Сірої Вовчиці, і його похмуре обличчя засяло з радості й хвилювання. Коли вони досягли укриття під купою повалених дерев, то обидва на мить зупинилися, вражені побаченим. Навіть Анрі нічого подібного раніше не бачив: два вовки й рись були в пастках, майже на відстані досяжності зубів один від одного. Але здивування не могло надовго відволікти його від справи. Мисливський інстинкт Анрі дав про себе знати. Першими на його шляху лежали вовки, тож він підняв свою рушницю, щоб сталевую кулею винести Казанів мозок. Аж ось Вейман шпарко схопив Анрі за руку, буквально вп'явшись йому пальцями в тіло. Він здивовано дивився перед собою на шипований Казанів нашийник.

— Чекай! — вигукнув він. — Це не вовк. Це собака!

Анрі опустил гвинтівку й собі пильно подивився на нашийник. Вейман глянув на Сіру Вовчицю. Її обличчя було повернуте до людей. Вона гарчала, виставивши для ворогів свої білі ікла. Її незрячі очі були заплющені. Там, де мали бути зіниці, росла тільки шерсть. Вейман не міг стримати здивованого вигуку:

— Дивись! — крикнув він до Анрі. — Що це, на Бога?..

— Один із них собака... дикий собака, що втік до вовків, — сказав Анрі. — А інший... вовк.

— І він *сліпий!* — ахнув Вейман.

— *Oui, сліпий, monsieur*¹, — підтакнув із подивом Анрі, перейшовши частково на рідну французьку.

Мисливець знову підняв гвинтівку, і Вейман одразу ж міцно її схопив.

— Не вбивай їх, Анрі, — заблагав Пол. — Віддай мені. Полічи вартість тих рисей, яких вони розірвали, і додай до цього нагороду за вовків — і я заплачу. Живими вони для мене багато значать. Боже мій, подумати тільки: собака і сліпа вовчиця — пара!

¹ Так, пане (*фр.*).

Він усе ще тримав рушницю, й Анрі витріщився на Пола, наче й досі не розумів, про що йдеться.

Вейманові очі й обличчя палали. Він заговорив знову:

— Собака і сліпа вовчиця — пара, — повторив. — Це просто чудово, Анрі. Коли вийде у світ моя книжка, багато хто казатиме, що мої ідеї необґрунтовані. Але в мене будуть докази. Я зроблю двадцять знімків тут, перш ніж ти вб'єш рись. А собаку й вовчицю я залишу в себе живими. Анрі, я заплачу тобі сто доларів за пару. Згода?

Анрі кивнув. Він тримав гвинтівку наготові, доки Вейман діставав камеру. На кожне клацання фотоапарата вовчиця й рись відповідали гарчанням. А от Казан лежав сумирно, зіщулившись, але не зі страху, а тому, що він, як і раніше, визнавав зверхність людини. Закінчивши знімати, Вейман підійшов дуже близько до Казана й заговорив із ним. Він говорив так приязно, як навіть не розмовляв Жаннин чоловік.

Анрі вистрілив у рись, і коли Казан зрозумів це, то почав з гарчанням рватися на ланцюгу, намагаючись дістатися до тіла свого лісового ворога, що корчився від болю. За допомогою жердини й бабішевої петлі Казана дістали з-під вітролону й привели до хижки Анрі. Потім двоє чоловіків, прихопивши цупкого мішка й міцного мотуззя, повернулися, щоб полонити й сліпу Сіру Вовчицю. Решту дня Вейман й Анрі будували міцну клітку з пруття молодих дерев, а коли закінчили роботу, то помістили туди двох ув'язнених.

Перед тим, як у клітку до Сірої Вовчиці посадити собаку, Вейман уважно роздивився зношеного й погризеного ошийника.

На латунній табличці було виритоване лише одне слово «Казан», і дослідник із дивним трепетом записав це у своєму щоденнику.

Від цього дня Вейман часто лишався біля хижки, доки Анрі ходив до пасток. Уже на третій день Пол насмілився просунути між дерев'яними ґратами руку й торкнутися

Казана, а наступного дня Казан прийняв із його рук шматок сирого лосиного м'яса. Але Сіра Вовчиця, зачувавши наближення Веймана, завжди ховалася в кутку своєї в'язниці під купою ялицевого гілля. Багатотонний інстинкт предків навчив її, що людина — смертельний ворог. Однак ця людина шкоди їй не заподіяла, та й Казан її не боявся. Спочатку вона була налякана, потім спантеличена. І от тепер їй уже було цікаво, і що день, то більше. Іноді вона висовувала сліпу морду з-під ялицевого гілля й нюшкувала повітря, у той час, як Вейман, стоячи біля клітки, намагався потоваришувати з Казаном. Але їсти вона не буде. Нізащо! Вейман це зауважив, однак усе одно щодня намагався спокусити її добірними шматочками оленятини й лосиним салом. Минуло цілих сім днів, а вона й не торкнулася до харчів. Вовчиця так схудла, що Вейман міг би полічити всі її ребра.

— Вона здохне, — сказав йому Анрі на сьому ніч. — Буде голодувати до скону, а їсти в цій клітці не стане. Вона хоче лісу, убитої здобичі, свіжої крові. Їй десь два-три роки — застара, щоб її приручити.

Анрі пішов спати, як зазвичай. А от Вейман, занепокоєний почутим, ще довго сидів і розмірковував про своє. Він написав розлогого листа до миловидної дівчини в Норт-Батлфорд. А тоді, погасивши світло, у своїй уяві став малювати її образ в червоній заграві вогню. Йому явилось видиво, де він уперше приїжджає на постій до маленької халупи — тієї самої, де тепер розкинулося п'яте місто провінції Саскачеван. Він знову бачить синяву її очей, велику блискучу косу, розцвілі рум'янці прерій на щоках. Тоді вона ненавиділа його, ненавиділа по-справжньому, він-бо ж тоді любив убивати. Пол тихо засміявся, коли згадав про це. Дівчині вдалося-таки змінити його на краще.

Він устав з ліжка, відчинив тихесенько двері й вийшов надвір. Інстинктивно очі його повернулися на захід. Небо всипали ясні зорі. У їхньому світлі було добре видно клітку. До нього долинув якийсь звук: це Сіра Вовчиця гризла

дерев'яні ґрати своєї в'язниці. За мить почулося тихе скавуління. Вейман знав: так Казан оплакує свою свободу.

До стіни хижки була прихилена сокира. Вейман, беззвучно усміхнувшись, схопив її в руки. Його охопило дивне відчуття щастя, і він знав, що за тисячі миль звідси, у місті на Саскачевані, разом із ним тішиться ще одна душа. Він попрямував до клітки. Десяток ударів — і два прутки в дерев'яних ґратах були вирубані. Тоді Вейман ступив кілька кроків назад. Першою знайшла прохід Сіра Вовчиця. Вона тінню прослизнула з клітки, але далеко бігти не стала, зупинившись на обпорошеній зорями відкритій місцині й чекаючи Казана. Хвильку чи дві обоє звірів сиділи й дивилися на хижку, а тоді бік у бік вирушили назад до свободи.

Вейман вдихнув на повні груди.

— Тільки в парі й ніколи окремо — аж доки смерть не розлучить їх, — прошепотів він.

Розділ XII ЧЕРВОНА СМЕРТЬ

Казан і Сіра Вовчиця помандрували на північ, у бік річки Фон-дю-Лак. Вони вже були майже там, коли з півдня до поселення прибув посильний Компанії Гудзонової затоки Жак. Він приніс перші ймовірні відомості про страшну моровицю — віспу. Уже декілька тижнів з усіх усюд повзли поголоски. Одні чутки обростали іншими. Вони надходили зі сходу, півдня й заходу, множилися, доки з усіх боків не почали прибувати Поли Ревіри¹ дикої півночі з правдивими звістками про те, що *La Mort Rouge* — червона смерть — ішла за ними по п'ятах. Холод великого страху, наче дошкульний вітер,

¹ Пол Ревір — головний вісник Бостонського комітету безпеки, оповіщав про події війни за незалежність у США; тут — синонім до вістун, оповісник.

прокотився від меж цивілізованого світу до затоки. Дев'ятнадцять років тому такий же поголос прийшов із півдня, а за ним слідував червоний жах. Острах перед цією моровицею не згладився з пам'яті лісовиків. Про неї скрізь, від затоки Джеймс до озерної країни Атабаски, нагадували тисячі безіменних могил, що їх місцевий люд намагався уникати, наче пошесті.

Час від часу у своїх мандрах Казан і Сіра Вовчиця натрапляли на маленькі горбики, що ховали під собою мертвих. Інстинкт — річ, що була поза межами людського розуміння, — допомагав їм *відчувати* смерть біля могил, мабуть, уловлювати її наявність у повітрі. Дика кров Сірої Вовчиці та її сліпота давали їй величезну перевагу перед Казаном, коли треба було виявити щось таємниче в повітрі чи землі, чого очі побачити не могли. Щодня після тої страшної місячної ночі на скелі Сонця, коли рись позбавила її зору, два головні чуття — слух і нюх — ставали все тоншими. Саме вона першою виявила наявність віспи, так само, як свого часу була відчула велику лісову пожежу ще за кілька годин перед тим, як це пронюхав Казан.

Казан повів Сіру Вовчицю назад до лінії пасток Анрі. Ішли вони старою, багато днів не ходженою стежкою. В одній із пасток знайшли давно мертвого зайця. В іншій була туша лисиці, що її обшматували сови. Більшість пасток були розкриті, а деякі взагалі припорошені снігом. Три чверті собачої породи, що жили в Казанові, заповзято бігали від пастки до пастки, не бажаючи лишатися на поталу голоду й шукаючи там чогось живого, що можна було б тут-таки злігати. Та Сіра Вовчиця, здається, самою своєю сліпотою відчувала тільки *смерть*. Кістлява з косою розгойдувала верхівки дерев. Смерть учувала вовчиця біля кожної знайденої пастки. Скрізь була смерть — *людська смерть*. Її наявність вовчиця вловлювала все сильніше й сильніше. Не витримавши, вона заскімлила й ущипнула Казана за бік. Казан її послухався й пішов подалі від цих місць. Сіра Вов-

чиця вирушила за ним на край просіки, де стояла хижка Лоті. Там вона сіла, підняла сліпу морду до сірого неба й довго та жалібно квиліла. Шерсть на Казановій спині наїжчалась. Він згадав, як одного разу, давним-давно, завивав так біля тіпі свого щойно померлого господаря. Тоді Казан сів і теж заспівав пісню смерті разом із Сірою Вовчицею. Тепер і він відчув смерть. Вона оселилась у хижці. А над дахом на довгій жердині тріпотів червоний клапоть бавовняного сукна — прапор, що застерігав кожного: від Атабаски й до затоки вирує моровиця. Як і сотні інших героїв Півночі, цей чоловік перед смертю встиг вивісити лиховісний знак біди. Тієї ж ночі при холодному світлі місяця Казан та Сіра Вовчиця попрямували на північ, до Фон-дю-Лаку.

Перед ними тим же шляхом пройшов вістун із поселення на озері Рейндір. Він ішов, щоб попередити всіх про небезпеку, що дісталася до Нелсон-Гауса і всього південного сходу.

— У Нелсоні віспа, — повідомив він Вільямсові на Фон-дю-Лаку. — Моровиця дісталася також до річки Крі й озера Воластону. Тільки Богові відомо, що діється в індіанських поселеннях біля затоки, але ходять чутки, що віспа косить цілі поселення чипеви¹ між Олбані й Черчилом.

Того ж дня він погнав далі своїх змучених собак.

— Їду на захід, щоб донести вість до жителів Ревейона, — пояснив він.

За три дні з Черчила прийшло розпорядження, що всі службовці компанії й піддані Його Величності, що проживають на захід від затоки, повинні підготуватися до приходу червоного жаху. Вільямс, прочитавши це розпорядження, зблід, як папір.

— Це означає копати могили, — сказав він. — От і все приготування.

Він зачитав розпорядження вголос жителям берегів Фон-дю-Лаку, а ті, своєю чергою, кинулися розносити звістку по

¹ Індіанський народ, що проживає в Канаді та США.

всій окрузі. Поспіхом запрягали собак і на кожну упряж неодмінно чіпляли червоні бавовняні шмати — провісники жаху і смерті. Сам дотик до цих клаптів тканини змушував здригатися чоловіків, що збиралися пороздавати їх лісовикам. Казан і Сіра Вовчиця натрапили на слід одних із таких саней на Грей-Бівер і йшли по ньому півмилі. Другого дня на заході вони знайшли ще один слід, а на четвертий день — ще один. Останній був свіжий, і Сіра Вовчиця відсахнулася від нього, як ужалена, оголивши ікла. Вітер приніс їм їдкий запах диму. Далі вони перетнули сліди від упряжі під прямим кутом. Сіра Вовчиця не бажала навіть торкатися до цих слідів, тож чимдуж перестрибнула їх і разом з Казаном попрямувала геть. Так вони дійшли до невеликого пагорба й вибралися на нього. З навітряного боку від них, у долині, горіла хижка. Людина, женучи подалі собачу упряж, щойно зникла в смерековому лісі. Казан здавлено завив. Сіра Вовчиця стояла нерухомо, як скеля. У хижці горіла жертва моровиці. Такий був закон Півночі. І таїна похоронного багаття знову стала перед Казаном і Сірою Вовчицею. Цього разу вони вже не квилили-співали, а, швиденько спустившись на рівнину, бігли з десять миль на північ доти, доки не дісталися зарослого болота.

Після цього потяглися дні й тижні, що принесли зимі тисяча дев'ясот десятого року сумну славу однієї з найстрашніших за всю історію Півночі. Цілий місяць життя людей і тварин висіло на волоссині: холод, голод і віспа писали в літописі лісових жителів новий розділ, що надовго лишиться в пам'яті прийдешніх поколінь.

На болоті Казан і Сіра Вовчиця знайшли собі прихисток під вітроломом. Це було невелике, але затишне містечко, з усіх боків повністю закрите від снігу та вітру. Сіра Вовчиця негайно запопала займанщину. Вона розпласталася на животі й почмихувала, щоб показати Казанові свою радість і задоволення. Казан, як завжди, ліг близенько біля неї. У його пам'яті зринуло призабуте видиво, наче легке марево. Він

згадав, як дуже-дуже давно однієї чудової зоряної ночі бився не на життя з ватажком вовчої зграї і як Сіра Вовчиця після його перемоги пішла за ним і стала його парою. Цього шлюбного сезону вони вже не полювали на лань чи важенку разом із дикою зграєю. Через сліпоту Сірої Вовчиці вони переважно задовольнялися зайцями й куріпками. Лише їх міг полювати Казан сам. Сіра Вовчиця перестала горювати, терти лапами незрячі очі, що вже повністю заросли шерстю, скавувати, сумуючи за сонячним світлом, золотим місяцем і зорями. Поступово вона почала забувати, що коли-небудь узгалі бачила ці речі. Поряд із Казаном вовчиця могла навіть бігати, і досить швидко. Її нюх і слух стали напрочуд тонкими. Вона могла відчути північного оленя за дві милі, а присутність людини ще з більшої відстані. А якось у нічній тиші їй вдалось учути плюскіт форелі за півмилі від неї. Що більше ці два її чуття — нюх і слух — розвивались у ній, то більше ті ж чуття притуплювались у Казана.

Тепер Казан починав залежати від Сірої Вовчиці. Під час полювання вона була головною, мігши за п'ятдесят ярдів визначити, де ховається куріпка. Та коли здобич була виявлена, до справи брався Казан. Пес навчився довіряти їй під час полювання, інстинктивно прислухаючись до її попереджень. Часом вона намагалася піймати куріпку чи зайця, та їй це ніколи не вдавалось. Якби Сіра Вовчиця вміла міркувати, то зрозуміла б, що без Казана їй не прожити; пес означав для неї життя. Однак і вона стала незамінним помічником для своєї пари. А ще відчувала, що знову була в тяжі. І, якби не сліпота, вовчиця була б зовсім інша: менше була б прив'язана до Казана, більше б часу проводила сама, не так би до нього горнулася. Але тепер вона, лягаючи разом із Казаном, узяла собі за звичку постійно класти йому голову на спину чи шию. Якщо Казан гарчав на неї, не огризалася, а тихенько відступала вбік, неначе боячись, що її вдарять. Своїм теплим язиком вона вилизувала лід, примерзлий до довгої шерсті між його пальцями. А коли він загнав тріску собі в лапу, то вовчиця

не один день зализувала йому болоче місце. Через її ваду — сліпоту — Казан став життєвою потребою для Сірої Вовчиці. Але й пес усе більше й більше потребував вовчиці. Вони були щасливі у своєму лігві на болоті. Навколо водилося безмір дрібної здобичі, а під вітровалом було тепло. Лише зрідка вони виходили полювати за межі болота. З далеких рівнин і безлісих гірських хребтів іноді чули завивання вовчої зграї, що гналася за здобиччю, але колишнього збудженого бажання приєднатися до ловів уже ніколи не відчували.

Одного дня пара зайшла на захід далі, ніж звичайно. Залишивши болото, перетнувши рівнину, випалену торік вогнем, піднявшись на гірський хребет і спустившись униз, вони опинилися на іншій рівнині. Там Сіра Вовчиця зупинилась і понюшила повітря. У таких випадках, якщо запах був занадто слабкий для нього, Казан завжди з нетерпінням спостерігав за нею. Але сьогодні він і сам піймав легенький запах і тепер знав, чому Сіра Вовчиця прищулила вуха й скоцюбилася. Запах здобичі надав би їй упевненості. Але так пахла не дичина, це був запах людини. Сіра Вовчиця підсунулася до Казана й заскавуліла. Кілька хвилин ці двоє нерухомо й беззвучно стояли, а потім Казан повів кудись вовчицю. Менш ніж через три сотні ярдів вони набрели на густу смечину й майже до верхівки завалене снігом тіпі. Воно було покинутим. Давно тут не вирувало ні життя, ні вогонь. Але з тіпі йшов запах людини. Тремтячи, увесь напружений, Казан підійшов до входу й заглянув усередину. Посеред тіпі на обвуглених вугіллях лежало рване покривало, у якому було загорнуте тільки маленького індіанчати. Казан зумів розгледіти крихітні ніжки, узуті в мокасини. Але смерть давно вже звідти пішла, тож він навряд чи міг відчути її запах. Пес відступив назад і побачив, як Сіра Вовчиця обережно обнюхувала довгий і дивної форми сніговий горбок. Вона обійшла його тричі, тримаючись не ближче, ніж на відстань простягнутої руки. Довершивши третє коло, вона сіла, а тим часом Казан підійшов близько до горбика й почав його обнюхувати.

Під цим сніговим горбиком, як і в тіпі, була смерть. Прищупивши вуха, підібгавши хвости, вони помчали чвалом, не зупиняючись, аж поки досягли свого пристановища на болоті. Навіть там, лежачи біля Казана, Сіра Вовчиця ще довго дрижала зі страху.

Того вечора над обрієм зійшов білий місяць із малиновими краями. Це віщувало страшну холоднечу. Віспа завжди ломилась у дні великих холодів — що нижча температура, то більше погублених душ. Ніч ставала все холоднішою, і холод усе глибше проникав під вітролом, змушуючи Казана й Сіру Вовчицю притискатися все ближче одне до одного. На зорі, десь о восьмій годині ранку, Казан і його сліпа пара вийшли назовні. Було п'ятдесят градусів під нулем. Верхівки дерев крєтали, наче пострілювали, від морозу. У найгустіших ялицевих чагарях лежали куріпки, скоцюрбившись у круглі клубочки з пір'я. Зайці-біляки позаривалися глибоко під сніг або позалазили щонайдалі під найбільші вітроломи. Казан і Сіра Вовчиця знайшли кілька нових слідів, та після години безплідного полювання повернулись у своє лігво. Казан собачим звичаєм заховав був половину зайця два чи три дні тому, тож тепер вони вирили його зі снігу і їли заморожене м'ясо.

До кінця того дня ставало лише холодніше. Безхмарне нічне небо врозсип усіяли ясні зорі, між ними плив місяць-білозір. Температура впала ще на десять градусів, і життя завмерло. Жодна пастка в такі ночі не спрацьовує, бо навіть смухаті тварини — норки, горностаї й рисі — лежали, заховавшись по своїх нірках і лігвах. Казан і Сіра Вовчиця були не такі голодні, щоб іще раз вийти зі свого укриття під вітроломом. Другого дня, хоч мороз і не ставав менший, Казан таки вирушив на лови, лишивши Сіру Вовчицю в лігві. Бувши на три чверті собакою, Казан відчував голод дужче, ніж його пара. Природа зробила вовчу породу терпимою до голоду. При звичайній температурі Сіра Вовчиця могла б прожити без їжі зо два тижні. Коли надворі, як оце тепер, було шістдесят градусів нижче від нуля, вона могла б

проіснувати тиждень, може, днів із десять. Від часу останньої трапези замороженим зайцем минуло тільки тридцять годин, тож їй було цілком затишно лежати в лігві.

Але Казан був голодний, тож пішов проти вітру, у бік згорілої рівнини. Він обнюхав кожен вітролом, що траплявся на шляху, дослідив усі чагарі. Але напередодні випав сніг, і на дорозі від свого лігва й до згариська вовкопес знайшов лише один слід горностая. Під одним вітроломом він уловив свіжий запах зайця, але до нього було не дістатися, як і до куріпок, що сиділи високо на деревах. Цілу годину марно намагався Казан прокопати сніг і прогризти повалені стовбури та, зрештою, кинув цю справу. Пес полював три години й повернувся до Сірої Вовчиці геть виснажений. У той час, як та, навчена диким інстинктом, заощадила власну енергію, Казан ще більше підупав на силі й був ще голоднішим, ніж раніше.

І цієї ночі знову зійшов світлий місяць. Казан ще намагався переконати Сіру Вовчицю вийти з-під вітролому й піти з ним на полювання, але вона відмовлялася навіть поворухнутись. Температура тепер зменшилася до шістдесяти п'яти чи й сімдесяти градусів нижче від нуля, а заразóm із півночі подув крижаний вітер. Людина в таких умовах померла б упродовж години.

До опівночі Казан повернувся в лігво під вітровалом. Вітер дужчав. Він то скорботно голосив над болотом, то вибухав лютим шквалом, то на хвилю стихав. Це були лише перші попередження безмежних пустельних просторів Півночі. На ранок буря посунула зі сторони Арктики в усій своїй люті. Сіра Вовчиця й Казан тулилися близесенько одне до одного й тремтіли, слухаючи ревучий посвист вітру над вітроломом. Одного разу Казан спробував висунути голову надвір, та вітровій тут-таки загнав його назад. Усе живе, слідуючи кожне своєму природному інстинкту, познаходило собі укриття. Найкраще почувалися смухаті істоти, як-от норки й горностаї; вони ще в теплу мисливську пору запаслися харчами.

Вовки й лисиці познаходили собі притулок хто під вітроломом, хто між скелями. Птаство закопалося під заметами чи поховалося в густому гіллі смерек. Хіба лиш совам, що на дев'ять десятих склалися з пір'я, ніякий мороз був не страшний. Найбільше набідувалися копитові рогаті тварини. Ні лань, ні олень, ні лось не могли заповзти під вітролом чи протиснутись у міжскелля. Їм лишалось тільки лягти й чекати, доки їх повністю завіє рятівним снігом. Та навіть тоді вони не могли перебувати в такому притулку дуже довго, бо мусили щось шукати *поїсти*. Щоб вижити в зимові холоди, лось має їсти вісімнадцять годин на добу. Його великий шлунок вимагає багато їжі — зо два-три бушелі¹ на день, тож більшість часу тварина обгризає верхівки чагарників. Карібу потрібно майже стільки ж, лані трохи менше.

Три дні й три ночі лютував вітрисько. Під кінець цілу добу валив сніг, що покрив землю до колін і намів кучугур заввишки в два людських зрости. Це був сніголід — «важкий сніг», як його називали індіанці. Він свинцем сковував землю. Під ним тисячами, не маючи сил вибратися, гинули куріпки й зайці.

Четвертого дня Казан і Сіра Вовчиця наважилися вийти з-під вітролому. Вітер стих. Не йшов більше й сніг. Увесь світ лежав, закутаний сніговою ковдрою. Було нестерпно холодно.

Віспа покосила чимало людей. Для лісових жителів настали тяжкі часи без'їжжя та смерті.

Розділ XIII ГОЛОДНИМИ СТЕЖКАМИ

Казан і Сіра Вовчиця були сто сорок годин без їжі. Сіра Вовчиця все більше підупадала на силі, а Казан узагалі був

¹ Бушель — міра об'єму сипких тіл; у США дорівнює 35,239 л, у Великій Британії — 36,369 л.

за крок до голодної смерті. За шість днів і шість ночей посту в них гостро окреслилися ребра і глибоко позападали боки. Червоні Казанові очі стали не очима — щілинками, коли він вибрався з-під вітролому й споглянув на світло. Цього разу Сіра Вовчиця вийшла разом із ним на стужавілий сніг. З нетерпінням і надією почали вони полювати в лютий мороз. Вони обійшли край вітролому, де колись завжди водилися зайці. Та тепер там не було ні їхніх слідів, ні запахів. Казан і Сіра Вовчиця ще довго ходили колами по болоті й знайшли лише полярну сову, що примостилася на гілляці смереки. Вони дійшли до випаленої місцини, повернули там назад і попрямували в інший бік від болота, до гірського хребта. Піднявшись на верхівку кряжу, вони оглянули навколишню пустельну місцевість, та не знайшли жодної ознаки життя. Безперестання Сіра Вовчиця нюшила повітря, але ніяких знаків Казанові не давала. Казан уже стомився й сидів віддихуючись. На зворотному шляху він намагався перестрибнути через якусь перепону, та не зумів і, спіткнувшись об неї, упав. Ще голоднішими й слабшими повернулися вони до свого лігва. А далі настала безхмарна яснозоряна ніч. Вони знову вийшли полювати на болото, що було поглинуте нічним безрухом. Трохи згодом вони помітили там лисицю, та інстинкт підказував їм: її переслідувати марно.

І тоді Казанові зароїлася в голові за давнєна думка про хижку. Для нього людська хижка означала завжди дві речі: тепло і їжу. А далеко за гірським хребтом була та хижка, де вони із Сірою Вовчицею квилили, відчувши запах смерті. Тепер він, щоправда, геть не думав ні про людину, ні про ту потаємну силу, на яку завжди вив. Він думав тільки про хижку як про місце, де можна було знайти їжу. Казан попрямував просто на гірський хребет, перетнув його, перейшов через вигорілу місцевість, досягнувши краю іншого болота. Увесь цей шлях Сіра Вовчиця йшла зі своєю парою. Тепер пес не дуже й шукав здобич. Він простував, низько схиливши голову й волочачи по землі пухнастого хвоста.

Пес був заглиблений у думки про людську хижку. На неї було його останнє сподівання. А от Сіра Вовчиця повсякчас настоорожено принохувалась, щораз піднімаючи голову, тільки-но Казан зупинявся, щоб відхекатись. Нарешті, от він — той самий запах! Казан рушив далі, але зупинився, коли-но виявив, що Сіра Вовчиця за ним не йде. Зібравши до купи всю силу, що ще лишалась у його змученому голодом тілі, він поглянув на свою пару й напружено завмер. Вона стояла на рівних ногах, повернувшись у східному напрямку, тягнула на запах худющу сіру морду й дрижала всім тілом.

Раптом вони почули якийсь звук. Казан зі скавчанням кинувся в його напрямку. Сіра Вовчиця за ним. Запах ще більше лоскотав її ніздрі, а незабаром відчув його й Казан. Це не був запах зайця чи куріпки. Це була якась велика дичина. Підходили вони обережно, тримаючись проти вітру. Смеречина на болоті ставала все густішою, і от за сто ярдів попереду них почувся стукіт рогів — це схопились у бійці забіяки. За десять секунд вони перелізли через сніговий замет, тоді Казан зупинився й упав долічерева. Сіра Вовчиця присіла поруч, її сліпі очі були звернені на те, що вона могла внюхати, але не могла бачити.

За п'ятдесят ярдів від них у густій смеречині знайшло собі прихисток стадо лосів. Метрів за сто навколо себе сохаті пообгризали всі дерева так високо, як тільки могли дістати. Сніг у цьому місці був перетоптаний копитами. Усього там перебувало шість тварин: три лосихи, однорічне теля й двоє самців, що оце саме й зійшлись у двобої. Просто перед вітровим молодий чотирилітній лось, що мав невеликі щільні роги, привів трьох самиць і теля-однолітка до цієї захищеної густими смереками місцини. До минулої ночі він був господарем стада. І от уночі в його володіння вдерся старий лось. Загарбник був учетверо старший і вдвічі важчий за господаря. Про його поважний вік свідчили величезні плескати, наче долоня, роги, гулясті й несиметричні. Загартований у сотні боїв, воїн ні на мить не завагався стати до бою з молодим, щоб відняти

в нього дім і сім'ю. Від ранку вони билися вже третій раз. Перетоптаний сніг став червоним від крові. Саме її запах і дістався ніздрів Казана й Сірої Вовчиці. Пес понюхав по-жадливо. Сіра Вовчиця облизувала губи, видаючи дивні звуки.

На якусь мить два бійці відійшли на кілька ярдів один від одного, стоячи з опущеними головами. Старий лось ще не переміг. Його супротивник уособлював молодість і витривалість. Перевагами старшого були більша вага і зріла майстерність. Його голова й роги були як таран. Але цей здоровань мав і одну ваду — свій вік. Він важко дихав, широко роздуваючи ніздрі. Ніби за невидимим сигналом, тварини знову зчепилися рогами. Стукіт їхніх рогів можна було почути за півмилі. Під натиском тисячі двохсот фунтів плоті й костей молодший лось подався назад і впав на задні лапи. От тут і проявила себе молодість. У змиг ока він устав і знову зчепився зі своїм супротивником, як робив це вже двадцять разів, і кожна нова атака була все рішучішою. І тепер, наче розуміючи, що настали останні хвилини бою, супротивник намагався викрутити шию старому лосеві з таким заповзяттям, як ніколи раніше у своєму житті. Казан і Сіра Вовчиця почули тріск, наче хруснула суха гілка під чиймись ногами. Це був самісінський кінець зими, час, коли копитові тварини, насамперед старі сохаті, починали скидати роги. Ця обставина й забезпечила перемогу молодому лосеві на закривавленому бойовищі за кілька ярдів від Сірої Вовчиці й Казана. Один із величезних рогів старого самця з хрускотом зламався, і вже за мить молодший супротивник своїм гострим рогом-кинджалом на чотири цілі проштрикнув суперникові шкуру під лопаткою передньої лапи. Усі сподівання перемогти, уся відвага враз покинули старого воїна. Він почав відступати крок за кроком, а молодший усе штрикав і штрикав його рогами в шию та плечі. З численних ран потекла струмками кров. Відступивши на край галявини, старий лось відштовхнув суперника й прожогом кинувся в ліс.

Переможець переслідувати його не став. Роздуваючи ніздрі й тяжко дихаючи, він зо хвилину стояв із задертою головою й дивився в напрямку, куди побіг переможений супротивник. Потім повернувся й побіг назад до все ще безруких самиць і лосеняти.

Казана й Сіру Вовчицю проймали дрижаки. Крадучись, Сіра Вовчиця відійшла подалі від галявини, за нею рушив Казан. Їх більше не цікавило стадо лосів. Щойно вони стали свідками того, як із цієї галявини втік скривавлений, знесилений у бою лось — їхній потенційний обід. До Сірої Вовчиці повернувся інстинкт дикої зграї. У Казанові також завирувало божевільне бажання посмакувати відчутую в повітрі кров'ю. Швидко знайшли вони кривавий слід старого лося. З Казанової роззявленої пащі на сніг капала слина. Гарячий аромат крові з вогняним потоком пройшовся жилами ослабленого тіла. Його почервонілі з голоду очі світилися давнішнім світлом, як у часи перебування у вовчій зграї.

Він рухався дуже швидко, майже забувши про Сіру Вовчицю. Але його пара тепер і не потребувала допомоги: не відриваючи носа від багряної стежки, вона бігла, наче й досі була зряча. За півмилі вони наздогнали старого лося, що знайшов собі прихисток у ялицевих чагарях. Він стояв, важко дихаючи, а сніг під ним усе більше переймав колір крові. Його велика однорога голова тепер мала доволі гротескний вигляд. Навіть на такого ослабленого й змученого голодом лося не наважилась би відразу напасти вовча зграя. Однак Казан, коротко гаркнувши, без жодного вагання стрибнув уперед і вп'явся своїми іклами в товсту шкіру на лосиній шиї. Та вже за мить лось відкинув його на двадцять футів від себе. Нестерпний лютий голод, що гриз Казана зсередини, позбавив його решток обережності, і він ще раз кинувся на здобич, намагаючись учепитися за долонюваті роги. Ще мить — і Казан знову полетів далеко вбік. Тим часом Сіра Вовчиця тихцем підкралася ззаду. На відміну від Казана,

вона добре знала: треба шукати найуразливіше місце й атакувати саме туди. Так її навчила сама природа.

Довгими білими зубами, наче гострими лезами, вона вп'ялася лосеві в підколінне сухожилля. Півхвилини вона тримала міцною хваткою здобич. Лось відчайдушно брикався, намагаючись підім'яти під себе й розтоптати нападницю. Казан швидко оцінив ситуацію, миттєво зрозумівши вказівку Сірої Вовчиці. Він стрибнув знову, намагаючись цього разу схопитися зубами за другу лосину ногу, але схибив. Лось тим часом зумів відкинути вбік і Сіру Вовчицю, але до того часу свою справу вона вже зробила. Битий у відкритій сутичці зі своїм однокрівцем, а тепер ще й зазнавши нападу від смертельного ворога, лось почав поспішно відступати. Та це не надто в нього виходило: його задня нога через пошкоджене сухожилля підгиналася за кожним кроком.

Сіра Вовчиця не могла бачити, що відбувається, та все чудово зрозуміла. Вона наче знову опинилась у вовчій зграї, використовуючи її давню стратегію полювання. Двічі відкинутий рогом старого лося, Казан вирішив за краще не атакувати відкрито. Сіра Вовчиця переслідувала здобич, а от Казан на кілька секунд затримався, жадібно полизуючи просяклий кров'ю сніг. По недовгому часі він наздогнав свою пару й біг уже поряд із нею, за півсотні ярдів позаду від лося. Крові на їхньому шляху було так багато, що вона тяглася перед ними червоною стрічкою. За хвилин п'ятнадцять лось знову зупинився. Він повернувся до переслідувачів мордою й нахилив голову. Його очі були червоні, шия і плечі опущені — куди й подівся той непереможний бойовий дух, що жив у ньому заледве не двадцять років. Він більше не був володарем довколишнього дикого лісу. У поставі його чудової голови вже не відчувалося виклику, налиті кров'ю очі не горіли вогнем завзяття. З кожною хвилиною він дихав дедалі важче, натужніше. Мисливець безпомилково сказав би, що це означає. Гострі, як кинджал, роги молодого самця досягли цілі: легені старого лося почали відмовляти. Сіра Вовчиця, що

в дні полювання зі зграєю не раз чула такий звук, усе зрозуміла. Разом із Казаном вона повільно, тримаючись на відстані близько двадцяти ярдів, почала кружляти навколо пораненого лісового князя.

Вони повільно обійшли здобич один раз, двічі, тричі. Старий лось постійно крутився навколо себе, розвертаючи обличчя до ворога. Його дихання ставало все важчим, голова хилилася до землі все нижче. Була вже пообідня пора, і мороз дужчав. Ось вони описали двадцять кіл, сто, двісті... Своїми лапами Сіра Вовчиця й Казан витоптали тверду стежину. Під копитами лося не було ні клаптика білого снігу — усе забарвилось у червоний. Тисячі разів до того розігрувалася ця звична для дикої природи трагедія. У цей час життя значило виживання найсильніших, коли, щоб жити, треба було вбити, а померти означало увічнити життя. Нарешті цьому одноманітному смертельному кружлянню Сірої Вовчиці й Казана наставав кінець. Лось більше не розвертав своєї голови. Сіра пара обійшла свою здобич ще тричі, а на четвертому колі вовчиця зрозуміла, що й до чого. Вони зійшли з Казаном із утоптанієї стежки, розпласталися під низькою смерекою й почали чекати. Ще довго лось стояв нерухомо, його все більше й більше хилило до землі. А тоді глибокий віддих — і він упав на землю.

Довго Казан і Сіра Вовчиця лежали не рухаючись, а тоді встали й вийшли на втоптану стежку. Вони знову почали обходити лося, цього разу по спіралі, з кожним новим витком усе наближаючись до своєї здобичі. Той спробував устати й підняв навіть голову, але тут-таки її опустив на землю. Сіра Вовчиця це почула. Аж раптом вона стрімко й безшумно кинулася на нього. Її гострі ікла вп'ялись у ніздрі жертви. Підкорюючись інстинктові гаски, Казан і собі стрибнув уперед і вчепився лосеві в горло. Цього разу його вже не скинули. Жахлива хватка Сірої Вовчиці дала йому час, щоб розгризти товстелезну шкуру й дістатися зубами до яремної вени. Потік теплої крові бризнув йому в морду.

Але він усе не відпускав свою жертву. Як колись давно однієї місячної ночі він тримав за горло, рвучи яремну вену, свою першу впольовану велику здобич, так тепер тримав і старого лося. Сіра Вовчиця розімкнула свої щелепи. Вона відійшла вбік, принохуючись і прислухаючись. А тоді повільно підняла голову, і в крижану виголоджену пустельну місцевість полинуло її переможне виття — заклик на дуван.

Дні голоду для них минули.

Розділ XIV ПРАВО ІКЛА

Після бою Казан лежав у просякнутому кров'ю снігу геть виснажений. А от його вірна Сіра Вовчиця, значно витриваліша через свою дику вовчу природу, і досі несамовито дерла товсту шкіру на лосиній шії, щоб дістатися червоного м'ясища. Коли вона це зробила, то їсти не стала, а підбігла до Казана й тихо заскавчала, тручись об нього своїм носом. Після цього вони влаштували собі справжній бенкет. Сівши опліч одне одного біля шії лося, пара почала ласувати шматками тепло-го солодкого м'яса.

Останнє бліде світло північного дня поступалося місцем синяві ночі. Наївшись донесхочу, так, що їхні позападали боки пороздувалися, вони відійшли від лося. І без того слабкий вітер зовсім стих. Хмари, що висіли на небі весь день, поплили на схід. На синій оболоні неба висяював місяць. Світла ніч ставала ще світлішою: до сяяння місяця й зірок додавала тепер свій полиск ще й північна аврора, миготючи й спалахуючи над полюсом.

Її шиплячий монотонний тріск, схожий на рипіння сталевого полоззя, що сковзає по стужавілому снігу, слабо долинав до вух Казана й Сірої Вовчиці.

Не відійшли вони й на сто ярдів від мертвого лося, як зупинились і почали з підозрою прислухатися до перших звуків

цієї дивної таємниці північного неба. Потім, звівши вуха, побрехали назад до вбитої здобичі. Інстинкт підказував їм, що вона була їхнім правом ікла. Вони билися, щоб убити її. Та, за законом дикої природи, вони мусили знову битися, щоб її зберегти. У хороші дні полювання вони б залишили недоїдену здобич і побрели б під місяцем і зорями. Але довгі дні та ночі голоду навчили їх чогось іншого.

Цієї ясної спокійної ночі, після днів моровиці й без'їжжя, сотні тисяч голодних істот вийшли зі своїх сховків на полювання. На тисячу вісімсот миль на схід і захід, на тисячі миль у бік півночі й півдня худючі знесилені істоти шукали собі поживи під місяцем і зірками. Щось підказувало Казанові й Сірій Вовчиці, що зменшувати пильність не можна ні на мить. Нарешті вони лягли на краю смерекової хаці й почали чекати. Сіра Вовчиця ніжненько потерлася об Казана своєю сліпою мордою. Вона тривожно заскавчала, наче про щось попереджаючи, потім почала нюшити повітря й увесь час прислухатися.

І раптом їхні м'язи напружились. Хтось живий був неподалік них, хтось, кого вони не могли ні побачити, ні почути, від кого долинав тільки ледь вловимий запах. І от знову цей незнайомець. Таємничою тінню, наче величезна лапата сніжина, безшумно спустилася велика біла сова. Казан побачив, як голодна птаха сіла лосеві на плече. Блискавкою, сердито гавкаючи, вибіг він зі свого сховку й кинувся на білого грабіжника. Сіра Вовчиця побігла за ним. Стрибнувши над тушею, пес клацнув щелепами, та піймав лише повітря. Він тут-таки розвернувся, але сова зникла.

Тепер до Казана повернулася майже вся його колишня сила. Він метушився біля лося, наїжачивши спину й широко розплющивши грізні очі. Пес загарчав у недвиге повітря, клацаючи щелепами. Сівши на задні лапи, Казан поглянув на кривавий передсмертний слід лося. І знову той інстинкт, такий же надійний, як і розум, підказав йому, що саме звідти варто чекати небезпеки.

Червонотропом тягнувся слід через дику місцину. Цієї місячної ночі всюди нишпорили маленькі проворні горностаї, схожі на білих щурів. Вони перші знайшли кривавий слід і з усією своєю кровожадною люттю швидко пересувалися ним навстрибки. Лисиця вловила запах крові за чверть милі з навітряного боку й підійшла ближче. З-під глибокого вітровалу зблиснули очі-намистинки. Звідти вилізла тонкостанна ілька й зупинилася на багряній стрічці.

Саме ілька змусила Казана знову вийти зі свого укриття у смеречині. У світлі місяця відбувся короткий рішучий бій. Пес із гарчанням кинувся на ільку, та відбивалась, дряпаючись. Тоді почувся котячий виск болю — й ілька, забувши про свій голод, накивала п'ятами. Казан повернувся до Сірої Вовчиці. З його роздертого носа юшила кров. Подруга співчутливо зализувала йому рану, а Казан тим часом стояв і напружено прислухався.

Почувши шум бійки, лисиця поспішила забратися подалі. Лукава крутіяка — не боєць, це вбивця, що нападає з-за спини. Трохи згодом їй поталанило підстерегти сову. Розірвавши її на шматки, лисиці вдалося дістатися до півфунта м'яса, схованого в купі пір'я.

Але горностаїв, цих маленьких білих розбійників дикої природи, ніщо зупинити не могло. Якби треба було, вони пролізли б і між ногами людини, аби дістатися до свіжої плоті й теплої крові. Розлючений Казан полював на них, та піймати не міг: для нього вони були занадто швидкі. У місячному світлі горностаї скидалися радше на невловимі спалахи, ніж на живих тварин. Вони шугонули під тушу старого лося й гризли його там, у той час, як Казан лютував, хапаючи зубами сніг. А Сіра Вовчиця спокійно собі сиділа. Її геть не турбували маленькі горностаї. За деякий час засапаний Казан, підупавши на силі, зрозумів марність своїх дій і також увівся поруч із нею.

Ще досить довго безмовну ніч майже нічого не тривожило. Одного разу лиш удалині почулося вовче виття; час від часу,

ще більше підкреслюючи могильну тишу, зі свого сховку на верхівці смереки надривно пугукала біла сова, ображено протестувавши проти несправедливого дувану. Місяць був просто над лосем, коли Сіра Вовчиця відчула першу справжню небезпеку. Вона миттєво попередила про це Казана, ставши лицем до кривавого сліду й затремтівши всім своїм гнучким тілом.

Її ікла виблискували у світлі зір, а в горлі наростало гаркуче виття. Сіра Вовчиця попереджала Казана таким робом про небезпеку, тільки зачувши свого смертельного ворога — рись, — що давно був осліпив її в битві на скелі Сонця. Казан ускочив, уже готовий до бою, хоча сам ще не відчував запаху гарної сірої істоти смерті, що кралася кривавою стежиною.

Чекання небезпеки перервало несамовите протяжне виття десь за милю звідси.

Це було голодне виття справжнього володаря незайманих диких лісів — вовка. Це було виття, що змушувало людську кров у жилах бігти швидше, що піднімало на ноги лося й оленя, змушуючи їх тремтіти всім тілом. Це було загрозливе повідомлення, що неслоя крізь болота й ліси, через засніжені гірські хребти. Це було виття, відголоски якого в цю зоряну ніч були чутні на милі довкола.

А тоді запала приголомшлива тиша. Казан і Сіра Вовчиця сиділи пліч-о-пліч, утупивши очі в темряву, звідки щойно лунало виття. Це далеке виття збурило в їхніх серцях дивні загадкові зміни. Те, що вони чули, було не попередженням чи погрозою, це був поклик Братства. Ген там далеко, позаду рисі, лисиці й ільки, були їхні соратники — дика вовча зграя, Братство Вовків, де право на всяку плоть і кров було спільне, де діяв варварський соціалізм дикої природи. Тож Сіра Вовчиця, сівши на задні лапи, відповіла на це виття врочистим посланням, що сповіщало її голодних братів: наприкінці стежки їх чекає бенкет.

Рись, почувши виття з двох сторін, тихцем загубилась у широких, припорошених місяцем просторах лісу.

Розділ XV ДВОБІЙ ПІД ЗОРЯМИ

Казан і Сіра Вовчиця сиділи й чекали. Минуло п'ять хвилин, десять, п'ятнадцять, і Сіра Вовчиця почала непокоїтися. На її поклик відповіді не було. Вона знову завилала. Казан тим часом сидів біля неї, слухав і тремтів. Але й тепер навколо стояла та ж мертва тиша ночі. Так у зграї не велося. Вовчиця знала, що її точно почули, тож це мовчання її спантеличувало. А тоді в одну мить вони зрозуміли, що зграя чи, може, самотній вовк, чиє виття вони чули, дуже близько до них. Запах посилювався. За хвильку чи дві Казан побачив у місячному світлі рухому постать. За нею простувала ще одна, далі ще — аж доки п'ятеро захожан зупинилися півколом за ярдів сімдесят від них. Вони розляглися на снігу й стали чогось нерухомо чекати.

Сіра Вовчиця загарчала. Коли Казан глянув на неї, то у світлі зірок побачив, як його сліпа пара позадкувала, прищуплюючи вуха й погрозово виставляючи білі зуби. Казан стояв ні в сих ні в тих. Чому вона сповіщала йому про небезпеку? Перед ними-бо були вовки, а не рись. І чому вовки не підходили й не частувалися лосятиною? Він почав повільно підходити до них, а Сіра Вовчиця, скавулячи, звала його назад. Та він не звертав на неї жодної уваги. Легкою ходою пес просувався вперед, високо закинувши голову й настовбурчивши на спині шерсть.

У запаху прибульців Казан відчув щось дивно знайоме. Він попростував ще швидше й, коли їх розділяли якихось двадцять ярдів, зупинився, злегка виляючи густим хвостом. Одна з тварин схопилася з місця й підійшла до Казана. Решта попрямувала за нею. І от вони вже біля Казана, винюють його, виляють хвостами. Це були собаки, а зовсім не вовки.

У якійсь самотній хижці їхній господар помер, тож вони вирушили в ліси. Усі мали ошийники з лосиної шкіри, а також сліди від упряжі. Шерсть на їхніх боках постиралася,

а за одним усе ще тягся трифутувий бабішевий посторонок. Їхні очі, здавалося, віддзеркалювали не сяйво місяця й зір, а сам голод. Вони були худючими, змарнілими, зголодженними, і Казан раптом розвернувся й повів їх бігцем до мертвого лося. Тоді він підійшов до Сірої Вовчиці й величаво сидів біля неї, прислухаючись до бенкетування зголоднілої зграї, клацання щелеп, звуків розірваної плоти.

Сіра Вовчиця притулилася ближче до Казана, ластячись мордою об його шию. Казан по-собачому швидко лизькав її язиком, запевняючи, що все добре. Коли собаки втамували голод, то підійшли до Сірої Вовчиці, щоб обнюхати її, як то заведено в собак, та познайомитися ближче з Казаном. Сіра Вовчиця розпласталася на снігу, а Казан, охороняючи її, стояв на ногах. Один величезний червоноокий пес, той самий, що волочив за собою бабішеві посторонок, обнюхав м'яку шию Сірої Вовчиці на частку секунди довше, ніж було слід. Казан дико остережно гаркнув. Собака відступив, і на мить усі в зграї вишкірили зуби на Сіру Вовчицю. Це був виклик породи.

Той великий гаскі був ватажком зграї, і якби один із його псів загарчав на нього так, як це зробив Казан, він уже вчепився б зухвальцю в горло. Але в напівдикому лютому Казанові, що навис над Сірою Вовчицею, він не розпізнав кріпака упряжі. Казан був більше, ніж просто пара Сірої Вовчиці. Віч-на-віч із ватажком їздових собак стояв такий самий господар, як і він сам. Ще мить — і він стрибнув би вперед, борючись не так за лідерство, як за Сіру Вовчицю. Але великий гаскі раптом розвернувся й, невдоволено гарчачи, вилив свій гнів на одному зі своїх товаришів, укусивши того за бік.

Сіра Вовчиця, хоч нічого не бачила, та все зрозуміла й усе ближче пригорталась до Казана. Вона знала, що означає цей виклик на бій: під місяцем і зорями хтось має померти, а переможець здобуде її як нагороду. Поскиглюючи й неспіливо підштовхуючи Казана в плече і шию, вона захоотливо намагалася відвести його подалі. У відповідь Казан

лише видавив із себе глухий лиховісний рев. Він ліг поряд із нею, швидко лизнув її сліпу морду й уп'явся очима в чужинців.

Місяць опускався все нижче й нижче, доки не щез за лісистим обрієм на заході. Уже зовсім поблідлі зорі одна за одною зникли з небосхилу. А за малу часину настав холодний сірий північний ранок. Тоді великий гаскі піднявся з ями, яку був вирив у снігу, і повернувся до лося. Казан за якусь мить звівся на ноги й також підійшов до здобичі. Двійко собак почали зловороже кружляти навколо туші, поопускавши голови й наїжачивши шерсть. Гаскі відійшов убік, а Казан примостився біля шиї лося й почав рвати замерзлу плоть. Голодним він не був, але так вирішив показати своє виняткове право на цю здобич.

На якусь хвилику він забув про Сіру Вовчицю. А гаскі тим часом тінню шмигнув убік, знову став над Сірою Вовчицею й почав її обнюхувати. І от він завив. У цьому витті були пристрасть, запрошення, дике завзяття. Швидко, у кліп ока, вірна Сіра Вовчиця встромила свої блискучі ікла в плече гаскі.

Сірою блискавкою, тихою й грізною, полетів Казан крізь ранкову півсутінь. Мить — і він налетів на вожака, почавши запеклий бій.

Четверо інших гаскі швидко підбігли до бойовища й усілися за кроків десять від протиборців. Сіра Вовчиця лежала на животі. Величезний гаскі й покруч собаки та вовка билися не як їздові собаки чи вовки. За кілька хвилин лють і ненависть захлиснула їх, змусивши битися, як дворняг. Обидва бійці мали добру хватку. Вони перекидалися у перевртах, на землі почергово опинявся то один, то інший. І все це відбувалося так швидко, що четвірка їздових собак, спантеличених і нерухомих, заледве встигала стежити за ними очима. За інших обставин вони б кинулися на першого ж бійця, що опинився горічерева, і розірвали б його на шматки. Так було заведено у вовків і їздових собак. Та тепер вони сиділи ні в сих ні в тих, лячно дивлячись на протиборців.

Великий гаскі ще ніколи не зазнавав гіркоти поразки. Від своїх предків, німецьких догів, йому в спадок дістався великий зріст і така сильна масивна щелепа, що він міг би розчавити нею голову звичайного собаки. Але Казан був не просто їздовий собака чи вовк, у ньому було все найкраще від обох порід. До того ж Казан мав перевагу: він на кілька годин раніше за суперника наситився й добре відпочив. Окрім того, він боровся за Сіру Вовчицю. Казан міцно вп'явся іклами в плече гаскі, але й довгі зуби гаскі, проштрикнувши шкуру суперника, міцно закріпилися на його шиї. Цаль глибше — і вони зачепили б яремну вену. Казан чув хрускіт кісток свого суперника, знав він і те, що противник захоче ще раз дістатися до його шиї. І той таки спробував це зробити, але Казан виявився спритнішим, відскочивши вбік.

З рани на його грудях капала кров, але болю він не відчував. Протиборці почали повільно ходити колом. Їздові собаки, що до того нерухомо дивилися на бій, ступили на крок чи два вперед. Вони пороззявлювали пащєки, пускаючи слину, знервовано чекали фатального моменту бою і пильно дивилися на великого гаскі червоними очима. Тепер їхній ватажок був віссю широкого кола, що його робив, кружляючи навколо гаскі, Казан. Гаскі, через зламане плече накульгуючи, постійно повертався обличчям до суперника й дивився на нього, прищуливши вуха.

Казан натомість тримав вуха настоббурченими. Його ноги легко торкалися снігу. До нього повернувся весь бойовий досвід, уся обережність. Сліпа лють зникла. Тепер він бився так, наче перед ним був смертельний ворог — пазуриста рись. П'ять разів він обійшов навколо гаскі, а тоді кулею метнувся всередину кола, навалившись усією вагою на його пошкоджене плече. Цього разу він не намагався вчепитись у ворога, він хотів завдати удару в щелепу. Це був убивчий удар, якщо зважити на немилосердних суддів, що вже винесли смертельний вирок переможеному, ким мав стати перший, хто впаде. Величезний пес був збитий з ніг. Той момент,

коли він перекинувся на бік, став фатальним. Тієї ж миті четверо його товаришів з упряжі вчепилися зубами в тіло свого вожака. Уся їхня ненависть, що була накопичилась упродовж довгих місяців, вилізла назовні. Вони пригадали, як під час подорожей ікластий ватажок ображав їх, тож тепер сповна мстилися за це, рвучи його буквально на шматки.

Казан погарцював до Сірої Вовчиці. З радісним виттям вона поклала свою голову на його шию. Двічі вже він став до смертельного бою за неї. Двічі перемагав. Душа сліпої Сірої Вовчиці — якщо, звісно, уявити, що вона мала душу, — здійняла в холодне сіре небо сповнене радості виття. Вона лежала біля Казана, збуджено й часто дихала, слухаючи, як клацали ікла об плоть і кістки ворога, що його здолав її пан і господар.

Розділ XVI ПОКЛИК

Бенкетування над замерзлою тушею старого лося тривало кілька днів. Даремно Сіра Вовчиця намагалася виманити Казана кудись подалі в ліси й болота. День за днем ставало тепліше, настав час полювання, і Сіра Вовчиця хотіла бути наодинці з Казаном. Але в тому, як і в більшості чоловіків, верховодство і влада збурили нові відчуття. Тепер він був ватажком собачої зграї, як колись був ватажком серед вовків, і вже не тільки Сіра Вовчиця, а чотири гаскі ходили за ним слідком. Знову відчував він майже забуте дивне збудження й радість перемоги, і тільки Сіра Вовчиця з вічного мороку своєї сліпоти бачила небезпеку, якою загрожувала Казанові його нова влада. Три дні й три ночі лишалися вони біля мертвого лося, готові захищати його від зазіхань чужинців.

Щоправда, з кожною дниною їхня пильність ставала все меншою. Четвертої ночі їм вдалось уполювати молоду лань.

Казан очолював гонитву й уперше, збуджений присутністю зграї за спиною, залишив свою сліпу пару саму. Коли вони нагнали здобич, він перший стрибнув до її м'якого горла. І доки пес не почав роздирати зубами м'ясо, ніхто не на-смілився почати їсти. Казан був господарем. Самим гаркотом він зумів відігнати всіх назад. Коли заблищали його ікла, собаки, тремтячи, попритискалися черевами у сніг.

Казанова кров кипіла від грубої всерадості. Збудження й запал, що їх давала нова влада, щодня більше змалювали значення Сірої Вовчиці. Вона прийшла лише за півгодини після початку бенкетування. Її хода позбулася легкості й жва-вості; прищуплені вуха не були знаком радості; уже не так упевнено тримала голову. Багато вона не їла. Своє сліпе об-личчя вовчиця постійно тримала повернутим у бік Казана. Куди б він не рухався, вона дивилася на нього своїми незря-чими очима, немов сподіваючись, що він от-от покличе її тихим скавулінням — цим особливим, тільки їм двом зрозумілим сигналом, і вони покинуть усіх і знову житимуть самі серед дикої природи.

У Казанові, коли він став ватажком зграї, почали відбу-ватися дивні зміни. Якби він орудував вовками, Сіра Вов-чиця легко б відбила його від них. Але Казан був серед собі подібних. Він був собакою. І вони були собаками. Внутріш-ній вогонь, що вже був погас і перестав зігрівати, спалахнув з новою силою. Живучи із Сірою Вовчицею, Казан гнітився тільки одним: самотністю. Це відчуття було геть незнайоме дикій вовчиці. Природа заклала в собаці потребу спілкува-тися, і не з кимось одним, а з багатьма. Вона ж навчила його слухати людину й виконувати її накази. Так само природнім було для Казана ненавидіти людей, але він і досі належав до собачої породи. Йому було добре із Сірою Вовчицею, він почувався значно щасливішим, ніж коли жив у товаристві людей і своїх однокрівців-собак. Але Казан довго був від-ділений від попереднього свого життя, і поклик крові тепер змусив його на якийсь час забути минуле. І тільки Сіра

Вовчиця зі своїм неймовірним надінстинктом, даним їй від природи замість утраченого зору, розуміла, до чого все йде.

Щодня ставало тепліше: удень на сонці сніг навіть підтавав. Від часу битви біля мертвого лося минуло вже два тижні. Поступово згряя просувалась у східному напрямку, аж доки опинилася за п'ятдесят миль на схід і двадцять на південь від старої оселі Казана й Сірої Вовчиці під вітроломом. Більш ніж будь-коли вовчиця почала журитися за їхнім старим лігвом під поваленими деревами. Сонячне світло й тепле повітря провіщали справжню весну; а для Сірої Вовчиці це ще й був час, коли з усього було зрозуміло, що вона скоро вдруже стане матір'ю.

Але її зусилля завести Казана назад були марні, і, попри її протест, він щодня вів зграю ще трохи далі на південний схід.

Інстинкт спонукав чотирьох гаскі рухатися саме цим курсом. Вони недовго прожили серед дикої природи й досі потребували людини, а людина була саме там. У цьому напрямку, не так далеко від них, було поселення Компанії Гудзонової затоки, де служив їхній покійний господар. Казан цього не знав, та от одного дня сталося те, що нагадало йому про колишнє життя, про давні потреби, і це зробило прірву між ним і Сірою Вовчицею ще більшою.

Вони саме зійшли на верхівку пагорба, коли щось змусило їх зупинитись. Це був чоловічий голос! Він пронизливо викрикував те саме слово, що колись так часто змушувало клекотати кров у Казанових жилах: «Гійє! Гійє! Гійє!» З пагорба вони дивилися вниз на відкриту рівнину, де команда з шести собак везла вперед сани, а за ними біг чоловік, через крок підганяючи псів: «Гійє! Гійє! Гійє!»

Тремтячи й не знаючи, як їм бути далі, чотири гаскі й вовкопес стояли на верхівці пагорба. Сіра Вовчиця тим часом коцюбилася десь позад них. Доки чоловік і собаки не зникли з очей, вона й не поворухнулася. Та тільки саней не стало видно, як вони побігли до свіжої колії й почали схвильова-

но й зі скавулінням її обнюхувати. Десь із милю чи й дві Казан і його зграя йшли безбоязно за саньми наслідці. Сіра Вовчиця, трохи від них відставши, бігла за ярдів двадцять праворуч від людського сліду. Ненависний людський запах змушував швидше текти кров, баламутив їй розум. І тільки любов до Казана й та безмежна до нього довіра спонукали її перебувати поблизу.

На краю болота Казан зупинився і звернув зі сліду. Він усе ще горів бажанням піти далі, та в ньому прокинулася стара незнищенна підозрілість — спадок від його предка вовка. Сіра Вовчиця радісно заскиглила, коли він повів усіх у ліс. Вона наздогнала його й бігла далі вже пліч-о-пліч.

Сніг швидко танув, перетворюючись на «кашку». Оцей талий мокрий сніг провіщав весну — час, коли люди покидають дикі місця. Тепер Казан і його товариші були десь за миль тридцять від поселення й дуже скоро почали відчувати присутність у цих місцях людини і її жвавий рух дикими просторами. За сто миль звідусіль мисливці везли свій хутровий добуток за останню зиму. Зі сходу й заходу, півдня й півночі всі стежки вели до поселення. Собача зграя була тепер наче піймана в тенета цих стежок. Не минало й дня, щоб вона не перетинала принаймні один, а інколи й два чи три свіжих сліди.

Сіру Вовчицю переслідував постійний страх. У своїй сліпоті вона відчувала, що звідусіль над ними нависає загроза від людини. А в Казанові запах людської присутності навпаки, здавалося, усе більше й більше вивітрював страх й обережність. Тричі цього тижня він чув окрики людей, а одного разу вловив вухом навіть сміх білого чоловіка й собачий гавкіт, коли їхній господар роздавав їм щоденний раціон риби. У повітрі Казан ловив їдкий запах диму від вогнищ. Однієї ночі він почув дикий уривок далекої пісні, а тоді знову дзвякотіння собачої зграї.

Поволі, але певно піддавався Казан на спокусу бути з людиною, усе ближче і ближче підходив до поселення —

милю вночі, дві вдень. А Сіра Вовчиця, боровшись до кінця у вочевидь програшній боротьбі, відчувала в насиченому тривогою повітрі близькість тієї години, коли її пара, зрештою, відповість на поклик крові, і вона лишиться самотньою.

У поселенні хуτροвої компанії наставали дні бурхливої діяльності й пожвавлення, дні обліку, прибутків і розваг. У цей час сюди везли золоті гори хутра, щоб трохи згодом переправити їх у Лондон, Париж та інші європейські столиці. Цьогоріч після страшної моровиці цікавість до потоку лісових людей була особлива: хто з них зостався живий? кого вже й на світі нема? Відповісти на ці питання можна було б тільки після весняного перепису мисливців за смухатим звіром.

Першими з півдня з узграниччя цивілізованого світу почали прибувати індіанці-чипеви й метиси зі своїми безпородними псами. Відразу після них із західних безплідних земель потяглися мисливці, що везли з собою вантажі зі шкурками білих лисиць і північних оленів. Їхні довгоногі, широколапі гончаки з Маккензі тягли сани, як коні, і голосили, як побиті цуценята, коли на них нападали гаскі й ескімоські шпіци. З узбережжя Гудзонової затоки мчали зграї лабрадорів. Таким залютим псам нічого не було страшно; здолати їх могла лиш смерть. Низькорослі жовто-чорні ескімоські шпіци, натрапляючи на великих темних маламутів з Атабаски, діяли іклами так само спритно, як і їхні чорняві господарі руками й ногами. Сюди з усіх сторін прибували давні недруги всіх цих псів — гаскі. У повітрі стояв безперервний гавкіт, собаки гризлись і гарчали; в усіх цих чотириногих прокинулась успадкована від своїх прародичів вовків давня жага вбивати.

Лемент, гризня, колотнеча, від перших прибулих собак почавшись, не припинялися від устанку до смерку й навіть уночі при світлі багать. Суперечкам між собаками, між людиною і псами кінця-краю не було. Сніг повсякчас забарв-

лювався в червоне, а запах крові ще більше додавав люті нащадкам диких вовків.

Щодня з півдесятка боїв кінчалися смертю. Найчастіше гинули безпорідні південці — покручі мастифа, дога й вічарки — та повільні, вайлуваті собаки з Маккензі. Навколо поселення стелився дим від сотень багать; біля вогню збиралися жінки й діти мисливців. Коли сніг підтанув так, що став уже не придатним для їзди на санях, керівник факторії Вільямс відзначив, що багато з тих, хто мав би вже приїхати, не прибув. Згодом таких людей викреслювали з реєстраційних журналів як жертв моровиці.

Нарешті прийшла довгождана ніч Великого карнавалу. Жінки, діти й чоловіки готувалися до нього тижнями, а то й місяцями. У десятках мисливських хижок, у почорнілих від диму тіпі й навіть у снігових будинках низькорослих ескімосів передчуття цієї дикої святкової ночі додавало життю смаку. Такі бучні гулянки для своїх людей компанія влаштовувала двічі на рік.

Цього року, щоб згладити пам'ять про моровицю й численні смерті, керівник факторії особливо постарався. Його мисливці вполювали чотирьох товстих карібу. На майдані, де відбувалося гуляння, розклали чотири великі вогнища. Біля кожного з них закопали по дві десятифутові колоди; на ці колоди поставили довгі, міцні, обчищені від кори жердини. На кожну з них була насилена туша карібу; так їх цілими й смажили. Полум'я вогнищ розбавляло згустки темряви, і сам Вільямс перший почав виспівувати одну з диких пісень Півночі — пісню про карібу.

Гой, го-о-о-ле-е-ень, го-о-о-ле-е-ень,
У дрімучі ліси він тікав,
Та мисливцям у руки попав.
Тепер смажим тебе ми усі,
Почастуєм твої ми боки,
Гой, великий, великий го-о-о-ле-е-ень.

— А зара, зара' — усі разом! — крикнув він.

Захоплені його запалом, лісовики, наче прокинувшись після кількомісячної мовчанки, почали несамовито співати й так голосно, що спів їхній, здавалося, досягав самих небес.

* * *

Людське стоголосся громовицею покотилося довкола, за дві милі досягши вух Казана, Сірої Вовчиці й гаскі, що не мали господаря. Разом із людськими голосами почулося й збуджене виття собак. Гаскі нерухомо втупилися на північний схід, у напрямок, звідки линули звуки, і весь час скавулили. Кілька секунд стояв Казан, наче карбований камінь. Тоді він повернув голову й зупинив погляд на Сірій Вовчиці, що лежала, розпластавшись крижем, за кілька кроків від нього під прихистком густого ялицевого віття. Вона беззвучно підняла вгору верхню губу, засвітивши білими зубами.

Казан підбіг до неї, обнюхав її сліпе обличчя й заскавулів. Сіра Вовчиця й досі не рухалася. Тоді він повернувся до собак, клацаючи щелепами. Ще чіткішим ставав дикий гул святкування, і чотири гаскі, більше не стримувані Казановим верховодством, як тіні, шмигнули в напрямку людей. Казан завагався; він закликав Сіру Вовчицю піти з ним, та жоден її м'яз не здригнувся. За ним вона б пішла й у вогонь, але не до людей. Жоден звук не проходив повз її вуха. І от вона почула, як швидко віддалявся глухий тупіт Казанових лап. За мить вона зрозуміла: той її покинув. І тільки тоді — не раніше — вона підняла голову й, задихаючись від натуги, важко й голосно завила.

Так вона востаннє звала Казана. Але його потреба в людині й собаках виявилася сильнішою. Ця потреба збуджувала кров, змушувала рухатися до поселення. Гаскі тепер були далеко попереду Казана, і перші секунди він шалено мчав, щоб їх обігнати. Потім сповільнився, біжучи ристю, а за сто ярдів зупинився. Менш ніж за милю від себе він міг бачити, як язики полум'я великих вогнищ червонять темне небо. Він озирнувся назад поглянути, чи біжить за ним Сі-

ра Вовчиця, а тоді знову рушив уперед, допоки не натрапив на протерту стежину. На ній було безліч слідів людей і собак; цією ж таки стежиною день чи, може, два тому волочили тушки двох карібу.

Нарешті Казан дійшов до негустого узлісся, що оточувало святковий майдан. У його очах уже відсвічувалося полум'я. Пісні й сміх чоловіків, пронизливі крики жінок і дітей, гавчання й дзявкання сотень собак, шум від їхніх бійок — уся ця веремія звуків завертілась у його голові. Він хотів вибігти й приєднатися до них, знову повернути собі колишнє життя. Ярד за ярдом прокрадався Казан уперед, аж доки досяг краю майдану, де зупинився в тіні смереки. Звідти він зорів на життя, чією частиною колись був, тремтячи, вагаючись, чи йти далі.

За якихось сто ярдів від Казана гуляв-святкував люд, билися-скублися собаки, горіли-палали багаття. Його ніздрі лоскотав запахущий дух смаженої оленятини. Він присів обережно, по-вовчому, як його навчила Сіра Вовчиця; а тим часом чоловіки зняли з вогню довгі жердини з величезними готовими тушками й кинули їх неподалік від вогню прямо на мокрий сніг. До них у єдиному пориві рушила превесела юрба, тримаючи в руках ножі, а за спинами людей позбігалися, утворивши коло, гавкуни. За мить Казан забув про Сіру Вовчицю, забув усе, чого навчила людина і дика природа, і стрімголов кинувся на майдан.

Собак у колі позбігалось безмір. Тож кілька чоловіків вийшли з натовпу й стали цвѡхкати баттурами, щоб трохи їх порозганяти. Один із таких ударів досяг плеча ескімоського шпїца, від болю той дзявкнув, огризнувся й зачепив зубами Казанову ногу, що саме підбігав до людського натовпу. Казан тут-таки й собі вкусив кривдника. За мить почалася бійка, і за хвильку чи дві Казан уже вчепився ескімоському шпїцу за горло.

З криками до них кинулися люди. Знову й знову їхні баттури розсікали повітря, як ножі. Казан був згори, тож удари

падали йому на спину. Пекучий біль відразу сколихнув примари колишніх чи позаколишніх днів — часів кийка й батога. Повільно, з гарчанням він почав послаблювати хватку на горлі ескімоського шпіца. Та от із руханини собак і людей вийшов ще один чоловік. І в руках він тримав *кийка!* Лусь! Удар кийком прямісінько Казанові по спині звалив того з ніг. Пес розпластався на снігу. А тим часом кийок знову був високо піднятий над головою. Казан зиркнув на чоловікове обличчя — жорстоке, розлючене, червоне. Через людей із таким обличчям він і втік у дику природу. Від повторного удару Казанові вдалось ухилитися. Пащека розійшлась у вицирі, заблищали, мов ножі зі слонової кістки, ікла. Третій замах Казан перехопив у повітрі, зубами вчепившись чоловікові в передпліччя.

— А щоб тебе! — скрикнув від болю чоловік.

Казан розвернувся й помчав у напрямку лісу. Краєм ока пес зміг побачити, як блиснула рушниця. Постріл — і Казанові наче розпеченим вугіллям обпекло стегно. Але тільки забрівши глибоко в ліс, він зупинився, щоб залізати обпалену шерсть, — куля лише злегка зачепила шкіру.

* * *

Сіра Вовчиця все ще лежала під ялицею. Коли Казан повернувся до неї, світ їй піднявся вгору; вона схопилася на рівні й кинулася йому назустріч. Людина ще раз повернула їй Казана. Він лизнув її в шию й морду, а потім стояв якийсь час, поклавши голову їй на спину й прислухаючись до далеких звуків.

Тоді, прищуливши вуха, він вирушив на північний захід. Тепер Сіра Вовчиця бігла опліч нього, як у ті дні, коли вони ще мандрували без собачої зграї. Ота чудова річ, що лежить поза межами доступного розуміння, підказала їй, що вона знову стала Казанові товаришем і помічником і що шлях їхній стелиться прямісінько до їхнього старого лігва під вітроломом.

Розділ XVII ЙОГО СИН

Найпам'ятнішими для Казана були три речі. Він ніколи не міг забути старих часів, коли був їздовим собакою; їх, щоправда, не дуже чітко пам'ятав, адже пройшли вже роки. Як сонне видиво, зринав у його пам'яті час, коли він уперше потрапив до цивілізованого світу, наче марево, бачив лице своєї першої господині, обличчя всіх своїх господарів. Ніколи повністю він не забуде великої пожежі, своїх боїв з людьми і звірами, довгих погонь при місячному світлі. Але дві речі завжди буде пам'ятати так чітко, наче це було тільки вчора. Однією з них була Жанна; іншою — страшний бій на вершині скелі Сонця, коли рись назавжди осліпила його пару — Сіру Вовчицю. Деякі події особливо чітко фіксуються в пам'яті людей; з тваринами майже все так само. Важко чимось виміряти глибину горя чи щастя. Казан просто підсвідомо знав, що разом із жінкою в його життя замість побоїв і знущань прийшли ситість, ласка й добрі слова, а з Сірою Вовчицею — віра й відданість. Третя незабутня річ — ті події, що відбулися з ними в їхньому лігві в дні страшного холоду й голоду.

Місяць тому, коли Казан і Сіра Вовчиця покидали своє лігво на мочарах, усе навколо було завіяне снігом. У день повернення додому вже світило ясне сонце, даруючи весняним дням перші теплі промінці. Усюди танув сніг; швидко текли великі й малі водотоки; то тут то там чути було гуркіт скреслої криги, потріскування скель, землі, дерев; щоночі біде холодне світіння північного саява у своїй минушій красі все далі й далі відходило до полюса. На тополях почали набухати бруньки, повітря наповнилося солодким запахом ялиці, смереки й кедра. Ще шість тижнів тому тут, серед німої тиші, котилися смертоносні хвилі без'їжжя, а тепер Казан і Сіра Вовчиця стояли біля мочарів, вдихаючи запахи весни і прислухаючись до звуків життя. Над їхніми головами літала пара якихось пташок, невдоволено щось їм

цвірінькаючи. Велика сойка, обскубуючись, грілася на осонні. Трохи подалі, за деревами, вони почули, як тріщить під чийось важким копитом гілля. З пагорба позад себе долинув свіжий запах ведмедиці; вона вийшла на прогулянку і пригинала для своїх півторамісячних дитинчат, що народилися ще під час зимової сплячки, ніжні бруньки тополі.

Тепло сонця й свіжість повітря навіювали Сірїй Вовчиці таємницю материнства. Вона тихо скигвила й терлася сліпим обличчям об Казана, уже не перший день намагаючись про це йому повідомити. У ті дні найбільшим її бажанням було знову повернутися до їхнього теплого сухого лігва під вітроломом, згорнувшись там калачиком. А от полювати вона геть не хотіла, і ні хрускіт сухого гілля під роздвоєним копитом, ні свіжий слід ведмедиці та її дитинчат не міг збудити в ній старих інстинктів. Вовчиця хотіла швидше дістатися лігва, відчути його затишок і з усіх сил намагалася, щоб Казан зрозумів її жадання.

Тепер, коли зійшов сніг, виявилось, що між ними й пагорбом, де й розташований вітролом, тік вузький струмок талої води. Почувши його дзюркотіння, Сіра Вовчиця нашорошила вуха. Відтоді, як вони з Казаном урятувалися від лісової пожежі на піщаній обмілині, у неї вже не було властивого вовчій природі страху води. Безстрашно, навіть із нетерпінням, ішла вона за Казаном, що шукав броду через шумний потік. На протилежному березі Казан уже бачив великий вітролом, а Сіра Вовчиця чула його *нюхом*, радісно скавулячи й повертаючи до нього свою незрячу морду. За сто ярдів угору за течією через потік лежав стовбур поваленого кедра. Ним як містком і скористався Казан, щоб перейти на другий берег. На якусь мить вовчиця завагалася, та лише на мить. І от вони вже пліч-о-пліч мчали до вітролому. Спершу довго й уважно обнюхували вхід до свого лігва й лише тоді зайшли крізь темний отвір усередину. Сіра Вовчиця відразу ж розляглася на сухій землі затишної печери. Вона тяжко дихала, та не від виснаження, а тому що була переповнена відчуттям задово-

лення й щастя. Він теж був радий повернутися додому. Казан підійшов до Сірої Вовчиці, а вона, усе ще тяжко дихаючи, лизнула його морду. Це могло означати тільки одне, і пес зрозумів, що саме.

За мить він ліг поряд із нею, прислухаючись до зовнішніх звуків і позираючи на вхід до лігва. Потім устав і почав обнюхувати стіни. Він уже був біля самісінького виходу, як раптом відчув чийсь свіжий запах. Казан напружився, настовбурчивши щетину на спині. Новий запах ішов у парі зі звуками, схожими на дитяче скиглення. А тоді в просвіті показався їжатець. Недовго думаючи, він вайлувато посунув усередину лігва, щось досі по-дитячому лепечучи. Саме за таку манеру розмовляти люди й не полювали на їжатця. Казан, звісно, і раніше чув такі звуки та, як і всі інші звірі, навчився ігнорувати наявність нешкідливої тваринки. Але тепер пес не роздумував про те, хто саме перед ним. Не здогадався він, що варто лише гаркнути на плохенького їжатця, і той із незмінним дитячим лепетанням кинеється навтьоки. Цілком можливо, що за день чи два Казан саме так і вчинив би, але тепер, коли вони з Сірою Вовчицею тільки-но повернулися до рідного лігва, кожен, хто, не спитавши, заходив до них під вітролом, був нальотником, ворогом. Тож пес, не роздумуючи, стрибнув на їжатця.

Після цього почулося дике скрекотіння всуміш із порсячим кувіканням, а тоді голосне гавкуче стакато. Сіра Вовчиця вибігла надвір. За кроків десять сидів, згорнувшись у клубок з тисячами голок, їжатець. Остеронь вона чула, як у невтерпучих диких муках стогнав Казан. Його ніс і вся морда були обтикані голками. Кілька хвилин він крутився, заривав ніс у пухку землю, шалено намагався повиривати ці болючі штуки, що втялися в його тіло. А тоді Казан учинив так, як би на його місці вчинив будь-який інший собака після контакту з дружнім їжатцем — стрімко побіг геть. Кружляючи навколо вітролому, Казан за кожним кроком несамовито вив. Сіра Вовчиця до цієї пригоди поставилася

досить байдуже. Хтозна, можливо, і тварини часом розуміють кумедні моменти життя. Якщо це так, то вона стала свідком саме такої сценки. Самиця відчула нюхом їжатця і вже знала, що Казан постраждав від його голок. Зробити вона нічого не могла, кидатися в бій сенсу не було, тож сіла й терпеливо стала чекати, нащуплюючи вуха щоразу, коли Казан шаленим вихором проносився повз неї. На четвертому чи п'ятому колі їжатець потроху почав розгортатися, потім знову залопотів, підійшов до найближчої тополі, заліз на неї й почав обгризати молоденьку кору.

Нарешті Казан зупинився біля Сірої Вовчиці. Перша агонія від ста маленьких голочок, що вп'ялись у його плоть, ослабла до стійкого пекучого болю. Сіра Вовчиця підійшла до Казана й обережно його дослідила. Зубами вона схопила кілька колючих стирчаків і витягла їх. Казан тепер поводився як справжній пес: коли Сіра Вовчиця витягла другу порцію голок, він дзявкнув з болю, а тоді протяжно заквилив. Потім він розлігся, витягнувши передні лапи, заплющив очі й дозволив Сірій Вовчиці закінчити операцію. Ніяких звуків, окрім кількох випадкових «аву!», коли вже було зовсім боляче, Казан не видавав. На щастя, голки не потрапили в рот і язик, та вся морда незабаром була червона від крові. Цілу годину Сіра Вовчиця сумлінно виконувала завдання. Зрештою, більшість голок вдалося витягти. Та деякі колючки — надто короткі, що їх неможливо було схопити зубами, — таки лишилися.

Після цього Казан підійшов до струмка й занурив гарячу морду в холодну воду. На короткий час йому полегшало. Голки, що лишилися в тілі, проникали все глибше й глибше, мов живі. Ніс і губи стали опухати. Кров і слина капали з пащі, очі почервоніли. Дві години потому, коли Сіра Вовчиця пішла відпочити до свого гніздечка під вітроломом, одна з голок повністю проколола Казанові губу й почала колоти язик. У відчаї пес заходився сердито жувати якусь деревинку. Це розм'якшило колючку, і вона більше не заподіювала шко-

ди. Сама природа підказала йому, як врятуватися. Більшу частину цього дня Казан гриз гілки чи набирав повен рот землі й жував її. Так розім'яв усі шипаки. Присмерком він заліз під вітролом; Сіра Вовчиця ніжненько почала лизати його морду своїм м'яким холодним язиком. Серед ночі Казан не раз ходив до струмка, мочив у його крижану воду свою голову й так знаходив тимчасове полегшення.

На ранок Казан мав такий вигляд, наче, як кажуть лісовики, «з'їв їжатця». Якби Сіра Вовчиця була зряча, ну і якби вона, звісно, була людиною, то від щирого серця б насміялася. Морда його опухла; щоки були не щоки — справжні подушки; замість очей шпаринки. Цілий день на світлі він заледве міг бачити краще, ніж його сліпа пара, але болю майже не відчував. Того вечора Казан роздумував про полювання, а на ранок, ще до світанку, приніс у їхнє лігво зайця. А ще за кілька годин мало не впіймав для своєї Сірої Вовчиці куріпку. Він був уже готовий стрибнути на птаху, та за кілька ярдів від себе почув тихе лепетання їжатця й зупинився. Не так багато речей могли змусити Казана підібгати хвоста. Відтепер до цього переліку додалося ще й недоладне торохтіння маленького звірятка з гострими голками. З подвійною швидкістю, підгорнувши хвоста, кинувся пес навтьоки. Як людина відчуває огиду до повзучих змій, усіляко намагаючись їх уникати, так і Казан віднині завжди оминатиме десятою дорогою цю маленьку лісову істоту, що ніколи впродовж усієї тваринної історії не втрачала своєї добросердості й не шукала приводу до сварки.

Відтоді минуло два тижні. Довшали дні, ставало більше тепла й сонячного проміння. Швидко танув останній сніг, із землі почала пробиватися яра трава. Лопались тополіні бруньки. На осонні, між камінням, прокинулись маленькі білі підсніжники — остаточний доказ того, що весна настала. Перші дні Сіра Вовчиця часто полювала з Казаном. Далеко вони не йшли, бо на мочарах стільки птаства знаходило собі притулок, що кожен день чи ніч ловили свіжу здобич

саме тут. За тиждень Сіра Вовчиця стала полювати менше. Однієї теплої духмяної весняної ночі, коли на небі зійшов пишний сяйливий місяць, вона взагалі відмовилася покинути вітролом. Казан і не наполягав. Інстинкт дав йому зрозуміти, що не варто далеко відходити від лігва. Неподалік він піймав зайця, з ним і повернувся до вітролому.

Стоячи біля вітролому із зайцем у зубах, Казан почув із темного кутка лігва невдоволене «гар-р-р!» — так Сіра Вовчиця попереджала його не входити. Пес не образився на це гарчання. Він постояв ще якусь хвилю, вдивляючись у темряву, де ховалася Сіра Вовчиця, кинув зайця й ліг просто в отворі. Через деякий час Казан устав, неспокійний, напружений, і вийшов надвір. Далеко від вітролому йти не став, але до лігва повернувся вже вдень. Він понюшкував повітря й зачув такий самий запах, як колись давно чув на вершині скелі Сонця. Дух, що витав у повітрі, уже не був для нього таємницею. Він підійшов ближче, і Сіра Вовчиця цього разу не загарчала. Коли Казан ласкаво її торкнувся, вона, підлещуючись, заскавуліла. Тоді його морда знайшла щось іще — маленького й теплого сопуна, що дивно й тихо схлипував. Казан заскавулів, і в темряві Сіра Вовчиця швидко його лизнула. Казан вийшов на сонячне світло й розлігся перед входом до вітролому. Він розтулив щелепи, виявляючи дивне відчуття задоволення.

Розділ XVIII НАВЧАННЯ БАРИ

Після трагедії на скелі Сонця Сіра Вовчиця й Казан уже раз були позбавлені радості батьківства. Якби велика сіра рись не вдерлася тоді в їхнє життя, тепер вони були б зовсім інші. Ту місячну ніч, коли рись осліпила Сіру Вовчицю й роздерла її щенят, вони пам'ятали так, наче то було вчора. У смертельній битві Казан помстився їхньому ворогові за себе

й свою пару. І тепер, притискаючись близенько до цієї маленької м'якої живої жменьки, Сіра Вовчиця особливо чітко уявляла собі трагічну картину тієї ночі. Її аж колотило від кожного звуку, що йшов не від Казана; вона була ладна розірвати будь-якого невидимого ворога. Казан тепер теж мав себе на бачності, схоплюючись на ноги від найменшого згуку. Він сторожким оком поглядав на кожну рухливу тінь, тріск гілочки змушував смикатися його верхню губу, а ікла щоразу загрозливо блищали, коли в повітрі вчувався сторонній запах. Спогади про скелю Сонця, смерть їхніх перших щенят й осліплення Сірої Вовчиці породили в ньому новий інстинкт. Ні на мить він не переставав вартувати. Казан був упевнений, що рано чи пізно їхній смертельний ворог підповзе до них із лісу. Для нього це було самоочевидним, як і те, що після ночі настає ранок. Тож день і ніч він чекав, що знову прийде рись, той самий ворог, котрий уже приходив і приносив смерть і сліпоту. І горе було всякій істоті, що насмілилась би підійти до вітролому в перші дні материнства Сірої Вовчиці!

Але болото було огорнуте крилами спокою й достатку. Усе навколо заливало сонячне світло. Ніде не було й натяку на незваних гостей, якщо такими не вважати галасливих сойок, цвірінькучих горобців, виточних мишей і горностая. Минуло вже кілька днів, і Казан усе частіше залазив під вітролом. І скільки б разів він не нюхав навколо Сірої Вовчиці, йому вдалося виявити лише одне цуценя. Індіанці племені догриб назвали б таке цуценя Барі. У їхній мові так іменують тих покручів вовка та собаки, хто не має ні братів, ні сестер. Від самого початку цуцик був меткий і живкий малюк, бо вся увага й сила матері були спрямовані лише на нього. Він ріс швидко, як справжній дикий вовчук, а не свійське цуценя.

Перші три дні життя його цілком задовольняло лежати близенько біля матері, скрутившись калачиком, їсти зголоднівши, багато спати, набираючись сил. Сіра Вовчиця майже весь час вилизувала його язиком. З четвертого дня він

щогодини ставав допитливішим, займаючись й іншими речами. Він доповз до сліпого обличчя матері, з величезним зусиллям перелізши через її лапи, а одного разу навіть зовсім заблукав, кличучи на допомогу, коли відійшов на якихось п'ятнадцять цалів від неї. За якийсь час він почав сприймати Казана як невід'ємну частину своєї матері. Як йому було заледве тиждень від народження, Барі залюбки бавився між передніми лапами Казана й там і заснув. Пес був спантеличений, а Сіра Вовчиця тим часом підповзла до них, поклала голову на передні лапи своєї пари, торкаючись при цьому носом дитини-втікача. Вона здавалася надзвичайно задоволеною. З півгодини Казан лежав нерухомо.

У десятиденному віці Барі виявив, що бавитися з заячою шкуркою дуже цікаво. Трохи згодом він зробив своє друге приголомшливе відкриття — сонячне проміння. На той час середодня сонце на небосхилі досягало такої точки, що крізь один із отворів над головою яскравий промінь проникав у лігво під вітролом. Спочатку Барі дивився на золоту смугу спантеличено. Згодом він намагався грати з нею так само, як перед тим грався із заячою шкуркою. Щодня після цього він підходив трохи ближче до отвору, що крізь нього виходив у великий світ Казан. Нарешті настав час, коли Барі підійшов до самісінького виходу і присів там, мружачись від світла й полошачись побаченого. Сіра Вовчиця більше не намагалася втримати сина всередині. Навпаки, вона сама вийшла у світ і спробувала прикликати малюка до себе. За три дні його ще до того слабкі очі стали досить сильними, щоб іти за матір'ю, і дуже швидко після цього Барі навчився любити сонце й тепле повітря, насолоджуватися життям надворі, і тепер починав страшитися темряви й закритого простору, де він народився.

Те, що цей світ був не такий приємний, як на перший погляд, Барі дуже скоро дізнався. Одного разу, чуючи лиховісні ознаки скорого шторму, Сіра Вовчиця намагалася закликати його назад під вітролом. Її попередження Барі не зрозумів. Та

тут нагодилася сама природа. Саме від неї Барі дістав свою першу науку. Вовчєня потрапило під раптову страшєнну зливу. Проїнятий жахом, Барі впав плазом, промок як хлющ і лєдь не захлинувся. Урятувала його матуся, схопивши за шкірку зубами й віднісши під вітролом. Відтоді поступово Барі набував інших, не звіданих досі життєвих переживань. Один за одним у ньому прокидалися природні інстинкти. Найбентєжнішим був досвід, коли його питливий ніс торкнувся до сирого м'яса щойно вбитого зайця. Тоді він уперше відчув смак солодкої крові. Це переповнило його дивним хвилюванням. Саме тоді він зрозумів, що означає, коли Казан приносив щось у щєлєпах. Незабаром він почав бавитися не м'якими заячими шкурками, а твердими деревинками, адже в нього прорізались міцні гострі, як малєсєнькі голки, зуби.

Зрештою, одного дня вовчєнятї відкрилася Велика Таємниця. Сталося це, коли його батько вкотре приніс у пащі великого зайця. Здобич була ще жива, але така поранєна, що вже не могла нікуди тікати, коли Казан кинув її на землєю. Барі вже добре знав, що зайці й куріпки мають солодку теплу кров. Таке пійло він любив навіть більше, ніж колись материнське молоко. Але ще жодного разу не бачив він цих чудовиськ живими, завжди Казан приносив їх уже бездиханими. Та тепер заєць зі зламаним хребтом борсав ногами, марно намагаючись утекти. Приголомшений Барі відійшов подалі й не одну хвилину споглядав на передсмертні корчі Казанової здобичі. Казан і Сіра Вовчиця, здавалося, розуміли, що так їхній син здобуває перші знання як хижак і м'ясоїд. Тож вони стояли біля зайця й навіть не намагалися запобігти прирєченим на невдачу намаганням утекти чи покласти край його стражданням. Кілька разів Сіра Вовчиця обнюхувала здобич, щоразу повертаючись сліпою мордою до Барі. Казан розлігся на животі неподалік й уважно спостєрігав. Щоразу, коли Сіра Вовчиця опускала голову, щоб потермосити зайця, вушка Барі вичікувально нащурювались. Коли вовчєня переконалося, що нічого страшного

не відбувається, підійшло трохи ближче, згодом ще ближче, аж доки дуже обережно, стоячи на твердих ногах, торкнулося ще живої пухнастої істоти.

В останніх судамах великий заєць різко смикнув задніми лапами й так зацідив Барі, що той, дзвякнувши з переляку, полетів назад. Тоді він устав на ноги й уперше в своєму житті відчув бажання помститися. Удар зайця дав йому першу науку. Він повернувся, уже сміливіше підступаючи до зайця, цього разу на зігнутих лапах, і за мить уп'явся крихтливими зубками в горло вуханеві. Барі одразу відчув, як б'ється життя в м'якому тільці, як у передсмертних судамах сіпаються заячі м'язи. Цуценя все тримало свою першу здобич за горло, аж поки та зійшла з блиску-світу. Сіра Вовчиця була в захваті. Вона пестила Барі язиком, зглянувся навіть Казан, схвально засопівши синові. Ніколи раніше тепла солодка кров не була така смачна для Барі, як того дня.

Досить швидко Барі став не тільки лизькати кров, а й їсти м'ясо. Одна за одною йому почали відкриватися таємниці життя, що поступово ставали частиною його інстинкту: нічне спаровування сірих сов, тріскіт дерева, що падає, гуркіт грому, шум весняного потоку, крик ільки, мукання лосихи й далекий поклик своїх однокрівців. А найголовнішою серед усіх таємниць була таємниця запаху. Одного разу Барі, гуляючи, відійшов на ярдів п'ятдесят від вітролому. Аж от його носик вловив свіжий заячий дух. Миттєво, без зайвих розмірковувань і дальших настанов, він зрозумів: щоб дістатися до таких уподобаних уже плоті й крові, треба йти на запах. Він повільно кривуляв лісом, аж доки дійшов до великого поваленого стовбура. Тут заєць був перестрибнув перепону, а Барі довелося повертатися ні з чим назад. Щодня після цього він вирушав на пригоди сам. Спочатку мандрував, як дослідник без компаса, у широкому й незвіданому світі. Щодня стрічав щось нове, неодмінно чудове, часто-густо страхотливе. Але його страхи ставали дедалі меншими, а впевненість натомість росла. Жодна річ, що її він боявся, не чинила

йому шкоди, тож вовчєня ставало все сміливішим у своїх дослідженнях. Змінювалась і його зовнішність, і погляд на деякі речі. Кругле, як в іванця-киванця, тіло набувало іншої форми. Він став в'юнким і швидким. Жовта шерсть потемнішала, уздовж спини з'явилася білувато-сіра смуга, як і в Казана. Шия й голова в нього були від матері, а в усьому іншому він був викапаний Казан. Барі мав широкі груди, і все свідчило, що він виросте сильним, кремезним вовком. Його широко посаджені очі були трохи червонуваті в куточках. Лісовики добре знають, чоґо чекати від цуценят гаскі, що з раннього дитинства мають очі з червоними прожилками. Ця червонявість — попередження: у роду були вовки. Очі Барі, хоч він наполовину був псом, видавали в ньому єдино дику вовчу суть.

Утім, лише після свого першого справжнього бою з живою істотою Барі сповна перейняв предківську спадщину. Того дня він зайшов далі, ніж звичайно, щонайменше на ярдів сто, де тік струмок. Раніше він лише чув його дзюркотіння, споглядав здалеку, але сьогодні зважився підійти до самісінького краю. Довгенько так стояв Барі, дивлячись на новий для себе світ, а біля його лап плескотіла шумна вода. Тоді він обережно рушив уздовж струмка, та не пройшов і десяток кроків, як поряд із собою почув люте лопотіння крилами: одна із зухвалих північних сойок наче виростила прямо на його шляху. Через пошкоджене, певно, у боротьбі з якимось дрібним хижаком крило вона не могла літати. Але для Барі в ту мить сойка здалася найстрашнішим ворогом.

Його сіра шерсть піднялася сторч. Повільно, не надто впевнено Барі почав наближатися. Поранена сойка спершу сиділа нерухомо, та коли щєня вже було на відстані трьох футів, короткими швидкими стрибками почала відступати, волочаючи по землі зранене крило. Нерішучість Барі розвіялась, як дим. Дзявкнувши із захвату, він кинувся на зухвалу пташку. Лише кілька секунд тривав захопливий забіґ, а тоді гострі зубки Барі вп'ялися в сойчине пір'я. Пташка блискавично розвернула голову й клюнула дзьобом нападника. Сойка —

цар малого птаства, що в сезон гніздування полює на горобців та інших дрібних пернатих, — знову й знову довбала Барі. Та Казанів син досяг уже такого віку, коли біль від ударів під час битви змушував його лише заглиблювати зуби ще далі. Коли його ікла вп'ялися в тіло здобичі, з самого нутра почувся щенячий гаркіт. На щастя для себе, він схопив сойку під крило й після першого десятка ударів її опір ослаб. Хвилин за п'ять Барі розчепив зуби й відступив на крок, щоб подивитися на нерухому істоту. Сойка була мертва. Так він виграв свій перший бій. З цієї перемогою прийшло чітке розуміння найбільшого інстинкту з усіх, що говорив йому: *ти піймав здобич*, тож віднині вже не дармоїд, не трутень у дивовижному світі дикої природи, а її повноправний член.

Півгодини потому Сіра Вовчиця пішла по його сліду. За цей час Барі уже пошматував сойку й порозкидав кругом її пір'я. Бучно-веселе цуценья з покривавленим носиком лежало поряд зі своєю здобиччю. Сіра Вовчиця швидко зрозуміла, що тут недавно відбулося, і радісно почала його пестити. Коли вони поверталися до вітролому, Барі ніс у щелепах те, що лишилося від сойки.

Віднині полювання стало головною пристрастю в житті щеняти. Якщо він не дрімав на сонці вдень чи під вітроломом уночі, то неодмінно шукав живих істот, щоб їх знищити. Барі перевів цілу родину виточних мишей. Просто було ловити й дрібних пташок — він уполював трьох. Аж от настав і час відчути гіркоту першої поразки. Сталося це, коли малий стрівся з відчайдухом-горностаєм. Невдача, що спіткала його з маленьким білим лісовим розбійником, на кілька днів охолодила бойовий запал. Такою була його перша велика наука: у світі, де, крім нього, існують й інші м'ясоїди, природою влаштовано так, що одне хиже ікло не повинне *полювати* на інше. Багато речей він пізнав, багато зятив. Інстинктивно Барі уникав їжатця, хоч торкнутися його голок не довелося. Одного дня, через два тижні після бою з горностаєм, йому трапилась ілька. Обидвоє вони були

в пошуках їжі, а як поряд потенційної здобичі не було, то й не було за що боротися. Так вони й розійшлися, кожен пішовши своєю дорогою.

Усе далі й далі наважувався віддалятися Барі від вітролому, завжди йдучи вздовж струмка. Іноді він пропадав на декілька годин. Спершу Сіра Вовчиця непокоїлася, коли малюка не було поруч. Однак із ним вона ходила рідко, а за деякий час і зовсім перестала турбуватись — природа швидко зробила своє. Тепер уже неспокійним був Казан: настали місячні ночі, і в ньому все більше й більше прокидалася жага вдаритись у мандри. Сіра Вовчиця й собі почала відчувати дивну тугу за кочуванням, коли вони з Казаном топтали неблизький світ.

І от настав день, коли Барі пішов у своє найдовше полювання. За півмилі від лігва він убив свого першого зайця. Вовченя не відходило від здобичі до самого вечора. На обрії зійшов великий золотий владар нічного неба, затопивши у своєму сьайві ліс, рівнини й гірські хребти. Кругом стало світло, майже як удень. Це була славна ніч. Барі, углеdivши місяць, залишив свою здобич і попрямував *у протилежний від вітролому бік*.

Усю ніч Сіра Вовчиця з нетерпінням чекала сина. І коли нарешті місяць почав запливати за ліс на південному заході, вона сіла, закинувши сліпе обличчя до неба, й уперше після народження Барі заквилила. Природа заграла й у ній. Барі чув виття матері, та відповідати не став. Перед ним був увесь світ, нове життя, а з домом він попрощався назавжди.

Розділ ХІХ ЗАГАРБНИКИ

Настала та преславна пора, коли весна розминається з літом. Північні ночі тоді завжди осяваються світлим місяцем і ясними зорями. В одну з таких ночей Казан і Сіра Вовчиця

вирядились у дорогу, віддавшись *жазі до мандрів*, і пустилися долиною між двома хребтами в довге полювання. Так завжди буває у смухатих тварин, коли їхні молоді нащадки, народжені ранньою весною, залишають своїх матерів і йдуть шукати власний шлях у великому світі. Казан і Сіра Вовчиця подалися на захід від свого зимівника під вітроломом на мочарах. Полювали здебільшого в нічний час, лишаючи скрізь на своєму шляху недогризки зайців і куріпок — це ж бо була багата на здобич пора, час голоду давно минув. За десять миль на захід від болота вони вполювали оленя; і його, лиш раз покуштувавши, покинули недоїденим. Гамуючи голод неодмінно свіжиною, собака й вовчиця стали товстими, блискучими. Щодня вони чималу годину лежали, угрівшись на осонні. Суперників ці двоє мали небагато. Рисі водилися переважно в густих лісах на півдні, вовків не було зовсім. Ільок, куниць і норок уздовж струмка було чимало, та це не такі вже й прудкі та зубасті тварини. Одного разу пара зустріла стару видру, чия шерсть із настанням літа почала мінятися на білувато-сіру. Звірок був справжнім велетом у своєму роді. Зледащільний гладкий Казан статечно стежив за ним, склавши лапи. А сліпа вовчиця відчула лише рибний запах у повітрі. Загалом, до видри вони ставились, десь як до плавучої колоди. Це була істота не з їхнього світу, як риба, наприклад. І вони йшли собі далі, навіть не здогадуючись, що це дивне створіння з чорними, як смоль, лапами-ластами дуже скоро стане їхнім союзником в одній смертельній битві. Це буде чергова битва, не перша й не остання, у нескінченній кривавій війні диких тварин; тут звір'я — достоту як люди, що нема-нема, та й починають лити одне одному кров у братських уособицях.

Другого дня після зустрічі з видрою Сіра Вовчиця й Казан пройшли вздовж потоку води зо три милі далі на захід. Тут вони зіткнулися з перешкодою на своєму шляху, і, щоб іти далі, змушені були повернути на північ. Цією перешкодою виявилася величезна боброва хата, що перегороджувала

потік. Гать була двісті ярдів завширшки, і через неї затопило на мильо болота й ліси. Ні Сіру Вовчицю, ні Казана бобри теж ніскілечки не цікавили. Для них це були такі ж істоти, як риби, видри, швидкокрилі птахи — не з їхнього світу.

Тож вони повернули на північ, не знаючи, що природа вже приготувала найближчим часом цій четвірці — собаці, вовчиці, видрі й боброві — участь в одній із битв, де виживають найпристосованіші. Ця битва, як і багато інших схожих на неї, назавжди лишиться таємницею зір, місяця й вітру, а вони, як відомо, свідки німі.

Уже багато років ніхто з людей не приходив у цю долину між двома гірськими хребтами й не тривожив бобрів. Якби який-небудь мисливець із племені сарсі пішов за течією цього безіменного струмка і зловив тут патріарха й голову колонії, то відразу б визначив, що це дуже старий бобер. Певно, індіанець своєю мовою, звісно, нарік би його Щербатим Зубом, а все тому, що один із чотирьох довгих зубів тварини й справді надщербився, коли та гризла дерево для гаті. Шістьма роками до цього Щербатий Зуб привів униз за течією кількох бобрів-однолітків. Тут вони й звели свою першу невелику греблю, а під нею — першу хатку. За рік у квітні пара Щербатого Зуба розродилася чотирма маленькими бобренятами; кожна інша самка так само народила від двох до чотирьох малят. Так населення колонії збільшилось удвічі чи й утричі. Наприкінці четвертого року перше покоління дітей за неписаним законом природи мало б, знайшовши кожен собі пару, покинути колонію й шукати житла деінде. Пари вони собі познаходили, але й надалі жили на старому місці.

Наступного року те покоління бобренят, котрим було вже чотири роки, теж знайшло собі пари, але колонію не лишило. І вже на початку літа шостого року колонія була більше схожа на велике, давно обложене місто. Вона складалася з п'ятнадцяти нір і ста з гаком бобрів, не рахуючи немовлят четвертого покоління, що народились у березні та квітні.

Гребля росла, аж доки сягнула двохсот ярдів завдовжки. Вода затопила велику площу березово-тополиного лісу й досягла аж болота, де росли верби й бузини. Їжі ставало замало, нори були переповнені, але покидати греблю ніхто не хотів — бобри, майже як люди, люблять свої домівки. Нора Щербатого Зуба мала розмір дев'ять на сім футів. У ній жило двадцять сім дітей та онуків. І от тепер Щербатий Зуб надумав здійснити щось неймовірне, що не вкладалось у звичаї їхнього племені. У той час, як Казан і Сіра Вовчиця байдуже нюхали сильний запах бобрового міста, Щербатий Зуб готувався вивести звідти свою родину — двох синів та їхні сім'ї.

Як і раніше, Щербатий Зуб був визнаним лідером колонії. Жоден інший бобер не доріс до його розмірів і не мав такої сили. Важив він принаймні шістдесят фунтів. Його гладке тіло мало завдовжки три фути. Лише сам його хвіст був чотирнадцять цалів завдовжки й п'ять ушир. Часом у тиху ніч він так ударяв ним по воді, що було чути за чверть милі, не менше. Перетинчасті задні лапи були удвічі більшими, ніж у його пари, і на всю колонію він славився як найшвидший плавець.

Уже вночі, коли Сіра Вовчиця й Казан повернули на північ, Щербатий Зуб піднявся на вершину гаті, струсив із себе воду й подивився вниз, щоб переконатися, чи йде за ним його армія. Під зорями від руху багатьох тіл схлипнула на великому ставку вода. Деякі старші бобри піднялися до Щербатого Зуба й собі стали дивитися. Тоді старий патріарх пірнув у вузький потік на іншій стороні греблі. За ним у зоряному сні посунули шовкові постаті переселенців. По одному, двоє, троє, дорослі й малі, перелізли вони через греблю й легко та швидко почали свій сплав униз за течією. Наймолодші швидко гребли, щоб не відставати від старших. Їхній голова Щербатий Зуб плив попереду сорока інших; за ним його дорослі працівники й бійці; позаду — матері й діти.

Усю ніч бобри просувались уперед. У цей час у густому верболозі схоронилася видра — їхній смертельний ворог,

небезпечніший навіть за людину. Видра народжена рибоїдом, оскільки ж боброві гаті зупиняють рибу, що пливе на нерест, то видра знає: де багато бобрів, там завжди мало риби. Чи це природа підказала їй таку закономірність, чи вона своїм розумом дійшла до цього умовиводу — ваги немає. Важливо те, що це природні вороги. Правда, видра не в змозі впоратися з численним ворогом безпосередньо, тому руйнує їхні греблі, що, своєю чергою, призводить до знищення й бобрів. От у цій кровній ворожнечі — так визначила сама природа — знайшлося місце й для Казана й Сірої Вовчиці.

Десять із лишком разів за ніч Щербатий Зуб зупинявся, щоб дослідити запаси їжі вздовж берегів річечки. У двох-трьох місцях знайшлося багато дерев, та от греблю там звести було б важко. Його чудові інженерні інстинкти виявилися сильнішими за потребу їсти тут і зараз. І коли щоразу він знову йшов уперед, жоден бобер не ставив під сумнів його рішення. На ранковій зорі вони перетнули згарище і прийшли до краю болота, що правом займанщини належало Казанові й Сірїй Вовчиці. Скрізь по своєму маєтку вони полишали власні сліди. Але Щербатий Зуб був істотою води, а нюх у його племені розвинений погано. Там, де струмок поплив лісом, бобер уповільнив рух, утім просувався далі. Трохи нижче від дому Казана й Сірої Вовчиці він зупинився, видерся на берег і випростався, балансуючи на своїх перетинчастих лапах і широкому хвості. Саме тут він знайшов ідеальні умови. Через вузький струмок легко було побудувати греблю, а вода могла б затопити велику площу, де росли тополі, берези, верби й вільхи. Високі дерева зусібіч захищали місцину, тож зими мали бути теплими. Щербатий Зуб швидко дав своїм послідовникам зрозуміти, що саме тут буде їхній новий дім. По обидва боки потічка в найближчому лісі закомашіли прибульці. Малята відразу з жадібністю почали гризти ніжну кору верб і вільх. Старші бобри — а кожен з них тепер був інженером — схвильовано досліджували місцевість, раз по раз кидаючи в рот трохи кори.

Цього ж дня почалася робота з будівництва нового дому. Щербатий Зуб зайняв велику березу, що хилилася над струмком, і почав гризти її десятицалевий стовбур своїми трьома довгими зубами, схожими на чудові сталеві стамески. Хоча старий патріарх утратив одного зуба, інші три з віком ганджу не набули. Їхній зовнішній бік був покритий твердуючою склицею, що ніколи не стиралася; внутрішній — м'який, кольору слонов'ячої кістки, час від часу стирався, але постійно оновлювався. Щербатий Зуб сидів на задніх лапах і, тримаючись передніми за дерево й зберігаючи рівновагу за допомогою важкого хвоста, почав прогризати вузький рівчачок навколо стовбура. Невпинно працюючи кілька годин, він, нарешті, зупинився на перепочинок, тоді його місце зайняв інший. Тим часом десяток бобрів важко працювали таким же робом. Задовго до того, як дерево, що його точив Щербатий Зуб, було готове впасти поперек потоку, у воду шубовснула невелика тополя. Надгризений рівчачок надавав тепер великій березі форми піщового годинника. Двадцять годин роботи — і плух! — білокора впала прямо поперек струмка. Бобри здебільшого працюють уночі, але можуть і вдень; у дальші кілька днів Щербатий Зуб не дав своєму племені відпочивати. З майже людським інтелектом виконували маленькі інженери своє завдання. Повалені невеликі дерева були розрізані на частини по чотири-п'ять футів завдовжки кожна. Тоді бобри головами й передніми лапами одну за другою скочували ці майже однакові шматки до струмка й надійно закріплювали їх до основи греблі — товстої берези. Коли кістяк гаті був готовий, настав час цементних робіт. У цій справі бобри кращі за людей. Лише динаміт мав досить сили, що розбити побудоване. Під своїми чашкуватими підборіддями бобри носили з берега суміш бруду та дрібних гілок, від півфунта до фунта за раз, і заповнювали ним усі отвори в кістяковій греблі. Здавалось би, таке завдання непосильної важкості для цих істот, та думка така оманлива — інженери Щербатого Зуба за добу могли перенести тонну

такого цементу. За три дні поступово почала підніматися вода, доки не спинилася на висоті десятка складених стовбурів, затопивши невелику, порослу кущами ділянку. Це значно полегшило роботу. Тепер будівельний матеріал можна було зрізати, стоячи прямо у воді, і легко сплавляти самопливом до греблі. У той час, як частина бобрової колонії саме цим і займалася, інші приточували до гаті стовбур за стовбуром, аж доки споруда досягла сотні футів ушир.

Бобри майже закінчили свою роботу, коли одного ранку на своє болото повернулися Казан і Сіра Вовчиця.

Розділ XX ВОРОЖНЕЧА В НЕТРАХ ДИКОЇ ПРИРОДИ

З південного сходу подув м'який вітер. Саме він приніс запах непроханих гостей до носа Сірої Вовчиці, ще коли вони з Казаном були за півмилі від свого вітролому. Вона дала про це знати Казанові, і той, старанно нюшкуючи повітря, уловив дивний дух. Що далі пара просувалася, то сильнішим ставав запах. Коли за двісті ярдів від вітролому вони почули сильний тріск дерева, то з несподіванки зупинилися. З хвилину, а то й більше, стояли Казан і Сіра Вовчиця, напружено прислухаючись. Тоді цілковиту тишу порушив раптовий скрипучий виск, за ним почувся сплеск води. На цьому Сіра Вовчиця заспокоїлась, притиснувши вуха назад і повернувши голову до Казана. Пара пішла далі, не надто поспішаючи, але й не плентаючись. Дуже скоро вони вийшли на верхівку невеликого горбка. І ось тут Казан як стій зупинився, великим дивом дивуючись від побаченого. Поки їх не було, тут відбулися разючі зміни. Там, де ще недавно текла невелика річечка, тепер розкинувся ставок, що сягав майже підніжжя того горбка, де вони стояли. Нова водойма, затопивши дерева й чагарі, була футів сто завширшки, завдовжки — разів у п'ять чи й шість більше. Казан і Сіра

Вовчиця тихесенько підійшли до ставочка, тож не дивно, що зайняті справою бобри Щербатого Зуба їх не почули. Запах законних господарів своїм слабким нюхом вони теж не вловили. За футів п'ятдесят попереду Щербатий Зуб точив стовбур дерева, праворуч від нього десь на такій самій відстані п'ятеро бобренят бавились у будівельників, зводячи маленьку греблю з болота й гілочок. На протилежному березі ставу був крутий спуск футів шість чи сім заввишки. Деякі дворічні бобренята — уже й не діти, та досі не робітники — з величезним задоволенням дерлися нагору й спускалися, мов зі снігової кручі, звідти із хлюпом униз. Саме цей звук шубовання у воду й чули перед тим Казан і Сіра Вовчиця. Скрізь, то тут то там, заповзято працювали дорослі бобри.

Кілька тижнів тому Казан уже бачив схожу картину. Трапилось це, коли вони із Сірою Вовчицею змушені були звернути на північ біля старого дому Щербатого Зуба. Тоді це не притягло їхньої уваги. Але тепер така швидка й різка зміна ландшафту біля їхнього лігва не могла його не хвилювати. Бобри враз перестали бути просто водними тваринами, неістивними і з гидким запахом. Ці непрохані гості вдерлись у його володіння, отже, стали ворогами. Казан мовчки оголив зуби, наїжачив уздовж хребта шерсть, напружив кожен свій м'яз. Ні звуку він не вичавив із себе й коли кинувся вниз на Щербатого Зуба. Старий бобер не помічав небезпеки доти, доки пес не наблизився до нього на відстань двадцяти футів. І без того повільний і неповороткий на суші, остовпілий бобер якусь мить стояв нерухомо. А тоді таки зістрибнув із дерева, і вчасно: ще мить — і Казан би його наскочив. Та вже за хвилюку пес і бобер котилися по землі, наближуючись до краю води. Аж от важкотілий Щербатий Зуб, наче змашений олією, вислизнув з-під Казана, рятуючись у своїй рідній стихії. Він ще легко з того виліз: лише два наскрізні отвори лишилися у його м'ясистому хвості після тої сутички. Розгніваний не вдалим для себе розвитком подій, Казан блискавично метнувся праворуч, туди, де гралися бобреня-

та. Малі зубастики, здивовані й налякані побаченим, і досі стояли, як укопані. Та щойно до них дійшло, що тепер Казан летить по їхні душі, як кинулися навтьоки. Трьом із них удалося дістатися води, та двоє інших, найменших, тримісячних, не встигли. Самим порухом щелеп пес зупинив життя в одному бобреняті, переламавши тому хребта, а другому вчепився за шию і тряс, як тер'єр щура. Коли Сіра Вовчиця спустилася вниз до Казана, бобренятка були мертві. Вона обнюхала їхні маленькі тільця й тужливо-тужливо завила. Чи не про свого Барі, що покинув її, нагадали їй ці маленькі істоти?

Та навіть якби Сіра Вовчиця й думала про щось своє, Казан її точно не розумів. Він убив двох істот, що нахабно вдерлися до них додому. З маленькими бобрами він був немилосердний, як і рись, що роздерла була перших дітей Сірої Вовчиці на верхівці скелі Сонця. Тепер, коли його зуби побували у плоті його ворогів, його кров запалала нестримно скаженим бажанням убивати. Він шалів, бігаючи берегом ставка, і гарчав на зворохоблену воду, що сховала Щербатого Зуба. Усі бобри поховались у ставку, поверхня води здіймалася від руху багатьох тіл. Казан підійшов до греблі. Це було для нього щось зовсім нове. Інстинктивно пес зрозумів, що це робота Щербатого Зуба і його одноплемінників, тож несамовито заходився вихоплювати з греблі палички й гілки, розкидаючи їх навколо. Раптом біля греблі, футів за п'ятдесят від берега, заколихалося плесо води, і з'явилася велика сива голова Щербатого Зуба. На півхвилини запало напруження. Увесь цей час пес і бобер оцінювали один одного. Аж от Щербатий Зуб висунув із води своє мокре блискуче тіло, залізши на греблю, усівся й почав пильно дивитися Казанові в очі. Старий патріарх був сам. Ніхто більше з бобрів себе не показував.

Поверхня ставка тепер була гладка, як люстро. Марно Казан намагався стати на опору, що б дозволила йому дістатися до супротивника.

Між берегом і закінченою частиною греблі лишився недобудований проміжок. Через нього лилася вода, тож Казанові дістатися до свого супротивника було непросто. Тричі він це намагався зробити, і щоразу його зусилля закінчувалися раптовим зануренням у воду. Увесь цей час Щербатий Зуб сидів нерухомо. Коли нарешті Казан осягнув марність своїх спроб дістатися до бобра, старий інженер ковзнув по греблі й зник під водою, уже зрозумівши, що вовкопес, як і рись, не міг битись у воді. Цю новину він повідомив усім членам своєї колонії.

Сіра Вовчиця й Казан повернулися до вітролому й лягли біля нього на осонні. Півгодини потому Щербатий Зуб вигулькнув на протилежному березі ставка. За ним пішли інші бобри й одразу взялися до роботи, наче й не було нічого. Деревогризи знову почали пиляти дерева. З півдесятка бобрів працювали у воді, переносячи до греблі цемент і гілля. Ніхто з них не запливав за середину ставу; там ніби була прокладена невидима заборонна межа, що її колоністи не порушували. Тільки одна тварина упродовж години раз по раз підпливала до середини ставу й лишалася там деякий час, дивлячись на тільця мертвих бобренят, що їх убив Казан. Можливо, це була їхня мати. Сіра Вовчиця ніби розуміла це й, не бачивши бобрихи, щоразу спускалася обнюхати малих, коли їхня мати підпливала до заборонної межі.

Перший вибух гніву й ворожнечі в Казанові згас, і тепер пес просто дивився на бобрів, спокійно й уважно. Він зрозумів: ці тварини, що вміють пересуватися й у воді, і на суші, не воїни. Їх було багато, але вони тікали від нього, як зайці. Щербатий Зуб ні разу навіть не вдарив Казана. Так поступово визріла стратегія полювання: ловити непроханих гостей треба так само, як зайців чи куріпок, тобто тихенько до них крадучись, підстерігаючи. По обіді Казан із Сірою Вовчицею шмигнули в кущі, удаючи, що йдуть *геть*. Так він часто починав полювання на зайця й тепер хотів використати цей хитрий вовчий виверт на бобрах. За вітроломом

вони повернули й ристю побігли ввєрх за течією, тримаючись за вітром. Через будівництво греблі струмок поглибшав, і тепер один зі старих бродів повністю накрило водою. Казанові, щоб дістатися другого боку річки, довелося зануритись у воду, залишивши Сіру Вовчицю чекати його на березі.

Казан спішно побіг у напрямку греблі. До неї було ярдів зо двісті. За двадцять ярдів до гаті, підступаючи близько до води, росли густі зарослі вільхи й верби. Цим Казан і скористався. Непомітно для бобрів підійшов він до ставка й причаївся на землі, готовий стрибнути вперед, щойно з'явиться така можливість. Більшість бобрів тепер працювала у ставку. Четверо чи п'ятеро ще досі були на березі, та й то біля самісінької води, далі за течією від Казана. Почекавши кілька хвилин, Казан був уже готовий вискочити на своїх ворогів, аж от його увагу привернуло якесь сум'яття на греблі. Там працювало кілька бобрів, зміцнюючи будівлю. Блискавично Казан кинувся під захист зарослів позаду греблі. Там було зовсім мілко, не доходило й до живота, бо основний потік води був біля протилежного берега. Тепер пес пробирався водою до своїх ворогів, а ті його бачити не могли, та й вітер йому сприяв. Шум течії перекривав і без того неголосні звуки руху Казана. Досить швидко він почув у себе над головою бобрів-будівельників і гілками поваленої берези почав дертися з води на греблю.

За мить його голова з'явилася над греблею. На відстані витягнутої руки від нього старанно працював Щербатий Зуб, укладаючи в гать трифутувий тополиний стовбур завтовшки з людську руку. Він був такий зайнятий, що й не почув і не побачив Казана. Попередив його інший бобер, що плюхнувся у воду. Щербатий Зуб розвернувся й зустрівся очима з Казаном, що вже вишкірив зуби. Тікати часу не було. Щербатий Зуб розвернувся, щоб зістрибнути у воду, але тут-таки на нього й стрибнув Казан, уп'явшись довгими іклами супротивникові в шию, мало не діставшись яремної

вени. Утім собаці зберегти рівновагу не вдалося, й обидвоє протиборців покотились у ставок.

Падаючи, старий бобер своїми зубами-стамесками й собі вчепився у шкіру на горлі Казана. Отак вони, уївшись один в одного, і плюхнулись у глибінь ставка.

Щербатий Зуб важив шістдесят фунтів. Тільки-но він потрапив у воду, свою рідну стихію, то стиснув Казана за шию, наче в лещатах. Так вони обоє й пішли на дно, як два шматки заліза. Пес повністю занурився під воду, вона ринула йому в рота, вуха, очі й носа. Переполошений Казан нічого не бачив. Та замість того, щоб боротися, спробувати звільнити себе, він затамував подих і ще дужче стиснув щелепи. Протиборці торкнулися м'якого дна і якусь мить борсались у намулі. Тоді Казан послабив хватку. Тепер він змушений був боротися за своє життя, і до Щербатого Зуба йому вже діла не було. Скількимога намагався Казан, перебираючи лапами, звільнитися, піднятися на поверхню, на свіже повітря, до життя. Він міцно зціпив свої щелепи, знаючи, що вдих — це смерть. На суші він міг би звільнитися від Щербатого Зуба без зайвих зусиль, але під водою хватка старого бобра була смертельнішою, ніж ікла рисі на суші. Навколо бійців раптом звирувала вода — це кружляв поряд ще один бобер. Якби він прийшов на допомогу Щербатому Зубові, Казанові недовго було б боротися.

Але природа, певно, ніколи не передбачала такого бою: Щербатий Зуб проти ікластого звіра. Тепер старий патріарх не мав особливих підстав тягти Казана вниз. Мстивим він не був, спраги крові й смерті не мав. Зрозумівши, що тепер вільний і що цей дивний ворог уже двічі нападав і жодного разу так і не завдав особливої шкоди, бобер послабив хватку. Це було саме вчасно для Казана. З чималим трудом піднявся пес на поверхню води. Усе ще борсаючись, будучи майже весь у воді, Казан, на щастя, зміг зачепитися за тонку гілку, що стирчала з греблі. Це дало змогу схопити ковток повітря та викашляти з легень воду, що мало його не згубила. Десять

хвилин тримався він за гіллячку, перш ніж наважитися доплисти до суші. Коли він досяг берега (до нього було недалеко), то почувався геть виснаженим, так, наче хтось вичавив із нього всю силу. Його кінцівки тремтіли, щелепа відвисла. Його розбили — розбили доценту, упень. І хто? Істота без ікл — ось що було найгірше. Казан чітко усвідомлював усю вагу приниження. Промоклий до кісток, пішов він крадцем до вітролому, ліг на сонці й став чекати Сіру Вовчицю.

У дальші дні пристрасне бажання знищити бобрів, що стали довічними ворогами, у Казана лише росло. Щодня гребля все ширшала й міцніла. Ставок значно збільшився у площі, рівень води піднімався щодоби, дійшовши впритул до вітролому, де було лігво Казана й Сірої Вовчиці. За тиждень чи два, якщо бобри й далі працювали б у такому ж дусі, дім Казана й Сірої Вовчиці опинився б на маленькому острівці посеред затопленого болота.

Тепер Казанові полювання було не в радість, на лови він ходив лише через потребу харчуватися. Без угаву шукав пес можливості вистежити й розтерзати хоч якогось необачного одноплемінника Щербатого Зуба. За два дні після битви під водою йому вдалося підстергти одного великого бобра, що підійшов надто близько до верболозу. На п'ятий день двоє молодих бобрів бродили мілководдям біля вітролому. Казан несподівано накинувся на них і порвав на шматки. Після цих успішних для Казана нападів бобри почали працювати переважно вночі. Та це було лише Казанові на користь, бо він був нічним мисливцем. Кожної з двох дальших ночей він убив по боброві. Таким чином, як рахувати й бобрят, пес учинив розправу над сімома тваринами. Аж тут до греблі прийшла видра.

Ніколи ще Щербатий Зуб не опинявся між двома такими лютими, смертельними ворогами, як тепер. На березі господарював Казан. Через його швидкість, відмінний нюх, схильності й досвід бійця на суші бобер шансів вижити не мав. Та у воді ще більшу небезпеку становила видра. Ця bestія

прудкіша за швидку рибу, яку бобер ловить як їжу; її зуби — не зуби, а сталеві голки; схопити її неможливо — така вона гладка й слизька. Видра зовсім не відзначається жадобою крові, та на всій Півночі не знайти більшого ворога для бобрового племені, ніж вона; навіть людина не зрівняється в цьому з видрою. Ця маленька тваринка наче пошесть. Скрізь, де б вона не побувала, лишає по собі смерть і руйнування. Особливо небезпечна видра взимку. У цей час вона не штурмує боброві гаті, ні. Видра легко робить те, на що здатна людина лише за допомогою динаміту, — пройму крізь гать. Тоді рівень води швидко падає, крига лускає, а боброві нори залишаються поза водою. Як наслідок, бобри помирають від голоду й холоду. Вода захищає боброві нори від морозів, а через осушення ставка температура в сорок чи п'ятдесят градусів під нулем швидко проникає всередину й убиває тварин за декілька годин. Хоч бобер і має густе хутро, та холоду боїться, як і людина. Тож вода біля його дому протягом усієї довгої зими потрібна так само, як вогонь для дитини.

Але це було літо, тож тепер Щербатий Зуб і його колонія не надто переймалися через видру. Збиток через пройми у греблі, звісно, буде, але трохи праці — й усе можна поновити, а про без'їжжя й холод узагалі не йдеться. Два дні видра обдивлялася греблю, глибоко пірнаючи у воду ставка. Казан вважав, що то бобер, і марно намагався її переслідувати. Видра недобрим оком дивилася на Казана й трималася від нього подалі. Ніхто з них і не здогадувався, що вони одне одному союзники. А бобри тим часом і далі працювали, виявляючи ще більше обачності. Вода в ставку тепер піднялася до такого рівня, коли можна було починати спорудження трьох нір. На третій день проявився інстинкт руйнування видри. Вона почала досліджувати греблю аж до самісінької основи. Слабке місце в конструкції шукати довелося недовго. Зразу ж видра гострими зубами й маленькою довгастою головою почала розбирати п'ятифтову стіну греблі. Цаль за цалем вона без утоми рила та гризла цемент із намулу й гілочок, оминаючи

товсті стовбури. За шість годин роботи видрі таки вдалося зробити семицалевий у поперечнику отвір.

Потік води ринув зі ставка, ніби запрацювала гідравлічна помпа. Казан і Сіра Вовчиця в цей час нишпорили верболозами на південному боці ставу. Вони почули, як потік-гуркотій більше й більше розриває пойму, а тоді Казан побачив, як на верхню частину греблі заскочила видра, струшуючись, як величезний водяний щур. За півгодини рівень води у ставку помітно впав, тиск води все більше руйнував греблю. Ще за півгодини біля входів у нори стояв бруд, а самі нори були вище за рівень ставка. І лише тепер до Щербатого Зуба дійшло, що вода відступила, і він здійняв тривогу. Ватажок був переполошений усмерть, і дуже скоро кожен бобер у колонії заметушився. Вони стрімко перепливали від берега до берега, не звертаючи на заборонну межу жодної уваги. Щербатий Зуб і найстаріші робітники кинулися латати греблю. Тоді видра, гаркнувши, плюхнула, мов спалах, у воду й поплила вгору за течією. Що швидше мілів став, то більше хвилювалися бобри. Про Казана й Сіру Вовчицю вони не пам'ятали.

Кілька молодших членів колонії вилізли на протилежний берег. Казан, тихесенько дзвякнувши, уже був готовий скочити на них з верболозу, коли неподалік його засідки, бабраючись у намулі, вигулькнув один із старших бобрів. Казан у два стрибки долетів до нього, відразу за ним помчала й Сіра Вовчиця. Короткий запеклий бій у твані запримітили інші бобри й, не гаючись, перейшли на протилежний бік ставка. Вода спала майже наполовину, перш ніж Щербатий Зуб і його робітники виявили пройму в стіні греблі. Лагодити вони почали відразу. Для цього були потрібні досить довгі палиці й гілляки. За цим матеріалом їм доводилося волочити свої важкі тіла десять чи й п'ятнадцять ярдів м'яким намулом, що був ще недавно дном ставка. Небезпека бути розірваними Казановими іклами їх уже зупинити не могла. Інстинкт їм підказував, що це питання їхнього існування: якщо пройму не заробити, уся вода збіжить, самого ставка

не стане й захиститися від ворогів буде неможливо. Цього дня Сіра Вовчиця й Казан щасливо для себе полювали на бобрів. Поряд із верболозами в намулі вони вбили двох, а перетнувши струмок нижче дамби, нагнали біля вітролому відразу трьох. Їх чекала така ж доля бути розірваними на шматки. Угору за течією Казан зловив і вбив ще одного молодого бобра.

По обіді вбивства припинились. Щербатий Зуб і його сміливі інженери нарешті полагодили пройму в стіні, і вода в ставку почала прибувати.

За півмилі вгору за течією струмка, скулившись на поваленому дереві, лежала й грілась у променях призахідного сонця велика видра. Завтра їй знову братися на свою руйнівну роботу. Такий уже її спосіб життя, свого роду забава.

Але той дивний невидимий лісовий суддя, званий О-і-кі, чи Дух, той, хто говорить дикою мовою, явив зрештою свою ласку Щербатому Зубові і його на смерть переляканому племені. Надзахід сонця Казан і Сіра Вовчиця, тихесенько крадучись берегом струмка, знайшли напівсонну видру, що грілася в останніх променях.

Тяжко попрацювавши вдень, ситненько попоївши й пригрівшись на сонці, видра зовсім розморилася. Вона була нерухома, як та колода, на якій сама й розляглася. Це була велика сіра стара видра. Вона прожила на світі десять років, а це означає, що своєю хитрістю перевершувала хитрість людську, адже ще жодного разу за цей час не потрапила у встановлені для неї пастки. Підступні мисливці будували в річечках вузькі опусту з каміння й дерева, але стара видра завжди розгадувала ті лихі задуми й постійно минала сталеві щелепи, що чекали на неї наприкінці кожної такої потоки. За широкою стежкою, що лишалась у м'якому намулі, можна було оцінити її розміри. Кілька мисливців навіть бачили крутірку. Якби вона не була така спритна, її м'яка шкура давно б уже прикрашала одяг якійсь принцесі, герцогові, а може, й імператорові в Лондоні, Парижі чи Берліні.

Та вже десять років видрі вдавалося оминати пожадливі руки багатіїв.

Але було літо, і жоден мисливець не зазіхнув би на її шкурку, тепер вона цінності не мала. Видра знала це напевно: сама природа й власний інстинкт підказували їй, що в цю пору року боятися людини не варто. Тож тварина мирно спала на поваленому стовбурі, байдужа до всього, крім комфортного сну й теплого сонця.

Обережно ступаючи по землі, пробирався Казан зарослями вздовж струмка, шукаючи смухатих ворогів, що вдерлись у його володіння. Сіра Вовчиця весь час бігла опліч нього. Просувалися вони беззвучно, та й вітер дув у їхній бік. Аж от до них дійшов запах видри. Для Казана й Сірої Вовчиці це був запах водяної тварини, неприємний, що відгонив рибою, і вони відразу вирішили, що неподалік бобер. Далі вони просувалися ще обережніше. Тоді Казан побачив велику видру, що дрімала на стовбурі, і дав про це знати Сірій Вовчиці. Та зупинилася, закинувши вгору голову, а Казан нищечком почав крастися далі. Видра неспокійно заворушилася. Уже смеркалось. Золоті відблиски сонця зчезли. З лісу почулося «пугу» — так сова віталася з ніччю. Видра важко задихала. Її вусата морда сіпнулася. Не встигла вона прокинутися, як Казан стрибнув на неї. Віч-на-віч, у чесній боротьбі, стара видра могла б за себе постояти. Та тепер шансів на рятунок не було. Сама дика природа вперше в житті стала її смертельним ворогом. Не в людські руки, а в пазурі самого О-і-кі, Духа, потрапила вона. А від Духа порятуватися неможливо. Казан загнав свої ікла в м'яку шию, діставшись яремної вени. Схоже, видра померла, так і не знаючи, хто на неї напав. Казан і Сіра Вовчиця швидко побігли далі полювати на своїх ворогів, і не здогадуючись, що вбили свого єдиного союзника, який був здатен вигнати бобрів з їхнього рідного болота.

У дальші дні Казан і Сіра Вовчиця все більше втрачали надію. Разом із видрою зчезла їхня перевага, тепер гору брали

Щербатий Зуб і його плем'я. Щодень вода дедалі більше заливала оболонь навколо вітролому. До середини липня тільки вузесенький перешийок з'єднував горбок, де був вітролом, із сушею. У глибокій воді бобрині тепер працювали безперешкодно.

Цаль за цалем рівень води піднімався, доки настав той день, коли вона затопила перешийок. Останній раз Казан і Сіра Вовчиця вийшли зі свого дому під вітроломом і рушили вгору за течією між двома гірськими хребтами. Відтепер струмок набув для них нового значення. Вони рухалися, повсякчас ловлячи його запах, прислухаючись до його звуків з небувалою до того цікавістю. До всього цього домішаний був страх, бо щось у поведінці бобрів-переможців було схоже Казанові й Сірій Вовчиці *на людину*. Від того вечора, коли в сьайві великого місяця-білогривця вони внюхали боброву колонію, що з неї недавно вийшов Щербатий Зуб, дуже швидко повернули на пустоширокі рівнини півночі. Так старий сміливець Щербатий Зуб навчив їх поважати плоть, кров і працю своїх одноплемінників.

Розділ XXI ПОСТРІЛ НА ПІЩАНІЙ ОБМІЛИНІ

Липень і серпень 1911 року були на півночі місяцями великих пожеж. Дім Казана й Сірої Вовчиці на болоті та зелена долина між двома хребтами уникли руйнівного моря вогню, але тепер, коли пара знову пустилась у мандрю, то дуже швидко ступила на обпалені почорнілі землі, що межують з територіями, де минулої зими вирували моровиця й голод. Принижений і розгромлений після того, як бобрині вигнали його з болота, Казан повів свою сліпу пару на південь. Пройшовши за хребтом миль із двадцять, вони натрапили на знищений пожежею ліс. Вітер із Гудзонової затоки погнав полум'я на захід, і воно не лишило тут ані слабенької ознаки життя, ні

клаптя зеленої землі. Слепа вовчиця нічого цього бачити не могла, та вона могла *чути нюхом*. Горілий запах відсвіжив їй у пам'яті спогади про іншу пожежу, ту, що відбулася незадовго після битви на скелі Сонця, а всі її дивовижні інстинкти, загострені й розвинені внаслідок сліпоти, казали їй, що на півночі, а зовсім не на півдні, знайдуть вони своє мисливське щастя. Та Казанова собача порода манила його на південь. Це було не тому, що він прагнув знайти людину — тепер, як і для Сірої Вовчиці, людина була для нього довічним ворогом. Просто такий уже інстинкт собаки — подорожувати на південь; так само, як вовчий інстинкт, зважаючи на нещодавню пожежу, гнав його пару на північ. Наприкінці третього дня Сіра Вовчиця переконала Казана. Перетнувши маленьку долину між двома гірськими хребтами, вони повернули на північний захід, до Атабаски. Тепер вони трималися курсу, що мав у підсумку вивести їх до верхів'я річки Мак-Фарлейн.

Торік наприкінці осені один золотошукач прийшов у Форт-Сміт, що на Невільничій річці, маючи з собою повну пляшку, набиту золотовмісним піском і самородками. Золотнище було на річці Мак-Фарлейн. Пошта дуже швидко донесла цю новину в зовнішній світ, і до середини зими сюди вже мчали на лижах і собачими упряжями перші шукачі скарбів. Дуже швидко знайшлися й інші щасливці, що розбагатіли на золото. На Мак-Фарлейні було багато вільного золота, тож старателі розібрали ділянки вздовж річки, і робота закипіла. Хто запізнився, подався до нових родовищ далі на північ і схід, й у Форт-Сміт почали надходити чутки про «знахідки» ще багатші, ніж на Юконі. І от у нову країну повалили спершу десяток, далі сотня, півтисячі, а тоді й тисячі чоловіків. Більшість із них була з південних прерій, із розсипищ на річках Саскачевані й Фрейзері. З канадської Арктики по річках Маккензі й Лаярду прибували досвідчені золотошукачі й шукайбиди. Цих бувалих чоловіків із Юкону було мало, та вони добре знали, що означає голодувати, мерзнути й помирати повільною смертю.

Одним із таких пізніх зайд був Сенді Мак-Тріггер. Відразу кілька причин спонукали Сенді покинути Юкон. Він був «у неласці» в поліції, що патрулювала місцевість на захід від Довсона, а ще він, як-то кажуть, «опинився в сутузі». Утім це був один із найкращих розвідувачів, що коли-небудь топтали береги Клондайку. Бувало, знаходив він золотнища на мільйон чи й усі два, але швидко промантачував їх за грою в азартні ігри й за пляшкою нежурниці. Совість мав невмивану, страху — децицію, а те, що жорстокосердець — і не гадай: усе було на виду написано. Його висунута вперед щелепа, здорові вирла, низький лоб і жахлива кучма рудого волосся відразу промовляли, що цій людині можна довіряти, лише коли тримаєш на прицілі. Що тьху, що життя — йому було все одно, тож чутки, що він кількох людей убив, ще кількох пограбував, могли бути й правдиві, от тільки поліції досі не вдалося знайти проти нього жодних доказів. Та водночас із цим набором негативу Сенді Мак-Тріггер володів і такими рисами вдачі, як витривалість і мужність, тож навіть його найлютіші вороги не могли ним не захоплюватися. До того ж мав він небуденний розум, про що, правда, зовсім не свідчила його неприємна зовнішність.

За шість місяців на Мак-Фарлейні виросло містечко Ред-Голд-Сіті. Лежало воно за сто п'ятдесят миль від Форт-Сміта, а Форт-Сміт — за п'ятсот миль від меж цивілізованого світу. Коли сюди прибув Сенді, то побачив у новому місті купку грубих халуп, гральних домів і шинків. Тоді він вирішив, що поки для його «таємних» схем час не настав. Грав чоловік небагато, але виграв досить, щоб купити собі трохи харчів і половину потрібного спорядження. Серед іншого в цьому спорядженні була стара шомпольна рушниця. Сенді, що завжди мав найновіші зразки севеджів¹, посміювався зі своєї зброї, але на цей час дозволити собі кращого не міг. З тим усім він попрямував на південь, уздовж проти течії Мак-Фарлейну.

¹ Марка зброї, гвинтовий карабін.

Ще жоден старатель не знайшов там ні грама золота, та Сенді дуже впевнено попрямував саме в ту місцину. Небагато пройшовши, він розпочав свої розшуки на одній із невеличких приток, що брала початок за п'ятдесят-шістдесят миль на південному сході. Працював він неквапом і час від часу знаходив непогані розсипища, де можна було розбагатіти на шість-вісім доларів на день. Але таким пожиткам він був не надто радий. Уже не перший тиждень просувався в пошуках золота Сенді, та що далі він ішов, то менше йому приносив його лоток для промивання золота. Зрештою, забрів він у місця, де золото стало траплятися лише вряди-годи. Після кількох поспіль тижнів невдач Сенді був роздратований і небезпечний, у такий час краще було з ним не стрічатися. Лише наодинці із собою він не становив небезпеки для інших.

Одного дня, десь по обіді, він пристав своїм каное до піщаного берега. Було це біля річкового вигину, де потік розширювався. У таких місцях завжди більше шансів знайти хоч трохи золота. Нахилившись близько до краю води, він дещо побачив на мокрому піску. Його увагу привернули свіжі сліди — тварини тут були з годину, від сили дві тому. Було видно, що два звірі якийсь час стояли біля води поруч. Очі Сенді заблищали неабиякою цікавістю. Він озирнувся й оглянув навсібіч берег.

— Вовки, — промимрив він. — Усмалити б у їх з сьо'о старо'о ружжа. Г-м-м, тряця йо'о матері! Отаке! Серед біло'о дня...

Він схопився на ноги, утупивши очі в бік куців.

За чверть милі Сіра Вовчиця вловила в повітрі лиховісний людський запах і попередила про це Казана. Вона протяжно завилала, і доки останні відзвуки її виття не затихли, Сенді Мак-Тріггер не ступив і кроку. Тоді він повернувся в каное, дістав стару рушницю, зарядив її й хутко подався від берега.

Уже тиждень Казан і Сіра Вовчиця бродили верх'ями Мак-Фарлейну, і це вперше від минулої зими Сіра Вовчиця внюхала запах людини. Коли вітер приніс їй сигнал небезпеки,

вона була сама. Казан саме переслідував зайця, та вже за кілька хвилин повернувся. Сіра Вовчиця лежала плазом під кущем, чекала його й увесь час принохувалась. Через сліпоту її нюх і слух стали майже непомітними. Спершу вона почула, як за чверть милі від неї бухикнуло в руках Сенді Мак-Тріггера весло, а тоді дуже швидко дійшов і запах. За п'ять хвилин після того, як вона виттям попередила Казана про небезпеку, той уже стояв біля неї з високо піднятою головою, роззявивши пащу й важко дихаючи. Сенді часто полював на полярних лисиць і тепер використовував тактику ескімосів. Він почав рухатися півколом, поки не опинився проти вітру. Тільки-но Казан уловив у повітрі людський запах, як шерсть на його спині настовбурчилась. Але чуття сліпої Сірої Вовчиці були значно гостріші, ніж у червоноокої лисиці Півночі. Вона повільно, але невідривно стежила за пересуванням Сенді. Вовчиця почула, як хруснула суха гіллячка під його ногами, як ударилось об стовбур дерева металеве дуло — і все це за триста ярдів від неї. Загубивши в повітрі запах Сенді, вона заскавуліла, потерлася об Казана й зробила кілька кроків на північний захід.

У таких випадках, як цей, Казан рідко відмовлявся слухатися свою пару. Вони пішли разом, і в той час, як Сенді позміїному повз проти вітру, Казан уже дивився з прибережних кущів на каное, що спочивало на білій смузі піску. Коли після години безплідних пошуків Сенді повернувся назад до річки, то знайшов свіжі сліди, що вели прямо до човна. Він подивився на них із неабияким подивом, а тоді лихі зморшки розсікли його потворне лице. Чоловік зле посміхався, коли діставав зі своєї сумки невеликий гумовий мішечок. Звідти він вийняв щільно закорковану пляшку, наповнену желатиновими капсулами. У кожній маленькій капсулі було п'ять кульок зі стрихніном. Ходили темні чутки, що якимось дію такої капсули Сенді Мак-Тріггер був випробував, додавши її в чашку кави одного чоловіка, утім, то лише чутки, бо поліції так нічого й не вдалося довести. Хай там як, а він добре знався

на отрутах. Свого часу так убив тисячі лисиць. Мак-Тріггер знову посміхнувся, відрахував кількість капсул, гадаючи, що тепер заввиграшки зловить пару допитливих вовків. Два чи три дні тому він убив оленя й тепер старанно загортав кожну капсулу оленячим салом. Робив це не пальцями, а патичками, так, щоб на смертельній приманці не лишалося ніякого людського запаху. Перед заходом сонця Сенді пішов у долину, узявши напрямом праворуч. Дорогою він розкладав приманки: більшість — на невисоких кущах, решту — по заячих і оленячих слідах. Закінчивши роботу, повернувся до річки й заходився готувати вечерю.

На ранок Мак-Тріггер устав удосвіта й відразу пішов обдивлятися отруєні приманки. Перша приманка була нерушена. Друга лежала на місці. Третя зникла. Сенді аж струсонув радисним дрожем, як він це побачив. Десять в околиці двохсот-трьохсот ярдів він знайде свою здобич. Та от його погляд упав на землю під кущем, де він повісив отруєну капсулу, і з його вуст злетіли прокляття. Приманка була ціла. Шматки оленячого сала валялися під кущем, і досі в найбільшому шматкові біліла маленька капсула. Це вперше Сенді доводилося мати справу з дикою істотою, чії інстинкти були аж так загострені сліпотою, тож він був спантеличений. Ніколи такого не було раніше. Якщо лисиця чи вовк знаходили приманку, то це означало лиш одне: приманка мала бути з'їдена. Сенді пішов до четвертої, а тоді й п'ятої приманки. Ці теж були цілими. Шоста розкидана, як і третя, тільки тут уже він знайшов розламану капсулу й розсипані білі кульки зі стрихніном. Згодом Сенді знайшов ще дві отруйні приманки, розворушені на той же манір. Він знав, що таку штуку втнула та сама пара вовків — Казан і Сіра Вовчиця, — у десятках різних місць він знаходив сліди їхніх лап. Поганим настроєм від марних пошуків золота, що тижнями накопичувався в ньому, вибухнув розчаруванням і гнівом. Тепер його невезіння було не чимось абстрактним — випадок із вовками став цілком конкретним виявом безталання останніх тижнів. Провал

свого задуму з отруєними приманками Мак-Тріггер сприйняв як свого роду кульмінацію в загальній низці невдач. Усе було проти нього, тож він вирішив повернутись у Ред-Голд-Сіті. По обіді він спутив своє каное на воду й почав рухатися самопливом униз за течією. Він був задоволений з того, що течія сама робить за нього роботу, і все, що йому треба було, це час від часу направляти веслом каное, щоб те не збочило до берега. Він зручненько примостився в човні й покурював собі люльку, тримаючи стару рушницю між коліними. Вітер дув йому в лице, і чоловік пильно дивився, чи не трапиться йому на березі яка-небудь дичина.

Наприкінці дня Казан і Сіра Вовчиця вийшли на обмілину за п'ять чи шість миль униз за течією. Казан саме пив прохолодну воду, коли човен Сенді тихо винирнув з-за вигину річки за сто ярдів від собаки. Якби вітер дув у їхній бік або якби Сенді користувався веслом, Сіра Вовчиця неодмінно вчасно виявила б небезпеку. А так знепокоїлась вона тільки тоді, коли почула металеве клацання старомодної гвинтівки Мак-Тріггера. Вовчиця миттю стрепенулася, відчувши близькість зброї. Казан теж почув цей звук, перестав пити й підняв голову. І в той момент Сенді натиснув на гачок. Почувся рев рушничного пострілу, каное окуталось хмариною диму, і Казан відчув, як розпечений струмінь вогню зі швидкістю блискавки пропік наскрізь його голову. Він відсахнувся, підкосився й звалився долі. Сіра Вовчиця прожогом кинулась у чагарі, подалі від страхітливого гromу. Звісно, не могла вона бачити, як її пара лежала тепер на білому піску, неспроможна піднятися. Лише пробігши чверть милі, вовчиця зупинилась і стала чекати Казана.

А Сенді Мак-Тріггер тим часом приставав до берега на піщаній обмілині з радісним викриком:

— А шо, попався, старий д'явол, га? Я б і то'о іншого вцілив, якби мав шось лучче за сей старий непотріб!

Прикладом рушниці Мак-Тріггер перевернув Казанові голову, і крива самовдоволення посмішка змінилася вира-

зом раптового здивування. Він побачив на Казанові нашийника.

— Трясця йо'о матері, та се не вовк, — чи то здивувався, чи то задихнувся від несподіванки чоловік. — Се пес, Сенді Мак-Трігґере... Се пес!

Розділ XXII МЕТОД СЕНДІ

Мак-Трігґер опустився на коліна прямо на пісок. Його погляд уже не був такий високорадісний. Він крутив ошийника, що висів на нерухомій собачій шиї, аж доки дістався зношеної пластини. На ній заледве можна було розібрати викарбувані літери *К-а-з-а-н*. Він прочитав букви одну за другою і ще якийсь час здивованим поглядом зміряв їх, немов не вірячи своєму слуху й зору.

— Пес! — знову вигукнув він. — Пес, Сенді Мак-Трігґер і... ох, славний пес!

Він знявся на ноги й глянув на свою жертву. Біля Казанового носа розтеклася по білому піску калюжа крові. Тоді Сенді нахилився подивитися, куди влучила його куля. Новий огляд собачої голови виявив цікаві й несподівані результати: важкий дріб із шомпольної рушниці поціливі Казанові у верхню її частину. Це був ковзний удар, що навіть не зачепив черепа. І тут Мак-Трігґерові, немов спалах, сянула думка: тремтіння й посмикування Казанових лап — зовсім не останні м'язові передсмертні судоми, як він гадав. Казан і не думав умирати. Він був тільки оглушений. Ба більше, за кілька хвилин він уже стоятиме на ногах. Сенді цінував їздових собак і багато знав про них. Між ними він прожив дві третини свого життя. З першого погляду чоловік міг назвати вік, вартість і дещо з їхнього минулого. За слідом на снігу він міг легко відрізнити слід гончака з Маккензі від маламута, а ескімоського шпіца від юконського гаскі. Він

подивився на Казанові лапи. Це були лапи вовка, і Мак-Трігер посміхнувся. Казан був покручем дикого вовка й собаки. З усього було видно, що це сильна тварина. Сенді міркував про майбутню зиму і про те, що за пса в Ред-Голд-Сіті можна буде заправити гарну ціну. Тоді він сховався до каное й повернувся зі згортком товстого бабішу. Мак-Трігер сів біля Казана, підбгавши ноги, і почав майструвати намордника. За десять хвилин він уже одягнув намордника на тварину, надійно закріпивши його на шиї. До ошийника прив'язав десять футів бабішевої мотузки. Після цього сів і став чекав, коли Казан отямиться.

Коли Казан нарешті підняв голову, то нічого не міг бачити: його очі накрила червона полуда. Та досить швидко вона спала, і він побачив людину. Першим інстинктивним бажанням було піднятися на ноги. Тричі він це намагався зробити і щоразу падав. Сенді сидів навпочіпки на відстані шести футів від нього, тримав кінець мотузки й увесь час скалозубив. У відповідь Казан і собі вишкірився, блиснувши іклами. Він загарчав і грізно наїжачив шерсть уздовж хребта. Сенді скочив на ноги.

— Я знаю, про що ти думаєш, — сказав він. — Я мав таких, як ти. Бісові вовки погано впливають на вас, і вам тре' давати гарного чосу, щоб ви стали слухняними. А зара' слухай.

Сенді завбачливо приніс разом із бабішем товстого кийка. Тепер він тримав його, піднявши з піску. Казанова сила знову повернулася до нього. Йому більше не паморочилось у голові. Полуда спала з очей. Перед собою собака побачив старого ворога — чоловіка, чоловіка з кийком. Уся дика лють його природи прокинулася в одну мить. Поряд не було Сірої Вовчиці, і Казан добре знав, що саме цей чоловік винен у тому; знав він також, що цей чоловік заподіяв йому біль. До кийка, що тримала в руках людина, було таке ж ставлення: у своєму новому світосприйнятті, яке народилося на свободі під впливом Сірої Вовчиці, Чоловік і Кийок були чимось єдиним і неподільним. З гарчанням пес кинувся на

Сенді. Чоловік не чекав прямого нападу, і перш ніж той замахнувся кийком чи відскочив убік, Казан навалився йому на груди. Мак-Тріггера врятувало тільки те, що на Казанові був надітий намордник. Ікла, що могли б розірвати чоловікові горло, не завдали шкоди. Під вагою собаки, він упав, наче збитий катапультю.

Зі швидкістю кішки Мак-Тріггер знову був на ногах, скинувши з себе Казана. Кінець міцної мотузки кілька разів був обмотаний навколо руки чоловіка. Казан стрибнув ще раз, та цього разу його зустрів кийок. Оглушливий удар, що припав Казанові на плече, відкинув його на пісок. Не встиг пес отямитись, а осатанілий Сенді вже накинувся на нього. Він тягнув бабішеву мотузку, намотуючи її все більше й більше навколо руки, і немилосердно орудував кийком з такою силою й майстерністю, що з усього було видно: він давно навчився з ним управлятися. Перші удари тільки підохочували Казана атакувати чоловіка ще і ще, люто й безстрашно. І щоразу кийок опускався з такою силою, що, здавалося, скоро не лишиться жодної незламаної кістки. Сенді скривив тонку рясочку огидливих уст. Ще ніколи не стрічав він такого собаки, тож злегка схвилювався, хоч той і був у намордникові. Щонайменше тричі Казан міг би вп'ястися в його тіло, якби не міцний мотузок. А що, як ремінці спадуть із його щелеп чи порвуться?..

Тільки-но ця думка влетіла Сенді в голову, як кийок у його руках полетів на голову псові з такою силою, що той знову безрушно впав на пісок. Засапаний Мак-Тріггер дихав тяжко й нерівно. Він випустив палицю з рук і лише тепер зрозумів, якою відчайдушною була боротьба. Перед тим, як Казан оговтався від останнього удару, Сенді оглянув намордника й зміцнив його більше, додавши ще один ремінь із бабішу. Потім він проволік Казана кілька ярдів до колоди, залишеної на березі повинню, і міцно прив'язав кінець мотузки до однієї з гілляк. Після цього витягнув каное далі на піщаний берег і почав розбивати табір.

Казан отямився, але якийсь час лежав нерухомо, спостерегаючи за Сенді Мак-Тріггером. Кожна його кісточка боліла, щелепи віддавали вогнем і кровоточили, верхня губа була розбита, а одне око заплило майже повністю. Двічі Сенді підходив до нього, украй задоволений блискучими, на його думку, результатами биття, щоразу беручи із собою кийка. Коли він підійшов утретє, то тицьнув ним Казана в бік. Той загарчав і люто клацнув зубами, намагаючись учепитися за кінець палиці. Саме цього й домагався Сенді. Це був старий трюк торговця собаками. Тепер Мак-Тріггер заходився знову лупити Казана, доки той, жалібно завиваючи, не намагався сховатися за колодою, до якої був прив'язаний. Він ледь-ледь рухався. Його передня права лапа була геть розбита, задні насилу волочилися. Після повторного побиття Казан не зміг би втекти, навіть якби опинився на волі.

Сенді був у незвично гарному гуморі.

— Я виб'ю з тя д'явольський норів, — сказав він удвадцятьє. — Нема нічо'о луччо'о, як гарна прочуханка, як хо', щоб пес був покірний. Через місяць заправлю за тя двіста доларів, а як не, то здеру шкуру живцем!

Ще три чи чотири рази до заходу сонця дражнив Сенді Казана. Але в тому вже не лишилося ніякого бажання боротися. Жорстокі побої й кульове поранення в голову геть його знесли. Він лежав, заплющивши очі й поклавши морду між передніми лапами, не звертав жодної уваги ні на Мак-Тріггера, ні на м'ясо, що той був кинув йому просто під носа. Не бачив він, як сідає на заході за лісом сонце, як обступає його вечірня темрява. Та, зрештою, щось вивело його з байдужного заціпеніння. Затуманений мозок пса сприйняв це як поклик з далекого минулого, і Казан підняв голову й прислухався. На піщаному березі Мак-Тріггер розпалив вогнище, і тепер чоловік стояв у червоній заграві, видивляючись щось у темені, і також уважно слухав. Те, що пробудило Казана, почулося знову — це було загублене сумне виття Сірої Вовчиці, що лунало з далекої рівнини.

Заскавулівши, пес звівся на ноги й потягнув бабішеве мотуззя. Сенді схопив свою палицю й підскочив до нього.

— Лежати, скотина! — скомандував він.

І знову кийок у світлі багаття почав підніматися й опускати з лютою швидкістю. Повернувшись до вогню, захеканий Мак-Трігер кинув палицю неподалік розкладених на ніч ковдр. На ній виднілися сліди крові й шерсті.

— Нічо'о, я виб'ю з тя норів, — посміхнувся він. — Бо як не, то торба тобі!

Кілька разів за ту ніч Казан чув поклик Сірої Вовчиці й тихо-тихо скавулів у відповідь, побоюючись кийка. Він стежив за вогнем, доки погасли останні його вуглинка, а потім обережно виліз із-за колоди. Двічі-тричі він намагався встати на ноги. Зламані вони не були, але знесилений, витіпаний болем, він щоразу падав додолу. Його розбирала гарячка, середина аж палала. Усю ніч він жадав випити води. Коли Сенді на світанку виліз із-під ковдр і дав Казанові м'яса й води, той кинувся пити, утамовуючи й не можучи втамувати спрагу, а до м'яса й не торкнувся. Сенді задоволено відзначив про себе зміни в Казановій поведінці. До того часу, як розвиднілося, він уже поснідав і був готовий вирушати в дорогу. Цього разу Мак-Трігер безстрашно підійшов до Казана без кийка. Розв'язавши бабішевий мотузок, він потяг собаку до каное. Казан повільно плентався по піску. Тоді його викрадач прив'язав кінець мотузки до корми каное. Сенді в'їдливо посміхався, передчуваючи солодку забаву. Як приборкувати собак, він добре навчився ще на Юконі.

Штовхнувши каное від берега носом уперед, Мак-Трігер, тримаючись за весло, почав тягти Казана до води. Уже за кілька секунд Казан стояв передніми ногами на самісінькому краю потоку. Якусь мить Сенді дав мотузці вільно провиснути, а тоді раптово сильно смикнув і потягнув Казана у воду. Дуже швидко він почав виводити каное до середини річки, направляючись униз за течією. Мак-Трігер гріб так, щоб тримати мотузку натягнутою. Казан, хоч йому й досі

все боліло, був змушений пливти, щоб тримати голову над водою. Хвилі від руху човна, що ставали все більшими в міру того, як Сенді все швидше гріб, робили просування Казана справжньою мукою. Часом його кудлата голова повністю опинялася під водою. Інколи Сенді чекав трохи й знову брався за весло. Казан слабшав. Пропливши з півмилі, він почав тонути. Тільки тоді Сенді витягнув його й захов у каное. Там Казан, знесилений, упав на дно. Метод Сенді був жорстоким, та він спрацював. Казан більше не мав жодного бажання битися. Він уже не боровся за свою свободу. Тепер він знав, що цей чоловік — його господар, що вибив з нього духа непокори. Усе, чого пес тепер прагнув, — щоб йому дозволили лягти на дні каное, подалі від кийка й води. Кийок лежав між ним і чоловіком, і його кінець, що пах Казановою кров'ю, був за два фути від собачого носа.

П'ять днів і п'ять ночей тривала подорож униз за течією. За цей час ще тричі Мак-Тріггер приборкував Казана биттям кийком, довелося псові зазнати ще одних тортур водою. Уранці шостого дня вони досягли Ред-Голд-Сіті, і Мак-Тріггер нап'яв свій намет поруч із річкою. Невідь-де для Казана роздобув він ланцюг і після того, як надійно закріпив собаку позаду намету, зняв бабішевого намордника.

— У наморднику м'яса не поїси, — сказав він своєму в'язневі. — А мені тре, щоб ти знову став сильним і злющим. Слухай, яку штуку я придумав. Набереш вагу на диких котах. Зробимо з тобою їден трюк, набгаєш мені капшука. Я вже не раз таке робив. Вовк і пес — трясця мене — та се ж безпрограшно!

Відтоді двічі на день приносив він Казанові свіжого сирого м'яса. Великий біль і втома духу більше скволили собаче тіло. Лапи вже не боліли, розбиті щелепи загоїлись. Уже на четвертий день Казан щоразу зустрічав Сенді гарчанням і вишкіреними іклами. Одначе Мак-Тріггер більше його не бив. Чоловік не кормив його ні рибою, ні салом, ніякою іншою їжею, крім сирого м'яса. Він ходив за п'ять миль угору

за течією річки, щоб принести йому свіжі тельбухи карібу. А якось Сенді привів із собою ще одного чоловіка, і коли незнайомиць підійшов занадто близько до Казана, той несподівано кинувся на нього. Чоловік здивовано відскочив назад, і з його вуст почувалася добірна лайка.

— Підійде, — прогарчав незнайомиць. — Він на десять чи п'ятнадцять фунтів легший за мого дога, але зубиська має, і проворний. Так що перед тим, як здохнути, гарно поб'ється.

— Б'юся об заклад на двадцять п'ять відсотків своєї частки, що він не програє, — запропонував Сенді.

— Згода! — сказав інший чоловік. — Коли він буде готовий битися?

Сенді хвильку подумав.

— Ше тиждень, — сказав він. — Він ше не набрав своєї ваги. Най буде тиждень від сьо'одні. У вівторок увечері. Годиться, Гаркере?

Гаркер кивнув.

— У вівторок увечері, — погодився він, а тоді додав: — Ставлю половину моєї частки, що дог убиває твого вовкодава.

Сенді довго дивився на Казана.

— Приймаю, — сказав він і потис Гаркерові руку. — Не думаю, що звідси й до Юкону є пес, котрий може вбити вовка!

Розділ XXIII ПРОФЕСОР МАК-ГІЛ

Ред-Голд-Сіті готувалося до нічної розваги. Це було місто, де часто грали в азартні ігри, час від часу влаштовували бійки й заливалися лікером. Наявність тут кінної поліції тримала загальну атмосферу в пристойних рамках, особливо супроти того, що діялося за кілька сотень миль на північ, біля Довсона. Сенді Мак-Тріггер і Єн Гаркер вирішили влаштувати рідкісне тут видовисько — собачі бої, і місцевий люд сприйняв це із захватом. Звістка поширилася на двадцять миль

навколо Ред-Голд-Сіті. Того вечора, коли мав відбутися великий бій, у місті панувало неабияке пожвавлення. Значною мірою це було через те, що Казана і величезного дога виставили на показ. Кожний собака сидів в окремії, спеціально облаштованій клітці. Народ лихоманливо робив ставки. Кожен із трьох сотень людей заплатив по п'ять доларів, щоб побачити бій. Гладіаторів вивчально роздивлялися крізь ґрати клітей. Гаркерів пес був покручем німецького дога й мастифа. Уродженця Півночі, його ростили як іздову собаку. Шанси на перемогу цього пса розцінювалися як два до одного, інколи — як три до одного. З-поміж тих, хто ризикував ставити на Казана, були переважно старожитці дикої місцевості — чоловіки, які все своє життя провели серед собак, хто знав, що означає червоний блиск у Казанових очах. Старий шахтар із Кутенау тихенько шептав комусь на вухо:

— Ставлю на сьо'о один до одно'о. Якби тре'а було, то й фору дав би. Він поб'є дога. Дог проти ньо'о нічо'о не покаже.

— Зате сей важчий, — із сумнівом сказав інший чоловік. — Диви на його щелепи, а плечі...

— Ага, і здорові ноги, м'яке горло, товстий живіт. Вахлай... — перебив його кутенай. — Пробі, повір на слово й не став ти на сьо'о дога!

Інші юрмилися між двома клітями. Спочатку Казан гарчав на всіх цих роззяв, а тоді ліг біля глухої стіни клітки й дивився на всіх похмурим поглядом, поклавши голову між передніми лапами.

Бій мав відбутись у Баркеровому закладі, що був чимось середнім між шинком і кав'ярнею. Усі лавки й столи були прибрані, а посеред великої кімнати на помості заввишки три з половиною фути стояла клітка на десять квадратних футів. Навколо, близько одне біля одного, були розставлені сидіння трьохсот глядачів. Над горішньою відкритою частиною клітки були підвішені дві великі гасові лампи зі скляними відбивачами.

Була восьма година, коли Гаркер, Мак-Трігер і двоє чоловіків занесли на арену Казанову кліть, яку тримали за допомогою дерев'яних брусів, що виступали з її нижньої частини. Великий дог був уже в клітці для бою. Він стояв, моргаючи через яскраве світло ламп. Побачивши Казана, пес нашорошив вуха. Казан на це не ошкірився. Жоден собака не виявив сподіваної ворожості. Розчарований гул прокотився серед трьохсот глядачів. Коли в клітку для бою впустили Казана, дог лишався нерухомий, як скеля. Він не стрибнув на супротивника, навіть не гаркнув, лише подивився на нього підозріло й знову повернув свою красиву голову до численних глядачів, що прагнули видовища. Кілька секунд Казан стояв перед догом на прямих ногах. Тоді розслабився й також байдуже подивився на юрбу, яка чекала запеклого смертельного бою. Глушливий сміх прокотився тісно поставленими рядами. Почулося й освистування, насочувані іддю слова, а тоді кілька сердитих голосів почали вимагати від Мак-Трігера й Гаркера повернути їм гроші. Невдоволене сум'яття зростало. Обличчя Сенді було червоне від образи й люті. Сині вени в Гаркера на лобі розпухли удвічі проти нормального розміру. Він замахав кулаком до натовпу й закричав:

— Та чекайте! Дайте їм ще час, чортові дурні!

На цьому слові всі затихли. Казан повернувся й втупився у величезного дога. Той і собі поглянув на Казана. Обережно, ніби готуючись до нападу, вовкопес трішки просунувся вперед. Дог наїжачився й собі рушив на супротивника. Зупинилися вони на відстані чотирьох футів. Навкруги запанувала мертва тиша, можна було почути, як муха летить. Сенді й Гаркер поряд із кліткою ледве дихали. Один навпроти одного стояли досвідчені воїни, що мали доладні тіла, міцні м'язи й не боялися нічого, навіть смерті. Обоє вони стали жертвами напівдиких людей. Ніхто не міг бачити запитального погляду в їхніх лютих очах. Ніхто не знав, що в цей бентежний момент невидима рука Духа дикої природи зависла між ними, творячи диво. Між ними виникло

порозуміння. Якби вони зустрілися на волі, міряючись за лідерство в собачій упряжі, страшною битви було б не уникнути. Але *тут* між ними панувало німе братство. В останню мить, коли їх віддаляв лише крок, коли люди чекали от-от побачити перший оскаженілий стрибок, чудовий дог повільно підняв голову й подивився кудись за Казанову спину, туди, де було видно відблиски вогнів. Гаркера почав тіпати дроз, він тяжко задихав і ще тяжче вилаявся. Горло в дога була незахищене, хапай — не хочу. Та звірі уклали мовчазну обітницю миру. Казан не стрибнув. Він розвернувся. І тепер обидва собаки, стоячи опліч один одного, прекрасні у своєму презирстві до людей, дивилися крізь ґрати в'язниці на людські обличчя.

Натовпом пішов гук — гнівний, вимогливий, загрозовий. Переповнений люття Гаркер вихопив револьвера й націлився на дога. Крізь гул юрби гримнув один голос.

— Стояти! — пролунала вимога. — Стояти — іменем Закону!

На мить запанувала тиша. Кожен повернувся на голос. За останнім рядом стільців стояло двоє чоловіків. Один із них був сержант Королівської Північно-Західної кінної поліції Броко. Саме він і кричав. Броко підняв руку, вимагаючи тиші й уваги. Поруч із ним стояв інший чоловік — худий, надломлений у плечах, із блідим, чисто поголеним лицем. Із його непоказної маленької статури, запалих щік нізащо не можна було вгадати, що він довгі роки прожив у суворох умовах крайньої Арктики. Тепер, коли сержант підняв руку, заговорив саме незнайомиць. Його голос був тихим і спокійним.

— Даю господарям п'ятсот доларів за тих собак, — сказав він.

Кожен у кімнаті почув цю пропозицію. Гаркер подивився на Сенді. На мить вони близько схилились один до одного.

— Вони не битимуться, але будуть хорошими товаришами й командою, — провадив далі маленький чоловік. — Даю господарям п'ятсот доларів.

Гаркер підняв руку.

— Давайте шістсот, — сказав він. — Шістсот — і вони ваші. Маленький чоловік завагався. Потім кивнув.

— Даю шістсот, — погодився він.

Гомін невдоволення здійнявся у натовпі. Гаркер став на край платформи.

— Ми не винні, що вони не будуть битися! — крикнув він. — Але якщо хтось хоче назад свої гроші, то ви їх одержите на виході. Пси нас просто надурили, от і все. Ми не винні.

Маленький чоловік разом із сержантом поліції пробирався між рядами стільців. Підійшовши близько до клітки, він підсунув бліде обличчя й подивився на Казана й великого дога.

— Думаю, ми станемо добрими друзями, — сказав він так тихо, щоб тільки собаки чули його голос. — Це велика ціна, але ми покладемо витрати на Смітсонівський інститут, хлопці. Мені саме потрібно двійко чотириногих друзів вашого морального рівня.

І ніхто не знав, чому Казан і дог наблизилися до тієї сторони клітки, де стояв маленький науковець, коли той витягував товсту пачку грошей і відраховував шістсот доларів Гаркерові й Сенді Мак-Трігерові.

Розділ XXIV САМА В ТЕМРЯВІ

Ще ніколи жах і самотність від сліпоти не охоплювали Сіру Вовчицю так, як тими днями, коли Сенді Мак-Трігер підстрелив і забрав із собою Казана. Ще кілька годин після пострілу вона сиділа в кущах неподалік річки й чекала, що її пара прийде, вірила, що він повернеться, як повертався тисячі разів до того. Тож, лежачи на животі, нюшила повітря й жалібно вила, не мігши відчутти в ньому запаху своєї пари. Тепер день і ніч були для неї безкінечним хаосом темряви. Утім вона відчула, коли зайшло сонце, коли навкруги все

огорнули перші глибокі вечорові тіні, знала, що на небі вже заройлися зорі, що місяць вибілів на річці яскраву доріжку. Це була одна з тих ночей, коли добре бродити собі без діла. За деякий час вовчиця почала невпокійно рухатися маленьким колом, а тоді вперше допитливо завила до свого Казана. З боку річки до неї дійшов гострий запах диму. Інстинктивно вона розуміла, що то був за дим, відчуваючи близькість чоловіка, який тримав Казана й не пускав його до неї. Але підходити ближче вовчиця не наважувалась, залишаючись у тому умовному колі, що ним ще недавно ходила. Сліпота навчила її терпеливо чекати. З дня битви на скелі Сонця, коли рись видряпала їй очі, Казан ніколи її не підводив. Ще тричі вона кликала його до опівночі, а тоді вляглася під сосною Банкса й стала чекати світанку.

Будучи незрячою, Сіра Вовчиця просто знала, коли ніч, гасячи сонячне проміння, змінює день, а коли після місячної ночі знову настає день. Лише тоді, як вона відчула тепло сонця на спині, неспокій переважив у ній обережність. Спробувала підійшла вона до річки, повсякчас нюшкуючи повітря й тихенько підвиваючи. У повітрі більше не відчувалося запаху диму, не могла вона вловити й людського запаху. Тоді своїми ж слідами пішла назад до обмілини, зупинилася біля гіллястого куща, що звисав над берегом, і почала прислухатися. За малу годину вовчиця спустилася на берег, прямо на те місце, де під час водопою Казана наздогнала куля. І там своїм носом винюхала на піску запах ще мокрої й гарячої Казанової крові. Вона знала, що це була кров її пари, бо скрізь навколо був його запах, змішаний із людським запахом Сенді Мак-Трігера. Сіра Вовчиця винюхала на піску канавку, сформовану після того, як чоловік протяг собаку по всьому берегу прямо до свого каное. Знайшла вона й повалене дерево, до якого був прив'язаний Казан. Далі натрапила на один із двох кийків, котрий використовував Сенді для упокорення Казана. На кийкові були залишки його крові й шерсті. І от тоді Сіра Вовчиця сіла, закинула сліпу морду вгору, і з її гор-

ла полетіло на крилах південного вітру на багато миль до-вкола виття. Ще ніколи Сіра Вовчиця так не квиліла. Це було не просто виття в місячну ніч, це не був заклик до полювання чи повідомлення про бажання спаруватися. Це болісне оплакування своєї пари. Один раз завивши, Сіра Вовчиця знову пішла до куща над річкою, лягла там, розвернувши своє обличчя до струмка.

Дивний страх сповив її. Вона давно вже звиклася зі сліпотою, але ще ніколи не була зі своєю темрявою *наодинці*, адже її завжди охороняла Казанова присутність. У кущах, за кілька ярдів від неї, почулося квоктання куропатви. Цей звук долинав, неначе з потойбіччя. Біля самісіньких її лап зашаруділа польова миша, і Сіра Вовчиця спробувала її хапнути зубами, та натомість лише поточила зуби об каміння. Плечі вовчиці нервово сіпались, вона тремтіла, неначе в морозовицю. Її знову лякала темрява, що закривала від неї світ, і вона терла лапами свої сліпі очі, наче це могло їх знову відкрити для світла. Рано-вранці Сіра Вовчиця ще раз побрела на рівнину, але тепер тут наче все було по-іншому. Це її лякало, тож вона повернулася на берег і вляглася під деревом, де лежав був не так давно Казан. Тут страх її не діяв, певно, через те, що в цьому місці сильно відчувався Казанів запах. Цілу годину вона лежала нерухомо, уможивши голову на кийках з його шерстю і кров'ю. Ніч застала її тут. А коли на небі зійшли місяць і зорі, вовчиця знову вляглася під деревом в утвореній на білому піску тілом Казана заглибині.

На світанку вона спустилася до струмка попити води. Сердега не могла бачити, що прийдешний день був майже такий же темний, як і ніч. А все через густо-сірюще, майже чорне небо, що тяготіло штормом. Проте вона могла внюхати його ознаки в задушному повітрі, *відчувати* спалахи надломлених блискавок, що зміїлися з південного заходу. Віддалений гуркіт грому озивався все голосніше, і Сіра Вовчиця знову забилася під дерево. Кілька годин над головою вирувала справжня буря, а її схованку заливало дощем. Коли все скінчилося,

вона вийшла зі свого укриття геть вимучена. Марно намагалася знайти вовчиця хоч якийсь Казанів запах. Кийок обмило начисто, там, де пролилася Казанова кров, пісок знову був білий. Навіть під колодою не лишилося жодної ознаки його присутності.

До цього часу тільки страх самотності в цілковитій темряві гнітив Сіру Вовчицю. Та з настанням дня вона відчула ще й голод. Саме він змусив її покинути піщану обмілину і знову вернутися на рівнину. Не раз і не двічі відчувала вона запах здобичі, але щоразу тій вдавалося вислизнути. Навіть загнаній під корінь дерева польовій миші — і тій пощастило втекти від зубів.

Тридцять шість годин тому Казан і Сіра Вовчиця залишили на рівнині за милю чи дві звідси половину впольованої здобичі. Тоді вони зловили великого зайця, і Сіра Вовчиця вирішила податись у той напрямок. Щоб знайти його, їй не потрібен був зір. У неї незвично гостро було розвинене шосте чуття тваринного царства — відчуття орієнтації. Голубкою полетіла вона крізь кущі прямо на те місце, де вони приховали зайця. Та її випередила полярна лисиця: пообідавши, та лишила після себе тільки розкидані рештки хутра. Та і їх уже доїли птахи й жуки. Отак голодною й повернулася Сіра Вовчиця назад до річки.

Тієї ночі вона знову спала на тому ж місці. Тричі кликала Казана, та відповіді не було. Густа роса змила з піску останній запах її пари. Однак і того, і другого дня Сіра Вовчиця знай принюхувалася до білого піску. На четвертий день без їжжя відчуття голоду було таким сильним, що вона почала гризти вербову кору, зробивши саме тоді відкриття. Вовчиця пила воду з річки, аж от її чутливий ніс торкнувся чогось гладкого, що мало живий запах. Це був один із найбільших річкових молюсків північних широт. Вона пригребла його на берег, обнюхала гладеньку мушлю, а тоді роздушила її зубами. Ніколи в житті не куштувала Сіра Вовчиця солодшого м'яса, ніж те, що знайшла всередині, тож почала полю-

вати на інших молюсків і знайшла їх доволі багато. Вона їла і їла, аж доки не втамувала свій голод. Ще три дні піщана обмілина годувала її.

А тоді однієї ночі їй почувся поклик, що змусив тремтіти тим дивним хвилюванням, що можна було б назвати надією. Розбризкуючи місячну порошу, бігала вона по піску взад-вперед, збуджено повертаючи підняту голову на північ і на південь, на схід і на захід. Вовчиця уважно слухала, ніби намагаючись зрозуміти, з якого ж боку м'який вітер ночі несе до неї шепітливу вабу чудового голосу. Їй здавалося, що поклик лунав із південного сходу. Там, саме там, за далеким глухим північним лісом, був *дім*. І саме там, подолавши важкий шлях, вона точно знайде свого Казана. Цей поклик не йшов з їхнього старого дому під вітроломом на мочарах. У блискавичному видиві постала скеля Сонця, звивиста стежка, що вела нагору, хижка на рівнині. Це там вовчиця стала сліпою, там для неї закінчився день і почалася вічна ніч. І там вона вперше пізнала радість материнства. Природа залишила спомини про всі ті речі незнищеними в її пам'яті, і коли почувся поклик, він пролунав саме з того наповненого життям сонячного світу, де Сіра Вовчиця востаннє бачила місяць і зорі на синьому нічному небосхилі.

І вона відгукнулася на цей поклик. Залишивши позад себе річку, де було досить їжі, вовчиця пішла прямо назустріч пітьмі й голоду, не боячись більше ні смерті, ні порожнечі невидимого світу; за двісті миль поперед себе вона побачила скелю Сонця, зміїсту стежину, лігво в міжскеллі зі своїми первістками і, звісно ж, Казана!

Розділ XXV КІНЕЦЬ МАК-ТРИГЕРА

А за шістдесят миль далі на північ Казан лежав на землі, прив'язаний тонким сталевим ланцюгом, і спостерігав, як

маленький професор Мак-Гіл перемішував у відрі сало з висівками. За десять ярдів від нього лежав великий дог, з чиєї величезної морди капала слина. Він уже наперед смакував незвичайно щедрим обідом, що його готував Мак-Гіл. Дог був неймовірно задоволений, коли йому принесли порцію. У той час, як величезний пес дуже швидко ковтав смакоту своїми величезними щелепами, маленький чоловічок із холодними синіми очима й світло-сірим волоссям безстрашно гладив його по спині. Зовсім по-іншому він почав поводитися, коли підійшов до Казана. Його рухи стали обережними, хоч очима й губами він усміхався. Якщо він і боявся цього покруча, то жодним чином свого страху не показував.

Малий професор, що перебував на Півночі як представник Смітсонівського інституту, провів серед собак третину свого життя. Він любив та розумів їх і написав не одну журнальну статтю про собачий інтелект, через що в колах природничників до нього була прикута особлива увага. Саме тому, що любив собак і розумів їх краще, ніж людей, він і викупив Казана й великого дога тієї ночі, коли Сенді Мак-Трігер і його партнер намагалися примусити їх боротися до смерті в одному з шинків Ред-Голд-Сіті. Йому дуже сподобалося те, що двоє величезних звірів відмовилися вбивати один одного на потіху трьохсот чоловіків, що зібралися для перегляду бійки. Він уже готував статтю про інцидент. Сенді розповів йому дивовижну історію захоплення Казана та про його дику пару Сіру Вовчицю, професор поставив йому тоді безліч запитань. Але сам Казан щодня дивував його все більше й більше. Хай би як по-доброму не виявляв професор до собаки свого ставлення, Казан уперто не бажав відповісти тим самим. За цей час не було й натяку, що вовкопес хоче потоваришувати з чоловіком. Щоправда, він і не гарчав на Мак-Гіла, не намагався вкусити його за руку, навіть коли міг би до неї дотягнутися. Досить часто Сенді Мак-Трігер приходив до хижки, де жив Мак-Гіл, і щонайменше тричі

Казан стрибав на нього на довжину витягнутого ланцюга, а своїх білих зубів не ховав зовсім, доки Сенді був поруч. А от коли він був наодинці з Мак-Гілом, то ставав геть тихим. Щось підказувало йому, що тієї ночі, коли він і великий дог стояли пліч-о-пліч у клітці, збудованій для вбивства, Мак-Гіл з'явився як друг. Глибоко в своєму звіриному серці він відділяв Мак-Гіла від інших чоловіків і завдавати йому шкоди жодного бажання не мав. Він терпів професора, але, на відміну від великого дога, симпатії не виявляв. Саме цей факт і спантеличував Мак-Гіла, бо не було ще такої собаки, що б його не полюбила.

Сьогодні Мак-Гіл поклав перед Казаном миску сала з висівками, і враз усмішка на його обличчі змінилася виразом глибокого здивування. Казан вишкірив зуби й загарчав самою серединою. Шерсть у нього на спині наїжачилась, м'язи напружилися. Професор мимоволі розвернувся. Позаду нього тихо стояв і дивився на Казана Сенді Мак-Трігер, що насмішкувато кривив губи у брутальній посмішці.

— Даром тратите час, *сво'о* вже не приручити, — прорік він, а тоді допитливо блиснув очима на професора й додав: — Коли їдете звідси?

— З першим морозом, — відповів Мак-Гіл. — Уже скоро. Хочу приєднатися до загону сержанта Конроя у Фон-дю-Лаці до початку жовтня.

— А ви до Фон-дю-Лака — сам? — поцікавився Сенді. — Чо'о б вам не взяти ше провідника?

Маленький професор розсміявся.

— Навіщо? — спитав він. — По річках Атабаски я плив із добрий десяток разів і знаю цей шлях не гірше, ніж Бродвей. До того ж люблю побути на самоті. Та й плисти нескладно: усі струмки течуть на північний схід.

Сенді дивився на дога, стоячи спиною до Мак-Гіла. Радісний блиск на мить спалахнув у його очах.

— Псів берете?

— Так.

Сенді затягнув люльку й заговорив з очевидною зацікавленістю.

— Либонь, купу грошей вартують сі ваші поїздки, так?

— Моя остання подорож обійшлася в сім тисяч доларів. Ця коштуватиме п'ять, — сказав Мак-Гіл.

— Трясця його! — здихнув Сенді. — Тримаєте стільки грошви при собі? Не боїтесь? Хтозна, шо може статися...

Маленький професор у той час дивився в інший бік. Безтурботність на його лиці як рукою зняло. Сині очі стали на тон темнішими. На мить на вустах заграла тверда посмішка, та Сенді її бачити не міг. Однак, розвернувшись, він знову весело сміявся.

— Та я дуже чутко сплю, — сказав Мак-Гіл. — Уночі мене можуть розбудити навіть тихесенькі кроки. Я прокидаюся від людського подиху, коли знаю, що треба бути напоготові. А крім того... — і він вийняв із кишені синьо-сталевий самозарядний севедж, — умію користуватися *цим*.

Тоді він показав на сучок у дерев'яній стіні хижки.

— От дивіться, — сказав він.

П'ять разів він вистрілив з відстані двадцяти кроків, і коли Сенді підійшов до стіни, то якусь хвилю чи дві не міг вийти з дива. Там, де був сучок, тепер зяяла зубчаста дірка.

— Непогано, — посміхнувся він. — Більшість не змогла б такого зробити і з ружжом.

Коли Сенді йшов, Мак-Гіл провів його підозрілим блиском в очах, зацікавлено посміхаючись. Тоді повернувся до Казана.

— Думаю, у тебе про нього склалося правильне враження, друже, — м'яко засміявся він. — Не можу тобі дорікнути за бажання схопити його за горло. Хоча...

Він засунув руки глибоко в кишені й зайшов до хижки. Казан поклав голову між передніми лапами й тихо лежав, широко розплющивши очі. Уже починало сутеніти. На календарі був початок вересня, і ночі ставали доволі прохолодними. Пес спостерігав за останніми променями сонця, а тоді

воно сіло за південним небом, і дуже швидко стало темно. З настанням темряви Казан ще відчайдушніше прагнув свободи. Щоночі він з несамовитістю гриз свій сталевий ланцюг. Щоночі, доки великий дог мирно спав, він дивився на зорі, місяць, прислухався, чи не кличе його Сіра Вовчиця. Сьогодні було холодніше, ніж зазвичай, і подих свіжого західного вітру якось дивно зворохобив Казана. Він розпалив у його крові те, що індіанці називають лісовим голодом. Уже минув літопровід, сонна пора року скінчилася, й от-от мали настати дні й ночі напруженого полювання. Казан хотів гайнути на свободу й бігти до знемоги поряд із Сірою Вовчицею. Він знав, що його пара була десь там, де на чистому небі низько світили зорі, знав, що вона чекала на нього. Казан потягся на ланцюзі й завив. Усю ту ніч він був особливо неспокійним. Одного разу, десь далеко-далеко, пес почув чиесь виття, сприйнявши його за поклик Сірої Вовчиці. Голосно відповівши протяжним скавулінням, він розбудив Мак-Гіла з глибокого сну. Була переддосвітня пора, маленький професор одягнувся й вийшов із хижки. Прохолодне повітря приємно його бадьорило. Він зволожив пальці, потримав їх над головою й, дізнавшись, що вітер дув із півночі, усміхнувся. Тоді підійшов до Казана й почав із ним говорити:

— Тепер комашня посне, Казане. Ще день чи два — і в дорогу.

Минуло п'ять днів. Мак-Гіл повів спочатку дога, а потім і Казана в навантажене каное. Їх проводжав Сенді Мак-Трігер, і Казан увесь час пильнував хвилі стрибнути на нього. Сенді тримався на відстані, а Мак-Гіл стежив за ними обома. Професор лише безжурно усміхався, хоча насправді це була маска, що ховала внутрішнє вирування. Вони пропливли з милію вниз за течією, коли він нахилився й безстрашно поклав руку Казанові на голову. Щось у цьому торканні руки, у професоровому голосі віддохотило Казана вкусити його. Тож він лише нерухомо сидів, дивився померклим поглядом і терпів усі ці прояви дружби.

— Я вже почав боятися, що й зовсім не спатиму, друже, — посміхнувся непевно Мак-Гіл, — але з *тобою*, гадаю, зможу коли-не-коли дрімнути!

Цієї ночі Мак-Гіл став табором, пропливши п'ятнадцять миль уздовж берега озера. Великого дога він прив'язав до деревця за ярдів двадцять від свого маленького шовкового намету, а от Казанового ланцюга закріпив до низької береги біля самісінького входу. Перш ніж іти в намет, Мак-Гіл вийняв самозарядного пістолета й ретельно його оглянув.

Перші три дні подорожі вздовж берега озера Атабаски минули без жодних неприємностей. На четверту ніч Мак-Гіл нап'яв намет біля сосни Банкаса, за сто ярдів від води. Увесь той день вітер дув їм у спину, і приблизно півдня професор уважно стежив за поведінкою Казана. Із заходу долітав запах, що, очевидно, непокоїв останнього. З самого полудня він нюшив вітер. Двічі Мак-Гіл почув глибокий рев, що долинав із його горла, а одного разу, коли запах став сильнішим, ніж звичайно, Казан навіть оголив ікла й настобурчив на спині шерсть. Ставши табором, маленький професор не розпалив багаття. Натомість він з добру годину сидів і роздивлявся крізь мисливський бінокль берег озера. Лише коли почало сутеніти, подорожній повернувся до місця, де став табором, і прив'язав собак. Кілька хвилин поглядав на вовкопса. Казан, лежачи мордою на захід, усе ще був збентежений. Мак-Гіл помітив це, бо великий дог лежав позаду, повернувшись на схід. Зазвичай Казан лягав, повернувшись головою до нього. Тепер професор повністю впевнився, що західний вітер несе щось загрозливе. На саму думку про це він навіть стрепенувся.

За великим каменем він розпалив дуже маленький вогонь і підготував собі вечерю. Після цього пішов у намет і тут-таки вийшов, тримаючи під пахвою ковдру. Усміхаючись, на мить зупинився біля Казана.

— Цієї ночі нам буде не до сну, друже, — сказав він. — Не подобається мені, що ти щось винюхав у західному вітрі. А що, як це... *гроза!*

Професор, засміявшись зі свого жарту, попрямував у густі зарослі сосни Банкса, що росли за тридцять кроків від намету, загорнувся там у ковдру й за якийсь час заснув.

Була тиха ясназорна ніч. Ще не одну годину Казан не спав, а тоді, зрештою, поклав свою голову на лапи й задрімав. Розбудив його звук зламаної гілки. Дог і далі спав собі міцним сном, а от Казанові сон як рукою зняло, він підвів голову й став нюшити повітря. Тепер повсюди навколо себе він чітко відчував той запах, що цілий день долинав нечіткими уривками із західним вітром. Казан тихо лежав, затіпавшись у дрожі. Повільно з-за чагарів з'явилася чиясь постать. Це був не малий професор. Опустивши голову, постать пробиралася крадькома в тиші далі, аж от у світлі зірок з'явилося хиже обличчя Сенді Мак-Трігера. Казан ніби зрісся з землею, низько опустивши голову на лапи. Він вишкірив свої довгі ікла, утім жодним звуком, жодним рухом не видавав свою схованку під товстою сосною. Ступінь по ступеню Сенді йшов до намету — і от він уже біля входу. З ним не було ні палиці, ні батога. Натомість у його руках блищала сталь. Мак-Трігер зупинився й заглянув усередину, стоячи до Казана спиною.

Тихесенько, але дуже швидко, як справжній вовк, Казан підвівся на ноги. Він забув про ланцюг, що тримав його. Десь на відстані десяти футів стояв найненависніший у світі ворог. Тепер кожна частиночка його величного тіла збирала сили для стрибка. І він стрибнув. Цього разу ланцюг не потяг його назад, не стис до болю шию. Час і стихії ослабили шкіряний ошийник, який Казан носив ще з днів свого рабства, і той із гучним тріском розірвався. Сенді обернувся — і тут Казан уп'явся тому в руку. Закричавши від болю й переляку, чоловік упав, і вони покотилися по землі. Почувся гримкий тривожний гавкіт великого дога, що й собі почав рватися на ланцюгу. Падаючи, Казан ослабив хватку, але зараз же стояв на ногах, готуючись до нового стрибка. І раптово зрозумів: він *вільний*. Нашийника на ньому більше не було. Ліс, зорі, шепіт вітру — усе було навколо нього. Тут були люди, а десь далеко чекала

Сіра Вовчиця! Казан прищулив вуха, розвернувся і, наче тінь, зник у темряві, полетівши назустріч жаданій свободі.

Він пробіг сотню ярдів, і раптом щось лише на мить змусило його зупинитися. Це було не через гавкання великого дога. Казан почув трикратне різке «кляц-кляц-кляц» від самозарядного пістолета малого професора. Ще голосніше пролунав страшний крик Сенді Мак-Трігера.

Розділ XXVI ПОРОЖНІЙ СВІТ

Миля за милею Казан біг усе вперед і вперед. Деякий час йому було недобре від почутого передсмертного крику Сенді Мак-Трігера. Як тінь, прослизав вовкопес крізь зарослі сосни Банкаса. Його вуха й досі лишалися нащуреними, хвіст волочився, стрибки були не плавними, а якимись хаотичними. Так завжди буває, коли вовки й собаки тікають від небезпеки. Потім він вийшов на рівнину, обпорошену міриадами зірок, що сяяли на небосхилі. Навколо стояла така тиша, що чути було, як дихає крижане повітря арктичної тундри. Казан допитливо й насторожено вивчав навколишню місцевість, сівши так, щоб йому в очі дув зустрічний вітер. Десь там, дуже далеко звідси, на південному заході була Сіра Вовчиця. Уперше за багато тижнів він сів і голосно завив. Його тремке виття рознеслося на багато миль довкола. Великий дог, зачувши Казана, тихо заскавучав. Стоячи над нерухомим тілом Сенді Мак-Трігера, маленький професор із блідим спокійним обличчям чекав, чи повториться виття. Але інстинкт підказував Казанові, що відповіді на його перший поклик чекати не варто, тож звір кинувся швидко бігти далі, несучись миля за милею, як пес, що біжить до хати свого господаря. Однак до озера Казан не повернув, не попрямував він і до Ред-Голд-Сіті. Його шлях був прямий, наче накреслений людською рукою. То рівнинами, то болотами, то лісами й гірськими хребтами

Казан відміряв із сорок миль. Цієї ночі він більше не кликав Сіру Вовчицю. Це вже ввійшло у звичку: Сіра Вовчиця завжди чекала його там, де вони бачилися востаннє, тому-то Казан, не міркуючи, знав, що й тепер вона чекатиме його десь неподалік піщаної обмілини.

Як почало світати, Казан був за милі три від піщаної обмілини. А коли на обрії з'явилося перше сонячне проміння, він уже стояв на білому березі, на тому місці, де вони з Сірою Вовчицею пили воду. Сподіваючись от-от побачити пару, ба більше — твердо знаючи, що так і буде, він оглядався навсібіч, тихенько підвивав, махаючи хвостом. Казан намагався знайти її запах, але дощі вже давно змили навіть сліди її лап на піску. Увесь той день він провадив свої пошуки вздовж берега річки й на довколишній рівнині; пішов туди, де вони востаннє вполювали зайця; обнюхав кущі, що були обвішані отруйними приманками. Знову й знову сідав на задні лапи й завивав до своєї пари.

Усе це Казан робив неквапом, і так само неквапом природа творила в ньому те диво, що його індіанці-крі називали «духовним покликом». Перед тим таке диво сталося із Сірою Вовчицею, тепер це відбувалося з її парою. Коли сонце зайшло, а навколо похмурою завісою почала спускатися ніч, собака почав усе більше повертати на південний схід. Увесь його світ обмежувався простором, де він колись полював. Поза ним не існувало більше життя. І десь у цьому не такому вже й широкому світі була Сіра Вовчиця. Він не міг її не знайти, він був упевнений у цьому. У його розумінні цей світ тягнувся від річки Мак-Фарлейн вузькою смугою лісів і рівнин до невеликої долини, звідки їх витурили бобри. Якщо Сірої Вовчиці немає тут, то вона неодмінно має бути саме там. І Казан поновив свої пошуки.

Тільки коли почали згасати зорі й усе більше й більше пробуджувався тьмяний сірий світанок, утома й голод узяли своє. Казан уполював зайця і, поївши, тут-таки біля нього й поспав кілька годин. Тоді він знову вирушив у дорогу.

На четверту ніч він дістався до маленької долини між двома гірськими хребтами й під ясними зорями, що, здавалося, від осіннього холоду світили ще яскравіше, біг уздовж струмка до їхнього старого дому на мочарах.

Уже геть розвиднилося, коли він дістався до великого бобриного ставка, що тепер повністю оточував пагорб із вітроломом, де в них із Сірою Вовчицею народився син. Щербатий Зуб зі своєю колонією повністю змінили ту місцину, що колись була домом для нього й Сірої Вовчиці. Довго Казан мовчки й нерухомо стояв на краю струмка, нюхаючи повітря, пересичене неприємним духом загарбників. Досі дух його лишався незламний. Та тепер, що довше він блукав навколо болота в розшуках Сірої Вовчиці, то більше зневірявся. Ноги його були зранені, боки позападали, а в очах читався невимовний сум. Сірої Вовчиці ніде не було.

Поступово Казан це починав розуміти. Сіра Вовчиця пішла з його світу, з його життя, і тепер самотність і горе Казанові були такими великими, що ліс здавався йому чужим, а тиша дикої місцевості гнітила й лякала його. Укотре собаче єство брало гору над вовком. Коли вони із Сірою Вовчицею були разом, Казан жив у світі, де міг повною мірою дихати повітрям свободи. Та без неї цей великий дивний і порожній світ сповняв його жахом. Під вечір Казан набрів на березі річки на купу розбитих мушель. Він обнюхав їх, відійшов, потім повернувся й знову обнюхав. На цьому місці Сіра Вовчиця поїла востаннє перед тим, як повернути на південь. Тут чувся її запах, але він був занадто слабкий, щоб дати Казанові які-небудь відомості. Тоді Казан згорнувся під колодою й знай тихенько скавулів, аж доки не заснув. Усю ніч він спав неспокійно, марудився, як дитина. День за днем, ніч у ніч тінню тинявся Казан болотом, оплакуючи ту єдину істоту, що вивела його з хаосу на світло. Він відчував, що, утративши свою пару, позбувся не меншого, ніж вона, утративши очі.

Розділ XXVII ПОКЛИК СКЕЛІ СОНЦЯ

У золотому сяйві осіннього сонця вгору за течією плили в каное чоловік, жінка й дитина. Їх було добре видно зі скелі Сонця. Цивілізація зробила з прекрасною Жанною те, що робила з багатьма іншими дикими квітками, пересадженими з глибин незайманої природи. Її щоки осунулись, сині очі втратили колишній блиск. Вона нема-нема, та й кашляла, і тоді чоловік дивився на неї з любов'ю й тривогою. Але тепер він починав помічати в коханій зміни. І вже того дня, коли каное допливало до чудової долини, що була їхнім домом, перш ніж їх покликало до себе далеке місто, він відзначив про себе, що Жаннині щоки вже не позападали, губи стали червонішими, а в очах з'явився блиск щастя й радості. Він тихо всміхнувся й поблагословив за це ліси. Тоді чоловік перестав гребти, пригорнув Жанну до себе й погладив її м'яке золотисте волосся.

— Ти знову щаслива, Жанно, — радісний усміх заграє на його губах. — Лікарі не помилялися. Ти — частина лісів.

— Так, я щаслива, — прошепотіла вона.

І раптом у її голосі пролунало хвилювання, і вона вказала на піщану косу, що врізалася в потік.

— Пам'ятаєш?.. Здається, минуло стільки років, як Казан залишив нас тут. Вона була там, на обмілині, кликала його, пам'ятаєш? — Її губи злегка затремтіли. — Цікаво, куди вони пішли?

Їхня хижка стояла на місці, нічого в ній не змінилося. Хіба тільки по стінах повився багрянний дикий льон, а надворі вирости зарослі молодих дерев і високої трави. Сім'я почала обживатися. День за днем щоки в Жанни набували здорового рожевого кольору, ніжний дзвінкий голос знову співав пісень. Жаннин чоловік очистив стежки від старих пасток, а його дружина й маленька бешкетниця Жануся, що вже вмiла говорити, перетворювали хижку на затишну

оселю. Одного разу чоловік повернувся додому пізно, і коли зайшов у дім, то побачив, як збуджено світилися сині Жаннині очі. Її голос тремтів.

— Ти чув його? — запитала вона схвильовано. — Чув той поклик?

Він кивнув, погладжуючи її м'яке волосся.

— Я був за милю на болоті, — сказав він. — Я його чув! Жанна міцно стисла чоловікові руки.

— Це був не Казан, — сказала вона. — Я б упізнала його голос. Але мені здалося, що такий же поклик ми чули тоді на піщаній обміліні. Так кликала Казана його *пара*.

Чоловік задумався. А Жанна все сильніше стискала його руки. Вона швидко й схвильовано дихала.

— Пообіцяй мені дещо, — попросила вона. — Пообіцяй мені, що ніколи не стрілятимеш у вовків, навіть не поставиш на них жодної пастки.

— Я вже думав про це після того, як почув поклик, — відповів він. — Даю тобі слово.

Жаннині руки обвили його шию.

— Ми любимо Казана, — прошепотіла вона. — А ти можеш ненароком убити його або її.

Раптом вона зупинилася. Обоє прислухались. Крізь прочинені двері до їхніх вух знову долинуло вовче виття. Жанна кинулася до дверей, чоловік побіг за нею. Разом вони безмовно стояли, а тоді Жанна, схвильовано дихаючи, показала на зоряну рівнину.

— Слухай! Слухай! — крикнула вона. — Це її поклик, *він лунає зі скелі Сонця!*

Жанна побігла в ніч, забувши, що позаду неї біжить її чоловік і сама на своєму ліжку лишилася її донечка. За якийсь час вони почули протяжне виття-скімлення у відповідь. Воно лунало, наче вітер, по всій рівнині на багато миль довкруги. Це кинуло Жанну в такий дивний захват, що вона почала ривчасто дихати, ледь не ридати.

Жінка пішла далі рівниною, а тоді зупинилась у золотому сьйві осіннього місяця й зір, що гасилось у її волоссі й очах. Минула не одна хвилина, перш ніж знову почулося виття. Цього разу воно було так близько, що Жанна приклала складені долоні до рота й крикнула понад рівниною, як за старих часів:

— *Казане! Казане! Каза-ане!*

На вершині скелі Сонця Сіра Вовчиця, худа, змарніла з голоду, почула крик жінки, і її виття перетворилося на тихе скавчання. А далі на півночі швидка тінь на мить зупинилась і стояла під світлом зір, мов кам'яна. Це був Казан. Його немов обдало вогнем. Кожною клітиною він розумів: тут його *дім*. Колись дуже давно тут він жив, любив, бився, і всі його нечіткі спогади, чи то пак сни, нараз зринули в пам'яті, повернулися до нього, мов живі істоти. І все тому, що через усю рівнину *до нього линув Жаннин голос!*

Жанна стояла в сьйві зір, напружена, сполотніла, коли з білого місячного туману виповз Казан. Він важко дихав після шаленого бігу, увесь час тихо й жалібно квилячи. І Жанна кинулася назустріч, простягнувши до нього руки. Вона знову й знову промовляла його ім'я. Чоловік тим часом стояв і зачудовано дивився на них, його обличчя випромінювало нове глибоке розуміння. Тепер він не мав ні краплини страху перед цим вовкопсом. Жанна обійняла велику кудлату голову Казана, притисла до себе, заплакала, а Казан радісно заскавучав. Чоловік стояв поруч, міцно стиснувши руки й дивлячись на скелю Сонця.

— Боже мій, — зітхнув він. — Та це... Це просто...

Неначе у відповідь на його думки над рівниною ще раз почувся згорьований поклик самотньої Сірої Вовчиці, що шукала свою пару. Швидко, ніби від схльосту батога, Казан схопився. Йому вже байдуже було до торкання Жанни, її голосу, присутності чоловіка. Уже за мить він зник, а Жанна

кинулася до чоловіка й відчайдушно взяла його обличчя двома руками.

— *Тепер* ти віриш? — спитала не голосом, а порухом уст. — *Тепер* ти віриш у Бога мого світу? Бога, що жив увесь час зі мною, Бога, що дає душу диким істотам, Бога... що звів нас усіх разом... ще раз... удома?

— Вірю, моя Жанно, — прошепотів чоловік і ніжно пригорнув її до себе.

— І ти розумієш тепер, що означає «Не вбивай!»?

— Крім того, що це дає нам життя, так, я розумію, — відповів він.

Чудові сині очі жінки зорили, а її теплі м'які руки гладили його обличчя.

— Казан і вона... ти і я... дитина! Ти шкодуєш, що ми повернулися? — запитала вона.

Він так міцно притис її до грудей, що Жанна не розчула, що чоловік їй шепотів, торкаючись губами до її м'якого теплого волосся. Ще кілька годин вони сиділи при світлі зірок перед дверима своєї хижки, але жодного разу так і не почули більше самотнього поклику зі скелі Сонця. Жанна і її чоловік усе зрозуміли.

— Він прийде до нас завтра, — сказав нарешті чоловік. — Ходімо спати, Жанно.

Разом вони ввійшли в хатину.

І того вечора опліч одне одного Казан та Сіра Вовчиця знову полювали на залитій місячним сяйвом рівнині.

Барі, Казанів сун

Передмова

Після виходу друком двох моїх книжок про тварин — «Казан, Вовкопес» і «Цар Ірізлі» — багато прихильників дикої природи надіслали мені сотні листів із запитаннями про природу. Тому в цій передмові до третьої книжки з моєї серії, «Барі, Казанів син», буде дещо більше, ніж просто бажання описати життя дикої природи, тут буде щось, на основі чого написані ця й решта книжок серії.

Я ніколи не любив проповідей на сторінках творів. Це те саме, як накинути повідець на шию читача, котрий ні про що не здогадується, і почати тягти його шляхом, який буде йому геть не до вподоби. Але якщо самі факти й істина формують у читачевій голові певну думку, то цілі досягнуто. Це те, на що я сподіваюсь у своїх книжках про природу. Американський народ ніколи не був любителем дикої природи, до неї ми завжди ставилися по-мисливськи, із рушницею напереваги.

Ви можете запитати: яке право має такий колишній знищувач дикої природи, як я, скаржитися? Жодного, запевняю вас. У мене двадцять сім рушниць, і я користувався всіма. Я вартий осуду, адже сам зробив чималий внесок у знищення тварин. Але це зовсім не означає, що я нічого не навчився. Зрештою, я дійшов висновку, що якби хлопчики й дівчатка, чоловіки й жінки побачили, де живуть дикі птахи й тварини, дізналися, з чого зроблені їхні будинки, як проходить їхнє життя, то всі зрозуміли б, що їхні серця б'ються, правду кажучи, так само, як і наші. Щоб почути спів птаха на гілці, треба небагато, але прожити з цим птахом кілька місяців, бути з ним у період залицянь, парування

й материнства, зрозуміти його нещастя й радості, значить дуже багато. І у своїх книжках я хочу показати правдиве життя диких тварин, усе, що я про них знаю. Я не хотів би олюднювати їх. Якщо ми хочемо любити диких тварин так сильно, щоб не вбивати, то повинні знати цих істот такими, якими вони насправді є. А в їхньому житті, у всіх його подробицях є так багато реальної і справжньої романтики й трагедії, так багато того, що робить їх спорідненими з нами, що біограф тварин не повинен відходити від дійсності, щоб не втратити зацікавленості читача.

Можливо, досить утомливо я дійшов до кількох слів, які хочу сказати про Барі, героя цієї книжки. Барі, зрештою, — це ще один Казан. Бо саме Казана я знайшов таким, яким й описав: поганим собакою, убивцею, якого збиралися застрелити. Лише через щасливий випадок і мою віру в нього він опинився в мене.

Ми подорожували разом багато тисяч миль північними краями аж до Гудзонової затоки й самісінької Арктики. Казан — покруч, напіввовк, убивця — був моїм найкращим чотириногим другом за все життя. Він помер недалеко від Форт-Макферсона, на річці Піл, там і похований. Казан був батьком Барі, а чистокровна Сіра Вовчиця — його матір'ю. Непісе — Верба — усе ще живе біля озера Годс; саме в краю Непісе та її батька протягом трьох ледачих місяців я спостерігав за містом бобрів, ходив на риболовлю з ведмедем Вакаю. Іноді я думаю: чи здогадався старий Щербатий Зуб, що це саме я зробив колонію безпечною для його народу? Це були мисливські угіддя П'єро, батька Непісе, і я віддав йому свою найкращу рушницю за обіцянку, що він не нашкодить моїм друзям бобрам протягом двох років. А люди породи П'єро тримають своє слово. Ведмідь Вакаю, великий друг Барі, уже мертвий. Він був убитий, як я описав, у цій «кишені» між двома гірськими хребтами, коли я був на прогулянці в місті бобрів. Ми були хорошими друзями, і я дуже за ним сумую. Історія П'єро та його дружини вождівни

Вйоли правдива, вони поховані поруч під високою смерекою, біля власної хижки. Убивця П'єро, замість померти, як я описав у книжці, був застрелений Королівською кінною поліцією при спробі втечі далі на захід. Коли я востаннє бачив Барі, він був у Лак-Сель-Гавсі, де я гостював у керівника місцевої факторії пана Вільяма Паттерсона; а останні новини про нього чув від мого хорошого друга Френка Алдоса, керівника факторії у Вайт-Доґ, який написав мені всього кілька тижнів тому, що недавно бачив Непісе з чоловіком і Барі, а щастя, яке він знайшов у їхній далекій домівці, змусило його пошкодувати про власне холостяцьке життя. Мені шкода Алдоса. Це чудовий молодий самотній англієць, і коли-небудь я спробую одружити його. Я вже маю когось на прикметі — дочку ловця лисиць, що живе біля краю північної пустелі. Вона дуже красива, здобула освіту в школі місіонерів; і, якщо Алдос поїде зі мною в ще одну подорож, може, я щось і напишу про них у книжці, наступній після «Барі, Казанів син».

Овассо, Мічиган

Джеймс Олівер Кервуд

Розділ 1

Для Барі від самого народження ще багато днів величезне похмуре лігво було цілим світом.

У перші дні життя його дім був у самому серці великого вітролому. Сіра Вовчиця, його сліпа мати, знайшла там безпечне укриття, щоб породити маля на світ; туди час від часу навідувався і його батько Казан. Казанові очі блищали в темряві дивними зеленуватими кулями. Саме вони дали Барі уявлення, що у світі, крім його матері, є хтось іще, і саме завдяки їм він збагнув, що годен бачити. Малюк міг відчувати, нюхати, чути, але, доки йому ще не відкрились очі, зовсім нічого не міг зовідати під цією купою повалених вітром дерев. Спершу батькові очі його налякали, тоді спантеличили. Страх змінився величезною цікавістю. Він шукав ці очі, навіть коли вони вмить зникали. Це було тоді, коли Казан повертав голову. І як вони раптом виривалися з темряви, Барі мимоволі притискався ближче до матері, що завжди дивно тремтіла, коли з'являвся Казан.

Барі, певна річ, не знав їхньої історії й ніколи так її й не дізнався. Він не знав, що його мати була чистокровною вовчицею, а батько — собакою. Природа вже почала над ним свою чудову роботу, яка, звісно, ніколи не виходила за певні межі. З часом природа й підкаже йому, що його дивоглядна мати сліпа, але він ніколи не дізнається про ту страшну битву між Сірою Вовчицею й риссю, коли його ненька повністю втратила зір. Природа нічого не розповість йому про нещадну помсту Казана, про роки життя в парі його батьків, їхню вірність одне одному, дивовижні пригоди на неозорих диких просторах Канади. Природа лише зробила його Казановим сином.

Але від самого початку його життя й іще упродовж багатьох днів лише мати була для Барі всім. Навіть коли малюк уже зовсім прозрів, виявивши, що може власними ногами прошкандибати в темряві якусь відстань, — і тоді для нього не існувало, крім матері, нікого й нічого. Коли він підріс досить, щоб гратися з гіллячками й мохом зовні лігва, то й тоді не знав, як вона точно виглядала. Але в його уяві вона була великою, м'якою й теплою істотою, що лизала його мордочку й розмовляла з ним ніжно й скигливо, а він відповідав їй слабким пискливим дзявкотом.

І потім настав чудовий день, коли зеленуваті вогняні кулі — Казанові очі — не поспішаючи й дуже обережно стали підходити все ближче й ближче. Дотепер Сіра Вовчиця застерігала Барі триматися від них подалі. Лишатися самій, тільки зі своїми цуценятами — перший закон її дикої породи на час материнства. Чуючи її тихе гарчання, Казан завжди зупинявся, але цього дня все було інакше. Замість гарчання Сіра Вовчиця видала тихе скімливе виття. Самотність, радість і велика туга прозвучали в цьому звуці. «Тепер уже можна», — ніби промовляла вона до Казана, а той, зупинившись на якусь мить, щоб переконатися, чи не помилився, відповів їй низинним гаркучим стогоном.

Усе ще повільно, мов і досі вагаючись, чи варто йти вперед, Казан таки підійшов до них ближче. А Барі натомість відступив назад, притуляючись до матері. Він чув, як Казан підповзав на череві до Сірої Вовчиці, і вже не боявся, йому було надзвичайно цікаво. Було цікаво й Казанові. Він понюшив повітря й нашорошив у мороці вуха. За деякий час Барі почав повзти, цаль за цаллю віддаляючись від Сірої Вовчиці. Кожен м'яз її стрункого тіла напружився. Знову в ній заговорила вовча кров. Для Барі вона бачила небезпеку. Її ікла оголилися, горло беззвучно затремтіло. У темряві за два ярди від неї почулося тихеньке щеняче виття, а разом із ним звук плямкання язика — це Казан облизував свого сина.

Барі проймало радісною дрожжю від його першої великої пригоди. Так він відкрив для себе батька.

Усе це відбулося на третьому тижні життя Барі. Йому було всього вісімнадцять днів, коли Сіра Вовчиця дозволила Казанові познайомитися зі своїм сином. Якби не її сліпота й пам'ять про той день на скелі Сонця, коли рись позбавила її зору, Сіра Вовчиця народила б Барі просто неба, і його ноги були б уже досить сильні. Він знав би, що таке сонце, місяць і зорі, мав би уявлення про грім, бачив би, як спалахує на небі надломлена блискавка. Але малий жив у темній печері під вітроломом й інших розваг, як тільки повзати в темряві й лизькати крихітним червоним язиком сирі кістки, розкидані довкруг, не мав. Багато разів він залишався сам. Барі чув, як ішла й приходила його мати, і майже завжди в таких випадках далеким відлунням доносився закличний Казанів голос. Малюк жодного разу не мав сильного бажання піти за мамою до того дня, коли відчув на своїй мордочці торкання великого прохолодного язика батька. У ці дивовижні секунди за справу бралася природа. Досі його інстинкти спали. А тепер, коли Казан пішов, залишивши їх самих у темряві, Барі скиглив, кличучи його назад, достоту так само, як він скімлив за мамою, коли та покидала його, тільки-но зачувши голос своєї пари.

Над лісом високо стояло сонце, коли за годину чи дві після візиту Казана Сіра Вовчиця виповзла назовні. Між Барі та входом під вітролом було сорок футів, над усім цим простором — суцільна стеля з поламаного гілля і стовбурів повалених дерев. Через це завалля не пробивався жоден сонячний промінець, жодна краплина світла. Та Барі не лякався темряви, адже був із нею добре знайомий. День, а не ніч, мав наповнити його першим великим страхом. Але тепер він досить безстрашно задзявкотів до своєї матері, просячи її зачекати. Якщо Сіра Вовчиця й почула його прохання, то не звернула на нього жодної уваги. Досить швидко звук від скреготу її кігтів об сухе дерево стих.

Цього разу Барі не зупинила восьмицалева колода, що лежала поперек його шляху до зовнішнього світу. Малюк видряпався на її вершечок і перекинувся на другий бік. Уже ніщо тепер не стояло йому на заваді, і він мужньо кинувся назустріч величезній пригоді.

Щоб подолати перші двадцять ярдів, йому знадобилося багато часу. Він дістався до гладко обтесаної від лап Сірої Вовчиці й Казана колоди й, зупиняючись через кожні кілька футів, знай тужливо скиглив, кличучи матір. У міру того, як він потихеньку просувався все далі, світ для нього ставав усе цікавішим, змінювався, ширшав. Досі Барі не знав нічого, крім темряви. А тепер ця темрява, виявляється, могла мати дивні форми й тіні. Раптом згори його буквально прибило до землі сонячним променем. Це було так приголомшливо, що він розпластався на колоді й лежав нерухомо з півхвилини, не менше. Згодом пішов далі. Десь збоку пискнув горностай. Тоді почувся шурхіт білячих лап — «хут-хут-хут» — такого дивного звуку він ніколи не чув від своєї матері. Барі зійшов зі стежки й опинився в заростях.

Колода вже не була така гладка. Вона вела його вгору, усе вище й вище, стаючи вужчою з кожним кроком. Він жалібно заскиглив. Його м'який носик марно шукав теплого материного запаху. Ця частина подорожі закінчилася несподівано, коли вовчук, утративши рівновагу, похитнувся й почав падати. Перелякавшись, Барі пронизливо завив і, хоч як намагався втриматися, зісковзнув і гепнувся на землю. Мабуть, йому вдалося залізти на колоду досить високо, бо падіння цуценяті здалося дуже довгим. Його м'яке тільце вдарялось об одну колоду, тоді об другу, третю, аж доки він, нарешті, ледве дишаючи, опинився долі. Але швидко схопився на всі чотири лапи, тремтячи й мружачись.

Барі охопила нова хвиля страху. В одну мить увесь світ змінився. І все через потік сонячного проміння, що освітлював навкруги дивні, не бачені досі речі. Та найбільше його настрашило сонце. Це було його перше знайомство

з палючим яскравим світлом, що жагучим вогнем обпалило очі. Йому хотілося крадькома повернутися назад у свою мирну й затишну темряву під вітроломом, але в цей час з-за величезної колоди вискочила раптом Сіра Вовчиця, а за нею слідом і Казан. Вона радісно приголубила Барі, ніжно тикаючи в нього своєю мордою, а Казан по-собачому завивав хвостом. Бувши напівсобакою, так само вмів виляти хвостом і Барі. Цю здатність він не втратив до кінця життя. Цуценя намагалося повиляти ним зараз. Можливо, Казан помітив ці його спроби, бо сів перед щеням і схвально загавкав.

Хоча хтозна, може, це так пес намагався сказати Сірій Вовчиці: «Ну нарешті ми витягнули цього маленького бешкету з-під вітролому».

Для Барі це був знаменний день. Він відкрив для себе батька, а заразом і весь світ.

Розділ 2

Це був прекрасний світ — світ повної тиші, населений лише дикими створіннями. Найближче поселення людей на березі Гудзонової затоки було за сто миль звідсіля, а перше місто цивілізованого світу — за три сотні миль на південь. Два роки тому вся довколишня місцина була у власності мисливця Т'юзу, індіанця з племені крі. Вона дісталася йому за лісовими законами як спадщина, що переходила з покоління в покоління. Але Т'юзу був останнім власником, і вже нікому не передасть цю землю: як і його дружина й діти, він помер від віспи. З того часу в ці ліси не ступала людська нога. Тут розплодилося багато рисей. На лосів й оленів не було кому полювати. Бобри безперешкодно зводили свої грєблі. Натрапити на ведмежий слід можна було так само часто, як і на оленячий далі на півдні. Раніше отруєні принади й капкани, що їх розставляв Т'юзу, сотнями губили вовків, а тепер сіроманцям уже ніщо не загрожувало.

На зміну пречудовому першому дню, коли яскраво сяяло сонце, для Барі прийшла його перша справжня ніч з місяцем і зорями. Це була дивоглядна ніч. Повний червоний місяць плив над лісами, заливаючи землю новим для Барі світлом, м'якшим і красивішим. Невгамовна вовча порода заговорила в малюкові, який удень тихо-мирно спав на осонні, але ні на хвилину не міг зімкнути очей у сьайві місяця. Він неспокійно вовтузився біля Сірої Вовчиці, що лежала на животі. Та тримала свою красиву голову наготові, мрійливо прислухаючись до нічних звуків, аби не пропустити миті, коли крадькома, як тінь, повернеться з полювання Казан і лизне її.

Кілька разів гуляючи біля вітролому, чув Барі над головою чиєсь приглушене шарудіння, раз чи двічі бачив сірі тіні, що швидко хуркали в повітрі. Це ширяли небом, пірнаючи час від часу вниз, великі північні сови. Якби він був зайцем, а не цуцням-напіввовком, його перша ніч під місяцем і зорями стала б останньою, бо, на відміну від зайця Вапуса, Барі не був обережним. Сіра Вовчиця стежила за ним не надто уважно. Інстинкт підказував їй, що, крім людини, для сина в цих лісах великої небезпеки немає. У його жилах текла вовча кров. Він був мисливцем на всіх інших диких істот, але жодне створіння, крилате чи з іклами, не полювало на нього.

До певної міри Барі відчував це. Тож він не боявся сов, не лякався їхніх дивних несамовитих криків, що чулися з чорних смерекових верхівок. Але одного разу страх охопив його з лап до голови і спішно відігнав назад до матері. Це було, коли один із крилатих мисливців налетів на зайця-біляка. Передсмертний крик приреченої істоти змусив серце щеняти битися, як маленький молоточок. Барі відчував у тих криках близькість повсюдної трагедії дикої природи — смерті. Ще раз він відчув її вночі, коли, притулившись до Сірої Вовчиці, прислухався до запеклих криків вовчої зграї, що йшла наслідці молодого бика карібу. А розуміння цієї трагедії прийшло до нього похмурого ранку, коли повернувся Казан,

тримаючи в щелепах величезного, усе ще живого зайця, який і досі дригав ногами, звивався й корчився.

Цей заєць був кульмінаційною частиною першого розділу навчання Барі. Виглядало все так, наче Сіра Вовчиця й Казан навмисно спланували, щоб саме того дня він дістав свою першу науку з мистецтва вбивати. Коли батько випустив здобич, Барі обережно до неї наблизився. Круглі очі великого зайця Вапуса були притуманені, хребет зламаний, але болю той уже не відчував. Та для Барі заєць був живий. Тож, гадаючи, що саме він його вбиває, вовчук уп'явся крихітними зубами в густе хутро під горлом. Його зуби не дісталися до плоті, та зі щенячою люттю він тримав і шарпав свою здобич. Вовченя відчуло передсмертні корчі зайця, останній подих, що залишав тепле тіло. Барі гарчав і смикав смухатого доти, доки нарешті перекинувся назад із повним ротом шерсті. Коли він повернувся до зайця, той був мертвий, утім Барі й далі кусав його й гарчав, аж доки Сіра Вовчиця розірвала зайця на шматки своїми гострими іклами. Після цього розпочався бенкет.

Ось тоді Барі зрозумів: щоб їсти, треба вбивати. У дальші кілька днів і ночей у ньому стрімко й безупинно росло бажання скуштувати сирого м'яса. У цьому він виявився істинним вовком. Від Казана син узяв інші, сильніші риси собаки. Він був чудового чорного кольору, через що згодом дістав ім'я Кускета Могекун — Чорний Вовк. На грудях у нього була біла зірка, на правому вусі — маленька світла цятка. Уже в півторамісячному віці його хвіст був густий і висів низько, пововчому. Вуха були від матері Сірої Вовчиці — гострі, короткі, завжди настовбурчені. Його плечі в майбутньому мали б стати такими ж розкішними й сильними, як і в Казана, а коли Барі вставав, то був схожий на їздового собаку. Проте, на відміну від таких псів, дивлячись на будь-яку точку чи річ, він завжди стояв боком до неї. Це, знову ж таки, була суто вовча риса, бо собака має звичку дивитися прямо перед собою.

Однієї чудової ночі, коли Барі було вже два місяці й коли небо всипали зорі, а яскравий червневий місяць піднявся

заледве вище високих смerek, він сів на задні лапи й завив. Це була його перша спроба завити по-вовчому, утім у тональності вовчук не помилився. Та за якийсь час, побачивши Казана, Барі підповз до нього й, ніби соромлячись своєї не надто вдалої спроби, завиляв перепрошувально хвостом на манір собаки. Якби Т'юзу, цей індіанський мисливець, тоді був живим і міг бачити Барі, то точно назвав би його псом. Це виляння хвостом виявляло глибоко в серці й душі Барі — звісно, якщо припустити, що у тварин є душа, — собачу натуру.

За іншою ознакою Т'юзу не помилився б. До двомісячного віку вовченята зовсім перестають гратися, адже тоді вони стають частиною дикого світу й починають полювати на менших і слабших, ніж самі, істот. Барі, щоправда, усе ще грався. У своїх мандрах із вітролому він ніколи не заходив далі струмка, що тік за сто ярдів від місця, де лежала мати. До того часу малий допоміг розірвати на шматки багато мертвих чи при смертних зайців. Якщо припустити, що звірі здатні мислити, то Барі себе вважав надзвичайно лютим і хоробрим. Але тільки на дев'ятому тижні життя він уперше по-справжньому відчув силу своїх кігтів, коли на краю густого лісу йому довелося стати до страшного бою з молодим совеням.

Те, що великій полярній сові Угуміс'ю заманулося звити своє гніздо саме на зламаному вітром стовбурі дерева недалеко від вітролому, так само визначило всю дальшу долю Барі, як свого часу сліпота змінила життя Сірої Вовчиці, а людський кийок — життя Казана. Струмок протікав дуже близько від цього зламаного, обпаленого блискавкою дерева. А саме дерево лежало в глухому, тихому, похмурому закутку лісової галявини, оточеної високими чорними смereками. Там стояв такий морок, що темно було навіть удень. Багато разів Барі ходив на край цієї загадкової частини лісу, з цікавістю заглядав туди, маючи величезне бажання піти далі й щоразу не наважуючись це зробити.

У день його великої битви спокуса взяла гору. Мало-помалу він увійшов на галявину. Його очі яскраво світилися,

а вуха насторожено прислухалися до найменшого шарудіння. Серце калатало, як скажене; морок огортав вовчука зусібіч. Барі забув про вітролом, і Казана, і Сіру Вовчицю. Попереду його чекала захоплива пригода. Він почув дивні, дуже тихі звуки, ніби хтось ступав обгорненими в щось м'яке лапами чи махав крилами. Його заповонило передчуття чогось незвіданого, вельми захопливого. Під ногами не росла ні трава, ні квіти, усе було встелено м'яким коричневим килимом із опалих голок. Йому подобалося ступати по них, адже вони були такі бархатисті на дотик, що він і не чув власних рухів.

Барі відійшов від вітролому аж на триста ярдів, коли опинився в густих заростях молодого ялівцю, біля зламаного дерева Угуміс'ю. Саме тут, просто попереду нього, причаїлося чудовисько!

Папаючіс'ю — Молоде Совеня — було завбільшки з третину Барі. Але на вигляд страшнуче — сама голова й очі! Барі зовсім не бачив його тіла. Казан ніколи не приносив чогось подібного, і цілих півхвилини вовчєня дуже тихо, з цікавістю його розглядало. Папаючіс'ю не ворухив жодним пером. Але коли Барі почав підходити ближче, обережно ступаючи вперед, птах іще більше розплющив очі й настовбурчив на голові пір'я так, немов на нього подув сильний вітер. Малий Папаючіс'ю належав до войовничої породи — дикої, безстрашної сім'ї вбивць, і навіть Казан не проминув би увагою те скуйовджене пір'я.

Два фути — саме з такої відстані щєня й совеня дивились одне на одного. Якби Сіра Вовчиця в той час була там, вона, певно, порадила б Барі: «Відступай, синку, повільно, а тоді — хода!» А стара сова Угуміс'ю могла б сказати Папаючіс'ю: «Лети, дурненький, — на те тобі й крила дані!»

Та матерів там не було, і бійка почалася.

Першим напав Папаючіс'ю. Барі, видавши лише один короткий дзявкіт, відскочив назад і повалився в купу хвої. Совеня, наче розпеченими лещатами, уп'ялось у м'який

кінчик щенячого носа. Той дзявкіт подиву й болю був першим й останнім у цій боротьбі. Уже за хвилику в Барі прокинувся вовк, лютий, охочий убивати ворога. Папаючіс'ю й далі нависав на ньому, видаючи незвичні шипучі звуки; Барі став крутитися, клацати зубами, прагнучи звільнитися від дивовижних кліщів, що стискали його ніс, і весь цей час лише злісно тихо гарчав, але не дзявкав.

Цілу хвилину Барі так і не вдавалося скористатися своїми щелепами. А тоді, зовсім випадково, він утис Папаючіс'ю під низький кущ, і той ослабив хватку. Барі міг би тоді втекти, але натомість у кліп ока кинувся на совеня. Перекинувши Папаючіс'ю на спину, цуценя вчепилося своїми голкуватими зубами в його груди. Це було схоже на спробу прокусити подушку: так багато там було пір'я, і коли Барі, заглиблюючись зубами все далі й далі, почав устромляти їх у плоть совеняти, Папаючіс'ю став відчайдушно наосліп орудувати дзьобом, намагаючись хоч за щось учепитися, і, зрештою, дістався вуха.

Барі відчув пекельний біль, після чого з іще більшим завзяттям заходився гризти зубами свого закутого в товстий пір'яний панцир ворога. Борючись, вони перекидом рухалися між кущами ялівцю, опинившись на краю звисника, що вів до струмка. Потім обидва покотилися прямісінько до води й за хвилику чи дві були біля неї. Тим часом Барі ослабив свою хватку, а от Папаючіс'ю міцно тримався вуха вовченяти.

З носа Барі юшила кров. Йому здавалося, що вухо в нього геть відірване, і в цю несприятливу для нього хвилину в малюка Папаючіс'ю прокинувся інстинкт: він розкрив свої крила як зброю. Сиви ніколи не починають по-справжньому боротися, не скориставшись попередньо своїми крилами, і з радісним шипінням Папаючіс'ю почав бити крилами свого супротивника так швидко і злісно, що Барі був просто спантеличений і приголомшений. Йому довелося заплющити очі й кусати наосліп. Уперше відтоді, як почалася битва, він відчув сильне бажання накивати п'ятами. Вовченя спро-

бувало відбитися від совеняти передніми лапами, але той на них не зважав, а без зайвого мудрування й далі висів на його вусі, як невідчепна доля.

У цей критичний момент, коли Барі вже був переконаний, що поразки йому не уникнути, нагодився щасливий випадок. Його ікла вчепилися в одну з ніжних лапок совеняти. Папаючіс'ю пискливо скрикнув, відпустивши вухо, а Барі зі сповненим радості й перемоги гарчанням безпощадно став тягати його лапу.

У запалі боротьби Барі навіть не чув бурхливого потоку струмка якраз біля них; обидва вони звалилися з берега просто туди, і холодна, наповнена дощами ванна відразу ж охолодила останні гарчання й останнє шипіння двох маленьких борців.

Розділ 3

Для Папаючіс'ю після першого ковтка води потік став майже таким самим безпечним. Він плів за течією з легкістю чайки, здивовано вертячи великою головою, чому рухається так швидко й легко, без найменших зусиль.

Для Барі все було зовсім по-іншому. Він пішов до дна, майже як камінь. Могутній рев води заглушував його; було темно, душно і страшно. Швидка течія крутила ним. Спершу малий перебував у двадцяти футах під водою, тоді виринув на поверхню, відчайдушно махаючи лапами. Та користі з того було мало: Барі моргнув раз чи двічі й набрав повні легені повітря — тільки й усього. Знову його захопив річковий вир, утворений товстими стовбурами двох повалених дерев. Вовчєня несло так швидко, що на відстані дванадцяти футів навіть гострі очі не могли б його побачити. Барі занесло, зрештою, на мілководдя, на неглибокі пороги. Це були пороги Ніагари в мініатюрі, і ще п'ятдесят чи шістдесят ярдів щєня кидало з боку в бік, наче тенісний м'яч. Звідси його

викинуло в холодну глибінь річки. І лише тоді, напівживий, він виліз на пологий берег.

Довго пролежав Барі на сонці нерухомо. Вуха й досі страшенно боліло, обдертий ніс пашів, наче його щойно вийняли з вогню, ноги ломило, а все тіло було знеможене. Коли ж телембасився вздовж піщаного берега, то здавався таким жалюгідним, як жодне щеня у світі. Даремно він крутився навсібіч, шукаючи хоч чогось знайомого, що могло б бути дороговказом до його лігва під вітроломом. Усе кругом здавалося дивним і незнайомим. Барі не знав, що течією його викинуло на протилежний берег струмка і, щоб потрапити знову до себе додому, йому треба переплисти потік води ще раз. Він жалібно заскавулів, але не надто голосно, тож Сіра Вовчиця не розчула цього, хоч і перебувала лише за двісті п'ятдесят ярдів. Та вовча порода Барі стримувала його: замість загавкати голосно, він тихо скавулів.

Піднявшись на високий берег, малий попрямував уздовж струмка, ідучи в протилежний від вітролому бік, а отже, усе далі й далі від дому. Пройшовши трохи, він зупинився й почав прислухатися. Тут ліс ставав усе густішим, похмурішим і таємничішим. Його мовчання лякало. За якихось півгодини Барі із задоволенням був готовий зустрітися навіть із молодим совеням, але цього разу не для битви, а щоб з'ясувати, по змозі, як пройти додому.

Віддалившись на три чверті милі від свого вітролому, Барі опинився в тому місці, де струмок розділявся на два рукави. Тут щеня мусило, ідучи берегом ближчого до себе струмка, повернути на південний схід. Потік води в цьому рукаві був не такий стрімкий. У ньому вже не було блискучого каміння й виступів, тут не вирувала й не шумувала вода. Русло було тихе, глибоке й темне, як і навколишній ліс. Сам того не знаючи, Барі заглиблювався все далі й далі в ліс, де Т'юзу колись порозставляв свої пастки. Відтоді, як індіанець зійшов зі світу, усі вони лишалися недоторканими, за винятком хіба тих, що призначалися для лову вовків. А оскільки Сіра

Вовчиця й Казан ніколи по цей бік струмка не полювали, то й припад не чіпали, а вовки не потрапляли в призначені для них пастки, бо воліли полювати на відкритіших місцях.

Раптом Барі побачив себе на краю глибокої темної калюжі. Її поверхня була така гладенька, ніби калабаню наповнювала не вода, а олія. Його серце заледве не вистрибнуло з грудей, коли якийсь велике блискуче створіння зненацька проскочило просто перед його носом і зі страшним плюхкотом пірнуло у воду. Це був самець-видра на ім'я Некік.

Некік не чув Барі, і вже за мить із темної глибини раптом виплила Некікова дружина Напанекік із трьома маленькими видренятами, залишаючи на оліюватій поверхні калюжі чотири сліди. Те, що відбулося потім, змусило Барі на кілька хвилин забути, що він заблукав. Некік зник під водою, а тоді випірнув прямисінько під своєю дружиною, що нічого не підозрювала, піднявши її на собі з такою силою, що вона цілком вилізла з води. Потім він одразу ж пірнув назад, а вона знову шубовснулась у воду. Для Барі це здалося не грою. Тим часом двоє маленьких видренят накинулися на третього, і той став від них відчайдушно відбиватися. Барі забув про холод і біль, кров знову завирувала в ньому, він із хвилюванням став голосно гавкати. У змиг ока всі видри зникли, а не минуло й кількох хвилин, як важка поверхня калюжі знову перетворилася на олію. На тому все й скінчилося. Трохи почекавши, Барі знову вибрався в кущі й побрів собі далі.

Була вже третя по полудні, та сонце й досі високо світило. Попри це, у лісі ставало дедалі темніше. Якийсь неспокій і страх змусили Барі прискорити біг. Він, як і раніше, часто зупинявся, щоб прислухатися. І от десь попереду себе щеня почуло звук, що наповнив його неймовірною радістю, і воно заскавуліло. Це було виття вовка. Барі нічогісінько не знав про інших вовків. Тож, гадаючи, що це вив Казан, він побіг через темний ліс просто на виття, доки вітер доносив до нього цей звук. Тоді вовченя зупинилося й довго прислухалося. Виття зникло й більше не повторилося. Натомість над лісом

із заходу на схід прокотився лінивий грім. Верхівками дерев швидко проповзла зміїста блискавка. Промчав, як провісник бурі, сумовитий шепотливий вітер, усе ближче озивався грім, а блискавка й далі раз по раз мерехтіла, повсюди розшукуючи саме Барі, що причаївся під густими гілками смереки.

Це була друга буря в житті щеняти. Перша свого часу так його налякала, що він забився в найдальший закуток вітролому. Тепер єдиним прихистком для нього була порожнина під великим коренем. Там Барі сидів і тихо й жалісливо кликав маму. Понад усе він бажав опинитись удома, там, де тепло, затишно й зовсім не страшно, де можна притулитися до матері, що завжди його захистить, але тепер тільки й міг, що плакати, у той час, як над лісом вирувала буря.

Барі ніколи не чув стільки шуму, не бачив таких пломенистих заграв блискавок, такої зливи, що буває в червні. Часом здавалося, ніби горів увесь світ, а земля трусилась і підкидалася від гуркоту грому. Він перестав скавуліти, скоцюрбившись так сильно, як тільки зміг. Корінь лише частково захищав його від потоків дощу, що скочувалися з верхівок дерев стовбурами вниз. Тепер було так темно, що, якби не спалахи блискавок у темряві, він не зміг би розгледіти жодної смереки за двадцять футів від себе. За сорок футів від Барі був величезний пеньок, і щоразу, як поздовжні блискавиці розпанхували небо, цей пеньок здавався приви́дом, що кидав виклик небу. Зрештою, він свого домігся, і величезна яскрава рука влучила в нього вогнем. Синюватий язик тріскучого полум'я лизнув старий пеньок зверху донизу й щойно торкнувся землі, як над верхівками дерев почувся величезний вибух. Масивний пеньок здригнувся й розламався навпіл, неначе його розкололи велетенською сокирою. Він так близько впав від Барі, що на того аж посипалися тріски й земля. Малий дзвінко й перелякано зойкнув, намагаючись ще глибше залізти під корінь.

Зруйнувавши старий пеньок, грім і блискавка, здавалося, окошили на ньому свою злість і заспокоїлися. Грім наче на

десять тисяч важких коліс понісся верховіттям дерев далі на південь і схід, забравши з собою блискавку. А от дощ не вщухав. Яма, де знайшов собі прихисток Барі, частково заповнилася водою. Вовчєня, промокши до кісток, цокотіло зубами й чекало, що станеться далі.

Чекало воно довгенько. Коли дощ нарешті припинився й небо прояснилося, уже була глупа ніч. Якби Барі висунув голову й подивився на небо, то крізь верхівки дерев міг би побачити ясні зорі. Але година за годиною він, змучений, промоклий, голодний, зі зраненими ногами, так і сидів у ямі й не рухався.

Нарешті його непомітно накрив своїми руками неспокійний сон. Вовчєня раз по раз тривожно тхикало, немов сиротливо кличучи свою маму. Коли ж воно прокинулося й вилізло з-під кореня, був уже ясний ранок, яскраво світило сонце.

Барі ледь тримався на ватяних ногах, що затерпли від тривалого непорушного лежання. Кожна кістка в його тілі, здавалося, була не на місці. На вусі, де зяяла рана, запеклася кров, і воно наче задерев'яніло; а коли спробував поморщити поранений ніс, то завив від різкого болю. Якщо таке взагалі можливо, вовчук виглядав гірше, ніж почувався. Його шерсть висохла брудним клоччям, він був заплямлений від носа до кінчика хвоста. Ще вчора пухкий і блискучий, сьогодні Барі виглядав худючим і змученим. Крім того, він зголоднів, і це було для нього новим — досі вовчєня не знало, що таке справжній голод.

Пригнічене, геть до всього байдуже, воно сунуло далі в тому ж напрямку, що й учора. Його голова була опущена, а вуха притиснуті до голови. Барі відчував не тільки фізичний голод — ще більше за бажання поїсти йому хотілося бути з мамою. Своїм тремтячим тільцем він хотів пригорнутися до неї, відчутити тепле ласкання її язика, слухати материнське воркування. А ще хотів до Казана, до старого вітролому, до тієї великої синьої плями, що висіла в небі

прямо над його домом. Отак він ішов і йшов берегом струмка, убившись у журбу й скиглячи, як мале дитя.

Поступово ліс ставав не такий густий, і це трішки підбадьорювало Барі. Тепле сонце вигрівало біль із його тіла, але йому все більше й більше хотілося їсти. Досі щеня мало що їсти завдяки Казанові й Сірій Вовчиці. Його батьки, у певному розумінні, зробили з нього велику дитину. Причиною цього була сліпота Сірої Вовчиці. Від часу народження Барі вона перестала ходити з Казаном на полювання, тож цілком природно, що вовчєня трималося ближче до матері, хоч не раз і поривалося піти за батьком. І от тепер сама природа докладала чималих зусиль, щоб подолати цей недолік. Вона намагалася показати Барі, що час уже самому шукати собі їжу. Цей факт доходив до нього повільно, але неухильно. Він згадав, як на березі струмка між камінням біля вітролому був зловив і з'їв три чи чотири молюски. У пам'яті зринула розкрита мушля й соковиті шматочки всередині неї. Нове хвилювання заволоділо ним. Отак він став мисливцем.

У міру того, як рідшав ліс, мілкішим ставав і струмок. Тепер річечка знову текла піщаними обмілинами й камінним дном, і Барі почав обнюхувати камінчики вздовж берега. Довго нічого не вдавалося зловити. Йому трапилося кілька раків, та вони були надто живкі, щоб їх піймати. Виловив він і немало молюсків, але розкрити їхні стулки не під силу було б і потужним Казановим зубам. Була майже обідня пора, коли Барі зловив свого першого рака завбільшки з указівний палець і зразу ж його пожадливо зжер. Смак їжі надав йому нової порції відваги. У другій половині дня він зловив ще двох раків. Уже майже сутеніло, коли він сполохав із густої трави молодого зайця. Якби вовчєня було старше хоч на місяць, то могло б його зловити. Барі все ще дуже хотів їсти. Три раки на цілий день — небагато, щоб угамувати щоразу дошкульніший голод.

Із наближенням ночі страхи й відчуття великої самотності повернулися. Ще до смеркання Барі знайшов собі м'яку

постіль із піску. З часу його бою з Папаючіс'ю щеня пододало велику відстань. Той камінь, що біля нього воно влаштувалося на ніч, лежав десь за вісім чи дев'ять миль від вітровалу. Це була відкрита місцина на березі струмка. Коли зовсім спочило, Барі поглянув на воду й побачив, як там тонули й не тонули яскравий місяць і мерехтливі зірки. Перед ним й аж до краю води лежала широка смуга білого піску, яким півгодини потому пройшов здоровенний чорний ведмідь.

Доки Барі не зустрів сім'ю видр, що гралась у струмку, його уявлення про лісових створінь обмежувалося собі подібними істотами, а також совами, зайцями й іншими дрібними пернатими. Видри його не злякали, бо він усіх звик оцінювати за розміром, а Некік і на половину не був такий великий, як Казан. Та ведмідь був справжнім чудовиськом, поряд із ним Казан видався б пігмеєм. Клишоногий був великий. Якщо природа вжила саме такий метод, щоб повідомити Барі про існування в лісах, крім собак, вовків, сов і раків, ще й інших, важливіших істот, то цього разу вона, мабуть, захопилася. Бо ведмідь Вакаю важив щонайменше шістсот фунтів. Він неабияк розтовстів після місячного бенкетування рибою. Його блискуча шерсть була як чорний оксамит у місячному світлі. Пересувався він дивною незграбною вайлуватою ходою, увесь час тримаючи голову опущеною. У Барі аж серце захололо, коли ведмідь зупинився на піщаному березі за футів десять від каменя, де той тихенько лежав і тремтів.

З усього було зрозуміло, що Вакаю розпізнав його запах у повітрі. Барі чув навіть, як клишоногий нюхав, чув його дихання, уловив у його червонувато-коричневих очах відблиски зірок, коли ведмідь підозріло глянув у бік великої кам'яної брили. О, якби тільки Барі міг тоді знати, що саме він — таке маленьке нікчемне створіння — змусив це чудовисько нервувати й почуватися незатишно, то неодмінно б заскавчав з радості. Бо Вакаю, попри свій розмір, був дещо боягузливий, коли йшлося про вовків. А Барі пахнув саме вовком. Вовчий запах усе сильніше бив у ніздрі Вакаю, а тоді

ще й, ніби навмисно, щоби збільшити нервозність, з лісу позаду нього почулося довге розпачливе виття.

Незадоволено бурмочачи, Вакаю рушив далі. На його думку, з вовками не варто було зв'язуватися. Вони ніколи не билися чесно, натомість завжди гавкали, кусали за лапи протягом кількох годин. І зловити їх було неможливо, бо ці бестії швидші за блискавку. То яка ж користь лишатися там, де вовки можуть зіпсувати красу цієї ночі? Барі почув, як ведмідь незграбно побрів собі далі, важко човгаючи лапами по воді. Тільки тоді вовчєня полегшено дихнуло на повні груди.

Утім тривожні пригоди цієї ночі не закінчилися. Барі обрав для ночівлі саме те місце, куди всі звірі сходилися на водопій і де вони переходили вбхід через струмок, щоб потрапити на протилежний берег. Незадовго по тому, як зник ведмідь, щєня почуло важкий хрумкіт піску й цокання копит об каміння: через відкритий простір у місячному світлі йшов лось із величезними рогами. Барі здивовано витріщив очі, бо, якщо Вакаю був завважки шість сотень фунтів, то це велетенське створіння з довжелезними ногами-ходулями важило принаймні удвічі більше. За ним ішла його лосиха, а слідом — малє лосєня.

Лосєня, здавалося, має самі ноги. Цього вже було занадто для Барі. Він усе глибше намагався заховатись у свою нору, поки не влігся в ній, як сардинка в бляшанці. У такій позі й пролежав там до самісінького ранку.

Розділ 4

Коли на початку другого дня Барі зважився вийти зі свого сховку, він був геть іншим цуцєням проти того, коли тількино вийшов із-під вітролому й зустрів на своєму шляху совєня Папаючіс'ю. Якщо набутим досвідом можна зміряти вік, то за останні сорок вісім годин він значно постаршав. Насправді, Барі вже майже вийшов зі щєнячого віку і того дня прокинувся з новим, набагато ширшим світоглядним розумінням.

Це був величезний світ, наповнений багатьма живими створіннями, і Казан із Сірою Вовчицею виявилися не найважливішими з них. Чудовиська з осяяного місяцем піщаного берега швидко збудили в ньому нове відчуття обережності й один з найвеличніших тваринних інстинктів — первісне розуміння того, що сильні полюють на слабких. Ось чому він цілком природно вважав: груба сила й загроза від того чи того створіння залежить лише від розміру тіла. Саме тому ведмідь був страшніший за Казана, а лось, своєю чергою, — за ведмедя.

На щастя для Барі, цей інстинкт не обмежився лише таким початковим розумінням. Щеня швидко збагнуло: його власна вовча порода була найнебезпечніша для всіх лісових істот: і для тих, які мають кігті, і для тих, що з копитами чи крилами. Якби не це, він би, немов маленький хлопчик, котрий узяв собі в думку, що вміє плавати, перед тим, як опанував потрібні рухи, міг стрибнути в саму утробу моря й загинути.

Дуже обережно, з найжаченою шерстю вздовж хребта, Барі обнюхав великі сліди, що їх залишили ведмідь і лось. Запах ведмедя змусив його тихо загарчати. Він пішов по сліду аж до краю струмка. Після цього знову взявся за свою подорож, вишукуючи, кого б уполовати і з'їсти.

За дві години Барі так і не знайшов жодного рака. Згодом він вийшов із зеленого лісу й ступив на край згариська. Усе навкруги було чорним. Стовбури дерев стирчали, наче величезні обвуглені лозини. Це було порівняно свіже згарисько, мабуть, осінне. Попіл під лапами Барі ще виявився досить м'яким. Крізь цю чорну місцину протікав струмок, над яким висіло синє небо й сяяло ясне сонце. Барі тут сподобалось. Лисиця, вовк, лось, північний олень покинули цю мертву землю. Лише на́рік довколишні землі стануть придатними для полювання, але тепер вони геть пустинні. Навіть сови не знайшли б тут собі їжу.

Барі принадило сюди чисте барвінкове небо, сонце й м'яка приємна земля. Після всіх болісних поневірянь у лісі тут було так добре! Він і далі йшов уздовж потоку, хоча знайти тут

бодай щось поїсти було неможливо. Вода стала темнішою, течія сповільнилася. Русло річки загромаджувало обвуглене сміття, що падало туди, коли горів ліс, а береги були м'якими й брудними. За деякий час Барі зупинився й озирнувся, та вже не побачив зеленого лісу, звідки вийшов. Він лишився самотнім у цій безрадній пустелі звуглених дерев, де було тихо, як у могилі. Ані найменший щебет пташки не порушував тиші. Ступаючи по м'якому попепу, Барі не чув власної ходи. Але він зовсім не боявся, адже був певен, що саме тут перебуває в безпеці.

Якби ж тільки можна було знайти хоч щось поїсти! Ось про це весь час думав Барі. Інстинкт ще не підказав йому: саме тут, у всьому тому, що він бачив навсібіч, його й підстерігав жорстокий голод. Вовчєня йшло далі, усе ще сподіваючись знайти бодай що-небудь придатне для споживання. Та після кількох годин блукань надія почала згасати. А тим часом сонце опускалось у надвечір'я, кидаючи на небосхил бузкові барви. Легкий вітерець пробіг верхівками обгорілих дерев, стало чутно, як з них із тріском стали відвалюватися засохлі гілки.

Барі більше не міг іти далі. За годину до появи перших зірок, знесилений і голодний, він повалився прямо на землю. Сонце зайшло за ліс. Місяць вплив на сході. На небі зійшов зоряний посів, і всю ніч Барі провалявся, наче мертвий. А коли настав ранок, він піднявся й ледве доволочився до струмка, щоб попити. Зібравши останні сили, Барі поплуганився далі. Боротися за життя до останнього спонукав його вовк, що сидів усередині нього. А от собачє єство хотіло розплататись і спокійно померти. Але вовча іскра палала в ньому дужче. Зрештою, вона й перемогла, а з нею виграв і Барі. Пройшовши з півмилі, він знов опинився в зеленому лісі.

У лісах, як і у великих містах, випадок має важливе значення, часом непередбачено впливаючи на події. Якби Барі зайшов у ліс хоч би на півгодини пізніше, то помер би від надзвичайного виснаження. І мови не могло бути, щоб уполювати рака чи схопити навіть слабєсєнку пташку. Але він з'явився саме

в той час, коли горностай Сікус'ю, цей маленький лісовий кровожера, розправлявся зі своєю здобиччю.

Це відбувалося за сто ярдів від місця, де, розпростершись під гілками смереки, Барі був готовий спустити дух. Сікус'ю у своєму роді був великоможний мисливець. Його тіло мало близько семи дюймів завдовжки, з довгим тонким хвостом з чорним пензликом на кінці. Важив він від сили п'ять унцій. Горностай міг легко поміститися в маленьких долонях дитини, а його загострена голівка зі злими червоними очима-намистинками могла пролізти крізь будь-який отвір, навіть в один дюйм у поперечнику. Кілька століть поспіль ця тваринка творила історію. У часи, коли її шкурка цінилася на вагу золота, сміливі мореплавці з принцом Рупертом на чолі вирушили на кораблях у небезпечну подорож. Саме він, цей маленький горностай, був призвідником того, що утворилася велика Компанія Гудзонової затоки, а згодом була відкрита й досліджена половина континенту. Майже три століття він боровся з мисливцями за своє право на існування. А тепер, коли горностаїв більше не оцінювали на вагу золота, залишався найрозумнішим, найхоробрішим і найнешаднішим із усіх створінь, що коли-небудь існували на землі.

Коли Барі лежав під деревом, Сікус'ю саме підповзав до своєї здобичі. Це була велика товста куріпка, що стояла під заростями смородини. Певно, ніхто у світі не міг би розчути, як рухається Сікус'ю. Він шмигав, як тінь: сіра пляма тут, яскравий спалах там, ось уже причаївся за пеньком завбільшки в людський кулак, ось з'являється перед очима, а за мить зникає, як і не було його зовсім. Отак непомітно проповз горностай цілих п'ятдесят футів до куріпки, і тепер його відділяли від жертви якихось футів три. З такої відстані лишалося тільки кинутися до горла напівсонної куріпки й уп'ястися голкуватими зубами в плоть.

Сікус'ю був готовий до того, що мало статися потім. Завжди, коли він нападав на Напанао, лісову куріпку, її сильні крила починали щосили махати — такий був уроджений

інстинкт. Так сталося і тепер: куріпка почата хлопати крилами, а Сікус'ю лише міцніше чіплявся зубами в її горло. Крихітні гострі кігті горностая впиваються в жертву, наче руки. Сікус'ю полетів разом із нею в повітря, запускаючи все глибше свої зуби, доки нарешті вони не опинилися за сто ярдів від того жахливого місця, де горностай учепився Напанао в горло. І от тільки там обидвоє й чвохнулися на землю.

Місце, де вони впали, було менше як за десять футів від Барі. Якусь мить він дивився на бурхливу купу пір'я, не зовсім розуміючи, що їжа ледь не сама залітала йому в рот. Напанао вмирала, але й досі боролася, судомно розмахуючи крилами. Барі непомітно піднявся й, зібравши всі свої сили, кинувся на куріпку. Його зуби вп'ялись у пернаті груди — і лише тепер він побачив Сікус'ю. Горностай послабив мертву хватку з горла куріпки, і його дикі крихітні очі на мить утупилися в очі Барі. У них горностай побачив надто велике бажання вбити, тож він, сердито пискнувши, відступив назад. Крила Напанао ослабли, тіло більше не тріпалося. Куріпка була мертва. Барі не відпускав її, доки повністю в цьому не переконався. А тоді почав свій бенкет.

З думками про вбивство Сікус'ю блукав десь зовсім поруч, розмахуючи хвостом то там, то тут, але підійти до Барі ближче, ніж на кілька кроків, не наважився. Його очі були червоніші, ніж завжди, раз по раз він видавав різкий, сповнений люті писк. Уперше за своє життя мисливець був такий роздратовний! Це щоб у нього вкрали жирну куріпку, наче податок якийсь справили — ніколи раніше того не було. Він жадав накинутися на Барі й учепитися йому в горло. Але Сікус'ю був не Наполеон, і наважитися на свою вирішальну битву під Ватерлоо ніяк не міг. Сову би поборов, навіть міг би дати бій старшому брату і своєму смертельному ворогові — норці. Але в Барі він упізнав вовчу породу й, притлумивши свою злобу, тримався на відстані. За деякий час горностай охолов, сказати б, збайдужів до Барі й куріпки й вирушив на лови в інше місце.

Барі з'їв третину куріпки, а інші дві третини ретельно зібрав і приховавав про запас під стовбуром великої смереки. Потім він поспішив до струмка напиться. Відтепер світ став для нього іншим. Зрештою, міра щастя дуже сильно залежить від того, який ківш лиха ти випив. Зла недоля й безталання — мірило майбутнього успіху та щастя. Так було і з Барі. Сорок вісім годин тому повний шлунок не зробив би його навіть на десятину таким щасливим, як тепер. Тоді він журився за мамою, відтепер його найбільшою пристрастю в житті стала їжа. У певному розумінні цей поворот долі, коли Барі мало не помер від виснаження й голоду, надав йому безцінний досвід, перетворивши його на справжнього чоловіка чи, краще сказати, дорослого вовкопса. Він міг би на довгий час розлучитися з матір'ю, але ні за що на світі не погодився б знову пережити розлуку з нею в такі дні, як учора й позавчора.

По обіді Барі задрімав поряд зі своєю прихованою здобиччю. Прокинувшись, розгріб куріпку й гарненько повечеряв. Коли настала його четверта самотня ніч, він уже не ховався, як три попередні ночі перед цим, відчуваючи в собі незвичне збудження. Коли на небі зійшов місяць і висипали зорі, Барі став прогулюватись узліссям, заходячи навіть на згарисько. Цілком із новими відчуттями вчував він далеке виття вовчої зграї, що збиралася на полювання. Слухав примарне совине угукання, уже не тремтячи зі страху. Різні звуки й безголосся тепер перетворилися для нього в нову й багатозначну музику.

Наступні день і ніч Барі блукав поблизу сховку. Лише коли з'їв останню кістку, то рушив далі. Тепер він мандрував у таких місцях, де знайти собі їжу проблемою не було. Тут жили рисі, а там, де рисі, водяться й зайці. Коли зайців стає менше, рисі переміщуються на нові, багатші на дичину мисливські угіддя. Заець-біляк розмножується протягом усього літа, тож Барі відчув себе, наче в країні достатку. Йому було неважко вполювати й убити молоде зайченя. За тиждень він уже нагуляв собі тіла, стаючи з кожним днем усе сильнішим.

І весь цей час, наснажений духом пригод, усе ще маючи сподівання знайти старий дім і свою матір, подорожував на північний схід.

Так Барі потрапив у край, де мішанець за походженням П'єро порозкладав свої пастки.

П'єро ще два роки тому вважав себе одним із найуспішніших людей цієї великої дикої місцевості. Та було це до того, як прийшла *La Mort Rouge* — червона смерть. П'єро був напівфранцуз, що, одружившись із донькою вождя індіанського племені крі, багато років у щасті й достатку прожив із нею в хижці на Грей-Лун. Чоловік у своєму житті гордився трьома речами: дружиною Вйолою, донькою й своєю репутацією видатного мисливця. Доки не прийшла червона смерть, життя його повністю влаштувало. Саме тоді, два роки тому, віспа забрала його високородну дружину. Він, як і раніше, жив у маленькій хижці на Грей-Лун, але це вже був геть інший П'єро. Його серце було розбите, і, якби не треба було жити заради доньки, він давно б і сам помер. Дружина назвала її Непісе, що означає Верба.

Шістнадцятирічна Непісе й справді росла, як верба, була струнка, як лозиночка. Вона ввібрала в себе красу матері й дещо від батька-напівфранцуза. Мала чудові, великі, темні очі й дивовижної краси волосся. Якось агент із Монреалю, випадково забрівши сюди в пошуках товарів на обмін, навіть надумав був купити її коси. Та П'єро, побачивши, як той уп'явся у дві блискучі, довгі, майже до колін, коси, кожна завтовшки з людський кулак, із холодним блиском в очах відрізав:

— Non, M'sieu¹, вони не для обміну.

Два дні по тому, як Барі ввійшов у землі, усіяні пастками, П'єро повернувся з лісів із неспокійним виразом обличчя.

— Хтось повинищував молодих бобрів, — пояснив він Непісе французькою. — Це рись чи вовк. Завтра...

¹ Ні, мсьє (*фр.*).

Чоловік стеновав плечима й усміхнувся, дивлячись на доньку. Непісе й собі щасливо усміхнулась у привітні уста й промовила мовою крі:

— Ми йдемо на полювання!

Коли П'єро так усміхався й починав речення із «Завтра», це завжди означало, що вона може піти з ним на пригоди.

Наприкінці другого дня Барі перетнув Грей-Лун через міст, перекинутий між двома деревами. Відразу за мостом була невелика галявина, на її краю Барі й зупинився, щоб насолодитися рожевим надвечірнім сонцеграєм. Коли він стояв так, нерухомо, наслухаючи, із опущеним низько хвостом, настовбурченими вухами, довго вивіряючи нюхом нову країну, що розкривалася перед ним на півночі, — ніхто в цьому лісі не взявся б стверджувати, що бачить молодого вовка.

Ховаючись у густих заростях ялівцю за сто ярдів від Барі, П'єро й Непісе бачили, як він переходить через міст. Тепер настав слухний час, і чоловік націлив рушницю. Тоді Непісе м'яко торкнулася його руки й, трохи хвилюючись, прошепотіла:

— Дозвольте мені вистрілити. Я можу його вбити!

Усміхнувшись до себе, П'єро передав рушницю доньці. Уважай, тепер вовча вже мертва: з такої відстані Непісе могла влучити в малесеньку ціль дев'ять разів із десяти. Тож, влучно прицілившись, дівчина сміливо натисла вказівним пальцем на спусковий гачок.

Розділ 5

Барі відчув удар кулі раніше, ніж до нього долетів звук пострілу. Куля збила Барі з ніг, він перевернувся в повітрі, а тоді впав на землю й покотився, ніби отримав тяжкий удар дубиною по голові. Якусь мить нічого не відчував, а потім біль, наче розпеченим ножом, пройняв його наскрізь. Со-

баче ество переважило вовка, і він із дикими щенячими криками став корчитися на землі.

П'єро й Непісе вийшли зі своєї засідки в чагарях ялівцю. Очі в дівчини виблискували з гордості, що вона так влучно встрелила в ціль. Але вона негайно ж і затамувала подих. Її смагляві пальці вчепились у дуло рушниці. Схвальна усмішка завмерла на губах у П'єро, коли до них долинули голосні крики Барі.

— Собача́! — скрикнула Непісе мовою крі.

П'єро перехопив у неї рушницю.

— Чорт його бери! Пес! Собача́! — вигукнув він.

Здивований П'єро кинувся до Барі, який до того часу очунав. Вовчук побачив, як до нього через галявину прямують не знані йому досі лісові чудовиська. Перелякано скиглячи, він кинувся від них у густу тіняву заростей смереки, що росли біля струмка, і спробував заховатися там якнайдалі. Сонце до того часу вже майже зайшло. Кілька днів тому його кидало в дроз при вигляді ведмедя й лося, але зі справжньою небезпекою він зустрівся вперше тільки тепер. І вона була дуже близько. Барі чув, як тріщали гіллячки під цими двоногими звірами, що йшли в його бік. Вони видавали дивні страшні звуки ледь не біля його вуха! І раптом вовчук, сам того не чекаючи, провалився в якусь нору.

Барі немало пережив, коли в нього з-під ніг несподівано вислизнув ґрунт, та він навіть не пискнув. У ньому знову прокинувся вовк. Саме це змусило Барі будь-що лишатися там, де був, не рухаючись, не видаючи ні найменшого звуку й навіть, якщо знадобиться, не дихаючи. Голоси стали лунати прямо над ним; дивні ноги зупинились уже біля самої нори, де він лежав. Трохи висунувшись зі свого сховку, вовчук міг розглянути одного зі своїх ворогів. Це була Непісе-Верба. Вона стояла до нього так, що останні промені сонця лягали їй просто на обличчя. Барі несла була відірвати від неї очей.

Попри дедалі більший біль, він відчув якесь дивне зачарування. Потім дівчина приклала до губ долоні й тихим

жалісливим голосом, сповненим сердечного співчуття стала його кликати:

— Собача́... Собача́... Собача́!..

А тоді почувся інший голос, не такий і страшний, проти тих звуків, що їх уже чув у лісі.

— Ми не знайдемо його, — сказав цей голос. — Він пішов умирати. Даремно ми стріляли. Кепські справи. Ходімо, доню.

У тому місці, де стояв Барі, коли в нього вистрілили, П'єро виявив березову гілку, що, наче ножем, була зрізана кулею Непісе. Дівчина все зрозуміла: гілка завтовшки з палець прилягла на себе постріл і тим урятувала Барі від неминучої смерті. Непісе повернулася назад і знову покликала:

— Собача́... Собача́... Собача́!..

У її очах уже не відчувалося спраги полювання.

— Однаково він тебе не зрозуміє, — сказав П'єро, ідучи галявиною. — Він дикий, мабуть, від вовчиці. Можливо, зі зграї Кумо, що всю минулу зиму полювала тут.

— Він може померти...

— Так... Він, найпевніше, не виживе.

Але Барі й гадки не мав умирати. Цей звір був надто молодий, щоб померти від кулі, що пройшла крізь м'яку плоть його передньої ноги. Рана була завглибшки до кістки, але та лишилася неушкодженою. Він почекав, коли на небі зійшов місяць, і тільки тоді виповз зі своєї нори.

Його лапа занімала, з неї перестала вже текти кров, але по всьому тілу віддавало важким болем. Соби, що літали біля нього ледь не перед самим носом, не могли заподіяти йому шкоди, бо, незважаючи на те, що найменший рух завдавав йому нестерпної муки, Барі все-таки наполегливо скакав туди-сюди, чим неабияк збивав їх із пантелику. Вовчук інстинктивно відчував, що коли піде з цієї нори, то уникне небезпеки. І справді, покинувши нору, він, сам того не знаючи, врятувався. Адже тією ж дорогою трохи згодом ішов, щось мугикаючи собі під носа, добросердий вайлуватий їжатець. Дійшовши до нори, той важко в неї шубовснув.

Якби Барі в ній лишився ще кілька хвилин, то був би весь обтканий голками, і цього разу, звісно, мав би померти.

Ще й з іншої причини рух був для Барі корисний. Він не давав його рані «зсідатися», як казав П'єро. Поранення було швидше болюче, ніж серйозне. Першу сотню ярдів вовчєня прошкандибало на трьох лапах, а тоді дійшло висновку, що можна вже ступати й на четверту. З півмилі Барі пройшов уздовж струмка. Щоразу, як якась гілка чагарника зачіпала його за поранене місце, він огризався, клацаючи її зубами, та замість того, щоби скавуліти від страждань, тільки глухо бурчав і міцно стискав зуби. Тепер, після втечі з нори, стало зрозумілим, що постріл Непісе збурих кожну краплю його вовчої крові. У ньому все більше росла страшна злість, і не проти когось конкретного, а проти всіх і кожного. Це було зовсім інше відчуття, ніж коли він бився з совою. Цієї ночі собачого ества в ньому як не було. Барі зазнав стількох лихих пригод, йому так тепер боліла підстрелена нога, що це все пробудило в ньому дикого мстивого вовка.

Це вперше у своєму житті він подорожував уночі, але цього разу зовсім не боявся, що хтось зможе напасти на нього в темряві. Найпохмуріші тіні вже більше його не лякали. У ньому боролися дві його природи — вовка й собаки, — і вовк виявився переможцем. Час від часу він зупинявся, щоби залізати свою рану, тоді злісно гарикав, наче відчуваючи до неї особисту неприязнь. Якби це бачив або чув П'єро, то швидко зрозумів би, що й до чого, і сказав би: «Нехай здихає! Жоден кийок не виб'є з нього диявольського духу!»

Годиною пізніше в такому ж кепському гуморі Барі вийшов із непроглядного лісу, де протікав струмок, на відкриту місцину, що тяглась уздовж невисокого гірського хребта. Це була невеличка долина, де полювала величезна білосніжна сова Угуміс'ю. Угуміс'ю вважався місцевим патріархом. Він був такий старий, що заледве бачив перед собою. Тому ніколи не полював разом з іншими совами, не ховався в темній хвої смерек чи ялівців, не літав безшумно ночами, чатуючи на

здобич. Його зір був такий слабкий, що з вершини смереки він не розгледів би навіть зайця, а лисицю прийняв би за мишу.

Такий старий Угуміс'ю, навчений за своє довге життя тяжким досвідом, міг полювати тільки із засідки. Тому він ховався в траві й цілими годинами, не видаючи ні найменшого звуку й не ворущачи жодною пір'їнкою, з ангельським терпінням вичікував, коли до нього підійде якийсь маленький звір. Іноді він помилявся. Наприклад, одного разу напав на рись, прийнявши її за зайця, через що позбувся ноги. Тож тепер птах, дрімаючи вдень на гілці дерева вниз головою, чіплявся за неї лише однією ногою. Шкутильгаючи, майже сліпий і такий старий, що навіть повилазило пір'я на вухах, він усе-таки зберіг у собі велетенську силу, і коли був розлючений, то клацання його дзьоба було чутне на двадцять ярдів накруги.

Три ночі не мав Угуміс'ю мисливського щастя, а цієї ночі йому не таланило особливо. Повз нього пробігло двоє зайців, і на обох він напав зі своєї засідки. Перший легко уникнув совиних пазурів; другий теж утік, залишивши в дзьобі нападника трохи шерсті. Угуміс'ю був голодний, аж живіт до спини тягло, і коли до нього став підходити Барі, вирішив зігнати на ньому злість за всі свої невдачі.

Але якби Барі сам помітив Угуміс'ю під темним кущем і зрозумів, що той готується кинутися на нього зі своєї засідки, то й тоді навряд чи змінив би свій напрямок. У ньому самому завирувала кров. Він також був не проти з ким-небудь побитися.

Угуміс'ю своїм слабким зором побачив нечіткі обриси чиєїсь постаті, що простувала долиною й нарешті порівнялася з місцем засідки. Сова насторожилася. Наїжачивши пір'я, вона стала схожою на величезну кулю. Її майже сліпі очі засвітилися, як два блакитнаві вогняні озерця. Футів за десять від неї Барі зупинився, щоб залізати свою рану. Птах, затамувавши подих, став чекати. Барі знову рушив у дорогу й, не пройшовши й шести футів, почув, як на нього зі страшним громовим гуком могутніх крил кинулася величезна сова.

Цього разу Барі не зронив ні найменшого звуку болю чи страху. Жоден мисливець ніколи не чув, щоб пійманий у пастку вовк коли-небудь просив відпустити його на волю, чи скавулів, коли в нього потрапила куля, чи просив пощади, як били кийком. Він завжди вмирає, безмовно ощиривши зуби. Тієї ночі Угуміс'ю напав на вовчєня, а не собача́. Першим випадом Барі був збитий із ніг, і за деякий час птах огорнув його широко розпростертими величезними крилами. Підібгавши його під себе, сова намагалася вчепитися в нього своєю єдиною лапою, люто дзьобаючи по спині.

Одного тільки удару цим дзьобом десь біля голови було б досить, щоб покласти зайця на місці, але при першому ж нападі сова зрозуміла: у неї під крилами зовсім не заєць. Люте гарчання було відповіддю на ці удари, й Угуміс'ю відразу ж пригадалися і рись, і відірвана нога, і те, як йому ледве вдалося врятувати свою шкуру й забратися від звіра геть. Старий харцизяка засурмив на відступ, але теперішній Барі вже не був тим, що колись бився з Папаючіс'ю. Досвід і поневіряння загартували його, зробили старшим. Його щелепи перейшли вже від лизання кісток до їх розгризання, і перш ніж Угуміс'ю встиг відчепитися від нього, якщо тільки він збирався це зробити, ікла Барі з лютим завзяттям уже встромилися в його єдину ногу.

У нічній тиші було чути, як сова ще голосніше забила своїми крилами. На хвильку чи дві Барі довелося міцно заплющити очі, щоб Угуміс'ю не вибрав їх дзьобом. Але вовчєня міцно вчепилося ворогові в лапу, і коли його зуби дійшли до м'яких частин ноги нічного розбійника, переможно загарчало. На щастя Барі, він схопив Угуміс'ю саме за лапу, і тепер зрозумів, що його перемога над совою залежатиме від того, як довго зуміє тримати у своїй пащі цю ногу. Стара сова не мала іншої лапи, щоб захищатися нею, і, будучи піймана за іншу лапу, уже не могла вразити Барі навіть дзьобом. Тож вона продовжувала гучно плескати своїми чотирифутовими крилами.

Крила здіймали навколо Барі велику бучу, але не могли заподіяти йому ні найменшої шкоди. Він усе глибше встромляв свої ікла. Гарчання стало ще злостивішим, коли вовчєня скуштувало совиної крові, і всім його нутром раптом пробігло пристрасне бажання погубити це нічне чудовисько, наче смерть цього створіння могла винагородити його за всі біди й незгоди, що він їх пережив, відколи втратив матір.

Угуміс'ю досі ніколи не зазнавав такого страху, як тепер. Рись схопила його одного разу, та все-таки лишила живим, хоч і навіки кульгавим. Але рись не гарчала, як це тепер робив супротивник, і не чіплялась у нього мертвою хваткою. Тисячу й один раз ночами Угуміс'ю чув вовче виття. Інстинкт підказував йому, що воно має означати. Сова бачила, як іноді вночі проходили повз неї вовчі зграї, і щоразу, як це траплялося, вона глибше забивалася від страху в тінь. Для неї, як і для інших диких істот, вовче виття означало смерть. Але допоки ікла Барі не вп'ялись у її лапу, вона ще по-справжньому не знала, що таке страх перед вовками. Знадобилися б цілі роки, щоб утовкмачити їй у не надто рясну на розум голову цей страх. Але тепер вона зрозуміла, що це. Найбільший у житті страх розчепіреною п'ятірнею пройшовся по її нутрощах.

І раптом Угуміс'ю перестав лопотіти крилами по Барі й піднявся в повітря. Немов величезні віяла, могутні крила розрізали повітря, і от Барі відчув, як більше не торкається землі. Утім відпускати свою жертву він і не думав, а вже за хвилику чи дві вони знову гепнулися на землю.

Угуміс'ю спробував знову. Цього разу він був успішнішим, злетівши в повітря разом із Барі на цілих шість футів від землі. Та вони все ж таки знову впали. Утретє старий розбійник намагався розгорнути крила й звільнитися від хватки Барі. А тоді, так і не змігши цього зробити, змучений, він упав, розпростерши велетенські крила, шиплячи й махаючи дзьобом.

Під цими крилами в мозку Барі розворушився хижий мисливський інстинкт. На півмиті він ослабив хватку на

нозі й спробував учепитися зубами трохи вище. Та невдало: схопитися поталанило лише за пір'я. Будучи такою ж швидкою, як і Барі, сова тут-таки скористалася моментом. У змиг ока вона вирвалася від нього й злетіла вгору. Різкий смик — і пір'я вирвалось із її тіла. А Барі лишився на полі битви сам.

Барі не вбив, а втім, зостався переможцем. Настав його перший великий день, чи то пак ніч. Світ, неозорий, як і сама ніч, обіцяв йому щось нове. За деякий час він сів і став нюшкувати повітря, намагаючись визначити, куди подівся його ворог. А тоді, наче викликаючи пернате чудовисько на бій, щоб довести почате до кінця, підняв свою щенячу мордочку до зір і вперше в житті завив по-вовчому.

Розділ 6

Бій Барі з Угуміс'ю став для вовчука хорошими ліками. Це не лише надало йому впевненості в собі, а й очистило його кров від гарячкової скверни. Він більше не огризався й не гарчав на речі, що траплялися йому дорогою протягом ночі.

Це була божественна ніч. Місяць світив прямо над головою. Небо всипали ясні зорі, на відкритій місцині було видно, наче вдень, хіба світло тепер було м'якшим і красивішим. Навкруги панувала тиша. Вітер не тривожив верхівки дерев, і Барі здавалося, що його завивання на місяць має відлунюватися аж на краю світу.

Час від часу Барі чув різні звуки, тож постійно зупинявся, уважно прислухаючись. То до його вух долинуло довге тихе мукання лосихи вдалині, то він, проходячи повз маленьке озерце, почув, як скидається риба, а раз учув різкий стукіт рога об ріг: це за чверть милі від Барі двоє самців, не зійшовшись у думці про щось, намагалися так усунути протиріччя. Але чув він також, як вили вовки, і це змусило його сісти й довго слухати. Тоді його серце билося, мов несамовите, і цього щеня аж ніяк собі пояснити не могло. Це був поклик

його породи, що повільно, але впевнено розворушував у ньому справжнього вовка.

Барі все ще був мандрівником — пупамутао, як кажуть індіанці. Його надихав «дух пригод», що завжди хвилює кожну істоту дикої природи, тільки-но вона стає в змозі подбати про себе. Цілком можливо, що це задум самої природи, що таким способом розриває занадто близькі родинні стосунки й уберігає від такого небезпечного кровозмішання. Як і будь-який молодий вовк, що шукає нових мисливських угідь, чи лисичук, який відкриває перед собою новий світ, Барі не мав у своїй мандрівці ні конкретного методу, ні певного розрахунку. Він просто собі «подорожував», ідучи вперед і вперед. Йому хотілося чогось незвіданого, і це бажання підтримувалося його вовчим єством.

Зорі й небо наповнювали Барі якимось дивним незвіданим бажанням чогось досягти. Далекі звуки, що долинали до нього, ще більше свідчили про його самотність. Інстинкт підказував, що тільки блукання з місця на місце допоможе знайти те, що не давало спокою. Він уже не сумував ні за Казаном, ні за Сірою Вовчицею, ні за рідним домом чи материнською ласкою. Тепер, коли його вовча лють знайшла вихід у битві з Угуміс'ю, у ньому знову заговорило собаче єство, що прагнуло спілкування. Йому хотілося любити, дружити з кимось, до когось притиснутись — хай би то була істота з пір'ям чи хутром, з пазурами чи копитами.

Йому було боляче від кулі Верби та після битви із совою, тож удосвіта він ліг під гіллястою вільхою на краю ще одного невеликого озера й відпочивав там до полудня. Потім Барі нишпорив в очереті й прибережних лілях, шукаючи їжі. Йому вдалося знайти мертву, частково об'їдену щуку, і він доїв її до кінця.

По обіді його рана боліла вже не так сильно, і до вечора вовчук уже майже не зважав на неї. З часу того випадку з пострілом Непісе, що мало не закінчився трагічно, він подорожував переважно в північно-східному напрямку, ін-

стинктивно йдучи за потоком води. Але просувався повільно: коли знову настала темрява, то був не більше, як за вісім-десять миль від тієї нори, куди був упав після того, як Верба поцілила в нього.

Цієї ночі Барі далеко не йшов. Те, що рану він дістав у сунтинках, а битва з Угуміс'ю була ще пізніше, зробило його обережним. Досвід навчив вовчука, що темні тіні й чорні ями в лісі могли таїти в собі небезпечні засідки. Він уже не боявся, як колись, але за останній час мав задосить битв, тож був украй обережний, щоб не потрапити в чергову халепу в темряві. Дивний інстинкт змусив його шукати пристанища на вершині величезної каменяки, куди й залізти було нелегко. Можливо, тут був якийсь незримий зв'язок з тими давніми днями, коли Сіра Вовчиця, уперше ставши матір'ю, улаштувала собі лігво на вершині скелі Сонця, що височіла над лісовим світом, частиною якого була разом із Казаном, і де пізніше її осліпила в битві рись.

Та скеля Барі не височіла на сто футів над рівниною, будучи заввишки лише в людський зріст. Вона стирчала біля самісінького струмка, а позаду ріс смерековий ліс. Багато годин Барі не спав, а лише насторожено лежав і прислухався до кожного звуку, що лунав з темного світу навкруги нього. Цієї ночі така пильність була не просто цікавістю. Його знання надзвичайно розширились в одному напрямку: він зрозумів, що був дуже маленькою частинкою всієї цієї прекрасної землі, що лежала під зорями й місяцем, і насправду жадав познайомитись із нею до кінця, але вже без усяких бійок і поранень. Вовчук уже знав, що означають сірі тіні, які час від часу безмовно вилітали з лісу на місячне світло. Цими чудовиськами були сови, а з ними він уже стикався в бою. Барі чув, як об землю цокають копита, крізь густі чагарники продираються огрядні тіла, а тоді до нього знову долинуло мукання лося. До нього долітали також і не знані досі голоси: різке тьяккання лисиці, неземне глузливе кряккання полярної гагари десь на озері за півмилі від нього, жалібне нявкання

рисі, що долинали з боку лісу за цілу милю звідси, низьке протяжне каркання дрімлюг, які літали між ним і зорями. Він почув дивний шепіт у кронах дерев: так розмовляв із гіллям вітер. А от неждано-негадано із самого серця мертвої тиші до скелі Барі вискочив олень і, зачувши в повітрі вовчий запах, із жахом помчав геть.

Усі ці звуки набули для Барі конкретних значень. Він став швидко розуміти дику природу. Його очі світилися новим блиском, кров збуджено вирувала в жилах. Часто протягом багатьох хвилин він лежав, майже не рухаючись. Але з-поміж усіх цих звуків, що долинали до нього звідусіль, найсильніше враження на нього справляло вовче виття. Знову й знову він услухався в нього. Це виття лунало то ген далеко, так, що Барі чув лише легкий шепіт, то так гучно, ніби вовки засапано бігли поруч із ним, женучи перед собою здобич, вили на все горло, полум'яно запрошуючи із собою на дику оргію і його, щоб і він скуштував теплої крові. Вони його кликали, кликали, кликали... Це був поклик його рідні — кість від кості, плоть від плоті — поклик дикої сміливої мисливської зграї, що до неї колись належала і його мати! Це був голос Сірої Вовчиці, яка розшукувала сина серед ночі; це її кров запрошувала його долучитися до Братства вовчої зграї.

Слухаючи цей поклик, Барі тремтів. У його горлі чулося тихе, здавлене виття. Він стояв біля крутосхилу й хотів піти: сама природа змушувала його кинути все й бігти. Але в ньому існувало два різних ества, а це означало внутрішню боротьбу. Собака, що жив усередині, мав приглушені, чи то пак приспані інстинкти, і саме цей собака й утримував Барі всю цю ніч на вершині скелі.

На ранок Барі знайшов уздовж струмка багато раків і, наївшись досхочу їхнього соковитого м'яса, зрозумів, що вже ніколи не буде голодний знову. Востаннє так досхочу він наїдався відібраною в горностая Сікус'ю куріпкою.

Уже надвечір'ям Барі вийшов на ту частину лісу, де було дуже тихо й спокійно. Струмок тут уже глибшав. Місцями

його береги утворювали маленькі озерця. Двічі вовчєнати доводилося робити великий гак, щоб обійти ці водойми. Воно йшло дуже тихо, прислухаючись і спостерігаючи. Відтоді, як того нещасливого дня малюк залишив свій рідний барліг під вітроломом, він ще жодного разу не почувався вдома, як оце тепер. Здавалося, що вовчук бродить давно знаними місцями, де неодмінно знайде собі друзів. Можливо, це була ще одна дивна таємниця інстинкту, чудо природи, бо на той час Барі перебував у володіннях старого Щербатого Зуба. Саме тут полювали його батько й мати за кілька днів до його народження. Неподалік цього місця відбулась у воді битва Казана й Щербатого Зуба, коли першому вдалося врятуватися.

Барі цього не знав і ніколи не дізнається. Як ніколи не знатиме, що йшов старими стежками. Але щось усередині якомсь дивно його хвилювало. Він понюхав повітря, наче відчув у ньому дух знайомих речей. Це був тільки якийсь легкий нечіткий запах, передчуття чогось таємничого.

Вовчук ступив у відвічний ліс. Тут не було підліска, і він ішов під деревами, наче у великій печері, а крізь її дах то тут то там пробивалося сонячне світло й золотими плямами лягало на землю. З добру милю Барі прошкував спокійно, не зустрічаючи нікого, крім кількох прудких птачешок, що швидко сновигали в повітрі. Не почулося тут за цей час ані найменшого звуку. І ось, нарешті, вийшов до тихого широкого озерця. Навколо водойми росла суцільна стіна вільхи й верболозу. Барі побачив, як на воду лягали промені вечірнього сонця, і несподівано для себе почув ознаки життя.

Мало що змінилось у колонії Щербатого Зуба відтоді, як йому довелося захищатися від ворожих нападів Казана та видри. Старий бобер ще постарішав і потовстішав. Узявши за звичку більше спати, він, либонь, став менш обережним, бо спокійно дрмав на своїй величезній, зробленій із бруду й гілок греблі, коли раптом на високому березі за футів тридцять-сорок з'явився Барі. Вовчєня так тихо підійшло

до колонії, що жоден із бобрів його не побачив і не почув. Воно лягло на живіт, сховавшись у високій траві, що росла біля берега, і цікавим оком стало стежити за кожним рухом. Ось прокинувся Щербатий Зуб. На хвильку він став на короткі задні лапи, наче солдат на чатах, постукав своїм плоским жирним хвостом і, голосно свиснувши, з плюхом пірнув у ставок.

І тоді Барі здалося, що вся водойма раптом ожила бобрами. Голови й тулуби почали сновигати у воді туди-сюди, то ховаючись, то знову з'являючись. Ці вечірні забави членів усієї колонії його немало бентежили й дивували. Хвости вдарялись об воду, наче пласкі дошки. Дивні посвистування чулися над бризками. Аж раптом гра враз припинилась. Усіх бобрів, імовірно, було близько двадцяти, не рахуючи молоді. І всі вони, наче наперед умовившись чи почувши чийсь беззвучну команду, заспокоїлися в одну мить, і на всьому озерці запанувала цілковита тиша. Деякі бобри зникли під водою, та більшість виповзла на берег.

Не гаючи часу, усі взялися до роботи. Барі став прислухатися й пильно дивитися. Та найбільше, що міг почути, — шелест трави, де сам ховався. Він прагнув пізнати цих цікавих нешкідливих істот. Вони його не лякали ні своїм розміром, ні кількістю. Те, що вовчук поведився так тихо, зовсім не свідчило про його побоювання. Навпаки, у ньому зростало бажання якнайкраще ознайомитися з цим цікавим братством чотириногих водяних створінь. Завдяки їм він уже не почувався таким самотнім у цьому великому лісі. А тоді за футів десять від того місця, де лежав, Барі раптом побачив щось таке, що перегукувалося з його щенячим прагненням до спілкування.

Там, на вузькій смузі берега, що височіла над ставком, вайлувато йшло товсте маленьке бобреня Уміск із трьома своїми товаришами. Уміск був устаршки з Барі, може, на тиждень чи два молодший. Але він був повніший і важчий за щеня й майже таких же розмірів ушир, як і вздовж. У всьому світі природа ніколи не створювала симпатичніших чотири-

ногих створінь, як маленькі бобренята і, мабуть, ще ведмежата. На всесвітній виставці бобренят Уміск, напевно, здобув би перше місце. Троє його товаришів були трохи меншими й шкутильгали за ним, видаючи веселі тріскучі звуки й тягнучи за собою пласкі хвости, наче маленькі саночки. Вони були товстенькими й пухнастими і здалися Барі надзвичайно дружлюбними, тож серце його раптово закалатало з радості.

Проте вовчєня не рухалося. Воно ледве дихало. А потім Уміск раптом кинувся на одного зі своїх товаришів і повалив його. Тут-таки двоє інших навалилися на самого Уміска, і всі четверо стали кататися, як кулі, збиваючи один одного з ніг, поплескуючи хвостами й увесь час радісно кувінькаючи. Барі знав, що це була не боротьба, а гра. Підвівшись на ноги, він забув, де був зараз, забув про все на світі, окрім тих пухнастих круглих пустунів. Умить пробачив природі всі пережиті незгоди. Він був уже не боєць, не мисливець і не добувач їжі. Тепер це було просто щеня, що пристрасно бажало погратися з однолітками, і бажання це оволоділо ним сильніше, ніж найстрашніший голод. Барі закортіло кинутися до Уміска та його приятелів і долучитися до їхньої веселої забави. Якби це було можливо, він би, напевно, розповів їм, як покинув свою неньку, рідний дім, як йому довелося зазнати лихих пригод, і що залюбки залишився б із ними назавжди, якщо їхні батьки не будуть проти.

Барі так тихо заскавчав, що Уміск зі своїми друзями його не почули. Вони були дуже захоплені своєю грою. Повільно, м'яко Барі ступнув уперед, тоді ще трохи, ще — і от уже стояв на вузькій смужці берега за півдесятка футів від бобренят. Він нашорошив свої маленькі гострі вушка, випрямив хвоста так рівно, як тільки міг, і кожен мускул у його тілі затремтів у радісному передчутті.

І от нарешті його побачив товстенький Уміск і тут-таки став, як укопаний.

«Вітаю! — сказав Барі, здригаючись усім тілом. — Не проти, якщо і я з вами пограюся?»

Уміск не відповів. Троє його товаришів глянули в бік вовчєняти. Бобренята так і не рухались. Тепер уже чотири пари здивованих очей утупилися в прибульця.

Барі спробував знову потоваришувати, притиснувшись передніми лапами до землі, виляючи хвостом і витягуючи задні ноги. Щоб викликати до себе довіру, він схопив із землі першу-ліпшу гілку.

«Ну, то як? Можна? — просився він. — Я теж умію гратись!»

Щєня підкинуло гілку в повітря, намагаючись цим показати, що й справді вміє бавитись, і раз чи двічі тихенько дзявкнуло.

Уміск і його брати так і стояли, мов половецькі баби.

Аж от раптом хтось помітив Барі. Це був величезний старий бобер, що плив через озерце з молоденьким деревцем у зубах до нової греблі. Умить він розціпив зуби й подивився на берег. А тоді, наче постріл з рушниці, почувся голосний плюхїт хвостом об поверхню води. Це був сигнал тривоги, що в нічній тиші міг бути чутний за кілька миль довкола.

«НЕБЕЗПЕКА! НЕБЕЗПЕКА! НЕБЕЗПЕКА!»

Щойно почувся перший сигнал тривоги, як усюди, у всіх напрямках затарабанили по воді хвости: в озерці, у замаскованих каналах, у заростях вільхи й верболозу. Усі бобри одночасно голосили Уміскові та його друзям:

«РЯТУЙТЕ СВОЇ ШКУРИ!»

Тепер настала черга кам'яніти Барі. Гєть здивований, він побачив, як четверо маленьких бобренят кинулись у воду й зникли. З усіх боків до нього долинали звуки плюхання об поверхню води: старші бобри й собі пірнали під воду. А тоді навкруги запанувала дивна тривожна тиша. Барі тихенько заскавулів, і в цьому скавулінні почувся справжній дитячий плач. Чому Уміск і його товариші так злякались і втекли? Що він зробив їм такого, що вони не захотіли взяти його у свою компанію? І раптом вовчук відчув пустотну самотність, мабуть, навіть ще більшу, ніж тієї першої ночі, коли загубився від своєї матері. Уже зовсім зайшло сонце, засіріло вечірне

небо, а малий усе ще стояв і стояв на місці. Темні тіні лягли на озерце. Барі подивився вглиб лісу, де розтікалися згустки ночі, і голосно безнадійно завив. Він не знайшов дружби. Він не знайшов собі приятелів. Його серце було розбите на друзки.

Розділ 7

Протягом двох чи трьох днів, шукаючи їжу, Барі заходив усе далі від озерця, однак щовечора неодмінно повертався назад. І от третього дня набрів на новий струмок і Вакаю. Потічок був за дві милі вглиб лісу й весело ніс свої води кам'янистим руслом, а береги його були крутими стрімчаками. Він утворював глибокі вири й пінисті перекати, і там, неподалік від водоспаду, де Барі зупинився вперше, повітря тремтіло від сильного гуркоту грому. Тут було значно приємніше, ніж біля темного й тихого струмка бобрів. Тут усе дихало життям, усе вирувало, кипіло — і цей спів і грім води давали Барі нові для нього відчуття. Він повільно та обережно пройшовся вздовж струмка й непомітно для себе натрапив на великого чорного ведмедя Вакаю, що саме важко й зосереджено рибалив.

Вакаю стояв по коліна в затоні, утвореному піщаною обмілиною, і йому надзвичайно щастило. Навіть у ту хвилину, коли Барі з переляку відскочив назад, утупившись у чудовисько, що його був бачив востаннє однієї темної ночі, Вакаю велетенською лапою викинув із води високо в повітря рибу, і та приземлилась на ріньовий берег. Незадовго перед тим форель тисячами пливла сюди на нерест, а тоді швидка течія води заносила багатьох із них у такі затони, звідки важко було вибратись. Товсте гладеньке тіло Вакаю свідчило про те, що він неабияк задоволений такими обставинами. Попри те, що «сезон» ведмежих шкур минув, шкура Вакаю була тонка й чорна.

З чверть години, не менше, Барі спостерігав, як ведмідь ловив рибу з водойми. Коли клишоногий нарешті зупинився,

біля каміння на березі лежало десь двадцять-тридцять рибин. Деякі з них були мертві, інші все ще ворушились і тіпались. Лежачи плазом поміж двох камінців, Барі чув, як ведмідь поїдав свій обід. Хрускіт риб'ячих кісток звучав гарно, а від запаху свіжої риби йому так закортіло їсти, як ще ніколи не хотілося, навіть від запаху раків чи куріпок.

Попри свої значні розміри, Вакаю не був ненажерою. З'ївши четверту рибину, він склав решту в купу, нагрів на неї своїми довгими кігтями піску й камінців, а зверху на довершення справи завалив усе ялицевими гілками. Так риба була повністю схована. Потім ведмідь повільно, незграбно пішов геть у напрямку шуму водоспаду.

Тільки-но Вакаю зник за поворотом струмка, Барі попрямував до купи з гілля. Він повигрибав із-під неї рибу, що була все ще жива. Увесь улов вовчук усмак з'їв.

Тепер Барі зрозумів, що Вакаю вирішив його проблему з їжею, і ні сьогодні, ні другого дня не доведеться повертатися до бобрового ставка. Великий ведмідь постійно рибалив на струмку, тож Барі щодня бенкетував. Вовченяті було неважко знаходити сховки Вакаю. Усе, що йому слід було зробити, це йти вздовж струмка і принохуватися. Деякі з цих сховків були вже старі, і запах від протухлої риби доводив Барі до нудоти. Такі сховки він обминав, але ніколи не пропускав нагоди пообідати свіжою рибою.

З тиждень тривало таке блаженство. А тоді все зійшло нанівець. У житті Барі сталася визначальна зміна, подібна до тієї, що відбувалася в житті його батька Казана, коли той у дрімучому лісі вбив одного нелюда.

Того дня Барі, оббігаючи ристю велику скелю біля водоспаду, опинився віч-на-віч із мисливцем П'єро й Непісе — тією самою дівчиною із зоресяйними очима, що стріляла в нього на краю галявини.

Якби вовчук першим узрів П'єро, а не Непісе, то швидко б повернув назад. Але кров його пращурів знову розбурхала

в ньому дивне тремтіння. Чи те ж саме відчував і Казан, зустрівши першу жінку?

Барі став на місці нерухомо. Непісе була не більше, ніж за двадцять футів від нього. Вона сиділа на яскраво освітленій ранковим сонцем скелі й розчісувала своє чудове волосся. Її очі в одну мить засвітились, наче зорі, а уста розкрилися від здивування й радості. Одна її рука так і лишилася висіти в повітрі, обтяжена чорними блискучими локонами. Побачивши білу зірку на його грудях і білий кінчик на вусі, вона відразу впізнала його. Дуже тихо, сама до себе дівчина прошепотіла: «Собача́». Це був той самий дикий пес! Коли вона підстрелила його, то була певна, що той помер.

Напередодні ввечері П'єро й Непісе збудували собі за скелею курінь. Тепер, стоячи навколінки перед вогнем на білому піску, П'єро готував сніданок у той час, як Верба зачісувала собі волосся. Він підняв голову, щоби щось їй сказати, і побачив Барі. У той момент чари розвіялись. Вовчук помітив, що людинозвір почав підводитися на ноги, й у змиг ока щез.

Непісе була ще швидшою.

— *Dérêchez-vous, mon père!*¹ Це те собача́! Швиденько!.. — вигукнула вона й, мов вітер, помчала за Барі.

П'єро побіг за донькою, захопивши дорогою свою рушницю. Йому було важко наздогнати Вербу. Вона скидалася на дикого духа. Здавалося, що її маленькі ніжки в мокасінах ледь торкалися піску, коли вона побігла довгим берегом. Неможливо було не замилуватися, як розвіювалось, виблискуючи на сонці, її прекрасне волосся. Навіть тепер, у такий бентежний момент, П'єро думав про Мак-Таґарта, керівника факторії Компанії Гудзонової затоки з Лак-Бейна, і те, що він сказав учора. Півночі П'єро пролежав без сну, зціплюючи зуби від самої згадки про це. А сьогодні із самісінького ранку, ще до того, як на них натрапив Барі, він подивився

¹ Швидше, тату (*фр.*).

на Непісе уважніше, ніж будь-коли у своєму житті. Вона була красуня, гарніша навіть за Вйолу, свою вже померлу матір. Це волосся, що змушувало чоловіків витріщатися так, ніби вони не могли повірити в його реальність! Ці очі, як озерця, наповнені зоряним світлом! Своєю тендітністю вона була схожа на лісову квітку! А Мак-Таггарт сказав...

— Швидше, батьку! Він повернув у глуху ущелину. Тепер собача від нас не втече! — раптом почувся попереду збуджений крик дівчини.

Непісе дихала важко, коли її нарешті наздогнав батько. Французька кров палала на її щоках рум'янями, червоними були й губи, а білі зуби виблискували, наче перлини.

— Там! — показала вона.

І вони рушили.

Попереду, рятуючи життя, мчав щодуху Барі. Він інстинктивно відчув, що ці дивоглядні двоногі істоти були всемогутні. І вони його переслідували! Вовчук міг їх чути. Непісе бігла за ним слідом майже так само швидко, як і він сам. Раптом Барі звернув у міжгір'я. Та, пробігши двадцять футів, зрозумів, що далі шляху немає, і повернув навспак. Однак було пізно: вихід із ущелини закривала Непісе. Дівчина тепер була за якихось десять ярдів від нього, П'єро — на крок чи два позаду неї.

— Ось він! Ось! — крикнула Верба.

Затамувавши подих, вона кинулась у зарості молодої ялиці, де миттю раніше зник Барі. Але розмаяне навсібіч, наче величезна павутина, волосся позачіплювалося за кущі. Вона зупинилася, що зібрати його у вузол, а тим часом повз неї пробіг П'єро, коротко кинувши, що сам обнишпорить чагарі. Лише на якусь хвилю волосся дівчини її затримало, а тоді вона знову побігла вперед за татом. П'єро, бувши за ярдів п'ятдесят попереду, крикнув, що вовчук повернув назад. Барі і справді біг тепер своїм слідом, прямо на Непісе. Він не помітив її вчасно, щоб зупинитися або звернути вбік, а тому, біжучи, збив її з ніг. Дівчина впала й повалилася прямо на нього. Кілька секунд вони провалялися впритул одне до одного. Барі ловив

запах її волосся, відчував, як вона намагалася його втримати в руках. Але їй знову перешкодило довге волосся. Потім вовчук таки вислизнув від неї і знову кинувся до глухої ущелини.

Непісе скочила на ноги. Осяяна усмішкою, вона важко дихала. П'єро з тривогою підбіг до неї, а Верба показувала рукою на щось за його спиною.

— Я тримала його в руках, але він мене не вкусив! — сказала засапано вона, а потім, знову показуючи в кінець ущелини, повторила: — Я тримала його в руках, але він мене не вкусив, батьку!

Це було дивно. Дівчина повелася безрозсудно, але щеня її не вкусило! Саме тоді вона глянула на П'єро своїми сяйливими очима й — куди й поділася її усмішка — тихо промовила:

— Барі...

Її рідною мовою це означало «дикий собака» — маленький брат вовка.

— Ходімо, — вигукнув П'єро, — інакше він утече від нас!

Тепер чоловік уже був переконаний в успіху справи. Ущелина так звузилася, що Барі не зміг би вислизнути від них непоміченим. І коли три хвилини потому П'єро й Непісе знову побачили вовчука, той перебував уже в далекому глухому кінці ущелини. Стіни тут піднімалися над ним, як увігнуті краї величезної чашки. Бенкетування рибою й довгі безтурботні години сну зробили його товстим, і тепер він був майже виснажений, марно шукаючи виходу. Непісе негайно ж кинулася на нього, а П'єро, передбачаючи, що Барі може спробувати втекти назад, поспішив ліворуч загородити йому шлях до втечі.

Серед скель Барі намагався знайти, куди ж утекти. За мить він опинився біля входу в ще одну ущелину завширшки в п'ятдесят чи шістдесят футів. Це був вхід до природної в'язниці близько акра за площею, красиве місце, зусібіч, окрім виходу, загороджене стінами скелі. У дальньому кінці шумів водоспад, що спадав бризками каскадів. Трава тут була густа й усипана квітами. У цю пастку П'єро загнав не одного оленя.

Звідси не було ніякого порятунку, крім як попастися на приціл його рушниці. Він покликав Непісе, коли побачив, як Барі заходить, і вони разом піднялися по схилу.

Барі майже досяг краю маленької галявини, та раптом зупинився, і так швидко, що аж сів, а його серце тим часом ледь не вилетіло з грудей.

Прямо на його шляху стояв величезний чорний ведмідь Вакаю!

Десь із півхвилини Барі вагався між двома небезпеками. Позад нього чулися голоси Непісе й П'єро, долинали звуки каміння під їхніми ногами. Його заповонив великий страх. Тоді вовчук глянув на Вакаю. Великий ведмідь не рухався: він теж прислухався. Але для клишоногого було щось три-вожніше, ніж просто звуки. Це був запах, що шугав у повітрі, — запах людини.

Барі, спостерігаючи за ведмедем, побачив, як повільно опускалася його голова, навіть коли кроки Непісе та П'єро ставали все чіткішими. Це вперше вовчєня стояло з великим ведмедем віч-на-віч. Воно спостерігало за ним, як той рибалить, відкормилося на його запасах, але завжди його остерігалось. А тепер у цьому самому ведмедеві Барі розгледів таке, що зовсім усувало страх перед ним і, навпаки, навіювало нове відчуття щирої довіри. Такий величезний і такий сильний, Вакаю навіть не думав тікати від цих двоногих істот, що його переслідували. О, якби тільки він, Барі, міг сховатися за Вакаю! Це був би порятунок.

Барі метнувся вбік і побіг на відкриту галявину. Вакаю й не ворухнувся, коли той біг повз нього. Для ведмедя вовчєня було не більше, ніж просто пташка чи заєць. Тоді знову повіяло важким людським запахом. Це нарешті його розворушило. Він повернувся й почав незграбно ступати за Барі на галявину, звідки не було виходу. Щєня, озираючись назад, побачило ведмедя й вирішило, що той його переслідує. Непісе та П'єро підійшли до косогору й тієї ж миті побачили Вакаю й Барі.

Останній праворуч від себе запримітив великого валуна, одним боком навислого над землею, і різко повернув туди. Це була чудова схованка, і вовчєня поквапилося в неї залісти.

А от Вакаю попрямував просто на галявину.

З того місця, де лежав, Барі міг чудово бачити, що сталося далі. Ледве він заліз під скелю, як в ущелині з'явилися Непісе й П'єро. Побачивши Вакаю, вони враз зупинилися, що непомалу потішило Барі. Вони боялися Вакаю! А той стояв посеред ущелини, і сонце падало прямо на нього, так що його чорна шерсть світилася, як дорогий атлас. П'єро на мить окинув його оком. Чоловік був не з тих, хто вбиває заради вбивства. Його швидше можна було вважати захисником дикої природи. Але він бачив, що, попри пізній сезон, шкура Вакаю була чудова, і підняв рушницю.

Барі побачив цей рух. Помітив також, як за мить із кінця рушниці щось вилетіло, а потім почувся той оглушливий гуркіт, що кілька днів тому приніс йому самому невимовний біль, коли куля Верби пройшла через його плоть. Він швидко подивився на Вакаю. Великий ведмідь спіткнувся, упав навколішки, а тоді з усіх сил піднявся на ноги й незграбно попростував далі.

Рев рушниці почувся знову, і вдруге Вакаю впав. Не влучити з такої відстані П'єро не міг. Ведмідь був чудовою мішенню. Так, сталося вбивство, однак саме воно й було ремеслом Непісе й П'єро, лише з цього вони й жили.

Барі аж колотило, але не так зі страху, як від хвилювання. Можна сказати, що в цей трагічний момент він і не боявся зовсім. Глянувши на Вакаю, вовчєня жалібно заскавуліло. Ведмідь дивився на своїх ворогів, нижня щелепа в нього відвисла, ноги підкосилися, кров із легень лилася через рот. Барі скавулів, бо саме Вакаю годував його рибою й тому став для вовчєняти другом, а ще через те, що знав: клишоногий мав померти. Почувся третій, останній, постріл. Вакаю впав і більше не піднявся. Його велика голова опинилася між

передніми лапами, і Барі почув стражденний кашель. А потім запала тиша. Так сталось убивство з необхідності.

За хвилину, стоячи над Вакаю, П'єро промовив до Непісе:

— *Mon Dieu*, яка чудова шкура! У Лак-Бейні за неї дадуть двадцять доларів!

Він витягнув ножа й почав точити його об камінь, який носив у кишені. У ці хвилини Барі міг виповзти з-під скелі й утекти з ущелини, адже про нього на мить забули. Тоді Непісе згадала про щеня й таким же дивним, зачудованим голосом знову промовила те слово: «Барі». П'єро, стоячи навколінках, подивився на неї.

— *Oui*¹, любя. Це дитя дикої природи. І тепер він зник...

Верба похитала головою.

— Ні, він не зник, — сказала вона, обшукуючи темними очима залиту сонцем галявину.

Розділ 8

Поки Непісе дивилася на стрімкі кам'яні стіни ущелини, куди вони загнали Вакаю й Барі, П'єро знову почав оглядати шкуру великого чорного ведмедя, щось собі бурмочучи під ніс.

— *Non*², це неможливо, — сказав він хвилину тому, але Непісе була іншої думки. І ця думка надихнула дику молоду душу. На її губах і щоках червоніло хвилювання, а очі зоріли навкруги.

Дівчина шукала очима по нерівних краях галявини ознак цуценяти, а сама думками поринула в минуле. Два роки тому вони поховали її матір під високою смерекою біля хижки. Того дня для П'єро назавжди згасло сонце, а її життя наповнилося невимовною самотністю. Тоді ввечері, як уже зайшло сонце, біля німої могили зібралося троє: П'єро,

¹ Так (*фр.*).

² Ні (*фр.*).

Непісе й великий гаскі з білою зіркою на грудях і білим кінчиком на вусі. Він був вихованцем небіжчиці від щенячого віку, охоронцем, завжди її супроводжував, навіть у час смерті невідступно сидів у головах її ліжка. А тієї ж ночі собака зник. Він пішов так само тихо, як відійшов у вічність її дух. Ніхто й ніколи не бачив його після цього. Це було незвично, а для П'єро це стало справжнім дивом. Десь глибоко в серці жило загадкове переконання, що собака пішов за його коханою Вйолою на небо.

Але Непісе провчилася три зими в місіонерській школі в Нелсон-Гаусі. Вона багато дізналася про білих людей та істинного Бога, тож була переконана: П'єро помиляється. Вона гадала, що материн гаскі або відразу помер, або приєднався до вовчої зграї. Якщо він і справді подався до вовків, то цілком можливим видається той факт, що знайдене в лисі собача — плоть і кров вихованця її матері. Це видавалося правдоподібним. Біла зірка на грудях, білий кінчик вуха, те, що він не вкусив її, коли міг би легко вп'ястися іклами в м'яку плоть її рук! Поміркувавши, вона дійшла саме такого висновку. Доки П'єро зрізав ведмежу шкуру, дівчина почала вишукувати Барі.

А щеня тим часом ні на п'ядь не ворухнулося зі свого укриття під скелею. Воно лежало, геть як мертво, не зводячи очей із того похмурого місця, де нещодавно розігралася трагічна сцена. Цього воно не забуде ніколи. Навіть коли з пам'яті зітреться спогад про матір, Казана, затишне лігво під купою вітролому — і тоді Барі пам'ятатиме, як став свідком смерті того, кого вважав усесильним. Величезний ведмідь Вакаю навіть не намагався захиститися. П'єро й Непісе вбили цього велетня, НЕ ТОРКНУВШИСЬ ДО НЬОГО Й ПАЛЬЦЕМ, а тепер чоловік розправлявся з ним своїм ножем, що так сліпуче виблискував на сонці. А Вакаю просто лежав у безруху, і це змушувало Барі тремтіти й ще глибше забиватися у свою нору, притулятися до скелі так, наче чиясь міцна рука його туди заштовхнула.

Він міг бачити звідти Непісе. Дівчина ходила взад-уперед і нарешті зупинилась усього за двадцять футів від його схованки. Заплітаючи своє розпатлане волосся у дві коси, вона стояла на його шляху, так що він усе одно не міг би втекти. Барі перевів очі з П'єро на дівчину і з цікавістю став її розглядати. Тепер він уже її не боявся. У ньому відбувалася дивна боротьба, бажання вирішити велику таємницю: чому йому так нестримно хотілося вилізти зі свого затишного сховку й підповзти до цієї дівчини, що зачісувала своє блискуче волосся?

Барі дуже хотів вибратися з укриття, наче хтось смикав невидимою ниточкою за саме серце. Це промовляв у ньому Казан, а не Сіра Вовчиця; він будив у ньому той «поклик», давній, як єгипетські піраміди, а може, ще старший на якийсь десяток тисяч років. Та проти цього бажання протестувала Сіра Вовчиця, що теж сиділа в ньому. Вона наче тягла його назад у туманне минуле лісів. Саме вовче ество змушувало його сидіти спокійно й нерухомо. Непісе озирнулася навколо. Вона усміхалася. На мить дівчина повернула обличчя в його бік, і він побачив її білі зуби й красиві очі, що дивилися прямо на нього.

А тоді вона раптом упала навколінки й заглянула під скелю. Їхні очі зустрілися. Щонайменше півхвилини обидвоє не вимовили ні звуку. Непісе не рухалась і дихала так обережно, що вовчєня й не чуло її подиху.

А потім вона тихо-тихо прошепотіла:

— Барі, Барі, ходи сюди, Барі.

Це вперше Барі почув своє ім'я. Його м'яке звучання викликало стільки довіри, що, попри все, собаче ество взяло гору, і Верба почула тихесеньке жалібне скавуління. Дівчина повільно простягла свою голу м'яку руку. Вовчук міг би кинутися вперед на довжину свого тіла й легко встромити в неї ікла. Але щось його відраджувало це робити. Барі знав, що перед ним точно не ворог, а в темних очах, які зоріли на нього так чудово, не було жодного бажання йому нашкоди-

ти. Дівочий голос, що кликав його, лунав дивовижною, захопливою музикою.

— Барі, Барі, ходи сюди, Барі.

Безперестанку дівчина кликала його, увесь час намагаючись просунути голову якомога далі під камінь. Але вона ніяк не могла дотягнутися до щеняти. Між Барі та її рукою все ще був не менше як фут, а вона вже не могла протиснутися до нього ні на цаль. Тоді Непісе помітила, що з другого боку каменя була заглибина, прикрита ще однією брилою. Якби вона могла відсунути цей другий камінь, то легко підлізла б під ту велику брилу через заглибину.

Непісе виповзла назад і стала на осонні. Серце в неї шалено билосся. П'єро все ще здирав шкуру з ведмедя, та дочка його б і не турбувала. Вона сама заходилася відсувати камінь, що загороджував собою заглибину під великою кам'яною брилою, але він наче зрісся з землею. Тоді дівчина стала підкопуватися під нього палицею. Якби П'єро був тут, то його пильне око відразу ж визначило б, для чого був той другий камінь завбільшки всього з відро. Він, найпевніш, стояв тут уже не одне століття як опора великого валуна, не даючи йому впасти, так само, як одна унція може тримати в рівновазі цілих десять тонн.

П'ять хвилин роботи — і Непісе вже могла досить легко зрушити цю опору. Дівчина напружила всі сили, цаль за цалем відштовхуючи камінь убік, доки, нарешті, перед нею з'явився отвір, крізь який вільно могло пролізти її тіло. Вона знову подивилася на П'єро. Той усе ще був зайнятий своєю справою. Тоді юнка, тихенько засміявшись, зняла зі своїх плечей червоно-білу хустку. Дівчина розраховувала захиститися нею від Барі, тож, ставши на коліна, намотала хустку на руки. Потім лягла на живіт і почала повзти крізь отвір під камінь.

Барі й не поворухнувся. Притиснувшись потилицею до скелі, він учув те, чого Непісе чути не могла. Вовчук відчував, як повільно, але невпинно почала свій рух велика брила, що

її ще хвилину тому підпирав менший камінь, тиснучи на Барі все більше й більше. І так само повільно він намагався вивільнитися з-під цього щораз більшого тиску. Усією своєю масою камінь став осідати! Непісе цього не бачила, не чула й не відчувала. Вона лише так само ласкаво прикликала до себе собаку:

— Барі... Барі... Барі...

Її голова, плечі й обидві руки були вже під скелею. Очі світилися радісним вогнем, що їй удалося підлізти так близько до Барі. А той, знай, лише скавулів і проймався дрижаками, відчуваючи смертельну небезпеку, що нависла на ними обома. А тоді...

Непісе відчула, як на її плечі тисне каміння, і в очах, що перед тим так привітно дивилися на Барі, раптом майнув вираз дикого жаху. Вона голосно крикнула. Такого крику Барі ще жодного разу не чув. Це був дикий, несамовитий, нелюдський крик. П'єро не чув цього першого її погуку. До нього долинули тільки другий і третій, і тоді один за одним почулися стогони — це велетенська маса каміння стала здавлювати ніжне тіло Непісе. Батько прожогом кинувся до неї. Крики послабшали, а тоді й зовсім завмерли. П'єро побачив, як Барі вискочив з-під каменя й стрімголов помчав до виходу з ущелини, і в ту ж мить помітив, як із-під брили стирчали плаття й мокасини Непісе. Немов божевільний, П'єро взявся відкопувати свою доньку.

Коли за хвилину він витягнув Непісе з-під кам'яної бриляки, дівчина була бліда, як сама смерть. Її очі були заплющені. Батько розгублено припав до доньки, гадаючи, що вона вже віддала богові душу, і тужливий, нестямний крик вирвався із самісіньких глибин його душі. Але чоловік знав, як потрібно боротися за людське життя. Він розірвав на ній плаття й переконався, що, усупереч своїм побоюванням, усі кістки в неї були цілі. Тоді хутко побіг по воду, а коли повернувся, то побачив, що дочка вже лежала з розплющеними очима й важко дихала.

— Хвала всім святим! — заголосив П'єро, падаючи на коліна поруч із нею. — Непісе, моя Непісе!

Вона журно посміхнулася, а П'єро притиснув її до себе, геть забувши про принесену воду.

Ще пізніше, коли він опустився на коліна й заглянув під скелю, його обличчя стало білим.

— Mon Dieu, якби не ця заглибина... О Непісе... — здригнувся П'єро й глибокодумно замовк.

Але Непісе, щаслива, що їй удалося врятуватися, підняла руку, притисла великий палець до вказівного й сказала:

— Так, я була б... ОТТАКОЮ, — не приховувала усмішки дівчина. — Але куди зник Барі, mon père?

Розділ 9

Почувши жахливі крики Верби й побачивши П'єро, що стрімголов кинувся в її бік від туші Вакаю, Барі довго біг неббзир, аж доки вистачило духу. Коли він зупинився, то був уже далеко за межами ущелини. Свій шлях вовчєня тримало до бобрового ставка, де не було майже тиждень. Воно не забуло Щербатого Зуба, Уміска й інших бобренят, але Вакаю зі своїм щоденним уловом свіжої риби надто його спокушав. Тепер Вакаю не стало. Барі відчув, що великий чорний ведмідь уже ніколи не ловитиме рибу в тихих затонах і шумних водокрутах, і там, де до цього багато днів йому жилося мирно й достатньо, тепер чатує на нього велика небезпека. Раніше вовчук неодмінно шукав би прихистку під старим вітроломом, тепер для нього надійним місцем став бобровий ставок.

Тяжко сказати, чого саме боявся Барі, але це точно була не Непісе. Верба так настирливо його переслідувала, кинулася на нього. Вовчук відчував, як вона схопила було його руками, як його торкнулося м'яке волосся, і все ж таки він її зовсім не боявся! Коли ж час від часу зупинявся й озирався назад, то

хіба для того, щоб зайвий раз подивитися, чи не біжить за ним саме вона. Від дівчини, якби Барі її помітив саму, він не втік би ніколи. У її очах, її голосі, її руках було для нього щось дуже привабливе. Тепер його гнітила ще важча туга, ще більша самотність. Тієї ночі він бачив тривожні сни.

Барі знайшов собі прихисток під коренем смереки неподалік від бобрового ставка і всю ніч бачив неспокійні сновидіння про матір, Казана, старий вітролом, про Уміска й Непісе. Одного разу, прокинувшись, він сплутав корінь із Сірою Вовчицею, а коли зрозумів, що матері там не було, то так заплакав, що навіть П'єро з Вербою, якби це почули, могли б зрозуміти, чому. Знову й знову являлись йому ввісні уривки бентежних подій минулого дня: утеча Вакаю через маленьку галявину; те, як знову помирав цей велет; блиск дівочих очей поруч зі своїми; її голос, такий солодкий і низький, що, здавалося, це звучить не голос, а дивна музика; її страшні відчайдушні крики.

Барі був радий, коли настав світанок. Він не шукав їжі, а просто брів до ставка. Тепер у його поведінці відчувалася якась безнадія. Тварини можуть розмовляти між собою, і Барі згадав, як Уміск і його товариші прямо йому сказали, що не хочуть мати з ним нічого спільного. Але вже сам факт того, що він опинився біля них, не давав йому почуватися таким самотнім. Та щеня було більше ніж самотнім. Вовк уже не керував ним, панувало тепер собаче ество. І в цих швидкоплинних моментах, коли дика кров майже дрімала, Барі гнітило підсвідоме, чимраз більше відчуття, що він зовсім не частина дикої природи, тут він чужий, і з усіх боків йому загрожувала небезпека.

Далеко в північних лісах бобри працюють і грають не тільки в темряві, а використовують день навіть більше, ніж ніч. Тож багато хто з колонії Щербатого Зуба не спав, коли Барі почав невтішно бродити вздовж берега їхнього ставка. Маленькі бобренята були ще біля своїх матерів у просторих хатках, схожих на великі, збудовані з хмизу й мулу бані, що

стирчали з-під води посеред озера. Таких хаток було три, одна з них мала біля основи в поперечнику щонайменше двадцять футів. Барі насилу пробирався крізь чагарі вільхи, верболозу й берези, перерізані вздовж і впоперек десятками маленьких водних каналів. Деякі з них були завширшки у фут, деякі — футів у три-чотири, і всі наповнені водою. Жодна країна в світі ніколи не мала кращої транспортної системи, ніж була в цих володіннях бобрів. Своїми численними каналами вони протягали всі будівельні матеріали й харчі в головну водойму — ставок.

На одному з великих каналів Барі здивувався, побачивши великого бобра, що тягнув за собою чотирифутову колоду берези завтовшки з людську ногу, а це з півдесятка сніданків, обідів і вечер одним вантажем. Чотири чи п'ять внутрішніх шарів кори — те, що можна було б назвати хлібом, маслом і картоплею в меню бобрів. Кора верби й вільхи цінується більше, це наче м'ясо й пиріг у людському раціоні. Старий бобер, побачивши Барі, покинув колоду й подався собі геть. Вовчук із цікавістю обнюхав березу й рушив собі далі. Він не намагався заховатися, принаймні півдюжини бобрів добре його роздивилися, перш ніж непроханий гість прийшов до місця, де ставок звужується до ширини потоку, майже за півмилі від греблі. Тоді вовчук побрів назад. Увесь ранок він ходив навколо водойми відкрито.

У своїх великих захищених твердинях із бруду й гілок бобри почали радитися про військові речі. Вони були збиті з пантелику. Бобри мали чотирьох найжахливіших ворогів: видра руйнувала їхні греблі взимку й приносила смерть, бо через зниження рівня води в хатках ставало холодно, до того ж було неможливо діставатися до запасів їжі; рисі полювали на молодих і старих; лисиці й вовки могли лежати в засідці годинами, і все для того, щоб піймати наймолодших членів колонії, як Уміск і його товариші. Якби Барі був одним із цих чотирьох, хитрий Щербатий Зуб і його плем'я знали б, що робити. Але Барі був точно не видрою, і, якщо він був

лисицею, вовком чи риссю, то поводився якось надто вже дивно. Не раз і не двічі цей звір мав змогу накинутися на здобич, якщо і справді її шукав. Але ще жодного разу він не виявляв ані найменшого бажання заповідати їм шкоди.

Хтозна, можливо, бобри саме це й обговорювали. Цілком імовірно, що Уміск і його приятелі розповіли батькам про свої пригоди та про те, що Барі й на думці не мав їх образити, хоча легко міг би когось упіймати. Крім того, найочевидніше, старші бобри, які втекли від Барі вранці, і собі розповіли про незнайомця, що, хоч і налякав їх до смерті, зовсім не проявив ворожості. Усе це цілком можливо, бо, якщо визнати, що бобри здатні творити історію цілого континенту, виконуючи такі складні інженерні роботи, які й динамітом не взяти, то цілком розумно припустити, що вони мають спосіб порозумітися один з одним.

Хай там як, а сміливий старий Щербатий Зуб узяв на себе зобов'язання вирішити справу.

Уже звернуло з полудня, коли Барі втретє, а може, і вчетверте вийшов на греблю. Вона була двісті футів уздовж, але в жодному місці через неї не перекочувалася вода. Потік зі ставка йшов особливими вузькими шлюзами. Тиждень чи два тому Барі легко міг цією греблею перебратися на інший бік ставка. Але тепер у дальньому її кінці Щербатий Зуб і його інженери споруджували нову секцію загати і, щоб простіше виконувати цю роботу, затопили близько п'ятдесяти ярдів низини, де працювали.

Основна гребля зачаровувала Барі. Вона сильно віддавала запахом бобрів. Її верхня частина була висока й суха, там розміщувалися десятки гладко очищених маленьких заглибин, де бобри брали сонячні ванни. До однієї з таких заглибин і підійшов Барі, розлігся там і почав дивитися на тихий, спокійний ставок. Жоден звук не порушував післяобідньої тиші. Було враження, що всі бобри повимирали чи просто поснули — так тихо поводитися. Утім вони добре знали, що Барі був на греблі. Там, де він розлігся, сонце рясно кидало

проміння, і від того було так зручно й приємно лежати, що за деякий час вовчук насилу тримав очі розплющеними. Зрештою, сон його здолав.

Як саме про це дізнався Щербатий Зуб, лишається загадкою. Хвилин п'ять потому без сплеску, без жодного звуку він з'явився за п'ятдесят ярдів від Барі. Кілька секунд бобер пробув у воді, майже не рухаючись. А тоді дуже повільно проплив уздовж усієї греблі через ставок. На протилежній стороні він виповз на берег і вже за хвилюку сидів непорушно, наче камінь, дивлячись на ту частину греблі, де лежав Барі. І з усіх інших бобрів не виявляв ознак життя жоден, і скоро стало очевидним, що Щербатий Зуб мав лише одне на меті: ближче оглянути Барі. Опустившись у воду знову, він поплив уже прямо до греблі, а за десять футів від щеняти почав вилазити на гать, дуже повільно й обережно. Нарешті опинився на самісінькому вершечку.

За кілька метрів від нього в заглибині лежав Барі. Щербатий Зуб його майже не бачив, за винятком блискучої чорної спини. Щоб краще роздивитися вовчука, старий бобер розпластав свій великий хвіст і став на задні лапи, по-білячому притиснувши передні до грудей. У такій позі його зріст був аж три фути заввишки. Він важив десь сорок фунтів і чимось нагадував одну з тих товстих, добродушних, дурникуватого вигляду собак. Але його мозок працював надзвичайно швидко. Раптом бобер сильно ляпнув по греблі своїм хвостом, від чого Барі схопився, зразу ж побачивши Щербатого Зуба, і вп'явся в нього очима. Той і собі витріщався на Барі. Зо півхвилини ніхто не поворухнувся ні на тисячну частку цяля. А тоді Барі встав і замелькав хвостом.

Цього було досить. Опустившись на передні лапи, Щербатий Зуб спроквола підійшов до краю греблі й знову пірнув у воду. Куди й поділися його обережність і поспіх. Він гучно плавав у воді вперед-назад перед Барі, ніскілечки його не боячись. Зробивши так кілька разів, попрямував до найбільшої з трьох хаток і зник там. За п'ять хвилин новина про

геройську вилазку Щербатого Зуба розлетілася всією колонією. Чужинець Барі був не риссю, і не лисицею, і не вовком. До того ж, він був дуже молодий і цілком безпечний. Тож тепер можна знову братися за роботу. Гра теж може бути відновлена. Ніякої небезпеки не було — так вирішив Щербатий Зуб.

Якби хтось прокричав ці факти мовою бобра через мегафон, реакція не могла бути швидшою. Барі, який усе ще стояв на краю греблі, відразу здалося, що ставок ожив від бобрів. Він ніколи до цього не бачив їх так багато за один раз. Вони з'являлися скрізь, і деякі з них підпливали на відстань десяти футів і дивилися на нього неквапливо й зацікавлено. Близько п'яти хвилин бобри, здавалося, не мали особливого об'єкта в полі зору. Тоді Щербатий Зуб сам попрямував до берега й виліз. Інші пішли за ним. З півдесятка робітників зникли в каналах, десь стільки ж узялися за вільхи й верби. Барі нетерпляче чекав Уміска та його приятелів. Нарешті він побачив, як четверо бобренят відплили від однієї з менших хаток. Вони виповзли на своє звичне місце для ігор — гладкий тванистий берег. Барі так сильно завиляв хвостом, що аж усе його тіло затряслось, і поквапився уздовж греблі їм назустріч.

Коли щеня вибігло на берег, Уміск був там сам і гриз довгу, щойно зрубану вербу, у той час, як інші бобренята товклись у густих заростях молодої вільхи.

Цього разу Уміск не втік. Він звів очі й спокійно подивився на Барі. Вовчук сів, премило й приязно виляючи хвостом. Кілька секунд бобреня дивилося на нього, а тоді так само спокійно повернулося до своєї вечері.

Розділ 10

У житті кожної людини бувають моменти, що визначають дальшу її долю на добре чи зле. У житті Барі такою фунда-

ментальною річчю став бобровий ставок. Куди б він пішов, якби не натрапив на той ставок, що б із ним далі трапилось, залишається загадкою. Але в його життя ввійшов ставок. Саме ця водойма заступила собою спогади про старий вітролом, а в бобрах щеня знайшло друзів, що певною мірою компенсували йому втрату Казана й Сірої Вовчиці.

Ця дружба, якщо тільки її можна так назвати, дійшла до певної межі. Щодня старші бобри зивали бачити вовчука поряд, і наприкінці другого тижня, якби Барі від них раптом пішов, вони б засумували за ним, але зовсім не так, як той засумував би за бобрами. З їхнього боку це була лише доброзичлива терпимість. Для Барі все було інакше. Він досі потребував материнської турботи; ним усе ще керували щенячі бажання, і малий нічого з тим зробити не міг. А коли наставала ніч, у нього з'являлося непереборне бажання йти до великої домівки бобрів, до Уміска та його товаришів і проситися нічліжанином.

Протягом цих двох тижнів, що минули після героїчної вилазки Щербатого Зуба на греблю, Барі шукав собі їжу за милю вгору по течії струмка, де водилося багато раків. Але його домівка була біля ставка. Ніч і більшу частину дня він незмінно проводив саме там. Спав біля самісінької гаті або й на ній, якщо погода сприяла. Бобри так до нього зивали, що почали вже його сприймати як постійного гостя. Вони працювали в його присутності, ніби щеняти зовсім не існувало.

Барі захоплювався роботою бобрів і ніколи не втомлювався дивитися, як вони працюють. Товариші вражали його й водночас збивали з пантелику. День за днем він бачив, як вони заготовляли колоди і сплавляли їх по воді до нової споруди, спостерігав, як неухильно росте нова гребля завдяки зусиллям бобрів. Одного дня вовчєня лежало за десяток футів від старого бобра, що перегризав дерево в шість цалів у поперечнику. Коли дерево впало й старий бобер відскочив від нього вбік, Барі відскочив також. А потім

вовчук повернувся назад, обнюхав пеньок і дуже здивувався, коли на підмогу цьому боброві раптом вискочили дядько, дідусь чи тітка Уміска.

Він так і не зумів умовити Уміска й інших бобренят прийняти його до своєї компанії, тож десь за тиждень більше й не намагався розпочати з ними гру. Насправді, їхні забави збивали його з пантелику майже так само, як дії старих бобрів, що будували греблю. Уміск, наприклад, полюбляв баватись у грязюці на краю ставка. Він був схожий на дуже маленького хлопчика. У той час, як його старші родичі сплавляли товсті стовбури дерев до великої греблі, Уміск носив невеликі тонкі палички, будуючи власну гать.

Уміск був здатен годинами майструвати свою греблю так само запопадливо, як його мама-тато працювали на великій гаті, а Барі міг увесь цей час лежати лежма за кілька футів від нього й із великим зацікавленням стежити за малим. У цьому напівзасохлому бруді Уміск рив свої невеличкі канали, достоту, як хлопчик, що навесні, коли починає танути сніг, влаштовує річки й навіть цілі океани, населяючи їх уявними піратами. Своїми гострими маленькими зубками він валив верболіз завтовшки в палець, уявляючи, що насправді то величезне дерево, а коли одне з цих чотири- чи п'ятифутових деревцят падало, безперечно, відчував таке ж задоволення, як і Щербатий Зуб, коли валив сімнадцятифуртову березу. Барі не міг до кінця зрозуміти суті дій Уміска. Він і сам полюбляв гострити зуби об гілки, але ж для цього не треба аж так старанно очищати гілочки від кори та ще й ковтати її.

Ще одна боброва забава взагалі не приваблювала Барі. Неподалік того місця, де він уперше зустрівся з Уміском, піднімався з води високий, злегка нахилений берег, заввишки футів зо дванадцять. Саме цією гладенькою, добре втоптанною похилою площиною бобренята спускались у воду. Уміск забирався на берег у тому місці, де було не так стрімко, залазив на самісіньку верхівку, сідав на свого плаского

хвоста, відштовхувався, спускався вниз, наче на санчатах, і бульхався з великими бризками у воду. Інколи там одночасно бавилося шестеро, а то й десятеро бобренят, а бувало, що й хтось зі старих бобрів, шкутильгаючи, вибирався на гору й собі спускався, як малий.

Одного разу під вечір, коли гора для ковзання була повністю мокра й слизька після недавнього катання, Барі забрався на неї й узявся оглядати місцевість. Виявилось, що ніде так сильно не пахло бобрами, як тут. Він почав обнюхувати гору, зайшовши далі, ніж було слід. За якусь мить його лапи роз'їхались у різні боки, і вовчук із диким вереском покотився вниз. Удруге у своєму житті опинившись під водою, Барі відчайдушно забрюхався у ставку. За хвилину чи дві таки дістався м'якого мулу й насилу пробрався ним на твердий берег. Нарешті в нього було чітке уявлення про цю розвагу бобренят.

Може, Уміск бачив, як він з'їжджав з гори. Можливо також, що історія цієї пригоди з Барі дуже скоро стала відома всім жителям бобрової колонії, бо, коли Барі прийшов цього вечора до Уміска, що поїдав молоду вільху, той уже сміливо наблизився до нього, і вони вперше за весь час знайомства обнюхалися носами. Принаймні чути було, як обнюхував Барі, а відважний малий Уміск сидів у позі сфінкса. Це остаточно закріпило їхню дружбу, як мінімум з боку вовченяти. Деякий час воно, надто вже радіючи, скакало навколо Уміска, показуючи тому, як сильно той йому подобається, ніби запевняючи, що вони стануть хорошими друзями. Та Уміск не відповідав. Він не поворухнувся жодним м'язом, аж поки не повернувся до своєї вечері. Але Барі здалося, що бобреня було дуже компанійським малюком. Вовчук уважав це найщасливішим часом, відколи покинув старий вітролом.

Ця дружба, хоч збоку й видавалася односторонньою, була, безперечно, вдалою для Уміска. Коли Барі перебував біля ставки, то завжди тримався якомога ближче до Уміска,

якщо міг того знайти. Одного дня вовчук лежав на траві й майже дрімав, а тим часом трохи осторонь від нього, у кущах верболозу, за якоюсь роботою копошився Уміск. Ляпанець бобрового хвоста об поверхню води як рукою зігнав з Барі сон. Тоді почувся ще один удар по воді, а тоді ще. Вони лунали з озерця, як пістолетні постріли. Щеня підвелось на ноги й побачило, як звідусіль бобрині поспішають до ставка.

Саме тоді з зарослів вільхи вийшов Уміск і собі поспішив до води. Він рухався так швидко, як тільки дозволяли його коротенькі ніжки. Коли бобриня майже досягло твані, перед очима Барі промайнув блискавичний червоний спалах, а ще за мить у променях полудневого сонця вовчук побачив, як лис Непакас'ю гострими іклами вчепився Уміскові в горло. Барі почув несамовитий крик свого маленького друга, гучні сплески багатьох хвостів об поверхню води — і раптом його кров закипіла від хвилювання й гніву.

Барі хутко кинувся на порятунок. Завбільшки й завважки вовчук був як і лис, і коли наскочив на Непакас'ю, то так загарчав, що якби в той момент на другому березі ставка стояв П'єро, то неодмінно б його почув. Щенячі зуби гострими ножами вп'ялися кривдникові Уміска в плече. Лис належав до породи лісових розбійників, що вбивали, нападаючи з-за спини. Не в його характері було битися віч-на-віч. Зчепитися із супротивником він міг, хіба будучи загнаним у глухий кут. Тож нічого дивного, що люта й несподівана атака Барі змусила Непакас'ю втікати до лісу так само швидко, як і атакувати Уміска.

Барі не став його наздоганяти, а повернувся до бобриняти, що лежало в мулі, скиглило й дивно сопіло. Вовчук обережно торкнувся його носом, і за деякий час Уміск підвівся на свої перетинчасті лапи, у той час, як кілька десятків бобрів зі страшним шумом метушилися біля самого берега у воді.

Після цієї події бобровий ставок став для Барі справжньою домівкою.

Розділ 11

Доки чарівна Непісе й досі не могла відійти після своєї бурхливої пригоди під скелею, доки П'єро надсилав небу подячні молитви за її звільнення, доки Барі все більше звивав до жителів бобрової колонії, Буш Мак-Таґґарт із торгового поселення Лак-Бейна, яке лежало за сорок миль на північний захід, щось собі обдумував. Мак-Таґґарт був керівником факторії в Лак-Бейні упродовж семи років. У книгах компанії, що зберігались у Вінніпезі, він характеризувався як надзвичайно корисний працівник. Витрати на утримання його поселення були нижчі за середні показники, а його щопіврічний звіт про заготівлю хутра завжди опинявся серед найкращих. У головному офісі зберігався перелік працівників компанії, і навпроти його імені була така примітка: «Дає прибутку більше, ніж будь-хто інший на північ від озера Ѓодс».

Але індіанці добре знали, у чому причина такого успіху. Вони називали його Напао-Ветику, тобто «людина-диявол». Сидячи біля своїх осяяних вогнем тіпі, вони вимовляли його ім'я пошепки, з огидою, так тихо, щоб навіть вітер не зміг його донести до Буша Мак-Таґґарта. Вони його боялися. Вони його ненавиділи. Вони вмирали від голоду й виснаження, і що міцніше він стискав свої залізні пальці, керуючи ними, то покірніше, здавалося, вони реагували на його владу. Цей чоловік мав мізерну душу, сховану в тілі грубіяна, що насолоджується безмежною владою. А тут, серед незайманої природи, куди не глянь на всі чотири сторони — його влада і справді не мала меж. На всій неосяжній довколишній території він поводився як кум королю й сват міністру. Тут діяли лише ті правила, що їх установив сам Мак-Таґґарт. Його підтримувала велика компанія. І в подяку за це він відправляв їй такі каравани з хутром, що перевершували всі сподівання. Власники компанії сиділи від нього за тисячі миль і тільки лічили грошву.

Утім, усі ці безчинства міг би викрити Грегсон. Він був контролером цього округу й відвідував Мак-Таґґарта раз на

рік. Грегсон міг би доповісти компанії, що індіанці називають Мак-Таггарт Напао-Ветику, бо той платить їм лише половину вартості хутра; міг би навести не один факт на доказ того, що керівник факторії протягом усієї зими ставить людей, які на нього працюють, на межу виживання, а мисливці на колінах вимолюють у нього свої кровно зароблені гроші, як і те, що він примушував жити із собою когось із місцевих дівчат або жінок. Але Грегсон мав із тих ревізій власну вигоду, тож щоразу, приїжджаючи в Лак-Бейн, проводив там два тижні легковажно-го життя. А на додачу до цього завжди привозив своєму домашньому жіноцтву дорогі хутра, отримані від Мак-Таггарт.

Одного вечора, за тиждень після пригоди Непісе та Барі під скелею, Мак-Таггарт сидів у своїй «коморі» під світлом олійної лампи. Відіславши червонощогого секретаря-англійця спати, він лишився сам. Уже шість тижнів щось його гризло зсередини. Шість тижнів тому П'єро привів Непісе в Лак-Бейн. Це було вперше за той час, коли Мак-Таггарт тут керував. Дівчина й сколотила його спокій. Відтоді він не міг думати ні про що інше, крім неї. Двічі за ці шість тижнів чоловік навідувався до хижки П'єро. Завтра збирався туди знову. Про Марі, струнку індіанку з племені крі, що жила в його хижці, він уже геть забув, так само, як до Марі забував десятки інших дівчат. Тепер Мак-Таггарт був перейнятий думками про Непісе. Ніколи ще не бачив він такої красуні, як донька П'єро.

Мак-Таггарт уголос кляв П'єро, дивлячись на аркуш паперу. Уже цілу годину він виписував на нього з потертих і запилужених бухгалтерських книг своєї контори якісь відомості. Цей П'єро стояв у нього поперек дороги. Згідно з записами батько П'єро був чистокровний француз, П'єро — напівфранцуз, а його Непісе, відповідно, — на чверть французенка. Утім вона була така гарна, що мало хто б міг запідозрити наявність у її жилах хоч двох крапель індіанської крові. Були б вони індіанцями з чипів'янів, крі, оджибве, догрибів — ніяких проблем не виникло б. Він скорив би їх своєю владою, і Непісе сама прийшла б до його хижки, як шість місяців

тому сюди з'явилася Марі. Але на заваді стояв триклятий француз! П'єро й Непісе були інші. Однак...

Мак-Таггарт зловороже посміхнувся й міцніше стиснув кулаки. Зрештою, хіба його влади не досить, щоб вирішити цю проблему? Чи наважиться П'єро заперечувати йому? Якщо так, то він вижене того чоловіка в тришлях подалі від мисливських угідь, які дістались у спадок від батька та діда, а тим, своєю чергою, ще раніше в спадок від своїх предків. Він зробить із П'єро блукача й вигнанця, як зробив блукачами й вигнанцями багатьох інших людей, що потрапляли в його немилість. Жодне інше торгове поселення нічого не продаватиме П'єро й нічого не купуватиме в нього, якщо він обліхословить його ім'я. У цьому й полягала його головна сила: факторський закон, що діяв уже не одне століття. Ця жахлива зла сила привела до нього Марі. Струнка темноока дівчина з племені крі ненавиділа його всім серцем. Та, попри свою ненависть, «берегла для нього домашнє вогнище» — так він міг пристойно пояснити її перебування тут, якщо взагалі була потреба в якихось поясненнях.

Мак-Таггарт знову поглянув на помітки на аркуші паперу. Мисливські угіддя П'єро, що за тутешніми законами перебували в його повній власності, були надзвичайно цінні. Протягом останніх семи років П'єро отримував за хутро в середньому одну тисячу доларів щорічно, бо Мак-Таггарт не насмілювався дурити П'єро так, як він обдурював індіанців. Одна тисяча доларів щорічно! П'єро, безперечно, подумає двічі перед тим, як усе це покинути. Мак-Таггарт посміхнувся, зім'яв папірець і приготувався загасити світло. Під коротко стриженою бородою його обличчя розчервонілося від внутрішнього вогню, що палив його кров. Це було неприємне обличчя — суворе, безжалісне, що повністю відповідало прізвиську Напао-Ветику. Його очі блищали, чоловік коротко зітхнув і загасив вогонь лампи.

Прямуючи крізь темряву до дверей, Мак-Таггарт знову посміхнувся. Можна сказати, що Непісе вже належала йому.

Він буде нею володіти, навіть якщо доведеться забрати в П'єро його ЖИТТЯ. А ЧОМ БИ Й НІ? Це все було дуже просто. Один постріл на безлюдній мисливській стежці, один удар ножем — і хто про це дізнається? Хто здогадається, де дівся П'єро? І це все буде вина П'єро.

Під час останньої зустрічі з ним Мак-Таґґарт зробив відверту пропозицію: він готовий одружитися з Непісе. Так, він готовий навіть на таке — так і сказав. Керівник факторії повідомив П'єро, що як той буде його тестем, то одержуватиме подвійну ціну за хутра. А напівфранцуз вирячився на нього так здивовано й приголомшено, наче його щойно уперіщили палицею. Тож, якщо він не отримає Непісе без проблем, це буде вина її батька. Завтра Мак-Таґґарт знову піде до хижки напівкровок. А післязавтра П'єро має дати йому відповідь. Буш Мак-Таґґарт знову посміхнувся й пішов спати.

До самісінького приходу Мак-Таґґарта П'єро нічого не казав Непісе про пропозицію керівника факторії Лак-Бейна. А коли все розповів, то закінчив такими словами:

— Це чудовисько, людина-диявол. Я б волів краще бачити тебе там, разом із нею... мертвою, ніж його дружиною.

І він показав рукою на високу смереку, під якою була похована шляхетнородна мати Верби.

Непісе не вимовила ні звуку. Її очі стали більшими й темнішими, а щоки узялися рожевим рум'янцем, чого П'єро раніше не помічав. Коли батько закінчив говорити, вона встала, випрямилася на повен зріст, здавалося навіть, що вона в одну мить стала вищою. Ніколи до цього Непісе не виглядала такою жіночною, як тієї хвилини. Очі П'єро наповнилися глибоким смутком і тривогою, коли він побачив, як вона дивиться на північний захід, у бік Лак-Бейна.

Його донька була дивовижна. Краса дівчини, що вже ставала жінкою, непокоїла його. Він бачив, якими пожадливими очима дивився на неї Буш Мак-Таґґарт, чув, як здригався голос керівника факторії, коли той говорив про неї. Батько угледів звірячу хіть на обличчі Мак-Таґґарта. Це його спо-

чатку налякало. Але тепер старий не боявся. Він просто хвилювався й стискав кулаки. Нарешті Непісе повернулася, підійшла до нього й сіла поруч, біля самісіньких ніг.

— Він прийде завтра, *ma chérie*, — сказав П'єро. — Що я маю йому казати?

Губи Верби були червоні. Її очі сяяли, але дивилася вона не на чоловіка, а кудись убік.

— Нічого, батьку, хіба тільки, що він звернувся не за адресою. Хоче знати відповідь — хай питає мене.

П'єро нахилився й зловив її посмішку. Сонце заходило за обрій. Його серце опускалося разом із ним, стаючи важким, немов холодний свинець.

Тільки двадцять миль з усього шляху можна було подолати на човні, а решту дороги треба було йти пішки, тож Мак-Таггарт мав невеликий багаж, а в його таборі всього-то було, що кілька зрізаних гілок ялівцю замість постелі, легка ковдра й маленьке багаття. Перед тим, як приготувати вечерю, керівник факторії дістав багато мідних силець зі свого невеликого ранця й за півгодини розставив їх на заячих стежках. Цей метод добування м'яса був зручніший і надійніший, ніж тягати на собі в спекотну погоду рушницю. Шість-сім силець було досить, щоб упіймати щонайменше трьох зайців, один із яких неодмінно буде молодим, матиме досить ніжне м'ясо, щоб засмажити його. Розмістивши силця, Мак-Таггарт поставив на вугілля пательню з беконом і заходився варити собі каву.

З усіх таборових запахів саме запах бекону досягав найдальших закутків лісу. Для цього зовсім не треба вітру. Він розповсюджувався сам собою. Тихої ночі лис міг учути цей запах за милю, а якщо дує бодай легенький вітерець, то й за дві милі щонайменше. Саме цей аромат бекону долинув до Барі, коли той лежав на своєму звичному місці нагорі бобрової гаті.

Після пригоди в ущелині й смерті Вакаю Барі не надто щастило. Усвідомлення небезпеки тримало його поруч зі ставком. Харчувався він майже самими раками, і цей новий

приємний запах, що прийшов разом із нічним вітром, пробудив у ньому голод. Але запах був ледь уловимий: однієї миті добре відчутний, а іншої — його вже й не було. Барі покинув греблю й узявся шукати джерело пахоців у лісі, та за якийсь час повністю втратив його слід. Мак-Таггарт закінчив приготування бекону й почав його їсти.

Настала чудесна ніч. Можливо, Барі спав би собі спокійно у своєму гніздечку на вершечку греблі, якби запах бекону не розбудив у ньому нове відчуття голоду. Після пригоди в ущелині глухий ліс наганяв на нього страх, особливо вночі. Але ця ніч була схожа на тьмяний золотий день. Місяця на небі не було, але зірки густо сяяли, наче міради далеких ліхтариків, заливаючи землю м'яким розпорошеним світлом. Легкий вітерець щось приємно нашіптував верхівкам дерев. Скрізь було дуже тихо. Стояв кінець липня. Індіанці крі називають такі дні часом «линяючого місяця», а чипів'яни — «місяцем тиші». Вовки в такий час не виходять на полювання; сови наче втрачають голос; лисиці, якщо й крадуться між дерев, то тихенько, немов тіні; і навіть бобри зупиняють свою роботу. Лосі, олені й карібу заледве рухають рогами й узагалі ними не б'ються.

І от у цій тиші Барі почав своє полювання. Спершу він сполохнув сім'ю молодих куріпок, та вони від нього втекли. Потім ганявся за зайцем, що виявився прудкішим. Отак, безуспішно полюючи, він згаяв цілу годину. Тоді Барі почув звук, що змусив завирувати кожну краплину його крові. Вовчук був саме неподалік табору Мак-Таггарта, а те, що він чув, було звуками зайця, що борсався в одному із силець. Барі вийшов на невеликий, осяяний зорями простір, де побачив вуханя, що дригав лапами найдивовижнішим чином. Це на мить вразило вовчука, і він на хвилину зупинився.

Заєць Вапус устроїв свою пухнасту голову в сильце. Злякавшись, він відстрибнув убік, від чого гіллячка, що до неї був прикріплений мідний провід, піднялася вгору. Тепер малий наполовину висів у повітрі, тільки задніми лапами

торкаючись землі. Вухань шалено чеберяв ними, а петля тим часом усе тугіше стягувала його шию.

Барі аж рота роззявив із захвату. Він не мав жодного уявлення, яку роль у цьому химерному дійстві відіграють мідний дріт і гілка смереки, розумів лише, що Вапус дивно стрибав на задніх лапах зовсім не по-заячи. Можливо, вовчук подумав навіть, що це якийсь різновид гри. Однак він не дивився на Вапуса так, як дивився досі на бобра Уміска. Барі знав, що заець досить смачний, тож за якусь мить кинувся на свою здобич.

Майже напівмертвий на той момент Вапус і не пручався. При світлі зір Барі покінчив із ним, після чого цілих півгодини бенкетував свіжиною.

Мак-Таггарт не чув ані звуку, бо сильце, що в нього потрапив Вапус, було розташоване від табору далі, ніж усі інші. Він сидів біля жарин, опершись спиною на дерево, курич чорну люльку і хтиво мріяв про Непісе, а Барі знову подався у свої нічні мандри. Вовчук більше не бажав полювати. Він був надто ситий, але все ще принохувався в освітлений зорями простір, безмежно насолоджуючись спокоєм і золотим сяйвом ночі. Щеня ішло по заячому сліду, поки дісталася нарешті до того місця, де дві звалені колоди залишали між собою прохід, не ширший за його тіло. Воно протиснулося крізь прохід, аж тут щось затягнулось у нього на шиї. Клац — і притиснуте до землі деревце раптом піднялося в повітря, а разом із ним злетів і Барі, сам не розуміючи, що сталося.

Гавкіт у його горлі перетворився на здушене хрипіння, а за мить він почав так само незвично рухатись, як перед тим Вапус, що наче в такий спосіб йому мстився. Щоб не спустити дух, Барі змушений був вертити ногами, а дріт тим часом усе більше стискався навколо його горла. Коли він натягав дріт, усією вагою свого тіла тягнучи його до землі, гілка покірно гнулася донизу, а коли вона пружинила й піднімалася вверх, то й Барі опинявся високо підчепленим догори. Вовчук люто боровся. Було дивом, що його тримав

тонкий дріт. Ще трохи, і він би розірвався, але шум боротьби почув Мак-Таггарт. Чоловік знав, що такі гучні звуки могли бути від куниці, рисі, лисиці чи вовчука, але не від зайця. Тож керівник факторії, поквапившись у напрямку сильця, захопив ковдру й важкого кийка.

Побачивши Барі, що висів на кінці дроту, Мак-Таггарт спершу подумав, що то вовк. Він кинув ковдру й підійняв над головою кийка. Якби небо було хмарним або зорі світили менш яскраво, Барі, безсумнівно, загинув би, як перед тим і Вапус. Але, уже тримаючи палицю над головою, Мак-Таггарт вчасно побачив у зоряному сяйві на грудях білу зірку, вухо з білим кінчиком і чорне, як вугілля, хутро Барі.

І він швиденько відкинув кийка й схопився за ковдру.

Якби чоловік міг передбачити, що станеться в майбутньому, то неодмінно скористався б кийком. Якби Мак-Таггарт тільки міг уявити велику трагедію, де Барі мав зіграти ключову роль, розбиваючи його надії і знищуючи його світ, то забив би його до смерті тут, під світлом зір. А якби Барі міг передбачити, що мало статися між цим звіром із білою шкірою й найгарнішою істотою в лісі, то боровся б іще відчайдушніше, не здаючись навіть у задушливих обіймах ковдри керівника факторії. Цієї ночі доля розіграла для них обох дивну партію, і тільки доля, а може, ще зорі на небі, знали про те, як усе завершиться.

Розділ 12

За півгодини багаття Буша Мак-Таггарта знову яскраво горіло, а в його відблисках виднівся Барі. Він був загорнутий у ковдру й туго зв'язаний міцними ременями, на манір того, як пеленають індіанських немовлят. Ковдра мала форму кулі, а з неї стирчала лише вовчукова голова. Барі був безнадійно спійманий і так тісно замотаний, що ледве міг поворухнутися. За декілька футів від нього Мак-Таггарт промивав у тазі

з водою кровоточиву рану на руці. На товстій, як у бика, Мак-Таггартівій шиї також виднілася червона смуга крові.

— Мале чортеня! — гиркнув до вовчука. — Мале чортеня!

Він раптом підійшов до Барі й ударив його важким кулаком по голові.

— Розмізчити б тобі голову за це... Так я, певно, і зроблю!

Барі бачив, як Мак-Таггарт підібрав палицю, що лежала недалеко від багаття. П'єро колись переслідував його, але це вперше вовчук був так близько до людини, що міг бачити її червоні зв'язані очі. Вони не були схожі на очі тієї чудової істоти, що спершу майже зловила його в павутині свого волосся, а згодом лізла за ним під скелю. Це були очі звіра. Вони змусили його зіщулитись і спробувати схвати голову в ковдру, коли Мак-Таггарт підняв палицю над головою. Барі загарчав, і у світлі багаття блиснули його білі ікла. Прищуливши вуха, він хотів уп'ястися зубами в червоне горло нападника, де уже був лишив один слід.

Палиця опустилась один раз. Тоді ще раз, і ще, і ще. А коли Мак-Таггарт нарешті закінчив, Барі лежав напівмертвий, із заплющеними від ударів очима і з закривавленим ротом.

— Ось так ми вибиваємо диявола з дикого собаки, — прогарчав Мак-Таггарт. — Гадаю, ти більше не спробуєш мене цапнути, га, малий? Стонадцять чортів, ти прокусив мою руку майже до кістки!

Він знову заходився промивати рану. Зуби Барі вп'ялися глибоко, й обличчя керівника факторії мало стривожений вигляд. Надворі стояв липень — поганий місяць для укусів. Зі свого спорядження він витягнув маленьку пляшку віскі й налив трохи напою на рану, лаючись у батька-матір, коли йому почало нестерпно пекти.

Напівзаплющеними очима дивився Барі на Мак-Таггарта. Він уже зрозумів, що, нарешті, зустрів найсмертельнішого з усіх ворогів. І все ж вовчук не боявся. Кийок у руці Буша Мак-Таггарта не знищив його духу, навпаки, убив у ньому страх, розбудивши не знану досі ненависть. Такої ненависті

щення не відчувало навіть тоді, коли боролось зі злодійкуватим совеням Угуміс'ю. Мстива ворожість вовка тепер пала в ньому поряд із дикою хоробрістю собаки. Він не затремтів, коли Мак-Таггарт ще раз підійшов до нього. Барі спробував дотягтись і знову вкусити цього монстра. Намагаючись це зробити, сповите в ковдру щеня перекинулося з боку на бік, схоже на безпорадну кумедну купу лахміття.

Це видовище насмішило Мак-Таггарта. Він знову сів, пригупившись спиною до дерева, і набив люльку.

Барі не зводив очей із Мак-Таггарта, коли той курив. Він стежив, як чоловік розлігся на голій землі й заснув. Пізніше вовчук прислухався до жахливого хropіння чудовиська. Невтомно протягом довгої ночі звір силувався звільнитися з ковдри. До кінця життя Барі пам'ятатиме цю жахливу ніч. У товстих гарячих складках ковдри його кінцівки й усе тіло були стиснуті так, що в жилах майже не циркулювала кров. Утім пес жодного разу навіть не заскиглив.

Вони почали подорож ще вдосвіта. І якщо в тілі Барі майже зовсім припинився кровообіг, то кров Буша Мак-Таггарта так і вирувала із шаленою швидкістю. Чоловік складав свої останні плани, швидко йдучи лісом із Барі під пахвою. Він негайно пошле П'єро по панотця Іротіна в його місію за сімдесят миль на захід. Керівник факторії одружиться з Непісе, так, одружиться з нею! Це заспокоїть П'єро. А коли той піде по місіонера, він лишиться з дівчиною наодинці.

Ця думка запалила Мак-Таггартову кров, як міцне віскі. У його гарячій, нерозважливій голові не було й думки про те, що скаже йому Непісе, якої гадки вона про нього і його пропозицію. Він стиснув кулаки й різко засміявся, коли на мить уявив, що П'єро може й не захотіти віддати її. П'єро! Бах! Йому ж не первина уколошкати людину. Зовсім ні, робив він це не раз і не двічі.

Мак-Таггарт знову засміявся й почимчикував ще швидше. Ні, програти неможливо, і Непісе від нього нікуди не втече. Він, Буш Мак-Таггарт, господар цієї дикої місцини, зверхник

її народу, вершитель їхніх доль. Єдина влада й найвищий закон.

Сонце було вже досить високо, коли П'єро, стоячи з Непісе біля своєї хижки, показав їй рукою на пагорб за ярдів чотириста від них, де щойно з'явився Мак-Таггарт.

— Він іде.

За минулу ніч П'єро сильно зістарився. Змореним поглядом подивився чоловік на Непісе й знову побачив, як раптово потемніли її очі й почервоніли напіврозімкнені вуста. Серце його вкотре сповнив страх. Невже вона вирішила?..

Дівчина повернулася до батька. Її очі сяяли, а голос тремтів.

— Пам'ятайте, ви повинні відправити його за відповіддю до мене, — хутко вигукнула дівчина й так само хутко зникла в хижці.

З холодним сірим лицем зустрів П'єро Буша Мак-Таггарта.

Розділ 13

З вікна, злегка відгорнувши складки штори, Верба могла бачити, що діялося надворі. Тепер уже вона не всміхалася, а швидко дихала й уся була напружена. Буш Мак-Таггарт зупинився за футів десять від вікна й потиснув батькову руку. Вона почула грубий голос прибульця, його галасливе вітання, а тоді побачила, як він показував П'єро, що ніс під пахвою. Дівчина виразно почула його пояснення про те, яку здобич піймав у сильце на зайця. Він розгорнув ковдру, і Непісе здивовано крикнула. У млі ока вона була поряд із ними. Не дивлячись на червоне Мак-Таггартове обличчя, що палало від безмежної трирадості, вона вигукнула:

— Це Барі!

А тоді, вихопивши з рук Мак-Таггарта сповиток, повернулася до П'єро.

— Скажіть йому, що Барі належить мені, — поспішила в хатину вона.

Украй здивований, стояв Мак-Таггарт ні в сих ні в тих і дивився їй услід. Потім глянув на П'єро. З усього було видно, що П'єро так само вражений, як і він.

Непісе не заважала розмовляти з ним, керівником факторії з Лак-Бейна! І навіть не глипнула на нього! Вона забрала від нього собаку з таким виглядом, ніби перед нею стояло дерев'яне опудало, а не жива людина. Мак-Таггарт почервонів ще більше, коли перевів погляд із П'єро на двері, у які увійшла Непісе.

Забігши в хижку, дівчина зачинила двері, упала навколінки й заходилася розгортати ковдру. Вона геть не боялася Барі, зовсім викинувши з голови Мак-Таггарта. А коли Барі в'яло викотився з ковдри на підлогу і вона помітила, що очі його були заплющені, а пащека смажна, вид її затуманів, наче хмара набігла на сонце.

— Барі, — ніжно вигукнула вона. — Барі... Барі!

Дівчина підняла його на руки. Голова щеняти обвисла, тіло залякло, і він міг заледве ворухнутися. Барі не відчував своїх лап, майже не міг бачити, але почув її голос! Це був той самий голос, що лунав того дня, коли вовчук зазнав болю від кулі, голос, що кликав його під скелею!

Голос Верби кинув Барі в захват. Здавалося, він збурих його мляву кров, розливши її по жилах. Вовчук широко розплющив очі й знову побачив дві чудові зорі, що так ніжно світили на нього в день смерті Вакаю. Одна з довгих кіс Верби впала на нього, і він знову відчув солодкий запах її волосся, відчув, як її рука почала його пестити, до нього знову долинув нижній голос. Потім вона раптом встала й лишила його самого, а він тим часом, чекаючи її, і не ворухнувся. За хвилину дівчина повернулася з мискою води й шматком тканини. Вона обережно змила кров із його очей і пащі. Барі не зробив жодного руху. Він насилу дихав. Згодом, утім, Непісе помітила, як його тіло тремтіло, наче від електричного струму, щоразу, коли її рука до нього торкалася.

— Він бив тебе кийком, — промовила вона, близько при-сунувшись до Барі й дивлячись своїми темними очима. — Він бив тебе! Це чудовисько, а не людина!

А тоді їх перервали. Двері відчинилися, і ввійшов звір у людській подобі, дивлячись на них із посмішкою на червоному лиці. Тієї ж миті Барі показав, що ще живий. Він вискочив з-під руки Верби й несподівано загарчав на Мак-Тагґарта. Шерсть на його хребті настовбурчилась, ікла загрозило заблищали, а очі загорілися, як розжарені вуглини.

— У нього вселився диявол, — сказав Мак-Тагґарт. — Народжений у дикій природі, певно, серед предків є вовки. Ти маєш бути з ним обережна, інакше він відкусить руку, кіт сакагет.

«Кіт сакагет» мовою крі означало «кохане серденько», і це вперше керівник факторії заговорив із нею словами, що більше годилися б для любовників. Її серце обважніло. На мить Непісе склала долоні й схилила голову. Мак-Тагґарт подивився на неї і, вирішивши, що дівчина зніяковіла, ласкаво поклав руку на її волосся. П'єро крізь розчинені двері почув закохану мову, а тепер побачив і Мак-Тагґартове пестування.

— Mon Dieu! — зітхнув він і підняв руку, ніби бажаючи так відгородитися від цього блюзнірства.

Дальшої миті П'єро здивовано крикнув майже одночасно з Мак-Тагґартом, що зарепетував з болю. Барі блискавкою ковзнув по підлозі й учепився зубами в ногу керівника факторії. Перш ніж Мак-Тагґарт потужним ударом іншої ноги звільнився, вовчук уп'явся досить глибоко. З прокляттями на вустах чоловік вихопив із кобури револьвера. Але дорогу йому загородила Непісе. Коротко крикнувши, вона кинулася до Барі й схопила його на руки. Верба глянула на Мак-Тагґарта, притискаючи до себе Барі так, що її м'яке, нічим не прикрите горло виявилось за кілька цалів від його ікл. Її зіниці аж засвітилися.

— Ви його били! — вигукнула вона. — І він ненавидить вас... ненавидить...

— Відпусти його! — крикнув пойнятий жахом П'єро. — Mon Dieu! Кажу тобі, відпусти його, інакше він тебе загризе!

— Він ненавидить вас... ненавидить... ненавидить... — знову й знову повторювала Верба, дивлячись прямо в перелякане обличчя Мак-Таггарта. Раптом вона повернулася до батька й, плачучи, промовила: — Ні, пес не розірве мене. Бачите! Це Барі. Хіба я не казала цього вам? Це Барі! Це доказ того, що він захищав мене...

— Від мене? — остовпів із подиву Мак-Таггарт, і його обличчя потемніло.

П'єро підійшов і, посміхаючись, поклав руку на плече Мак-Таггарта.

— Залишмо їх самих, мсьє, — сказав він. — Це два малих задираки, тут для нас небезпечно. І якщо пес її вкусить...

Господар знизав плечима. Великий вантаж був раптово знятий із них. Його голос був м'яким і переконливим. А тепер гнів зник із обличчя Верби. Мак-Таггарт зловив кокетливий вираз очей, коли вона прямо глянула на нього, наповнину посміхаючись, і сказала батькові:

— Я приєднаюся до вас найближчим часом, тату, — до тебе й мсьє керівника факторії з Лак-Бейна!

У її очах, беззаперечно, грали бісики. Мак-Таггартові здалося, що ці бісики глузують із нього. Від них його мозок палав, а кров почала дико пульсувати. Ох ці очі, повні запальних іскринок, як у відьми! Яке ж це буде задоволення приборкати їх, і станеться таке дуже скоро! Мак-Таггарт пішов за П'єро назовні. Урочисто святкуючи перемогу, він більше не відчував болю від укусу Барі.

— Я покажу вам мої нові сани, я зробив для зими, мсьє, — сказав П'єро, коли двері за ними зачинилися.

Півгодини потому Непісе вийшла з хижки. Вона бачила, як П'єро й керівник факторії про щось балакали. З усього було видно, що розмова для її батька видалася неприємна. Його обличчя мало стурбований вираз, а в очах палав жаркий вогонь. Мак-Таггарт щільно стискав щелепи, але в по-

гляді промайнуло задоволення, тільки-но він її побачив. Вона знала, у чому річ. Керівник факторії з Лак-Бейна ви-магав відповіді від самого П'єро, а той, як і сказала йому Непісе, відсилав по відповідь до неї. І він пішов! Дівоче серце затьохкало, і вона, розвернувшись, поспішила вниз стежкою. Позаду себе Непісе почула Мак-Тагґартові кроки й кинула чоловікові усмішку через плече. Водночас її зуби були міцно стиснуті, а нігті аж врізались у долоні.

П'єро стояв неповорушно, спостерігаючи, як вони зникають в узліссі. Непісе була на кілька кроків попереду Мак-Тагґарта. Глибокий різкий подих вирвався з грудей П'єро.

— *Par les milles cornes du diable!*¹ — тихо вилаявся він. — Хіба це можливо?! Невже вона щиро усміхається тому звіру? Ні. Неможливо. Але, якщо це так...

Його смаглява рука судомно схопилася за руків'я ножа, що висів на поясі, і чоловік повільно почав слідувати за ними.

Мак-Тагґарт не квапився обганяти Непісе. Вона йшла вузькою стежкою, усе далі в глухий ліс. Чоловік був цьому радий, адже вони там будуть сам-на-сам, подалі від П'єро. Він був на десять кроків позаду неї. Непісе знову глянула через плече, й черговий усміх ліг на її уста. Вона швидко й в'юнко рухалася стежкою, тримаючи між ними певну відстань, але Мак-Тагґарт і не здогадувався, чому вона час від часу озирається. Він був задоволений, що дівчина дозволяє йому за нею йти. Коли вона звернула з вузької стежки вбік, повівши його місциною, кудою майже не ходили люди, його серце радісно йокнуло. Якщо вони так ітимуть і далі, то дуже скоро опиняться на значній відстані від хижки, і тоді юнка цілком перебуватиме під його владою. В обличчя йому вдарила кров. Він нічого не говорив, боячись, що вона зупиниться. Попереду почувся гуркіт води. Це був струмок, що протікав крізь високе міжгір'я.

¹ Дідько б його забрав (*фр.*).

Непісе йшла прямо на цей звук. Лець чутно засміявшись, вона пустилася бігцем. Зупинившись на краю прірви, дівчина побачила, що Мак-Тагґарт відстав від неї на цілих п'ятдесят ярдів. Десь за кроків двадцять унизу була дуже глибока водойма з майже прямовисними берегами й така глибока, що вода в ній здавалася густим синім чорнилом. Непісе обернулася лицем до Мак-Тагґарта. Ще жодного разу вона не бачила цього звіра таким червоним. Дотепер вона нітрішки його не боялася. Але тепер — лише за одну мить — він страшенно її налякав. І перш ніж дівчина змогла сказати, що заздалегідь надумала, був уже біля неї. Великими руками Мак-Тагґарт схопив її за обличчя, а його грубі пальці вп'ялися в шовкові коси.

— Кіт сакагет! — вигукнув він пристрасно. — П'єро сказав, що ти даси мені відповідь. Але мені вже вона не потрібна. Ти й так моя! Моя!

Вона закричала. Це був судомний, уривчастий крик. Його руки обвилися навколо дівчини, як залізні пута, стискаючи її струнке тіло, перебиваючи дихання, так, що їй аж в очах потемніло. Вона не могла ні боротися, ні кричати. Непісе відчула гарячу пристрасть його губ на своєму обличчі, чула його голос... І раптом настало звільнення, вона змогла на решті вдихнути ковток повітря. Її гукав П'єро! Він дійшов до розпуття й покликав її на ім'я!

Гаряча Мак-Тагґартова рука закрила їй уста.

— Не відповідай, — почула вона.

Сила, гнів, відразу раптом спалахнули в ній, і юнка люто відкинула від себе його руку. Щось у її прекрасних дівочих очах стримало Мак-Тагґарта. Її погляд пропав його до самого споду душі.

— *Bête noire!* — засапано промовила Непісе, остаточно вивольючись із його щільних обіймів. — Звір... чорний звір!

Її голос тремтів, а обличчя палало.

— Дивіться... Я привела вас сюди, щоб показати своє озерце... і сказати вам те, що ви хотіли почути... а ви... ви...

повелися зі мною, як звір... зчавили, як велика скеля... Подивіться вниз, на моє озерце!

Не думала вона, що все вийде так, як відбулося. Вона замислювала, що в цю хвилину біля урвища усміхатиметься, навіть весело сміятиметься. Але Мак-Таггарт зіпсував її ретельно продумані плани! І все ж керівник факторії з Лак-Бейна, як того й хотіла вона, на мить перехилився над краєм урвища. І от тоді дівчина дзвінко засміялася й різко зіштовхнула його вниз.

— Ось вам моя відповідь, мсьє керівнику факторії з Лак-Бейна! — глузливо вигукнула вона, коли чоловік із головою занурився в глибоке озерце, що лежало між стрімчаками.

Розділ 14

П'єро, побачивши все, що сталося, ахнув від жаху. Він зразу ж заховався в зарослі ялиці, розцінивши, що ще не час виявляти своєї присутності. Його серце шалено калатало, немов по ньому бив важенний молот, та обличчя випромінювало нестямну радість.

Опершись на долоні й коліна, Вєрба заглянула через край урвища. Буш Мак-Таггарт зник. Він пішов під воду, як великий набитий дундук, ким, власне, і був. Поверхня озера замкнулася над ним, наче в насмішку, із глухим урочистим плескотом. Тоді чоловік з'явився на поверхні, махаючи руками й ногами, аби триматися на плаву, а Нєпісе, знай, ущипливо викрикувала:

— *Vête noire! Vête noire!* Звір! Звір...

Бажаючи швидше його потопити, з жорстоким серцем стала вона кидати в нього невеликі палиці й грудки землі. Мак-Таггарт відновив рівновагу, підняв очі догори й побачив, як дівчина нахиляється над прірвою. Здавалося, вона от-от упаде сторчголов. Її довгі коси звисали вниз, блистячи

на сонці. Непісе сміялася самими очима, а зуби її білили, коли вона ущипливо його ганила:

— Звір! Звір!

Усе ще дивлячись на неї, він почав плисти. Щоб дістатися до глинистого берега, яким можна було вибратися з річки, треба було подолати сто ярдів повільної течії. Усю цю відстань вона пройшла поруч із ним, сміючись, знущаючись над ним і кидаючи в нього палички й камінчики. Мак-Тагґарт завважив, що жодна паличка чи камінчик не були досить великі, щоб заподіяти йому шкоди. Коли, нарешті, його ноги торкнулися дна, вона зникла.

Непісе поквапилася тієї ж стежкою назад, ледь не наткнувшись на П'єро. Швидко дихаючи, вона все ще весело сміялася.

— Я відповіла йому, батьку! Він у водоймі!

Дівчина зникла в ялицевих зарослях, як пташка. П'єро й не намагався її зупинити й слідувати за нею не став.

— *Tonnerre de Dieu*¹, — пирхнув він і хутко попрямував до іншої стежки.

Повернувшись у хижку, Непісе ледве дихала. Прив'язаний міцною мотузкою до ніжки столу Барі почув, як вона на мить зупинилася біля дверей. Потім увійшла й попрямувала до нього. За час її півгодинної відсутності щеня заледве рухалося. Ці півгодини й ще кілька хвилин до того справили на нього величезне враження. Природа, спадковість й інстинкт взяли за свою роботу, змінюючи Барі, надаючи йому нової свідомості, нового розуміння. Несподіваний дикий імпульс змусив його стрибнути на Буша Мак-Тагґарта, коли той поклав руку на голову Верби. Він це зробив не роздумуючи. Така дія, певно, була далеким відголоском того дня, коли його батько Казан загриз у наметі людину, що наважилася чіплятися до Торпової дружини. І тоді, і тепер усе було через жінку; і тоді, і тепер свою роль зіграло собаче ество.

¹ Дідько (*фр.*).

Непісе зачепила в Барі глибоко приховану пристрасть, що перейшла до нього від Казана. З усіх живих створінь у світі, він знав, що не повинен скривдити саме її, цю дівчину, котра з'явилась у дверному отворі. Пес тремтів, коли вона знов опустилася перед ним навколінці. Раптом у ньому завирувала дика, але шляхетна Казанова кров, що переважила вовчу сутність, підкоряючи вроджену дикість... Лежачи крижем на підлозі, Барі тихо заскиглив і ЗАМАХАВ ХВОСТОМ.

Непісе скрикнула з радості.

— Барі! — прошепотіла вона, охопивши його голову руками. — Барі!

Від її дотику вовчук наче ожив. Він затіпався в радісній дрожі, і Непісе могла це сповна відчутти. Вона дивилась у його сяйні очі й ніжно гладила по голові та спині. Дівчині здавалося, що він не дихав. Під її ласками щеня заплющило очі. Дальшої миті вона заговорила до нього, і, зачувши голос, вовчук подивився на неї.

— Це чудовисько прийде сюди й уб'є нас, — казала вона. — Він уб'є тебе, бо ти вкусив його, Барі. Хотіла б я, щоб ти був сильніший, тоді б міг відірвати йому за мене голову!

Дівчина відв'язувала бабішеву мотузку від ніжки стола й ледь чутно сміялася. Переляканою вона не виглядала. Це була надзвичайна пригода, але від самої лише думки про те, що вона по-своєму розправилася з цією людиною-звіром, її серце тельняло дуже швидко. Непісе на власні очі бачила, як він махав руками і плескався, як велика рибина.

— О-хо-хо, ну ти й важкий! — зітхнула вона. — І все ж я мушу тебе нести, бо збираюся тікати звідси.

Вона поквапилася надвір. П'єро ще не повернувся, і дівчина стрімко кинулась у ялицеві чагарі, що росли позаду хатини, тримаючи Барі, немов зв'язаний посередині повний мішок. Він так себе і відчував. Але, як і раніше, не мав ані найменшого бажання вириватися від неї. Непісе бігла разом із ним, доки їй не заболіли руки. Тоді вона зупинилася і спустила його на землю, тримаючи в руці прив'язаний навколо його

ший кінець ремня. Вона задалегідь була готова, що вовчук спробує втекти. Дівчина чекала, що ось-ось він кине́ться від неї навтьоки, і якусь хвилину чи дві уважно на нього дивилася. А Барі тим часом піднявся на ноги й став озиратися навсібіч. Тоді Верба заговорила з ним знову ніжненько:

— То ти не збираєшся тікати, так, Барі? Ти хочеш лишитися зі мною. І якщо те чудовисько ще раз наважиться вчинити зі мною так, як вчинив там, ми його вб'ємо.

Вона відкинула назад волосся з лоба й від самої думки про те, що відбувалося на краю урвища, на мить забула про Барі. У цей час він дивився на неї, просто в очі, а тоді її погляд знову впав на собача́.

— Ні, ти не втечеш, ти підеш зі мною, — прошепотіла вона. — Ходімо.

Бабішева мотузка натягнулася на шії Барі, коли Непісе потягнула його за собою. Це було схоже на сильце, яке задушило зайця, і вовчук уперся передніми лапами, злегка вишкіривши зуби. Дівчина перестала тягнути, безбоязно поклала йому руку на голову. З боку хижки до неї вже долинали звуки гучної розмови, і вона знову взяла Барі на руки.

— *Vête noire! Vête noire!* — уїдливо вигукнула вона так гучно, що її голос міг бути почутий за кільканадцять ярдів. — Повертайтесь у Лак-Бейн! Дикий звір!

Непісе швидко попрямувала в ліс, що ставав усе густішим і темнішим, і тепер уже в ньому зовсім не було стежок. Тричі протягом дальшої півгодини вона зупинялася, щоб спустити Барі на землю й дати руці перепочити. І щоразу ласкаво благала його бігти за нею. Удруге й утретє Барі звивався і виляв хвостом, але, крім цієї демонстрації задоволення, далі справа не йшла. Коли мотузка натягалася навколо шії, він лягав до лічерева, а раз навіть загарчав і люто огризнувся на повідець. Тому Непісе й далі довелося нести його на руках.

Нарешті вони вибралися на поляну. Це була крихітна галявина в самому серці лісу, більша за хижку лише в три чи чотири рази. Під ногами росла м'яка й зелена трава, гус-

то всіяна квітами. Цією маленькою оазою протікав струмочок, через який перестрибнула Непісе, тримаючи Барі під пахвою. А на краю потічка стояв невеликий курінь зі свіжозрізаного смерекового та ялицевого гілля. Зазирнувши всередину, Непісе перевірила, чи все там було так, як вона залишила вчора. Полегшено зітхнувши, дівчина опустила на землю свою чотириногу ношу й прив'язала кінець бабішевого ремня до смерекової гілляки.

Барі підліз під стінку вігвама й, піднявши голову та широко розплющивши очі, став уважно дивитися на свою супутницю. Жоден рух Верби не лишався непоміченим. Вона так і сяяла зі щастя. Її сміх, солодкий і дикий, як пташині трелі, змушував серце Барі пульсувати із шаленою швидкістю. Здавалося, щеня от-от почне радісно стрибати з нею серед квітів.

На якийсь час Непісе наче забувала про Барі. Її дика кров вирувала з безмежної радості від перемоги над керівником факторії з Лак-Бейна. Вона ще й іще уявляла, як той борсається руками-ногами у водоймі, змальовувала образ його в їхній хижі, як він, мокрий і розгніваний, розпитує її батька, куди вона зникла. А батько, знизуючи плечима, каже, що не знає, що, імовірно, втекла в ліс. Їй і на думку не спадало, що, вчинивши так із Бушем Мак-Тагґартом, вона піднесла вогонь до динаміту. Вона й помислити не могла про ту небезпеку, що в одну мить могла збити рум'янець із її обличчя й заохолити кров у жилах. Дівчина не розуміла, що Мак-Тагґарт віднині став для неї найнебезпечнішою загрозою у світі.

Зрозуміло, що Мак-Тагґарт був розлючений. Але чого їй боятися? Батько теж розсердиться, якщо вона розкаже йому, що сталося на краю прірви. Але вона нічого не розповість, інакше він просто вб'є гостя з Лак-Бейна. Керівник факторії видавався дужим чоловіком. Але П'єро був сильнішим. Вона безмежно покладалася на свого батька, і ця впевненість успадкувалася нею від матері. Можливо, навіть просто зараз П'єро відправляє Мак-Тагґарта назад у Лак-Бейн, кажучи, що

його місце там, а не тут. Але вона не повернеться в хижку, щоб переконатися в цьому. Краще вона зачекає тут. Батько обов'язково здогадається, де вона ховається, і коли те чудовисько піде, він її знайде. Але як же було б весело жбурнути в нього палицею, коли Мак-Таггарт ітима лісом назад!

За деякий час Непісе повернулася до Барі. Вона принесла йому води й дала шматок сирої риби. Кілька годин вони були самі, і що далі, то більше Барі бажав лишатися з дівчиною, іти за нею, хай би куди вона прямувала, тулитися близенько до неї, відчувати дотик її сукні, руки, чути голос. Але це бажання ніяк не виявлялося. Він ще був лісовим дикуном, чотириногим варваром, напіввовком і напівсобакою, що сидів тихо і смиренно. З Уміском він би грався, з Угумісю — бився, на Буша Мак-Таггарта оскалився б і вкусив його за найменшої можливості. Але з дівчиною все було інакше. З Барі починало відбуватися те, що колись із його батьком Казаном: у серці зароджувалася любов до дівчини. Якби Верба навіть вигнала його тепер, однаково він не пішов би від неї. Якби юнка кинула його тут одного, то все одно Барі би слідував за нею на відстані. Його погляд був постійно прикований до її обличчя. Вовчук дивився, як вона розклала невелике багаття й приготувала собі рибу. А тоді спостерігав за тим, як дівчина пообідала.

День котився до вечора, коли вона підійшла до нього з цілим оберемком квітів і почала вплітати їх у своє довге блискуче волосся. Потім, граючись, стала жартома бити Барі кінчиком коси. Він щулився під цими м'якими ударами, а тоді дівчина раптом жартома, з веселим сміхом схопила його обома руками за голову й поклала її до себе на коліна, прямо на квіти. Вона розмовляла з ним, гладила його по голові, нагнулася так близько до його морди, що Барі захотілося лизнути її м'яким теплим язиком. Він вдихнув її квітковий дух і ліг не рухаючись, наче мертвий. Вовчук був щасливий. Непісе, дивлячись на нього згори вниз, не могла зрозуміти, дихає він чи ні.

А потім їх перервали. Почувся тріск сухих гілочок під ногами. Через ліс, крадучись, мов дикий кіт, пробирався П'єро. Коли дівчина з вовчуком визирнули з куреня, він уже був біля самого краю галявини. Барі знав, що це не Буш Мак-Таггарт. І все ж для нього це було чудовисько в людській подобі. В одну мить усе його тіло напружилося під рукою Верби. Він повільно й обережно вивільнився й, тільки-но П'єро наблизився, загарчав. Дальшої миті Непісе підвелася й побігла до П'єро.

— Що сталося, *mon père*? — стривожилася вона від батькового вигляду.

— Нічого, моя Непісе, — знизав плечима П'єро. — Просто ти розбудила тисячу демонів у серці керівника факторії з Лак-Бейна, от і все...

Чоловік зупинився, побачивши Барі, і вказав на нього.

— Учора ввечері, коли мсьє керівник факторії зловив його в пастку, він укусив мсьє за руку. Рука напухла вдвічі проти звичайного розміру. Я сам бачив, як у нього почорніла кров. Це печіпу.

— Печіпу! — тяжко вигукнула Непісе.

Вона подивилася в батькові очі. Вони були темні, повні зловісного тріумфального блиску, як їй здалося.

— Так, це зараження крові, — сказав П'єро з хитрим блиском в очах. Він глянув через плече й докинув: — Я сховав від нього наші ліки, сказавши, що не можна витратити жодної хвилини і слід якомога швидше повернутись у Лак-Бейн. І мсьє злякався! Цей диявол чекає мене. З почорнілою рукою він боїться йти сам, тому просив мене супроводжувати його. Послухай, доню, ми підемо до заходу сонця. Але перед відходом я повинен тобі дещо сказати.

Барі бачив, як вони близенько стояли одне біля одного в тіні високих смерек. До нього долинула їхня тиха розмова. Говорив головно П'єро. Нарешті він побачив, як Непісе обняла обома руками двоногого звіра за шию, після чого той пішов назад у ліс. У голові вовчука майнула думка, що Верба

ніколи більше не погляне на нього — так довго вона дивилась услід своєму батькові. А коли за деякий час вона все ж таки повернулася до Барі, то вже не виглядала, як та Непісе, що вплітала собі квіти у волосся. Куди й подівся з її обличчя й очей радісний сміх! Вона опустила на коліна поруч із ним і з несподіваною люттю вигукнула:

— Це печіпу, Барі. Це ти, ти заніс отруту в його кров. І я сподіваюся, що він помре, бо я боюся. Дуже боюся!

Вона здригнулася.

Можливо, саме цієї миті Великий Дух природи допоміг Барі збагнути те, що він мусив усвідомити: відтепер його день згас, а схід і захід сонця на небі для нього вже цілковито залежатимуть від цієї дівчини, чия рука спочивала на його голові. Вовчук тихо заскиглив, спроквола повзучи до неї, аж поки знову не вмостив голову на її колінах.

Розділ 15

Ще довго після того, як П'єро залишив їх, Верба нерухомо сиділа поруч із Барі. Густі тіні й низький гул на небі пробудили її від страхітливих роздумів через почуте від свого батька. Коли вона підняла голову й подивилася нагору, то крізь відкритий простір над смерековими вершинами побачила чорні хмари, що повільно рухалися небом. Одразу потемніло. У шепоті вітру й мертвій тиші щораз густішого мороку похмуро починалася буря. Цього вечора не помілуєшся гарним заходом сонця. Сьогодні не з'являться ні місяць, ні зорі, тож іти буде темно. І якщо П'єро й керівник факторії не були вже в дорозі, вони ні за що не підуть у непроглядну пільму, що скоро огорне ліс, а лишаться вдома.

Уперше разом із нею схопився й Барі, ставши поруч. Над ними зазмійлися блискавиці, з краю в край, мов ножі, розрізаючи небо, а за мить пролунав приголомшливий гуркіт грому. Барі відсахнувся, ніби від удару. Він хотів забитися

під гілки куреня, але, глянувши на Вербу, побачив у ній щось таке, що надало йому впевненості. Грім знову вдарив. Але цього разу Барі вже не позадкував, дивлячись просто на Непісе.

Вона виструнчилась і зорила прямо в густий морок, що його час від часу роздирали блискавки. Відкинута назад красива голова, напіврозтулені вуста, сяйні очі, де читалося нетерпляче чекання, — усе це було схоже на скульптуру богині, що вітає, затамувавши подих, роз'ярілі небесні сили. Можливо, це сталося тому, що вона народилась уночі саме під час бурі. Багато разів П'єро і її покійниця мати розповідали доньці, як у ніч її появи на світ грім і спалахи блискавок зробили весь світ схожим на пекло, як усі струмки повиходили з берегів, а стовбури десяти тисяч лісових дерев повалилися від шаленої бурі. Вони розказували, з яким шумом лопотів дощ по даху їхньої хижки, як цей гуркіт геть заглушив стогін породіллі й перші крики немовляти.

Можливо, саме тієї ночі в Непісе вселився Дух бурі. Вона любила гроловицю й блискавки та щоразу дивилася на них, як оце тепер. Буря допомагала їй забувати про все, крім неперевершеної величі природи. Її напівдика душа завжди захоплено тремтіла від громового гуркоту й сяйних спалахів блискавиці. Дівчина могла піднімати до неба оголені руки й сміятися з радості, коли навколо неї бушувала злива. Ось і тепер вона могла б довго простояти на цій галявині, чекаючи зливи, якби скиглення Барі не змусило її відволіктись. І щойно кругом, наче свинцеві кулі, затарабанили перші великі краплі дощу, обоє рушили разом у курінь.

Одного разу Барі вже пережив страхітливу грозову ніч. Це було тоді, коли він сидів, сховавшись під корінь одного дерева, і раптом побачив, як блискавка запалила перед ним інший стовбур. Але тепер вовчук був уже не сам, і тепле й м'яке стискання руки Верби на його голові й шиї наповнили його дивною мужністю. Він тихо гарчав на кожен новий гуркіт грому, навіть хотів схопити блискавку зубами.

Під своєю рукою Непісе відчувала, як напружувалося його тіло, і в момент страшної тиші вона почула різке тривожне клацання зубів. А тоді почався дощ.

Він зовсім не був схожий на ті дощі, що їх уже бачив Барі. Це була справжня повінь, що струменіла з чорноти небес. За якихось п'ять хвилин їхній прихисток під ялицевим куренем наскрізь промок. Минуло лише півгодини проливного дощу, а на Непісе не було жодної сухої нитки. Вода суцільними потоками бігла по її тілу, сочилася крихітними струмочками з її промоклих наскрізь кіс, падала з довгих вій, а з ковдри під нею можна було вичавлювати воду, як із квача. Барі почувався так само кепсько, як і тоді, коли він разом із Папаючіс'ю потрапив раптом у водойму, і тому намагався все тісніше притулитися до Верби. Здавалося, минула ціла вічність, доки грім перекотився далеко на схід, а відсвіти блискавки стали такими далекими. Та навіть після цього дощ ішов ще з годину. Потім він припинився так само раптово, як і почався.

Весело зітхнувши, Непісе піднялася на ноги. Вода чвакала в мокасінах, коли вона вийшла на галявину. Дівчина не звертала уваги на Барі, що йшов за нею. Тепер уже над верхівками дерев крізь штормові хмари де-не-де виднілося небо. Ось блиснула одна зоря, за нею інша. Верба стояла й дивилася, як вони з'являлися, доки їх висипало стільки, що й годі було полічити. Було вже зовсім світло, куди й щез той чорний морок. Прекрасне зоряне сяйво обпорошило маленьку галявину.

Непісе опустила очі й побачила Барі. Він був уже не на прив'язі, ніщо його більше не стримувало, щоб утекти. Навсібіч нього була свобода. Однак пес стояв спокійно й не намагаючись утекти. Мокрий, як водяний щур, він утупив у неї очі й чогось чекав. Дівчина ступила до нього крок і завагалася.

— Ні, ти не втечеш, Барі. Я залишу тебе вільним. А тепер ми мусимо розкласти багаття!

Багаття! Будь-хто, крім П'єро, сказав би, що вона збожеволіла. У лісі не було жодного сухого стовбура чи бодай гілочки! Навколо себе вони чули суцільне дзюрчання води.

— Що ж, ходімо, Барі, — сказала знову Непісе.

Вологий одяг прилип до її тіла з усіх боків, і вона, наче легка тіль, перетнула мокру галявину й зникла в густій хащі лісу. Барі йшов за нею. Дівчина попрямувала до берези, що її запримітила ще вдень, і стала зривати з неї кору. Надерши повний оберемок, вона принесла його до куреня, висипала там і стала складати сирі гілки, доки не вийшла велика купа. У курені Непісе знайшла пляшку із сірниками. Вона підпалила один сірник і піднесла його до купи з березової кори. Одразу ж спалахнуло невеличке полум'я, так, наче загорівся проолієний папір. Півгодини потому багаття Верби горіло так яскраво, що якби не стіна лісу, що оточувала галявину, то його було б видно навіть із хижки, за цілу милю звідси. Вона не переставала підкладати в нього хмиз, аж доки вогонь досяг висоти у два людських зрости. Тоді вона встромила в м'яку землю дві великі палиці й розтягнула на них ковдру, щоб та швидше висухла.

Так минула їхня перша ніч: шторм, прохолодний глибокий басейн, велике багаття і згодом, коли одяг Верби й ковдра висушли, кількогадинний сон. На світанку вони дуже обережно повернулись у хижку. З труби не йшов дим, а двері були зачинені. П'єро й Буш Мак-Тартарт пішли.

Розділ 16

Був початок серпня, коли П'єро повернувся з Лак-Бейна, за три дні до сімнадцятиліття Верби. Він приніс із собою багато подарунків для Непісе: стрічки для волосся, справжнє взуття, яке вона носила час від часу, як ті дві англійки в Нелсон-Гаусі, і, найголовніше, чудову червону тканину на плаття. За три зими, що дівчина їх провела в місії, ці жінки багато чому

навчили Непісе. Вони навчили її шити, писати, читати й молитися, і з часом у Вербі виникало переконливе бажання робити все так, як вони.

Тож протягом трьох днів Непісе трудилася над своєю новою сукнею й у день свого народження постала перед П'єро в такому вигляді, що йому аж подих перехопило. Вона зав'язала на маківці голови волосся так, як навчила її Івонна, молодша англійка, прикріпивши на зачісці яскраво-червону гілочку дикого льону. Її очі світилися, губи й щоки полум'яніли рум'янцем, а чудове червоне плаття, що ідеально підкреслювало красивий тендітний стан, було зшите саме так, як було модно дві зими тому в Нелсон-Гаусі. Пола сукні сягала трохи нижче колін, а далі — чи то Непісе геть неправильно виміряла довжину, чи їй просто забракло тканини, — ішов, як кажуть французи, *сoup de maître*¹ її туалету: справжні панчохи і яскраві туфлі на високих підп'ятках! Якби її побачили в такому вигляді лісові боги, то, певно, відчули б, як їхні серця завмирають. П'єро обдивлявся її з усіх боків без слів, але усміхаючись. Та коли вона вийшла від нього в супроводі Барі, трішки накульгуючи через тісні туфлі, усміх зник із його обличчя, і воно, як і раніше, стало холодним.

— *Mon Dieu*, — прошепотів він сам до себе по-французьки, і дальша думка вколола його в саме серце, як гострий ніж: — У неї в жилах ні краплини матеріної крові. Так, вона справжня французенка, чисте, янгольське створіння.

П'єро змінився, його щось гризло зсередини. Три дні, протягом яких вона займалася пошиттям плаття, Непісе була занадто схвильована, щоб помітити цю зміну, та й П'єро намагався приховати від неї свій стан. Він був відсутній удома десять днів, а коли повернувся з Лак-Бейна, то привіз радісну для Непісе звістку: мсьє Мак-Таггарт і справді був дуже хворий на печіпу — зараження крові. Ця новина змусила Вербу плес-

¹ Справа майстра (фр.).

кати в долоні й щасливо усміхатися. Але він знав, що керівник фікторії неодмінно видужає і згодом знову прийде в їхню хижку на Грей-Лун. І коли вже прийде...

Щоразу, як це спало на думку, обличчя П'єро стало холодним і жорстким, а очі спалахували недобрим вогнем. Він думав про це й у день її народження, навіть коли до нього долинав її радісний, як пісня, сміх. Дієу, попри свої сімнадцять років, вона все ще була дитина, його мала дівчинка! Вона й не підозрювала навіть того жаху, що її чекав. Страх пробудити її назавжди із цього чарівного дитинства утримував його розповісти їй правду, так щоб вона змогла зрозуміти все цілком і повністю. Ні, так не повинно статися. Чоловікова душа палала великою й ніжною батьківською любов'ю. Його маленька донечка сміятиметься, співатиме, гратиметься, а він, П'єро Дю Кен, ніколи не дозволить, щоб у її серце гадюкою заповзло недобре передчуття, що нема-нема, та й зіпсує йому настрої.

Цього дня з південних країв прибув урядовий топограф Мак-Доналд. На його волосся вже давно ліг осінній туманець, з виду він був добродушний веселун, що мав чисте серце. Два дні гостюючи в П'єро, розповів Непісе про своїх доньок, що чекали його вдома, їхню матір — кохання всього його життя, і, перш ніж вирушити на пошуки верхньої межі проростання сосни Банкаса, він сфотографував Вербу такою, якою вперше побачив її на вродини: з високою блискучою зачіскою, у червоній сукні, туфлях на високих під'ятках. Негативи узяв із собою, пообіцявши П'єро, що при нагоді обов'язково надішле їм світлини. Так доля плете химерне й загалом невинне мереживо, що часом переростає в павутину трагедії.

Багато тижнів після візиту Мак-Доналда на Грей-Лун було спокійно. Для Барі це були прекрасні дні. Спочатку він ставився до П'єро підозріло. За деякий час — терпляче, аж доки, нарешті, почав сприймати його як невід'ємну частину хижки та Непісе. А за Вербою ж ходив, немов тінь. П'єро з великим задоволенням відзначив цю прив'язаність. «А що, як за

кілька місяців він би вчепився в горло мсьє керівника факторії?» — сказав чоловік про себе одного дня.

У вересні, коли Барі вже досяг піврічного віку, він був майже такий великий, як Сіра Вовчиця, і вигляд мав відповідний: ширококостий, довгозубий, з могутніми грудьми й міцними щелепами, що могли вже трощити кістки, ніби палиці. Він був поряд із Непісе, хай би де вона знаходилася. Вони разом плавали в ставку в лісі й у водоймі зі стрімкими берегами. Попервах Барі тривожився, бачивши, як Непісе стрімголов кидалась у воду з того самого місця, звідки якось штовхнула Мак-Таггарта, але до кінця місяця вона вже привчила його стрибати за нею в цю прірву заввишки у двадцять футів.

Наприкінці серпня Барі вперше побачив представників своєї породи, якщо не рахувати Казана й Сірої Вовчиці. Улітку П'єро відвозив своїх собак на невеликий острів посеред лісового озера, за дві-три милі від хижки, щоб вони могли там бігати на волі, і двічі на тиждень возив їм туди зловлену рибу. В одній із таких поїздок Непісе супроводжувала батька й узяла з собою Барі. П'єро з-поміж іншого захопив довгого батога з кишок карібу, не без підстав вважаючи, що буде бійка, але помилився. Барі відразу ж приєднався до зграї і став разом із нею їсти рибу.

— Він стане прекрасним їздовим собакою, — задоволено осміхнувся П'єро. — Було б добре лишити його на тиждень зі зграєю, Непісе.

Поки ще собаки пожирали рибу, батько й донька непомітно вирушили додому. Їхнє каное тихо ковзнуло у воду й відплило вже на певну відстань, і лише тоді Барі побачив, що його надурили. Він негайно кинувся у воду й поплив за ними, і Верба допомогла йому залізти в каное.

На початку вересня один індіанець, що проходив повз Грей-Лун, повідомив П'єро дещо про Буша Мак-Таггарта. Керівник факторії був дуже хворий. Він мало не помер від зараження крові, але тепер уже одужав. П'єро по-новому заполонив страх, але батько нічогосінько не сказав Непісе про

те, що було в нього на думці. Верба майже забула керівника факторії з Лак-Бейна, її тепер сповна тішила дика краса північної осені. Дівчина ходила на далекі прогулянки з П'єро, допомагаючи йому готувати на сніжну пору року нові лінії пасток, і в цих походах її завжди супроводжував Барі.

Більшість вільного часу Непісе готувала його до упряжі. Вона почала з бабішевого ремінця й палиці. Знадобився цілий день, щоб змусити Барі тягти цю палицю, не повертаючись на кожному кроці, щоб оскалитись і клацнути її зубами. Тоді вона закріпила до нього ще один бабішевий ремінь і змусила тягнути дві палиці. Так потроху вона привчила його до упряжі, і вже наприкінці другого тижня він завзято тягнув усе, що їй спадало на думку прив'язувати до нього. Тоді П'єро привів із собою з острова двох собак, і Барі стали запрягати разом із ними, щоб той допомагав тягти їм порожні сани. Непісе була в захваті. У день, коли випав перший сніг, вона заплескала в долоні й крикнула до П'єро:

— До середини зими він буде в мене найкращим собакою в зграї, *mon père!*

Чоловік посміхнувся. *Diantre!*¹, ну й розіллється ж це чудовисько керівник факторії, коли дізнається, як його обдурили! І доти...

— Я збираюся знову відправити тебе в школу в Нелсон-Гаусі цієї зими, *ma chérie*, — сказав він, намагаючись говорити якомога спокійніше. — Барі допоможе відвезти тебе за першого хорошого снігу.

Верба саме зав'язувала вузол на ремені в Барі. Почувши це, вона повільно піднялася на ноги, подивилася на П'єро своїми великими темними очима й із повним рішучості голосом промовила:

— Я не поїду, *mon père!*

Уперше в житті Непісе відповіла своєму батькові так різко. Її слова обдали його крижаною дрожжю, і він відвернувся,

¹ Чортів йому (*фр.*).

щоб не зіткнутися з нею очима, бо хитрувати з донькою П'єро зовсім не вмів. Вона побачила це на батьковому обличчі, і йому здалося, що дівчина прочитала там усе, що було в нього на думці. Звісно, вона задихала швидше, і він помітив, як високо стали підніматись у неї груди. Непісе не дала йому змоги зібратися з думками, щоби продовжувати.

— Я не поїду! — повторила вона зі ще більшою рішучістю й знову схилилася над Барі.

Знизавши плечима, П'єро став спостерігати за нею. Зрештою, хіба він був не радий? Хіба його серце не защемило б, якби вона зраділа думці про від'їзд? Батько підійшов до неї і з великою ніжністю поклав руку на її блискучу голову. Непісе подивилася на батька з-під руки й усміхнулася. Між ними заліз Барі, клацнув зубами й поклав свою морду на руку Верби. Уперше за кілька останніх тижнів світ раптом здавався П'єро наповненим сонцем. З високо піднятою головою він попрямував до своєї хижки. Донька не залишить його! Він тихо засміявся й став потирати руки. Його страх перед керівником факторії з Лак-Бейна зник. Чоловік став на порозі хижки й подивився на Непісе й Барі.

— Благословен Бог і всі ангели його святії! — пробурмотів він. — Тепер я, П'єро Дю Кен, знаю, що треба робити!

Розділ 17

Наприкінці вересня в Лак-Бейн прибув топограф Мак-Доналд. Там уже цілих десять днів гостював у Мак-Таггарта й контролер Грегсон. І вже двічі за час його перебування Марі спадало на думку підкрастися до нього, коли він спав, і вбити його. Сам керівник факторії тепер звертав на неї мало уваги, що зробило б її щасливою, якби не Грегсон. Він був зачарований дикими загадковими принадами дівчини з племені крі, та й сам Мак-Таггарт без найменших ревнощів заохочував його до залицянь.

Мак-Тагґартові вже набридла Марі — так він і сказав Грегсонові. І якщо той зміг би забрати її з собою, то зробив би йому цим велику послугу. Мак-Тагґарт пояснив, у чому причина: трішки згодом, коли випаде багато снігу, він збирався привести в поселення доньку П'єро Дю Кена. З цинічною відвертістю, зважаючи на давність їхнього братерства, розповів про свій візит, про те, як його приймали, і про інцидент на кручі. Та, попри все це, він запевнив Грегсона, що донька П'єро скоро буде в Лак-Бейні.

Саме в цю пору і прибув Мак-Доналд. Він залишився лише на одну ніч, та, сам не знаючи того, лише підлив оливи у вогонь, що й до того вже небезпечно палав: віддав керівникові факторії фотокартку з зображенням Непісе. Це виявилася напрочуд вдала фотографія.

— Якщо ви зможете одного дня передати її цій дівчині, то я вам буду дуже вдячний, — сказав він Мак-Тагґартові. — Я обіцяв їй зробити цю світлину. Її батька звать Дю Кен, П'єро Дю Кен. Ви, напевно, знаєте їх. Та дівчину...

Топограф став красномовно розповідати Мак-Тагґартові, якою красунею була дівчина того дня у своїй червоній сукні, що, на жаль, на фотографії вийшла чорного кольору. Він і не здогадувався, що все нутро його співрозмовника буквально кипіло при цих словах.

Другого дня Мак-Доналд мав вирушити в Норвей-Гаус. Мак-Тагґарт так і не показав фотографію Грегсонові, залишивши її собі. Усю ніч при світлі лампи він розглядав портрет з думками про Непісе, і це лише підсилювало його рішучість. Залишався лише один вихід із цієї ситуації. Керівник факторії не один тиждень обдумував зловісний план. Про свою таємницю він не наважився розповісти навіть Грегсонові. Непісе буде його. Треба лише дочекатися середини зими, коли випадуть глибокі сніги. Вони допоможуть йому якнайкраще приховати сліди трагедії.

Мак-Тагґарт зрадив, коли слідом за топографом у Норвей-Гаус поїхав і Грегсон. З увічливості він супроводжував його

протягом одного дня подорожі. Коли ж повернувся в поселення, то вже не застав Марі й був радий цьому, тому послав гінця з великою кількістю подарунків для її народу та повідомленням: «Не бийте її. Прийміть її. Вона тепер вільна».

З метушною й галасом почався мисливський сезон. А з його настанням Мак-Таггарт розпочав готувати свій будинок до прибуття Непісе. Він знав, що вона любить чистоту й порядок, тож розпорядився пофарбувати брусовані стіни своєї оселі білою свинцевою фарбою, що була призначена для човнів. Деякі перегородки в будинку знесли, а на їхньому місці звели нові. Дружина-індіанка його головного посильного зробила фіранки на вікна, а ще Мак-Таггарт конфіскував невеликий фонограф, що мав бути відправлений до Лак-ла-Бішу. Він не сумнівався у своєму успіху й лічив дні, що лишалися.

А на Грей-Лун П'єро й Непісе були зайняті своїми численними справами, такі зайняті, що на деякий час страхи П'єро перед керівником факторії з Лак-Бейна майже забулися, а Верба то й зовсім викинула їх із голови. Місяць уже сповнивсь, й обоє вони були захоплені передчуттям і збудженням від майбутнього зимового полювання. Непісе майструвала пастки, обережно занурюючи їх у кипляче сало карібу, змішане зі смальцем бобра. А П'єро тим часом готував нові отруєні принади, щоби порозкладати по своїх стежках. Коли він виходив із дому більш ніж на один день, то донька завжди супроводжувала його.

Але й у самій хижці було немало роботи. П'єро, як і всі його північні побратими, розпочинав готуватися до сезону полювання глибокої осені. А роботи було чимало: треба було перетягнути снігоступи новими бабішевими смужками, наколоти дров, щоб не замерзнути в зимові буревії, утеплити хижку, виготовити нову упряж для собак, нагострити ножі, зшити зимові мокасини, полагодити з тильного боку хижки полиці для зберігання м'яса, де всю холодну пору року висітимуть стегна оленів, карібу й лосів...

У вирі цих приготувань Непісе стала менше уваги приділяти Барі, ніж протягом останніх тижнів. Вони вже не гралися так довго, зовсім не купалися, бо вранці земля покривалася памороззю, а вода ставала крижаною; вони більше не гуляли лісом, шукаючи квіти і ягоди. Довгими годинами Барі пролежував біля ніг Верби, дивлячись на її витончені пальці, що хвилястими рухами вгору-вниз обтягували снігоступи шкірою. Зрідка Непісе зупинялася, щоб нахилитись і попестити його рукою по голові, поговорити з ним якусь мить — інколи ніжною мовою її племені крі, часом англійською, а бувало, і мовою свого батька, французькою.

Барі навчився розуміти голос Верби, рухи її губ, жести, поставу, зміни настрою, що відбивалися смутними чи радісними рисами на обличчі. Він розумів, що означало, коли вона усміхається. Тремтячи всім тілом, починав радісно скакати на неї, доки вона сміялася. Її щастя було також частиною його щастя, а її суворе слово в його сторону ставало болючіше, ніж удар. Двічі П'єро вдарив його, й обидва рази Барі відскакував від нього геть, оголюючи ікла, люто гарчачи й наїжачуючи вздовж спини шерсть. Якби якийсь інший собака зробив так, П'єро, розцінивши це як непокору, забив би його до напівсмерті, бо в такій ситуації головною повинна бути людина. Але Барі нічого не загрожувало. Дотик руки Верби, одне слово з її вуст — і жорстка щетина потроху опускалася, а гарчання припинялося.

П'єро був цим задоволений. «Dieu. Я ніколи не наважусь і спробувати вибити з нього цю непокору, — зізнавався чоловік сам собі. — Він дикун, і її раб, що заради неї здатен і на вбивство!»

Так сталося, що через П'єро (про причину тут поки не говоритимемо) Барі так і не став їздовим псом. Він, як і раніше, лишався на волі, ніколи не бувши на прив'язі, як інші собаки. Непісе була задоволена тим, та вона й не здогадувалася, що було на думці в батька. А чоловік лише тихо сміявся сам до себе, у той час, як дівчині було ніяк невтямки, навіщо

він постійно налаштовує Барі проти себе. Ця неприязнь межувала з прямою ненавистю. Та сам П'єро міркував собі так: «Якщо я змушу його ненавидіти себе, то так він навчиться ненавидіти всіх чоловіків узагалі. І це буде просто чудово!»

Так батько турбувався про майбутнє своєї доньки.

Бадьорливі дні й холодні, морозні ночі призвели до значних змін у Барі. Це було неминуче. П'єро знав, що так і станеться, і першої ж ночі, коли Барі сів і завив на повню, він уже підготував до цього доньку.

— Це дикий собака, Непісе, — сказав їй. — Він наполовину вовк, і сильний поклик породи скоро заманить його, він утече в ліс і якийсь час ховатиметься. Але ми не повинні силоміць утримувати його. Барі повернеться. Так, неодмінно повернеться!

Стоячи в місячному сяйві, П'єро так потер свої руки, що в нього аж захрустіли суглоби.

Поклик породи прийшов до Барі, немов злодій, який повільно й обережно заходить у заборонене місце. Вовчук не одразу зрозумів, що це таке. Цей інстинкт зробив його знервованим, неспокійним і таким метушливим, що Непісе не раз чула, як він тоскно стогне вві сні. П'єро знав, та лише загадково всміхався.

І от сталося так, як і передрікав П'єро. Однієї чудової ночі, коли на небі зійшов сьйний місяць, довкола нього усміхалися зорі, а земля була вкрита білою морозною обніжжю, вони почули перші завивання вовків, що кликали на полювання. Час від часу протягом літа можна було вловити з лісу самотнє вовче виття, але зараз це був поклик цілої зграї. І тепер, коли ця дика пісня, що чується вже нескінченну кількість віків щоразу на місяць у повні, розірвала безмежне мовчання таємничої ночі, П'єро знав, що на решті настало те, чого так бентежно чекав Барі.

За якусь мить відчув це й вовчук. Його м'язи напружились, як натягнутий налігач, коли він став на лапи в місячному сяйві, повернувшись у бік, звідки доносився таємничий, бен-

тежний звук. Почулося його тихе скавчання. П'єро нагнувся, і йому в сяйві місяця добре було видно тремтіння Барі.

— Це мі-ку! — прошепотів чоловік.

Це був він, мі-ку, — поклик крові, що швидко пульсувала у венах Барі. Це був не тільки поклик його породи, а й поклик Казана, Сірої Вовчиці та незліченних поколінь предків. Це був голос його однокровників. Саме це прошепотів П'єро, і мав слухність. Усю золоту ніч Верба прочекала, бо саме вона ризикувала найбільше, могла програти або виграти. Дівчина не промовила ані звука, не відповідала на слова П'єро, а, затамувавши подих, спостерігала за Барі, що ступінь за ступенем, повільно відходив до тіней. За якусь мить він зник. Тоді вона випросталася, відкинула назад голову, і очі її заблищали яскравіше за зорі.

— Барі! — прокричала вона. — Барі! Барі! Барі!

Він, мабуть, добіг лише до краю лісу, бо, тільки-но вона повільно звела дух, як був уже поруч із нею, дивився їй просто в очі й тихесенько скавчав. Непісе поклала йому руки на голову.

— Ваша правда, батьку, — сказала вона. — Барі піде до вовків, але обов'язково повернеться. Він ніколи надовго не залишить мене.

Досі тримаючи одну руку на голові Барі, другою вона вказала на глибоку пітьму лісу.

— Біжи до них, Барі, — прошепотіла вона. — Але ти мусиш повернутися. Ти мусиш. Біжи!

Після цього вони разом із П'єро попрямували до хижки й тихо зачинили за собою двері. У нічній тиші вовчук міг чути невиразні нічні звуки: клацання упряжок, що до них були пристебнуті собаки, неспокійні рухи їхніх тіл, шум від трепету пари крил, дихання самої ночі. Для нього ця ніч, навіть у її спокої, здавалася повною життя. Він знову вийшов у темінь, наблизився до лісу й зупинився, щоби насолодитися її звуками. Вітер змінився, доносячи тепер тужливе виття вовчої зграї, що збурювала його кров. Далеко на заході

самотній вовк спрямував свою морду до неба, закликаючи зграю зібратися разом. А тоді зі сходу почулося ще одне виття. Воно здавалося таким далеким, наче це було відлуння попереднього поклику, що затухало в нічній безодні.

Горло Барі давуче перехопило. Він закинув голову догори. Прямо над ним був повний місяць, що наче запрошував його до захопливого й такого таємничого вільного світу.

Звуки, що їх видавлював із горла Барі, поволі зростали, набирали гучності, допоки його відповідь не досягла самісіньких зір. У своїй хижці П'єро й Верба чули його.

— Він пішов, — промовив чоловік, низавши плечима.

— Оуі, він пішов, mon père, — відповіла Непісе, дивлячись крізь вікно.

Розділ 18

Лісова темрява вже більше не навіювала страху на Барі. У цю ніч його мисливське виття піднялося до зір і місяця, і цим своїм завиванням він уперше кинув виклик ночі й простору, уперше попередив про себе всіх диких тварин, уперше привітав вовче Братство. У цьому витті й відповідях на нього, що долітали звідусюди, відчувалася нова сила — остаточний триумф природи, що розтлумачила йому: не треба більше боятися лісів та істот у них, це всі вони боялися його. Там, далеко від хижки й від впливу Непісе, було все, чого тепер найбільше хотіла спрагла вовча кров: спілкування зі своїми однокрівцями, червона, тепла кров здобичі й взаємодопомога. Ця остання річ, зрештою, якось таємничо його захоплювала, постійно підганяла, саме її він найменше розумів.

Барі побіг просто в темряву, прямо на північний захід, низько крадучись під кущами, з опущеним додолу хвостом і прищуленими вухами — справжній вовк, що переслідує вночі здобич. Зграя змінила напрямок руху, повернувши на північ. Вона пересувалася швидше, ніж він, тому вже за пів-

години її не стало чути. Але самотній вовк, чие завивання доходило із заходу, був ближче, і Барі трічі на нього відповів.

Ще за півгодини вовчук знову почув зграю, що повернула вже на південь. П'єро легко б зрозумів, чому: їхня жертва знайшла прихисток на іншому боці якоїсь водойми, можливо, озера, і сіроманці пішли по свіжому сліду. На цей час від самотнього вовка Барі розділяла відстань у чверть милі лісом, але перший був уже старий, а отже, досвідчений, тож він звернув убік, рухаючись навперейми так, що опинився на половину, а то й на три чверті милі попереду зграї.

Це був один із тих хитрих вивертів Братства, що його Барі мав іще навчитися. Підсумком власного невігластва і браку майстерності було те, що двічі за дальші півгодини він опинявся поруч зі зграєю, але ніяк не міг до неї приєднатися. Потім настала тривала тиша. Зграя наздогнала свою здобич і під час бенкету не видавала ні звуку.

Решту ночі Барі тинявся на самоті, принаймні доки не сів місяць. Вовчук забіг далеко від хижки, його слід був заплутаний, але він більше не переймався через те, що загубився. Останні два-три місяці сильно розвинули в ньому відчуття орієнтації, оте «шосте чуття», що безпомильно керує польотом голуба чи виводить ведмедя прямо на місце торішньої зимівлі.

Барі не забув Непісе. З десяток разів він повертав назад голову й жалібно завивав, і завжди точно в тому напрямку, де була розташована хижка. Але назад не повертався. Ніч тривала, а разом із нею не припинялися й пошуки чогось таємничого й незбагненого. Навіть із заходом місяця й настанням сірого світанку, коли Барі відчув досить сильний голод, він не почав шукати собі їжі.

Уночі було холодно, а стало ще холодніше, коли згасло світло місяця й зір. Скрізь, особливо на відкритих просторах, лежав глибокий білий сніг, і на ньому вовчук лишав чіткий відбиток своїх лап і кігтів. За декілька годин він проторував не одну милю, постійно рухаючись, тож як забриніло

світання, був уже виснажений. А потім настав час, коли, клацнувши зубами, Барі раптом несподівано зупинився на місці, неначе від пострілу.

Нарешті він зустрів те, що так довго шукав. Це сталося на галявині, окутаній холодним передранковим туманом. У цьому крихітному амфітеатрі, що лежав між невисокими пагорбами, обернувши до нього голову, чекала, поки він вийде з тіні, молода вовчиця Магіган. Вона вже давно зачула його запах, а от Барі її не відчув, аж поки не побачив навіч, вийшовши з заростей молодого ялівцю, що стіною обвили галявину. Саме тоді вовчук зупинився, і протягом цілої хвилини обоє вони не рухалися, здавалося, навіть не дихали.

Між ними не було і двох тижнів різниці у віці, але Магіган виглядала набагато меншою. Вона була така ж завдовжки, але нижча й стрункіша. Ноги мала такі ж тендітні, як і в лисиці, а спина була вигнута так, що під час бігу вона могла розвивати швидкість, майже рівну вітрові. Вовчиця стояла в будь-яку хвилину наготові втекти, навіть тоді, коли Барі зробив перший крок до неї. А тоді дуже повільно вона почала розслаблятися, у міру того, як до неї наближався вовчук. Її вуха поступово прищулювалися.

Барі заскиглив, звів голову, настовбурчив вуха, підняв і розпушив хвоста. Його розум, якщо не стратегія, були частиною його чоловічої переваги, тож він не відразу переходив до справи. Його відділяли п'ять кроків від Магіган, коли раптом зовсім випадково Барі відвернувся від неї й подивився на схід, де відблиски червоного й жовтого вже позначили сонячний схід. Лише якусь хвилю чи дві він занюшкував повітря й озирнувся навсібіч з таким виглядом, ніби хотів показати важливість цього знайомства, достоту так, як це роблять двоногі істоти у своєму світі.

І Магіган була вражена. Блеф Барі спрацював так красиво, як і блеф двоногих створінь. Він так захоплено й завзято нюхав повітря, що Магіган і собі настовбурчила вуха й почала принюхуватися. Барі так різко і тривожно повертав

голову, що й вона, якщо не від занепокоєння, то хоча б через суто жіночу цікавість теж зацікавлено стала повертати голову туди-сюди. І коли він раптом заскавулів, немов йому вдалося зловити в повітрі ту незбагненну для неї таємницю, то й вона засквилила йому у відповідь, але з такою жіночою обережністю, наче не зовсім була впевнена, як до цього поставиться її пан і володар. Почувши це сквилення, Барі швидко й легко підскаочив до неї, а вже наступної миті вони обнюхували одне одного.

Коли півгодини потому зійшло сонце, вони й досі перебували на тому ж місці, на невеликій галявині між лісистими пагорбами. А позаду них простяглася широка долина, укрита химерним білим вельоном. На долину спускалися перші червоні промені, заповнюючи галявину світлом і теплом. І в міру того, як високо піднімалося сонце, ставало все комфортніше.

Ні Барі, ні Магіган ще довго не мали жодного бажання кудись рухатися. Протягом години або й двох вони лежали, гріючись у міжгірській чаші, дивлячись цікавими, широко розплющеними очима на лісові простори, що стелилися під ними, наче велике море.

Обоє вони шукали вовчу зграю, але так і не могли її знайти. І Магіган, і Барі були втомлені, трохи збентежені й дуже голодні, але обидвоє наповнені якимось новим для себе, неспокійним і таємничим передчуттям, що тепер вони друзі. П'ять чи шість разів Барі вставав і нюхав навколо Магіган, коли та лежала на сонці. Він тихо скавулів до неї, ніжно торкаючись її м'якої шерсті мордою, але тривалий час вона мало звертала на нього уваги. Потім вовчиця пішла за ним. Увесь день вони бродили й відпочивали разом, аж доки знову стемніло.

Ніч була без місяця й зір. Сірі клуби хмар повільно пливли на північний схід, і що більше густішала темрява, то тихіше шумів у вершинах сосен вітер. У вечорових сутінках беззвучно почав падати густий і лапатий сніг. Починався перший великий снігопад. Було нехолодно, але дуже тихо,

настільки, що Барі й Магіґан, проходячи по кілька ярдів, зупинялися, щоби прислухатися. Так лісові хижачи спрочвола подорожували всю ніч.

Для хижих лісових істот, пазуристих і крилатих, великий сніг означав початок зимових карнавалів, полювань і кривавих бенкетів, диких пригод довгими ночами і нещадних битв на крижаних стежках. Дні вигодовування, материнства — час тихого й мирного життя протягом весни й літа — закінчилися. На небі засвітилося величезне північне сяйво, закликаючи всіх хижаків до тривалого полювання. При перших відсвітах заграви маленькі живі істоти, якщо й рухалися цією ніччю, то дуже обережно, насторожено. Для молодих Барі й Магіґан усе це було новим. Їхня кров побігла в жилах швидше, лапи ступали м'якше, насторожені вуха були готові вловити найменший шурхіт.

У цей перший у їхньому житті великий снігопад вони відчували захопливий імпульс нового життя. Він манив їх, закликав на пригоди в білу таємничу мовчазну сніговицю. Натхненні своєю невгамовною юністю, вони з охотою побігли далі.

Сніг під лапами ставав дедалі глибшим. На відкритих просторах вони гружавіли по коліна, а він усе падав і падав величезною білою хмарою, що безперервно спускалася з неба. Близько півночі пара зупинилася. Хмари розступилися, знову відкривши зорі й місяць, і Барі й Магіґан довго стояли, застигли в безруху, і дивилися з лисої вершини хребта на понижчий дивовижний світ.

Ніколи ще вночі вони не бачили так далеко. Під ними стелилася долина. Вони могли розгледіти ліси, самотні дерева, які, наче тіні, виглядали з-під снігу, ще не замерзлий потік води, що мерехтів, як свічадо. До цього потоку й попрямував Барі. Він більше не думав про Непісе і тільки раз по раз посквилював, спускаючись у долину. На півдорозі зупинився й повернувся, щоби штовхнути мордою Магіґан. Йому хотілося кататися по снігу, стрибати навколо своєї

супутниці. Він хотів загавкати, підняти голову й завити, як вив на повний місяць біля хижки.

Але щось стримувало його. Можливо, це було через поведінку Магіган, що надто суворо поставилася до його намірів. Разів зо два це навіть її налякало; двічі Барі чув різке клацання зубів. Минулої ночі, як і під час сьогоднішньої сніговиці, їхня дружба стала тіснішою, але тепер із боку Магіган відчувалася якась невловима, таємнича відчуженість. Досвідчений П'єро міг би це пояснити. Місяць і зорі світили так ясно, що шерсть Барі видавалася блискучого чорного, як вороняче крило, кольору. Кожна шерстинка на його тілі блищала чорнотою. Так, уся його шерсть була ЧОРНА! Ось у чому річ. Природа вже встигла пояснити Магіган, що з-поміж усіх ненависних їй породи звірів найбільшими ворогами були ті, що мали чорне забарвлення. Для неї це був не досвід, а лише інстинкт, що нагадував їй про вікову ворожнечу між сірим вовком і чорним ведмедем. А шерсть Барі у місячному світлі й на снігу була чорніша за шерсть Вакаю в ті травневі дні, коли він досхочу ласував рибою. Поки пара не дійшла до широких просторів рівнин, молода вовчиця слідувала за Барі не вагаючись. Та тепер вона стала раптом проявляти якісь дивні ознаки холодності, нерішучості, двічі зупинившись по дорозі, щоб дати Барі змогу йти далі вже без неї.

За годину після того, як вони спустилися на рівнину, раптом із заходу почувся переклик вовчої зграї. Це не було далеко, імовірно, не більше, ніж за милю від підніжжя гірського кряжа. Різке, швидке гавкання, що почулося за перекликом, було доказом того, що зубасті мисливці раптом сполохали здобич, карібу чи молодого лося, і вже її наздоганяли. Почувши голоси свого племені, Магіган прищулила вуха і стрілою побігла до них.

Вовчиця так раптово й швидко кинулась уперед, що Барі, затримавшись лише на мить, усе одно був далеко позаду неї. Вона бігла навмання, розраховуючи тільки на удачу. Десь за

п'ять хвилин вовча зграя була так близько від своєї здобичі, що вже не видавала жодного звуку, просто женучи жертву прямісінько на Магіган і Барі. А той тепер відставав від молоді вовчиці лише на якихось п'ять-шість стрибків. Тріск у кущах прямо попереду зупинив їх так різко, що вони розрізали сніг зчепленими передніми лапами і припали до землі. Десять секунд потому із заростей вискочив карібу, як вітер, промчав повз них через галявину й зник із-перед очей. Вони чули його швидке дихання. А тоді вибігла і зграя вовків.

Коли Барі побачив ці стрімкі сірі тіла, його серце на мить підстрибнуло й застрягло в горлі. Він забув про Магіган, про те, що вона втікала. Місяць і зірки погасли для нього. Барі більше не відчував під лапами холодного снігу. Тепер він був вовком, справжнім вовком. З теплим духом карібу, що лоскотав йому ніздрі, з пристрасним бажанням убивати, що охопив його, мов вогонь, Барі кинувся за зграєю.

Навіть тут Магіган трохи його випередила. Та він не сумував за нею. Розхвильований від своєї першої погоні, він більше не відчував потреби конче бути біля неї. Дуже скоро Барі опинився поряд з одним із сірих чудовиськ зграї. За півхвилини з-за куща вибіг новий мисливець, тоді ще один і ще. Часом Барі біг пліч-о-пліч зі своїми новими товаришами, чуючи їхнє бентежне ниття, клацання щелеп, звуки від бігу. А далі в золотому місячному сяйві попереду пролунав звук карібу, що стрибав крізь зарості й вітролами, рятуючи втечею своє життя.

У Барі було стійке відчуття споконвічної належності до цієї зграї. Він приєднався до неї цілком природно, як приєднувалися дорогою й інші самотні вовки, що вибігали з-за кущів. Не було тут ані чваньби чи вітань, подібних на ті, що Магіган влаштувала йому на рівнині, ані ворожості. Він належав до цих струнких прудконогих злочинців старих лісів, і його щелепи різко клацали, а кров ще більше забурилася, коли запах карібу став яскравішим, а звуки його тіла голоснішими.

Барі здавалося, що вони наступали своїй здобичі майже на п'яти, коли вибігли на рівнину, безплідну землю без дерев і кущів, обпорошену блиском зір і місяця. Карібу біг суцільним сніговим килимом за сто ярдів попереду зграї. Тепер двоє провідних мисливців більше не йшли безпосередньо його слідом, а повернули під кутом — один праворуч, другий ліворуч — від переслідуваного. Як добре навчені солдати, зграя почала маневрувати, утворюючи підкову.

Два кінці підкови розходилися доти, доки ватажки зграї, що їх утворювали, почали бігти майже на рівні з карібу, за п'ятдесят-шістдесят футів ліворуч і праворуч від переслідуваного. Так, управно і швидко, з убивчою точністю, зграя сформувала кордон з іклів, для уникнення яких був тільки один шлях — уперед. Для карібу повернути бодай на півградуса праворуч або ліворуч означало б неминучу смерть. Обов'язок ватажків — звести кінці підкови, а потім одному з них чи обом разом треба було кинутися на оленя й перегризти йому сухожилля. Уся зграя нестримною морською хвилею завалиться на жертву, і всьому настане кінець.

Барі опинився в самому кінці підкови, тож був найдалі від карібу, коли мала настати розв'язка цієї гонитви. Але рівнина раптово круто уривалася вниз. Прямо попереду була водойма, а в ній тихо блищали зимові зорі. Самого тільки погляду на неї було досить, щоб у карібу ще шаленіше забилося серце. Сорок секунд останнього ривка до життя, усього лише сорок секунд величезних зусиль — і він уникне, здавалось би, нехибної смерті. Барі раптово відчув це й схвильовано ще швидше побіг разом зі своїми побратимами на оленя. Один із ватажків полювання зробив випад до сухожилля молодого оленя і схибив. Тоді спробував другий вовк — і цей не влучив.

Іншим вовкам забракло часу, щоб зайняти їхні місця. Барі чув, як карібу важко стрибнув у воду. Коли вовчук приєднався до зграї, що тепер скидалася на несамовиту гаркучу юрбу, молодий олень Напамус був уже далеко в річці, неухильно плывучи до протилежного берега.

Саме тоді Барі опинився біля Магіган. Вона важко дихала, червоний язик вивалився з пащі. Побачивши його, вона клацнула зубами й забралась усередину виснаженої й розчарованої зграї. Вовки були в жахливому настрої, але Барі цього не розумів. Непісе привчила його до води, він плавав у ній, як видра, тож йому було невтямки, чому ця вузька річка повинна їх зупинити. Вовчук підбіг до води й увійшов у неї по черево, озираючись назад, на дику юрбу, і дивуючись, чому вона не слідувала за ним. Аж тут усі помітили, що він був чорний, ЧОРНИЙ! Барі знову вернувся до них назад і вперше побачив, що на нього дивляться з величезною підозрілістю.

Неспокійні рухи води припинилися. Щось нове й цікаве тримало всіх у напрузі. Ікла різко заклацали. Трохи далі на рівнині Барі побачив Магіган, що стояла поруч великого сірого вовка. Вовчук знову підійшов до неї, і цього разу вона не втекла, а лише прищулювала вуха, поки він нюхав її шию. А потім із лютим гарчанням різко кинулася на нього. Її зуби глибоко вп'ялись у м'яку плоть його плеча. З несподіванки й болю він заскавчав. Дальшої миті на нього накинувся великий сірий вовк.

Від нової несподіванки Барі відскочив назад, але вовк уже міцно схопив його за горло. Утім, марно він успадкував від батька плоть, кістки й сухожилля. Уперше в житті Казанів син бився так само залюто, як батько того страшного дня на вершині скелі Сонця. Барі був молодий і ще мав навчитися розумної стратегії ветерана. Але його щелепи скидалися на залізні обценьки, у серці раптом з'явилася сліпа лють і бажання вбивати, що взяло гору над почуттями болю та страху.

Цей двобій, якби він відбувся чесно, міг би закінчитися для Барі перемогою, навіть попри його юність і недосвідченість. Уся зграя повинна була чекати — такий закон: чекати, доки один із протиборців програє. Але Барі був чорний. Він чужинець, прибулець, до того ж на нього звернули увагу в ту мить, коли їхня кров була гаряча від гніву й розчарування вбивць,

що випустили свою здобич. Другий вовк зрадницьки напав, ударивши Барі збоку. І в той час, як вовчук повалився в сніг, тримаючись зубами за ногу свого першого ворога, уся зграя накопила на нього суцільною лавиною.

Від такої атаки молодий олень не прожив би й хвилини. Але завдяки щасливому випадку Барі опинився під своїми першими двома нападниками й під захистом їхніх тіл уникнув небезпеки бути розірваним на шматки. Він усвідомлював, що бореться за своє життя. Над ним скакала, кружляла, гарчала звірина юрба. Вовчук відчував біль від зубів нападників; його зчавили; здавалося, що сотні ножів розрізали його на частини, однак у цей час жаху й безнадії він не видав ні найменшого звуку, ні найменшого стогону чи скаву.

Усе закінчилося б за півхвилини, якби боротьба була не на самому краю водойми. Підмита весняними паводками, ця частина берега раптово просіла, а з нею впав Барі й половина зграї. В одну мить Барі згадав про воду й утечу карібу. Вовчук звільнився від зграї, стрибнув над сірими спинами своїх ворогів та опинився в глибоких водах струмка. Позаду нього в повітрі клацнули щелепи декількох вовків. Так ця маленька річечка, що мерехтіла в променях місяця й зір, урятувала від смерті спершу карібу, а тоді й Барі.

У цьому місці потік був завширшки менше ста футів, але Барі довелося докласти немалих зусиль, щоб його переплисти. Поки він не виповз на протилежний берег, то не відчував сповна тяжкості своїх травм: одна з задніх ніг не рухалась, ліве плече було розірване до кістки, голова й усе тіло вкрилися безліччю ран. Коли вовчук повільно волочився від потоку, то лишав за собою на снігу яскравий багряний слід. Кров сочилася з пащі. Вона стікала вниз по лапах, боках і животі, капала з вух, одне з яких було чітко розрізане на два цілі, ніби ножем. Усі інстинкти в ньому завмерли, сприйняття речей було затуманене, ніби перед очима впала пелена. Він більш не чув віддаленого виття розчарованих вовків по той бік річки, не відчував ні місяця, ні зір. Напівмертвим ледь

доплентався до ліска з карликових ялин, підліз під одну з них і впав знесилений долі.

Усю ніч і до полудня другого дня Барі пролежав нерухомо. Його тіпала лихоманка. Здавалося, смерть забере його до себе будь-якої миті. А тоді хвороба повільно відступила, і життя перемогло. Опівдні він вийшов, хоч був ще слабкий і хитався на ногах. Задня нога все ще тяглася, його переповнював біль. Та дарма, це все одно був чудовий день. Сонце дарувало тепло, сніг підтавав, небо було, як велике синє море, і потоки життя знову тепло струменіли в жилах Барі. Але тепер усі бажання раптом змінилися. Його великі пошуки закінчилися.

Червона лютість з'явилася в очах Барі, коли він загарчав у напрямку вчорашнього бойовища з вовками. Вони більше не були його побратимами, його однокрівцями. Ніколи більше поклик не заманить на полювання, голос зграї ніколи не пробудить давню тугу. У ньому народилася безсмертна ненависть до вовка, ненависть, яка мала рости, поки не перетвориться на хворобу в його життєво важливих органах, завжди присутня й наполеглива, що вимагала мститися всьому їхньому виду. Учора ввечері він прийшов до них товаришем. Сьогодні був вигнанцем. Порізаний і покалічений, зі шрамами на все життя, він здобув науку дикої місцини. Завтра, і третього дня, і протягом багатьох незліченних днів опісля пес добре пам'ятатиме цю науку.

Розділ 19

На четвертий день відсутності Барі в хижці на Грей-Лун П'єро, ситно повечерявши вирізкою з карібу, що його він привіз із полювання, курих собі люльку. Непісе слухала його мисливську байку про чудовий постріл на останньому полюванні, аж от якийсь звук біля дверей перервав їх. Непісе відчинила двері, і всередину зайшов Барі. Радісний крик, що з'явився на вустах дівчини, миттєво зник, а П'єро дивився на

приходька й не міг повірити, що це був саме їхній вовкопес. Три доби без їжжя, коли Барі не міг полювати через травмовану ногу, геть його вибили із сил. Понівечений у боротьбі, укритий згустками закипілої крові, що й досі міцно трималися на його густій шерсті, — від такого вигляду Барі Непісе лише відчайдушно зітхнула. Дивна усмішка осяяла обличчя П'єро, коли той посунувся вперед у своєму кріслі. Потім він повільно піднявся на ноги й, наближаючись до Барі, сказав доньці:

— *Ventre-Saint-Gris!*¹ *Oui*, він був у зграї, Непісе, а зграя відвернулася від нього. Не схоже, що це був бій двох вовків, аж ніяк! На нього напала ціла зграя. Барі порізаний і розірваний у сотні місцях, але, *mon Dieu*, він живий!

У голосі П'єро чулося щораз більше здивування. Від природи він був маловіром, але тепер не міг не вірити тому, що бачив на власні очі. Те, що сталося, було дивом, не інакше, і протягом деякого часу чоловік не вимовив більше ні слова, а лише мовчки дивився, як Непісе, оговтавшись від подиву, дала Барі поїсти й заходилася його лікувати. Після того, як вовчук жадібно з'їв холодну варену кашу, вона почала обробляти його рани теплою водою, тоді намастила їх ведмежим жиром, увесь час розмовляючи з ним лагідною мовою крі. Для Барі, що під час своїх пригод зазнав болю, голоду і зради, повернення додому було дивовижно приємним. Тієї ночі він спав біля ліжка Верби, а зранку вона прокинулася від того, що Барі став лизати їй руку холодним язиком.

Від цього дня відновилася їхня перервана тимчасовим дезертирством Барі дружба. З боку вовчука прив'язаність стала ще більшою. Саме він утік від Верби, кинув її, пішовши за покликом зграї. Здавалося часом, ніби звір відчуває глибину свого віроломного вчинку і прагне загладити провину. У ньому, безсумнівно, сталася якась дуже значна зміна. Він не відставав тепер від Непісе, як тінь. Замість того, щоби спати вночі в будці, що її зробив зі смерекових гілок П'єро,

¹ Чорт забирай! (*фр.*)

пес викопав собі нору в землі біля самісінького входу в хижку. П'єро був переконаний, що нарешті збагнув, у чому річ; Непісе також вважала, що розуміла вовчука, але насправді ключ до розгадки цієї таємниці залишався в самого Барі. Він не грався з палицею й більше не бігав досхочу, просто аби побігати, бо вийшов зі щенячого віку. Натомість у його серці оселилися два суперечні відчуття: любов до дівчини, що мезувала з обожнюванням, і гірка ненависть до зграї й усього, що її стосувалося. Кожного разу, коли він чув завивання вовка, то починав гнівно гарчати й оголювати ікла так, що навіть П'єро відходив від нього. Тільки дівчина могла його заспокоїти, гладячи по голові.

За тиждень чи два випав ще більший сніг, і П'єро почав обходити свої лінії пасток. Цієї зими Непісе з великим захоплення допомагала батькові. Батько взяв її своєю партнеркою. Кожна п'ята пастка, кожне п'яте сильце й кожна п'ята отруєна принада мали бути її, і те, що могло в них потрапити, ще трохи наближало здійснення чудової мрії Верби. П'єро обіцяв доньці, що, як їм пощастить цієї зими, вони поїдуть разом під час останніх снігів до Нелсон-Гауса й куплять маленький старий орган, виставлений там на продаж. А якщо цей інструмент до того часу вже продадуть, то вони працюватимуть ще одну зиму і куплять собі новий.

Це додало їй іще більшого захвату й невгамовного інтересу до лінії пасток. А сам П'єро готовий був продати свою руку, щоб дістати для доньки орган. Він був повен рішучості придбати його, незалежно від того, було в її пастках, сильцях й отруєних принадах хутро чи ні. Для нього партнерство як таке нічого не важило, та в Непісе це викликало діловий інтерес, хвилювання через особисті досягнення, адже П'єро переконав її, що зробив із неї свою компаньйонку. Та справжніми його планами було якомога довше тримати дочку при собі, коли він надовго йшов із дому. Чоловік знав, що цієї зими Буш Мак-Таггарт неодмінно завітає до Грей-Лун, найімовірніше не раз і не двічі. Керівник факторії

мав швидких собак, а дорога до них була недалеко. І коли Мак-Таггарт прийде, Непісе не повинна бути в хатині сама.

Лінія пасток П'єро завдовжки в п'ятдесят миль була розташована на північному заході. Уздовж струмків чоловік розраховував зловити норку, видру, куницю, у глибоких лісах — ільку й рись, біля озер і на пустинних після буревію ділянках — лисицю й вовка. Посередині цієї лінії П'єро побудував невеликий зруб, а наприкінці ще один, тож за день йому треба було долати двадцять п'ять миль. Це було легко для П'єро й не так і важко для Непісе.

Увесь жовтень і листопад вони регулярно їздили, роблячи обходи кожні шість днів, що давало їм один день відпочинку в хижці на Грей-Лун й один день у зрубі на кінці лінії пасток. Зимова робота була для П'єро бізнесом, справою його народу протягом багатьох поколінь. Для Непісе й Барі це була дика й радісна пригода, що жодного дня не втомлювала. Навіть П'єро не мав імунітету від їхнього ентузіазму. Це виявилось заразним, і в цей час він був найщасливішим відтоді, як утратив дружину.

То були славні місяці. Установилася стійка морозна погода без будь-яких бур і сніговіїв. Мисливцям удавалося ловити тварин із гарним густим хутром. Непісе не тільки несла невеликий тюк на плечах для того, щоби вантаж П'єро був легшим, вона ще й натренувала Барі тягати крихітні саморобні наплічні сумки з принадами. Щонайменше в третині від загального числа встановлених пасток завжди було, як казав П'єро, сміття: зайці, сови, сойки, білки. Саме з них, знявши шкуру чи обципавши пір'я, і робили основну частину принад для пасток.

Одного разу на початку грудня, коли вони поверталися до Грей-Лун, П'єро раптово зупинився за десяток кроків попереду Непісе й утупився в сніг. Дивні сліди з'єдналися з їхніми й прямували в бік хижки. З півхвилини чоловік мовчав і, не рухаючись, вивчально дивився на них. Сліди вели прямо з півночі, де був розташований Лак-Бейн.

Крім того, це були сліди від великих снігоступів, а за розміром кроку було зрозуміло, що йшла висока людина. Перед тим, як П'єро заговорив, Непісе здогадалася, що вони означають.

— Мсьє керівник факторії з Лак-Бейна! — вигукнула вона.

Барі підозріло нюхав дивний слід. Вони почули низьке гарчання в його горлі, і плечі П'єро напружилися.

— Так, цей мсьє, — сказав він.

Серце Верби забилося частіше, коли вони пішли далі. Вона не відчувала перед Мак-Таггартом фізичного страху. І все ж якесь дивне хвилювання почало гнітити її на самій думці про те, що він уже на Ірей-Лун. Навіщо йому там бути? П'єро не потрібно було шукати відповідей на ці питання, чоловік їх добре знав, але Непісе нічого не скаже, навіть якщо та цього чекала б. Однак дівчина й сама про все здогадувалася. Керівник факторії з Лак-Бейна не мав тут інших справ, окрім як побачити її. Кров запалала на щоках, тільки-но вона знову згадала про ті хвилини на краю прірви, коли він ледь не розчавив її у своїх обіймах. Чи наважиться непроханий гість знову на щось подібне?

П'єро, глибоко занурений у свої похмурі думки, ледь розчув дивний сміх, що раптово зірвався з уст Непісе. Тут-таки в горлі Барі почулося глухе гарчання. Це був тихий, але жахливий звук, а все через те, що вона за півмилі від хижки зняла з його плечей сумки й понесла їх сама. Десять хвилин потому вони побачили людину, яка йшла їм назустріч.

Це був не Мак-Таггарт. П'єро впізнав прибульця й із гучним подихом полегшення помахав йому рукою. Це був Дебар, трапер із північних від Лак-Бейна країв. П'єро добре його знав. Вони обмінювалися отрутою на лисицю. Давні друзі задоволено потисли один одному руки, а тоді Дебар, глянувши на Непісе, вигукнув:

— Tonnerre¹, та вона вже геть перетворилася на жінку!

¹ Чорт (фр.).

На нього й дійсно дивилася справжня жінка. Вона густо зашарілася, коли він низько вклонився їй із такою ввічливістю, наче все це відбувалося не тепер, а зо два століття тому, і не тут, а далеко, у цивілізованому світі.

Дебар, не гаючи часу, став пояснювати, чому він тут. Перш ніж вони досягли хижки, П'єро й Непісе знали, що мсьє керівник факторії з Лак-Бейна збирався в п'ятиденну подорож, тож послав Дебара попросити П'єро приїхати й допомогти клеркові й комірникові за його відсутності. П'єро спершу нічого не відповів. Він розмірковував про себе, чому Буш Мак-Таггарт послав саме по нього? Чому не вибрав когось, хто живе ближче? Він поставив Дебарові всі ці питання не раніше, ніж у печі затріщав вогонь, а Непісе почала поратися біля вечері.

— Мсьє насамперед попросив мене лишитися, — звів плечима Дебар. — Але в моєї дружини хворі легені, П'єро. Вона захворіла під час морозів минулої зими, і я не наважуюсь залишити її надовго саму. А тобі він сильно довіряє, крім того, ти добре знаєш усіх мисливців із книги компанії в Лак-Бейні. Тому й послав мене саме по тебе. Він просив передати, щоб ти не турбувався про збитки, бо обіцяв заплатити тобі вдвічі більше за все те, чого ти не зловиш за час перебування в поселенні.

— А... Непісе? — сказав П'єро. — Мсьє чекає, що я приведу і її?

Біля печі Верба схилилася, щоб послухати чоловічу розмову, та її серце знову закалатало вільно, коли вона почула Дебарову відповідь.

— Він нічого не сказав із цього приводу. Але, звичайно, це буде велика зміна для мадмуазель.

— Так, можливо, — кивнув П'єро.

Того вечора вони більше не торкалися цього питання. Але ще не одну годину П'єро думав, сотні разів питаючи себе те ж саме: чому Мак-Таггарт послав по нього? Не один він добре знав книги компанії. От хоча б скандинав Вассон, який мешкав від поселення менш ніж за чотири години їзди,

чи білобородий старий француз Барош, що жив іще ближче й чиє слово було таке ж надійне, як Біблія. Мабуть, вирішив він нарешті, мсьє послав по нього, сподіваючись здобути прихильність батька Непісе, а заодно й дружбу самої дівчини. Як не крути, а це, безсумнівно, була дуже велика честь, що мсьє керівник факторії викликав до себе саме його.

Утім глибоко в душі П'єро мав певні сумніви. Коли на ранок Дебар збирався в дорогу, він сказав гостю таке:

— Передай мсьє, що я виїду в Лак-Бейн післязавтра.

Коли Дебар їх покинув, батько звернувся до Непісе:

— Тобі варто лишатися тут, *ma chérie*. Я б не хотів тебе брати в Лак-Бейн. Я бачив сон, що мсьє не поїде в подорож, що він збрехав і, коли я приїду до поселення, буде хворити. Однак, якщо ти хочеш поїхати...

Непісе раптово випросталася, як підхоплена вітром очеретина.

— Non! — вигукнула вона так сильно, що чоловік лише всміхнувся й потер руки.

Тож другого після візиту мисливця на лис дня П'єро поїхав у Лак-Бейн, а Непісе біля дверей махала йому на прощання весь час, поки він не зник із очей.

Цього ж ранку Буш Мак-Таггарт піднявся з ліжка, коли було ще зовсім темно. Час настав. Він усе ще вагався щодо вбивства П'єро. Перебираючи варіанти, керівник факторії, як йому здалося, знайшов кращий спосіб. Тепер Непісе нікуди від нього не подінеться.

Це був чудовий план, його так легко виконати, і немає нічого, що б завадило досягти потрібного результату. І весь цей час П'єро думатиме, що він поїхав далеко на схід!

Мак-Таггарт поснідав удосвіта й відразу, поки було ще темно, вирушив у дорогу. Він навмисне подався на схід, щоб інший, наближаючись із південного заходу, не знайшов сліди його саней. Керівник факторії вирішив, що П'єро ніколи не повинен дізнатись, навіть запідозрити (хоч доведеться провести в дорозі довше), що він насправді зібрався

на Грей-Лун. Цілком можливо, що П'єро затримається вдома, тож поспішати не варто, ліпше прибути туди на день пізніше й точно застати Непісе саму.

Мак-Таггарт тим часом повною мірою насолоджувався, малюючи в думках жорстокі плани. Невдачі бути не могло. Він усе розрахував. Мсьє був упевнений, що Непісе не супроводжуватиме батька в Лак-Бейн, тож буде в хижці на Грей-Лун сама.

Самотня Непісе не була обтяжена роздумами про небезпеку. Час від часу лише думка про те, що вона може побути сама, була їй навіть приємна. Це траплялося тоді, коли їй хотілося про щось помріяти наодинці або уявити собі щонебудь таємне, що вона хотіла б приховати й від батька. Цей милий нерозквітлий пуп'янок жіночності, усе ще дівча з м'яким оксамитом дівочтва в очах, але з уже зародженою десь глибоко в душі таємницею майбутньої жінки — от ким була тепер Непісе. У ті хвилини, коли з'являлася змога провести час на самоті, вона одягала червоне плаття й закладала своє чудове волосся так, як побачила на картинках з журналів, що їх надсилали П'єро двічі на рік із Нелсон-Гауса. Непісе ставала дорослою жінкою.

На другий день відсутності П'єро Верба так і одягнеться, але сьогодні вона розпустила волосся, що спадало сьйним каскадом, і перев'язала лоб червоною стрічкою. Дівчина ще не закінчила. Сьогодні в неї були чудесні задуми. На стіні поряд із дзеркалом вона причепила велику сторінку з жіночого журналу із зображенням дивовижних кучерів. За півтори тисячі миль на північ від сонячної Каліфорнії, де й була знята та світлина, Непісе, з червоними надутими губками й насупленим чолом, намагалася з усіх сил розгадати таємницю кучерів іншої дівчини!

Її обличчя все ще рум'яніло, а очі схвильовано виблискували, коли вона, дивлячись у дзеркало, намагалася перетворити одне з її довгих пасом на модні кучерики. Саме в цей час двері позаду неї відчинилися, і в них увійшов Буш Мак-Таггарт.

Розділ 20

Коли керівник факторії з Лак-Бейна ввійшов у хижку, Верба була повернута спиною до дверей. Сполошившись із несподіванки, дівчина кілька секунд не оберталася, гадаючи, чому це так рано додому повернувся П'єро. А тоді до неї долинув гаркіт Барі, і вона негайно схопилася з місця й глянула на двері.

Мак-Таггарт зайшов підготовленим, залишивши своє пакування, рушницю й важку шубу надворі. Стоячи спиною до дверей і дивлячись на пишноволосу Непісе в її прекрасній сукні, він не міг опритомніти від побаченого. Доля чи нещасний випадок грали тепер проти Верби. Якби в душі Буша Мак-Таггарта й тліла досі бодай іскорка шляхетності чи милосердя, то й вона остаточно згасла від того, що він побачив. Ніколи Непісе не виглядала такою красивою, навіть того дня, коли топограф Мак-Доналд сфотографував її. Сонце, світлячи через вікно, золотило її розкішне волосся. На лиці виступив рум'янець, оправлений у темну рамку. Мак-Таггарт не раз марив нею, та навіть у своїх наймальовничіших видивах ніколи не бачив жінки, бодай схожої на ту, що стояла перед ним просто зараз. Непісе дивилася на чоловіка широкими зі страху очима, а з її щік помалу сходил багрянець.

Їхні очі зустрілись у німій тиші. У словах потреби не було. Нарешті дівчина зрозуміла, у чому саме була для неї небезпека тоді, на краю прірви, коли вона безстрашно гралась із загрозою, що стоїть тепер перед нею.

Тяжке дихання, більше схоже на ридання, виривалося з її вуст.

— Мсьє! — зітхнула вона, безуспішно намагаючись ще щось сказати.

Вона чітко почула клацання залізного засува. Мак-Таггарт замкнув двері й підійшов лише на ступінь ближче.

Барі лишився лежати на підлозі, ніби вирізаний із каменю. Він не рухався, не видавав жодного звуку, лише раз попере-

джувально гаркнувши, коли Мак-Тагґарт підійшов на один ступінь уперед. А тоді, наче блискавка, опинився між ним і Непісе, настовбурчивши на спині кожну шерстинку. Від його лютого гарчання Мак-Тагґарт відсахнувся до замкнених дверей. Одного слова Непісе було б досить — і все б скінчилося. Але момент був утрачений, коли вона голосно скрикнула. Рука й мозок звіра в людській подобі спрацювали швидше. Як Барі кинувся до горла керівника факторії, пролунав оглушливий постріл, і Непісе побачила короткий спалах.

Мак-Тагґарт вистрілив від стегна. Барі вдарився об підлогу з глухим стуком і відкотився до брусованої стіни. Він лежав нерухомо. Чоловік нервово засміявся, засовуючи пістолета в кобуру, бо ж знав, що тільки постріл у голову міг таке спричинити.

Притиснувшись спиною до далекої стіни, Непісе завмерла. Мак-Тагґарт чув, як вона засапано дихала, і наблизився до неї, ставши на півдорозі.

— Непісе, я прийшов, щоб зробити тебе своєю дружиною, — промовив він.

Дівчина не відповіла. Керівник факторії бачив, що вона буквально задихалась, притуливши руку до горла. Він ступив ще трохи вперед і зупинився. Мак-Тагґарт ніколи в житті не бачив таких очей.

— Я прийшов, щоб зробити тебе своєю дружиною, Непісе. Завтра ти поїдеш у Нелсон-Гаус зі мною, а потім назад у Лак-Бейн. Назавжди.

Останнє слово — «назавжди» — прозвучало окремо, наче запізніла думка.

Мак-Тагґарт не церемонився. Його сміливість і рішучість зросли, коли він побачив, як безсила Непісе похитнулася на стіну. Не було ніякого порятунку. П'єро поїхав. Барі був мертвий.

Мак-Тагґартові здалося, що жодне живе створіння не було таке швидке, як Верба, що спробувала прошмигнути під його протягнуті до неї руки. У дикому запалі він подався за

нею, схопивши самими кінчиками пальців пасмо волосся. Та дівчина стрімголов летіла до дверей і навіть устигла відсунути засув, аж тут нападник зловив її, міцно стиснувши руками. Він потягнув її назад, і тільки тепер вона закричала — закричала в розпачі до П'єро, до Барі, до самого Бога, сподіваючись лише на чудо порятунку.

Та сама Непісе не здавалася. Вона звивалася в Мак-Таггартових руках, аж поки опинилася до нього лицем. Дівчина більше не могла бачити. Вона буквально потопала у власному волоссі, що покривало обличчя й груди, душачи її, заплутуючи їй руки, — і все ж вона не здавалася. У запалі боротьби Мак-Таггарт спіткнувся об тіло Барі, і супротивники повалилися на підлогу. Непісе була швидка, вона б завиграшки могла дістатися першою до дверей, якби не її волосся. Юнка зупинилася, відкидаючи його назад, щоб мати змогу бачити, і цього часу було досить, аби Мак-Таггарт її випередив, загородивши шлях до рятунку.

Він не замкнув дверей знову, а просто стояв перед нею з закривавленим, подряпанним лицем. У ньому не лишилося нічого людського, здавалося, сам диявол уселився в Буша Мак-Таггарта. Знесилена Непісе ледь трималася на ногах і тяжко, зі стогоном і риданням дихала. Вона нахилилась і взяла шматок поліна. Мак-Таггарт бачив, що сил їй уже бракувало.

Обіруч вона вчепилась у поліно, коли чоловік знову почав наближатися до неї. Але Мак-Таггарт наче й забув про страх чи обережність. Він стрибнув на неї, як звір. Поліно впало. І знову доля зіграла проти дівчини. У жаху й безнадії, вона підхопила перше-ліпше поліно, але те виявилось надто тонким і легким. З останніх сил вона зацідила ним у Мак-Таггарта, потрапивши в голову. Нападник відсахнувся, але це не змусило його послабити хватку.

Боротися далі було марно. Тепер Непісе не думала про те, як ударити ворога ще раз чи втекти, а хотіла тільки одного: вільно вдихнути. Вона спробувала знову закричати, але цього разу ні звуку не пролунало з її вуст.

Мак-Таґґарт знову засміявся, а тоді почув, як відчинилися, мабуть, від вітру двері. Він обернувся, усе ще стискаючи Непісе в руках.

У відчинених дверях стояв П'єро.

Розділ 21

Цей страшний короткий проміжок часу, здавалося, тягнувся в маленькій хижці на Грей-Лун так повільно — цілу вічність, що стоїть десь між життям і смертю, ту вічність, що іноді відміряє людське життя секундами, а не роками.

У ці кілька митей П'єро не зрушив із місця, так і стоячи у дверях. Мак-Таґґарт, наче не знаючи, що йому робити з цією своєю важкою ношею, теж стояв нерухомо й дивився на П'єро. Але очі Непісе були розплющені, і вона побачила, як по тілу Барі, що лежав біля стіни, пробігло конвульсивне тремтіння. Стояла повна тиша, яку згодом перервав гучний важкий стогін Верби.

Тоді П'єро раптом повернувся до життя. Як і Мак-Таґґарт, він залишив свого кожуха й рукавиці біля входу. П'єро заговорив, але якимось дивним чужим голосом.

— Слава Богові, що я прибув учасно, мсьє, — сказав господар. — Я теж їхав на схід і побачив ваші сліди, що привели мене сюди.

Ні, це не було схоже на голос П'єро! Керівникові факторії аж мороз поза шкіру пішов, і він повільно відпустив Непісе. Вона впала на підлогу, а Мак-Таґґарт повільно випростався.

— Це ж так, мсьє? — знову сказав П'єро. — Я ж прибув учасно?

Якось незвідана сила, а може, великий страх змусив Мак-Таґґарта кивнути головою, розтулити товсті губи й хрипко вимовити:

— Так, учасно.

Це все ж таки був не страх, це було щось більше, усемогутніше. П'єро й далі вів розмову таким же дивним голосом: — Хвала всемогутньому Богові!

Очі одного божевільного зустрілися з очима іншого божевільного. Між ними була смерть. Обидва помітили її. Обидва були впевнені, що бачили, куди вказує її кістлявий палець. Мак-Тагґартова рука не потягнулася до пістолета в кобурі, а П'єро не чіпав ножа, що висів на поясі. Коли вони зішлись, горло до горла, то замість одного звіра їх стало двоє, бо П'єро тепер переповнювали лють і сила вовка, кішки й пантери.

Мак-Тагґарт був більший і важчий, справжній дужий велет, але, відчувши лють П'єро, він похитнувся назад, за стіл, і впав із тріском. Багато разів у своєму житті керівник факторії бився, але ніколи ще не відчував на своєму горлі такої хватки, як від ручищ П'єро. Вони ледь в одну мить не вичавили з нього життя. Його шия аж затріщала, ще трішки — і вона була б зламана зовсім. Чоловік ударив наосліп, спробував вивернутися, щоби скинути з себе важкого мішанця. Але П'єро міцно тримав, він був як той горностаї Сікус'ю, що вчепився в яремну вену куріпки. Щелепи Буша Мак-Тагґарта повільно розімкнулися, і його обличчя почало змінювати колір із червоного на багрянний.

Холодне повітря, що проникало крізь двері, голос П'єро та звук бійки швидко вернули Непісе до притомності, надавши сили піднятися з підлоги. Вона впала була поряд з Барі, і коли вставала, то спочатку на мить глянула на собаку й лише тоді вже на чоловіків. Пес був живий! Його тіло сіпалося, а очі були розплющені. Він спробував підняти голову, коли дівчина дивилася на нього.

Потім вона стала на коліна й повернулася до чоловіків, і П'єро, навіть будучи засліплений люттю кривавого бажання вбити, міг почути її гучний радісний крик від розуміння того, що саме керівник факторії з Лак-Бейна виявився переможеним. З величезним зусиллям Непісе, похитуючись, піднялася нарешті на ноги. Кілька секунд її мозок і тіло при-

ходили до нормального стану. У той час, як вона дивилася на чорнюще обличчя, що з нього пальці П'єро вичавлювали життя, рука Буша Мак-Тагґарта навпомацки шукала пістолет. І знайшла. Непомітно для П'єро супротивник витягнув його з кобури. Якийсь чортяка й цього разу допоміг йому, бо через хвилювання він не поставив пістолета на запобіжник, і тепер мав сили тільки, щоб натиснути на курок. Двічі його вказівний палець стиснувся. Двічі почувся гучний звук від пострілу біля тіла П'єро.

Непісе подивилася на обличчя батька й зрозуміла, що з ним сталося. Її серце завмерло в грудях, коли вона глянула на швидку і страшну зміну, викликану раптовою смертю. П'єро повільно випростався. Його очі на мить широко розплющилися. Він не промовив ані звуку. Непісе не бачила, чи ворухнуться його губи. А потім чоловік упав додолу, тож його суперник був вільний. Із заплющеними очима, божеволіючи від агонії, не вичавивши з себе ні слова, ні звуку, вона впала поруч із мертвим батьком.

Як довго там Непісе лежала, як довго вона чекала, щоби П'єро заворушився, розплющив очі, почав дихати, вона ніколи не знатиме. А тим часом Мак-Тагґарт піднявся на ноги й стояв, притулившись до стіни, з пістолетом у руці. Його мозок знову запрацював від картини цього останнього тріумфу. Те, що він учинив, жодним чином не налякало його. Навіть тієї трагічної миті, стоячи біля стіни, Мак-Тагґарт обдумував лише, як виправдовуватиметься за смерть П'єро, якщо, звісно, йому взагалі доведеться щось комусь пояснювати. П'єро безпричинно напав на нього, намагаючись убити, тож він, обороняючись, убив ворога. Це була лише самооборона. Зрештою, хіба ж він не керівник факторії в Лак-Бейні? Хіба компанія й закон не повірять лише одному його слову, а не розповідям цієї дівчини? Мак-Тагґарт аж засяяв від радості. До цього ніколи б не дійшла справа — до всієї цієї зрадливої боротьби, до смерті, — якби він попередньо покінчив із нею! Ні, вони поховають

П'єро, а тоді Непісе повернеться з ним у Лак-Бейн. Якщо вона була безпорадною до цього, то стала тепер удесятеро безпораднішою. Як тільки він покінчить із нею, дівчина вже не наважиться нікому сказати ні слова про те, що сталося у цьому домі.

Мак-Тагґарт забув, що в хижку завітала смерть, коли бачив доньку, схилену над батьком так, що волоссям покривала його, як шовковим саваном. Він уставив пістолет у кобуру і глибоко вдихнув. Ноги ще не зовсім твердо його тримали, але обличчя знову прибрало диявольського вигляду. Він ступив до дівчини на крок, і саме в цю хвилину почувся звук, що привів її до тями. У тіні, біля дальньої стіни, Барі силкувався встати на лапи, і ось тепер гарчав.

Непісе повільно підняла голову. Знесилена, вона повела поглядом догори, аж доки її очі зупинилися на обличчі Буша Мак-Тагґарта. Верба майже забула про його присутність. Її почуття були приглушені, неначе серце перестало битися разом із серцем П'єро. Те, що дівчина побачила на обличчі керівника факторії, вивело її з заціпеніння і вказало на небезпеку, що їй загрожувала. Він стояв просто над нею. На його обличчі не було ні жалю, ні усвідомлення жаху від того, що відбулося, саме тільки переможне світіння в очах. І дивився цей диявол пильно не на небіжчика П'єро, а лише на неї.

Він простягнув руку й поклав її на голову. Юнка відчула, як огидні пальці жмакають її волосся, і побачила, як загорілися, наче дві жарини, його очі. Вона з усіх сил намагалася піднятися, але ворог цього їй не дозволяв.

— Господи Боже! — зітхнула вона.

Непісе не вимовила більше ні слова благання про пощаду, жодного звуку, крім скупого безнадійного схлипування. У той момент ніхто не чув і не бачив Барі. Перетинаючи хижку, вовчук двічі падав на задні лапи. І от нарешті він був біля Мак-Тагґарта. Барі хотів стрибнути на цього звіра ззаду, учепитися зубами в його товсту шию так, ніби це була

оленяча кістка. Не зважаючи на паралізовану від самих плечей спину, пес люто замкнув свої міцні, як залізо, щелепи на Мак-Тагґартовій нозі.

Скрикнувши від болю, керівник факторії відпустив Вербу, і та невпевнено піднялася на ноги. Вона мала дорогоцінних півхвилини свободи, поки керівник факторії брикав ногами, намагаючись ослабити хватку Барі. Дівчина кинулася до дверей і вибігла надвір. Холодне повітря обпекло їй обличчя, наповнивши легені новою силою. Уже не розмірковуючи, звідки їй сподіватися порятунку, вона помчала сніжним лісом.

Мак-Тагґарт з'явився у дверях хижки саме вчасно, щоб побачити, куди побігла дівчина. Його нога була розірвана там, де Барі вчепився в неї іклами, але, погнавшись за дівчиною, чоловік геть забув про біль. Вона не могла втекти далеко. Нелюдський дикий крик звірячої радості вирвався з його грудей, коли Мак-Тагґарт помітив, що дівчина бігла дуже повільно, щораз похитуючись зі сторони в сторону. Він був уже на півдорозі до узлісся, коли Барі прителіпався на поріг. З його пащеки сочилася кров, там, де Мак-Тагґарт бив знову й знову, перш ніж вовчук ослабив хватку. Між вухами виднілося випалене місце, неначе туди на мить притулили розпечену коцергу. Саме туди потрапила Мак-Тагґартова куля. На чверть ціля глибше — і це була б неминуча смерть. А тут вийшло так, ніби його вдарили по голові важкою палицею, від чого він знепритомнів, відлетівши до самісінької стіни. Вовчук міг уже повноцінно рухати, не падаючи, усіма чотирма лапами і, хоч не дуже швидко, а таки пішов наслідці за людьми.

Коли Непісе почала тікати, її розум ураз прояснився, і вона знову могла тверезо міркувати. Дівчина звернула на ту вузьку стежку, якою біг за дівчиною Мак-Тагґарт кілька місяців тому, але, не дійшовши до кручі, різко звернула праворуч. Вона бачила, що Мак-Тагґарт, хоч і не біг, але неухильно наздоганяв, ніби смакуючи видовищем її безпорадності, так само, як він насолоджувався й того разу.

За двісті ярдів далі від глибокої водойми, куди вона була штовхнула керівника факторії, одразу за мілководдям, де йому вдалося видертися на берег, починалася глибока ущелина, що мала назву Блакитне Перо. Відчайдушна ідея формувалась у її голові, доки вона бігла туди, ідея, що з кожним судомним подихом надавала їй усе більшої надії. Нарешті Непісе добігла до краю ущелини й подивилась униз. Тоді з її душі виринула й затремтіла на губах лебедина пісня племені її матері:

Мої прабатьки, ви прийдіть із долини,
Бо вітер шепоче про смерть!
У тяжкий цей час врятуйте ви нас
І киньте в життя круговерть!

Вона підняла руки догори. На тлі білої сніжної пустелі дівчина стояла над прірвою, висока й струнка. За п'ятдесят ярдів позаду неї керівник факторії з Лак-Бейна раптом зупинився, як закопаний, і зачудовано промовив:

— Ну хіба ж вона не прекрасна!

А за Мак-Таггартом усе швидше йшов Барі.

Знову Верба подивилась униз. Вона стояла на самому краєчку, не відчуваючи в цю хвилину ні краплини страху. Багато разів на цьому місці вона чіплялася за руку П'єро, адже знала, що вижити після падіння тут неможливо. Вода, яка текла за п'ятдесят футів унизу, ніколи не замерзала, пінячись у міжскеллі. Ущелина була глибока, чорна і страшна, бо між вузькі скельні стіни не потрапляло сонце. Рев блистрого потоку заповонив вуха дівчини.

Вона повернулася і глянула на Мак-Таггарта.

Навіть тепер він нічого не розумів, а просто підходив до неї ближче, простягнувши руки. П'ятдесят ярдів! Це було небагато, і відстань стрімко скорочувалася.

Ще раз губи Верби заворушилися. Саме материна душа вчить нас вірити у вічне життя, і саме до неньчиної душі у свою смертну годину зверталася Непісе. Вона щось про-

шепотіла й кинулась у вир. Волосся огорнуло дівчину, як блискучий саван.

Розділ 22

Уже за мить керівник факторії з Лак-Бейна стояв на краю прірви. Не бажаючи вірити в те, що сталося, він, нажаханий, став дико кричати і кликати Непісе на ім'я. Чоловік подивився вниз на клеїтливу воду й чорні скелі, стискаючи свої величезні червоні долоні. Тепер там не проглядалося ні найменшої ознаки дівчини, ніде не було видно її блілого обличчя чи волосся в білій піні. Вона зважилася на ТАКЕ, і тільки для того, щоб урятуватися від нього!

Мізерній душі цього чудовиська стало погано, так погано, що він відступив назад. Мак-Тагарт уже нічого перед собою не бачив, ноги помліли. Він убив П'єро, і вважав це справжньою перемогою. Усе своє життя керівник факторії був жорстокою людиною, що ніколи не відчувала мук совісті, нічого з того, що оце тепер його переповнювало, проймало аж до кісток. Він стояв, ніби паралізований. Чоловік не бачив Барі, не чув його скавуління на краю прірви. На кілька хвилин світ йому потьмарився. А потім, приходячи до тями, Мак-Тагарт відчайдушно побіг уздовж краю ущелини, прагнучи вниз, серед бурхливих вод, вихопити поглядом дівчину. Так дійшов до найглибшого місця. Жодної надії не лишилось. Вона обрала смерть, аби тільки втекти від нього!

Мак-Тагарт белькотів це знову й знову, ледь ворущачи язиком. Він скидався за цих обставин на причинного, чий мозок не розуміє нічого у світі, крім того, що дівчина мертва. І П'єро був теж мертвий. Це він протягом декількох хвилин зробив усе це.

Чоловік вирушив назад до хатини, але вже не тією стежкою, якою гнався за Непісе, а навпростець, крізь густий чагарник. Почав падати лапатий сніг. Мак-Тагарт подивився

на небо, де купи темних хмар рухалися з південного сходу. Сонце сховалося. Незабаром буде буря, сильна сніговиця. Великі пластівці, що падали на його голі руки й обличчя, змусили мозок працювати. Ця хуртовина вигідна йому, вона приховає все, позамітає свіжі сліди, замаскує навіть могилу, яку Мак-Таггарт викопав для П'єро.

Такі люди, як керівник факторії, досить швидко могли оговтатися від морального збурення. До того, як він дійшов до хатини, його розум звично запрацював і став думати, що і як робити. Найжахливіше, зрештою, не те, що П'єро й Непісе були мертві, а те, що його мрія була зруйнована й він утратив об'єкт своєї пристрасі. Це було страшенним розчаруванням. А щодо іншого, зокрема і злочину, то Мак-Таггарт тим геть не переймався.

Зовсім не через чутливість під високою смерекою він вивірив могилу для П'єро поруч із горбиком його дружини-вождівни. Так, зовсім не через чутливість, а з обережності. Убивця поховав П'єро поштиво. А тоді взяв увесь запас його гасу, облив хижку й запалив сірника. Мак-Таггарт стояв на краю лісу доти, доки хижка перетворилася на вогняний стовп. Густо падав сніг. Свіжа могила стала білим насипом, і стежки повністю замело снігом. Коли злочинець повертався в Лак-Бейн, то зовсім не боявся через скоєне. Ніхто не розриє могилу П'єро Дю Кена. І ніхто не видасть його, якщо таке диво й станеться. Але від дечого його чорна душа ніколи не зможе звільнитися. Мак-Таггарт завжди бачитиме бліде переможне обличчя Верби, коли та, стоячи перед ним у хвилину своєї слави, обирала смерть, а не його, а він промовляв до себе: «Ну хіба ж вона не прекрасна!»

Буш Мак-Таггарт геть забув про Барі, а той і собі викинув з голови керівника факторії з Лак-Бейна. Коли ворог побіг уздовж краю прірви, Барі сів, зіщулившись, на втоптаній ділянці снігу, де востаннє стояла Непісе. Його тіло було повністю напружене, а передні лапи підібгані, коли вовчук дивився з кручі вниз. Він бачив, як дівчина стрибнула. Ба-

гато разів того літа пес сміливо слідував за нею, коли вона пірнала в глибоку тиху водойму. Але тут берег був неймовірно високий. Непісе ще ніколи не стрибала з такого місця, як це. Він бачив чорне каміння, що то з'являлося, то зникало у вирі шумної води, як голови грайливих монстрів. Рев води наповнив його страхом. Його очі зловили швидкий рух уламків льоду між скелями. І все ж вона кинулася туди!

Барі страх як хотілося піти за нею, стрибнути вниз, як завжди робив колись. Вона, певна річ, була там, навіть якщо він її не бачив. Можливо, дівчина гралася серед скель, ховаючись у білій піні й дивуючись, чому улюбленець не йде. Але пес усе вагався, зволікав, звівши голову над безоднею. Його передні лапи почали сповзати трохи вперед по снігу, із зусиллям він відсунувся й заскиглив. На снігу Барі зловив свіжий запах Мак-Тагґартових мокасин. Вовчук завив, і це виття поволі перетворилося на довге гарчання. Він знову подивився вниз, але й тепер не міг побачити хазяйку. Пес коротко й уривчасто гавкнув, так, як це завжди робив, коли хотів її покликати. Відповіді не було. Барі гавкнув іще й іще, але до нього не долинуло жодного звуку, окрім реву води. Тоді він відійшов назад і кілька хвилин простояв мовчки, прислухаючись до кожного звуку. Усе тіло його тремтіло так, наче ним оволодів хтось чужий.

Почав падати сніг. Мак-Тагґарт до того часу вже повернувся в хижку. А за деякий час Барі пішов по його сліду, що стелився краєм ущелини. Скрізь, де Мак-Тагґарт зупинявся, щоб зазирнути вниз, зупинявся й Барі. На деякий час ним цілковито заволоділо бажання приєднатися до Верби, і це прагнення повністю витіснило з його серця ненависть до чоловіка. Вовчук усе біг уздовж краю ущелини ще чверть милі аж до того місця, де Мак-Тагґарт востаннє глянув униз. Тоді Барі попрямував до вузької стежки, якою багато разів із Непісе ходив у пошуках скельних фіалок. Звивистий шлях, що вів униз зі скелі, був тепер завалений снігом, але він пробивався через нього, доки, нарешті, став на краю незамерзлого

потокі. І тут Верби не було. Барі заскавулів, тоді знову гавкав, але в цьому його поклику відчувалось якесь тривожне стримування, незбагненна журба, так наче він і не сподівався вже дістати відповіді. За п'ять хвилин вовчук сів на снігу, незворушний, як скеля. Щось таємниче дійшло до нього із шумної безодні, якийсь загадковий шепіт духів природи повідомив йому всю правду. Що саме це було, нам, людям, зрозуміти не дано. Але Барі все слухав і вдивлявся, і м'язи його щораз більше сіпалися, у міру того, як йому почала відкриватися правда. Нарешті він повільно підняв свою чорну голову, глянув на білу заметіль у небі, і з його горла полилося тремтяче протяжне виття, таке ж, яким зазвичай гаскі, сидячи біля тіпі, тужать за своїм щойно померлим господарем.

Прямуючи до Лак-Бейна, Буш Мак-Тагарт почув це виття й здригнувся.

Густий запах диму все більше наповнював повітря. Нарешті дим став такий уїдлиний, що аж забивав ніздрі Барі. Той відійшов від прірви й попрямував до хижки. Коли ж вийшов на галявину, то побачив, що від будівлі лишилося не так і багато. Там, де раніше була хижка, тепер лише тліло згарище. Довго він сидів, спостерігаючи за ним, як і раніше, чекаючи й прислухаючись. Вовчук уже зовсім оговтався від пострілу, що приголомшив його, але відчуття щеняти тепер зазнавали ще однієї зміни, такої ж дивної й нереальної, як і їхня боротьба проти мороку близької смерті в хижці.

За менш ніж годину часу світ для Барі перевернувся, прибрав якоїсь небувалої гротескної форми. Ось, здається, ще так недавно Верба сиділа перед маленьким дзеркалом у хижці, розмовляла з ним і щасливо сміялася, а він тим часом лежав, неабияк задоволений, на підлозі. А тепер немає хижки, немає Непісе, немає П'єро. І вовчук, сидячи тихо-тихо, довго намагався це зрозуміти. Минув деякий час, перш ніж він вийшов з-під густих розлогих ялівців, і тепер уже в усіх його рухах стала помічатися щораз дужча підозрілість. Близько до згарища підходити він не наважувався. Крадучись, пробрав-

ся через галявину до собачої загороди неподалік від високої смереки. Тут він на цілу хвилину зупинився, обнюхуючи свіжий горбик під білим покривом снігу. Далі Барі йшов із низько опущеною головою й прищуленими вухами.

Собача загорода була відкрита й порожня. Мак-Таггарт потурбувався й про це. Знову Барі сів і протяжно завив пісню смерті, цього разу для П'єро. У ній відчувалася зовсім інша нотка проти того, як він завивав над прірвою. Тоді його виття було сповнене сумніву, допитливої надії, чогось, що було майже людським, від чого Мак-Таггарт аж здригнувся на стежці. Тепер тут лунала впевненість, позитив. Утім Барі знав, хто лежав у цій свіжій засніженій могилі. Мізерні три фути землі не могли приховати від нього таємницю. Тут свою справу зробила смерть — ніяких сумнівів бути не могло. А от щодо Непісе він усе ще сподівався й шукав.

До полудня Барі не йшов далеко від хижки, але тільки одного разу наважився підійти й понюхати чорну купу димливих колод. Двічі він повертався до урвища. Решту ж часу все кружляв і кружляв краєм галявини, тримаючись близько до кущів і дерев, принюхуючись і прислухаючись. У другій половині дня раптом відчув дивний імпульс, що швидко поніс його в ліс. Він тепер уже не біг відкрито. Уважність, підозрілість і страх знову збудили в ньому інстинкти вовка. Прищуливши вуха, опустивши додолу хвоста, так, що його кінчик аж волочився по снігу, і зігнувши спину суто пововчому, він мало чим відрізнявся від тіней смerek і ялівців.

Барі йшов прямою лінією, наче шлях йому відміряли натягнутою через ліс мотузкою, і ще до того, як споночіло, вийшов на маленький луг, куди вони з Непісе втекли того дня, коли вона штовхнула Мак-Таггарта зі стрімчака у водойму. На місці того куреня з ялівцевих гілок тепер стояло щось на зразок непромокального вігвама з бересту. Для Непісе його допоміг облаштувати П'єро протягом минулого літа. Барі підійшов прямо до нього, засунув усередину голову й, сподіваючись на щось, тихо завив.

Відповіді не пролунало. У вігвамі було темно й холодно. Барі невиразно міг розгледіти дві ковдри, що завжди були там, кілька великих бляшаних коробок, де Непісе зберігала свої запаси, і піч, що її П'єро зліпив із листів заліза й важкої бляхи. Та Верби там не було. Не знайшлося ніяких її ознак і на лузі. На снігу були лише його власні сліди. Уже геть стемніло, коли він повернувся до згорілої хижки. Усю ніч Барі просидів у покинутій собачій загороді, і весь цей час безперервно падав сніг, тож до світанку вовчук угрузав у нього по самі плечі, коли вийшов на галявину.

Але з початком дня небо прояснилося. Вийшло сонце, і кругом стало так яскраво, що очам було важко дивитися. Це зігріло кров Барі новою надією. Ще більше, ніж учора, його мозок намагався щосили все зрозуміти. Звісно, Верба повернеться найближчим часом! Він почує її голос. Вона раптом з'явиться з лісу. Подасть йому якийсь сигнал. Щось із цього або все одразу має статися. Зачувши найменший звук, він здригався, швидко зупинявся й принохувався до кожного подмуху вітерцю. Барі безперервно рухався, залишаючи в снігові глибокі сліди навколо величезного білого пагорба й над ним, там, де раніше стояла хижка. Сліди тяглися від собачої загороди до самісінької вікової смереки й були такі численні, що здавалося, ніби там на цілі півмилі навколо й аж до прірви над річкою бродила зграя вовків.

По обіді другий сильний імпульс заволодів ним. Це не було осмисленим, але й не просто інстинктом. Це виявилось чимось посередині, коли тваринний мозок намагався осягнути таємницю незбагненого, того, чого не можна побачити очима чи почути вухами. Непісе не було в хижці, бо й самої хижки не було. Не було її й у вігвамі. Він не знайшов ніяких слідів на стрімчаку. Вона не лежала поруч із П'єро під великою смерекою.

Тож, хай нерозумно, але інакше бути не могло: вона десь перевіряє пастки, і він попрямував уздовж старої лінії пасток на північний захід.

Розділ 23

Жодна людина ніколи не заглядала так ясно в таємницю смерті, як це робить завдяки своїм чуттям північний собака. Передчуття смерті найчастіше приходять до нього з вітром. Утім на півночі десятки тисяч господарів собак могли б заприсягтися, що їхні пси попереджали їх про зустріч із кирпатою свашкою за кілька годин, перш ніж вона насправді приходила; і багато з цих тисяч людей знають із досвіду, що їхні команди зупинятимуться десь за чверть милі від чужої хижки, де лежить непохований небіжчик.

Учора Барі винюхав смерть, добре знаючи без ніяких розмірковувань, що помер саме П'єро. Як він це знав, чому прийняв це як доконаний факт — це одна з таємниць, прямий виклик тим, хто не допускає нічого у звірячому мозку, крім інстинкту. Вовчук знав, що П'єро був мертвий, точно й не розуміючи, що таке смерть. Але в одному він був упевнений: вони більше ніколи не зустрінуться. Барі знав, що ніколи знову не почує його голосу, не долине скрип його снігоступів на стежці попереду, тому на лінії пасток не шукав П'єро. Цей чоловік пішов назавжди. Але Барі ще не пов'язував смерть із Непісе. Щось його дуже непокоїло. Те, що доходило до нього із прірви, змушувало тремтіти зі страху й невідомості. Він відчував якесь чимраз дивніше хвилювання, тож тоді, коли співав свою пісню смерті, стоячи над прірвою, надсилав її для П'єро. Бо вовчук вірив, що Непісе була жива, і тепер відчував таку ж упевненість, що наздожене її на лінії пасток, як був переконаний учора, що знайде її в берестяному вігвамі.

Від учорашнього сніданку з Вербою Барі ще не їв. Щоб утамувати голод, треба було полювати, а його розум був надто зосереджений на пошуках Непісе. Він так і був би голодний увесь день, якби десь за три милі від хижки не натрапив на пастку, куди піймався великий заєць-біляк. Вухань був ще живий, тож Барі добив його й добряче попоїв свіжини. Так аж до темряви він обходив пастку за

пасткою. В одній із них була рись, в іншій — ілька. На білій поверхні озера щеня понюхало сніговий насип, що ховав лисицю, померлу від однієї отруєної принади П'єро. Рись та ілька були ще живі. Готуючись дати відсіч вовчуку, вони різко й гучно дзвеніли сталевими ланцюгами своїх пасток. Але Барі до них було байдуже. Він поспішав далі. Його занепокоєння зростало в міру того, як ставало все темніше. Пес і досі не знаходив ніяких слідів Верби.

Після великої сніговиці настала навдивовижу втихомирена морозна ніч, і така ясна, що темні тіні виділялися так чітко, ніби то були живі створіння. До Барі долинув третій імпульс. Він, як і всі тварини, переважно керувався якоюсь однією ідеєю, адже всі його менші інстинкти завжди підкорялись одному провідному. І цієї зоряної тихої ночі ним оволоділо бажання так швидко, як це тільки можливо, досягти першої з двох хижок П'єро, збудованих на лінії пасток. Там, так, саме там він знайде Непісе!

Ми не наважимося називати те, завдяки чому Барі дійшов до такого висновку, процесом міркування. Інстинкт чи міркування — не важливо — надали Барі впевненості, сказати б, віри, куди саме треба рухатись, тож він почав поспіхом оминати пастки, щоб дістатися до хижки якомога швидше. Від згорілого будинку П'єро до першої хижки на лінії пасток було ні багато ні мало двадцять п'ять миль. Барі подолав десять із них ще до настання ночі, решта п'ятнадцять виявилися надзвичайно важкими. На відкритих просторах намело по череву м'якого снігу, тож вовчук часто буквально пірнав у замети з головою. Тричі з початку ночі він чув жалібну пісню вовків. Одного разу десь із глибини лісів менш ніж за півмилі від нього долинула переможна пісня зграї, коли мисливці наздогнали свою здобич. Але цей поклик більше не приваблював Барі. Ба більше: тепер він йому здавався огидною співаницею, що нагадувала про ненависть і зраду. Щоразу, коли вовчук її чув, то зупинявся, як укопаний, гарчав і наїжачував шерсть.

Опівночі Барі нарешті дістався до крихітного лісового амфітеатру, де П'єро був рубав дерева для першої зі своїх хижок біля лінії пасток. Принаймні хвилину вовчук стояв на краю галявини, уважно прислухаючись, нюшкуючи повітря й зоріючи очима, повними надії. Але не було ні запаху диму, ні жодного звуку, ні світла в єдиному вікні брусованої хатини. Розчарування заповонило Барі. Він знову відчув самотність, марність своїх пошуків. Зневіра шкреблась у його душі. Звір подолав аж двадцять п'ять миль і так стомився.

Біля дверей намело цілу купу снігу. Барі сів і заскиглив. Це вже не було схоже на тривожне виття, як кілька годин тому. Тепер кожен його звук віддавав безнадією й глибоким відчаєм. З півгодини він сидів і тремтів, притулившись спиною до дверей. Голова його була повернута до осяяної зорями сніжної пустелі, ніби в ньому все ще жевріла незбутня сподіванка, що Непісе от-от прийде по його сліду. Потім він глибоко зарився в сніговий замет, провівши там у неспокійній дрімоті решту ночі.

З першим променем ранішнього сонця Барі вирушив у дальшу путь. Та куди й подівся його запал! Він невтішно опустив хвоста, з усього було видно, що пес захворів. Щоправда, занедужав не тілом, а душею. У ньому згасла остання іскриночка надії, тепер вовчук уже й не сподівався знайти Вербу. Він брів до другої хижки на лінії пасток, але вже без жодної наснаги, просуваючись повільно, переймом, і колишнє збудження від пошуків поступилося перед підозрілістю. Він почав боятися лісової темряви. До кожної пастки чи отруєної принади П'єро Барі підходив дуже обережно. Двічі вишкірював ікла: одного разу на куницю, що кинулася на нього з-під кореня, куди вона затигла пастку, у яку спіймалася, а вдруге на велику сову, котра прийшла поживитися чимось смачним і стала в'язнем сталевого ланцюга. Можливо, Барі подумав, що це Угуміс'ю, те совеня, що жорстоко й підло билосся з ним тієї ночі, коли він, перемагаючи свій страх, хотів розгадати таємницю великого дерева. Мабуть, вовчук добре

пам'ятав, як, будши побитим і зраним, тягнув своє страдницьке тіло додому. Принаймні саме цим можна було б пояснити, чому він не тільки оголив ікла, а й роздер сову на шматки.

У пастках П'єро траплялося багато зайців, та Барі їх не чіпав, бо геть не відчував голоду. До другої хижі на лінії пасток доплентався наприкінці дня, після десяти годин подорожі. Він був не дуже розчарований, бо мало на що й сподівався. Сніг накрив цю хижку навіть вище, ніж попередню. Перед дверима був замет у три фути завглибшки, а вікно біліло від товстого шару наморозі. У цьому місці на краю галявини, неподалік від густого лісу, П'єро збудував дровитню, і саме в ній Барі й улаштував собі тимчасовий дім. Другого дня він ходив по довколишніх місцях, натрапляючи на десятки пасток, що їх порозкладали П'єро й Непісе. А блукаючи болотом, вовчук познаходив багато слідів рисі. Лише на третій день він розпочав свій шлях на Грей-Лун.

Барі подорожував не поспішаючи. Відстань у двадцять п'ять миль між першою й другою хижкою на лінії пасток він подолав за два дні. У другій хижці провів три доби, і лише на дев'ятий день подорожі вовчук дійшов до Грей-Лун. Там не було ніяких змін, жодних слідів на снігу, крім його власних, залишених ще дев'ять днів тому.

Пошуки Непісе стали тепер для Барі чимось буденно-рутинним, тим, що робилося майже байдуже. Він вирив собі нору в собачій загороді й принаймні двічі на день, між світанком і настанням темряви, ходив до берестяного вігваму й прірви. Вовчук простував тим самим шляхом щодня й дуже скоро протоптав у снігу стежку: прямо через ліс до вігвама, повертаючи трохи на схід, так що перетинав замерзлу поверхню озерця, де любила купатися Вербя; з вігвама повертав колом через частину лісу, де Непісе не раз збирала оберемки дикого льону; тоді доходив до прірви; ішов краєм ущелини; спускався вниз до самісінької води і звідти повертався назад до собачої загороди.

І от одного дня раптом Барі повівся інакше. Ту ніч він провів у вігвамі. І після цього, хоч і був на Грей-Лун протягом дня, завжди повертався ночувати у вігвам. Дві ковдри правили йому за ліжко, для нього вони були частиною Непісе. І саме там він і чекав її всю довгу зиму.

Якби Верба повернулась у лютому й застала Барі зненацька, то помітила б, що він сильно змінився: став іще більше схожим на вовка, хоча вже ніколи не завивав по-вовчому й завжди сильно гарчав, коли чув, як завиває недалеко зграя. Декілька тижнів він ходив старою лінією пасток і харчувався там м'ясом, але тепер почав полювати. Вігвам усередині й зовні був закиданий хутром і кістками. Одного разу — сам-один! — Барі вполював молодого оленя, завівши його в глибокий сніг і там убивши. Ще якось у лютому посеред бурхливої хуртовини він переслідував оленя карібу, і той, тікаючи, стрибнув у прірву й зламав собі шию. Вовчук жив у достатку й дуже швидко за розміром і силою перетворювався на велета у своєму роді. Ще за шість місяців він стане таким же великим, як Казан, а його щелепи навіть тепер були вже майже такі ж могутні.

Тричі тієї зими Барі боровся: з риссю, що напала на нього з високого вітролому в той час, як він їв недавно вбитого зайця, і двічі з двома самотніми вовками. Рись немилосердно його подерла, перш ніж утекти до вітролому. Молодшого з вовків пес убив; інший бій закінчився внічию. Усе більше він ставав вигнанцем, який живе наодинці зі своїми снами й надіями, що ледь жевріли.

А Барі бачив сні, і багато. Не раз і не двічі, лежачи у вігвамі, він уловлював ніжний голос Непісе, чув, як вона сміялася, кликала його на ім'я, і часто схоплювався на лапи, стояв так мить чи дві, а тоді лягав у своє гніздечко, тихенько жалісливо скавулів і знову засинав. І завжди, коли чув тріск гілки або якийсь інший звук у лісі, то блискавично найперше думав саме про Непісе. Одного разу вона повернеться. Ця віра була частиною його існування так само, як сонце, місяць і зорі.

Зима минула, і настала весна, а Барі й далі бродив старими стежками, доходячи навіть час від часу старою лінією пасток аж до першої з двох хижок. Заіржавілі пастки лежали скрізь заляпануті, між їхніми щелепами виднілися кістки й пір'я. Під пастками були залишки хутра, а на озерній кризі — обгризені кістяки лисиць і вовків, що повмирали через отруєні принади. Зійшов останній сніг. По лісах і ярах співали повноводі потоки. Трава позеленіла, з'явилися перші квіти.

Саме тепер, без сумніву, настав час для Непісе повернутися додому! І Барі почав із нетерпінням її дожидатися. Він ще частіше навідувався до їхнього лісового озерця, до згорілої хижки й собачої загороди. Двічі стрибав у водойму й, плаваючи, скавулів, ніби чекав, що вона от-от має приєднатися до нього, і вони розпочнуть свої старі водні пустощі. Але тепер, напролітку, він іще більше страждав від гострих лез цілковитої безнадії. Усюди буйно цвіли квіти, і навіть стебла дикого льону палали в лісі вогненно-червоним світлом. То тут то там проросла зелень затуляла собою згарище, де колись була хижка, а виткі лози із синіми квітками, що покривали могилу матері Непісе, потяглися до гробу П'єро, немов наповнені духом самої вождівни.

Уже й птахи попарувались і звили собі гнізда, а Непісе й досі не повернулася! Нарешті щось урвалося всередині Барі, його покинула остання надія, можливо, його останній сон, і одного чудового дня він попрощався з Грей-Лун.

Ніхто б не здогадався, що змусило його піти. Ніхто б не міг сказати, як важко він розлучався з берестовим куренем, старим озерцем, знайомими стежками в лісі й двома могилами, що не були вже такими самотніми під високою смерекою. Він пішов. Без жодної на те причини, просто пішов. Можливо, і справді існує у світі Господар, чия рука керує звірами, власне, так само, як і людьми, і кого ми з незнання звемо інстинктом. Хтозна. Хай там як, та бредучи геть звідси, Барі йшов назустріч Великій Пригоді.

Вона чекала його там, на півночі, і саме туди він і прямував.

Розділ 24

Барі залишив Грей-Лун на самому початку серпня, хоч якоїсь певної цілі не мав. Утім у його голові почали зриватися деякі колишні спогади, так, як на темному фотонегативі поступово появляються легкі світлі зображення. Майже забуті речі й події знову поверталися до його свідомості, у міру того, як усе далі відходив від Грей-Лун. Його попередні переживання, образи в його свідомості наче знову ставали реальними, розриваючи останні зв'язки, що поєднували його з домом Верби. Підсвідомо вовчук і далі рухався стежкою своїх переживань минулих подій, і поволі вони допомогли йому вибудувати нові захоплення.

Прожитий рік був для Барі довгим відрізком часу — десятиліттям за людськими мірками. Уже рік із лишком, як він покинув Казана, Сіру Вовчицю й старий вітролом, та попри це, до нього повернулися невиразні спогади про дні, коли був маленьким щеням, про струмок, куди впав під час лютої битви з Папаючіс'ю. Саме свіжі враження поновили в його пам'яті вже затихлі старі спогади. Він підійшов до глухої ущелини, де Непісе й П'єро колись гналися за ним. Здавалося, це було лише вчора. Барі зайшов на невелику галявину й зупинився біля чималого каменя, що колись мало не вичавив із Верби життя. Тоді він згадав, де саме від рушниць П'єро загинув його друг великий ведмідь Вакаю, підійшов до білих ведмежих кісток, що й досі лежали розкидані в зеленій траві серед квітів, і обнюхав їх.

День і ніч Барі провів на маленькій галявині. Після того він повернувся з каньйону до свого старого пристановища на березі струмка, де Вакаю ловив для нього рибу. Тепер тут жив інший ведмідь, який також рибалив. Можливо, це був син чи внук Вакаю. Барі винюхав, де він ховав пійману рибу, і протягом трьох днів, перш ніж вирушити на Північ, харчувався нею.

І тепер, уперше за багато тижнів, трохи колишнього завзяття додало Барі швидкості. Спогади, що були туманними й неясними через забудькуватість, знову ставали реальністю. Він і досі відчував, що, якби Непісе раптом повернулася на Грей-Лун, негайно побіг би туди. Але тепер вовчука, наче того мандрівника, що повертається додому з довгої подорожі, несподівано потягло й до старого бобрового ставка.

Коли Барі досяг цього місця, була найдивовижніша година літнього дня — захід сонця. Він зупинився за сотню ярдів від ставка, так, що водойма ще й досі була прихована від його очей, понюхав повітря і прислухався. Сумнівів не було: ставок був на місці, він зловив його милий холодний запах. А от Уміск, Щербатий Зуб, усі інші? Чи знайде їх там? Вовчук нашорошив вуха, намагаючись уловити знайомий звук, і за мить чи дві таки почув глухий сплеск води.

Барі тихо пробрався крізь зарості вільхи й зупинився на тому місці, де вперше познайомився з Уміском. На поверхні ставка заграли легкі брижі. З води вигулькнули дві чи три цікаві голови. Наче торпеда, промчався, тримаючи палицю, до протилежного берега старий бобер. Барі подивився на греблю. Вона була такою ж, як і торік. Деякий час вовчук не показувався, стоячи в заростях молоді вільхи. Дедалі більше він відчував внутрішній спокій, полегшення, розслабленість після тривалого напруження довгих самотніх місяців, коли все чекав і чекав Непісе.

Глибоко зітхнувши, Барі ліг серед вільхових заростей і висунув голову так, щоб усе добре бачити попереду. Коли сонце опустилося нижче, ставок ожив. На березі, де він урятував Уміска від лисиці, гралося тепер інше покоління молодих бобрів. Їх було троє, товсті й вайлуваті. Барі дуже тихо заскавулів.

Усю ніч він пролежав у вільшняку. Бобровий ставок знову став його домівкою. Тут, звісно, багато що змінилося, та минали тиждень за тижнем, а жителі колонії Щербатого

Зуба не виказували ніяких ознак прихильності до дорослого Барі. Колись вони прийняли його, як він був щеням, але тепер це був великий, чорний, схожий на вовка, з довгими іклами й грізним поглядом звір. І хоча він не виявляв агресії, бобри сприймали його з глибоко вкоріненим почуттям страху й підозрілості.

З іншого боку, Барі більше не відчував старого щенячого бажання грати з бобрятами, тому їхня нетовариськість не турбувала його так, як раніше. Уміск теж виріс, ставши товстим успішним молодим бобром, що цього року обрав собі дружину й тепер був дуже зайнятий приготуванням харчів на зиму. Цілком імовірно, що він не ототожнював великого чорного звіра з тим малим Барі, що приходив час від часу до ставка рік тому. Та й вовчук, найпевніше, не впізнав дорослого Уміска, бо в його пам'яті закарбувався образ малого товстуна, що з ним він одного разу терся носами.

Увесь серпень бобровий ставок правив Барі за штабквартиру. Часом він вирушав на екскурсії днів на два-три, і щоразу завжди на північ, іноді збочуючи трохи на схід чи захід, але ніколи не повертався на південь. І, нарешті, на початку вересня він залишив бобровий ставок назавжди.

Протягом багатьох днів своїх мандрів Барі волочився абикуди. Він полював переважно на зайців і простакуватих куріпок, яких місцевий люд охрестив «дурненькими курми». Свій раціон, певна річ, вовчук не цурався урізноманітнювати й іншими смаколиками, коли вони випадково траплялися йому на шляху. Якраз дозріла дика смородина й малина, і Барі їх залюбки їв. Полюбляв він іноді погризти й гіркі ягоди горобини, полизати м'яку ялицеву й смерекову смолу, що правили йому за добрі ліки. На мілководді міг і порибалити. А бувало, що й ставав до бою з їжатцем, і як таланило перемогти колючого супротивника, то бенкетував його таким ніжним і соковитим м'ясом.

Двічі у вересні він уполював молодого оленя. Велике згарисько, що до нього Барі іноді доходив, більше не наві-

ювало йому жаху. Життя тепер було сите й привільне, тож він і думати забув про ті дні, коли ходив надголодь. У жовтні домандрував аж до річки Гейкі на заході й озера Вуластон на півночі, а це ні багато ні мало за сто миль від Грей-Лун. У перший тиждень листопада він знову звернув на південь, блукаючи вздовж річки Каное, а тоді пішов на захід уздовж звивистого струмка, що його місцеві називали Чорне Безхвосте Ведмежа.

За тижні своїх мандрів Барі траплялись і люди, але, за винятком одного разу, коли він зустрів мисливця з племені крі у верхній частині озера Вуластон, його ніхто не помітив. Тричі, ідучи берегом Гейкі, він ховався в кущах і спостерігав звідти, як повз нього пропливали каное. З півдесятка разів у нічній тиші ходив до хижок і тіпі, де жили люди, обнюхував їх, а одного разу підійшов до поселення Компанії Гудзонової затоки на Вуластоні так близько, що міг чути гавкіт собак і покрикування їхніх господарів.

Увесь час він вештався світом, шукаючи те, що пішло з його життя. Вовчук постійно обнюхував пороги хижок, кружляв навколо тіпі, збираючи вітер. Коли він дивився на каное, його очі зорили надією. Одного разу він навіть подумав, що вітер приніс йому запах Непісе — і відразу його ноги підломилися, а серце ніби зупинилося. Та це було лише на хвильку, бо тільки-но з тіпі вийшла індіанська дівчина, як Барі зник непоміченим.

Був уже майже грудень, коли мішанець із Лак-Бейна Лерю помітив сліди Барі на свіжому снігу, а згодом побачив у кущах і його тінь.

— Мон Дієу, запевняю вас, його лапи такі ж великі, як моя рука, і він такий чорний, як вороняче крило, коли на нього світить сонце! — вигукнув чоловік у крамниці компанії в Лак-Бейні. — Лисиця? Non! Він узбільшки як половина ведмедя. Вовк, це точно вовк, oui! І чорний, як диявол, мсьє.

Мак-Таггарт був серед тих, хто чув розповідь Лерю. Він саме підписував чорнилом листа до компанії, аж тут його

рука зупинилася так різко, що краплина чорнила забризкала папір. Його пройняв дрож, коли він зацікавлено глянув на мішанця. Саме тоді ввійшла Марі. Мак-Тагґарт знову забрав дівчину з племені. Її великі темні очі на вигляд були хворі, а дика краса почала згасати проти минулих років.

— Він зник ось так, — сказав Лерю, клацнувши пальцями, і зап'явся, коли побачив Марі.

— Чорний, кажете? — наче байдуже спитав Мак-Тагґарт, не піднімаючи очей від свого писання. — А мав він щось від собаки?

Лерю знизав плечима.

— Він зник, як вітер, мсьє. Але це був вовк.

Марі щось прошепотіла на вухо керівникові факторії, але так тихо, що ніхто інший не почув і звуку. Мак-Тагґарт, склавши листа, швидко звівся на ноги, вийшов із крамниці й не повертався цілу годину. Лерю, як і всіх інших, це здивувало. Марі нечасто приходила в крамницю та й узагалі рідко виходила на люди. Вона залишилася наче полонянкою в домі Мак-Тагґарта, і щоразу, коли Лерю бачив її, йому здавалося, що обличчя дівчини ще дужче схудло, а тужні очі стали ще більшими й змарнілішими. І від цього на серці йому було надзвичайно тяжко.

Не раз ночами він проходив повз її невелике вікно. Часто дивився мигцем на бліде обличчя дівчини, живши лише самою щасливою думкою, що Марі все зрозуміла, адже якось, коли їхні погляди зустрілися, він помітив на мить у її очах інший блиск. Цього більше ніхто не знав. Це був їхній секрет, і Лерю терпляче чекав і спостерігав.

— Одного дня... — казав собі. — Одного чудового дня...

У цих словах для нього полягав увесь сенс життя й надій. Коли цей день настане, він поведе Марі прямо до місіонера у Форт-Черчил, і вони одружаться. Це була та мрія, що допомагала йому терпляче зносити довгі дні й ночі на лінії пасток. Тепер вони обоє були рабами в цього володаря навколишніх земель. Але одного чудового дня...

Лерю саме думав про все це, коли за годину повернувся Мак-Таггарт. Керівник факторії підійшов прямо до того місця, де біля великої печі сиділо півдюжини чоловіків, й із самовдоволеним бурчанням почав струшувати зі своїх плечей свіжий сніг.

— П'єр Есташ пристав на пропозицію уряду й збирається супроводжувати топографічну експедицію на крайню північ на всю зиму, — заявив він. — Ви знаєте, Лерю, він має сто п'ятдесят самоловів і пасток, а ще велику мережу отруйних принад. Гарна лінія, так? А я взяв її в нього в оренду на сезон. Тепер і я матиму роботу просто неба. Це те, що треба: три дні там, три дні тут. Що скажете про угоду?

— Вдала, — сказав Лерю.

— Так, вдала, — потвердив Роже.

— Там повно лисиць, — докинув Мон Руль.

— І туди легко дістатися, — промимрив жінкуватим голо-
сом Валанс.

Розділ 25

Лінія пасток П'єра Есташа простягалася на тридцять миль прямо на захід від Лак-Бейна. Вона не була така довга, як колишня лінія П'єро, але становила ніби головну артерію, що проходила крізь серце багатой на хутро території. Вона належала батьку П'єра Есташа, і його дідові, і його прадідові. Сам П'єр стверджував, що походив від найкращих родів Франції. Книги в поселенні Мак-Таггарта простежували його родовід тільки до прадіда, давніші докази права власності на довколишні землі знаходились у Черчилі. Це були найкращі мисливські угіддя між Оленьчим озером і безплідними північними землями. Саме в цю місцину й прийшов у грудні Барі.

Він знову брів на південь, повільно мандруючи в пошуках їжі через глибокі сніги. Велика хуртовина, чи, як кажуть місцеві індіанці, кістіс'ю кестін, цієї зими прийшла набагато

раніше, ніж звичайно, і цілий тиждень після неї мало яка тварина куди-небудь рухалась. Барі, на відміну від інших істот, не запорпався в сніг і не став чекати, доки небо проясниться, а сніг затужавіє. Вовкопес був великий, дужий і невгамовний. Йому було менш як два роки, а він уже важив із цілих вісімдесят фунтів. Його лапи були широкі, як у вовка, а груди й плечі м'язисті, як у маламута. Великі, широко розставлені очі зовсім не мали тієї кривавої плівки, що відрізняла вовка й, певною мірою, гаскі. Щелепи були такі ж потужні, як у Казана, а може, навіть потужніші.

Увесь тиждень, доки вирувала хуртовина, він ні ризику в роті не мав. Чотири сніжні дні дув сильний вітер зі страшною сніговією, за ними настали три дні холоднечі, коли кожне живе створіння лишалось у своїх теплих пристанищах у снігу. Навіть птахи, і ті позаривалися. Можна було б вільно пройти спинами карібу й лосів і навіть не помітити цього. У найхолодніший час Барі й собі шукав прихистку, але не дозволяв снігові покривати себе з головою.

Кожен мисливець від Гудзонової затоки й аж до самої Атабаски знає, що після такої великої хуртовини зголоднілі смухаті звірі сновигатимуть по всіх усядах у пошуках їжі, тож із їхніх самоловів і пасток саме в цей час найбільша в році користь. Дехто з них уже на шостий день ішов до своїх ліній пасток; хтось на сьомий; інші на восьмий. Щодо Буша Мак-Таггарта, то він поїхав лінією П'єра Есташа, що була його власністю на цей мисливський сезон, на сьомий день. Йому знадобилися два дні, щоб познаходити «будинки з пастками», відкопати їх зі снігу, знову налагодити застрягнуті пастки й змінити в них принади. На третій день він повернувся назад у Лак-Бейн.

Саме цього дня Барі дійшов до хижки на далекому кінці цієї ж лінії. Біля неї на снігу були ще свіжі Мак-Таггартові сліди, і щойно Барі обнюхав їх, як кожна краплина його крові, здавалося, раптом завирувала, а самого його охопило дивне хвилювання. Півхвилини зайняло, щоб ототожнити

цей свіжий запах із давніми подіями, і коли це сталося, з вовчукових грудей почало підніматися глухе й похмуре гарчання. Довго стояв він після цього чорною скелею в снігу, спостерігаючи за хижкою.

Згодом Барі почав повільно кружляти навколо хижки, підходячи до неї все ближче, аж доки нарешті дістався її порога й став його обнюхувати. Зсередини не чулося жодного звуку чи запаху, що могли б свідчити про присутність там життя, але вовчук був упевнений, що тут пахло саме Мак-Таггартом. Потім він поглянув на сніжну пустелю вздовж лінії пасток, що вела до Лак-Бейна, затремтівши всім тілом, кожним м'язом, і заскавулів.

Усе чіткіше поставало в його пам'яті давно пережите: бій у хижці, Непісе, дике переслідування засніженим лісом аж до краю прірви й навіть той далекий спогад про те, як Мак-Таггарт зловив його в сильце для зайця. У його витті чулася неймовірна туга, якесь передчуття. Запах на снігу належав тому, кого Барі ненавидів і хотів убити, а зовсім не тому, кого любив. Лише за мить природа навчила його розрізняти значення асоціацій, лише за малу мить — а тоді все зникло. Виття припинилося, а на його місце знову прийшов той лиховісний рик.

Спроквола побрѡхав він слідом і за чверть милі від хижки побачив першу пастку на лінії. Голод геть його знесли, і тепер Барі був схожий на виснаженого, знеможеного вовка. У першому будинку з пастками Мак-Таггарт залишив як принаду четвертину зайця-біляка, і вовчук обережно підійшов до нього. Багато чого він навчився на лінії пасток П'єро й уже добре знав, що таке лязкіт самолова. Свого часу Барі навіть відчув жорстокий біль від його сталевих щелеп. Він знав краще за найхитрішу лисицю, що буде, коли спрацює його пружина, а сама Непісе навчила його, щоб ніколи не торкався отруйної принади. Саме тому вовчук легенько схопив зайчатину й потягнув її вперед так спритно, як це зробив би сам Мак-Таггарт. До смерку він відвідав п'ять самоловів і з'їв п'ять принад, у жодному не спустивши пружини.

жину. Шоста була пастка. Звір кружляв навколо неї доти, доки не витоптав під собою сніг. Тоді побрів на болото й улігся під теплим ялівцем, проспавши там усю ніч.

Другого дня почалася боротьба між розумом людини і звіра. Для Барі вторгнення на лінію пасток Буша Мак-Таггарта не було оголошенням війни, це був спосіб вижити. Тут він знаходив собі їжу, так само, як свого часу протягом багатьох тижнів вижити йому допомогли пастки й самолови П'єро. Але розбійник відчував, що в цьому випадку був правопорушником, що мав ворога й повинен його перехитрити. Якби погода сприяла полюванню, Барі міг би піти собі далі, бо якась невидима рука, що керувала його поневіряннями, неквапом, однак настійливо, манила його назад до старого бобрового ставка й на Грей-Лун. Але тепер, коли пухкий сніг був такий глибокий, що часом вовчук поринав у нього по самісінькі вуха, Мак-Таггартова лінія пасток була неначе манною небесною, зісланою з неба саме для нього.

Ідучи наслідці за керівником факторії, він загриз у третій пастці зайця. Після ситого бенкету від вуханя не лишилося нічого, крім шерсті й багряних плям крові на снігу. Зморений голодом багато днів, Барі мав тепер вовчий апетит і до вечора повикрадав принади ще з десятка Мак-Таггартових пасток. Тричі йому траплялися отруєні приманки — оленина чи сало карібу зі стрихніном, — і щоразу його тонкий нюх виявляв небезпеку. П'єро не раз і не двічі відзначав про себе той дивовижний факт, що Барі міг відчутти наявність отрути, навіть якщо її вміло приховати в заморожену оленину. Лисиці й вовки, нічого не підозрюючи, могли б з'їсти таке отруєне м'ясо, а от вовчук зі своєю надчутливістю повсякчас сторонився цієї смертельної небезпеки.

Так він пообминав усі отруєні ласі шматочки Буша Мак-Таггарта, лише обнюхавши їх і залишивши біля кожного свої сліди на снігу. У тому місці, де Мак-Таггарт був зупинився опівдні, щоб приготувати собі обід, Барі особливо довго бігав колами, щось увесь час винюхуючи.

Другого дня Барі був уже не таким голодним, та, ще більше відчуваючи ненависний запах свого ворога, хоч їв менше, однак руйнувань по собі лишав більше. Мак-Таггарт не був такий управний, як П'єр Есташ, і скрізь, біля кожної пастки чи самолова, лишав запах своїх рук, який Барі надзвичайно сильно відчував. Цей ворожий дух що далі, то більше збурював уже призабуту ненависть.

Тваринний розум, мабуть, здатен до простого процесу обчислення; це не чисте мислення, але й не зовсім інстинкт, бо дає результати, що можуть бути приписані обом. Вовчук не додавав два і два, щоб дістати чотири. Він не розмірковував ступінь по ступеню, щоб довести, що власник цієї лінії пасток винен у всіх його стражданнях, печалях і бідах. Просто Барі десь на глибині свого єства знайшов величезну тугу й ненависть. Мак-Таггарт був єдиним (якщо не брати до уваги вовків), кого він коли-небудь ненавидів. Саме Мак-Таггарт зробив колись йому боляче, Мак-Таггарт загнав під землю П'єро, через Мак-Таггарта він утратив свою милу Непісе. І ТЕПЕР МАК-ТАГГАРТ БУВ ТУТ, НА ЦІЙ ЛІНІЇ ПАСТОК! Якщо раніше Барі мандрував без певної цілі, то тепер у нього така мета, сказати б, місія, з'явилася. Вовчук мав триматися біля пасток, харчуватися з них і повсякчас виражати свою ненависть, мститися, як тільки можна.

Другого дня посеред замерзлого озера він побачив тіло вовка, що помер від однієї з отруєних принад. З півгодини дер мертвого звіра, поки, нарешті, від його шкіри залишились маленькі шматочки, але не зачіпав м'яса: воно було йому огидне. Так він мстився вовчій породі. Барі зупинився за півдюжини миль від Лак-Бейна й повернув назад. Саме в тому місці лінію перетинав замерзлий струмок, а за ним виднілася долина. Через неї з поселення вітер доносив запах диму. Тієї ночі Барі лежав, наїдений, у заростях сосни Банкаса, а з початком дня знову подався на захід уздовж лінії пасток.

Рано-вранці Буш Мак-Таггарт зібрався по свою здобич. За шість миль від Лак-Бейна, перетнувши струмок, він уперше

побачив сліди Барі. Чоловік зупинився і з незвичною зацікавленістю почав їх розглядати. Тоді, нарешті, став навколінки, зняв рукавицю з правої руки й підняв зі снігу одну волосину.

— Чорний вовк! — промовив він сам до себе дивним твердим голосом, мимоволі повівши очима в бік Грей-Лун.

Після цього він ще ретельніше почав оглядати один із чітких слідів на снігу. Коли Мак-Таггарт підвівся на ноги, то мав вигляд людини, що зробила неприємне відкриття.

— Чорний вовк! — повторив і знизав плечима. — Ба! Та Лерю дурень. Це ж собака, — а тоді за якусь хвилину пробурмотів собі під носа майже беззвучні слова: — ЇЇ СОБАКА.

І пішов далі цим слідом. Ним опанувало нове збудження, що було навіть більше, ніж збудження від полювання. Він був людиною, а отже, міг додати два і два, і після цих нескладних розрахунків у нього вийшла відповідь: Барі. Керівник факторії більше не сумнівався в цьому. Така думка з'явилася відразу, коли Лерю згадав про чорного вовка, але тепер Мак-Таггарт, ретельно вивчивши сліди, був у цьому цілком переконаний. Це були сліди собаки, чорного пса. Тоді чоловік підійшов до першої пастки, звідки була викрадена принада.

Він неголосно вилаявся. Принади не було, але пастка не спрацювала. Загострена палиця з нанизаною приманкою й досі стирчала із землі, але вже пуста.

Увесь той день Буш Мак-Таггарт ішов своєю лінією, і скрізь знаходив сліди присутності Барі. Кожен самолов був пограбованим. На озері він набрів на роздертого вовка. Його перше тривожне хвилювання, викликане відкриттям присутності Барі, тепер повільно змінювалося на гнів, і що далі керівник факторії просував, то сильнішим цей гнів ставав. Він знав, що чотириногі істоти часом грабують пастки. Але, зазвичай, вовк, лисиця чи собака, що зналися на крадіжках, могли спустошити лише кілька самоловів. А от Барі ходив від пастки до пастки, сліди на снігу чітко показували, що він зупинявся біля кожної з них. Мак-Таггарт навіть подумав

про себе, що тут не обійшлося без людської, а чи й диявольської участі. Вовчук уникав отруєної їжі, ні разу не підставив голову чи лапу до небезпечної ділянки пастки. Без очевидної на те причини він знищив норку, чиє блискуче хутро лежало тепер розкидане на снігу. Ближче до кінця дня Мак-Таггарт прийшов до самолова з пійманою мертвою риссю. Барі роздер сріблястий бік тварини, і тепер її шкура не вартувала й половини ціни. Чоловік голосно вилаявся, а його дихання стало уривчастим і гарячим.

Присмерком Мак-Таггарт дійшов до хижки П'єра Есташа, що була саме посередині лінії пасток, і взявся там обліковувати добуте хутро. Лише третина здобичі годилася на продаж, рись була зіпсована наполовину, шкурка норки розірвана надвоє. Другого дня він виявив ще масштабніше розорення, ще більше порожніх самоловів. Його гніву не було меж. Під вечір, прибувши до другої хижки, Мак-Таггарт помітив там на снігу свіжі сліди Барі. Тричі за ту ніч він чув собаче виття.

На третій день керівник факторії не повернувся в Лак-Бейн, а почав обережно вистежувати Барі. За ніч випало на палець чи два снігу, і, ніби бажаючи ще більше розізлити свого ворога, вовчук почав хаотично кружляти за сто ярдів від хижки. За хвилин тридцять із неї вийшов Мак-Таггарт і десь зо дві години ішов наслідці за Барі, аж доки не добрів до густого лісового болота. Барі тримався проти вітру, раз по раз ловлячи запах свого переслідувача. З десяток разів він підпускав Мак-Таггарта до себе так близько, що міг чути тріск у чагарнику чи металевий звук від ударів гілок об дуло його рушниці. Тоді звір, наче окрилений якимось натхненням, раптом розвернувся великим колом і попрямував назад до лінії пасток. Керівник факторії, і собі розвертаючись, знову вибухнув лихослів'ям, і коли ближче до полудня досяг лінії пасток, Барі з усієї снаги був зайнятий своєю руйнівною роботою. Він убив і з'їв зайця, пограбував три самолови на відстані милі й знову подався прямисінько до Лак-Бейна.

На п'ятий день Буш Мак-Таггарт повернувся в поселення з препаскудним настроєм. У крамниці він застав тільки Валанса, одного з чотирьох французів, що знали про його нову комерцію, і розповів про свої поневіряння на лінії пасток. Коли Мак-Таггарт вийшов у сусідню кімнату, до Валансових вух донеслася лайка: так Буш зганяв свою лють на Марі. Трохи згодом у крамницю зайшла дівчина. Вона була налякана, із широко розплющеними очима, а одна з її щік палала від Мак-Таггартового ляпасу. Дістаючи їй консервованого лосося, що його керівник факторії захотів на обід, Валанс тихцем, із прихованою врочистістю прошепотів їй на вухо:

— Мсьє Лерю зловив срібну лисицю. Він любить вас, *chérie*. Навесні матиме чудовий виторг, а поки що передає вам повідомлення зі своєї хижки на березі Чорного Безхвостого Ведмежати: «БУДЬ ГОТОВА ТІКАТИ, КОЛИ ВИПАДЕ М'ЯКИЙ СНІГ!»

Марі не дивилася на нього, але чула кожне слово. Очі її заблищали, як зорі, і коли молодий комірник дав їй лосося й вона вийшла з крамниці, то чоловік, киваючи головою й дивно усміхаючись, вигукнув сам до себе:

— Ох, Валансе, холера ясна, а вона така ж красива, як і раніше!

Розділ 26

До середини січня війна між Барі й Бушем Мак-Таггартом розгорілася не на жарт. Це вже був не просто швидкоплинний інцидент, не просто витівки тварини й випадкове роздратування людини. Їхній конфлікт перетворився для них на *raison d'être*¹. Барі сваволив на Мак-Таггартовій лінії пасток, проносився нею, як руйнівний буревій, і щоразу від свіжого запаху керівника факторії з Лак-Бейна в ньому з новою силою

¹ Сенс існування (*фр.*).

починав працювати інстинкт, що знову підказував: карає він свого смертельного ворога. Раз по раз вовчук перехитрував Мак-Таггарта, спустошуючи пастки й самолоти і з насолодою знищуючи знайдене там хутро. Власне, йому не так подобалося з'їдати приманки, як просто руйнувати їх.

З плином часу вогонь його ненависті розгорався все сильніше. Доходило до того, що Барі почав рвати своїми довгими іклами сніг, де ступала Мак-Таггартова нога. І весь час, попри все шаленство, у його голові дедалі чіткіше став вимальовуватись образ Непісе. Та гнітюча самотність, що мучила його довгі дні й ночі, коли він шукав її й чекав на Грей-Лун, знову заповонила його, і навіть більше, ніж у перші дні її зникнення. Яснозорими чи місячними ночами вкотре квилев для неї свою тужливу пісню, і Буш Мак-Таггарт, щоразу чуючи це виття, відчував, як йому спину аж морозом усипало. Людська ненависть відрізняється від звірячої, будучи, мабуть, навіть запеклішою. У випадку з Мак-Таггартом це виявилася не просто ненависть. До неї домішувався невизначений і забобонний страх, те, з чого він завжди глузував, те, що невпинно проклинав, але від чого не міг позбутися. Чоловік відчував цей страх так само, як Барі всюди відчував запах його слідів. Останній, роблячи всі ці збитки на лінії пасток, мстився не лише за себе, а ЗА НЕПІСЕ. Ця думка невпинно зростала в бридкому Мак-Таггартовому мозку. Не минало й дня, щоб керівник факторії не думав про Вербу, не було такої ночі, коли не уявляв її обличчя.

Одної ночі під час хурделиці йому навіть здалося, що він уловив у завиванні вітру її голос, а тоді, менше ніж за хвилину, почув тихе далеке виття в лісі. Тієї миті його серце наповнилося морозним жахом. Він схопився з ліжка й курив люльку так довго, аж доки повітря в кімнаті стало сивим від диму. Керівник факторії проклинав Барі, шпетив хуртовину, але в ньому більше не було колишньої задерикуватої сміливості. Він ні на мить не перестав ненавидіти Барі; відчував до нього таку ненависть, як ще не відчував до жод-

ної людини у світі, а тепер мав досить підстав, щоби бажати цього собаці. Уперше він відчув це бажання вві сні, у неспокійній марі. Відтоді його й на мить не залишала думка, що САМ ДУХ НЕПІСЕ КЕРУВАВ БАРІ НА ЛІНІЇ ПАСТОК.

Досить скоро Мак-Таггарт перестав розповідати в поселенні про чорного вовка, що грабував його лінію. Пошкоджені зубами Барі хутра ховав, а свою таємницю тримав при собі. Він вивчав кожен спосіб знищити вовка й лисицю, котрим користувалися мисливці на всьому дикому безмежному просторі великої Півночі; послуговувався трьома різними отрутами, одна з яких така сильна, що лише одна краплина означала смерть; спробував класти стрихнін у желатинові капсули, у сало оленя й карібу, печінку лося й навіть у м'ясо їжатця. Готуючи отруту, він перше занурював руки в бобровий жир, щоб не було ніякого людського запаху. Лисиці, вовки, навіть норки й горностаї помирали від цих принад, але Барі завжди підходив близьенько й, не зачіпаючи їх, ішов собі далі. У січні Мак-Таггарт отруїв кожную принаду на своїй лінії пасток. Він цього була лише одна користь: відтоді Барі більше не торкався приманок, а їв тільки зайців, що потрапляли в самолови.

Уперше Мак-Таггарт побачив Барі аж у січні. Тоді чоловік приставив був свою рушницю до дерева й відійшов від неї на дюжину футів. Барі наче знав це і з'явився саме в той момент, щоб поглузувати з нього. Коли керівник факторії раптом звів очі, Барі стояв біля карликових смerek за ярдів двадцять від нього, виблискуючи білими іклами й світлячи очима, як вуглинами. Мак-Таггарт, залякши на місці, утупився у вовчука. Чоловік упізнав його. Біла зірка, білий кінчик вуха — ніяких сумнівів. Його серце ледь не вистрибувало з грудей, коли він дуже повільно почав відступати до рушниці. Рука вже тяглася до неї, як Барі, наче спалах, іщез.

Цей випадок підказав Мак-Таггартові нову ідею. Він проклав свіжу стежку через ліс паралельно своїй лінії пасток, але щонайменше за п'ять сотень ярдів від неї. Там, де були самолов чи пастка, ця нова стежка врзалася в лінію пасток

клином, так що він міг наблизитися до ворога непоміченим. Дотримуючись цієї стратегії, вважав Мак-Таггарт, із часом він матиме можливість вистрілити в собаку.

Однак так міркувала людина, і вона програла. Першого дня, коли Мак-Таггарт ішов новою стежкою, цим же шляхом ішов і Барі. Деякий час це спантеличувало вовчука. Тричі він бігав від старого сліду до нового. Згодом сумніви зникли. Новий слід був СВІЖИЙ, і звір пішов наслідці за керівником факторії з Лак-Бейна. Чоловік не знав, що відбувалося, аж доки не повернувся й побачив усе по снігові. Барі відвідав кожний самолов, щоразу підходячи до лінії пасток у точці, де нова стежка клином врізалася в стару. За тиждень безплідного полювання Мак-Таггарт стонадцять разів устиг проклясти себе в нападах божевілля. Аж от у його голову прийшла ще одна ідея. Це було як натхнення, що зненацька осяює людину. Усе ж виглядало так просто, що здавалося майже неймовірним, як він не додумався до цього раніше.

Керівник факторії поспішив назад у Лак-Бейн.

Другого дня він був на лінії вже вдосвіта. Цього разу ніс наплічника, а в ньому десяток міцних вовчих пасток, замочених у бобровому жирі, і зайця, пійманого напередодні вночі. Раз по раз він із тривогою дивився на небо. До полудня воно було ясным, а тоді темні хмари покотилися зі сходу, і за півгодини почав падати невеликий сніг. Мак-Таггарт зловив одну сніжинку своїм рукавом й уважно її роздивився. Вона була м'яка й пухнаста, і чоловік був з того неабияк задоволений. Це було саме те, чого він хотів. До ранку свіжий сніг мав би покрити стежки на цілих шість дюймів.

Керівник факторії зупинився біля першого будинку з пастками й узявся до роботи. Спочатку він викинув стару отруєну принаду й замінив її на зайця. Тоді почав установлювати вовчі самолови. Три з них помістив поруч із «дверима» будинку, куди мав проникнути Барі, щоб дістатися до принади. Інші дев'ять розставив кругом десь на відстані фути один від одного. Коли чоловік закінчив, то вийшов справжній кордон

із самолетів, що оточували будинок. Ланцюгів він не закріплював, залишивши їх вільно лежати на снігу. Якщо Барі потрапить в один самолет, то не уникне й інших, тож ланцюги й не потрібні будуть. Закінчивши роботу, Мак-Таггарт уже смерком поспішив у хижку. Він ішов у високорадісному настрої, наперед святкуючи перемогу. Цього разу провалу не буде. Мисливець навмисно позабирав з усіх самолетів і пасток приманки, ідучи сюди від Лак-Бейна, тож у жодній з них Барі не знайде їжу, поки не прийде до «гнізда» з дванадцяти вовчих самолетів.

Тієї ночі випало сім дюймів снігу, і, здавалося, увесь світ убрався в білу диво-дивну вдяганку. Деревя й кущі стояли уквітчані білим пухом, скелі понатягали високі білі шапки, а під ногами лежав такий сипкий сніг, що гільза, яка випала з рук, буквально потопала в ньому й зникала з виду. Барі вийшов на лінію пасток доволі рано, але цього ранку був дуже обережний, бо більше не відчував Мак-Таггартового запаху й не знаходив слідів від його снігоступів. Він пішов до першого самолета, розташованого приблизно на півдорозі між Лак-Бейном і хижкою, де чекав керівник факторії, однак принади там не знайшов. Вовчук ішов від самолета до самолета, та всі вони були порожні. Він підозріло понюшкував повітря, марно намагаючись зловити присмак диму чи людський запах.

Ближче до полудня він прийшов до «гнізда» з дванадцяти підступних самолетів, що чекали його з роззявленими щелепами під чималенькою ковдрою снігу. Цілу хвилину Барі стояв далеко за межами небезпечної лінії, приножуючись і прислухаючись. Побачивши зайця, він роззявив голодну пащу й клацнув гострими іклами. Присунувся на один ступінь уперед, усе ще відчуваючи якусь небезпеку. Підозріло й тривожно Барі став вишукувати її носом, очима й вухами. Але навколо нього все було на диво тихо й спокійно. Його щелепи знову клацнули. Він тихо заскавулів. Що ж так хвилювало його? Де ж була та незрима й невідчутна небезпека? Вовчук повільно закружляв навколо будинку з пасток, тричі

його обійшовши. Він підходив дедалі ближче, аж доки, на-решті, його ноги майже торкалися зовнішнього кордону са-моловів. Ще хвилину постояв на місці, прищуливши вуха. Попри сильний запах зайця щось його таки стримувало. Іще б мить — і він пішов би собі геть, але раптом у самому будинку почувся пронизливий писк, наче від щура, а вже за мить Барі побачив там білішого за сніг горностая, що жадібно рвав зайця на шматки. Він забув своє дивне передчуття небезпеки й люто загарчав. Проте його відважний маленький суперник і не думав відступати від своєї їжі. Тоді Барі кинув-ся вперед, усковивши прямо в «гніздо», що його зробив для нього Буш Мак-Таггарт.

Розділ 27

Зранку другого дня Буш Мак-Таггарт почув брязкіт ланцю-га ще за цілу чверть милі від «гнізда». Може, це була рись? Чи ілька? А може, вовк чи лисиця? ЧИ ЦЕ БУВ БАРІ? Далі чоловік біг підтюпцем, нарешті діставшись туди, звідки міг бачити все. Його серце мало не вискочило з грудей від радості, що попався його найлютіший ворог. Він підійшов із рушницею в руках, будиши готовий вистрілити, якби собаці вдалося звільнитися.

Барі лежав на боці, тяжко дихаючи від втоми й тремтячи від болю. Хрипкий стогін задоволення вирвався з Мак-Таггартових вуст. Біля будинку з пастками, там, де Барі бор-овся за свою свободу, увесь сніг був сильно втоптаний і аж бурий від крові. Кров текла головно зі щелеп Барі, і коли той підняв голову, щоби подивитися на свого ворога, вона за-юшила на землю з новою силою. Приховані під снігом ста-леві щелепи відмінно виконали свою нещадну роботу: одна з передніх лап Барі була добряче затиснута на першому су-глобі; обидві задні ноги знаходились у самоловах; четвертий самолов заляпнувся на його боці, вирвавши шматок шкіри

завбільшки з половину Мак-Таггартової долоні. Сніг міг розповісти історію відчайдушної нічної боротьби. Закри- вавлені щелепи Барі свідчили, як марно він намагався роз- гризти зубами сталь, що його полонила. У кожному його подиху відчувався біль. Очі були налиті кров'ю.

Але навіть тепер, після довгих годин агонії, його дух не був зламаний. Коли Барі побачив Мак-Таггарта, то люто за- гарчав, наче тигр, і хоробро кинувся до його ноги, та майже відразу звалився назад у сніг. Його передні лапи були в само- лові, голова й груди залишалися вільними. Тут, на відстані не більше як десяток футів, стояв його найлютіший ворог, якого Барі ненавидів більше, ніж вовків. І знову він був без- порадний, як тоді, у заячому сильці.

Його злісне гарчання зовсім не турбувало Буша Мак- Таггарта. Той розумів, що собака тепер був у його владі. З радісним сміхом чоловік прихилив рушницю до дерева, зняв рукавиці й почав набивати люльку. Це був саме той довгожданий тріумф, підсмачений спогляданням мук Барі. Усією душею він ненавидів цього пса, відчуваючи те, що може відчути лише людина до людини. Власне, це відчуття було взаємним: пес також ненавидів Мак-Таггарта. Чолові- кові так хотілося прямо зараз застрелити собаку. Але йому приємніше було й далі спостерігати, як Барі повільно по- мирає. Керівник факторії бажав помучити його довше, як мучив би людину, хотів походжати навколо нього й чути, як брязкали самолови, що тримали собаку, бачити, як крапля за краплею витікатиме з його пораних ніг і боку кров, коли пес ставатиме перед ним на лапи. Це була чудова пом- ста. Мак-Таггарт так поринув у роздуми, що й не почув, як позаду нього на снігоступах хтось підійшов. Почувся голос, чоловічий голос, і саме він змусив його обернутися.

Це був якийсь чужинець, молодший за керівника факто- рії літ на десять. Принаймні на вигляд йому було не більше як тридцять п'ять років, хоч він і мав світлу коротку бороду. Цей чоловік був із породи людей, що подобаються іншим

з першого погляду; ще наче юнак, та вже змужнілий чоловік з ясними очима, які відверто зорили з-під краю хутряної шапки; на вигляд спритний, як індіанець, з обличчям, де не було нічогісінько від північної пустелі. Однак Мак-Таггарт, лише глянувши на чужинця, уже знав, що той серцем і душею був частиною саме цих суворих країв. Його шапка зроблена з хутра ільки. Він носив теплого, похутрованого зсередини кожуха з м'якої видубленої шкіри карібу, що добре захищав від вітру. На поясі був затягнутий довгий ремінь із індіанськими торочками. Пересувався він на довгих вузьких снігоступах. За плечима чужинець мав прив'язаного ранця, маленького й компактного, а свою рушницю тримав у матер'яному футлярі. Увесь його вигляд — від шапки до снігоступів — виказував у ньому подорожанина, що довго був у дорозі. Мак-Таггарт припустив, що за останні кілька тижнів він проїздив не менше тисячі миль. Але не через це його раптом пройняло морозом. Керівникові факторії спало на думку, що якимось дивним чином правда про його страшний злочин на Грей-Лун дісталася півдня, і що цей подорожанин носив під кожухом зі шкіри карібу значок Північно-Західної Королівської кінної поліції. Тієї ж миті його охопило якесь моторошне заціпеніння, так, що він не міг вимовити ні слова.

Та незнайомиць лише здивовано вигукнув, утупившись у Барі:

— Крий Боже! Бачу, ускочив малий чортяка в халепу, так?

Щось у його голосі заспокоїло Мак-Таггарта. Це не був підозріливий голос, і керівник факторії побачив, що його співбесідник більше зацікавлений у тварині, ніж у ньому.

— Викрадач пасток, — глибоко зітхнув Мак-Таггарт.

Чужинець ще уважніше подивився на Барі. Він поклав рушницю в сніг, дулом сторч, і наблизився до тварини.

— Крий Боже! Та це ж собака! — вигукнув він.

— Так, собака, — відповів Мак-Таггарт, дивлячись на нього з-за спину тхоревими оченятами. — Дикий пес, щонай-

менше наполовину вовк. Цієї зими він накоїв мені збитків на тисячі доларів.

Незнайомиць сів перед Барі, поклавши руки, що були в рукавицях, на коліна, і легка білозуба усмішка освітила його обличчя.

— От малий чортяка! — співчутливо сказав він. — То ти в нас викрадач пасток, ге? Злочинець? А поліція тебе піймала! І — крий нас Боже й не раз — не дуже й чесно тебе піймали.

Він устав і повернувся до Мак-Таггарт.

— Довелося поставити чимало самоловів, як оці, — промовив той, наче виправдовуючись.

Під пильним поглядом синіх очей незнайомця керівник факторії злегка почервонів. До нього раптом повернулася вся його злість і ворожість.

— Отут він і помре повільною смертю. Я заморю його голодом отут, на лінії пасток. Це буде відплата за все те, що він мені накоїв! — тоді взяв свою рушницю й додав, дивлячись в очі незнайомця і тримаючи палець наготові на гачку: — Я Буш Мак-Таггарт, керівник факторії з Лак-Бейна. Ви йдете в той бік, мсьє?

— Лише кілька миль, а тоді збираюся звернути вбік, заховатися подалі звідси.

Мак-Таггарт знову відчув дивне хвилювання.

— Тікаєте від уряду? — запитав він.

Незнайомиць кивнув.

— А може, і поліції? — розпитував далі Мак-Таггарт.

— Що ж, так... і від поліції, звісно, — відповів незнайомиць, дивлячись прямо в очі керівникові факторії. — А тепер, мсьє, перед тим, як піти, я б попросив вас виявити повагу до закону й застрелити цього звіра. Гаразд? Чи це зробити мені?

— Тут діє закон лінії, і згідно з ним крадія пасток слід залишати гнити в самоловах, — сказав Мак-Таггарт. — А цей звір і не звір зовсім, це диявол. От послушайте.

Швидко, не обминаючи жодної подробиці, він розповів про тижні й місяці боротьби між ним і Барі, про те, як усі

його хитромудрі способи зловити звіра виявилися безрезультатними, про те, скільки крові попсував цей хитрий звір і, зрештою, про те, як його вдалося піймати.

— У нього вселився сам диявол! Не може ж собака бути таким розумним! — закричав охоплений розпачем Мак-Таггарт, закінчивши свою оповідь. — І після цього ви хочете й досі його пристрелити чи все ж залишите цього диявола здихати повільно?

Незнайомець, відвернувшись від Мак-Таггарта, глянув на Барі й сказав:

— Гадаю, ваша правда. Нехай диявол тут і згниє. Якщо ви збираєтесь у Лак-Бейн, мсьє, то я пройду трішки з вами. Мені треба взяти вбік кілька миль, щоб виправити свій шлях за компасом.

Він підняв свою рушницю. Мак-Таггарт пішов уперед, показуючи дорогу. За півгодини незнайомець зупинився й указав на північ.

— Тепер мені звідси весь час прямо — десь миль із п'ятсот, — сказав так легко, ніби планував дістатися додому тієї ж ночі. — Тут я вас залишу.

Він не потис Мак-Таггартові руки, а лише сказав на прощання:

— Можете повідомити, що цим шляхом проходив Джон Медісон.

Тоді він пройшов густим лісом близько півмилі в північному напрямку, повернув на захід, подолавши ще дві милі, і під гострим кутом подався на південь. Минула година, і от чужинець знову сидів навпочіпки майже на відстані витягнутої руки від Барі.

Він почав розмовляти з ним, неначе з людиною:

— Так от хто ти такий, друже. Крадій пасток, ге? ЗЛОЧИНЕЦЬ? І це ти цілих два місяці втирав йому носа! І за те, що ти не такий звір, він хоче, щоб ти тут помер повільною болючою смертю. От хто справжній ЗЛОЧИНЕЦЬ! — його голос зірвався на приємний сміх, що привернув би до себе не тіль-

ки людину, а й навіть звіра. — Це кумедно. Ми з тобою обое рябоє. Їй-бо, хлопче! Він каже, що ти дикий, та і я теж. Я сказав йому, що мене звати Джон Медісон. А це не так. Я Джим Карвел. І — о Господи! — я йому розповів про поліцію. Тут усе правда, я не збрехав. Мене розшукує кожен клятий полісмен від Гудзонової затоки й до річки Маккензі. Давай лапу, друже. Ми в одному човні, і я радий, що зустрів тебе!

Розділ 28

Джим Карвел простяг руку, і гарчання, що лунало з горла Барі, відразу припинилося. Чоловік звівся на ноги. Він стояв біля вовчука, дивлячись у той бік, куди подався Буш Мак-Таггарт, і на вустах у нього заграла якась цікава, допитлива усмішка.

Навіть у такій усмішці відчувалася прихильність. Привітність була й у його очах, і в блиску зубів, коли він знову подивився на Барі. Його оточувало щось таке, що робило сірий день яснішим, від чого холодне повітря здавалося теплішим — щось дуже дивне, яке випромінювало навкруги радість, надію й товариськусть, наче гаряча натоплена пічка посилає від себе проміння тепла. І Барі це сповна відчув. Відтоді, як до його виснаженого самоловами тіла підійшли двоє чоловіків, він не переставав бути напруженим, увесь час вигинаючи спину й клацаючи в останніх корчах зубами. Але тепер перед ЦИМ чоловіком виявив слабкість. У його налитих кров'ю очах, що зоріли на Карвела, можна було б легко прочитати благання й визнання власної провини.

— Ти ж малий чортяка, — й усмішка знов осяяла Джимове лице. — От же малий чортяка!

Ці слова для Барі були першим виявом ласки, відколи він утратив Непісе й П'єро. Вовчук опустил голову на сніг, і Карвел побачив, як повільно з неї стікає кров.

— Малий чортяка! — повторив він.

Не відчуваючи ні краплини страху, чоловік сміливо поклав руку Барі на голову. З усього було видно, що він щиро співчуває собаці. Торкнувшись голови звіра, він по-братськи став її гладити, а тоді повільно, дуже-дуже обережно дістався рукою пастки, що стискала передню лапу. Своїм напівзатуманеним розумом пес намагався зрозуміти, що відбувається, аж раптом відчув, як ослабла хапка сталевих щелеп самолова, і він міг витягти з них свою скалічену лапу, а тоді зробив те, чого не робив жодній живій істоті, крім Непісе: швидко висунув гарячого язика й лише один раз лизнув Карвелу пальці. Чоловік засміявся. Своїми сильними руками він порозкривав й інші самолови. Нарешті Барі був повністю вільний.

Певний час він лежав нерухомо, утупившись очима в людину. Карвел сів на покритий снігом березовий пеньок і почав набивати люльку тютюном. Барі дивився, як чоловік її розкурював, а тоді з несподіваним для себе зацікавленням став розглядати клуби синявого диму, що його Джим випускав з рота. Чоловік сидів від Барі недалеко, увесь час йому привітно усміхаючись.

— Не мордуйся й заспокойся, старий, — піддав духу він. — Усі кістки цілі. Просто прим'яті трішки. Мо', нам уже краще забиратися звідси?

Чоловік повернув обличчя в бік Лак-Бейна, і в його свідомості затаїлася підозра, що Мак-Таггарт міг скоро повернутися сюди. Можливо, така ж підозра зародилась і в голові Барі, бо коли Карвел глянув на нього знову, той уже стояв на ногах, злегка похитуючись і намагаючись відновити рівновагу. Раптом подорожанин зняв із себе ранця, розщібнув його, засунув туди руку й витяг шматок свіжого сирого м'яса.

— Свіжина, уполював цього ранку, — пояснив він Барі. — Молодесенький лось, ніжний, як куріпка. Найсмачніша — вирізка між ребрами. Спробуй-но!

Він кинув його Барі. Не було двозначності в прийнятті цього шматка. Вовчук був дуже голодний, і це м'ясо кинув йому друг. Він занурив свої зуби в шматок, і новий вогонь раптово з'явився в його крові під час тієї трапези, але ненадовго. Карвел переставив ранець. Він піднявся на ноги, узяв рушницю, надягнув снігоступи та повернувся в північний напрямок.

— Гайда, хлопчику, нам час уже в дорогу, — промовив Карвел так, наче ці двоє давно вже подорожували разом.

У цьому запрошенні, певно, відчувалася легка командна нотка, і це трохи збентежило Барі. Понад тридцять секунд він стояв нерухомо, пильно дивлячись на Карвела, що вже йшов, широко ступаючи, на північ. Раптом Барі почав судомно дригати тілом. Він повернув голову в бік Лак-Бейна, тоді знову подивився на свого рятівника й дуже-дуже тихо заскавчав. Чоловік тим часом уже майже зайшов у густу смечину, та зупинився й озирнувся на Барі.

— Хлопчику, ти йдеш?

Навіть із такої відстані можна було розгледіти його щирі усмішки. Джим поманив Барі рукою, і в того несподівано з'явилися нові відчуття. Карвелів голос не був схожий на грубий голос П'єро, водночас він не походив і на ніжний, мелодійний голос Верби. За своє життя Барі знав небагатьох чоловіків і до всіх ставився підозріло. Однак цей голос буквально топив кригу недовіри. Було в ньому щось таке привабливе, що Барі раптом охопило бажання відкликнутись на нього, побігти за цим незнайомцем. Уперше в житті собака відчув потребу в чоловічій дружбі. Він не зрушив із місця, доки Джим Карвел не зайшов у хащі, і лише тоді пішов за ним наслідці.

Тієї ночі вони стали табором у густих заростях кедрів і ялиць, десь за миль десять на північ від Мак-Таггартових мисливських угідь. Уже цілих дві години, як почався снігопад, що повністю приховав їхні сліди. Сніг ішов великими пухкими пластівцями, однак усі вони зависали на крилатих

деревах. Карвел нап'яв невеликий шовковий намет і розпалив вогнище. Повечерявши, Барі розлігся на животі поряд із чоловіком і став на нього дивитися, не відриваючи очей. А той, спершись об дерево, з насолодою почав курити люльку. Він скинув із себе кожуха й поклав на нього шапку. Полум'я вогнища освітлювало зовсім молоде обличчя з досить масивною щелепою й насторожено сьйними очима.

— Добре мати з ким поговорити, — сказав він Барі. — З кимось, хто може зрозуміти, та водночас триматиме язика за зубами. У тебе бувало таке, що хотілося завити, але ти ніяк не наважувався? От таке тепер зі мною відбувається. Іноді я аж божеволію, так м'ні хочеться поговорити, а ні з ким.

Чоловік потер руки й простягнув їх до вогню. Барі стежив за всім, що той робить, пильно прислухаючись до кожного слова, що вилітало з його вуст. У погляді пса читалася мовчазна пошана, і це зігрівало Карвелові серце посеред самотньої й пустельної ночі. Барі повільно підповз до ніг Джима, а той раптом нахилився до нього й став гладити рукою по голові.

— Погана я людина, старий, — вибив сяку-таку посмішку устами. — Не сказав би про мене так, правда ж?.. Хочеш знати, що сталося?

Промовивши це, Карвел зачекав, поки Барі пильно на нього подивився, і тільки тоді повів розмову далі, неначе його бесідником була людина:

— Ну то слухай. Це було п'ять років тому, у грудні, саме перед Різдвом. Я мав батька, і, скажу тобі, він був хорошим чолов'ягою. Матері не було — лише батько. Жили ми з ним у мирі та злагоді, мов одним духом. Розумієш? Та якось прийшов до нас один чортів покидьок на ім'я Гарді й застрілив мого батька, бо той, бач, був його політичним опонентом. І що ви думаєте, добродію, цю погань не повісили за це, ні! Його виправдали! Він мав прірву грошей у кишені й купу друзів у політиці. Його засудили ті'ки на два роки ув'язнення. Але він і їх не відсидів. Ні... крий м'не, пане Боже, він і їх не відсидів!

Карвел стиснув собі руки так, що аж захрустіли суглоби. П'янка посмішка раптом з'явилася на його обличчі, а очі загорілися вогнем. Чоловік глибоко вдихнув, і цієї ж миті вдихнув і Барі. То був просто збіг, хоча момент для цього всього був напружений.

— Ні, він уникнув ув'язнення, — вів далі Карвел, знову дивлячись в очі Барі. — Ваш покірний слуга знав, що це означає. Так, старий, його амністували б того ж року. А мій батько... він був для мене всім... лежав у могилі. Тож я просто пішов і прямо на судовому засіданні, перед суддею, адвокатами, його дорогими родичами й друзями вбив цього чортівого покидька. Так, Я ВБИВ ЙОГО! А тоді втік. Чкурнув крізь вікно ще до того, як вони прийшли до тям, і подався до цієї дикої місцевості. От відтоді тиняюся світом, живу мисливством. Та, гадаю, сам Бог зі мною, хлопчику. Бо позатого літа Він учинив справжнє диво, щоб допомогти мені, і саме тоді, коли «червоні мундири» вже майже мене зловили. Тоді знайшли чоловіка, що потонув у тій окрузі, де, на їхню думку, вони загнали мене в глухий кут. Та милостивий Господь зробив цього чоловіка таким схожим на мене, що його поховали під моїм іменем. Тож офіційно я небіжчик, старий. Тепер мені нема чого боятися, бо я вже понад рік не бачився з людьми, що мене знали, і щось підказує мені, що Бог мені допоможе вибратися з цієї діри. А ТИ що думаєш про це, ге?

Він нахилився вперед, наче й справді хотів почути відповідь. Барі його й досі уважно слухав. Можливо, по-своєму вовчук і розумів його. Але тут, крім голосу Карвела, почулися й інші звуки. Притиснувши голову до землі, Барі почав прислухатися. Він заскавчав, тоді це скавчання переросло в гаркіт, у якому Карвел розчув застереження. Чоловік випрямився, за якусь мить устав, повернувшись на південь. Барі стояв поруч із ним, напруживши м'язи й наїжачивши спину.

— Твоя рідня, старий. Вовки, — сказав Джим за деякий час і пішов у намет по рушницю й патрони.

Розділ 29

Коли Карвел вийшов із намету, Барі все ще стояв, немов із каменю витесаний. Якусь часинку чоловік мовчки уважно спостерігав за ним. Чи відповідь собака на поклик вовків? Чи відчує належність до зграї? Невже тепер він його покине? А вовки підходили все ближче. Вони не кружляли, як це робили, коли гналися за карібу чи оленем, а йшли навпростець, прямо до їхнього табору. Джим розумів, чому це так. Увесь день із незагойної рани Барі сочилася кров. І тепер вовки відчували його кривавий слід у дрімучому лісі, там, де свіжий сніг не міг приховати запаху. Але Карвел не злякався. Ба більше, не раз за свої п'ятирічні мандри між Арктикою й вододілом він мав справу з вовками. Одного разу майже їм попався, щоправда, це було на безлісій місцевості. Та сьогодні біля нього горіло вогнище, і навіть якби воно згасло, можна було б легко залізти на якесь дерево. Тепер чоловік турбувався лише через Барі. Тому запитав його, намагаючись говорити якомога природніше:

— Ти ж мене не покинеш, старий? Так?

Якщо Барі його й почув, то й навзнаки не дав. Карвел і далі пильно стежив за собакою. Він бачив, як шерсть на його спині настовбурчилась, а тоді почувся глухий звук, що повільно переріс у скажене, повне ненависті гарчання. Це було таке ж гарчання, що від нього ціпенів керівник факторії з Лак-Бейна, і чоловік, перевіряючи справність своєї рушниць, задоволено пирхнув. Барі почув це й повернув голову. Можливо, це щось для нього означало, бо він прищулив вуха й пильно подивився прямо в очі своєму товаришеві.

Тепер вовки замовкли. Карвел знав, що це означало, і насторожився. У цілковитій нічній тиші почувся різкий металевий звук запобіжника на його рушниці. Кілька хвилин потому вони нічого не чули, крім тріскотіння дров у багатті. Раптом Барі напружився й відскочив назад. Тепер його голова була на рівні Карвелових плечей. Пес вишкірив довгі ікла,

утупившись у темінь густого лісу, куди майже не досягало світло від вогнища, і загарчав. В одну мить Карвел повернувся. Те, що він побачив, могло б налякати кого завгодно. Спершу з'явилася пара очей, що горіли зеленкуватим вогнем, тоді ще одна пара, і ще, а тоді їх стало так багато, що годі було й полічити. Він аж роззявив рота від здивування. Усі ці очі були схожі на котячі, але значно більші. Деякі з них, потрапивши в освітлений багаттям простір, горіли, як розжарені до червоного вуглини, інші, відсвічуючи синім і зеленим, здавалися живими створіннями без тіл. Швидким поглядом Джим оглянув темний ліс позаду себе. Там вони були теж. Тепер мандрівники були оточені зусбіч. Утім там, де Карвел уперше побачив вогники, їх було найбільше. На кілька секунд чоловік забув про Барі, приголомшений цим багаттооким смертельним колом, що утримувало їх усередині. Скільки там було? П'ятдесят, а може, і цілих сто вовків, що не боялися нічогісінько на світі, крім вогню. Вони підійшли зовсім беззвучно, так, що не було чути навіть звуку від зламаної гілки. Якби це сталося пізніше, коли Карвел і Барі вже спали, а багаття згасло, то...

Джим затремтів, та вже за мить розум узяв гору, і він опанував себе. Використовувати зброю чоловік збирався хіба в разі крайньої потреби, однак раптом підняв рушницю й вистрілив кілька разів туди, де очей було найбільше. Барі знав, що означають постріли, і, відчувши дике бажання якомога швидше вчепитися в горло одному зі своїх ворогів, кинувся вперед. Карвел злякано став кликати його назад. Він бачив, як Барі з блискавичною швидкістю зник у темряві, і цієї ж миті раптом почув смертельне клацання зубів і борсання тіл протиборців. Усе чоловікове тіло пройняли дриготи. Собака був сам, а вовків — легіон. Тут міг бути тільки один результат. Його чотириногий товариш кинувся просто в розкриту пащеку смерті!

З темряви долинали хижі клацання зубів. Слухати це було несила. Карвел мимоволі потягнувся до револьвера, що висів у нього на поясі, кинувши рушницю прямо на сніг. Тримаючи

револьвера перед собою, чоловік ринув прямо в темряву, видаючи такий дикий крик, що його можна було почути за милі звідси. Несамовито волаючи й постійно стріляючи з кольта, він кинувся на жахливу масу чудовиськ. Пролунало вісім пострілів, а тоді — порожнє металічне клацання, що й змусило Карвела припинити кричати й відступити до вогнища. Засапаний, він став прислухатися. Джим більше не бачив у темряві очей, не чув руху метушливих тіл. Раптовість і шаленство його нападу сполохали вовчу зграю. Але що із собакою? Аж от Карвел розчув його дихання, а за мить побачив, як чиясь тінь повільно ввійшла в освітлене коло. Це був Барі. Чоловік побіг до нього назустріч, схопив на руки й підніс до багаття.

Довго ще після цього Карвел запитально дивився на собаку. Тоді він перезарядив зброю, додав дров у багаття, дістав із ранця шматок тканини й перев'язав три-чотири найглибші рани на лапах Барі, не раз із подивом допитуючись:

— Ну, і на 'кий біс тобі треба було туди лізти? Що ТИ з вовками не поділив?

Усю ніч Карвел не спав, будиши насторожі.

Пригода з вовками усунула залишки невпевненості, що могла ще були в стосунках між чоловіком і собакою. Чотири дні, повільно мандруючи на північний захід, Карвел доглядав за Барі так, наче няньчився з хворою дитиною. Через рани пес долав лише кілька миль за день. Барі добре розумів це, і в ньому зростала все сильніша любов до чоловіка, бо його руки були такі ж ніжні, як руки Верби, а від самого лише голосу він відчував безмежну прихильність. Вовчук більше не боявся чоловіка й тепер повністю йому довіряв. Карвел усе добре бачив і, зі свого боку, цінував це. Безмежна широчінь північної пустелі, де вони були лише вдвох, дали йому змогу краще придивитися до Барі, помітити навіть незначні деталі в його поведінці. Він зробив дуже цікаве відкриття. Щоразу, як пес зупинявся, то неодмінно повертав голову на південь. Коли вони ставали табором, то він лягав мордою саме в той бік, раз по раз нюшкуючи вітерець, що віяв звідти. Спочатку це здава-

лося йому цілком природним, адже, гадав Карвел, саме в тій стороні Барі звук полювати. Але вже за кілька днів чоловік почав помічати й інше. Що далі вони йшли на північ, то більше Барі обертався на південь, ставав усе занепокоєнішим, частіше й жалібніше скавулів. Він не виявляв ніяких намірів утекти від Карвела, але чоловік усе більше переконувався, що з полудневої сторони пес чує якийсь таємничий поклик.

Подорожанин мав намір, прямуючи на північний захід, подолати вісімсот миль до Великого Невільничого озера ще до того, як випаде м'який сніг; звідти, коли настане весняне водопілля, планував проплисти на каное на захід по Маккензі і, нарешті, загубитися десь у горах Британської Колумбії. Та всі його плани різко змінились у лютому. Тоді вони потрапили в страшну хуртовину біля озера Волдая, і коли, здавалося, удача відвернулася від них, Карвел раптом натрапив на хижку в самому серці глухого хвойного лісу. Увійшовши туди, чоловік знайшов усередині мерця. З усього було зрозуміло, що упокоївся той досить давно. Карвел видовбав у мерзлій землі яму й поховав небіжчика.

Ця хатина виявилася справжнім скарбом для Карвела й Барі, особливо для чоловіка. Було схоже, що нею володів тільки покійний. Вона дала мандрівникам затишок і чимало харчу. Ба більше, її власник заготовив великий запас чудового хутра перед тим, як померти від запалення легенів. Карвел з неабиякою радістю дбайливо обдивився всі шкурки. За них можна було легко вторгувати тисячу доларів у будь-якому поселенні, і він не бачив жодної причини, чому б цей скарб не міг належати йому. Цілий тиждень чоловік ходив укритою снігом лінією пасток покійника, знаходячи там ще більше здобичі.

Ця хижка була розташована за двісті миль на північний захід від Грей-Лун, і досить швидко Карвел помітив, що Барі, відчувши той дивний поклик, тепер повертає голову вже не прямо на південь, а на південний схід. З дня на день сонце піднімалось усе вище, ставало тепліше, сніг під ногами м'якшав, а в повітрі відчувалося трепетне наближення весни.

Разом із цим усім до Барі повернулася його гірка туга. Собаку потягнуло до самотніх могилок на Грей-Лун, згорілої хижки, покинутого куреня біля ставка, до його Непісе. Він спав і бачив марева минулих днів, знову чув тихий ніжний голос Верби, відчував дотик її руки, знову грався вві сні з нею в темних закутках лісу. А Джим сидів і дивився на Барі, коли тому снилися сни, щоразу намагаючись зрозуміти, що пес у цей час бачить і чує.

У квітні Карвел спакував добуті шкурки й подався на північ, у поселення Лак-ла-Біш, що належало Компанії Гудзонової затоки, де мав намір продати хутряний крам. Барі супроводжував його лише півдороги, а тоді десь іщез. Карвел повернувся до хижки вже після заходу сонця й знайшов його там. Він дуже цьому зрадив, обіймаючи голову собаки й довго його пестячи. Вони прожили в цій хижці до травня. До того часу бруньки на деревах уже набрякли, а із землі потяглася до сонечка зелена трава.

Нарешті Карвел знайшов у лісі перші ранні синьоцвіти. Тієї ж ночі він спакував свої речі.

— Час у дорогу, — сказав чоловік до Барі. — Я трохи змінив плани. Тепер ми йдемо туди, — і вказав рукою на південь.

Розділ 30

Дивний настрої охопив Карвела, коли він розпочав свою подорож на південь. Чоловік не вірив у прикмети, ні в добрі, ні в погані. Забобони не відігравали в його житті важливої ролі, але він відрізнявся двома речами: допитливістю й любов'ю до пригод, і роки його самотніх блукань розвинули в ньому дивовижну здатність чітко усвідомлювати речі, що можна було б назвати надзвичайно бурхливою уявою. Джим знав, що якась непереборна сила манила Барі назад на південь, і цей поклик тягнув його не просто вздовж південної лінії за компасом, а до конкретної точки в цьому напрямку.

Ця обставина почала цікавити його все більше, а оскільки в нього було багато часу й жодного чіткого плану, куди рухатися, він почав експериментувати. Перші два дні Карвел звіряв напрям руху собаки за компасом, виявивши, що вони йдуть на південний схід. На третій ранок він навмисне взяв курс на захід і дуже швидко помітив зміни, які сталися з Барі: спершу занепокоєння, а тоді й пригнічення, коли пес понуро плентався за ним. Ближче до полудня Карвел різко повернувся на південний схід, і майже відразу до Барі повернулося його попереднє завзяття, він побіг попереду свого господаря.

Багато днів після цього Джим слідував за собакою.

— Мо', це й нерозумно з мого боку, старий, та принаймні кумедно, — наче виправдовувався він одного вечора. — До того ж так я доберуся до залізниці, а нею вже доїду до гір, то яка мені різниця? Я йтиму за тобою, якщо ти не вестимеш мене назад до того чоловіка з Лак-Бейна. Чи ти таки тягнеш мене до його лінії пасток, щоби помститися? Якщо вся річ тільки в цьому...

Він випустив із люльки клуб сірого диму й подивився на Барі, що мирно лежав, поклавши голову поміж передніми лапами, і собі дивився на чоловіка.

Тиждень потому Барі почав відповідати на запитання Карвела, повернувши на захід, щоб обминути Лак-Бейн. Після полудня вони перетнули лінію пасток Буша Мак-Таггарта. Там можна було б добре пожитися, та Барі навіть не зупинився, упевнено прямуючи на південь. Він просувався так швидко, що інколи навіть зникав з поля зору Карвела. Хвилювання собаки було таке сильне, що той ледве стримувався, і щоразу, коли господар зупинявся, щоб відпочити, пес починав скавуліти, увесь час нюшкуючи вітер, що долітав із півдня. Весняна пора, квіти, укрита ярою зеленню земля, спів птахів і пахощі природи в повітрі повернули його назад до того великого «вчора», коли він належав Непісе. У його свідомості більше не було цієї зими. Довгі місяці холоду й голоду були позаду. Барі став уявляти

собі майбутнє, і ці нові видива геть стерли спомини про минуле. Знову повернулися птахи, по-новому зацвіли квіти, небо знову стало синє, а отже, і Непісе обов'язково має повернутися. Ось вона чекає його за тим краєм зеленого лісу!

Щось більше, ніж проста цікавість, почало охоплювати Карвела. Його чудний легковажний настрій змінився глибокою задумою, безпричинним передчуттям чогось неминучого, що неабияк почало його хвилювати. Коли вони дійшли до старого ставка з бобрами, чоловік був уже твердо переконаний, що десь у цій місцині сталася якась таємнича пригода. Від колонії Щербатого Зуба Барі повів його до того струмка, де чорний ведмідь Вакаю ловив колись рибу, а звідтіля — прямо на Грей-Лун.

Стояла чудова пообідня пора. Скрізь розляглася така тиша, що можна було почути далекий багатоголосий спів весняної води, що дзюрчала в тисячах джерел і струмочків. На осонні багряний дикий льон висвічував, наче кров. На чистих галявинах повітря наповнилося пахощами синьо-цвітів. На деревах і в кущах пташині пари вили собі гнізда. Після довгого зимового сну природа знову повставала в усій своїй красі. Надворі був, як кажуть індіанці, Місяць парубання й гніздування. Барі саме повертався додому, та не для того, щоб знайти собі пару, — він ішов до Непісе. Вовчук знав, що вона тепер була там, можливо, зовсім неподалік від краю ущелини, де бачив її востаннє. Уже дуже скоро вони знову бавитимуться, немов учора, і позавчора, і день перед тим. Від цієї думки він гавкав до Карвела й радісно кидався йому в обличчя, спонукаючи йти швидше.

І от вони вийшли на галявину, і Барі знову завмер, немов камінь. Карвел побачив обвуглені руїни хижки, а за якусь мить — дві могили під великою смерекою. Подивившись на собаку, що нерухомо стояв, чогось чекаючи, він починав здогадуватися, що тут могло статися. До горла йому підступив великий клубок, і за хвилюку чоловік через силу ніжно промовив:

— То ось, хлопчику, де був твій дім.

Барі його не чув. З високо піднятою головою він, здавалося, намагався винюхати щось у самій блакиті неба. Що могло долинути до нього разом із пахощами лісу й зелених лугів? Чому він стояв тут і весь так тремтів? Що було в повітрі? Карвел ставив собі ці питання, озираючись навсібіч і намагаючись знайти на них відповідь. Нічого. Нічогісінько. Тут була лише смерть, смерть і запустіння, от і все. І раптом Барі якось дивно завив, ну зовсім як людина, і помчав, мов вітер, кудись у ліс.

Карвел скинув ранця, поклав біля нього рушницю й подався слідом за Барі. Він швидко пробіг через галявину, далі продерся крізь зарості невисоких ялиць, опинившись на порослій травною стежці, що давно не знала нічиїх ніг. Чоловік біг, допоки не почав задихатися, і лише тоді зупинився й став слухати. Від Барі не було жодного звуку. Стара лісова стежка мала його кудись довести, тож нею він і пішов.

Неподалік від глибокого темного ставка, де вони так часто розважалися з Вербою, Барі також зупинився. Він чув, як дзюркотіла вода, і його очі зорили на всі боки зі сподіванням побачити Непісе. Саме там пес надіявся побачити, як мерехтить у темній воді під навислими гілками смерек її витончене біле тіло, або ось тут, на березі, оголену, всю залиту яскравим сонячним промінням. Його очі вишукували їхні старі сховки: великий розколотий камінь на протилежному боці, стрімкі береги, з яких вони пірнали у воду, немов видри, похилені до самої землі гілки смереки, де Верба любила вдавати, що сховалася, допоки він її шукав круг озерця. Та зрештою Барі усвідомив, що її там не було і йому треба рухатись далі.

Він подався в сторону тіпі. Невеличкий луг, де колись вони ховалися, був залитий сонячним світлом, що пробивалося крізь дерева із західного боку. Вігвам був іще на місці. У ньому Барі не побачив особливих змін. Він звернув увагу на зовсім інше, те, що було перед вігвамом. А там, майже біля входу, горіло невеличке вогнище, звідки піднімався в повітря

дим. Над цим багаттям стояла навзгінці людина, і для Барі була не дивниця, що вона мала дві великі блискучі коси, які спадали на її спині. Він заскавулів, і, почувши його, людина на хвильку завмерла, а тоді повільно обернулася.

Навіть тепер Барі й на мить не подумав, що це міг бути хтось інший, крім Непісе. Здавалося, він розлучився з нею тільки вчора, а вже сьогодні знову її знайшов. Й у відповідь на його скавчання почулося ридання, що йшло, певно, із самого серця Верби.

За декілька хвилин Карвел, котрий вийшов на край луку, побачив собаку в обіймах якоїсь дівчини. Вона міцно притискала його до своїх грудей і лила дрібні сльози, немов маленька дитина. Її обличчя було сховане від нього за шиєю Барі. Чоловік не переривав їх, а став терпеливо чекати. І коли він так дожидав, то в цьому дівочому риданні й тиші лісу, здавалося, почув тиху історію про спалену хижку, дві могили і значення Поклику, що постійно манив Барі з півдня.

Розділ 31

Того вечора на луку розклали нове багаття. Воно було вже не маленьке, розпалене з остраху, що хтось його зможе побачити, а величезне, що надсилало свої полум'яні язики високо вгору. У сяянні вогню стояв Карвел. Як іншим стало багаття, перетворившись із маленького жеврійного вогню на велике полум'я, так само змінився й Карвел, офіційно мертвий злочинець. Він поголив бороду, скинув свого кожуха, засукав до ліктів рукави, а на його щоках спалахнули перші за п'ять років рум'янці, але не від вітру, сонця чи бурі. Очима він уп'явся в Непісе. Мабуть, ще ніколи в житті Джим так не дивився на жодну дівчину.

Вона сиділа в сяйві багаття, злегка нахилившись до полум'я, і її дивоглядне волосся відбивало м'яке сяяння вогню. Карвел не рухався весь час, доки дівчина була в цій позі.

Здавалося, він навіть затамував подих. Очі його загорялися все яскравіше, і в них читалася шана чоловіка перед жінкою. Раптом Непісе обернулася і спіймала його погляд перед тим, як він устиг його відвести. Дівчина нічого не приховувала у своїх очах. Як і її обличчя, вони поломеніли новою надією й новою радістю. Біля її ніг лежав Барі, уважно спостерігаючи за ними. Карвел сів поряд із Непісе на березову колоду, узяв у руку одну з її кіс і, переминаючи її, почав говорити:

— Завтра чи позавтра я збираюся в Лак-Бейн, — у досі ласкавому голосі почувалася різка нотка. — І я не повернуся, доки... доки не вб'ю його.

Верба втупилась у багаття. Певний час тривала повна тиша, лише вряди-годи чулося потріскування вогню, і серед цього мовчання Карвел знай занурював пальці в шовкові пасма волосся Непісе. Думки раптом повернули його в минуле. Який же шанс він прогавив того дня на лінії пасток, коли зустрів Буша Мак-Таггарта! Якби ж він тільки знав! Його щелепи міцно стиснулися, і чоловік побачив у червоному гарячому вогнищі видиво того дня, коли керівник факторії з Лак-Бейна вбив П'єро. Дівчина розповіла йому, що сталося. Вона повідала про свою втечу, про падіння в крижаний потік в ущелині, де вона розраховувала знайти неминучу смерть, про свій чудесний порятунок із води і про те, як вона опинилася в старого беззубого індіанця Тубоа з племені крі, що з жалощів дозволив їй полювати на його мисливських угіддях. Карвел внутрішньо переживав трагедію й жах тієї моторошної години, коли для Верби назавжди зникло сонце. У полум'ї вогнища він начебто бачив старого вірного Тубоа, коли той, зібравшись із останніми силами, багато миль ніс Непісе на собі від самої ущелини й аж до своєї хижки. Він уловив у багатті мінливі видіння довгих тижнів, що минули в тій хижці, тижнів голоду й нестерпних морозів, коли життя Верби висіло на волосині. А як випали глибокі сніги, Тубоа раптом помер. Карвел міцно стиснув пальці в пасмах волосся Верби. З його грудей вирвався

глибокий подих, і тоді він, невідступно дивлячись у вогонь, твердо промовив:

— У Лак-Бейн я піду завтра ж.

Якусь хвилю Непісе нічого не відповідала, також дивлячись на вогонь, а тоді промовила:

— Тубоа теж збирався його вбити, навесні, коли він міг би подорожувати. Коли мій рятівник помер, я вирішила зробити це сама. Тож я прихопила із собою рушницю Тубоа. Я зарядила її тільки... учора. І... мсьє Джиме... — тут вона глянула на нього з переможно-радісним блиском в очах, раптом перейшовши майже на шепіт: — Ви не підете в Лак-Бейн. Я ВЖЕ ПОСЛАЛА ТУДИ ГІНЦЯ.

— Гінця?

— Так, мсьє Джиме, гінця. Два дні тому через нього я передала Мак-Таггартові на словах, що я знову тут, у себе... чекаю його... і готова стати його дружиною. У-у, він прийде, мсьє Джиме... він прилетить. І ви не повинні його вбивати. Non! — вона усміхнулася, і Карвелове серце забилося, як барабан. — Рушниця заряджена. Стрілятиму я.

— Два дні тому, — сказав Карвел. — А з Лак-Бейна сюди...

— Він буде тут завтра, — відповіла Непісе. — Завтра, як сонце котитиметься до обрію, ступить на галявину. Я це знаю. Моя кров бушує в жилах увесь день. Завтра... Завтра... Він прилетить сюди, мсьє Джиме. Так, прилетить, як на крилах.

Карвел низько схилив голову. Він підніс її м'які локони до своїх губ. Вєрба знову повернула голову до вогню, тож не могла бачити, що робить чоловік. Але вона могла ВІДЧУВАТИ — і душа її забилася, як крила птаха.

— Мсьє Джиме, — самими губами промовила вона.

Її подих, трепет дівочих вуст був такий м'який, що Карвел уже не чув ні звуку.

Якби старий Тубоа був там тієї ночі, можливо, він прочитав би дивні застереження в шепоті вітру, що раз по раз тихо гойдав верхівки дерев. Це була дивовижна ніч. Ніч, коли червоні боги тихо шепочуться між собою, урочиста

ніч, коли навіть найтемніші тіні й найвищі зорі, здавалося, дрижали від їхніх розмов. Цілком імовірно, що старий Тубоа у свої дев'яносто років не запідозрив би нічого такого, чого не передбачив би, попри свої молодість і довірливість, Карвел. Завтра... він прийде завтра! Верба казала це так радісно. Але старий Тубоа, прислухавшись до шепоту дерев, міг би спитати: «А ЧОМУ НЕ СЬОГОДНІ ВНОЧІ?»

Була північ, коли великий місяць зійшов над лісовим лугом, розсіваючи по ньому срібло й сон. У вігвамі спала Верба. У тіні ялицевого гілля спиною до багаття почивав Барі, а ще далі на краю смерекових заростей спав Карвел. Собака й чоловік дуже потюпилися, адже цілий день були на ногах, тож від втоми не чули ані звуку.

Утім вони не подорожували так далеко й так швидко, як Буш Мак-Таггарт. Від сходу сонця й до півночі, коли вийшов на галявину, де була колись хижка П'єро, цей чоловік подолав сорок миль. Двічі, стоячи на краю лісу, він кликав Непісе й тепер, не діставши від неї відповіді, просто стояв під місячним сяйвом і прислухався. Верба мала бути тут, вона повинна його чекати. Керівник факторії зморився, але виснаження не могло погасити вогонь, що палав у його жилах. Це полум'я пекло його увесь день, а тепер, коли Мак-Таггарт був так близько від свого щастя, від своєї перемоги, давня пристрасть завирувала з новою силою, ніби його жилами потекло розкішне вино. Десь тут, десь зовсім недалеко звідси ЙОГО ЧЕКАЛА НЕПІСЕ. Чоловік укотре покликав її, і знову відповіді не було. Він усе слухав і слухав, затамувавши подих, а серце тим часом шалено калатало. Тоді в повітрі відчув далекий слабкий запах диму.

Стоячи під зоряним небом, Мак-Таггарт підкорився першому інстинкту лісовика й повернувся лицем до вітру. Він більше не кликав Непісе, а поспіхом подався через галявину. Вона була десь в іншому місці, десь там, спала поблизу багаття. Від самої думки про це керівник факторії тихо засміявся. Він підійшов до краю лісу. Щасливим випадком вийшов

прямо на зарослу стежку й попростував нею, а запах диму ставав усе відчутнішим.

Той же інстинкт лісовика змусив його пересуватися з великою обачністю. Інстинкт і незвичайна тиша ночі. Під його ногами не зламалася жодна гілка. Він розсовував кущі так, що вони не видавали ні найменшого звуку. Коли ж нарешті дійшов до невеликого луку, де все ще кучерявився догори димок від багаття, що його розклав був Карвел, то зробив це так обережно, що не розбудив навіть Барі. Можливо, глибоко всередині він усе ще чогось остерігався, а може, просто хотів застати Непісе, поки та спала. Обриси вігвама змусили його серце забитися частіше. Було видно, мов удень. Мак-Тагґарт, стоячи в місячному сяйві, побачив, як зовні вігвама висіло на мотузці кілька жіночих речей. Він підійшов ближче, крадучись м'яко й тихо, немов той лис. Тримаючи рукою полотняні двері вігвама, чоловік на хвилину завмер і прислухався. Він міг чути її дихання. На деяку мить його обличчя повернулося так, що місячне сяйво вдарило в очі. Вони горіли божевільним вогнем. Тоді дуже тихо він відкинув убік полотно, звільнивши прохід.

Барі, що лежав за десять кроків від куреня, у глибокій тіні ялівцю, прокинувся. Та зовсім не звук розбудив його. Мабуть, це був запах. Спочатку зарухалися ніздрі, а за кілька секунд його очі видивилися зігнутої постаті людини, яка стояла біля дверей вігвама. Він знав, що це був не Карвел. Старий знайомих запах — запах двоногого чудовиська — наповнив його ніздрі, немов огідна отрута. Пес схопився на ноги й оголив довгі ікла. Мак-Тагґарт зник. Потім із вігвама почулися звуки: раптовий рух тіл, наляканий вигук людини, що прокинулася, а тоді крик, низький, наполовину задушливий, наляканий крик. Відповідаючи на цей зойк, Барі миттю вискочив з-під ялиці, і з його горла вирвався звук, що ніс у собі смертельні ноти.

На краю смерекової хащі Карвел неспокійно заворушився. Дивні звуки розбудили його, однак через утому він пер-

ше прийняв їх за сни. Нарешті чоловік прокинувся, і тоді з несподіваним жахом підірвався на ноги й поквапився у напрямку вігвама. Непісе була на луку й кликала його: «МСЬЄ ДЖИМЕ... МСЬЄ... ДЖИМЕ... МСЬЄ ДЖИМЕ...» Вона стояла там бліда, ледь тримаючись на ногах. Її очі блищали, немов зорі, і коли вона побачила Карвела, то кинулася до нього з розпростертими обіймами, гірко плачучи.

— Мсьє Джиме... у-у-у, мсьє Джиме...

А в цей час із тіпі чулося шалене гарчання собаки й голосний стогін людини. Карвел забув, що прийшов сюди лише минулої ночі, і, не довго думаючи, притулив Вербу до грудей, а вона слухняно обвила його шию руками, не перестаючи плакати.

— Мсьє Джиме... Там той страшний чоловік... той звір із Лак-Бейна... Він там... І там Барі...

Карвел зрозумів, що й до чого. Він схопив Непісе на руки й утік із нею подалі від цих звуків, що ставали все огиднішими й жахливішими. На узліссі опустив її на землю. Дівчина все ще тримала його за шию. Джим відчув, як дикий жах пронизує її тіло, як вона вся тремтить. Вона дихала схлипуючи й дивилася на нього. Він схилився над нею і якось несподівано відчув на деяку мить тепле тремтіння її губ на своїх. А тоді почув шепіт, ніжний і схвильований:

— У-у, мсьє Джиме...

Карвел повернувся до вогнища сам. Він тримав кольта напоготові, а Барі вже чекав його біля входу в тіпі.

Джим узяв із багаття палицю, що палала одним кінцем, і зайшов у вігвам. Коли він вийшов, його обличчя було біле. Кинувши палицю у вогонь, Карвел повернувся до Непісе. Чоловік закутав її у свою ковдру й сів поряд.

— Він мертвий, Непісе.

— Мертвий, мсьє Джиме?

— Так, його загриз Барі.

Вона заледве дихала. Він ніжно поцілував її волосся й почав шепотіти про їхній майбутній рай:

— Ніхто не дізнається, моя кохана. Сьогодні вночі я поховаю його, а тіпі сплять. Завтра ми вирушимо разом у Нелсон-Гаус, де є місіонер. А тоді ми повернемося і збудуємо нову хижку на місці згорілої. ТИ КОХАЄШ МЕНЕ, МОЯ МИЛА?

— Так... мсьє Джиме... Я вас кохаю...

І раптом їхню розмову перервали: це на все горло переможно завив Барі. Його виття прокотилося верхоліссям, наповнило тихі небеса, піднімаючись до зірок. Це було справжнє вовче виття, що свідчило про здобуту звитягу й здійснену помсту. Його відлуння повільно зникало в далечі, а тоді знову настала тиша. Лише чути було, як ніжно перешіптуються верхівками дерева. З півночі долинув шлюбний поклик гагари. Руки Верби повільно огорнули плечі Карвела. І той усім серцем дякував Богові за все.

Бродяги Півночі

*Історія про любов, дружбу
та пригоди під зоряним небом*

Розділ 1

Чорне ведмежа Нііва вперше побачило світ наприкінці березня, коли на нічному небі сховався «старий» місяць. Його мати, стара ведмедиця Нузак, потерпала від ревматизму і любила спати, як усі бабці. Розродившись цієї зими, вона подовжила звичайну тримісячну сплячку до чотирьох місяців. Нііва народився в той час, як мама міцно спала. Отож, Нузак вивела малюка з барлогу, коли ведмежаткові було не шість тижнів, а трохи більше двох місяців.

Барліг, який прихистив маму і дитя, був печерою на вершечку високого гірського кряжа. Із лисої височини Нііва вперше глянув униз на долину. Його очі звикли до печерного мороку, тому на якусь мить малого засліпило. Він спершу почув звуки, вдихнув запахи і відчув природу, а тоді — побачив. Нузак тішилася теплом і сонячними променями, які прийшли на зміну холоду й темряві, довго вдихала свіже повітря й оглядала простори.

Весна вже два тижні змінювала все навкруги, творила дива у прекрасному північному краї, що лежав між коліном річки Джексон і річкою Шаматава й простягнувся між озером Годс на півночі й річкою Черчил на півдні.

Це був дивовижний світ. Із гостроверхої скелі ведмеді дивилися на море сонячного світла, де проступали поодинокі острівці білого снігу, втрамбовані зимовими вітрами. Гірський кряж, що був ведмежою домівкою, здіймався високо над долиною. Зусібіч, скільки могло охопити людське око, до них поблискували синьо-чорні ділянки лісу, досі skutі кригою озера, осяяні сонцем ручаї, струмки й острівці, що зеленілися. Пахощі землі лоскотали ніс, підкрадалися

до ніздрів Нузак, тонізуючи й живлячи тіло. Десь там, унизу, земля оживала. Бруньки тополь бубнявіли й от-от мали вибухнути зеленню; пробивалися ніжні паростки трави; камасія наливалася соком; додекатеон, еритроній собачий зуб і клейтонія тягнулися до сонечка, запрошуючи Нузак і Ніїву до весняного свята.

Нузак насолоджувалася пахощами зі знанням справи, бо мала за плечима 20 років ведмежого життя. П'янкий аромат кедрів і сосон; солодкий запах вологих паростків водяних лілій і квітів, що проростали на відталій низовині біля підніжжя кряжа... Посеред запавної краси переважав найсильніший запах — запах життя!

Захоплений Ніїва теж тішився пахощами. Маленьке тіло ведмедика тремтіло і вперше сповнювалося захватом і любов'ю до життя. Щойно його огортав морок — і ось він у дивовижному краї, досі не баченому навіть у снах. За кілька хвилин Природа встигла попрацювати. Ніїва ще нічого не знав, але в ньому пробуджувалися інстинкти. Він усвідомив, що це ЙОГО світ, що сонце і тепло — для нього, що пахощі землі — його принадна спадщина. Він зморщив маленького коричневого носика і глибоко вдихнув: різкий аромат п'яного безмежного світу вдарив у ніздрі.

Ніїва прислухався, нашорошив гострі вушка і почув, як пробуджуючись, гуде земля. Здавалося, виспівували навіть корінці. Зігрітою сонцем долиною лилася тиха музика і шепіт безтурботної природи — не займаної людиною. Звідусіль дзюрчала вода. Ніїва безпомилково вловлював звуки життя: цвірінькали скельні горобці, заливалися співом чорноволі дрозди на болоті, пронизливо виспівувала канадська кукша — пташка неймовірного забарвлення, яка саме шукала місця для гнізда поміж пухнастого хвойного віття. Раптом над головою ведмежати повітря розітнув зойк, що змусив малого здригнутися. Інстинкт підказав, що це звук небезпеки. Нузак глянула вгору і побачила тінь орла Упіска,

який ширяв між Сонцем і Землею. Нііва теж завважив тінь і притулився до матері.

Стара Нузак, якій бракувало половини зубів, у якої псувався зір, а холодними дощовими вечорами ломило кістки, все ж не втомилася радіти весняним змінам у долині. Подумки вона переносилася далеко за межі краю, де прокинулася з малям. За межі лісу, озера, річки й рівнини — до широких просторів, що були її домівкою. Вона вловлювала ледь чутний гуркіт водоспаду, якого не розпізнав Нііва. Рокіт води, шепіт тисячі потічків і шелест вітру в кедрах і соснах долучалися до весняного оркестру.

Нарешті Нузак зітхнула, рикнула до Нііви й почалапала скелями вниз до підніжжя кряжа.

Серед золотої долини було навіть тепліше, ніж на вершині кряжа. Нузак прямувала до низовини. Півдесятка рисовок здійнялися в небо, гучно ляскаючи крилами. Нііва стривожився. Та Нузак не звернула уваги. Завищала гагара на знак протесту проти тихої появи Нузак. Пронизливі крики пташки не стихали, і шерсть на спині Нііви стала дибки. Проте Нузак цього не зауважила. Нііва спостерігав і не зводив із матері очей; інстинкт підказав бути наготові й тікати, щойно Нузак дасть сигнал. У маленькій голівці швидко формувалося уявлення про матір як про найдивовижнішу істоту. Вочевидь, вона була найбільшим створінням серед тих, що трималися на лапах і рухалися. Коли ведмеді перейшли болото, Нііва ось уже дві хвилини був абсолютно переконаним у цьому. Аж раптом... Хтось фиркнув, тріск у папороті, якесь велике створіння чалапало по трясовині... Повз них промчав величезний лось, учетверо більший за Нузак. Очі Нііви полізли на лоба. Та Нузак ЗНОВУ не ЗВЕРНУЛА УВАГИ!

Нііва наморщив маленького носика й загарчав, так само як гарчав на вуха і шерсть Нузак, що бентежили його в чорній печері. Малого осяяло: він може рикати на все, що заманеться — навіть на велике і страшне. Бо від його матері Нузак усі тікають.

Того дня, сповненого чудернацьких відкриттів, Нііва щогодини впевнювався в тому, що мама — непереможна володарка нового, залитого сонцем світу.

Стара Нузак була турботливою матір'ю, яка за життя виростила 15 чи 18 ведмежат. Вона знала, що перша вилазка мала бути короткою, доки слабенькі лапки Нііви не зміцніли. Ведмеді пройшли трохи далі за болото, до сосон. Одне з дерев Нузак пошкрябала кігтями, і вони поласували соковитою в'язкою речовиною з-під кори. Нііві сподобався десерт, що смакував ліпше за бульби й корінці. Він спробував і собі випорпати смакоту. До полудня Нузак набила черево донесхочу, та й у Нііви, котрий ласував маминим молоком і куштував то одне, то друге, округлилося пузо. Вибравши місце для спочинку — велику білу скелю, яка нагрілася на сонці, як пічка, — лежебока Нузак задрімала. Тим часом Нііва подався на пошуки пригод і стикнувся ніс до носа з грізним жуком.

Це був гігантський жук-точильник завдовжки 2 дюйми¹. Чорні, як ніч, вигнуті клешні скидалися на залізні гачки. Жук був яскраво-червоний, і його броня виблискувала так, що аж сліпила очі. У Нііви шалено калатало серце, він припав до землі, щоб роздивитися жука. Створіння було за фут² від ведмедика і... НАБЛИЖАЛОСЯ! Дивовижа! Уперше за день Нііві зустрілася істота, яка не тікала. Жук повільно просувався на коротких лапках, і раптом Нііва почув різне цокотіння. У ведмежатковій заграла войовнича кров батька Сумінітика: набравшись хоробрості, він обережно простягнув лапу — і жук Чегевасі зайняв оборонну позицію. Комаха розправила крила, задзижчала, як пилка, розкрила клешні так, що могла обхопити палець людини, затупцяла на лапках, ніби пританцьовуючи... Нііва відсахнувся, а Чегевасі на мить заспокоївся і знову почав наближатися.

¹ Дюйм — одиниця довжини в американській системі мір; 1 дюйм = 2,54 см

² Фут — британська та американська міра довжини; 1 фут = 30,48 см

Звідки Ніїві було знати, що поле зору жука обмежується чотирма дюймами від носа? Назривала небезпека. Та для сина Сумінітика — нехай і двомісячного — думка про втечу від жука була неприпустимою. Він відчайдушно простягнув лапу знову й на біду випадково перевернув Чегевасі на спинку, позбавивши комаху можливості дзижчати й цокотіти. У пориві захоплення Ніїва почав нахилитися до жука — і от уже він так близько, що міг би схопити Чегевасі зубками. Малий понюхав комаху.

Чегевасі не міг прогавити такого шансу і... стиснув клешні. Дрімоту Нузак перервало жалібне ревіння. Ведмедиця підвела голову й побачила, як Ніїва качається по землі, ніби в корчах. Він чухався, гарчав і бризкав слиною. Якийсь час Нузак уважно дивилася на нього, потім неквапом звелася й підійшла. Великою лапою ведмедиця перевернула сина й побачила Чегевасі, що міцно вчепився в ніс її нащадка. Нузак вклала Ніїву на спину, тримаючи так, щоб не рухався, вхопила жука зубами і, коли той розчепив клешні, проковтнула.

Аж до сутінок Ніїва тер припухлий ніс. Коли майже стемніло, Нузак вляглася біля великої скелі, і Ніїва повечеряв. Потім умостився в гніздечко на згині великої теплої лапи матері. Попри поранений ніс, Ніїва був щасливим. У кінці першого ознайомчого дня він почувався сміливим і безстрашним, хоч і мав усього дев'ять тижнів. Він побачив усе довкола, багато дізнався. Світу не підкорив, та принаймні гідно пережив першу вилазку.

Розділ 2

Уночі в Ніїви скрутило животик — кольки. Уявіть немовлятко, яке скуштувало біфштекс після маминої циці! Щось таке-от сталося з Ніївою. Зазвичай ведмежата переходять на тверду їжу тільки за місяць, але ніби навмисно природа інтенсивно готувала маля до нерівної боротьби, що невдовзі

чекала на нього. Протягом кількох годин Ніїва скиглив і завивав, а Нузак масажувала здутий животик носом, доки малий не виблював, і йому нарешті полегшало.

Потім Ніїва заснув. Прокинувшись, він зачудовано роздивлявся вогненне сонячне сяйво. Учора він милувався золотим сонечком на віддалі. А цього весняного ранку побачив, як воно підіймається за обрієм у дивовижному північному краї. Сонце було криваво-червоним. Ніїва спостерігав, як воно невпинно здіймалося вгору, доки не округлилося, ставши пласким колом — величезне незвідане ЩОСЬ. Спершу малий подумав, що це Життя — страховисько, яке пливе над лісом й суне на них. Отож він повернувся до матері і запитливо заскавчав. Хай там що, Нузак не боялася. Повернувши велику голову до сонця, вона кліпала очима і вочевидь тішилася. Тоді й Ніїва відчув приємне тепло, що дарувало червоне «щось», і, попри занепокоєння, замуркотів під ласкавими променями. Червоне сонце невдовзі стало золотим, і долина знову обернулася на теплий осередок життя.

Протягом двох тижнів після першого в житті Ніїви сходу сонця Нузак не виходила за межі гірського кряжа й болота. Одного дня, коли Ніїві було вже 11 тижнів, вона подивилася в бік чорного лісу — у ведмедів почалися літні блукання. Лапи Ніїви зміцніли, і він уже важив добрих шість фунтів. Непогано як для ведмедика, що народився з вагою всього 12 унцій.

Почалися справжні пригоди — мама повела Ніїву в мандри. У темних загадкових печерах подекуди лишився неторканий сонцем сніг, тому Ніїва два дні скиглив за сонячною долиною. Якось ведмедем трапився водоспад, де Ніїва вперше рибалив у стрімкому потоці. Нузак прямувала все глибше у темний ліс. У цьому лісі Ніїва дістав перші уроки полювання. Ведмедиця привела його до низовини між коліном річки Джексон і річкою Шаматава, що була прекрасним мисливським угіддям на початку весни. Коли Нузак не спала, вона невтомно шукала харчі — порпалася в землі,

перевертала каміння та розламувала гнилі колоди й пеньки. Сірі лісові мишки — хай які малі — були основною стравою. Нііва захоплено спостерігав, як швидко рухалася неповоротка старенька матір, коли траплялася ця дрібнота. Часом Нузак ловила цілу мишачу родину. До цих ласощів додавалися ще сонні жаби й жабенята; іноді джмелі, оси й шершні. Нііва куштував усього потрошку. На третій день мандрів Нузак знайшла горбочок завбільшки з два людських кулаки, де лишилися заморожені в сплячці мурахи. Нііва з'їв їх багацько. Солодко-кислий присмак урізноманітнив меню.

Минали дні, чудернацькі створіння виповзали з-під колод і каміння. Нііва відкрив для себе захопливе заняття — самостійне полювання. Він зустрів другого у своєму житті жука й убив його. Уперше вбив лісову мишу. У ньому швидко пробуджувалися інстинкти старого Сумінітика — відчайдушного батька, який мешкав за три чи чотири долини на північ від їхньої й ніколи не минав нагоди встрягнути в бійку. Наприкінці травня чотиримісячний Нііва куштував чимало такого, від чого більшість ведмежат його віку померла б. Та від кінчика задерикуватого носика до куценького хвостика цей малий не мав ані краплі легкодухості. Він важив уже дев'ять фунтів і був чорним, як смола.

На початку червня сталася подія, що ознаменувала великі зміни в житті Нііви. День видався таким теплим і сонячним, що Нузак вляглася на денний сон одразу після обіду. Ведмеді вийшли з лісистой низовини в долину, де зміївся струмок уздовж кам'янистих бережків й оголював біле дно. Нііві спати не хотілося. Він аж ніяк не збирався марнувати дивовижний полудень на сон. Дивовижний світ вабив маленькі круглі оченята. Нііва зиркнув на матір і заскавучав. З досвіду він знав, що протягом кількох годин ведмедиця буде мертвою для світу, якщо не полоскотати їй лапи чи не покусати за вухо, та й тоді вона лише підніме голову й нагримає. Нііві набридло. Йому хотілося зайнятися чимось цікавішим — то він і подався на пошуки пригод.

Нііва скидався на чорний м'ячик, що котиться зелено-золотими просторами. Він спустився до струмка й озирнувся — маму ще видно. Тоді потупав м'яким білим піском уздовж берега й забув про Нузак. Піщаний берег перейшов у вкритий свіжою оксамитовою травою, що лоскотала лапи. Малий почав перевертати каміння, шукаючи мурах. Спіймав бурундука після того, як переміг у несамовитій гонитві, що тривала аж двадцять секунд. Мало не під носом у ведмедика пробіг білий заєць. Нііва переслідував Вапуза, доки той не зробив із десяток великих стрибків і не зник у гущавині. Нііва наморщив носика й пискляво рикнув. Ще ніколи кров Сумнітика не закипала в ньому з такою силою. Йому хотілося щось схопити. Уперше в житті він поривався до бійки — ніби той хлопчисько після Різдва, який отримав у подарунок боксерські рукавиці й не має на кому їх випробувати. Він сів, насупився й роззирнувся, морщачи носа й виклично рикаючи. Нііва знав: він володар світу, бо всі бояться його матері. Будь-яка істота лякається ЙОГО. Що за неподобство: жодної живої істоти, із якою міг би позмагатися сповнений сил ведмедик. Світ такий нудний!

Нііва вирішив оглянути долину з іншого боку: обійшов велику скелю й раптом зупинився.

З того боку скелі виднілася величезна задня лапа. Якийсь час Нііва сидів і дивився на неї, відчуваючи дедалі більший азарт. Цього разу він кусне матір так, що вона напевне прокинеться! Якщо вийде, він покличе її насолоджуватися красою й дивовижами літнього дня! Повільно й обережно Нііва наблизився, вибрав непокрите шерстю місце на лапі і вгризся маленькими зубками аж до ясен. Страшний рик сколихнув повітря. Виявляється, то була не матерна лапа — маля вусило Макуза, старого ведмедя, злого і, м'яко кажучи, не дуже приязного. З віком Макуз, на відміну від схожої на добру бабусю Нузак, став гидливим і дратівливим. Ведмідь звівся на лапи й втупився в Нііву, який усвідомив помилку. Старий був не лише гидливим — він ще й ненавидів ведмежат. Він

щодня, ба навіть кілька разів на день, займався злочинним канібалізмом. Це був «учан», як кажуть індіанські мисливці, тобто лихий ведмідь, що ласував особинами власного виду. Розгніваний велетень зустрівся поглядом із Ніївою й заревів.

Ніїва підібрав товстенькі лапки й дременував. Ніколи в житті не бігав він так швидко. Інстинкт підказував, що ця тварина не боялася його і що виникла смертельна небезпека. Ніїва біг навмання: після прикрого випадку він не мав жодного уявлення, де шукати матір. Малий чув, що Макуз наздоганяє, й у відчаї вищав, благаючи про допомогу. До стареньких вух відданої Нузак долинув вереск. Вона миттю схопилася на лапи — і саме вчасно. Чорний м'ячик Ніїва мчав уздовж скелі, де спала Нузак. Макуз відставав усього на десять стрибків. Краєм ока лихий ведмідь завважив матір Ніїви, але бездумно пробіг повз. Нузак рушила на ворога. Ніби футболіст, що рветься відібрати м'яча, вона накинулася на старого Макуза, завдавши удару збоку, й обидва покотилися клубком. Це страшенно потішило Ніїву.

Ведмежа зупинилося й вилупило круглі оченята, спостерегаючи за баталією. Ніїва мріяв про бійку, але побачене тепер його паралізувало. Ведмеді билися на смерть, ревли, рвали одне одному шкуру й знімали хмарки камінців і ґрунту. У першому раунді Нузак узяла гору. Завдяки успішній атаці вона дала Макузові добрячого прочухана. Зламала собі кілька зубів, бо вгризалася в горло противника, і тепер завдавала ударів гострими кігтями, доки з боків старого лиходія не бризнула кров і він не заревів, як бик. Ніїва зрозумів, що переслідувач отримує на горіхи. Малий пискляво вболівав, щоб матір всипала Макузові ще, підбіг ближче до «рингу», наморщив носа й вищирився з загрозливим риком. Ніїва тупцяв пританцьовуючи за десяток футів від борців. Ведмедика з кров'ю Сумінітика в жилах охопив войовничий запал, але водночас було страшно.

Потім сталося дещо таке, що вмить затьмарило божевільну радість Ніїви. Майстерніший у бійках самець Макуз не-

сподівано вивільнився з хватки Нузак, підім'яв суперницю під себе й собі почав рвати їй шкуру на шмаття. Ведмедиця заревіла, і маленьке серце Ніїви завмерло.

Хлопчик, який стає свідком нападу на батьків, здатний на неймовірні подвиги. Якщо напихваті виявиться сокира, він упорається навіть із нею. Найстрашніша катастрофа його світу — це коли батько іншого хлопчика лупцює його власного. Друга заповітна мрія пересічного американського малого (після мрії стати президентом США): щоб його батько переміг будь-яку істоту, яка ходить на двох ногах і носить штани. Людського у ведмежаті було багато. Що голосніше ревла матір, то більше він відчував: світ розвалюється. Хоч Нузак і розгубила сили на схилі віку, голос її не послабшав, тож шалене ревіння було чути щонайменше за півмилі звідти. Ніїва не витримав. Засліплене гнівом ведмежа втрутилося в бійку. Малий вгризся в палець на задній лапі, яка за щасливою випадковістю виявилася Макузовою. Маленькі гострі зубки пронизали плоть ворога, мов голки. Макуз смикнув лапою, але Ніїва тримався й прикусив сильніше. Макуз підняв лапу й запустив ведмежа, мов із катапульти. Попри рішучу готовність втриматися, Ніїва відлетів і приземлився біля скелі за 20 футів від бійців. Йому забило дух, і секунд вісім-десять крутилося в голові. Малий спершу не міг звестися на лапи. Затим в очах проясніло, він прийшов до тями і, глянувши на «поле бою», знову відчув запал.

Макуз уже не нападав, він ТІКАВ — та ще й, вочевидь, кульгав.

Бідна Нузак трималася на лапах, дивлячись услід переможеному ворогові. Вона тяжко дихала, висолопивши язика, і кров цівками стікала з неї на землю. Ведмедиця сильно постраждала й виглядала побитою. Однак Ніїва побачив тільки втечу Макуза й не усвідомлював, що Нузак було зле. Ворог УТІК! Перемога. Ведмежа з радісним виском побігло до матері.

Розділ 3

Ведмеді стояли під теплими променями червненого сонця, спостерігаючи, як Макуз тікає через струмок. Нііва почувався старим досвідченим воїном, а не щокатим чотиримісячним пузанчиком, який важив усього дев'ять фунтів й аж ніяк не чотириста. Минуло багато часу після того, як Нііва хижо вгризся в найніжнішу ділянку на пальці злого ведмедя. І от Нузак перевела подих і почала крєктати. Її черево важко здіймалося. Коли Макуз зник за струмком, Нііва всівся на пухкенький задок, кумедно нашорошив вушка й вичікувально втупився в матір круглими блискучими оченятами. Нузак повернулася з хрипким стогоном і поволі почалапала до великої скелі, біля якої спала, коли її розбудив виск переляканого Нііви. Вона почувалася так, ніби кожна кісточка в тілі була зламана або зміщена. Ведмедиця кульгала й стогнала, лапи їй підкошувалися. Вона лишала за собою червоні смуги крові на зеленій траві. Макуз віддухопелив її добряче.

Нузак лягла, ще раз застогнала й докірливо глянула на Нііву, мовляв: «Якби не твоя витівка, якби ти не розлютив старого злодюгу, такого б не сталося. А тепер — поглянь на МЕНЕ!»

Малий ведмедик швидко оговтався після бійки, а Нузак нерухомо пролежала весь день і всю ніч. Та ніч видалася, без сумніву, найкращою в житті Нііви. Ночі стали теплішими, і він полюбив місяць навіть більше за сонце, адже своєю природою був радше дитям темряви, ніж денним мисливцем. Золоте місячне сяйво оповивало землю зі сходу. Хвойні ліси скидалися на острови посеред жовтого моря світла, а струмок звивався й жебонів, як живий, торуючи шлях через осяяну долину. Однак Нііва добре засвоїв урок: хоч як місяць і зорі вабили його, він пригорнувся до матері і, вслухаючись у переливчасті звуки ночі, не відходив ані на крок.

Уранці Нузак підвелася, риком наказала Нііві йти за нею й неквапом вилізла на розігрітий сонцем кряж. Вона не

мала жодного бажання мандрувати, та потай боялася повернення лиходія Макуза. Ведмедиця розуміла, що ще одна бійка доконає її, а тоді Макуз поснідає Ніївою. Тож Нузак попрямувала до іншого боку кряжа, перетнула іншу долину й рівчак, який слугував брамою до горбистої рівнини, вкритої луками, озерами й острівцями соснових і кедрових лісів. Протягом тижня Нузак шукала річки на рівнині. Її підганяла невидима загроза від Макуза. Тому ведмедиця пленталася вперед, хоч Ніїва вже ледь тримався на коротких товстеньких лапках.

Якось опівдні вони нарешті дісталися річки. Ніїва був таким виснаженим, що ніяк не міг видряпатися на сосну, куди мати відправила його на перепочинок. Відшукавши зручну розгілку, він швидко заснув, а Нузак тим часом подалася рибалити.

Струмок кишів чукучанами, які після нересту потрапляли в пастку на мілководді, тож за годину Нузак наловила цілу купу риби. Коли Ніїва виліз із колиски й спустився, вже майже смеркало. На ведмедика чекав «святковий стіл», де встигла порозкошувати Нузак. Материне пузо скидалося на велику діжку. Ніїва вперше ласував рибою, і впродовж наступного тижня тішився рибним раєм. Риба була його сніданком, обідом і вечерею, а, наївшись досхочу, він валявся в рибі. Нузак теж набивала черево так, що могла лопнути. Куди б не подалися ведмеді, їх супроводжували рибні пахощі — з дня у день міцніші. Що дужче пахтіло, то більше тішилися Ніїва з матір'ю. Малий ріс, мов на дріжджах. За тиждень він набрав три фунти. Ведмежа вже повністю відмовилося від материного молока, бо в старенької Нузак його меншало й трапези ставали суцільним розчаруванням.

Увечері восьмого дня Ніїва з матір'ю вляглися спати на порослий травною пагорб досить рано, відразу після денного «бенкету». Нузак була найщасливішою старою ведмедицею північного краю. Жодних проблем із пошуками їжі, адже поруч річка, де поживи завжди вдосталь. До того ж

інші ведмеді не претендували на річкові скарби, і все добро належало ведмедиці з дітям. Нузак марилося їхнє безтурботне полювання, що триватиме, доки в середині літа не спустіють водойми або доки не досягнуть ягоди. Щасливий маленький гурман Ніїва мріяв разом із матір'ю.

Того ж таки дня, коли сонце сідало за горизонт, з'явилася людина. Чоловік навкарачки вивчав вологу ділянку на піску за п'ять-шість миль від річки. Він засукав рукави, оголивши брудні руки до ліктів. На ньому не було капелюха, і вечірній вітерець куйовдив біляве розкошлане волосся, яке чоловік обрізав мисливським ножом ще дев'ять місяців тому.

З одного боку в чоловіка теліпалася бляшанка, а з другого — непоказне, але неймовірно приязне щеня. Воно народилося від батька-гончака з гір Маккензі й матері ердельтер'єршпіц. Цуценя дивилося на людину зі щирим захопленням.

Жодна сила у світі не могла зробити щенятка, в якому змішалися такі різні породи, чимось більше за «просто пса». Його лежачий на піску хвіст був довгим, тонким і вузлуватим; лапи скидалися на ступні огрядного хлопчини й на маленькі боксерські рукавички; голова була втричі більшою як для песика таких габаритів. Ніби на довершення шедевра Природи песик утратив половинку вуха внаслідок однієї пригоди. Спостерігаючи за господарем, цікаве цуценя настобурчило напіввухо, що здавалося наелектризованим, а друге вдвічі довше вушко запитливо схилило. Голову, лапи й хвіст песик успадкував від гончака з гір Маккензі, а вуха й худорляве тіло сформувалися в результаті боротьби між генами ердельтер'єра й генами шпіца. На цьому незграбному етапі розвитку тварина виглядала, як найголовніший пес за межами міської цивілізації.

Уперше за кілька хвилин господар заговорив, і Мікі затрусився всім тілом, від носа до хвоста, втішений тим, що слова звернені безпосередньо до нього:

— Сліди ведмедиці й ведмежати. У цьому я певен так само, як у тому, що ти, Мікі, народився тиждень тому, —

мовив чоловік. — Якщо я щось тямлю у ведмедах, вони сьогодні були тут!

Він підвівся, глянув на тіні на краю лісу й набрав у баклажку води. Останні промені сонця осявали його обличчя — обличчя сильної, впевненої людини, яка вміє радіти життю. Тієї миті обличчя пашіло завзяттям, очі блищали, як залитий сонцем ліс, і чоловік сказав:

— Гей, Мікі, ходімо до Дівчинки, кумедне ти щеня. Простакуватого, приязного симпатягу вона точно полюбить. Це моя сестра, щоб ти знав. Якби ж то принести їй ще те ведмежа...

Насвистуючи з баклажкою в руці, він повернувся й попрямував у бік узлісся за сотню ярдів¹.

За ним почимчикував Мікі.

Челонера щойно призначили агентом компанії «Ґрейт Гадсонс Бей». Він розтаборився на березі озера, що в гирлі річки. Скромний табір складався з пошарпаного намету, ще більше пошарпаного човника й елементарного оснащення. Тому, хто знається на лісових мандрах, речі, що виблискували у передвечірньому сонці, могли багато розказати про власника. Це було спорядження людини, яка поверталася з залишками пожитків після відважної мандрівки на край світу. Челонер прив'язався до манаття, як до вірних друзів, що протягом року служили йому в нерівній боротьбі з природою. Човен був пошарпаний і покоцаний; почорнілий від диму й негоди намет набув бурого кольору; а діряві мішки були майже порожніми.

Коли чоловік із Мікі повернулися, на маленькому вогнищі потріскувала їжа в сковорідці й казанку, а на потертому, заяложеному рефлекторі рум'янився хлібець, замішаний із борошна й води. У казанку варилася кава, а на пательні смажилася риба.

Мікі присів на задні лапи, вдихаючи рибні пахощі. Він уже збагнув, що, зачувши їх, слід готуватися попоїсти. Блис-

¹ Ярд — британська та американська міра довжини; 1 ярд = 0,9 м.

кучими голодними очима песик водив за рухами Челонера, зайнятого куховарством, і на кожне третє чи четверте хекання облизувався й ковтав слину. Власне так Мікі й отримав ім'я. Малий був вічно голодним: судячи з усього, шлунок у нього був завжди порожнім, хай би скільки він з'їдав. Тому Челонер і назвав його «Мікі», що місцевою говіркою означає «барaban» — порожній, як пузо пса.

Наївшись риби й хліба, Челонер запалив люльку й почав міркувати вголос:

— Завтра піду шукати ведмедя, — сказав він.

Згорнувшись клубочком поблизу багаття, яке дотлівало, Мікі вильнув хвостом на знак того, що уважно слухає.

— Порадую Дівчинку такою парочкою — песиком і ведмедиком. І так буду її лоскотати, що аж!

Мікі активніше заметляв хвостом, мовляв: «Гаразд-гаразд».

— Уявляєш, — вів далі Челонер, вдивляючись у далечінь над головою Мікі, — минуло 14 місяців, і от нарешті ми йдемо додому. Я буду дресирувати тебе й ведмежа для моєї сестрички. Як тобі таке? Ти ж, мале чортеня, не знаєш, яка вона! Інакше ти не лежав би зараз отак нерухомо й не витріщався на мене! У твою дурну голову не вкладається, яка вона гарна. Бачив сьогодні захід сонця? От вона ще гарніша, бо то ж моя сестра. Тобі є що сказати, Мікі? Ні? Ну то ходімо помолимося й завалимося спати!

Челонер підвівся і з хрускотом потягнувся. Він почувався сильним і живим.

Мікі, що досі вихляв хвостом, теж звівся на незграбні лапки й пішов за господарем до захистку.

Удосвіта похмурого літнього ранку Челонер знову розпалив багаття. Трохи згодом прокинувся Мікі; господар обв'язав йому шию потертою мотузкою від намету, другий кінець якої закріпив на молодому деревці. Іншу мотузку такої ж довжини Челонер прив'язав із обох боків до мішка, щоб нести його, як мисливську торбу. Коли рожеве сонячне сяйво почало

заливати землю, він був готовим до пошуків Нііви з матір'ю. Мікі сумно заскавчав, збагнувши, що його залишили. Челонер обернувся й побачив, як цуценя смикається й вовтузиться на кінці мотузки, як лялька-маріонетка. Чоловік пройшов уже чверть милі вздовж річки, а й досі чув жалісні протести Мікі.

Челонер замислив справу не для особистої втіхи й не лише для того, щоби взяти ведмежа до пари щеняті. Йому потрібне було м'ясо (ведмежатина на початку сезону мала бути доброю), а найголовніше — жир. Піймавши ведмедя, він заощадив би купу часу наприкінці шляху до цивілізації.

О восьмій годині він знайшов перші свіжі сліди Нузак і Нііви. На цьому місці Нузак рибалила чотири або п'ять днів тому. Вчора ведмеді повернулися сюди, щоб поласувати «в'яленими» рештками наїдків. Челонер був у захваті. Він не сумнівався, що знайде сімейку десь неподалік на річці. Вітер допомагав, і він став просуватися обережніше, тримаючи рушницю напоготові. Протягом години чоловік тихо й невпинно простував, пантруючи за кожним звуком і рухом попереду. Час від часу він облизував палець і перевіряв напрямок вітру. Зрештою людські хитрощі не знадобилися. Усе складалося на користь Челонера.

У розлогому видолинку, де річка розтікалася на десятки маленьких потічків і вода струменіла кам'янистим дном між піщаними бережками, Нііва з матір'ю ліниво ловили раків на сніданок. Під променями сонця м'яка шерстка на спині Нііви розпушилася, ніби в муркотливого котеняти. Йому подобалося, як чвакав пісок під лапами і як стрімкі потоки води билися об його тільце. Він тішився звуками довкола: диханням вітру, шепотом у верхівках сосон і кедрів, плюскотом води, виском гірських зайців, переспівами пташок, а понад усе — тихим буркотінням матері.

Посеред оповитої сонячним сяйвом долини Нузак раптом зачула небезпеку. Подув вітру приніс запах людини!

Ведмедиця вмить завмерла. Глибокий шрам на плечі, який вона дістала кілька років тому, не давав забути запах єдиного

справді страшного ворога. Три літа поспіль загрозовий запах жодного разу не долинав до її нюху, і ведмедиця майже забула про його існування. Тепер це сталося так несподівано, що теплий і страхотливий запах, принесений вітром, майже паралізував ведмедицю.

Ніїва теж, здається, відчув страшну небезпеку. Малий стояв непорушно за 200 ярдів від Челонера і скидався на пеньок на тлі світлого піску. Ведмежа не відривало погляду від матері, а маленький чутливий носик намагався розпізнати загрозу в повітрі.

Тоді повітря розітнув звук, якого Ніїві ще не доводилося чути: «ба-бах», щось подібне до грому і водночас щось зовсім інше. Ведмежа побачило, як матір похитнулася й упала на передні лапи.

За мить Нузак підвелася й видихнула незнайоме для Ніїви «уфф» — то був сигнал для малого, що треба рятуватися.

Як усі матері, котрі пізнали прив'язаність і любов до дитини, Нузак перш за все тривожилася про Ніїву. Вона простягнула лапу й несподівано штовхнула його: Ніїва чимдуж помчав до найближчого укриття в лісі. Нузак — за ним. Пролунав другий постріл — біля голови ведмедиці просвистіло щось страшне, та вона не квапилася. Ведмедиця не відставала від Ніїви й підштовхувала його вперед, попри пекучий біль і гарячу рану в боці. Діставшись узлісся, вони почули третій постріл із рушниці Челонера; куля загналася в землю майже під лапами Нузак.

Ще трохи — і вони під укриттям лісу. Ніїва інстинктивно побіг у найгустіші зарості, а позаду бідолашна Нузак збирала останні сили, щоб надійно сховати маля. У голові старої ведмедиці затанцювали страхотливі тіні, погляд затуманювався, і вона майже нічого не бачила. Нузак розуміла, що її шлях закінчується. Позаду — 20 років життя, попереду — кілька останніх секунд. Вона зупинила Ніїву біля кедра з товстим стовбуром і, так само як багато разів раніше, наказала дряпатися на дерево. Наостанок вона пестливо лизнула мордочку

маляти гарячим язиком. Потім обернулася, готова до останньої великої битви.

Нузак рушила просто на Челонера і зупинилася за 50 футів від кедра, очікуючи ворога. Голова ведмедиці похилилася, вона дихала натужно, в очах мерехтіло. Тяжко посапуючи, ведмедиця повалилася на землю, перекинувши людині шлях до Ніїви. Можливо, перед її очима востаннє промайнули золоті місяці й осяйні сонечка, якими вона милувалася упродовж 20-ти років ведмежого життя; можливо, востаннє заграли солодкі музичні переливи весни зі старою, як світ, піснею життя. Тоді на ведмедицю зійшло ЩОСЬ благодатне й безболісне — остання нагорода за материнську відданість.

Коли Челонер підійшов, ведмедиця вже була мертвою.

Зі сховку у вітті дерева Ніїва дивився на першу трагедію свого життя й розглядав людину. Побачивши двоногого звіра, Ніїва зіщулювся — маленьке серденько вистрибувало з грудей від жаху. Розум ведмежати відмовлявся працювати. Ніїва знав, що сталося щось жахливе з вини високого двоногого створіння — на цьому умовиводи закінчувалися. Темні оченята визирали з-за розгілки, що слугувала укриттям. Малий дивувався, чому мама не встала й не дала відсіч новому ворогові. Попри шалений переляк, Ніїва був готовим заревіти, стрімко злізти з дерева й допомогти матері, так само як у боротьбі зі старим ведмедем Макузом. Якби тільки Нузак підвелася... Однак коли Челонер схилився над ведмедицею, жодний мускул на її огрядному тілі не поворухнувся. Вона заснула навіки.

Обличчя схвильованого Челонера вкрив рум'янець. Він був змушений стати вбивцею. Нузак була для нього чудовою шкурою й м'ясом, що мало забезпечити його до кінця зворотної мандрівки на південь. Він поставив рушницю біля дерева й почав шукати ведмежа. Знаючись на диких тваринах, Челонер не сумнівався, що воно десь неподалік від матері, тож почав обдивлятися дерева й найближчі зарості.

Тим часом у сховку посеред густого віття Ніїва відчайдушно намагався зменшитися і стати непомітним. За півгодини Челонер розчаровано припинив пошуки й повернувся до річки, щоб напитися, перш ніж білувати тушу Нузак.

Щойно чоловік пішов, маленька голівка Ніїви стривожено визирнула з-за гілля. Деякий час ведмежа роззиралося, потім злізло стовбуром кедра на землю. Малий жалібно заскімлив, але Нузак не поворухнулася. Він підійшов, завмер біля непорушної материні голови, вдихаючи людський запах у повітрі. Ніїва ткнувся мордочкою в ніс Нузак, просунув носика під її шию, куснув за вухо — випробуваний спосіб пробудження. Ніїва розгубився. Виліз на велику м'яку спину матері. Всівся і тихенько завив. У тому завиванні з'явилися дивні нотки, а з горла вирвався стогін, подібний до дитячого плачу.

Повертаючись зі струмка, Челонер почув виття — його серце стислося від жалю, до горла підступив клубок. Йому доводилося чути, як плачуть діти — а це було маля, яке лишилося без матері!

Підкравшись до кедрового дерева, він побачив мертву Нузак і Ніїву на її спині. Челонер убив багато тварин за життя: такою була його робота — вбивати й торгувати шкурами тварин, убитих іншими людьми. Однак такого він ще ніколи не бачив. Він почувався так, ніби скоїв страшний злочин.

— Пробач мені, — прошепотів він, — маленьке чортеня, мені дуже шкода!

Він ніби вимолював прощення. Але тепер треба було дещо зробити. Челонер тихо-тихо, рухаючись за напрямком вітру, — так, щоб Ніїва не почув, — підкрався до ведмедика ззаду. Коли Ніїва нарешті відчув небезпеку, мисливець був уже за десять футів, і втікати було надто пізно. Челонер схопив із блискавичною швидкістю малого, перш ніж той устиг зіскочити зі спини матері, а тоді запхав у мішок.

За все життя Челонеру не доводилося переживати такого напруження, як у наступні п'ять хвилин. Попри горе і страх,

дика войовнича кров старого Сумінітика заграла в жилах Ніїви. Він дряпався кігтями, кусався, бився й ревів. На ці п'ять хвилин він обернувся на п'ять бісенят в одному тілі. Коли Челонер нарешті обв'язав шию Ніїви мотузкою і товстеньке ведмежатко опинилося в мішку, руки мисливця були подерті й пошкоджені в багатьох місцях.

У мішку Ніїва продовжував борсатися, аж поки не втопився. Челонер тим часом знімав шкуру з Нузак і вирізав необхідне м'ясо й жир. Очі мисливця заблищали — шкура ведмедиці була дивовижною. Він загорнув у неї м'ясо й жир, а паку зв'язав шворкою з сириці. Потім причепив до нього свої плечові реміні. Зігнувшись під тягарем важезної туші, що тягнула на добрих шістдесят фунтів, чоловік прихопив рушницю і... Ніїву. Вийшов із лісу він по обіді, а дістався до табору десь перед заходом сонця. На кожному кроці Челонера Ніїва боровся, як спартанець, майже до кінця шляху.

Зрештою він припишк у мішку і майже не подавав ознак життя. Навіть коли підскочив Мікі й підозріло обнюхав ведмежу в'язницю, Ніїва не протестував. Усі запахи тепер змішалися, та й звуків він теж не розрізняв. Челонер геть знесилів. Кожен його мускул, кожна кісточку пронизував біль. Одначе спітніле брудне обличчя мисливця задоволено світилося.

— Ет, який ти відважний, чортеня мале, — сказав Челонер, розглядаючи в'ялий комочок у мішку й уперше за день набиваючи люльку. — Відважний, кажу тобі, чортенятко!

Він прив'язав кінець зашморга Ніїви до деревця й обережно розкрив мішок. Тоді викотив ведмежатко на землю й відступив. На той час Ніїва вже був готовим до перемир'я з Челонером. Та, викотившись із мішка, засліплене яскравим світлом ведмежатко побачило не його, а Мікі! Охоплений цікавістю Мікі незграбно виробляв захоплені викрутаси і, вочевидь, мав намір обнюхати новенького.

Оченята Ніїви заблищали. Що це за клаповухе одоробало? Мабуть, дитинча того страховиська — ворога! Що озна-

чають дикі конвульсії й метляння хвостом невідомої істоти? Виклик на битву? Певно, що так. Що ж, принаймні це створіння мого зросту... Ще мить — і Ніїва, максимально натягнувши мотузку, накинувся на щеня. Мікі, який щойно весело й щиро пропонував дружбу, повалився на спину. Він дригав кумедними лапками в повітрі і відчайдушно кликав на допомогу. У скавчанні, що порушило вечірній спокій і тишу дикої природи, звучало невимовне горе.

Ошелешений Челонер нерішучо завмер. За інших обставин, він би розборонив маленьких задирак, але дещо зупинило його. Ніїва нависнув над бідолашним Мікі, а той ганебно задер недоладні лапки догори, мовляв: «Здаюсь». Раптом ведмедик повільно розчепив хватку й відхилився від цуценяти. Він знову побачив двоногого звіра. Інстинкт, на який ведмежа покладалося більше, ніж на розум, змусив його не порушно завмерти й втупитися в Челонера. Мікі знову задригав лапами, заскiмлив, заметляв хвостом, ніби благаючи помилування. Він облизнувся й почав вовтузитися — здавалося, він хоче сказати Ніїві, що не має ворожих намірів. Ведмедик виклично загарчав, не відриваючи очей від Челонера, і потихеньку зліз із Мікі. Цуценя, боячись поворхнутися, й далі лежало на спині задерши лапи.

Здивований Челонер повільно відійшов, заліз у намет і вже звідти спостерігав за ведмежам крізь щілину.

Ніїва перестав вищирятися й глянув на цуценя. Можливо, десь у глибині душі давній спадковий інстинкт підказував йому, що, втрапивши матір, він утратив ненароджених братів і сестер, а отже і дружбу, і безліч веселих дитячих ігор. Мікі відчув зміну настрою розлюченого чорного звірятка, що хвилину тому було ворогом. Песик несамовито забив хвостом і помахав передніми лапками до Ніїви. Проте, злякавшись можливих наслідків, перекотився на бік. Ніїва не поворухнувся, а Мікі радісно затрусився.

Трохи згодом Челонер уже спостерігав крізь отвір у наметі, як цуценя й ведмежа несміливо обнюхують одне одного.

Розділ 4

Уночі падав дрібний холодний дощ, який принесло з північного сходу. Щойно розвиднілося, Челонер вийшов із намету у вогкий ранок, щоб розпалити вогонь. У заглибині під сосною він побачив Мікі й Ніїву: малі міцно спали, притулившись один до одного.

Першим людину завважив ведмедик. Цуценя ще спало, а Ніїва втупив блискучі очиська в невідомого ворога, який умить змінив його світ до невпізнаності. Виснажений ведмедик проспав без задніх лап у першу ніч полону й уві сні про все забув. Але тепер учорашні картини знову постали в уяві. Він зіщулювся в укритті під деревом, відсунувся глибше й тужливо заскавчав за матір'ю. Почув його тільки Мікі.

Скавучання розбудило щеня. Сонний клубочок поволі випростався, потягнувся довгими незграбними лапами й позіхнув так голосно, що Челонер обернувся. Чоловік побачив дві пари очей, які розглядали його з заглибини під сосною. Песик нашорошив ціле і вкорочене вухка, вітаючи господаря з безмежною радістю й приязню. На обличчі Челонера, що було мокрим від дощу й сильно обвітрилося за 14 місяців північних мандрів, теж з'явилась усмішка. Мікі радісно вискочив з укриття, кумедно звиваючись і дригаючи на знак невимовного щастя: господар усміхнувся особисто до нього.

Лишившись на самоті під деревом, Ніїва сховався ще глибше. Із тимчасової фортеці визирала лише кругла голівка. Блискучими очиськами малий розглядав убивцю матері.

Подумки Ніїва знову переживав учорашню трагедію: залита сонцем, тепла річка, вони з мамою ловлять раків на сніданок, і ось приходить двоноге страховисько, лунає гуркіт дивного грому, втеча до лісу, а тоді кінець — мати йде назустріч ворогові. Однак цього ранку не смерть матері найбільше ятрила йому душу, а думки про те, що він сам не дав відсічі білій людині й лише відчайдушно борсався в чорному задушливому мішку, у якому його принесли до табору. Мис-

ливець роздивився подряпини на руках, підійшов до Ніїви й усміхнувся так само приязно, як щойно до малого Мікі.

Ніїва блиснув очима.

— Я ж вибачився вчора, — сказав Челонер, звертаючись до ведмедика, як до людини.

Челонер був незвичайним мешканцем північного краю. Він вірив, що представники тваринного світу мають психологічні особливості, й переконався на власному досвіді, що у тварин, до яких ставишся й говориш по-людськи, зазвичай розвивається певний рівень розуміння. Далекий від науки Челонер називав це розумом.

— Я ж вибачився, — повторив він, присівши навпочіпки за ярд від сховку, звідки визирав обурений Ніїва. — Мені дуже-дуже шкода, що я вбив твою матір. Але нам було потрібне м'ясо й жир. Ми з Мікі хочемо подружитися з тобою. Ми візьмемо тебе з собою до Дівчинки. Якщо ти не зможеш полюбити її, тоді ти черстве й нечуйне створіння, яких світ не бачив, і не заслуговуєш на матір. Ви з Мікі будете братами. Його мама теж померла — від голоду, а це набагато гірше за смерть від кулі. Я знайшов Мікі так само, як тебе: він тулився до мертвої матері й завивав так, ніби його життя скінчилося. То вище носа, малий, давай потисну тобі лапу й будемо дружити!

Челонер простягнув руку. Ніїва не ворухнувся. Кілька хвилин тому він би загарчав і вищирився. Але тепер просто застиг, мов камінь. Така дивна тварина йому ще не здибалася. Учора двоноге створіння не зашкодило йому, щоправда, запроторило в мішок. Та й нині, судячи з усього, ворожих намірів створіння не мало. Ба більше, у голосі людини не вчувалося ані неприємних, ані загрозливих ноток. Ведмедик перевів погляд на Мікі. Песик просунув голову між колінами Челонера й здивовано розглядав Ніїву, ніби запитуючи: «Чому не вилазиш звідти? Гайда, допоможеш зі сніданком!»

Челонер наблизив руку до Ніїви, і ведмедик втиснувся в укриття так глибоко, що далі нікуди. І тут сталося диво. Двоногий звір торкнувся лапою ведмежої голівки. Тіло Ніїви

проняло дивне й незнайоме відчуття, проте боляче не було. Якби ведмежа не засіло під деревом, воно почало б дряпатися й кусатися, а так просто знову не зреагувало.

Челонер поволі просунув пальці до загривка Ніїви. Мікі збагнув, що то була важлива мить, й уважно спостерігав, не зводячи очей із ведмедика. Челонер ухопив Ніїву за загривок і виволік з-під дерева, тримаючи на витягнутій руці. Ніїва борсався, звивався й голосно ревів. Мікі, виявивши солідарність, і собі завив. Виття у два голоси стало нестерпним. За хвилю Челонер знов ув'язнив Ніїву в мішку, та цього разу лишив голову малечі назовні. Горловину мішка на шиї ведмедика він обв'язав мотузкою й надійно закріпив сирицевою шворкою. Таким робом три чверті Ніївиного тіла опинилися в мішковому полоні, а голова стирчала. Такий-от «ведмідь у мішку» замість «кота».

Не звертаючи уваги на протести ведмежати, Челонер зайнявся сніданком. Уперше ця справа видалася Мікі нецікавою, бо поруч був полонений ведмідь. Песик бігав навколо Ніїви, який дригався й ревів, і марно пропонував дружню допомогу. Зрештою Ніїва заспокоївся, і Мікі всівся поруч із ним, обдаровуючи господаря серйозним, запитливим, ба навіть осудливим поглядом.

Сірі хмари розходилися, обіцяючи сонячний день. Челонер був готовий продовжити тривалу подорож на південь. Він підготував човен і речі, а Ніїву й Мікі лишив наостанок. На носі човна облаштував м'яке гніздечко зі шкури вбитої ведмедиці. Тоді покликав Мікі й обв'язав його шию мотузкою, а другий кінець закріпив на шиї Ніїви. Ось так ведмежа й цуценя опинилися в одній зв'язці завдовжки з ярд. Узявши кожного з малят за загривок, Челонер поніс їх у човен і поклав в облаштоване з Нузак гніздечко.

— Тепер, малята, добре поведьтєся, — наказав він. — Сьогодні нам доведеться подолати 40 миль, щоб надолужити час, який ми вчора втратили.

Човник рушив, коли в небі сходило сонечко.

Розділ 5

Човник мчав рівною поверхнею озера, а з Ніівою тим часом щось трапалося. Ані Челонер, ані Мікі не завважили дивовижної зміни: ведмедик тремтів усім тілом. Його серце калатало так само сильно, як тоді, коли мати билася зі старим ведмедем. У Нііви раптом з'явилась упевненість, що повертається все втрачене щастя, що все буде добре, БО ВІН ВІДЧУВ ЗАПАХ МАТЕРІ! Невдовзі малий виявив, що джерелом стійкого аромату є чорне хутро під лапами. Він розтягнувся на кругленькому животику, занурив носика в хутро і роздивлявся Челонера з-під лапок.

Він не міг збагнути, як то воно: ось сидить двоногий звір, змушує човен пливати, а ось Нііва лежить на своїй матері, вона тепла й м'яка, але все одно мертва! Ведмежа не стрималося: із горла вирвалося скавучання — тихий жалісний поклик до НЕЇ! Мама не відповіла, тільки Мікі відгукнувся солідарним виттям: ланцюгова реакція, як у дітей. Ведмедичка не ворухнулася, не видала жодного звуку. Та й не видно було нічого, крім чорної пухнастої шкури — ані голови, ані задніх лап з великими лисими п'ятками, які Нііва любив лоскотати, ані вух, які він звик кусати. Матері тут не було — лише чорна шкура і... ЗАПАХ.

Хай там як, налякану ведмедикову душу зігріло материне тепло. Нііва відчув захисну близькість непереможної, надійної сили. Під промінням ранкового сонечка шерсть на його спині настовбурчилася. Він сховав коричневого носика в хутрі й прикрив лапками. Мікі тим часом усе намагався розгадати таємничого нового приятеля: уважно спостерігав за ним, позираючи з-під схрещених передніх лапок. Кумедна щеняча голівка, з несиметричними вухами і видовженими вусиками від ердельтер'єрового спадку, була зайнята складними роздумами. Мікі прийняв Нііву як друга, а той невдячно накинувся на нього через власні негаразди. Таке Мікі міг пробачити й забути. А от зневажливого ставлення

подарувати Ніїві ніяк не міг. Ведмежа повністю ігнорувало всі грайливі витівки песика. Коли Мікі гавкав і стрибав, радісно трусився й припадав до землі, запрошуючи до гри у квача або борюкання, Ніїва просто витріщався, як дурень. Мікі починав думати, що Ніїву цікавлять тільки бійки. Минуло багато часу, перш ніж песик наважився спробувати ще раз.

Сталося це за кілька годин після сніданку. Ніїва майже не ворухився весь час, а Мікі охопила нестерпна нудьга. Навколо ніщо не нагадувало про нічну негоду: на безхмарному небі світило ясне сонце. Минуло більше години відтоді, як човен потрапив із озера до стрімких вод чистої річки, що звивалася південним схилом між коліном річки Джексон і річкою Шаматава. Челонер ще не мандрував цією річкою, витоком великого озера. Він побоювався натрапити на водоспад або пороги, тому уважно дивився вперед. За останніх півгодини течія пришвидшилася, і Челонер був певен, що невдовзі треба буде переносити човен берегом. Трохи згодом він почув тихе рівномірне дзюрчання, а це свідчило, що вони наближаються до небезпечної зони. Чоловік обійшов наступний закрут, тримаючись поблизу берега, і побачив за чотири-п'ять сотень ярдів стрімчак і шалену водоверть.

Челонер миттю оцінив ситуацію: з одного боку річкових порогів — крутий берег, з іншого — густий ліс. Він не сумнівався, що доведеться оминати бурхливий потік лісом пішки. Але лісова смуга розташувалася на протилежному боці, і до неї було далеко. Челонер нахилив човен під кутом 45 градусів й від усіх сил наліг на весло. Часу було достатньо, щоб дістатися до іншого берега, перш ніж човен наблизиться на небезпечну відстань до водоверті. З-за порогів уже долинала гуркотнява водоспаду.

Ось такої невдалої миті Мікі й вирішив ще раз заприятелювати з Ніївою. Він приязно дзявкнув і простягнув лапу. Треба сказати, лапа песика була непропорційно широкою, довгою ТА кістлявою, тому дружній удар по носі був для

Ніїви, мов атака професійного боксера. Несподіваний випад зумовив подальші події. Мікі до всього кецнув другою лапою, випадково влучивши ведмедикові в око. Це вже було занадто — навіть другові такого не подаруеш. Ніїва загарчав, вистрибнув із м'якого гніздечка й накинувся на цуценя.

Сталася ще одна дивовижа: Мікі, який ганебно благав помилування у першій сутичці, цього разу повівся інакше. Він дістав войовничу вдачу від батьків. Недаремно ж у його жилах текла змішана кров гончака з гір Маккензі — найсильніших північних собак із великими лапами й широкими плечима — й ердельтер'ера-шпіца. Гончак Маккензі вирізняється бичачою силою й поводитьсь доброзичливо за будь-яких обставин, а от північний шпіц та ердельтер'ер мають диявольську вдачу (так і не скажеш, хто з них войовничіший). Ось чому Мікі, що завжди був у доброму гуморі, раптом відчув агресивні пориви. Він уже не просив милості, а відповів на атаку Ніїви, що хижо вишкірився. Вони влаштували видовищну бійку на носі човна.

Дарма Челонер угамовував тварин криком, відчайдушно веслюючи й змагаючись із небезпечним потоком. Зайняті бійкою Ніїва й Мікі не чули його. Ось уже Мікі знову борсається на спині, але цього разу він вгризся гострими зубами в шию Ніїви й, продовжуючи розмахувати лапами, мав усі шанси дати ведмежаті прочухана, якби не сталося те, чого боявся Челонер. Зчепившись мертвою хваткою, песик і ведмедик скотилися з човна в несамовитий водний вир. Секунд на десять обидва зникли під водою, а потім випірнули за добрих 50 футів від Челонера. Дві чорні голівки шугонули вниз до смертельного урвища. Із горла Челонера вирвався ледь стримуваний крик — крик людини, яку спіткало справжнє горе: він не в силах урятувати малечу, він утратив Мікі, який стільки тижнів був йому єдиним другом і співрозмовником.

Бурхлива річка підхопила Мікі й Ніїву, зв'язаних однією мотузкою завдовжки в ярд. Те, що господар вирішив зв'язати

їх разом, виявилася подарунком долі для Мікі. Песикові було 3 місяці, він важив 14 фунтів, і його маленьке тільце на 80 відсотків складалося з кісток і тільки на піввідсотка — з жиру. Нііва важив 13 фунтів, але 90 відсотків цієї маси було жиром. Таким чином Мікі виконував роль маленького якоря, а Нііва — рятувального жилета, який практично не міг потонути.

Обох малят аж ніяк не можна було назвати легкодухими. Вони мали бійцівську кров. Бідолахи пропливли вже сотню ярдів річковими порогами, але Мікі, що майже весь час був під водою, ані на мить не припиняв боротися, вистромлюючи носа назовні й вдихаючи повітря. Вода перевертала його то на спину, то на живіт, але в будь-якому положенні він працював усіма чотирма лапами, як веслами. Якоюсь мірою це допомогло Нііві, що героїчно змагався з бурхливим потоком. Самого Нііву, цю грудомачу жиру, річка підхопила б, мов пухнастий м'ячик, але з якорем на шиї, вагою 14 фунтів, ведмедика цілком могло потягнути на дно. Разів зо п'ять Нііва зникав під водою, коли якась течія підхоплювала Мікі й він тягнув за собою ведмежа — голову, хвіст, лапи і зрештою все тіло. Однак Нііва щоразу вигулькував назовні — чотири товстенькі лапки відчайдушно боролися за життя.

Коли вода принесла їх до водоспаду, Мікі вже звук до підводної подорожі і неймовірна пригода більше не жахала. Песик майже перестав дригати лапками. Хоч до його слуху долинав страшний рокіт води, ситуація вже не видавалася йому моторошною. Він тонув. Тим часом Нііві не пощастило тішитися приємною безболісною смертю. Перед лицем катастрофи він повністю усвідомлював, що відбувається. Його голова була над водою, тож він не втратив свідомості. Раптом річка зникла, і його понесло вниз у водну безодню. Шию Нііви вже не обтяжував тягар песика.

Челонер здогадувався, якої глибини був вир під водоспадом. Якби спитали Нііву, він би заприсягнувся, що завглибшки з милю. Мікі вже нічого не оцінював, йому було байду-

же, як глибоко тонути — на два фути чи на дві ліги¹. Песик зовсім не працював лапами й повністю віддався на волю течії. Ніїва знову вигулькнув, а за ним Мікі, мов поплавець. Мікі вже зібрався віддати останній подих, аж раптом шалена водоверть шпурнула Ніїву до прибитої на берег деревини, і голова Мікі вигулькнула з-під води — песик повис, розкачуючись на мотузці, ніби вішальник.

Розділ 6

Навряд чи в наступні кілька хвилин Ніїва діяв, аналізуючи ситуацію раціонально. Йому загрожувала смертельна небезпека, тож малоймовірно, що він свідомо допомагав напівмертвому й майже непритомному Мікі. Ведмедика турбувало лише одне — дістатися до безпечного й сухого місця. Та він мимохіть тягнув за собою песика. Тож, коли Ніїва, якмога натягнувши мотузку, зачепився гострими пазурами за колоду й шарпнувся вперед, голова Мікі випірнула з холодного потоку смерті. Ось так і вийшов порятунок. Ніїва доповз до колоди, яку зусібіч омивав бурхливий потік, і, розтягнувшись на животі, вчепився в неї так, як ще ніколи ні за що не чіплявся. Заховану серед густих заростів купу деревини з берега не було видно, інакше Челонер, який через 10 хвилин після трагічного випадку проминав це місце, побачив би малих.

Мікі, звісно, ще не оклигав, щоб відчути запах чи почути кроки господаря, який блукав поблизу й сподівався знайти маленького друга живим. А Ніїва тільки міцніше вчепився в колоду. З нього досить: двоногого звіра він волів не зустрічати більше ніколи в житті. Минуло півгодини, і Мікі нарешті почав дихати, кашляти й відхаркувати воду. Уперше після сутички в човні ведмедик зацікавився супутником. Через

¹ Ліга — американська одиниця вимірювання відстані; 1 морська ліга = 5,56 км.

десять хвилин Мікі підняв голову й зиркнув на сусіда. Тоді Нііва смикнув мотузку, мовляв: «Ворушися, якщо хочеш дістатися берега». Мокрий, жалюгідний Мікі скидався радше на обгризену кістку, ніж на тварину з плоті й крові. Песик глянув на Нііву і навіть спробував привітно вильнути хвостом.

Тіло цуценяти досі було трохи у воді. Мікі почав гребти змореними лапами в бік рятівної колоди, за яку тримався Нііва. Колода була високою, а головне сухою, і, коли Мікі видряпався на неї, для нього знову зійшла щаслива зірка. Він учепився, та, на жаль, дряпаючись чотирма незграбними лапками ближче до Нііви, мимохіть відштовхнув стару колоду. Та миттю відокремилася від зануреної у воду купи деревини. Річка поволі підхопила один кінець — і ось уже бурхлива вододверть безжально накинулася на неї. Сталося це так несподівано, що Мікі мало не зісковзнув із ненадійної опори. Колоду розвернуло, і течія потягнула її донизу з шаленою швидкістю. Якби Челонер опинився на їхньому місці, пливучи своїм вірним човником, йому неодмінно забило б дух.

Тієї миті він власне обходив пороги берегом біля підніжжя водоспаду. Переправу в тому місці, де Мікі з Ніівою героїчно боролися за життя, він вважав неприпустимим ризиком і, з міркувань безпеки, марнував цінні години, перетягуючи оснащення через ліс до надійнішого для річкових мандрів відтинку за півмилі звідти. Небезпечна переправа, напевно, закарбується в пам'яті ведмежати й цуценяти на все життя. Вони сиділи один навпроти одного посеред колоди. Нііва міцно тримався, встромивши гострі пазури в дерево й перелякано вирячивши темні оченята. Відірвати його кігті від колоди можна було хіба що ломакою для висмикування цвяхів. Шанси Мікі вижити були сумнівними від початку. Пазурів, якими можна вчепитися в дерево, у нього не було, кістлявими лапами він не міг триматися так само міцно, як Нііва — пухкенькими. Мікі лишалося тільки балансувати, ковзаючи з одного боку колоди на інший. Рятівна колода весь час підстрибувала й нахилилася. Час від часу песик лягав

уздовж або впоперек — і його життя весь час висіло на волосинці. Нііва не відривав від Мікі очей, пронизуючи його поглядом до самих кісток. Річ у тім, що кмітливе ведмежа справді усвідомлювало: безпека залежить не так від сили пазурів, як від моряцької вправності Мікі. Якби песик скотився з колоди, то неминуче потягнув би Нііву за собою.

Один бік колоди був ширшим і важчим, тому вона не перекинувалася, а стрімко летіла вниз, як торпеда. Нііва сидів спиною до страшної рокотливої водоверті, а от Мікі мав можливість насолодитися моторошним видовищем сповна. Колоду повсякчас обдавало білою густою піною і на кілька секунд повністю накривало водою — у такі моменти Мікі затримував дихання й заплющував очі, а Нііва ще більше встромляв кігті у дерево. Одного разу колода зачепилася за камінь — ще якихось шість дюймів і вони лишилися б без «корабля». Пропливши півшляху, ведмедик і песик скидалися на два пінні м'ячики, з яких кліпали перелякані очі.

Рокіт виру лишився позаду, і каменюк, навколо яких із хижим гарчанням билась і звивалася вода, поменшало. Траплялися спокійні зони, де колода рухалася рівномірно й не підстрибувала. Нарешті малих винесло до тихих річкових вод. Тільки тоді запінені м'ячики наважилися ворухитися. Нііва таки побачив моторошний вир, що лишився позаду, а Мікі дивився вперед на узбережжя ріки, яка знову сумирно дзюрчала, на густий ліс і залиту сонцем далечінь. Цуцик глибоко вдихнув, наповнивши тіло повітрям, і полегшено видихнув. Потім струсив піну з носа й вусиків. Тепер він завважив, як незручно вмовився: спирався на скручену задню лапу, а животиком припав до передньої. Спокій річки й близькість берега вселяли надію, тож Мікі вирішив випростатися. На відміну від Нііви, він був досвідченим мореплавцем. Більше місяця він подорожував із Челонером у човні, і тиха вода без бурхливих потоків його зовсім не лякала. Мікі оживився й радісно вискнув до Нііви, щоправда виск прозвучав радше як скавчання.

Нііва здобув іншу освіту. Його досвід мандрів на човні обмежувався цим божевільним днем, зате він добре знав, що таке колода. За своє коротке життя ведмедик пережив удосталь пригод, які навчили, що колода у воді — немов жива істота, чії злі жарти абсолютно непередбачувані. Мікі не випадало нагоди засвоїти такого уроку. На колоді вони безпечно впливли з водоверті, тому для песика це був першокласний човен. Щоправда, з трохи незручною заокругленою поверхнею, хоча він цим не переймався. Нііва вражено дивився, як розслаблений песик роззирається довкруг.

Ведмежа інстинктивно вчепилося в дерево, а Мікі тим часом відчув нестримне бажання струсити піну, яка вкривала все його тіло, крім кінчика носа й очей. Песик часто струшувався в човнику, то чому б не зробити цього зараз? Без жодних вагань песик так і вчинив.

Колода перевернулася так само миттєво, як затягується зашморг на шії вішальника. Мікі, не встигнувши писнути, шубовснув у річку. Гучний СПЛЕКС — і песик бомбочкою пішов на дно.

Уперше з головою пірнувши під воду, Нііва тримався героїчно. Коли колода спливла, він сидів на тому ж місці, надійно вчепившись у дерево. Піни на ньому вже не було. Ведмедик шукав, куди подівся Мікі. Аж раптом мотузка знову натягнулася в нього на шії. Мимоволі він подивився туди, де мотузка зникала під водою, бо шию тягнуло в той бік. Цуцика він там не побачив, бо той пірнув надто глибоко. Мотузка тягнула дедалі сильніше, адже слабка течія не могла допомогти Мікі видряпатися. Нііва тримався за колоду мертвою хваткою. Якби він зісковзнув і пірнув за Мікі, ніщо не врятувало б малих, яким досі неймовірно щастило. Мікі невтомно борсався під водою, слугуючи якорем і кермом їхнього плавзасобу. Колода поступово вирівнялася. Її підхопила прибережна течія, і малі наблизилися до болотистого берега.

Нііва зібрав усі сили й вистрибнув на берег. Відчувши ґрунт під лапами, він побіг і таким чином витягнув Мікі з трясиви-

ни. Песик розтягнувся на землі, ніби величезне ракоподібне, що виповзло з води, і намагався зловити ковток повітря. Ніїва зупинився: збагнув, що приятелеві треба відновити сили, перш ніж рушати далі. Мікі оговтався швидко. За п'ять хвилин уже стояв на лапах і завзято струшувався, влаштувавши Ніїві душ із багнуки й води.

Якби малята лишилися на цьому місці, Челонер знайшов би їх десь за годину, бо плентався вздовж берега в пошуку їхніх тіл. Мабуть, успадкований від минулих поколінь інстинкт підказав Ніїві, що є така ймовірність, бо за чверть години після щасливої вилазки з води ведмежа вже чалапало вглиб лісу, а за ним і Мікі. Для песика почалася нова пригода.

Ніїва тепер був у доброму гуморі. Для нього ліс, нехай і без матері, був домом. Після скажених пригод із Мікі й фатальної зустрічі з двоногим звіром м'яке поколювання хвойних голок під лапами й рідні пахощі затишних лісових куточків сповнювали його радістю й спокоєм. Він повернувся додому! Ніїва потягнув носом лісове повітря й нашорошив вушка, насолоджуючись приємним знайомим відчуттям: він володар власної долі. У цьому лісі ведмедик ще не бував, але то бай-дуже. Усі ліси подібні. Якщо в розпорядженні ведмедика кілька сотень тисяч квадратних миль неозорого лісу, він, без сумніву, вдома.

Для Мікі все було інакше. Він не лише сумував за Челонером і річкою, а й дедалі більше тривожився, чим далі Ніїва вів його у темряву й невідому гущавину. Нарешті песик рішуче зважився на протест і, відповідно до цього рішення, різко вперся лапами так, що мотузка натягнулася. Ніїва здивовано буркнув і гепнувся на спину. Скориставшись нагодою, Мікі розвернувся і з властивим йому запалом, успадкованим від батька-гончака, попрямував назад до річки. Мікі протягнув Ніїву на 10—15 футів, перш ніж ведмежа звелось на лапи.

Почалася боротьба. Упершись задками і зануривши передні лапи в м'який ґрунт, кожний тягнув мотузку у свій бік, доки обом не забило дух й очі не полізли з орбіт. Ніїва тягнув

уперто, але без ентузіазму, тим часом Мікі по-собачому шарпався й звивався, щоразу підтягуючи до себе мотузку, а отже й Ніїву, на один дюйм. Зрештою, у цьому двобої все зводилося до того, чия шия витриваліша. Під жировим шаром Ніїви не ховалася фізична сила. Мікі мав перевагу: у його кощавому незграбному тілі моці було більше. Так вони подолали з десяток футів. Після безуспішного, хоч героїчного, спротиву Ніїва здався і попрямував за песиком.

Ведмежа природа привела б Ніїву просто до річки, коли б він захотів, а от Мікі, попри завзяття, орієнтувався на місцевості гірше. Ніїва покійно йшов за песиком і невдовзі завважив, що супутник марно петляє, поволі віддаляючись від небезпечної водойми. Хвилин за 15 Мікі заблукав, сів на задні лапи й поскаржився Ніїві тихеньким скавчанням. Ніїва не ворухнувся. Пронизливим поглядом він втупився в кулю, яка висіла на низькому кущику за якихось десять кроків від них. До зустрічі з двоногим звіром ведмежатко витрачало багато часу на споживання їжі, а з учорашнього ранку не тримало й жука в роті. Тож коли Ніїва побачив кулю на кущі, порожній шлунок миттю зреагував, а рот наповнився слиною. Це було осине гніздо. За коротке життя ведмежа не раз спостерігало, як Нузак підходить до таких гнізд, скидає на землю, давить великою лапою, а тоді запрошує ласувати мертвими осами. Протягом не менш як місяця смачнючі осі входили до щоденного раціону Ніїви. Він наблизився до гнізда, а за ним, звісно, Мікі. Коли малі були за три фути від куща, Мікі почув виразне й тривожне гудіння. Ніїва, очевидно, не хвилювався. Оцінивши висоту розташування гнізда, він звівся на задні лапи й смикнув його собі на біду.

Почутий песиком звук миттю обернувся на сердите гучне дзижчання, що нагадувало скрегіт пилки. Мати ведмежатка придавила б гніздо лапою з блискавичною швидкістю, перетворивши ос на смачний обід, а от Ніїва лише зачепив оселю Агму та його небезпечного племені. За збігом обставин,

ведмедик застав Агму і три чверті воїнів удома. Перш ніж Нііва встиг ще раз ударити лапою, вилетіла хмара ос. Із горла Мікі вирвався дикий зойк, бо сам Агму сів на кінчик носа цуценяти. Нііва якийсь час стояв мовчки, відмахуючи ос від мордочки лапами, а Мікі скавчав і сховав бідний носик у землю. Невдовзі кожен солдат армії Агму мав чим зайнятися. Тепер і Нііва загорлав, відскочив від гнізда й дав драла. Песика тягнути не довелося, він і сам залюбки дав драпака. Здавалося, на його шкурі не лишилося місця, не ураженого гострим осиним жалом. Нііва скажено ревів. Лісову тишу розтинав неперервний ведмежий рев у супроводі собачого сопрано, і, якби десь неподалік випадково проходив якийсь індіанець, він не мав би жодних сумнівів, що перевертні влаштували в лісі вечірку.

Зрозумівши, що вороги здають позиції, шляхетні воїноси повернулися б до пошкодженої фортеці, якби наляканий Мікі не вирішив обігти молоде деревце з одного боку, а Нііва — з другого. Через це непорозуміння вони зупинилися так різко, що ледь не зламали шиї. Тоді кілька десятків вояків ар'єргарду осиної армії знову атакували. У жилах Нііви нарешті заграла войовнича кров, і він гепнув лапою по ледь укритій шерстю спині цуценяти. Засліплений болем і страхом песик уже не мислив тверезо: гострі пазурі Нііви видалися йому новою, більш агресивною атакою гудючих страховидл. Песик пронизливо зойкнув і забився в корчах.

Істеричний напад їх і врятував. Дригаючись у конвульсіях, Мікі посунувся ближче до Нііви, і дерево більше їм не перешкождало. Нііва кинувся шукати безпечного місця, а за ним, звісно, Мікі, що дорогою дзявкав і підстрибував. Нііву річка тепер не лякала. Ведмежий інстинкт підказував, що потрібна вода — і то дуже. Ведмедик прямував у бік річки з такою точністю, ніби мав компас, як у Челонера. За кілька сотень футів потерпілим трапився вузьенький струмок завглибшки чотири-п'ять дюймів, який песик і ведмедик могли легко перескочити. Нііва кинувся туди, а за ним Мікі.

Уперше в житті песик добровільно занурився у воду. Малі довго лежали в прохолодному ручаї.

Погляд Мікі затуманився, а все тіло, від кінчика носа до кістлявого хвоста, спухало. Ніїва страждав менше завдяки жировому шару. Із зором у нього було все гаразд, і протягом кількох годин, чекаючи, коли біль минеться, він аналізував події. Нещастя почалися з двоногого звіра. Цей звір забрав маму. Цей звір запхнув його в темний мішок і ПРИВ'ЯЗАВ ДО ШИЇ МОТУЗКУ. Поступово Ніїва дійшов висновку, що в усьому винна мотузка.

Минуло багато часу, перш ніж ведмедик і песик нарешті вилізли з води і знайшли м'яку й суху заглибину під великим деревом. Навіть для Ніїви, очі якого не постраждали від ос, у лісі ставало темно. Сонце сідало, і повітря холоднішало. Розтягнувшись на пузі й обхопивши опухлу морду передніми лапами, Мікі жалісно скавучав.

Ніїва знову й знову позирав на мотузку — у нього визрівав план. Він і собі заскавулів — трохи за мамою, трохи у відповідь на скавчання Мікі. У непереборному дружньому пориві Ніїва підсунувся ближче до песика. Зрештою Мікі ні в чому не винен. Винен двоногий звір і... МОТУЗКА!

Стало зовсім темно, Ніїва підповз ще ближче до песика і вхопив мотузку передніми лапами. Тихенько буркнувши, ведмежа взяло її зубами й почало гризти. Час від часу Ніїва рикав так, ніби спілкувався з Мікі й хотів сказати: «Хіба не розумієш? Я хочу розгризти цю штуку. До ранку впораюся. А ти не вішай носа! Завтра буде кращий день».

Розділ 7

Наступний ранок Ніїва й Мікі зустріли на спухлих обважнілих лапах, які не давали забути про прикрість із осиним гніздом. Малі роззиралися довкруги в густому таємничому лісі, куди їх завели вчорашні пригоди. Молода кров брала

гору: попри те, що спухле від жала незграбне тіло Мікі виглядало тепер комічно, песик не втратив охоти до пригод.

Його мордочка стала круглою, як місяць, а голова надулася так, що, здавалося, от-от розірветься — принаймні в Ніїви могли виникнути такі підозри. Одначе в кутиках очей, що проглядалися крізь набряки, палали вогники, а несиметричні вушка нашорошилися в очікуванні сигналу від ведмедика, мовляв: «То як, чим займемося?» Осина отрута вже не мучила Мікі. Він відчував, що суттєво збільшився, але в усьому іншому все було гаразд.

Ніїва виглядав краще — його врятував жир. Єдине, що справді дошкуляло: одне око ніяк не відкривалося. Він широко розплющив здорове око й сторожко роззирався. Попри спухле око й ватяні лапи, він був сповнений оптимізму й упевнений, що негаразди позаду. Ніїва позбувся двоногого звіра — материного вбивці, повернувся до рідного гостинного лісу, а мотузку, якою Челонер прив'язав його до песика, уночі перегриз. Тепер, коли два нещастя позаду, він би не здивувався, якби побачив Нузак десь у тіні дерев. Згадавши про матір, ведмежа заскиглило. Мікі, якого непокоїла самотність нового світу і який сумував за господарем, заскиглив у відповідь.

Обидва були голодні. Безперервні пригоди не дали їм учора поїсти. Цуцик дивувався тому, як змінився його світ: усе навкруги видавалося тривожним і незбагненим. Поки Ніїва уважно оглядав лісові хащі, Мікі, затамувавши подих, чекав нової халепи.

Ніби переконавшись, що все гаразд, Ніїва повернувся спиною до сонця, бо так завжди робила мати, і рушив у путь.

Мікі — за ним. Лише тоді песик відчув, що тіло просто таки розпливлося. Шия набрякла, лапи здавалися милицями. Рухаючи спухлими кінцівками й намагаючись не відставати, Мікі за п'ять хвилин устиг перечепитися п'ять разів. Окрім того, очі майже не розплющувалися, тому він погано бачив, а, коли беркицьнувся вп'яте, загубив Ніїву й жалісно заскавучав. Ніїва зупинився й просунув носа під

гнилу балку. Коли Мікі наздогнав ведмежа, той розтягнувся на пuzі й відчайдушно ловив язиком мешканців колонії великих червоних мурах — кислих і поживних. Мікі уважно придивився і зметиковав, що Нііва знайшов, чим підкріпитися, хоча песик і гадки не мав, що то було. Голодний цуцик притулив носа до мордочки ведмедика й заходився лизати в тому ж місці, але на язик потрапляла лише багнюка. Нііва тим часом задоволено крєктав. Хвилин за десять він з'їв останню мураку й попрямував далі.

Малеча вийшла до придолинку й відчула під лапами вологий ґрунт. Нііва обнюхав землю, роззирнувся одним здоровим оком і раптом почав копати. Невдовзі він витягнув із-під землі щось біле завбільшки з великий палець людини й пожадливо вхопив це щось зубами. Мікі пощастило урвати й собі шматочок, але на нього чекало розчарування. Ведмежаті знахідка смакувала. Мікі ж потримав її трохи в роті й гидливо виплюнув. Нііва з вдячним крєктанням поквипився доїсти рештки корінця.

Ведмежа й цуценя рушили далі. Протягом двох нестерпних годин Мікі волочився за Ніівою з дедалі більшою порожнечю в шлунку, зате набряки почали сходити. Голод ставав пекельною мукою. Нічого їстівного для нього не траплялося, а от Нііва на кожному кроці щось під'їдав. Через дві години денне меню ведмедика суттєво збільшилося. Він скуштував півдесятка зелених і чорних жуків, незліченну кількість інших комах — твердих і м'яких, цілі колонії червоних і чорних мурах, кілька викопаних із-під старих пеньків личинок хруща, купу равликів, маленьку жабу, яйце сивки, що не встигло вилупитися. Поласував він овочами — корінцями двох камасій та однієї скусової капусти. Час від часу Нііва нахилив до землі ніжні гілки тополь та об'їдав їх. Подекуди злизував в'язку смолу з хвойних дерев й іноді хрумав ніжну травичку.

Мікі скуштував дещо з ведмежого меню. Песик міг би з'їсти жабу, але Нііва його випередив. Від хвойної смоли в Мікі

злиплися зуби, і його ледь не знудило від гіркого присмаку. Равлик і камінь смакували для нього однаково, а єдиний жук, якого він спробував, виявився якимсь видом жука-смердюка, тож Мікі втратив охоту до експериментів. Наслідуючи ведмедика, цуцик куснув один пагін, та це виявилася не молода тополя, а якась небезпечна рослина, від якої в нього ще чверть години свербів язик. Нарешті Мікі дійшов висновку, що з усього ведмежого раціону ЙОМУ підходить лише трава.

У той час як Мікі страждав від голоду, його товариш ставав дедалі щасливішим, набиваючи шлунок дивними стравами. Нііва був як вареник у маслі й увесь час крестав від задоволення. Ще й набрякле око почало розплющуватися, і він краще бачив. Разів зо п'ять, знайшовши свіжий мурашник, ведмедик радісним повискуванням запрошував Мікі до бенкету. Аж до полудня Мікі волочився за Ніівою, як вірний пес. Прозріння настало тоді, коли Нііва навмисне скинув гніздо чотирьох великих джмелів, розчавив їх і з'їв.

Мікі це дуже вразило, і він нарешті збагнув, що сам має полювати. Нова ідея його підбадьорила. Очі майже розплющилися, і набряклі лапи трохи відійшли. Кров батька-гончака з гір Маккензі й матері ердельтер'єр-шпіц закипіла в жилах песика, і він почав шукати. Відчув теплий запах і заходився винюхувати, аж раптом злетіла куріпка. Песик був спантеличений, але відчув ще більше завзяття. За кілька хвилин, внюхавши щось смачненьке під кущем, він знайшов обід.

Мікі прудко накинувся на кроленятко Вагбу й міцно вхопив його за спинку. Нііва почув шурхотіння в кущах і виски кролика, тому покинув мурашину трапезу й поквапився до місця дії. Повискування швидко стихло, і Мікі тріумфально повернувся до Нііви з кроликом у зубах. Кроленя востаннє смикнулося, і песик, рикаючи, заходився розривати здобич. Ведмедик підійшов ближче з улесливим буркотінням. Мікі погрозово загарчав, але ведмедика це не спинило. Він продовжив нюхати кролика й виявляти щиру прихильність до Мікі тихим благальним буркотінням. Мікі перестав гарчати:

певно, згадав, скільки разів Ніїва запрошував його приєднатися розділити трапезу з мурах і жуків. Малі разом поласували кролятиною. Бенкет завершився тільки після того, як вони ум'яли останні шматки м'яса й соковитих кісточок. Ніїва всівся на кругленьку попку і, вперше після втрати матері, висолопив червоного язичка — це означало, що він нарешті набив черево досхочу й почувався абсолютно щасливим. Тепер хотілося тільки одного — подрімати. Ніїва мляво потягнувся й почав шукати підхоже дерево.

Натомість Мікі приємне відчуття ситості надихнуло на активну діяльність. У той час як Ніїва ретельно пережовував їжу, Мікі такими дрібницями не переймався й ковтав здобич великими кавалками. Песикові дісталось десь чотири п'ятих кролятини — і він був зовсім не голодний. Тепер він почувався бадьорим і нарешті зацікавився новим довкружжям — вперше, відтоді як випав із човна Челонера й шугонув у шалену водоверть. Мікі вперше полював здобич і вперше спробував на смак теплої крові. Неймовірний досвід сповнив його завзяттям й енергією, тому він аж ніяк не мав охоти ніжитися на сонці й гаяти час на сон. Песик засвоїв правила гри, і в кожній клітинці маленького тіла прокинувся мисливський інстинкт. Він би полював, доки тримається на лапах, якби Ніїва не знайшов місця для перепочинку.

Мікі зі щирим здивуванням спостерігав, як Ніїва неквапом дряпався стовбуром високої тополі. Песикові доводилося бачити, як лазять по деревах білки (вони ж бо мають це робити, так само як птахи — літати), а от від вчинку Ніїви йому перехопило подих. Лише після того, як ведмежа зручно вместилося на розгілку, Мікі нарешті висловив зачудування: запитливо дзявкнув, обнюхав підніжжя дерева й в'яло спробував повторити маневр. Гепнувшись разок на спину, він переконався, що в їхній команді підкорювачем дерев буде Ніїва. Засмучений песик відійшов на 15—20 футів і всівся обдумувати ситуацію. Цуцик не міг збагнути, навіщо Ніїва видерся на дерево. Вочевидь не для того, щоб

полювати на жуків. Мікі дзявкнув кілька разів, але Нііва не відгукнувся. Мікі швидко здався й розтягнувся на землі, жалісно підвиваючи.

Заснути не вдавалося. Він хотів іти далі, і його охопила нетерплячка. Песикові кортіло далі досліджувати таємничі принадні хащі. Після того як він уполював кролика, страх відступив. За дві хвилини кривавого досвіду Природа вчинила диво: Мікі вже не був безпорадним щеням, у нього з'явилася нова сила й розум. У його житті завершився початковий етап, на якому він затримався завдяки турботі Челонера. Мікі ВБИВ кролика, і в жилах закипіла гаряча кров, пробудивши всі інстинкти. Поки Нііва спав, песик лежав на пузі й прислухався до кожного звуку. Поступово мале цуценя перетворювалося на дорослого собаку. Мікі не знав, що його батько-гончак Гела був найспритнішим мисливцем в усьому Літл-Фоксі й міг розірвати на шмаття самця карібу, проте ВІДЧУВАВ це. Песика манили наполегливі поклики природи. Реагуючи на них, Мікі зосереджено вслухався в шепіт лісу й відразу почув тихе, монотонне форкання дикобраза Кавука.

Мікі завмер і за хвилину почув, як потріскують хвойні голки. Побачив Кавука, який вийшов із хащів і звівся на задні лапи посеред залитого сонцем видолинку.

Протягом 13 років Кавук безтурботно жив у дикому лісі, і тепер на схилі віку важив не менше 30 фунтів. Цього дня, попри пізній обід, він почувався напрочуд щасливим. Старечі очі Кавука погано бачили, та й природа не наділила цих тварин гострим зором. На очі дикобразам падає густий чуб колючої захисної броні. Кавук не бачив Мікі, який лежав за тридцять футів, — принаймні так здавалося. Песик напружився й застиг, інстинктивно розуміючи, що на цього звіра нападати не варто.

Якусь мить Кавук непорушно стояв, випроставшись упівоберта до Мікі, й форкав пісню свого племені. Дикобраз нагадував огрядного вельможного пана. Він якось по-людськи склав лапки на товстому пузі, що випиналося, як надута

кулька, і більше скидався на дикобразику, ніж на вождя свого племені.

Аж ось Мікі завважив Ісквазис — молоду самицю дикобраза, яка сторожко визирала з-за куща неподалік від Кавука. Попри поважний вік, дикобраз не втратив романтичних поривів, тож миттю відчув потребу розім'яти старі кістки й почав хизуватися перед кралею гарними манерами й елегантністю. Кавук виконав сміховинний танок кохання, форкаючи якомога голосніше. Ісквазис зрештою могла привабити ще й не такого стариганя, як Кавук. Вона була гарненькою блондинкою — тобто рідкісною представницею свого виду, яких називають альбіносами. Рожевий носик, рожеві подушечки на лапках і гарні рожеві очі в небесно-блакитному обрамленні. Судячи з усього, пристрасний танець Кавука не справив на неї враження. Відчувши це, Кавук змінив тактику: опустився на чотири лапи й почав ганятися за колючим хвостом, ніби раптом збожеволів. Він зупинився, щоб оцінити ефект, та був абсолютно приголомшений, не побачивши Ісквазис.

Кавук трохи посидів мовчки, із дурнуватим виразом на мордочці, а тоді рушив просто до дерева, де спав Ніїва. Мікі заціпенів від жаху. Так сталося, що тополя, яку вибрав ведмедик, була обіднім деревом Кавука. Дикобраз поліз на дерево, невпинно форкаючи під ніс. Шерстка Мікі стала дибки. Звідки ж йому було знати, що Кавук, як усі дикобрази, був наймиролюбнішим створінням у світі й ніколи нікому не шкодив, якщо на нього не нападали. Песик про це не здогадувався, тому почав гавкати, застерігаючи Ніїву.

Ніїва поволі підвівся, розплющив очі й побачив перед собою колючу морду. Ведмедик страх як злякався, швидко вишпортався з розгілки, розвернувся й поліз вище на дерево. Кавук лишався незворушним. Втративши шанси здобути прихильність Ісквазис, він тепер мав на думці одне — добрий обід. Дикобраз продовжив неквапом лізти вгору, а нажаханий Ніїва відповз до краю гілки, щоб звільнити шлях до верхівки.

На біду Ніїви, саме на цій гілці Кавук нещодавно обідав, тому дикобраз рушив до неї, вочевидь досі не помічаючи ведмежати. Свідок усієї сцени, Мікі відчайдушно валував униз, і тоді Кавук, здається, нарешті усвідомив, що відбувається щось незвичайне. Він зиркнув униз на Мікі, який марно старався видряпатися на стовбур, обернувся і вперше зацікавлено глянув на Ніїву. Ведмедик обхопив гілку передніми й задніми лапами. Далі лізти було нікуди, та й гілка небезпечно хилилася під його вагою.

Кавук почав сваритися, а Мікі тим часом ще раз вискнув і присів на задні лапи, безпорадно спостерігаючи за драмою на верховітті. Кавук помаленьку сунув уперед, а Ніїва — відсовувався, але раптом перевернувся на гілці й повиснув спиною донизу. Кавук зупинився й спокійно взявся обідати. Ніїва тримався кілька хвилин і двічі спробував підтягнути-ся. Та ось задні лапи сковзнули: ще з десятків секунд малий тримався передніми, а тоді шугонув додолю із 15-футової висоти. Ніїва гучно приземлився неподалік від Мікі. Ведмедик добряче гепнувся, звівся буркочучи на лапи, кинув збентежений погляд на верхівку дерева і без жодних пояснень для Мікі чкурнув у лісову гущавину — назустріч пригоді, що мала стати останнім випробуванням малят.

Розділ 8

Пробігши щонайменше чверть милі, Ніїва нарешті спинився. Мікі здалося, що серед білого дня раптом настала ніч. Частина лісу, куди завів їх наляканий Ніїва, нагадувала простору таємничу печеру. Навіть Челонера збентежила б велична тиша, яка заворожувала загадковим шепотом — єдиним тутешнім звуком. Сонце досі сяяло високо в небі, проте жодний промінчик не проникав крізь густу зелень сосон і кедрів, що нависала над головами Мікі й Ніїви. Навкруги не було ані кущиків, ані молодих дерев, а під лапами — ані квіточки, ані

травинки. Нічого — окрім товстого килима темної хвої, який придушував будь-яке життя. Здавалося, лісові мавки обрали це місце своєю спальнею, укритою від вітру, дощу й снігу за будь-якої пори року, або вовкулаки-перевертні облаштували його як схованку — похмуру чудернацьку фортецю, звідки вони вирушають у немилосердні подорожі у світ людей.

На деревах не цвірінчали пташки — жодних ознак життя у темному верховітті. Навкруги стояла така тиша, що Мікі чув, як б'ється його серце. Він зиркнув на Ніїву: у темряві очі ведмедика горіли дивним вогнем. Обидва не боялися, але печерна тиша зміцнила їхню дружбу. Щось тепле закралось у дикі маленькі душі й заповнило порожнечу, що утворилася в серці Ніїви після смерті матері й у серці Мікі після втрати господаря. Песик тихенько заскавучав, а з горла Ніїви вирвався якийсь муркіт і пискливий крекїт, що нагадував рохкання поросяти. Малі притулилися один до одного й пліч-о-пліч вдивлялися у світ, до якого потрапили. Зрештою вони поволі рушили вперед — як діти, що вивчають таємниці покинутого будинку. Друзі не збиралися полювати, але тримали напоготові всі мисливські інстинкти, часто зупинялися, роззиралися, прислухалися й принохувалися.

Ніїві пригадалася темна печера, де він народився. Може, зараз із чорного куточка лісу вийде мама Нузак? Може, вона тут спить, як у темряві їхнього лігва? Такі думки, певно, проносилися в голові ведмедика. Він відчував, що потрапив до печери, бо тут була така сама мертва тиша, а поруч чорні провалля. Індіанці називали такі місця «МУХНЕДУ», тобто лісова зона, яку злі духи позбавили життя, бо лише нечиста сила могла створити хащі, що не пропускають сонячного світла. У таких закутках товариством злих духів були тільки сови.

Опинившись на місці Ніїви й Мікі, дорослий вовк зупинився б і повернув назад, лис позадкував би навкарачки і навіть войовничий малий горностаї хоробро зазирнув би в хащі блискучими червоними очима й інстинктивно почалапав би назад до відкритих лісистих місцин. Адже, попри

тишу й морок, ТУТ БУЛО ЖИТТЯ. Воно пульсувало й вичікувало в засідках — десь там, у чорних безоднях. Прямуючи вглиб тиші, Ніїва й Мікі відчували, як тріпотить життя в гущавині, й напружено вдивлялися туди круглими намистинками-очима, що виблискували зеленим вогнем. Однак жодного звуку, жодного руху в заростях не було. Нетямущі сови — ніби й справді служителі МУХНЕДУ — вичікувально роздивлялися малят з верховіття.

Аж раптом із темного небуття вилетіла величезна тінь і прошмигнула над головами Ніїви й Мікі так низько, що вони вловили загрозливе лопотіння здоровенних крил. Коли зловісне створіння зникло, почулося шипіння й клацання великого дзьоба. Мікі затремтів. Інстинкт, що потихеньку нагадував про себе, заповнив усе нутро песика. Він миттю відчув близькість невідомої й страшної небезпеки.

Загомніло, дерева заворушилися, у повітрі затріпотіло щось лиховісне, а над головами малят заскреготало й заклацало: КЛАЦ-КЛАЦ-КЛАЦ. Мікі знову побачив велику тінь, яка шугала в повітрі, а за нею ще одну й ще одну, доки лісисте склепіння над ними не заповнили тіні, які дедалі ближче підступали й загрозливо клацали міцними дзьобами. Мікі припав до землі, ніби вовк або лис, — тієї миті щенячого страху в ньому не було. М'язи напружилися, і коли одна з сов, гучно розмахуючи крилами, пронеслася просто над його головою, він загарчав й вишкірив ікла. Ніїва вторував другові пирханням — ведмедикові ще належало дорости до викличного рику, якому його навчила мати. Він випростався, як усі ведмеді у хвили небезпеки. На нього опустилася одна з тіней — жахливе пернате створіння з царства мороку.

Мікі, що принишкнув за шість футів від Ніїви, побачив, як друг зник під сірою масою. На якусь мить песик заціпенів від жаху: над його головою гúкали й ухкали здоровенні крилаті створіння. Ніїва не видав жодного звуку. Він повалився на спину й воював зі страховидлами гострими пазурами. Їхне пір'я здавалося таким товстим і м'яким, ніби й не належало

істотам з плоті й крові. Ніїва відчув тиху присутність Сили, що називається смертю. Крила завдавали страшних ударів. Ведмедикові перехопило дух, він нічого не бачив, але продовжував відчайдушно встромляти пазури в безтілесних почвар.

Уперше накинувшись на жертву, безжальний Угуміс'ю, у якого розмах крил сягав п'яти футів, трохи схибив у смертельній атаці. Він зарано випустив гострі кігті, що мали встромитися у вкриту густою шерстю ведмежу плоть, як кинджали. Тому Угуміс'ю вирішив забити здобич крилами, а потім слушної миті завдати вирішального удару сильним дзьобом. Ще мить — і сови розірвали б морду Ніїви на шматки.

Мікі стривожило мовчання Ніїви — жодних риків чи скавучань. Песик підвівся, вицирився й загарчав. Страху вже не було, натомість песика охопив дикий, мало не радісний захват. Він упізнав ворога — це був ПТАХ. Для нього птахи були здобиччю, а не загрозою. Скільки разів Челонер підстрелював великих канадських казарок і довгокрилих журавлів під час подорожі північним краєм! Мікі ласував ними й навіть двічі ганявся, заливаючись гавкотом, за пораненими журавлями, які від нього ТКАЛИ. Нині він не зчинив гвалту, а блискавкою кинувся на пернату масу. 14-футова кістлява туша каменем упала на войовниче птаство: Угуміс'ю розчепив хватку, повалився на бік і відчайдушно забив крильми.

Перш ніж ворог оговтався, Мікі знову накинувся, спрямовуючи удари в голову, так само як робив із пораненими журавлями. Угуміс'ю повалився на спину, і з горла Мікі вперше вирвалося хиже гарчання. Угуміс'ю та його спрагле крові військо, що спостерігало за битвою згори, ще ніколи не чули такого. Цокання дзьобів почало віддалятися, Угуміс'ю змахнув крилами й полетів геть.

Упершись передніми лапами в землю, Мікі й далі погрозило гарчав і дзявкотів услід чорній хмарі у верховітті. Він хотів, щоби птах повернувся, хотів розірвати його на шмаття, вгризтися в його пір'я. Доки Мікі завзято викликав птаха на бій, Ніїва перекутився, став на лапи і, попередивши Мікі

риком, кинувся навтьоки. Мікі було невтямки, що сталося, та принаймні він тверезо оцінював ситуацію — знову допоміг успадкований від попередніх поколінь інстинкт. Пес розумів, що у чорних проваллях ховається смерть, тому побіг так швидко, як ніколи. Поки Мікі наздоганяв ведмежа, тіні знову почали опускатися.

Малі побачили попереду просвіток. Дерев ставали вищими, навколо з'являлося сонячне світло, а печерний морок розсіювався. Якби вони пробігли ще якусь сотню ярдів, то опинилися б на розлогій рівнині, що була мисливським угіддям сов. Однак у Ніїви спрацював інстинкт самозбереження: у голові йому досі паморочилося від лиховісних змахів крил, а боки проймало пекучим болем від ран, завданих кігтями Угуміс'ю. Тому ведмедик, завваживши на шляху громаддя вітролому, кинувся в імпровізоване укриття так швидко, аж Мікі на якусь мить подумав, що Ніїва загубився.

Нарешті песик заповз і собі під ломаччя, а тоді визирнув подивитися, чи немає сов. Він був невдоволений і досі шкірився й гарчав. Він переміг, він добряче відгамселив ворога і вирвав пір'я хижого птаха. І от після тріумфу мусив бігти за Ніївою. Песика охопило бажання повернутися й довершити справу. Заграла кров ердельтер'ера, шпіца й гончака-мисливця Гели: він не боявся поразки. У спадок від пращурів Мікі дістав вовчу відвагу, лисячу впертість, а ще міцні ікла й геркулесову силу гончака з гір Маккензі. Якби Ніїва не поліз глибше під вітролом, Мікі вистрибнув би й кинув виклик пернатим bestіям, від яких довелось тікати.

Ніїві гострі хижі кігті Угуміс'ю додали розуму, і він не хотів лізти в бійку з летючим ворогом. Ведмедик зализував рани, а Мікі підсунувся ближче і, відчувши запах теплої крові, загарчав. Він зрозумів, що це була кров Ніїви, і палючими очима розлючено вдивлявся вдалечінь крізь отвір, що послугував для них проходом під темне склепіння повалених дерев.

Протягом години Мікі не рухався і за цей час ПОДОРΟΣ-ЛІШАВ, так само як після успішного нападу на кролика.

Коли він нарешті обережно виліз із-під ломаччя, сонце вже сідало за лісом. Песик роззирнувся, звертаючи увагу на кожен звук і рух. Від слабенької й покірної стійки щеняти не лишилося й сліду. Завеликі собачі лапи твердо стояли на землі, незграбне тільце стало сильним і здавалося вирізьбленим із сучкуватого дерева, вуха настобурчилися, а голова впевнено трималася на кістлявих плечах — усе свідчило про майбутню міць. Мікі знав, що на нього чекають Великі Пригоди у світі, де немає місця щенячим іграм і пестошам господаря. Цей світ обіцяв бути набагато захопливішим.

Мікі розтягнувся на череві поблизу отвору під вітроломом і заходився гризти кінець мотузки, що теліпалася на шиї. Сонце сідало і зрештою зникло за горизонтом. Мікі чекав, коли ж бо Ніїва виповзе й ляже біля нього просто неба. Та ліс огортали сутінки, а ведмедик не виходив. Коли зовсім стемніло, Мікі проліз крізь отвір під ломаччям, біля якого, як виявилось, примостився Ніїва. Песик ліг поруч, щоб разом вдивлятися в таємниці ночі.

Морок огорнув північний ліс, і все завмерло у тиші. У чорному безхмарному небі замерехтіли зірки, а потім цілі сузір'я. Молодик висів над деревами, заливаючи ліс золотим сяйвом. Лісову ніч заповнили химерні чорні тіні — беззвучні й непорушні. Аж ось дивні глухі звуки долинули з боку совиного кубла й порушили лісову тишу. Мікі вже доводилося чути пронизливе ухкання і ПУ-ГУ-ПУ-ГУ-ПУ-ГУ маленьких совенят, які прилітали красти наїдки з капканів, а от крики нічних убивць, крилатих езавелів і франкенштейнів лісових хащів, він чув уперше. Глухі гортанні верески, що нагадували стогони, радше ніж крики. Ці уривчасті стогони були стишені — так, ніби птахи боялися сполохати потенційну здобич. За кілька хвилин кожне нічне провалля подавало ознаки життя, а тоді стогони припинилися, і нічне повітря у верхівках сосон і кедрів розітнуло змахи величезних крил. Пролетівши над Ніївою й Мікі, мисливці подалися до свого угіддя на полювання.

Виліт сов виявився лише початком нічного карнавалу для Ніїви й Мікі. Не в змозі заснути, вони довго лежали впритул і прислухалися. Повз вітролом безшумно почалапала ілька, і малі вловили її запах. Потім вони почули далекий крик гагари, виття неггамовної лисиці й мукання лисиці, яка вечеряла десь удалині на березі озера. Аж ось з'явилися звірі, зачувши яких Ніїва й Мікі похололи й зіщулилися від жаху.

Спершу виття долинало здалеку. То завили голодні вовки, які шукали поживи. Їхні голоси долинали з північного краю рівнини й розносилися навкруги північно-західним вітром. Голосіння зграї стало виразнішим, і в голові Мікі роїлися примарні видіння, у пам'яті виринали хаотичні спогади. Він почув внутрішній голос, що не мав нічого спільного з Челонером. Проте голос був ЗНАЙОМИМ. Це був голос відважного батька Гели й матері Нуми — голос прачурів, який прорвався до нього крізь сотні й тисячі поколінь. Інстинкт цих поколінь і туманні щенячі спогади пробуджували щось незбагненне. Згодом досвід і розум мали навчити Мікі розрізняти вовка й собаку, вловлювати тонкі відмінності між ними. Проте зараз він відчував ГОЛОС КРОВІ! Голос був настирливим, наростав із дедалі більшою силою і сповнював його жагою крові. Він забув про Ніїву і навіть не звернув уваги на те, що той забився глибше під вітролом. Песик скочив на лапи, він був напруженим і рішучим, та й, звісно, не усвідомлював нічого, крім мисливського пориву.

Відірвавшись усього на сотню ярдів від вовків, молодий самець карібу Агтік мчав, відчайдушно чіпляючись за життя, попри те, що сили його полишали. Серед нічного морозу він шукав відблисків води, яка могла його врятувати. Зграя вовків уже сформувала бойові позиції у вигляді підкови й починала змикати шереди, підступаючи до Агтіка. Вовки мали прикінчити жертву, щойно підкова замкнеться. Готуючись, вони затихли, і карібу відчував початок кінця. Він у відчаї звернув праворуч і пірнув у лісові хащі.

Мікі почув шурхотіння в заростях і зіщулився, підсунувшись ближче до вітролому. За десять секунд Агтік пройшов за 50 футів від нього. Фігура карібу видавалася химерою у світлі місячного сяйва, а в його важкому диханні вже відчувалась агонія й безнадія близької смерті. Карібу зник так само швидко, як з'явився, а за ним — безшумні тіні, які прошелестіли повз Мікі, мов легкий вітерець.

Потім Мікі довго й напружено вслухався, проте тиша знов огорнула нічний ліс. Песик повернувся в укриття під вітроломом і приліг поряд із Ніівою.

У наступні кілька годин песик час від часу провалювався в дрімоту. Йому снилося забуте колишнє життя: Челонер, холодні ночі й тепло багаття. Уві сні малий чув голос господаря й відчував його дотик, а на тлі марень лунав дикий мисливський поклик пращурів.

На зорі Мікі виліз із-під ломаччя й обнюхав шлях, яким пробігли вовки й карібу. Досі напрямок їхніх мандрів визначав Нііва, а тепер ведмедикові доведеться слідувати за псом. Ніс Мікі відчув стійкий запах вовчої зграї, і він попрямував у бік рівнини. За півгодини пес дійшов до краю й опинився на широкій кам'янистій стежці, якою сліди вовків спускалися крутим схилом до розлогого видолинку.

Мікі зупинився.

За 20 футів долу і за 50 футів збоку від нього лежала частково об'їдена туша молодого карібу. Та не лише від цієї частини кров у жилах Мікі закипіла, а серце завмерло. Із-за чаргарника вийшла вовчиця Магігун — вигнанниця зграї, яка вирішила пожитися м'ясом здобичі, у полюванні на яку не брала участі. Кістлява вовчиця підкрадалася, вищиривши ікла. Внаслідок хвороби, яку вона заробила, з'ївши отруйну приманку, у неї страшенно випиналися ребра. Плем'я відцуралося від боягузливої вовчиці, яка загризла власних вовченят. Однак Мікі сприймав її зовсім інакше: він бачив матір у плоті й крові. Його спогади про матір були інстинктивними. Вона з'явилась у його житті раніше за господаря Челонера.

На якусь хвилю песик затремтів і припав до землі, потім пішов униз до вовчиці, так само як пішов би до Челонера. Він спускався обережно й напружено, та водночас із дивним піднесенням — людина таких почуттів у ньому не викликала. Магігун відчула присутність Мікі лише тоді, коли він підійшов зовсім близько. Теплий материнський запах ударив йому в ніздрі й сповнив великою радістю. Він усе ж відчував страх, щоправда не на фізичному рівні. Мікі припав до землі, сховав морду між передніми лапами й заскавчав.

Вовчиця миттю обернулася й загрозово вищирилася, оголивши страшні ікла. Її очі налилися кров'ю у відповідь на потенційну небезпеку. Мікі не встиг ані поворухнутися, ані вискнути: вигнанниця несподівано кинулася на нього, як кішка. Вона вкусила малого лише раз і втекла. Із плеча Мікі цебеніла кров, однак тривале заціпеніння охопило його не через біль у рані. Магігун лишила по собі материнський запах, а мрії песика розсипалися. Тяжке зітхання віддалося пекучим болем у плечі: Мікі втратив Спогади. Тепер для нього, так само як для Ніїви, не було Челонера, не було матері. Лишився тільки світ! Світ, де сходило сонце і розливалися принадні пахощі життя. Поруч манив насичений і солодкий запах м'яса.

Голодний Мікі потягнув його носом. Тоді обернувся й побачив, як чорний пузанчик Ніїва спускається схилом, щоб приєднатися до трапези.

Розділ 9

Якби Макокі — старий індіанець крі, який працював кур'єром і доставляв посилки між озером Годс і Форт-Черчіл, — почув історію про пригоди Мікі й Ніїви до того моменту, як вони ласували м'ясом з обгризеної туші молодого карібу, він сказав би, що парочка потрапила під захист доброго духа тварин Іску Вапу. Макокі щиро вірив у лісових богів, та й у богів свого племені. Він би прикрасив історію ведмедика й песика

своїми подробицями і розповідав би її малим правнукам. Малятам вона би врізалася в пам'ять, і через багато років вони б розповідали її власним дітям.

Адже дружба між чорним ведмежем і псом змішаної породи — без сумніву, справжня дивовижа. Ось чому Макокі сказав би, що Милосердний Дух, який наглядає за чотири-лапими створіннями, певно, від початку супроводжував малих. Саме богиня Іску Вапу (так-так, це жінка) спонукала Челонера вбити матір ведмежатка Ніїви, зв'язати песика й ведмедика однією мотузкою, щоб, випавши з човна й потрапивши у бурхливий річковий потік, вони не загинули й врятували один одного від самотності й смерті. Макокі назвав би їх «НЕСВА-ПАВУК», що в перекладі означає «малі брати», і, якби раптом щось трапилося, врізав би собі палець, аніж завдав би їм шкоди. Однак Макокі анічогісінько не знав про пригоди малих і того ранку за сотню миль від місця, де лежала туша карібу, сперечався з білим чоловіком, якому потрібен був провідник. Макокі й не здогадувався, що тієї ж миті за його спиною стояла Іску Вапу. Вона замислила дещо таке, що мало вплинути на життя Ніїви й Мікі.

Тим часом малі накинулися на їжу так, ніби помирили з голоду. Вони поводитися дуже практично: не думали про минуле й зосередилися на теперішньому. Здавалося, за кілька днів, сповнених неймовірних пригод і небезпек, минув цілий рік. Ніїва вже не тужив аж так за матір'ю, а для Мікі після всіх неймовірних подій втрата господаря вже не мала великого значення. Учорашня ніч закарбується в їхній пам'яті назажди: страшна сутичка з моторошними совами, втеча пернатих почвар, убивство молодого карібу вовками, а для Мікі ще й коротка й сумна зустріч із вовчицею Магігун. Пекучий біль у плечі, в яке вгризлася вигнанниця-вовчиця, дошкуляв песикові, та не позначився на апетиті. Хижо рикаючи, він набивав шлунок, доки не відчув, що от-от лусне.

Тоді песик сів на задні лапи й глянув у бік, куди пішла Магігун.

Вовчиця подалася на схід, до Гудзонової затоки, де розлога долина простягалася між двома гірськими кряжами — золотими лісовими мурами, осяяними вранішнім сонцем. Мікі ще ніколи не бачив світу в такому ракурсі. Вовки наздогнали карібу на верхівці крутого схилу. Пагорб випинався на тлі совиного чорного лісу, ніби грубий великий палець на людській долоні. Тепер туша лежала посеред луки, яка нависала над долиною. Зі схилу Мікі вдивлявся вдалечінь, і дива, що так вразили його, поступово розсіювалися в сонячному сяйві й небесній блакиті. Його очам відкривалася райська краса, яка давала солодкі обіцянки: зелені розлогі луки, затишні гаї, що зливалися в густий ліс за горами, чагарники, розмальовані червневими барвами, подекуди відблиски дрібних водойм, а за півмилі — сяйво озера, що нагадувало гігантське дзеркало в багряно-зеленому обрамленні сосон і кедрів.

Десь посеред красот і зникла Магігун. Цікаво, чи вона повернеться, думав Мікі. Він спробував унюхати її запах, але в серці не лишилося туги за матір'ю. Він починав розуміти, що собака і вовк — не одне й те саме. На якусь мить Мікі, ще сподіваючись знайти матір у цьому світі, сплутав Магігун із тією, що втратив. Тепер він усе зрозумів. Ще б трохи — і вовчиця прокусила б йому плече або й горло. Мікі добре засвоїв «ТЕБА-ГОН-ГАВІН» (Єдиний Великий Закон) — нещадне правило про те, що виживає сильніший. Життя — це боротьба; треба вбивати й боротися з усіма створіннями, які мають лапи або крила. І на землі, і в повітрі є загрози. Жодного разу, відтоді як Мікі втратив Челонера, не зустрічалися песикові друзі, окрім, звісно, осиротілого ведмежати Нііви. Мікі повернувся до Нііви й рикнув до яскравої кукші, яка сподівалася урвати й собі шматочок м'яса.

Кілька хвилин тому Нііва важив не більше 12-ти фунтів, а тепер — добрих 14—15. Його пузо надулося, як напхана валіза. Він присів на задні лапи, ніжився під теплим промінням, зализував рани й почувався надзвичайно задоволеним собою і світом. Завваживши, що наближається Мікі,

він приязно буркнув і перевернувся на м'якеньку спинку, запрошуючи песика до гри. Таке трапилося вперше, і Мікі з радісним дзвявкотом стрибнув на приятеля. Вони дряпалися, кусалися й махали лапами, супроводжуючи дружнє борюкання хижими риками (від Мікі) і поросячим форканням та висками (від Нііви). Граючись, вони перекотилися до краю пагорба, який височів над долиною. Крутим, порослим травною схилом заввишки 100 футів покотилися два маленьких м'ячки, ніби ядра з катапульти. Кругленький огрядний Нііва майже не забився.

А от кістлявому Мікі, на якому можна було рахувати ребра, довелося непереливки. Він стрімко покотився додолю, перевернувся, беркицьнувся й гепнувся до кам'янистого підніжжя схилу на краю долини. Песик відчув, як паморочиться в голові й перехоплює подих. Відсапуючись, Мікі звівся на лапи: світ довкола крутився, мов карусель. Поступово песик оговтався й почимчикував до Нііви, який відкотився на десяток футів.

Нііва тим часом зробив неймовірне відкриття. Чорні ведмежата обожають з'їжджати з гірок, не менше ніж малі хлопчачки чи бобри, які катаються на своїх хвостах. Тому, доки Мікі приходив до тями, Нііва поліз схилом угору футів на 20—30 й навмисне скотився ще раз! Подиву Мікі не було меж. Нііва знову видерся на схил і знову скотився — Мікі аж дихати перестав, так його це шокувало. Він непорушно спостерігав, як Нііва зо п'ять разів видирався вгору й радісно скочувався додолю гіркою, порослою травною. На п'ятий раз терпець цуценяті урвався: він підскочив і навалився на Нііву так, що борюкання мало не переросло в бійку.

Потім Мікі заходився досліджувати підніжжя схилу, і Нііва спочатку слухняно йшов за ним, але за сотню ярдів зупинився й відмовився йти далі. На четвертому місяці життя Нііва дякував Природі за те, що вона створила його й подарувала безмежну насолоду — набивати шлунок. Для нього їжа була єдиним сенсом існування. У наступні кілька місяців

йому треба буде добряче попрацювати, щоб не відстати від гладких представників свого роду. Усвідомивши, що Мікі віддаляється від жирного соковитого м'яса карібу, Нііва стривожився й запротестував. Він миттю забув про ігри й повернув до схилу, де чекала серйозна робота.

Побачивши це, Мікі передумав займатися дослідженнями й подався за приятелем. Вони дісталися верхівки схилу і, визираючи на своє м'ясо з-за великих каменюк, навалених за 20 ярдів від туші, зупинилися, як паралізовані. Дві гігантські сови розривали тушу на шматки. Мікі й Нііва пригадали страховиськ чорного лісу, звідки насилу втекли. Однак нові знайомі не були нічними піратами з племені Угуміс'ю. М'ясом карібу ласували білі сови, які, на відміну від інших птахів цього роду, мали при денному світлі гострий зір, що не поступався яструбиному. Великий самець Міспун був білим-білісіньким, а трохи дрібніша за нього подруга мала коричнево-сірі вкраплення на пір'ї. Голови птахів здавалися круглими, загрозливими й страшними, бо на них бракувало пір'яних вушок. Міспун розправив величні крила й літав над мертвою тушею Агтіка, відриваючи міцним дзьобом шматки м'яса так завзято, що до Нііви й Мікі долинали звуки розривання плоті. Подруга Міспуна Ньюїш занурилася майже з головою в нутрощі Агтіка. Моторошна картина трапези й гучне чавкання занепокоїло б навіть дорослого ведмеда, що й казати про Нііву: ведмедик зіщулився й сторожко спостерігав за совами з-за каменя.

До горла Мікі підступив гнівний рик, однак він стримався й припав до землі. Кров батька-мисливця Гели запалила в ньому вогонь. Це було його м'ясо — він буде битися за нього. До того ж він уже поборов велику сову в темному лісі. Щоправда, нині супротивників двоє. Тому Мікі досі не квапився й не ворушився. Аж тут сталася несподіванка.

Мікі побачив вовчицю, яка кралася чагарниками з іншого боку долини. Кістлява, червоноока Магігун настовбурчила пухнастий хвіст, готуючись до смертельної атаки. Сірою

загрозливою тінню вона сунула на здобич. Попри хижу обережність, її рухи були надзвичайно швидкими. Із загрозливим риком, клацаючи зубами, Магігун кинулася на Міспуна. Мікі зіщулився.

Вовчиця вгризлася гострими іклами в чотиридюймову пернату броню Міспуна. Ще мить — і вона відкусила б заскоченому зненацька Міспунові голову, перш ніж той устиг зайняти оборонну позицію, одначе втрутилася Ньюїш. Відірвавши закривавленого дзьоба від м'ясної трапези, вона видала гортанний пронизливий крик (жодне інше створіння не могло б його відтворити) й накинулася на Магігун. Ударила вовчицю дзьобом у спину і встромила кігті в її плоть. Магігун відпустила Міспуна й спрямувала хижі атаки проти нового суперника. Таким чином Міспун врятувався, проте дорогою ціною для Ньюїш. Вищиривши довгі ікла, вовчиця першою ж атакою майже відірвала сильне крило Ньюїш. Із горла сови вирвався зойк смертельної муки, що був ніби останнім посланням для її товариша Міспуна. Той розправив крила й накинувся на вовчицю ззаду з такою силою, що збив із лап.

Сильні совині пазурі пронизали нутро вовчиці. Міспун глибоко врізався в неї мстивим ударом. Магігун відчула присмак смерті. Вона повалилася на спину й почала качатися по землі, рикаючи, клацаючи зубами й хапаючи кігтями повітря. Марними були її спроби вивільнитися від захвату гострих кинджалів, що занурювалися дедалі глибше. Міспун не послаблював хватки, перевертався разом із суперницею й завдавав ударів величезними крилами. Кігтів смерті вовчиця не могла уникнути. Тим часом поруч на землі помирала подруга Міспуна. Життя витікало з неї разом із кров'ю, що цебеніла з рани на боці. Попри те, що зір перед смертю затуманювався, вона зробила останню спробу допомогти Міспунові. Той героїчно тримався до кінця й не розчепив кігтів, доки не сконав.

Магігун кинулася в чагарники й звільнилася від совиної хватки. А от від глибоких ран подітися було нікуди. Кров

цівками стікала з черева вовчиці, яка йшла далі до лісових хащів, лишаючи по собі червоний слід. Пройшовши чверть милі, вона лягла під маленькою сосною і скоро спустила дух.

Ніїві й Мікі (надто Мікі, синові мисливця) сумна картина сутички, свідками якої вони стали мимохіть, допомогла ще більше розширити світогляд. Вони набули незабутнього досвіду й мудрості, які тепер будуть використовувати разом із правічними інстинктами й спадком своїх родів. Вони навчилися полювати на здобич (Ніїва — на жуків, жаб та ос, а Мікі — на кролика), боролися за життя, пережили кілька змагань зі смертю й вийшли переможцями. Та для того, щоб відкрилися нові перспективи в житті, доводиться вести запеклу боротьбу — таку, як-от щойно розгорнулася в них на очах.

За кілька хвилин Мікі попрямував до місця битви й обнюхав мертву сову Ньюїш. Тепер він не мав жодного бажання тріумфально роздирати її пір'я зі щенячим хижим запалом. Окрім нової мудрості, у нього з'явилися нові навички й хитрість. Доля Міспун і його подруги стала для нього безцінним уроком: безшумність й обережність — понад усе. Тепер Мікі знав, що у світі вдосталь створінь, які його не бояться і не втікатимуть. Песик уже не відчував безстрашного й непримирного презирства до крилатих bestій. Він усвідомив, що світ створено не тільки для нього і що відвоювати своє місце можна лише шляхом відважної боротьби — такої, яку показали Магігун і сови. Недаремно ж у жилах Мікі текла кров бійця зі славного роду, що вів коріння від вовків.

Міркування Ніїви були зовсім іншими. Його пращури бійцями не були — вони змагалися лише з представниками власного виду. Ведмеді не нападають на інших звірів, а ті своєю чергою не нападають на ведмедів. Ніїві, волею долі, випало народитися в такому місці, де жодний інший звір не подужає самотужки чи гуртом здолати в сутичці дорослого чорного ведмеда. Таким чином, ведмедик не засвоїв жодних уроків з битви Магігун із совами. А коли чого й навчився, то запевно обережності. Насправді цікавило його тільки

одне — чи не зачеплять Магігун і сови туші молодого карібу. Зрештою його трапеза лишилася неушкодженою.

Зі свого надійного сховку Ніїва роззирався довкола маленькими круглими оченятами, остерігаючись чергової небезпеки. Мікі обстежував поле битви. Понюхавши тіло сови, песик наблизився до туші Агтіка, а звідти пішов кривавим слідом вовчиці Магігун, що вів у чагарники. Дорогою він натрапив на тіло Міспуна і далі вже не йшов, а повернувся до Ніїви. Ведмедик тим часом вирішив, що небезпека минула і можна вилазити з укриття.

Того дня Мікі довелося захищати їхнє м'ясо багато разів. Найбільше дошкуляли окаті цокотливі кукші, та й сойки теж. Двічі підкрадався хижий горностаї у сірій шубці. Його червоні очі скидалися на гранатові зерна. Мікі накинувся на нього так люто, що втретє той уже не повертався. Ближче до півдня ворони внюхали чи уздріли мертву тушу, та й нумо кружляти над головами Ніїви й Мікі, сподіваючись, що ті нарешті підуть. Натомившись, вороння з обуреним карканням обсіло верхівки дерев на узліссі.

Тієї ночі вовки не повернулися до схилу. Дичини було вдосталь, і ситі вовки подалися на захід у пошуках свіжої здобичі. Кілька разів Ніїва й Мікі чули їхнє виття, але воно віддалялося.

Ведмедика й песика знову огорнула осяйна зоряна ніч. Вони вслухались і вдивлялися в темряву, час від часу провалюючись у сон. Щойно розвиднілося, малі ненажери заходилися набивати шлунки поживним м'ясним сніданком.

Старий кур'єр Макокі, розповідаючи цю історію, обов'язково згадав би про Милосердного Духа. Адже день за днем і ніч за ніччю Ніїва й Мікі, набиваючи шлунки м'ясом і кров'ю Агтіка, росли й ставали сильнішими. До четвертого дня Ніїва так роздобрів й округлився, що, певно, став більшим щонайменше вдвічі, відтоді як випав із човна. Мікі теж почав обростати плоттю. Тепер уже ребра не просвічувалися крізь шкуру. Грудна клітка розширилася, а лапи стали менш кістлявими

й незграбними. Ретельно пережовуючи кістки Агтіка, Мікі зміцнив щелепи. Дорослішаючи, він дедалі менше цікавився іграми й дедалі більше відчував мисливський запал. Четвертої ночі до нього знову долинуло завивання вовків, що виїшли на полювання, в якому він почув дикі й манливі нотки.

Тим часом Ніїва ототожнював велике сите пузо з добрим гумором і щасливим життям. Доки було м'ясо, у нього не виникало спокуси полишати схил і долину. Двічі або тричі на день він спускався до струмка і щоранку та щопообіддя (надто перед заходом сонця) розважався, скочуючись зі схилу. Окрім того, він узяв за звичку дрімати після обіду на розгілці молодого деревця. Катання з гірки Мікі не цікавили й видавалися безглуздими, на дерево дертися він не міг, тому почав мандрувати підніжжям гірського кряжа. Він хотів, щоб Ніїва приєднувався до експедицій, тому, перш ніж піти, доконечно впрошував друга злізти з дерева або пропонував звернути зі шляху під час вилазки до струмка — єдиного й незмінного маршруту ведмедика. Однак упертість Ніїви не псувала дружніх стосунків. Мікі надто прив'язався до ведмедика, щоб сердитися. Та й якби дійшло до випробування й Ніїва подумав би, що Мікі не повернеться, то, без сумніву, пішов би за псом.

Стіна між ними почала виростати через дещо сильніше за непорозуміння. Виявилося, що Мікі віддавав перевагу свіжому м'ясу, а от Ніїва — «залежаному». Від четвертого дня рештки туші почали гнити. П'ятого дня Мікі складно було пережовувати м'ясо, а шостого він уже зовсім не міг. Натомість для Ніїви гнильний душок зробив поживу ще смачнішою. На шостий день ведмедик на radoщах вивалювався в гнилому м'ясі. Уночі Мікі вперше не зміг спати поруч із другом.

Кульмінація настала сьомого дня, коли сморід решток Агтіка став нестерпним. М'який червневий вітер розносив «пахощі» довкруг, приваблюючи мало не всіх місцевих ворон. Мікі, мов побита дворняга, посунувся вниз до струмка. Коли Ніїва спустився напиться води після сніданку, Мікі почув

сморід і відійшов подалі. Агтік і Нііва тепер майже не відрізнялися — хіба що перший непорушно лежав, а другий рухався. Від обох несло дохлятиною, й обидва добряче «відлежалися». Навіть ворони кружляли над Ніівою, дивуючись, чого він ходить, як живий.

Тієї ночі Мікі спав один під кущем на березі струмка. Він був голодним і самотнім. Уперше за стільки днів песик відчув незмірну велич і порожнечу світу. Він сумував за Ніівою. Він скавулів за ним у зоряну мовчазну ніч, що тягнулася нестерпно довго від заходу сонця до світанку. Сонце вже давно зішло, коли Нііва спустився зі схилу. Він добре поснідав, вивалявся у рештках карібу й смердів ще гірше, ніж раніше. Мікі знову спробував покликати його в мандри, та Нііва волів лишатися й насолоджуватися маленьким щастям. Цього ранку йому не терпілося повернутися до здобичі. Учора він відлякував вороння, а сьогодні воно, здається, намагалося його обікрасти особливо завзято. Нііва рикнув до Мікі і, втамувавши спрагу, поквапився нагору.

Його шлях пролягав повз каміння, за яким Мікі й Нііва ховалися, коли спостерігали за битвою Магігун із совами. Тому заради безпеки він завжди зупинявся на цьому місці й визирав з-за укриття, щоби перевірити, чи все гаразд. Цього разу його очікувала неприємність: туша Агтіка почорніла від хмари вороння. Какак'ю та його незліченна орда трупожерів розривали м'ясо, шумно розмахували крилами й кружляли над Агтіком, як навіжені. Ще одна чорна хмара літала в повітрі, кожний кущик і кожне деревце навкрути хилилися під тягарем ворон. Чорне, як ніч, пір'я виблискувало на сонці, ніби відполіроване. Нііва ошелешено дивився. Він не боявся, адже не раз відганяв боягузливих злодіїв. Проте такої кількості вороняччя він ніколи не бачив. Під чорною хмарою не було видно м'яса. Навіть земля навколо туші почорніла.

Він вистрибнув з-за каміння й хижо вищирився — так само, як із десятків разів раніше. У повітря здійнялася шалена крилата маса, потемніло, і пронизливе каркання покотилося

лісом на цілу милю. Цього разу Какак'ю з могутньою командою не полетів геть до лісу. Численність «війська» підбадьорювала ворон. Смак гнилої туші і манливий запах дурманили їх до безумства. Ніїва був спантеличений. Над ним, за ним — зусбіч кружляли й каркали галасливі птахи, а найхоробріші спускалися долу й били ведмедика крилами. Загрозлива хмара ставала дедалі темнішою і раптом лавиною покотилася вниз. Туша Агтіка знову почорніла, й Ніїва почав задихатися. Він відчував себе похованим під крилами й пір'ям. Ведмедик відбивався, так само як колись від сов. Гострі чорні дзьоби хапали його за шкуру, деякі ворони цілили ведмедикові в очі, деякі тягнули за вуха. За кілька секунд ніс Ніїви обернувся на криваве місиво. Йому забило дух. Малий був засліплений і приголомшений. Кожну клітинку огрядного тіла пронизував пекучий біль. До м'яса йому тепер було байдуже. Тепер він мріяв про одне — розлогу долину, якою можна втекти до лісу.

Зібравши рештки сил, він звівся на лапи і почав пробиватися крізь живу масу, що його оточила. Побачивши, що противник здається, ворони облишили його, щоби продовжити учту. Коли Ніїва дістався чагарників, у яких знайшла останній притулок Магігун, ворони вже відступили. Усі, крім однієї — Какак'ю. Куценький хвостик Ніїви застряг у його дзьобі, як миша в пастці. Воронячий вождь учепився в Ніїву мертвою хваткою. Він тримався до останнього, доки полонений не забіг глибоко в хащі. Тоді Какак'ю здійнявся в повітря й повернувся до гурту далі шматувати гнилу тушу карібу.

Ніїва потребував Мікі більше, ніж будь-коли. Його світ знову перевернувся з ніг на голову. Ворони добряче його поскубли. Усе тіло горіло. Боліли навіть подушечки на лапах, і Ніїві було тяжко наступати. Ведмедик півгодини ховався під кущем, зализував рани й принюхувався, сподіваючись знайти Мікі.

Потім він спустився схилом до струмка — своїм щоденним шляхом. Та все марно — друга ніде не було. Ніїва рикав

і скімлив, намагаючись унюхати запах песика. Він пробігся вздовж струмка і назад, а про тушу Агтіка тепер і не згадував.

Однак Мікі пропав.

Розділ 10

Мікі відійшов уже на чверть милі і чув каркання ворон, але повертатися не збирався, навіть якби мав підозру, що Нііва потребує допомоги. Песик змучився від голоду і тепер цікавився тільки їжею. Мікі налаштувався зловити будь-що їстівне, хай би яке велике. Однак йому довелося плентатися добру милю від схилу, щоб спіймати бодай рака. Він перегриз здобич разом із панциром. Пожива допомогла перебити неприємний присмак у роті.

Цього дня на Мікі чекала незабутня подія. Коли він лишився на самоті, спогади про господаря стали не такими туманними, як учора чи кілька днів тому. Минав ранок, і в його пам'яті виринали яскраві картини, які поволі вибудовували місток над прірвою між минулим і теперішнім, що виникла через дружбу з Ніівою. На якийсь час пригоди втратили принагідність. Разів зо п'ять Мікі поривався повернутися до Нііви. Однак голод підганяв. Песик знайшов ще двох раків. Далі струмок став глибшим, а вода — каламутнішою і спокійнішою. Мікі двічі ганявся за старими кролями, які легко від нього втекли. Одного разу йому майже пощастило впіймати молодого кролика. Кілька куріпок, голосно тріпочучи крилами, злетіли в повітря. Траплялися кукші й сойки, а також чимало білок. Навколо було багато м'яса, але вполювати нічого не вдавалося. Нарешті доля всміхнулася Мікі. Зазирнувши в гнилу колоду, він загнав у кут кролика, якому вже нікуди було тікати. У наступні кілька хвилин Мікі тішився першим за останні три дні поживним обідом.

Захопившись зажиттям їжі, Мікі не завважив появи товариства. Не почув, як наблизилася ілька Учак. Упродовж

кількох хвилин собачий ніс не вловлював запаху. Учак не мав звички когось тривожити. Своєю природою та інстинктами він був відважним і шляхетним мисливцем. Побачивши Мікі, він подумав, що то молодий вовк зі свіжою здобиччю, і не збирався вимагати, щоб із ним ділилися. Проте й тікати теж не хотів. Учак невдовзі пішов би своєю дорогою, аж тут Мікі нарешті внюхався, підняв голову й зустрівся поглядом із непроханим гостем.

Учак підійшов з другого боку колоди і стояв десь за шість футів від пса. Цей звір навіть для тих, хто знає про нього не більше за Мікі, аж ніяк не видається хижим. Він схожий на своїх родичів — ласку, норку і скунса. Учак був десь удвічі вищим і довшим за Мікі, а дві пари його коротеньких лап губилися на тілі, як у такси. Важив він десь вісім-десять фунтів, мав видовжену морду, майже непомітні вушка і загрозливі вуса. Хвіст Учака був пухнастим, а пильні маленькі очі пронизували будь-який об'єкт, на який спрямовувався погляд. Для Мікі несподіваний гість був загрозою й викликом. Окрім того, у разі бійки Учак, скидалося на те, мав стати легкою жертвою. Тому песик вищирився й загарчав.

Учак розцінив жест як прохання йти геть, і як справжній джентльмен, що поважає право інших на впольовану здобич, став вибачливо й обережно відступати. Для Мікі, який ще не засвоїв правил лісового етикету, це було щось неймовірне. Учак боявся його. Він утікав! Мікі тріумфально дзявкнув і кинувся на Учака. Зрештою песик просто хибно оцінив ситуацію. Та що з нього візьмеш, коли чимало дволапих звірів із більшим мозком нерідко припускаються схожих помилок. Тим часом Учак — тварина своєрідної вдачі — для свого зросту і ваги був найкращим бійцем в усій Північній Америці.

Мікі так і не зрозумів, що сталося наступної хвилини після атаки. Бійкою це не назвеш, радше — розправою чи екзекуцією над псом. Спершу в Мікі склалося враження, ніби його штурхає з десяток Учаків, а не один. А потім мозок відключився, та й очі відмовилися працювати. Такого прочухана

йому ще не доводилося, та й, певно, не доведеться діставати. На тілі з'явилися рани, синці й подряпини, противник душив його й завдавав неабияких ударів. Сутичка була такою несамо-витою, що, коли Учак пішов, песик і далі відбивався лапами від невидимої загрози, не усвідомлюючи, що бійка скінчилася. Розплющивши очі, Мікі зрозумів, що він сам-один..

Він проліз у гнилу колоду, де впіймав кролика, і пролежав там добрих півгодини, намагаючись збагнути, що сталося. Коли він нарешті виліз, сонце вже починало сідати. Песик кульгав, одне вухо було покусане, на тілі виднілися зализини від Учакових кігтів. Ломило кістки, боліла шия, а над оком вилізла гуля. Він тужливо озирнувся на шлях «додому» — до Ніїви. День добігав кінця, ліс огортали тіні. Мікі стало нестерпно самотньо — кортіло повернутися до друга. Однак у тому ж напрямку зник Учак — а з цим звіром Мікі зустрічатися більше не хотів.

Песик попрямував на південний схід, пройшов десь із чверть милі, коли сонце зникло за горизонтом. Посеред густих сутінок Мікі вийшов до переправи Велика Скеля між річками Бівер і Лун.

Стежкою цю переправу не назвеш. Мандрівники зрідка використовували її, повертаючись із півночі й перетягуючи речі від однієї річки до іншої. Всього кілька разів на рік вовки чули запах людини в цій місцині. Та саме тієї ночі запах був свіжим і виразним. Мікі різко зупинився — ніби побачив Учака ще раз. На якусь мить песик застиг, мов камінь: його переповнювали емоції. Усе забулося, важило тільки одне — він напав на слід людини — ОТЖЕ, СЛІД ЧЕЛОНЕРА, ГОСПОДАРЯ. Мікі пішов за слідом — спершу повільно, ніби побоюючись, що той втече. Стало зовсім темно, та песик усе одно прямував слідом. Зорі освітлювали шлях, а він ішов і йшов. Усе втратило значення — усе, крім собачого інстинкту мати дім і господаря.

Мікі дійшов майже до узбережжя річки Лун, де побачив багаття. Його розвів Макокі і білий чоловік.

Песик не побіг до них, не дзвякнув і не заскавчав. Суворі школа лісового життя багато чого його навчила. Мікі припав до землі, тихенько підкрався й зупинився так, щоб не потрапити в освітлену вогнищем зону. Пригледівшись, песик зрозумів, що Челонера серед людей немає. Однак обидва курили, так само як Челонер, та й голоси нагадували голос господаря. А ще знайоме багаття, підвішений над ним казанок, намет і пахощі свіжоприготованої їжі.

Повагавшись кілька хвилин, Мікі рушив було до вогнища. Аж раптом білий чоловік звівся на ноги, потягнувся (так само, як часто робив Челонер) і взяв палицю завгрубшки з чоловічу руку. Чоловік наблизився до Мікі, песик підповз іще ближче й підвівся, опинившись за п'ять футів від людини. Очі Мікі запалахкотіли у відблисках багаття, і людина завважила пса.

Чоловік миттю підняв палицю над головою, і та, немов гігантська рука, зі свистом полетіла просто в Мікі. Якби вона влучила в голову Мікі, песик був би вже мертвим. Грубший кінець палиці не зачепив його, а тонший завдав сильного удару в шию і плече. Мікі відкинуло в морок, і чоловікові здалося, що жертві кінець. Білий голосно покликав Макокі й повідомив, що вбив молодого вовка чи лиса, який зник у темряві.

Палиця відкинула Мікі під віття маленької сосни, де він зачаївся, намагаючись не видавати ні звуку й страждаючи від жахливого болю в плечі. У світлі вогнища він побачив чоловіка, який нахилився за палицею, і Макокі, який підбіг з ІН-ШОЮ палицею. Мікі як міг зіщулився в укритті. Він жахнувся і тепер усе збагнув. Ці люди не мали нічого спільного з Челонером. Вони полювали на Мікі, озброївшись палицями. Він знав, що таке палиці. Той чоловік практично зламав йому плече.

Пес лежав тихо-тихо, доки чоловіки його шукали. Індіанець навіть тицьнув палицею у віття сосни, де переховувався Мікі. Білий чоловік запевняв, що удар був влучним, а потім підійшов зовсім близько, майже впершись черевиком у ніс

Мікі. Тоді чоловік повернувся, щоб підкинути хмизу у вогонь для кращого освітлення. Серце Мікі завмерло. Чоловіки ще раз пройшли повз нього та зрештою повернулися до багаття.

Протягом години Мікі не ворухився. Багаття майже догоріло. Старий індіанець крі загорнувся в ковдру, а білий чоловік пішов у намет. Нарешті Мікі наважився виповзти з-під сосни. Через біль у плечі він рухався, спотикаючись на кожному кроці, але поквапився пройти зворотній шлях людським слідом, який кілька годин тому сповнив його надією. Відтепер запах людини не викликав у песика збудження й радості. Цей запах став загрозою, попередженням, чимось таким, від чого треба тікати. Він радше зустрівся б знову з Учаком або совами, ніж з білою людиною, озброєною палицею. Із совами можна битися, а от палиця мала над ним перевагу.

Ніч була тихою. Діставшись до гнилої колоди, яка допомогла вполювати кролика, Мікі заповз усередину і до самого ранку зализував рани. На світанку він виліз і доїв кролятину.

Песик глянув у бік північно-західної стежини, що вела до Ніїви. Тепер жодних вагань: йому потрібен Ніїва. Мікі хотів тицьнутись у носик друга, лизнути його мордочку — нехай і нестерпно смердючу. Хотів почути кумедне ведмеже рикання й буркотіння, хотів знову разом полювати, гратися, валятися на сонечку й спати. Ніїва був невід'ємною частиною світу Мікі.

Пес вирушив у путь.

Тим часом Ніїва, який досі човгав уздовж струмка, йшов слідами Мікі, сподіваючись відшукати друга.

На півдорозі до схилу, на маленькій залитій сонцем галявинці, вони зустрілися. Зустріч була досить стриманою. Друзі зупинилися і якийсь час розглядали один одного, ніби побоюючись помилитися. Ніїва рикнув. Мікі заметляв хвостом. Вони обнюхали один одного. Ніїва відповів тихим виском, а Мікі дзявкнув. Здавалося, вони кажуть один одному: «Привіт тобі, Мікі!» — «Здоров був, Ніїво!»

Нііва приліг відпочити на сонечку, а Мікі розтягнувся поруч. Який усе-таки дивовижний цей світ! То все розвалюється на очах, то знову стає на свої місця. Сьогодні у їхнє життя, без сумніву, повернулася гармонія. Вони знову стали друзями — і знову щасливими.

Розділ 11

У північному краї Ківатин прийшов час розправляти крила молодому поколінню — сонна середина літа. Спокій і забуття огортали ліси, долини й болота від Гудзонової затоки до Атабаски й від переправи Гайт-оф-Ленд до озера Грейт Барен — удень під яскравими сонячними променями, а вночі під зоряним небесним склепінням серпневого МУКУ-САВІНа. Час дорослішання й виховання лісових малят, час абсолютної влади мешканців лісу. Адже світ дикої природи, що простягався на тисячу миль зі сходу на захід і з півночі на південь, відпочивав від людського духу. Тисячі мисливців і траперів¹ зібралися з дружинами й дітьми в поселеннях компанії «Гадсон Бей», розпорошених серед безмежного царства створінь із гострими іклами й кігтями. Люди мали провести кілька теплих безтурботних тижнів, відсипаючись, пліткуючи й граючи напередодні чергової суворої й безжальної зими. Для людей настав МУКУ-САВІН — велика кількатижнева відпустка, протягом якої вони знову й знову влізали в борги й позичали гроші. У поселеннях, куди всі їхали, як на великий ярмарок, люди грали, займалися коханням, одружувались і запасалися жирком в очікуванні тривалого голоду й пітьми зимових днів.

Саме тому дикі лісові мешканці на якийсь час повністю заволоділи своїм світом. У лісових хащах не відчувався за-

¹ Трапери — капканники, які полювали на хутрових звірів у Північній Америці.

пах людини. На них не полювали, їхнім лапам не загрозували капкани, а в улюблених місцинах їх не спокушали отруєні приманки. Серед боліт та озер пернаті створіння клекотили й гелготали, не тривожачись про малечу, яка саме вчилася літати. Риси, яких не турбував загрозливий людський дух, гралися з дитинчатами. Лосиці спокійно вели лосенят хлюпатися в прохолодних озерах. Росомахи й куниці бешкетували на дахах покинутих хатин і халуп. Бобри й видри розважалися, плескаючись у каламутних загатах. Птахи співали. Посеред лісової благодаті Дика Природа виспівувала так, як, за задумом Вищої Сили, певно, мала б співати завжди. Народилося нове покоління лісових мешканців. Настав час молодняка: десятки й сотні тисяч дитинчат бавилися в перші ігри, засвоювали перші уроки, підростали й готувалися до загроз і випробувань прийдешньої зими — першої в їхньому житті. Милосердний Дух лісу добре подбав про них напередодні випробувань. Ліс ряснів смачною поживою. Достигла чорниця, ожина, горобина й темні ягідки ірги вільхोलистої; дерева й кущі ломилися від соковитих плодів. Літні дощі зробили травичку зеленою й ніжною. Не доводилося навіть викопувати поживні корінці — вони просто випиналися з-під землі. Поблизу боліт і озер для лісових мешканців було вдосталь харчів: їстівні скарби самі просилися в рот.

Ось у такому світі тішилися літом безмежно щасливі Нііва й Мікі. Серпневого пообіддя вони валялися на розігрітій сонцем скелі, з якої відкривався краєвид на прекрасну долину. Нііва, наївшись соковитих ягід, дрімав. Мікі примружив очі й милувався оповитою серпанком долиною. До нього долинали мелодійні переливи річки, яка долу звивалася між скелями й омивала кам'янисте дно, і ніжний гомін самої долини. Мікі подрімав із півгодинки, а тоді розплющив очі — де й подівся той сон. Цуцик окинув зором долину й глянув на Нііву — кремезне ліниве ведмежа могло спати аж до сутінків. Мікі завжди змушував друга рухатися. Песик сердито гавкнув до нього кілька разів і потягнув зубами за вухо. «Прокидайся! — хотів

сказати Мікі. — Як можна спати такого дня? Ходімо прогуляємося вздовж струмка, може, вполюємо щось смачненьке».

Пухкенький Ніїва підвівся, потягнувся, позіхнув і сонно роззирнувся довкруг. Мікі підскочив і нетерпляче вискнув — таким виском він завжди закликав приятеля рушати в путь. Ніїва погодився, і вони почали спускатися порослим травною схилом до рясної рівнини між двома гірськими кряжами. Друзям було майже по шість місяців. Вони так підрости, що вже не були ведмежам і цуцням, а обернулися на пса й ведмедя. Лапки Мікі набули більш зграбної форми; грудна клітка трохи обросла жиром; шия витягнулася і вже не здавалася замалою для великої голови й щелеп. Тіло песика розрослося вишир і вздовж — він став удвічі більшим за собак свого віку.

Ніїва теж витягнувся — став не таким круглим і більше не скидався на м'ячик. Однак його вигляд, на відміну від Мікі, ще підказував, що молоко матері він ссав зовсім нещодавно. Утім, ведмедик уже не був безоглядно доброзичливим, як у перші місяці життя. Кров Сумінітика брала гору, і він уже не шукав укриття в разі бійки — якщо, звісно, цього не вимагала ситуація. Як не дивно, він навіть любив битися, чого не скажеш про більшість ведмедів. Що й казати про відчайдушного Мікі — гідного сина Гели! Саме тому, попри «зелений» вік, обох вкривали шрами, якими міг би пишатися будь-який лісовий ветеран. Кігті ворон і сов, вовчі ікла й пазури ільки лишили пам'ятні відбитки на тілі молодих бійців, а в Мікі до того ж на боці красувалася залисина завдовжки вісім дюймів — на згадку про зустріч із ількою.

У кругленькій голівці Ніїви, що пережив стільки пригод, визрівало бажання заприятелювати з представником свого виду. Така нагода йому випадала двічі, та все псувало те, що інших ведмежат супроводжували матері. Тепер, коли Мікі тягнув його в мандри, Ніїва охоче йшов, маючи на думці ще дещо, крім попоїсти (досі його цікавила суто пожива). Звісно, Ніїва аж ніяк не втратив апетиту. Він міг з'їсти за день більше, ніж Мікі за три: здебільшого через те, що Мікі задовольнявся

двома-трьома прийомами їжі на день, а Ніїва надавав перевагу одній трапезі, яка тривала від світанку до сутінок. Дорогою він завжди щось під'їдав.

Достатньо було пройти чверть милі вздовж підніжжя кряжа, щоб опинитися в кам'янистому рівчаку, де протікав мілкий струмок, і поласувати найкращою дикою смородиною в долині річки Шаматава. Кетяги чорнильно-чорних ягід завбільшки з вишню, по вінця наповнених дивовижним соком (ніби от-от вибухнуть), були такими великими, що Ніїва міг набити однією повний рот. В усьому лісі не знайти було смачнішої за ці перестиглі чорні ягоди поживи. Рівчак, який ними ряснів, Ніїва вважав своєю власністю. Мікі теж навчився втамовувати голод смородиною. Тому маршрут пообідньої виправи пролягав саме через рівчак. Ягоди смакували навіть на повний шлунок. Та й до того ж рівчак забезпечував Мікі не тільки перекусом. Тут вешталось чимало молодих куріпок і кроликів — легких жертв із ніжним м'ясцем і п'янким ароматом — і скільки завгодно ховрахів і білок.

Нині, набивши роти першою порцією соковитої смородини, друзі почули звук небезпеки. Помилитися вони не могли: обидва одразу збагнули, що в кущах смородини за 20—30 ярдів щось зашурхотіло. Крадій зазіхав на ягідну скарбницю. Мікі миттю виширився, а Ніїва наморщив носика й погрозово загарчав. Друзі підкралися до куща, з якого долинув звук, й опинилися на невеличкій, пласкій, як стіл, галявині. Посеред неї розрослося кілька кущиків смородини — усього завширшки в ярд. Серед чагарників молодий чорний ведмідь — учетверо більший за Ніїву — присів на задні лапи, тримаючи плодовиті гілки передніми, й ласував чорними ягодами.

Тієї миті приголомшений і розгніваний Ніїва не врахував різниці у вазі. Стан у нього був приблизно такий, як у чоловіка, котрий повертається додому і виявляє, що все майно в руках іншої людини. Водночас ведмедикові випала нагода дати прочуханки представникові власного виду, про що він давно мріяв. Мікі, здається, зрозумів. За будь-яких інших

обставин, він би поліз у бійку і, перш ніж Ніїва зібрався з силами, вчепився б нахабному чужинцеві в горло. Та з якоїсь причини він заляк, і Ніїва першим кинувся на ворога, який зовсім не сподівався атаки.

Якби свідком нападу став старий кур'єр Макокі, він одразу ж вигадав би ім'я ласому на ягоди ведмедеві — Пітут-а-Вапіс-Кум, що перекладається як «збитий з ніг». Може, ведмідь отримав би зменшувальне прізвисько Піт. Річ у тім, що індіанці крі вірять у доречно підібрані імена, а ім'я Пітут-а-Вапіс-Кум, без сумніву, було дуже доречним і добре пасувало незнайомому ведмедеві.

Коли Ніїва навалився, ведмідь, заскочений із набитим смоудиною ротом, гепнувся на землю, як напхана торба. Чужинець виглядав так розгублено, що Мікі, який спостерігав із непереборною цікавістю, не стримав захопленого й схвального виску. Перш ніж Піт, у якого з рота стікав ягідний сік, збагнув, що трапилося, Ніїва схопив його за горло. Почалося найцікавіше.

Борюкання ведмедів, надто молодняку, своєрідне дійство. Їхні бійки нагадують бійки жінок, які тягають одна одну за волосся. У цій грі немає правил. Піт і Ніїва зчепилися й боролися задніми лапами. На всі боки летіли жмутки ведмежої шерсті. Піт, який повалився на спину (першокласна бойова позиція для ведмеда), міг скористатися перевагою, якби Ніїва не встиг хижо вчепитися йому в горло. Ніїва міцно схопив противника зубами й щосили лупцював гострими пазурами задніх лап. Побачивши жмутки вирваної шерсті, Мікі підійшов ближче: всередині у нього все грало. Піт пустив у хід одну задню лапу, потім другу, і Мікі заскреготав зубами. Бійці беззвучно — ані виску, ані буркоту — качалися по землі, а Ніїва не розчіпляв хватки на горлі супротивника.

Каміння, багнюка й шерсть розліталися навсібіч. Галька із шурхотом полетіла рівчаком униз. Навіть повітря тремтіло від бойового запалу. У Мікі, який напружено чекав розв'язки, виникли сумніви й тривога. Вісім волохатих лап

хижо дряпалися й билися, противники перекочувалися, крутилися й підминали один одного під себе, як скажені. Тому Мікі ніяк не міг визначити, хто перемагає — Ніїва чи Піт. Принаймні протягом кількох хвилин пес сумнівався.

Раптом він розпізнав рев Ніїви. Рев був слабеньким, та, без сумніву, вказував на те, що Ніїві боляче.

За кілька хвилин придушений важким тілом Піта Ніїва почав усвідомлювати, що переоцінив сили. Піт брав гору саме завдяки розмірам, адже бійцівськими навичками Ніїва, очевидно, переважав. Ніїва продовжував боротися, сподіваючись на сприятливий поворот, доки Піт, зайнявши кращу позицію, не почав роздирати противника на шмаття, завдаючи ударів з боків. За кілька хвилин він зняв би з Ніїви шкуру, якби Мікі не вирішив, що час втрутитися. Ніїва досі не скаржився, гідно приймаючи покарання за нерозважливий напад.

Ще мить — і Мікі схопив Піта за вухо. Схопив сильно й боляче. Сам старий Сумінітик заревів би від болю на місці Піта. Супротивник Ніїви загорлав. Він забув про все на світі й відчував лише біль і переляк — ЩОСЬ страшно впилося у вухо. Дикий рев розітнув повітря. Почувши несамовите горлання, Ніїва одразу збагнув, що не обійшлося без Мікі.

Ведмедик вивільнився з-під огрядного тіла чужинця — і саме вчасно. Рівчаком до них бігла Пітова матір — розлючена, як скажений бик. Ніїва дав драла, щойно ведмедиця на нього кинулася. Вона не влучила й повернулася до сина, який досі ревів. Мікі, тріумфально вгризаючись у вухо жертви, не завважив небезпеки. Він побачив ведмедицю лише тоді, як вона на нього навалилася. У поле зору пса потрапила довга лапа, схожа на велетенську дерев'яну колоду. Мікі ухилився від нападниці, і спрямована проти нього лапа важко опустилася на голову бідолашного Піта. Сильний удар збив ведмедя з лап, і він, як футбольний м'яч, скотився рівчаком на 20 ярдів вниз.

Подальшого розвитку подій Мікі чекати не став: прожогом кинувся геть із рівчака крізь смородинові кущі вслід за Нії-

вою. Друзі дременули з долини так швидко, що протягом 10 хвилин не встигали навіть озирнутися, а коли врешті-решт зробили це, рівчак був уже за милю від них. Вони присіли відсапуючись. Виснажений Ніїва важко дихав, висолопивши червоного язика. На ньому було безліч подряпин, деякі рани кровили, і скрізь звисали жмутки вирваної шерсті. У погляді, який він кинув на Мікі, вгадувалося сумне визнання поразки.

Розділ 12

Після сутички в рівчаку Мікі й Ніїва і не думали повертатися до Едемського саду, що ряснів смачними чорними ягодами. Мікі від кінчика хвоста до кінчика носа був шукачем пригод і, подібно до стародавніх кочівників, почувався щасливим лише в русі. На цей час дика кров цілковито заволоділа його тілом і душею, і тепер, швидше за все, натрапивши на табір людей, він обходив би це місце десятою дорогою, так само як Ніїва. Однак у житті тварин вибрики долі бувають не менш підступними, ніж у житті людей. Коли друзі попрямували на захід, до таємничих розлогих долин озер і річок, почав складатися ланцюг подій, які ознаменували, певно, найпохмурішу сторінку в житті Мікі, сина Гели.

Протягом шести благодатних, зігрітих сонцем тижнів кінця літа й початку осені (аж до середини вересня) шлях Мікі й Ніїви незмінно пролягав на захід. Вони йшли туди, де сідало сонце — у бік коліна річки Джексон, озера Тачвуд і Іодс та річки Клірвотер. У краї, що простягався на сотню миль, траплялося багато дивовиж. Природа майстерно попрацювала, перетворивши цю землю на справжнє дике царство. Друзі натрапляли на великі колонії бобрів у темних тихих місцинах і видр, які весело гралися. Лосів і карібу вони здибали так часто, що вже не боялися й не уникали цих тварин, а вільно походжали луками й узбережжями боліт, де ті харчувалися. Під час мандрів Мікі добре затямив: тварини з кігтями та

іклами створені для полювання на копитних і рогатих, бо в цих краях роїлися вовки. Разів з десять Мікі й Ніїва ласували рештками вовчої здобичі й ще частіше чули виття хижих зграй. Після зустрічі з Магігун Мікі вже не кортіло приєднатися до вовків, а навчений досвідом Ніїва не наполягав на тому, щоб лишатися біля м'яса. Для ведмедика починався період КВОСКА-ГАО — інстинктивного передчуття Великої Зміни.

До початку жовтня Мікі не завважував змін у приятеліві, аж доки Ніїва не став якимсь невгамовним. Дивна поведінка загострилася, коли прийшли холодні ночі й осінній подих у повітрі. Тепер Ніїва перебрав на себе лідерство в мандрах. Здавалося, він весь час шукає «щось», проте ані ніс, ані очі Мікі не вловлювали цього таємничого «щось». Ніїва більше не спав по кілька годин поспіль. До середини жовтня він узагалі майже перестав спати, присвячуючи ночі й дні невпинним блуканням. Він їв, їв і їв та повсякчас вдихав вітер, намагаючись відчути невловне «щось», яке мав знайти, за покликом Природи. Він безперестанку винюхував «щось» під вітроломами й камінням, а Мікі тим часом тримався неподалік — завжди напоготові, на випадок коли доведеться битися з тим, на що полює Ніїва. Здавалося, «щось» ніколи не знайдеться.

Невдовзі Ніїва, підкоряючись інстинкту пращурів, повернув на схід — назад до краю матері Нузак і батька Сумінітика. Мікі йшов за ним. Ночі ставали дедалі холоднішими. Зорі здавалися далекими, а місяць над лісом утратив криваво-червоне забарвлення. У зойках гагари з'явилися тужливі нотки ремствування й нарікання. Мешканці лісових халуп і тіпі щоранку вдихали морозне повітря, змащували капкани риб'ячим і бобровим жиром, шили мокасини, лагодили снігоступи й сани, бо зойки гагари підказували, що з Півночі підкрадається зима. Болота огорнула тиша. Жодних мукань лосиць до дитинчат, натомість під зоряним небом розносилися серед долини загрозливі звуки поєдинків

між дебелими самцями й чулися удари рогів, що сплітались у смертельних сутичках. Вовки вже не вили до нестями. Лапи всіх лісових мисливців ступали обережно й тихо. У лісі знову проливалася кров.

Настав листопад.

Напевно, Мікі ніколи не забуде той день, коли вперше побачив сніг. Спочатку йому здалося, ніби всі крилаті створіння світу скинули біле пір'я. Тоді пес відчув приємний, м'який і холодний килим під лапами. Його тіло загорілося новим вогнем, він відчув дикий запал — збудження, що охоплює вовка з приходом зими.

На Ніїву сніг подіяв зовсім інакше — навіть Мікі відчув, що приятель пригнічений, і тривожно чекав наслідків. Того дня, коли випав перший сніг, Мікі здивувала незбагненна поведінка Ніїви. Ведмедик заходився їсти таке, що раніше не вважав їжею. Завзято пережовував і ковтав м'які соснові голки, ласував сухою тістоподібною масою, що вкривала гнилі колоди. Та от нарешті Ніїва знайшов велику розколинку серед скель — те «щось», якого так довго шукав. Це була глибока, темна й тепла печера.

Природа — дивовижна. Вона дає летючим створінням зір, якого людині годі сподіватися, а наземним — інстинкти незбагненої для людей сили. Річ у тім, що Ніїва обрав для першої Сплячки саме ту печеру, де його народила ведмедичка Нузак.

Він знайшов своє ліжко — заглиблення в м'якому ґрунті, вкрите ковдрою з шерсті Нузак. Щоправда, материн запах вивітрився. Ніїва вмовстився в гніздечку, де народився, і тихенько рикнув наостанок до Мікі. Ведмедик ніби відчув ніжний дотик м'якої, але нездоланної сили, якій уже не міг опиратися, і сказав другові «На добраніч!»

Тієї ночі з Півночі прилетів шалений ППУ-КЕСТИН — перший зимовий буревій. А разом із ним вітер, що завивав, мов тисяча оскаженілих вовків. Дикий край непорушно застиг. Навіть у глибокому сховку до Мікі долинали стогони

й галабурда заметілі, яка жбурляла сніг об стіни печери. Пес притиснувся до Ніїви, радіючи, що знайшлося укриття.

Вранці Мікі підійшов до отвору печери й ошелешено зазмер. Його подиву не було меж: відучора світ змінився до невпізнаваності. Усе стало біле — сліпучо-біле до болю в очах. Сонце вже зійшло й кидало тисячі променистих блискавок яскравого світла, засліплюючи Мікі. Земля вбралася у всіяну діамантами сукню. Серед чагарників, каміння й дерев палахкотіли відблиски сонця, сонячні зайчики тремтіли на верхівках дерев, похилених під сніжним тягарем. Долина здавалася морем, серед якого чорною змією в'ється річка, яка поки що не замерзла. Мікі зроду не бачив такого дивовижного дня. Ще ніколи сонце не змушувало його серце вистрибувати з грудей, а кров закипати від дикого запалу. Мікі вискнув і побіг до Ніїви. Серед печерного мороку пролунав дзвінкий гавкіт. Мікі штурхонував приятеля носом. Той сонно буркнув, потягнувся, підвів голову й знову згорнувся калачиком. Пес спробував переконати ведмедика, що вже день і час вирушати, та все марно — Ніїва не реагував. Зрештою Мікі пішов до виходу, повсякчас озираючись у надії, що друг іде слідом. Розчарований песик вийшов на сніг. Протягом години він блукав неподалік від печери, намагаючись не віддалятися більше ніж на десять футів. Тричі повертався до Ніїви і знову кликав до денного світла. У глибині печери було темно, і Мікі намагався пояснити Ніїві, що той поводить себе безглуздо, плутаючи день із ніччю, адже сонце давно зійшло. Усі спроби виявилися безуспішними. Ніїва впав у Сплячку, відправившись до УСКЕ-ПОУ-А-М'Ю — ведмежої країни снів.

Роздратований Мікі ледве стримувався, щоб не вкусити Ніїву за вухо. Поступово в ньому наростало дивне відчуття. Інстинкт, що слугує тваринам за людський здоровий глузд, змусив стривожитися. Відчуття дискомфорту посилювалося. Мікі страждав, невгамовно блукаючи поблизу печери. Пес ще раз навідався до Ніїви і зрештою подався в долину один одинцем.

Він був голодним, однак у перший день після буревію шансів знайти щось їстівне було обмаль. Зайці-біляки надійно сховалися під вітроломами та в інших укриттях і зачайлися в теплі. Під час заметілі жодне лісове створіння не переміщалося, тому й слідів, за якими можна було б вистежити здобич, Мікі не бачив. Він прямував усе далі, час від часу провалюючись у м'який сніг аж по плечі, і вийшов до струмка. Водойма змінилася — такою Мікі її не бачив. Струмок взявся кригою, став темним і похмурим. Дзюркотлива пісня щедрого літа й золотої осені стихла. Новим голосом струмка стало монотонне булькання, у якому вчувалася загроза — буцімто ним заволодів темний злий дух. Той дух ніби застерігав Мікі, що часи змінилися і його батьківщиною керують нові закони і нова сила.

Пес обережно напився. Вода виявилася холодною, ба навіть крижаною. Мікі поволі усвідомлював, що в прекрасному новому світі бракує тепла і відсутній пульс життя. Він був сам-один. ОДИН-ОДНІСІНЬКИЙ! Все інше життя накрило снігом — здавалося, усе померло.

Мікі повернувся до Ніїви й пролежав біля нього весь день. Уночі він теж не висовував носа з печери. Лише підійшов до отвору помилуватися небесним склепінням, де сяяли зорі та, немов біле нічне сонце, плив місяць. Небесні світила й ті змінилися до невпізнаності — стали безмірно сумирними й холодними. Сяйво заливало тепер нову землю — нестерпно білу й мовчазну.

На світанку Мікі знову спробував розбудити Ніїву, що-правда, цього разу не так наполегливо. Кусати приятеля за вухо вже не хотілося. Щось трапилося, та наразі Мікі не міг у цьому розібратися. Відчував перемену, але не міг її досягнути. Його охопив дивний страх і погане передчуття.

Мікі знову спустився в долину полювати. Цієї місячної ночі кролики, вочевидь, бешкетували, тому на узліссі Мікі натрапив на безліч слідів — підказок про нічні маршрути. Врешті-решт песикові пощастило: цього ранку вполювати

сніданок було зовсім не складно. Він схопив здобич і поласував, тоді вполював ще одну, і ще одну. Мікі міг би продовжити, бо сніг підступно зраджував кроликів, й укриття обернулися на пастки. Мікі знову радів життю і почувався впевнено й бадьоро. Полювання ще ніколи не було таким успішним. Ніколи не траплялася йому така безцінна годівниця — навіть рівчак зі смородиною не порівняти з цією розкішшю. Пес набив шлунок донесхочу і повернувся до Ніїви, прихопивши одного з убитих кроликів. Мікі поклав здобич перед носом приятеля і дзявкнув. Та от дивина — Ніїва не зреагував, а тільки засопів і перевернувся.

Ближче до обіду Ніїва вперше звівся на лапи, потягнувся і понюхав мертвого кролика. Однак їсти не став. Ошелешений Мікі спостерігав, як ведмедик покрутився у гніздечку й заснув.

Наступного дня Ніїва знову підвівся десь у той самий час. Цього разу пройшовся аж до виходу з печери й набив рот снігом, проте кролика не торкнувся. Природа підказувала, що не слід нічого змішувати з сосновими гілками та корою, якими він набив шлунок перед сплячкою. Потім ведмедик знову заснув — і цього разу надовго.

День за днем Мікі почувався дедалі самотнішим, а зима ставала чимраз суворішою. Песик полював на самоті. До кінця листопада він щонаочі повертався в печеру і спав поруч із Ніївою. Здавалося, ведмідь помер, от тільки тіло лишалося теплим, дихання рівним, і час від часу він зітхав або буркав. Для Мікі, якого охопила непереборна туга, цього було замало. Йому нестерпно кортіло мати товариство, приятеля в мандрах. Він любив Ніїву, і в перші тижні довгої зими віддано повертався до приятеля й приносив м'ясо. Песик невимовно страждав — це було гірше за смерть Ніїви. Адже пес розумів, що ведмедик живий, і не міг збагнути, що відбувається. Смерть він би зрозумів і пішов би геть від НЕЇ назавжди.

Однієї ночі полювання завело Мікі далеко від печери, і він заночував під вітроломом. Таке трапилося вперше. Відтоді йому стало ще важче опиратися ПОКЛИКУ. Пес не спав

у печері ще однієї ночі, і ще однієї. Зрештою настав час (що мусив настати так само неминуче, як з'являються і зникають зорі й місяць на небі), коли, попри надії й перестрахи, щось підказало Мікі, що Нііва з ним більше не мандруватиме. Пес усвідомив, що не повернуться ті прекрасні дні, коли вони пліч-о-пліч зустрічали всі біди й радості життя в колись ніжному, зеленому й зігрітому золотим сонцем світі. Тепер це був білий, непорушний світ у полоні смерті.

Нііва не знав, коли Мікі полишив печеру востаннє і більше не повернувся. Можливо, крізь сон Милосердний Дух нашіптував йому, що Мікі йде назавжди, бо протягом кількох днів після того, як друг пішов, у сонному царстві ведмедика оселилися неспокій і тривога.

«Заспокойся, тихше, спи! — певно шепотів Дух Нііви. — Зима довга. Річки темні й холодні, озера вкрилися кригою, водоспади замерзли й стали моторошними білими велетнями. Спи! Мікі мусить іти власним шляхом, так само як річкові води мусять прямувати до моря. Адже він Собака, а ти Ведмідь. СПИ!»

Розділ 13

Давно не знала Північна земля такої бурі, яка вирувала після першого снігу. Добре, що сніг загнав Нііву в печеру на зимову сплячку. Буревій налетів того року наприкінці листопада й закарбувався в пам'яті людей як КУСКЕТА ПППУН (Чорний Рік) — час несподіваних холодів, голоду і смерті.

Заметіль накрила ліс через тиждень після того, як Мікі полишив печеру, де міцно спав приятель. Напередодні ліс ніжився під білою ковдрою снігу, сонце яскраво світило щодня, а на нічному небі місяць і зорі палахкотіли, як золоте марево. Вітер дув із заходу. Кроликів було багато — серед чагарників і болотистих місцин можна було знайти безліч снігових доріжок. Не бракувало карібу й лосів, а звуки вовків, що вийшли

на полювання, наче музика, тішили численних траперів — мешканців лісових халуп і тіпі.

Біда прийшла несподівано. Ніщо не провіщало бурі. На світанку небо було ясным, зійшло яскраве сонце. Раптом темрява вмить огорнула ліс, і зайняті капканами мисливці ошелешено перервали роботу. Сутінки супроводжувалися дивними стогонами, що нагадували барабанний бій. Такими були провісники неминучої катастрофи. ГРІМ застерігав, щоправда, запізно. Перш ніж люди встигли добігти до безпечних місць чи облаштувати укриття, їх накрила Велика Буря. Упродовж трьох днів і трьох ночей північна гостя шаленіла в лісі, як скажений бик. На відкритій місцевості жодна жива істота не могла втриматися на ногах або лапах. Від буревію повалилося багато дерев, земля вкрилася густим шаром снігу. Усі тварини закопалися якомога глибше або... загинули. Тверді, наче кулі, грудки снігу, якими буря завзято жбурлялася, утворили величезні кучугури. До того ж негода принесла нестерпучий холод.

На третій день заметілі в долині між річкою Шаматава і коліном річки Джексон температура повітря впала до 60-ти градусів нижче нуля. Лише четвертого дня мешканці лісу почали рухатися. Лосі й карібу вилізли з-під товстого снігового покривала, що захистив їх від негоди; менші тваринки видряпувалися з-під глибоких кучугур і насипів; половина кроликів і птахів загинула. Та найбільших втрат буря завдала людям. Багатьом мисливцям, яких буревій заскочив зненацька, вдалося вижити, бо вони вчасно дісталися до тіпі й халуп. Однак чимало з них не повернулися додому — за моторошні три дні КУСКЕТА ПШПУН буря забрала життя п'яти сотень осіб, що мешкали між Гудзоною затокою й Атабаскою.

Велика Буря заскочила Мікі на пустирищі біля коліна річки Джексон, і він інстинктивно поквапився вглиб лісу. Песик сховався під вітроломом із повалених стовбурів та іншого ломаччя і протягом трьох днів не ворушився. Потрапивши в епіцентр бурі, Мікі відчув непереборне бажання поверну-

тися в Ніївину печеру й скрутитися калачиком біля приятеля, хоч той і лежить, як мертвий. У голові пса пропливали яскраві картинки дивної ведмежо-собачої дружби, спільні літні мандрівки, радості й випробування днів і місяців, протягом яких вони разом, як брати, долали перешкоди й набивали шлунки ласощами. Спогади були такими яскравими, немов усе сталося вчора. Зіщулившись у темному сховку під вітроломом, укритим товстим шаром снігу, Мікі бачив солодкі сни.

Песик бачив Челонера — свого господаря тих безтурботних днів, коли Мікі був щасливим цуценям; бачив, як господар приніс осиротілого Ніїву; бачив пригоди, які потім трапилися з ведмедиком і песиком; бачив, як утратив господаря; бачив дивовижні й захопливі мандри їхньої з Ніївою парочки, яка опинилася сам-на-сам з дикою природою. Наснилася Мікі й незбагненна печерна зупинка Ніїви. Вчинок друга ніяк не вкладався в голову. Пес не міг заснути і, прислухаючись до стогонів буревію, обмірковував, чому ж Ніїва більше не полює разом із ним, а згорнувшись клубочком, спить у печері непробудним сном. Протягом нестерпно довгих трьох днів і ночей негоди самотність мучила Мікі набагато більше, ніж голод. Вилізши з-під укриття на ранок четвертого дня, він виглядав жахливо: ребра просвічували крізь шкуру, а очі розчервонілися. Перший погляд песик спрямував на південний схід і заскавучав.

Того дня він подолав 20 миль, чалапаючи снігом назад до кряжа, де лишився Ніїва. Після бурі сонце в небі скидалося на вогнище. Осяяна променями лісова білизна засліплювала Мікі, і його очі почервоніли ще більше. Однак наприкінці шляху холодне саяво палахкотіло вже тільки на заході, і коли Мікі дійшов до кряжа, у глибині якого Ніїва знайшов печеру, на лісове верхів'ття спускалися сутінки. Кряжем це місце тепер складно було назвати. Вітер наніс снігу, утворивши химерні моторошні громаддя. Скелі, пагорби й чагарники не розпізнавалися. На місці входу в печеру височіла кучугура заввишки десять футів. Безжальні снігові замети позбавили

змерзлого, голодного і страшенно худого Мікі, який кілька днів голодував, останньої надії — надії на дружнє тепло. Змучений песик розвернувся й почимчикував власними слідами назад. У нього не лишилося нічого, крім уже обжитого вітролому. Пес якось змінився — він уже не був веселим другом і братом ведмедя Ніїви. Лапи боліли й кровили від подряпин, але він не спинявся. На небі з'явилися зорі, і примарну білу ніч освітило бліде сяйво. Мікі було зимно — нестерпно зимно. Деревя потріскували: навкруги повсякчас лунали подібні до пострілів звуки — стовбури стріляли від морозу. Температура повітря сягала 30-ти градусів нижче нуля, і ставало дедалі холодніше. Мікі стійко прямував уперед, думаючи лише про рятівний вітролом. Ще ніколи не доводилося йому так тяжко випробовувати власну силу й витривалість. Навіть старші за нього пси знесилено впали б посеред дороги, знайшли б укриття поближче або принаймні перепочили б. Одначе Мікі був істинним сином Гели — велетенського гончака з гір Маккензі, тому мусив дійти або вмерти.

Аж ось на його шляху трапилося дивовижне місце. Він подолав 20 миль у пошуках печери, а тоді ще 15, ба навіть 20, дорогою назад до вітролому, і раптом під лапами обвалився сніг. Мікі з'їхав униз. Оговтавшись, песик звівся на обморожені лапи й роззирнувся. Він опинився в укритті, облаштованому з соснових гілок у формі вігвама. У ніздрі вдарив стійкий ЗАПАХ М'ЯСА. Мікі понюхав землю, і знайшов м'ясну поживу, що лежала за фут від нього. Це був шмат замороженої туші карібу, настромлений на палицю. Не розмірковуючи, звідки їжа, Мікі жадібно на неї накинувся. Дивну появу шматка м'яса посеред замерзлого лісу міг пояснити Жак Ле Бо, який мешкав за вісім-десять миль на схід від цієї місцини. Мікі скотився в один із Жакових капканів і поїдав приманку.

М'яса було небагато, проте достатньо, щоб у жилах Мікі знову закипіло життя. Собачий ніс запрацював. Мікі почав винюхувати далі й рити сніг. Невдовзі він напоровся зубами на щось тверде й холодне — капкан для ільки. Мікі витягнув

металеве приладдя з-під снігу, а разом із ним кролика. Сніг зігрів кролятину, яка пролежала кілька днів, і не дав їй повністю задубіти від морозу. Мікі не заспокоївся, доки не з'їв знахідку до останньої кісточки — схрумав навіть голову. Ситий пес подався до вітролому й проспав у теплому сховку до ранку.

Того дня Жак Ле Бо, якого індіанці називали Мучет-та-ао (Людина з Лихим Серцем), перевіряв капкани. Йому довелося відбудувати приховані снігом «хатки» й оновити приманки.

По обіді Мікі вийшов на полювання і напав на слід Ле Бо на замерзлому болоті за кілька миль від вітролому. Інстинктивної туги за господарем він позбувся, тому підозріло обнюхував сліди снігоступів трапера. Шерсть на спині настовбурчилась, коли він сторожко потягнув носом повітря і вслухався. Мікі обережно йшов слідами людини й за сотню ярдів натрапив на один із облаштованих Ле Бо КЕКЕ-КІВ — тобто капканів-хатинок. На кілку було настромлене м'ясо. Мікі потягнувся за їжею, та раптом під передньою лапою щось загрозливо клацнуло, й зі сталевих щелеп капкана в морду псові полетіли тріски й сніг. Він загарчав і вичікувально завмер, втупившись поглядом у капкан. Потім Мікі обережно потягнувся мордою до м'яса, не рухаючи лапами. Таким чином, він довідався про приховану загрозу сталевих щелеп, а інстинкт підказав, як її уникнути.

Він ще трохи пройшов слідом Ле Бо. Ніс його вчув нову небезпеку, але Мікі не звернув зі шляху. Песикові несла було опиратися поклику, що тягнув уперед. Він дійшов до другого капкана, і цього разу поласував приманкою, не зачепивши металевого механізму, захищеного під нею. Пес вищирившись попрямував далі — він був готовий зустріти дволапого звіра будь-якої миті. Щоправда, зійти зі шляху не квапився і зрештою вицупив м'ясо з третього, четвертого і п'ятого капканів.

Увечері він подався на захід і швидко пройшов п'ять миль від болота до вітролому.

За півгодини Ле Бо прийшов перевірити капкани і побачив перший порожній КЕКЕК та сліди на снігу.

— TONNERRE!¹ Вовк! — вигукнув він. — Краде серед білого дня!

Раптом очі полізли йому на лоба, він опустився в сніг на коліна і придивився до слідів.

— NON! — видихнув він. — Це пес! Дика собака! Чортеня грабує мої капкани!

Жак лаючись звівся на ноги, дістав із кишені пальта бляшану коробочку й витягнув кругленький шмат сала. У салі він сховав капсулу зі стрихніном. Це була отруйна приманка для вовків і лисиць.

Ле Бо злісно захихотів, прилаштовуючи смертельний шматочок на капкани.

— Здичавілий пес, хай йому грець, — пробурмотів він. — От я його провчу. Завтра тварюка буде мертвою.

На кожному з п'яти пограбованих Мікі капканів Ле Бо прикріпив капсулу зі стрихніном, загорнену в манливий шматочок сала.

Розділ 14

Наступного ранку Мікі знову пішов на мисливську стежку Жака Ле Бо. Легка здобич насправді його не спокушала. Полювання приносило більше втіхи. Мікі повертався через те, що запах дволапого звіра притягував, як магніт. У тих місцях, де запах був особливо стійким, йому хотілося влягтися й чекати. Однак туга за людиною супроводжувалася страхом і дедалі більшою обережністю. Мікі не зачепив першого КЕКЕКА, та й другого теж. Приманку на третьому капкані Ле Бо лаштував довше, ніж на інших, тому шматочок сала пропахся його руками. Лисиця, внюхавши таке, швид-

¹ Чорт забирай! (фр.)

ко дременула б, а от Мікі стягнув приманку з кілка і поклав на сніг між передніми лапами. Роззирнувся й прислухався. За хвилину він лизнув сало язиком. Відчуваючи запах рук Ле Бо, Мікі не хотів з'їдати сало відразу, як м'ясо карібу. Він підозріло взяв приманку в зуби і потримав у роті. Сало було солодким, і песик уже збирався ковтнути, але раптом відчув ще якийсь, неприємний присмак і швидко виплюнув рештки підступних ласощів на сніг. На язичі і в горлі лишився ядучий післясмак отрути. Стрихнін проникав у тіло пса, тому Мікі набив рот снігом і проковтнув, аби позбутися печії, що підповзала до нутрощів.

Якби він поласував салом так само, як іншими приманками, уже за чверть години був би мертвий, і Ле Бо не довелося б довго шукати тіла жертви. Мікі стало зле за 15 хвилин. Погане передчуття спонукало полишити мисливську стежку й поквапитися до вітролому. Однак Мікі зробив кілька кроків, і лапи підкосилися. Бідолаха повалився на сніг. Він затремтів — тремтіння охопило кожнісінький мускул. Зуби клацали, зіниці розширилися, та й до всього Мікі не міг поворухнутися. Потилицю ніби стиснула рука душителя, з'явилася незнайоме відчуття заціпеніння, і песик почав задихатися. Заціпеніння хвилею покотилося всім тілом. Мускули, які щойно тремтіли й здригалися, непорушно залякли. Отрута вразила мозок, і голова песика відкинулася назад так, що він втупився поглядом у небо, проте жодний звук не вирвався з його горла. На якусь мить Мікі опинився на межі смерті.

Проте біда відступила. Здавалося, невідома сила послабила зашморг, який щойно стискав шию. Заціпеніння минулося, натомість на песика напали дрижаки. Ще мить — і він почав звиватися в скажених корчах на снігу. Напад швидко скінчився, і Мікі, відсапуючись, оговтувався. З його пащі на сніг цівками стікала слина. Та пусте! Найголовніше — він був живий, адже кілька хвилин тому життя висіло на волосині. Мікі спромігся звестися на лапи і почвалав до укриття під вітроломом.

Відтепер Жак Ле Бо може лишити хоч мільйон отруйних капсул на шляху песика — Мікі нізащо їх не торкнеться. Більше ніколи не крастиме він м'яса з капканів.

Через два дні Ле Бо обстежив сліди на снігу у місці, де Мікі боровся зі смертю, і почервонів від люті й розчарування. Він пішов слідами пса, й опівдні дістався вітролому. Жак опустився на коліна біля отвору, до якого вели сліди, зазирнув у темний сховок, але нічого не побачив. А от Мікі, який заляк у глибині укриття, побачив гостя. Пес сторожко розглядав людину — схожу на бородатого монстра, який колись мало не вбив Мікі палицею. Мікі теж був розчарований, бо запах людини завжди навіював думки про втраченого господаря Челонера, якого ніде не було.

Ле Бо почув погрозливе гарчання й радісно звівся на ноги. Він не міг залізти під вітролом, щоб витягти дикого пса, та й виманити звіра навряд чи вдалося б. У трапера виникла інша ідея — викурити пса вогнем!

У закутку фортеці Мікі почув, як під чоботами Ле Бо зарипів сніг. За кілька хвилин дволапий звір знову зазирнув до лігва.

— ВÊТЕ, ВÊТЕ!¹ — покликав він насмішкувато, і Мікі знову загарчав.

Жак задоволено потер руки. Вітролом сягав не більше 30—40 футів у діаметрі, а навколо не було густих заростей і чагарників. Дикому псові не втекти від рушниці.

Ле Бо ще раз обійшов повалені дерева довкруг. Із трьох боків вітролом був укритий товстим шаром снігу, утрамбована ділянка виднілася лише з боку протоптаного псом входу.

Розрахувавши напрямок вітру, Ле Бо розвів біля вітролому ІСКУ, тобто багаття, з бересту й сухого гілля. Старі колоди й ломаччя миттево загорілися, як у грубці, і за кілька хвилин полум'я потріскувало й шаленіло, а Мікі дивувався — що відбувається. Спершу вогонь не діставав до нього.

¹ Звіре, звіре! (*фр.*)

Ле Бо тим часом чекав наготові: скинув рукавиці й стискав рушницю, не відриваючи погляду від місця, звідки мав вискочити дикий пес.

Аж ось ядучий дим ударив Мікі в ніздрі, біла хмарка заповзла крізь віття й підкрадалася до нього, як мара. Дим зміївся й просочувався у сховок між двома колодами за ярд від Мікі. Дивні звуки наближалися і ставали дедалі загрозливішими. Тепер уже Мікі побачив між переплетеними гілками спалахи жовтого полум'я, які поглинали смолисту деревину. За дві секунди язика полум'я шугнуло на 20 футів у повітря, і Жак Ле Бо приготувався стріляти.

Попри вогняну небезпеку, нажаханий Мікі не забув про Ле Бо. Інстинкт наділив його лисячою кмітливістю — і він миттю оцінив ситуацію. Нового ворога створив дволапий звір і нині чигає біля виходу зі сховку. Тому Мікі, ніби хитрий лис, зробив те, чого не сподівався Ле Бо: чимдуж подряпався крізь сплутане віття, а, долізнивши до снігової стіни, що покривала вітролом, заходився копати так швидко, як міг би тільки лис. Мікі зубами прогриз півдюймову обледенілу кірку, і за мить уже був на волі — тепер від Ле Бо його відокремлювало сказане полум'я.

Вітролом уже палав зусібч, і Ле Бо наблизився на десять кроків подивитися, що діється за ломаччям. За сотню ярдів він угледів Мікі, який тікав у лісові хащі.

Підстрелити пса — раз плюнути, подумав Ле Бо. Він міг закластися, що з такої відстані неможливо не влучити. Трапер не квапився. Один постріл — і псові кінець. Він звів рушницю, та раптом очі застелила хмара диму, яку вітер різко здійняв у повітря. Куля просвистіла за три дюйми над головою Мікі. Її пронизливий рик був новим звуком для Мікі, але він упізнав громовий гуркіт рушниці і добре пам'ятав, на що здатна ця зброя.

Ле Бо продовжував стріляти крізь рятівну для Мікі хмару диму, але бачив лише сіру смужку, яка летіла вглиб лісу. Він вистрілив ще тричі. Мікі тим часом войовничо гарчав і біг

до безпечних заростей сосон і ялиць. Остання куля Ле Бо прошила сніг позаду Мікі, і нарешті песик зник у хащах.

Смертельно небезпечний напад дволапого звіра не спонукав Мікі тікати з Джексонівського краю. Він навпаки ще більше прив'язався до цих місць. Тепер він мав про що поміркувати, окрім Ніїви й самотності. Подібно до лиса, що сторожко повертається до пастки, в яку мало не попався, Мікі відчував непереборний потяг до мисливської стежки Ле Бо. Досі запах людини мав для нього розпливчате значення, а тепер сигналізував про реальну конкретну небезпеку. Мікі не заперечував. Він набув досвіду й порозумнішав. Тепер капкани, про загрозу яких він раніше лише здогадувався, таїли смерть.

Утікши від охопленого вогнем вітролому, Мікі поблукав лісом і дійшов до болота, де знайшов сліди снігоступів Ле Бо. Пес заховався в густому чагарнику. Звідти він уважно спостерігав за трапером, який за півгодини йшов цією дорогою додому.

Відтоді Мікі, як похмурий сірий привид, блукав навколо капканів Ле Бо. Він ступав беззвучно й обережно, пам'ятаючи про небезпеку. Песик видивляв за Жаком Ле Бо, йшов його слідами, як невловимий вовкулака — перевертень Чорного Лісу. Ле Бо двічі за тиждень завважив тінь пса і тричі чув гавкіт. Трапер двічі намагався вистежити Мікі за слідами, однак щоразу, виснажений і розчарований, повертався ні з чим, адже пес ніколи не втрачав пильності. Мікі більше не ласував м'ясом із капканів. Навіть коли Ле Бо хотів спокусити його цілою тушею кролика, не торкнувся приманки. Пес більше не чіпав заледенілих кроликів, які потрапили в пастки. Із капканів Ле Бо Мікі крав тільки жертв, які були ще живими — насамперед птахів, білок і великих зайців-біляків. Після того, як норка якимось кинулася на нього й роздерла носа, Мікі загриз багато цих звірят, безнадійно знищивши їхнє гарне хутро. Він знайшов собі інший вітролом, проте навчений досвідом тепер ніколи не йшов до сховку прямою дорогою — він інстинктивно заплутував сліди.

Удень і вночі людина-звір Ле Бо будував підступні плани проти пса. Лишав отруйні приманки; убив голуба і заховав стрихнін у його туші; будував пастки зі старих колод і лишав поруч приманки з м'яса, провареного в жири. Ле Бо облаштував засідку з соснових і кедрових гілок, де чекав на пса з рушницею багато годин. Одначе Мікі завжди виходив переможцем.

Якось увечері Мікі знайшов велику ільку в одному з капканів. Він не забув давнішньої сутички з Учаком і прочухана, якого дістав. Проте, зустрівши Учака Другого, він і в гадці не мав мститися. Зазвичай Мікі ховався під вітроломом із настанням сутінок, та цього пообіддя продовжив блукати, бо потерпав від лютої й нестерпної самотності. Дух дружби Кускаетум напосідав на нього: усім нутром Мікі прагнув знайти товариша з плоті і крові. Це бажання гризло зсередины, і пес навіть забував про голод і полювання. У його душі утворилася глибока порожнеча.

У такому гуморі Мікі й натрапив на Учака. Можливо, навіть на того самого Учака, що пошматував песика кілька місяців тому. Коли так, колишній супротивник значно підріс і змінився — зрештою так само як Мікі. Учак був гарною твариною з довгим шовковистим і блискучим хутром. Він не пручався, а просто терпляче чекав, як Мікі вирішить його долю. Песику новий знайомий видався теплим, м'яким і затишним. Він згадав про Ніїву і сто з гаком ночей, що вони провели разом. Мікі поглянув на Учака як на приятеля, тихенько заскавучав і наблизився. Мікі вирішив подружитися. Навіть із колишнім ворогом Учаком можна мирно валятися поруч і ділити маленькі радості. Порожнеча в серці Мікі завдавала великого болю.

Учак нагадував хутрянний м'ячик. Він не зреагував, не поворушився, а лише напружився. Звір у пастці спостерігав, як Мікі по-пластунськи підповзав дедалі ближче. Песик ніби знову став грайливим цуценям. Він аж тремтів з радості, виляв хвостом і дзявкав, мовляв: «Забудьмо колишні

непорозуміння, Учаку. Давай дружити. Я тобі покажу чудовий вітролом і можу вполювати для тебе кролика».

Учак усе одно не ворушився й не видавав ані звуку. Мікі підповз так близько, що міг дотягнутися до приятеля передніми лапами. Песик шалено закрутив хвостом. «Я тебе витягну з цієї пастки, — здається, казав він. — Її облаштував дволапий звір, а я його ненавиджу».

Раптом Учак із блискавичною швидкістю — Мікі не встиг й оком кліпнути — вистрибнув з капкана, наскільки дозволяв ланцюг, і кинувся на пса. Зубами й гострими, як лезо, кігтями він дряпав Мікі морду. Попри безцеремонність, войовничий запал ще не охопив Мікі, і песик був готовий відступити, якби Учак не вгризся йому в плече. Мікі загарчав і спробував вивільнитися, проте Учак не послабив хватки. Тоді Мікі клацнув зубами десь на потилиці ільки. За мить Учак був мертвий.

Мікі подався геть, однак щасливим переможцем не почувався. Він розправився з жертвою, та вбивство не принесло радості. Чотирилапого пса накрила туга, що звела з розуму не одного дволапого звіра. Навколо був величезний світ — проте для нього порожній. Мікі був ізгоем, знемагав від самотності, потребував друга, а натомість усе живе боялося його або ненавиділо. Він був вигнанцем, нікому не потрібним звіром без друзів і домівки. Звісно, Мікі аж так не аналізував своїх нещастя, проте туга чорною хмарою лягала йому на серце.

Він не повернувся до вітролому. Натомість зупинився посеред долини, присів на задні лапи і вслухався в ніч. На небі одна за одною вигулькували зорі. Місяць зійшов цього вечора рано, освітивши ліс ніжним сяйвом. Мікі тужливо завив на великий червоний диск, що видавався сповненим життя. Трохи поблукав і вийшов до великого пустирища, де ніч була схожа на ясний день — пес добре бачив свою тінь, яка рухалася за ним, та й безліч інших тіней навкруги. Раптом нічний вітер приніс добре знайомий звук.

Звук долинув іздалеку і спершу був шепотом — відлунням дивних голосів, що летіли на крилах вітру. Певно, із сотню разів Мікі чув виття вовків. Після давнішньої зустрічі з вовчицею Магігун, що лишила болючу рану на плечі, Мікі уникав шляхів, де вчувалося виття. Він навчив себе ненавидіти ці звуки. Одначе позбутися запалу, що викликав поклик крові, йому не вдалося. Цієї ночі виття притлумило і страхи, і ненависть. Десь неподалік було ТОВАРИСТВО. Там, звідки лунало виття, дико мчала згряя. Пари й трійки вовків були один одному ДРУЗЯМИ. Мікі затремтів усім тілом. Зустрічне виття вирвалося з його горла й перейшло у скавучання. Протягом наступної години віднесені вітром вовчі голоси стихли. Виючи на місяць, згряя подалася на захід, і тепер була досить далеко. Вовки пробігли неподалік від хатини метиса П'єро.

У П'єро гостював білий чоловік, який прямував до Форт-О'Год. Гість помітив, як П'єро перехрестився й забурмотів під ніс.

— Це скажена згряя, — пояснив господар. — Відтоді, як на небі зійшов молодик, пане, вовки стали КЕСКВАО (божевільними). У них вселився диявол.

П'єро прочинив двері хатини, щоб краще чути скажене виття хижаків, а коли обернувся, зачинивши за собою двері, вигляд мав переляканий.

— Час від часу в розпал зими вовки стають КЕСКВАО, — сказав він тремтячим голосом. — Три дні тому їх було 20, пане. Я бачив їх на власні очі й порахував сліди на снігу. А потім їх роздерли на шматки сильніші хижакі зграї. Чуєте, як вони скаженіють? Ви знаєте чому, пане? Поясніть мені, чому іноді в розпал зими вовки божеволіють. Адже нині їм не може бути зле від спеки чи зіпсованого м'яса. Еге ж? Запевеняю вас: це вовкулаки. Їхніми душами заволоділи злі духи, які не полишать їх, допоки не доконають. Знаєте, пане, вовки, які скаженіють у часи високих снігів, завжди гинуть. Отака дивина. ГИНУТЬ, та й по всьому!

Скажені вовки з долини річки Джексон повернули на схід від хатини П'єро й подалися до великого болота, поблизу якого на деревах лишилися хрестоподібні зарубки від сокири Жака Ле Бо. 14 осяяних місяцем вовків мчали невідь куди. Досі люди не з'ясували, що зводить із глузду вовчу зграю посеред зими. Можливо, усе починається з одного «зараженого» вовка, як-от у псів: варто одному їздовому покусати й поторсати запряжених поруч товаришів, як настрій передається всій шворі і тварини стають лютими й некерованими. Розважливий погонич такого собаку пристрелить або прожене.

Вовки, які прямували в бік мисливської стежки Ле Бо, були червоноокими й худими. На них були численні подряпини, а з пащек стікала кривава піна. Вони мчали зовсім не так, як голодні вовки на полювання. Ці вовки полохливо підібгали хвости й справляли моторошне враження. Навкруги лунав не войновничий мисливський гук, а хижий, зловісний вереск збіговиська, якому, вочевидь, бракувало вожака. Виття віддалялося від хатини П'єро, і метис уже майже не чув скажених висків, коли один із виснажених сірих bestій штурхонував іншого. Той миттю, немов оскаженілий пес в упряжі, накинувся на собі подібного і вгризся в його плоть. Якби свідком сутички став П'єро, він би знав, як скінчилося життя чотирьох вовків, тіла яких він пізніше знайшов.

Двобій вовків почався за лічені секунди. Решта 12 вовків розвернулися й оточили бійців сторожко й без жодного звуку. Вони стояли колом — точнісінько, як роззяви, охочі подивитися на чийсь бійку. Вовки, із пащ яких стікала слина, чекали, клацали зубами й притлумлювали тихе вдоволене скавчання. Аж ось кінець: один із бійців гепнувся на спину. Він був мертвий. Дванадцять вовків кинулися на нього і, так само як ті навіжені, про яких розповідав П'єро, роздерли товариша на шматки й поласували його плоттю. Отож, лишилося тринадцять вовків, і вони попрямували далі — у бік капканів Ле Бо.

Після години тиші Мікі знову почув виття. Він вийшов з лісових хащів. Перетнув пустирище й опинився в долині,

перемежованій крутими схилами кряжа. Уздовж протікала велика річка. Тут було не так похмуро, і самотність мучила Мікі менше, ніж у темних лісових хащах.

Посеред долини пес почув вовчі голоси.

Цієї ночі йому не хотілося від них тікати. Під зоряним небом він вичікувально завмер на верхівці скелі, яка була такою вузькою, що на ній ледве вмістився б ще один звір. Навколо зусібіч простягалася долина, залита білим місячним сяйвом. Ще ніколи не відчував Мікі такого нестримного бажання відповісти на дикий клич хижої зграї. Він закинув голову, вдивляючись у чорне небо, і з горла вирвалося виття. Щоправда, вив пес упівсили. Попри нестерпну самотність, що гризла його, інстинкт підказував, що варто бути обережним. Песик замовк: відчуваючи, що вовки наближуються, напружив усі мускули й стримав тихе гарчання, що прийшло на зміну виттю. Він відчув небезпеку, бо вловив у вовчих голосах войовничі нотки, що змусили П'єро перехрестився й пробурмотіти щось про перевертнів. Мікі припав до скелі.

Нарешті пес побачив скажених. Вони мчали вздовж лісу, як темні тіні. Раптом зграя спинилася й стихла: вовки обнюхували свіжі сліди Мікі на снігу. Потім попрямували в його бік, і виття стало ще скаженішим та агресивнішим. За якихось десять секунд вовки були біля скелі. Уся братія пробігла повз неї — уся, окрім одного великого вовка, який вискочив на пагорб і зустрівся віч-на-віч зі здобиччю. Тим часом його побратими ще не завважили пса. Мікі загарчав. На нього знову чекала велика бійка. Як завжди в таких випадках, кров закипіла в жилах і страх розвіявся, ніби дим вітряного дня. От би поруч був Нііва: прикрив би з тилу під час битви!.. Мікі звівся на лапи й гідно зустрів атаку скаженого звіра. Бійці клацнули зубами. Дикому вовку випало зчепитися з сильнішим противником, який розправився з ним, мов із безпорадним щеням. Помираючи, вовк скотився з пагорба. Однак на зміну йому перед Мікі постала інша сіра bestія. Мікі вгризся в горло нового противника, що видряпався на скелю.

Нащадок північного гончака завдав нищівного удару, і з горла противника фонтаном бризнула кров — немов від удару кинджалом. Ось уже друга жертва Мікі валялася мертвою біля підніжжя скелі. А тоді решта вовків накинулася на пса, притиснувши його до землі кістлявими тілами. У разі атаки двох або трьох вовків, Мікі загинув би так само швидко, як ті двоє скажених звірів, що напали на нього першими. У цьому раунді пса врятувала численність зграї. Якби сутичка відбулася в долині, Мікі розірвали б на шмаття, як старе ганчір'я, проте на верхівці скелі завширшки в невеличку стільницю він просто загубився серед сірої маси розлючених ворогів. Спрямовані проти нього ікла шматували плоть інших вовків. Оскаженілу зграю засліплювала лють, й атака проти Мікі перетворилася на бійку між вовками. Притиснений до землі Мікі вгризався у противників навмання. Якийсь вовк вп'явся зубами в його череву, і пес заціпенів від болю. Ікла противника ввійшли глибоко всередину, пронизавши нутрощі. Мікі загрозувала смерть, та саме вчасно якийсь із вовків схопив його нападника, і той розчепив хватку. Наступної миті Мікі відчув, як котиться з крутого схилу, а за ним і вціліла половина зграї.

Войовничий дух Мікі поступився місцем тій лисячій хитрості, яка вже не раз прислужилася в миті небезпеки — навіть краще за ікла й пазури. З'їхавши до підніжжя скелі й опинившись у долині, Мікі звівся на лапи й щодуху чкурнув у напрямку річки. Швидка реакція забезпечила його 50-ярдовою форою, перш ніж один із сіроманців уздрів, що здобич тікає. Переслідувачів лишилося тільки вісім. П'ятеро з тринадцяти оскажених хижаків валялися мертві або корчилися в агонії біля підніжжя пагорба. Двох із них прикінчив Мікі, а решта стали жертвами іклів побратимів.

За півмилі виднілися прибережні круті схили, серед яких під купою каміння Мікі якось знайшов сховок на одну ніч. Він не забув про тунель під завалом і розумів, що це чудове місце для оборони. Пролізши в тунель, він стане в проході

і розправиться з ворогами по одному, бо у вузькому отворі інакше як по черзі вони атакувати не зможуть. Та звідки було песикові знати, що поміж сірої зловісної хмари, яка його переслідувала, був найлютіший і найспритніший вовк скаженої зграї — назвемо його Блискавкою. Той вовк, випередивши млявих товаришів, наздоганяв здобич. Мікі подолав лише половину шляху до рятівного каміння, коли почув за спиною загрозливе дихання Блискавки. Навіть батько Мікі Гела не зміг би бігти швидше. Та як би не старався песик, Блискавка все одно був швидший. До скелі понад річку лишалося дві третини шляху, а здоровенний вовк майже порівнявся мордою з Мікі. Зробивши ривок, песик трохи відірвався. Одначе Блискавка знову наздоганяв, невпинно наближаючись безжальною та зловісною тінню.

За сотню ярдів трохи праворуч від Мікі виднівся заповітний тунель. Проте, звернувши праворуч, Мікі потрапив би прямісінько в пащу Блискавки. Стало очевидно, що, навіть добігши до груди каміння, Мікі опиниться в лапах ворога, перш ніж встигне пірнути в тунель. Якби пес зупинився і дав відсіч, теж зустрів би неминучу смерть, адже ззаду долинало хекання інших вовків. За десять секунд Мікі й Блискавка зупинилися на краю провалля над рікою.

Мікі розвернувся й кинувся на переслідувача. Він відчув близькість смерті, і перед лицем загрози спрямував усю ненависть проти звіра, що його наздогнав. Противники зчепилися й повалилися на землю. За два ярди від урвища Мікі вгризся зубами в горло Блискавки, і тієї ж миті на них навалилася решта зграї. Вовки, відчувши порожнечу під лапами, шугонули вниз зі скелі. Мікі тим часом не розчепляв смертельної хватки і разом із противником перекрутився кілька разів у повітрі, а потім відчув сильний удар. Падіння пса пом'якшило тіло Блискавки. Проте удар був таким сильним, що, попри величезну рятувальну подушку з вовчого тіла, Мікі був приголомшеним і майже зомлів. Минула хвилина, перш ніж пес звівся на лапи. Блискавка лежав

непорушно — він сконав. Поблизу нього лежали тіла двох інших вовків, які впали зі скелі внаслідок скаженої гонитви.

Мікі глянув угору. Під зоряним небом виднілася верхівка скелі — висота, з якої він гепнувся, була нічогенькою. Мікі обнюхав тіла трьох мертвих вовків і повільно почовгав уздовж підніжжя скелі. Зрештою він дійшов до якоїсь розколини, проліз у неї і влігся зализувати рани. Виявляється, у світі буває дещо страшніше за капкани Ле Бо, ба навіть страшніше за саму людину.

Трохи згодом Мікі поклав велику голову на передні лапи: зоряне сяйво ставало тьмянішим, меркнула яскрава білизна снігу... Мікі заснув.

Розділ 15

Біля закруту річки Трі Джекпайн, у лісових хащах між річкою Шаматава й Гудзоною затокою, ховалася хатина трапера Жака Ле Бо. В усьому краї не було жорстокішої людини, крім хіба що Дюрана, який полював на лисів за сотню миль на північ. Вони з Жаком багато в чому конкурували. Ле Бо був здоровилом із набряклим похмурим обличчям і примруженими зеленими очима — віконцями безжальної душі, якої, щоправда, він, може, й не мав. Ле Бо був найгіршим лиходієм. Перешіптуючись у затишних тіпі, індіанці говорили, що в цього чоловіка вселилися всі злі духи пращурів.

На лихо, Ле Бо обзавівся дружиною. То б нічого, якби вона була відьмою, лихою й безжальною, як чоловік. Аж ні! Дружина трапера була милою жінкою незвичайної краси, якої не псували навіть бліді щоки й голодні очі. Вона тремтіла при появі чоловіка й служила йому, як невільниця. Подібно до собак, вона була ВЛАСНІСТЮ безсердечного мисливця. Подружжя мало дитину. Втративши одне дитя, бідолашна матір повсякчас жахалася думці, що й друге може померти, і мучилася від болю й страху.

«Le bon Dieu! Я молюся за тебе ангелам-охоронцям! Присягаюся, ти БУДЕШ ЖИТИ!» — примовляла вона, притискаючи маля до грудей. Тоді очі жінки блищали, на блідих щоках грав рум'янець — обличчя спалахувало колишньою красою. «Колись — КОЛИСЬ...» — бурмотіла жінка, та ніколи не завершувала фрази. Навіть із дитиною не ділилася вона тим потаємним, що мала на думці. Часом у снах вона бачила втрачену молодість і СЕБЕ юною. Спогади вривалися в її свідомість, коли перед уламком старого дзеркала вона розчісувала чорні блискучі коси, що довгими пасмами сягали аж стегон. Попри побляклу красу і всупереч тиранії чоловіка, волосся лишалося незмінно прекрасним. В очах і рисах жінки таїлося дівоцтво, що могло б розквітнути знову, якби Доля нарешті виправила помилку й звільнила її від згубної присутності Господаря. Затримавшись біля дзеркала трохи довше, жінка раптом почула, як за вікном рипить сніг від важких кроків.

Очі молодої жінки миттю згасли. Ле Бо пропадав на капканах відучора, і повернення змусило її затремтіти від страху. Він двічі застукував її біля дзеркала й жорстоко обзивав лайливими словами, бо вона, бачте, марнує час, милуючись собою, а мала б патрати здобич на продаж. Другий скандал скінчився тим, що чоловік сильно штовхнув її й розбив дзеркало. Уламок, що був завбільшки з її худорляві долоні, жінка тепер берегла. Однак більше вона не попадеться. Жінка прожогом сховала дзеркало в надійному місці й заплела густі пасма в косу. Погляд похолов, очі забігали в передчутті лиха, і на всі таємниці, що гріли душу, опустилася невидима вуаль. Дружина пішла зустрічати чоловіка зі звичним жіночим поривом і навіть надією.

До хати ввалилося похмуре зле страховисько. Чоловік був не в гуморі. Він кинув на підлогу свіжу здобич, тицьнув у неї пальцем і, люто зіщулившись, глянув на жінку.

— Той клятий пес знову приходив! — гримнув він. — Дивись-но, як він зіпсував ільку, а ще викрав приманки

й повалив КЕКЕКИ. Par les mille cornes du diable¹, я його прикінчу! Присягаюся, розірву на шмаття, як піймаю — а таки піймаю бестію. Завтра точно піймаю. Розберися зі шкурами, але спочатку дай їсти. Заший шкуру ільки в місці розриву й намасти шов жиром, щоб на торговому посту нічого не помітили. Tonnerre de Dieu², от біснувата! Чому вона завжди в тебе волає, коли я повертаюся? Відповідай, паскудо!

Ось так привітався Ле Бо з дружиною. Жбурнув снігоступи в куток, потупав ногами, струшуючи сніг, і взяв з полиці над плитою свіжого пресованого тютюну. Знову вийшов надвір. На обличчі жінки були відчай і безнадія. Із важким серцем вона заходилася готувати їжу.

Ле Бо пішов до псарні — загороди, обнесеної частоколом із віття молодих дерев. Посеред неї була облаштована буда. Жак любив хвалитися своєю зграєю їздових собак, мовляв: між Гудзоною затокою й Атабаскою лютіших не знайти. Собаки були головною темою його суперечок із конкурентом Дюраном. Ле Бо поставив собі за мету видресирувати пса, який загризе Дюранового бійцівського хаскі. Дюран привозив свого бійця у факторію кожного Нового року. Цієї зими Жак обрав для поединку на озері Годс пса на ім'я Нета, що означає «вбивця». У день великої битви він поставить на цього пса, якому буде на той час майже два роки, свої гроші й репутацію. Ле Бо покликав до себе Нету.

Пес неквапом підійшов і впівголоса загарчав. Уперше обличчя Ле Бо освітило щось схоже на радість. Він любив це гарчання. Його тішив червоний зловісний блиск в очах Нети і загрозливе клацання зубів. Коли й була яка шляхетність у крові Нети, Жак її з нього вибив. Господар і пес були подібними — мали однаково мертві душі. Нета був дияволом, а не собакою. Саме тому Ле Бо й обрав його для двобою.

Ле Бо глянув на Нету й задоволено зітхнув.

¹ Тисяча чортів (фр.).

² Прокляття небесне (фр.).

— Гей, Нету, виглядаєш чудово! — вигукнув він. — У твоїх диявольських очах так і стрибають войовничі вогники. OUI, очі в тебе справді налиті кров'ю — отака й бризне з горла Дюранової тварюки від твоїх іклів. А завтра влаштуємо тобі випробування — пречудове тренування! Будеш битися з диким псом, який обкрадає мої капкани і псує хутро ільок. Я його піймаю, а ти задаси прочухана. Потім я виріжу йому серце живцем. Я ж обіцяв — еге ж! А ти зжереш це серце, доки воно ще битиметься. Отоді ти будеш готовий розправитися з тварюкою пана Дюрана. COM-PRENEZ?¹ Чудове в тебе вийде випробування. А як не впраєшся, я тебе вб'ю. OUI! Якщо той пес вичавить із тебе скавчання, тобі гаплик — я про це подбаю.

Розділ 16

Тієї ночі Мікі спав під поваленими бурею балками й гілками за півмилі від капканів Ле Бо.

Коли розвиднілося, Ле Бо подався на мисливську стежку в супроводі Нети — Вбивці, а Мікі виліз із-під вітролому, де всю ніч бачив чудернацькі сни. У пам'яті виринали картини з тих часів, коли, втративши господаря, він завжди мав Ніїву під боком. Спогади ятрили душу й нагадували про самотність. Мікі заскавчав, спостерігаючи, як зникають темні тіні перед світанком. Якби Ле Бо бачив нині пса у сяйві перших променів зимового сонця, слова, які він постійно повторював своєму Вбивці, застрягли б йому в горлі. Одинадцятимісячний Мікі був справжнім здоровилою. Важив 60 фунтів — і всю вагу становили м'язи. Жиру під шкурою пес зовсім не мав. Його тіло було сухорлявим і м'язистим, як у вовка. Мікі неквапом ішов, і на широких грудях вигравали мускули. Сильні лапи він успадкував від батька-гончача Гели,

¹ Зрозуміло? (фр.)

а гострими зубами міг переламати кістки карібу так, як Ле Бо каменем. Упродовж восьми з одинадцяти місяців життя господарем пса була дика природа. Природа загартувала його й обернула на залізного звіра. Безжальна школа добре виховала пса, незважаючи на «зелений» вік: він навчився боротися за життя, убивати заради виживання й використовувати розум, перш ніж ікла. Сили в них з Нетою були рівними, хоча Вбивця був удвічі старшим. Та в Мікі розвинулися кмітливність і швидкість, яких Нета не пізнав. Ось так суворий дикий світ підготував Мікі до сьогоднішньої битви.

Коли ліс залило холодними променями сонця, Мікі попрямував до капканів Ле Бо. Він зупинився й підозріло обнюхав учорашні стежки Жака: сліди снігоступів досі зберігали стійкий запах людини. Мікі звик до цього запаху, але не забував про обережність. Сліди він обнюхував гидливо та водночас захоплено. Запах чомусь лякав, проте пес не міг змусити себе тікати. Тричі за останні десять днів він бачив дволапого звіра на власні очі. Одного разу навіть причаївся за якихось десять ярдів від стежки, якою тупав Ле Бо.

Цього ранку Мікі пішов просто на болото, яким пролягала мисливська стежка Ле Бо. Там водилося чимало кроликів. Саме на болоті вони найчастіше потрапляли в КЕКЕКИ Жака — хатинки, які той будував із товстих палиць і кедрових гілок, щоб приманки не притрушувало снігом. Кроликів було забагато, і Жака вони дратували. Оглянувши три капкани, трапер неодмінно знаходив щонайменше двох кроликів, які змарнували пастки, призначені для хутрових звірів. Однак у місцях, де мешкали кролики, траплялося ще й багато ільок та рисей. Тому Ле Бо, хай би як дошкуляли кролики, і далі ставив капкани на болоті. А тепер, окрім кроликів, трапера діймав ще й дикий собака.

Палко жадаючи помсти, Ле Бо вийшов рано й поспішив до болота. Біля його ніг тупав Убивця на повідку із сириці. Мікі саме обнюхував перший КЕКЕК, коли Нета з господарем підійшли до болота — три милі на схід.

У цьому КЕКЕКу Мікі вчора вранці розправився з ількою. Нині хатка була порожньою. Зник навіть кілок для приманки, та й капкана теж не було. Пройшовши чверть милі вперед, Мікі натрапив на другу хатку — теж порожню. Спонтелічний пес пішов до третього КЕКЕКу. Протягом кількох хвилин Мікі підозріло винюхував повітря, перш ніж підійти. Слідів людини виявилось багато. Сніг навкруги був утоптаним, а запах людини в повітрі — таким стійким, що песикові на мить здалося, ніби трапер стоїть поруч. Нарешті Мікі наблизився до хатки й зазирнув досередини. У пастку потрапив заєць-біляк, який витріщався на Мікі великими круглими очима. Передчуття небезпеки стримувало пса. Старий заєць Вапуз виглядав якось дивно — зовсім не так, як інша здобич, яку Мікі виловлював із капканів. Вапуз не борсався в пастці, не простягнувся на снігу, не здавався закоцюбленим й не висів у зашморзі. Зіщулений заєць нагадував теплий хутрянний м'ячик. Річ у тім, що Ле Бо піймав його власноруч у гнилій колоді й мотузкою з оленьчої шкіри прив'язав до кілка для приманки. Поруч, поза межами досяжності Вапуза, трапер облаштував кілька прихованих снігом капканів.

Попри інтуїтивну тривогу, Мікі дедалі ближче підступав до розставленої для нього пастки. Вапуз, здивований тим, що нападник тягне час, не ворушився й заціпенів так, ніби задубів від морозу на смерть. Аж ось Мікі кинувся на здобич і голосно клацнув зубами. Тієї ж миті почувся зловісний брязкіт металу, і задня лапа Мікі застрягла в капкані для ільки. Пес загарчав, відпустив Вапуза й розвернувся. КЛАЦ-КЛАЦ-КЛАЦ — спрацювали ще три Жакових капкани. Дві металеві щелепи зчепилися намарно, а от третя затиснула передню лапу Мікі. Мікі схопив зубами нового невідомого ворога так само рішучо, як щойно Вапуза, а вчора ілька. Вгризся в холодний метал і буквально відірвав капкан від лапи — на білий сніг бризнула кров. Несамовитим зусиллям Мікі розвернувся, щоб вивільнити задню лапу, але там капкан тримав міцніше. Мікі тягнув щелепи пастки зубами,

поки з пащі не потекла кров. Пес продовжував гідно боротися з металевим противником, коли з-за соснового сховку, за 20 ярдів від капкана, вийшов Ле Бо в супроводі Вбивці.

Коли за дві сотні ярдів дволапий звір почув брязкіт металевого механізму, він зупинився, відсапуючись із зловісним блиском в очах.

— Попався! — видихнув він і потягнув за повідок, щоби Вбивця поквапився. — Він попався, Нето, Червоне Око! Ось він, наш злодюга — ти з ним розправишся. Але не вбивай його. Я тебе відв'яжу і скажу: ФАС!

Мікі припинив борсатися й втупився у звірів, які наближалися. У мить небезпеки страх перед людиною кудись подівся. У жилах Мікі закипала войовнича кров, його охопила шалена лютя. На песика зійшло інстинктивне прозріння. Ось де вороги — дволапий звір і Нета-Вбивця, а зовсім не щелепа, яка затиснула його лапу. Мікі добре пам'ятав усі колишні пригоди. Людину з палицею в руці він бачив не вперше. А Ле Бо тримав палицю. Однак Мікі не боявся. Він уважно спостерігав за Нетою. Господар спустив Убивцю з повідка, і той, напружившись і наїжачившись, зайняв вицікувальну позицію за десять футів від Мікі.

Мікі почув голос звіра на двох лапах:

— Фас, чортяко! ФАС!

Мікі все чекав, не здригнувшись жодним мускулом. Він добре засвоїв суворі уроки виживання в дикій природі: чекай, спостерігай і використовуй розум. Мікі припав до землі й поклав морду між передніми лапами. Трохи вищирився — зовсім трохи, та й беззвучно. Його очі загорілися і втупилися в противника. Ле Бо ошелешено спостерігав. Несподівано для себе трапер відчув піднесення, аж ніяк не пов'язане з жагою помсти. У його капкани ще ніколи не потрапляв такий звір — жодну рись, жодного лиса чи вовка, які будь-коли попадалися в лещата, не можна було порівняти з Мікі. Ле Бо ще не бачив пса з очима, як ті, що втупилися нині в Нету. Трапер затамував подих.

Крок за кроком, а тоді дюйм за дюймом, Вбивця підкрався. Десять футів, вісім, шість... а Мікі досі не ворухився й навіть не кліпнув. Нета загарчав, як тигр, і кинувся.

Те, що сталося далі, не могло зрівнятися ні з чим, що доводилося бачити Жакові Ле Бо за все життя. Неймовірно швидко — так що трапер ледве встиг вловити поглядом ці рухи — Мікі прослизнув під черево Нети, потягнув за собою ланцюг капкана, розвернувся і схопив Вбивцю за горло. Ле Бо за цей час не встиг би навіть порахувати до десяти. Противники зчепилися на землі. Трапер стиснув рукою палицю й здивовано спостерігав за боєм. Він чув, як клацають зуби, і розумів, що то зуби Дикого Пса; він чув гарчання, що поступово переходило в передсмертне хрипіння, і розумів, що воно виривається з горла Нети. Ле Бо почервонів від збурення, очі в нього заблищали — він тріумфував.

— TONNERRE DE DIEU! Він загризе Нету до смерті! — ошелешено вигукнув трапер. — NON, ніколи я не бачив такого пса. Я збережу йому життя; це він буде битися з вироком Дюрана у Форт-О'Год! Чорт забирай, я...

Ще мить — і Вбивця був би мертвим. Ле Бо підняв палицю й підступив до бійців. Стискаючи зубами горло Нети смертельною хваткою, Мікі боковим зором завважив нову небезпеку. Він не зволікаючи розчепив зуби й відскочив тієї миті, коли Ле Бо завдав удару. Уникнути палиці Мікі вдалося лише частково — трапер влучив у плече і приголомшив пса. Мікі з блискавичною швидкістю скочив на лапи і спрямував атаку проти Ле Бо. Француз віртуозно володів палицею, бо все життя вправлявся в цій майстерності. Він зробив несподіваний боковий випад, і Мікі отримав удар по голові неймовірної сили. Кров зацебеніла з пащі й ніздрів пса, йому запаморочилося в голові й потемніло в очах. Проте Мікі знову кинувся на людину, дістав ще один удар палицею й почув зловтішний вигук Ле Бо. Трапер ударив утретє, у четверте і вп'яте, але Мікі щоразу вставав. Злорадство в очах Ле Бо змінилося на страх, хоч він і продовжував

орудувати зброєю. Шостий удар не влучив, і зуби Мікі клацнули на грудях дволапого ворога. Пес розідрав цупке пальто і навіть сорочку трапера, як шмат паперу, і відчув смак людської крові. Якби зір Мікі не затуманився від ударів палицею, наступної миті він схопив би противника за горло. Ле Бо закричав, усвідомивши, що опинився в смертельній небезпеці.

— Нето! Нето! — покликав він і відчайдушно замахав палицею.

Нета не зреагував. Можливо, він збагнув, що господар зробив з нього монстра. Дикий світ відчиняв двері на свободу. Коли Ле Бо покликав удруге, Вбивця нишком пошкандибав геть, лишаючи криваві сліди. Трапер бачив його востаннє. Можливо, Нета, який на чверть був вовком, приєднався пізніше до вовчої зграї.

Ле Бо дивився вслід колишньому улюбленцеві. Тоді завдав Мікі ще одного удару палицею й знову схибив. Трапера врятувала лише фортуна. Ланцюг капкана натягнувся, і Мікі відкинуло назад тієї миті, коли Ле Бо вже відчував на собі гаряче дихання пса. Мікі гепнувся на бік і, перш ніж устиг оговтатися, дістав важкий удар палицею, що вдавив його голову у сніг. Усе довкола потемніло. Мікі не ворухився. Він лежав, немов мертвий, але чув, як відсапується й переможно вигукує дволапий противник. Чоловік із чорним серцем, якого щойно відділяли від неминучої смерті кілька ланок ланцюга, страх як тішився перемогою й тим, що лишився живий.

Розділ 17

Коли Жакова дружина Нанет вийшла надвір після обіду, вона побачила на узліссі чоловіка, який щось тягнув за собою по снігу. Відтоді як трапер заговорив про дикого пса, вона потай жаліла тварину. Задовго до появи дитини, яка тепер

гріла їй душу, Нанет мала собаку, до якого прив'язалася всім серцем. Коли вона вийшла за Ле Бо, той пес був єдиним, хто дарував їй любов. Проте жорстокий чоловік по-варварськи забрав і цього друга, тож Нанет сама підштовхнула улюбленця шукати щастя на волі в дикому світі. Зрештою туди подався й Нетта. Нині жінка молилася, щоб псові, який грабував капкани, вдалося втекти.

Ле Бо наближався, і Нанет вгледіла, що чоловік тягнув змайстровану з чотирьох жердин волокушу. Трохи згодом жінка роздивилася, кого чоловік транспортував саморобною волокушею, і, не стримавшись, тихо зойкнула від жаху.

Чотири лапи Мікі Ле Бо міцно прив'язав до жердин, і пес не міг ворухнутися. Зашморг на шиї пса трапер закріпив на одній із поперечних жердин, а на пащу вдягнув імпровізованого намордника, зробленого з надійної сирицевої мотузки. Усі ці маніпуляції трапер устиг зробити, доки побитий Мікі не прийшов до тями. Ошелешена Нанет застигла, не в силах відірвати погляду від пса. Вона не раз бачила собак, яких побив Жак, але в такому стані не був жоден із його псів. Голова і плечі Мікі обернулися на застигле від морозу криваве місиво. Нанет піймала собачий погляд, спрямований просто на неї, і відвернулася, щоб Жак не побачив виразу її обличчя.

Ле Бо затягнув бранця в хату, поклав на підлогу і розглядав, вдоволено потираючи руки. Нанет завважила, що чоловік у напруженій добродушності, і чекала, що буде далі.

— Клянуся всіма святими, це треба було бачити. Він мало не вбив Нету, — вигукнув Жак. — OUI! Схопив мого пса за горло так швидко, що я й оком не встиг змигнути. Та ще й двічі мало не загриз мене до смерті, коли я бив його палицею. DIEU! Це щось! Дюрановому псові буде непереливки, коли я привезу цього собацюру у Форт-О'Юд. Поставлю на нього багато грошей. Можна сміливо закладатися, що цей боєць розправиться з Дюрановим менше ніж за дві секунди. Це ж просто скарб! Подивися за ним, Нането, а я зроблю

для нього окремий загін. Бо як відправлю його до швори, він мені всіх псів загризе на смерть.

Мікі проочив за ворогом, який вийшов з хатини, і швидко перевів погляд на жінку. Вона наблизилася, нахилилася над ним і дивилася блискучими очима. Мікі хотів було гарчати, але гарчання застрягло в горлі. Уперше в житті йому зустрілася ЖІНКА. Він відразу відчув, що це зовсім інше створіння, абсолютно не схоже на людей, які йому досі траплялися. Серце побитого й закривавленого пса завмерло. Нанет до нього заговорила. Ніколи в житті не чув Мікі такого голосу — ласкавого, ніжного, голубливого. А потім сталося диво: жінка присіла навпочіпки й торкнулася руками його голови!

Тієї миті в душі Мікі прокинулося щось забуте кілька поколінь тому — чого не відав ані його батько, ані дід. Ті пережитки лишили в його крові пращури, які були «просто собаками», гралися з дітьми, відгукувалися на поклик господині й божествили людину. Нанет побігла до плити й повернулася з кухлем теплої води та м'яким рушником. Жінка змивала кров із голови пса й весь час говорила до нього голубливим, ласкавим голосом, сповненим жалю й любові. Мікі заплющив очі: він тепер не боявся. Пес полегшено зітхнув. Йому захотілося лизнути тендітні білі руки, які подарували мир і спокій. Потім сталося дещо неймовірне. У колисці прокинулося дитя: дівчинка сіла й кумедно залепетала. Такої мови Мікі ще не чув. Для нього це була весняна пісня Життя, яка схвилювала більше, ніж будь-що раніше. Пес широко розплющив очі й заскавчав.

Жінка радісно засміялася — сміх видався несподіваним і дивовижним навіть для неї самої. Вона побігла до колиски й повернулася з дитинкою на руках. Нанет присіла біля песика, а дівчинка звивалася всім тілом: побачивши нову іграшку на підлозі, вона простягла рученята, зачеберяла ноженятами в крихітних мокасінах, заагукала й засміялася. Мікі спробував вивільнитися з тенет і ткнутися носом у пре-

красне створіння. Він забув про біль. Набряки й рани на морді більше не турбували. Заціпенілі, міцно зв'язані й закоцюблі лапи розслабилися. Кожнісінькою клітиною змученого тіла пес горнувся до матері й дитини.

Краса жінки розцвіла. Вона все ЗРОЗУМІЛА, і її добре серце знову відчуло себе живим й забуло про тирана. Її очі засяяли, як зорі на небі, бліді щоки зарум'янилися. Вона посадила дитя і продовжила омивати голову Мікі теплою водою. Якби Жак мав у душі бодай щось людське, він милувався б дружиною, побачивши цю картину. Жінка, яка схилилася над псом, уособлювала чисте й прекрасне материнство і, забувши тієї дивовижної миті про тирана-чоловіка, була схожа на милосердного ангела. Ле Бо справді випало стати свідком священної миті. Він увійшов у хату безшумно і спостерігав, як дружина розважає пса балачками, сміється й зітхає, а малеча дригається, агукає й розмахує рученятами, радіючи маленькому щастю.

Ле Бо вишкірився й вилаявся. Нанет відсахнулася так, ніби її вдарили.

— Ану вставай, дурепо! — злісно крикнув він.

Нанет послухалася й відійшла, узявши дитину на руки. Мікі відчув перемену і, завваживши Ле Бо, по-вовчому загарчав. У його очах знову загорілося вороже полум'я.

Ле Бо повернувся до Нанет. Дружина, яка притискала до грудей маля, була тієї хвилі неймовірно гарною: очі досі світилися, з лиця не зійшов рум'янець, а товста коса впала на плече, виблискуючи в сьйві передвечірнього сонця, яке зазірало у вікно. Проте Ле Бо цього не бачив.

— Якщо ти мені, мені, паскудо, зробиш із цього пса кошенятко, як із Міну, я тебе...

Не договоривши, він стиснув здоровенні кулаки й блиснув на жінку розлюченими очима. Нанет не потребувала довгих пояснень. Вона все зрозуміла. Чоловік бив її частенько, та спогади про один випадок не полишали ні вдень, ні вночі. Якщо колись Нанет дістанеться Форт-О'Тод і набереться сміливості,

то розповідь LE FACTEUR¹, як два роки тому чоловік Жак Ле Бо вдарив її в груди в період лактації і завдав травми, через що дитя померло. Вона б розказала все, якби знала, що їй і дитині не загрожуватиме помста тирана. Врятувати їх мав силу лише LE FACTEUR — голова торгового поста Форт-О'Год, розташованого за сотню миль від хатини подружжя.

Добре, що Ле Бо не міг прочитати думок дружини. Пригрозивши, він пішов до Мікі й потягнув його з хати до змайстрованої з віття клітки, у якій минулої зими тримав двох лисів. Коротким ланцюгом завдовжки десять футів він прив'язав Мікі за шию до жердини клітки, заштовхнув у клітку й лише після цього розрізав ножом сирицеві ремені та звільнив бранця.

Протягом кількох хвилин Мікі не ворушився, доки до закоцюблих і затерплих кінцівок не прилила кров. Тоді пес звівся на лапи й глянув на Ле Бо, який тріумфально захихотів і пішов до хати.

Потягнулися нестерпно довгі дні пекельних мук і страждань — нерівної боротьби між сильним дволапим здоровилом і нескоримим чотирилапим псом.

— Я тебе зламаю, чортяко! Присягаюся! ЗЛАМАЮ, чуєш? — не втомлювався повторювати Ле Бо, приходячи до клітки з палицею й батою. — Ти ще приповзеш до мене, не сумнівайся. ОУІ! Коли я скажу «взяти», ти будеш битися! Затямив?

Клітка була маленькою, тому Мікі не міг ухилитися від ударів. Час від часу пес скаженів від побоїв. Чорна душа Ле Бо безмежно тішилася, коли Мікі нестямно настрибував на жердини, рвав їх зубами й бризкав кривавою піною, як скажений вовк. Упродовж 20 років Ле Бо дресирував бійцівських собак — такою була його методика. Так само він тренував Нету і зрештою домігся, щоб Убивця, підібгавши хвіст, біг до господаря за першим покликом.

¹ Фактор (фр.).

Нанет тричі спостерігала з вікна хатини за моторошною боротьбою чоловіка з псом. Одного разу не стрималася й, сховавши обличчя в долонях, заридала. Коли Ле Бо повернувся й заскочив дружину в сльозах, він потягнув її до вікна і змусив дивитися на закривавленого напівмертвого Мікі, який валявся в клітці. Того ранку Жак ішов перевіряти капкани. Його вилазки зазвичай затягувалися аж до вечора наступного дня. Щойно трапер губився серед лісових хащів, Нанет бігла до загороди.

У цей час Мікі забував про дволапе страховисько. Часом пес був таким побитим, що майже нічого не бачив і ледь тримався на лапах. Тоді він повз до решітки й лизав ніжні руки Нанет, які та боязко до нього простягала. Згодом Нанет брала з собою закутану дочку, схожу на маленьку ескімоську. Мікі неймовірно тішився: дзявкав, метляв хвостом і припадав до землі, показуючи, що обожнює двох дівчат.

На другий тиждень ув'язнення сталася дивовижна для песика подія. Ле Бо пішов, а надворі шаленіла буря, тому Нанет не наважувалася винести дівчинку з хатини. Жінка пішла до клітки. Від хвилювання серце вискакувало в неї з грудей. Вона відчинила загороду й повела Мікі в хату! Якщо Ле Бо довідається про витівку...

Сама лише думка про це змусила Нанет здригнутися.

Відтоді вона постійно забирала пса до хати. Якось жінка заціпеніла від жаху, коли Ле Бо завважив плями крові на підлозі й підозріло на неї глянув.

— Я порізала палець, — збрехала вона й, миттю відвернувшись, ТАКИ порізала його собі. Коли Жак глянув на її руку, то побачив замотаний палець і кров, що проступала на пов'язці.

Після цього випадку Нанет уважно стежила за підлогою.

Хатина, де господарювала жінка й агукало маля, поступово стала раєм для Мікі. Якось Нанет зважилася лишити пса на ніч. Лежачи біля милої серцю колиски, Мікі невідривно водив поглядом за господинею. Нанет почала готуватися

до сну досить пізно. Перевдягнулася в довгу м'яку сорочку, сіла коло Мікі й гріла голі ступні біля вогню. Вона розпустила дивовижні коси і почала розчісуватися. Мікі вперше побачив жінку розплетеною — по-новому прекрасною. Блискучі коси пасмами спадали на плечі і груди жінки й діставали аж до підлоги. Солодкий аромат підповз до нізднів Мікі. Він підповз ближче й тихенько заскавулів. Пес уважно спостерігав, як Нанет закінчила розчісуватися й тонкими пальцями заплітала волосся у дві коси. Перш ніж погасити світло, жінка виконала ще один дивний ритуал: підійшла до дерев'яного ліжка попід стіною, дістала зі сховку під ковдрами маленьке розп'яття зі слонової кістки й, тримаючи його в руках, опустилася навколішки на збиту з колод підлогу й зашепотіла. Мікі слухав молитву. Йому було невтямки, що жінка просила в Господа захисту для дитинки — маленької Нанет, яка мирно спала в колисці.

Потім жінка заколисала дівчинку на руках, погасила світло й лягла в ліжко. Мікі лежав тихо до самого ранку, щоб жодним звуком їх не потурбувати.

Прокинувшись удосвіта, Нанет побачила, що Мікі поклав голову на край ліжка біля дівчинки. А мала тим часом солодко спала, притиснувшись до грудей матері.

Розпалюючи вогнище того ранку, Нанет відчувала незвичне піднесення: їй хотілося співати. Ле Бо мав повернутися аж увечері, і вона ніколи б не наважилася розповісти йому, як проведе цей день із псом і дочкою. Нині був день її народження. 26 років! Здавалося, за ці роки вона прожила два життя, одне з яких — вісім нелегких років подружнього життя з тираном. Та сьогодні вони втрьох влаштують свято. Ранок минув у святковій метушні, і в хаті витав новий дух — дух щастя.

Колись давно, до зустрічі з Ле Бо, Нанет мешкала у Вотерфаунді, де індіанці прозвали її «Тента Пенаш» (Маленька Пташка) за неймовірно ніжний голос. Ось і сьогодні вона співала, готуючись до святкування. Сонце зазірало у вікна

хатини, Мікі весело дзявкав і метляв хвостом, а дитячко лепетало й агукало — про злого господаря всі забули. Нанет теж забула і знову стала дівчинкою — милою й гарною, як у ті часи, коли старий індіанець крі Чорна Сосна (тепер уже його не було серед живих) казав, що вона народилася з квітів. Нарешті святковий обід був готовий, і, неймовірно потішивши дочку, Нанет посадила Мікі на стілець за столом. Песик почувався безглуздо, а виглядав так кумедно, що Нанет заливалася сміхом — аж на довгих чорних віях виступили сльози. Присоромлений Мікі зістрибнув зі стільця. Нанет підбігла до нього, пригорнула і вмовила повернутися до столу.

Надвечір Нанет прибрала сліди святкування й закрила Мікі в загороді. Впоралася вона саме вчасно, бо, щойно знищила останній доказ, побачила на узліссі Ле Бо в супроводі Дюрана — його знайомого й конкурента, який полював на хутрових звірів трохи далі на північ, на краю пустирищ. Дюран відправив із індіанцем хутра у Форт-О'Год і тепер на санах, запряжених двома собаками, прямував на південний захід — кілька днів погостювати в кузена. Дорогою до торгового поста Дюран зустрів Ле Бо на мисливській стежці.

Ле Бо розповів дружині про зустріч, і Нанет спантеличено глянула на Дюрана. Жак і його гість були тією ще парочкою — хіба Дюран був трохи старшим. Нанет якось звикла до жорстокого обличчя чоловіка, а от Дюран видався їй страховиськом. Він лякав жінку, тому вона зраділа, коли обидва вийшли з хати.

— Зараз покажу тобі бійця, який розправиться з твоїм слиньком так само легко, як твій пес роздер сьогодні кролика, месє! — хвалився Жак. — Я тобі розповідав про нього, але маєш побачити на власні очі!

Ле Бо прихопив із собою палицю й батіг.

У відповідь на удари Мікі несамовито загарчав, буцімто тигр, що вискочив із джунглів. Приголомшений Дюран ледве видушив із себе:

— MON DIEU! Оце диявол!

Нанет спостерігала з вікна за тим, що відбувається. Крик обурення вирвався з її горла. Усередині неї загорілося досі не знане полум'я: нарешті вона відчула сили боротися і не боялася. Протягом багатьох років чоловік убивав у ній жіночність — і ось тепер щось відродилося! Душа Нанет звільнилася від кайданів. З'явилася віра, сила і сміливість. Жінка вибігла з хати й поквапилася засніженим подвір'ям до загороди. Уперше в житті вона вдарила Ле Бо й лупцювала руку, у якій він стискав палицю.

— Нелюд ти! Нелюд! — кричала вона. — Не СМІЙ, не смій, кажу тобі! Чуєш? НЕ СМІЙ!

Отетерілий Ле Бо застиг від несподіванки. Невже це Нанет — його невірлиця? Що це за нова жінка з вогниками в очах? Що за викличний погляд і що за вираз обличчя? Такого він досі не бачив у жодної жінки. NON, неможливо! Трапера охопила нестримна лють. Він щосили відштовхнув Нанет, і вона впала на землю. Вилаявшись, Ле Бо підняв решітку загороди.

— Я його зараз уб'ю. УБ'Ю клятого пса! — гнівно загорлав він. — А ТИ-ТИ, мерзото, будеш їсти його серце, доки воно ще битиметься! Я тебе змушу, я запахну тобі його в горлянку. Я...

Промовляючи жохливі слова, трапер тягнув Мікі за ланцюг. Потім заніс палицю над головою собаки. Ще мить — і він розтрощив би Мікі череп. Але Нанет метнулася до пса, затулила його від палиці, і Ле Бо не влучив. Тоді чоловік пустив у дію кулаки: ударив Нанет у плече. Тендітна жінка повалилася додолу. Чоловік накинувся на неї й схопив за прекрасні густі коси.

А тоді...

Дюран застережно скрикнув, проте запізно. Охоплений жагою помсти і розплати, Мікі натягнув ланцюг, блискавкою кинувся на ворога і вчепився йому в горло. Нанет усе ПОЧУЛА! Нанет усе ПОБАЧИЛА, хоч зір її затуманився. Неймовірним зусиллям вона навпомацки звелася на ноги і гля-

нула на сніг — лише один раз. Жінка перелякано закричала й побігла в хатину.

Коли Дюран наважився відтягнути Ле Бо, пес навіть не намагався зашкодити гостеві. Певно, Милосердний Дух підказав Мікі, що свій обов'язок він виконав. Мікі повернувся в загороду, розтягнувся на землі і втупився в Дюрана.

Дюран дивився на кривавий сніг під ногами, на мертво тіло Ле Бо й шепотів:

— MON DIEU! Оце диявол!

У хаті Нанет упала на коліна перед розп'яттям і гаряче молилася.

Розділ 18

Бувають випадки, коли смерть викликає радше шок, ніж горе. Так сталося з Нанет Ле Бо. Вона стала свідком страшної загибелі чоловіка, та, попри безмежну доброту, за ним не побивалася. Нарешті Жака спіткало те, що так чи інакше мав послати LE BON DIEU¹: правосуддя. Жінці не шкода було життя, яке обірвалося на її очах, бо вона думала не про себе, а про дитину. Дюран мав хіба що трохи світлішу душу, ніж була в покійника. Гість не дочекався заупокійної молитви і не спитав у Нанет, що робити. Просто вирив яму у замерзлій землі й поховав ще теплого Ле Бо. Про це Нанет теж не шкодувала. Тирана більше немає, він пішов назавжди. Ніколи більше він її не вдарить. Заради щастя дочки Нанет звернулася до Бога з подячною молитвою.

Припнутий на ланцюгу Мікі лежав зіщулившись за дерев'яною загородою. Мікі майже не ворушився після того, як напав на дволапого звіра й моторошно перегриз йому горлянку. Пес навіть не загарчав на Дюрана, коли той відтягнув тіло вбитого. Мікі був пригніченим і розгубленим. Він не

¹ Господь (фр.).

думав про страшні побої, про смерть, яка загрожувала йому від палиці Ле Бо; не відчував болю в побитому, змученому тілі, у закривавленій паші, у скалічених батогом очах. Мікі думав про жінку — про Нанет. Чому вона втекла й перелякано скрикнула, коли він убив дволапого звіра? Адже ворог ударив її, штовхнув на землю, схопив за білу шию, тому Мікі натягнув ланцюг і зупинив його гострими іклами? Чого ж жінка втекла і не поверталася?

Мікі заскавулів.

День добігав кінця, перші сутінки огортали ліс: у середині зими ніч у північному краї наступала рано. Несподівано звідкись із мороку з-за ґрат псової в'язниці вигулькнуло обличчя Дюрана. Мікі інстинктивно зненавидів мисливця на лис із країни пустирищ, так само як Жака Ле Бо. Чоловіки з однаково жорстокими обличчями й холодними серцями здавалися братами. Однак Мікі не загарчав, коли Дюран зазирнув у клітку, і навіть не ворухнувся.

— UGH! LE DIABLE!¹ — сказав Дюран, здригнувшись.

Чоловік засміявся тихим, моторошним сміхом, приглушеним чорною густою бородою. Мікі відчув дивний холод під шкірою.

Дюран відвернувся й пішов до хати.

Нанет вийшла йому назустріч. На її смертельно блідому обличчі сяяли великі чорні очі. Вона ще не оговталася від шоку після трагічної загибелі чоловіка, проте в її погляді вже з'явилося щось нове. Коли Дюран бачив її вдень, завітавши до хати разом із Ле Бо, цього ще не було. Чоловік спантеличено подивився на жінку, яка притискала до себе дитя. Нанет була іншою. Дюран почувався ніяково. Навіщо він глузував з неї кілька годин тому, коли Жак лявся й говорив непристойності в її присутності? Тепер він не наважувався зустрітися з її жорстким поглядом! DIEU! Він ра-

¹ Ет! Диявол! (фр.)

ніше й не помічав, яка вона гарна! Нарешті Дюран узяв себе в руки й озвучив те, що мав на думці:

— Ти ж хочеш позбутися пса, — сказав він. — То я його заберу.

Нанет не відповіла. Вона ледь дихала, але не відводила погляду. Гадаючи, що вона чекає пояснень, Дюран миттю вигадав побрехеньку:

— Знаєш, планувалася бійка між ЙОГО псом і моїм на новорічному святі у Форт-О'Год, — сказав він, завзято шаркаючи ногами. — Тому твій чоловік і тренував дикого пса. Та, побачивши Учуну (вовка-диявола) і те, як він скаженів за ґратами, я зрозумів, що він розправиться з моїм псом, як лис із кроликом. От ми з Жаком і домовилися, що за два чорних і десять рудих лисів — вони лежать у мене в санах — я купую пса.

VRAISEMBLANCE¹ вигадки підбадьорила Дюрана. Розповідь звучала логічно, а покійник Жак не міг її оскаржити.

— Отож, пес — мій, — підсумував він трохи збуджено. — Я його повезу у факторію й виставлю на бій проти будь-якого пса чи вовка Півночі. Занести шкури в хату, MADAME²?

— Пес не продається, — сказала Нанет, і її очі ще більше заблищали. — Це мій собака — мій і моєї дочки. Зрозуміло, Анрі Дюран? ПЕС НЕ ПРОДАЄТЬСЯ!

— OUI, — ошелешено видихнув Дюран.

— Коли приїдете у Форт-О'Год, пане, розкажіть LE FACTEUR про обставини смерті Жака, а ще скажіть, щоб когось прислали за мною і дівчинкою. Ми поки що лишимося тут.

— OUI, — повторив Дюран, задкуючи до виходу.

Ще ніколи не бачив він Нанет такою. Як міг Жак Ле Бо лаяти її та бити, коли він, Анрі Дюран, перед нею тремтів? Дивлячись на прекрасні очі Нанет, бліде обличчя, блискучі

¹ Правдоподібність (фр.).

² Пані (фр).

коси, що спадали на груди, дитину на руках, Дюран пригадав ікону Мадонни, яку колись бачив.

Мисливець вийшов із хати й знову пішов до загороди, де валявся нещасний Мікі. Дюран заговорив до пса, зазираючи крізь ґрати:

— Гей, ВЕТЕ, — покликав він. — Вона не хоче тебе продавати. Вирішила залишити в себе, бо ти заступився за неї і вбив MON AMI¹ Жака Ле Бо. Доведеться мені забрати тебе інакше. Скоро на небі зійде місяць, тоді я прив'яжу до палиці мотузку й накину зашморг тобі на шию. Трохи придушу тебе дуже швидко, щоб вона не почула, а загороду залишу прочиненою. Хто ж тоді знатиме, куди ти подівся? Будеш битися за мене у Форт-О'Год. MON DIEU! Як ти битимешся! Присягаюся, навіть привид Жака Ле Бо прийде подивитися на твій бій.

Дюран пішов до запряжених двома псами саней, які лишив на узліссі. Він чекав, коли зійде місяць.

Мікі не ворухився. Вікно хатини засвітилося. Пес вичікувально втупився в нього поглядом і знову тихо заскавчав. Увесь його світ був за тим вікном. Жінка й дитина змусили його забути всі інші бажання — він тільки хотів бути з ними.

Тим часом Нанет у хатині думала про пса і... Дюрана. Знову і знову прокручувала вона в голові слова мисливця: «ТИ Ж ХОЧЕШ ПОЗБУТИСЯ ПСА». Так сказав би будь-хто з лісових мешканців, якби почув її історію, навіть LE FACTEUR. ВОНА МАЄ ХОТІТИ ПОЗБУТИСЯ ПСА! А чому? Тому що він загриз Жака Ле Бо й захистив її? Тому що звільнив її від тирана? Тому що Бог тієї страшної миті підштовхнув пса втрутитися, щоб у маленької Нанет життя склалося краще, ніж у великої, і щоб дівчинка росла зі сміхом на устах, а не зі сльозами на очах? Раптом Нанет відчула, що так воно і сталося, і в неї шалено закалатало серце. Так і є, це все Він — LE BON DIEU!² Хтось може сумніватися, та вона знає напевно.

¹ Мого друга (*фр.*).

² Божечку! (*фр.*)

Вона пригадала все, що Ле Бо розповідав про дикого пса: як той обкрадав капкани, як несамовито боровся з бійцівським псом і як зрештою став бранцем. У голові Нанет знову й знову лунала фраза, яку кинув якимось чоловік: «Він — диявол, але не вовчого роду. NON, колись давно в нього був добрий господар».

ДОБРИЙ ГОСПОДАР!

Нанет схвильовано обдумувала все. Давним-давно в песика був господар із добрим серцем. Бранець Ле Бо був веселим цуценям, точнісінько як колись вона — безтурботним дівчам, яке раділо запашним квітам і співочим птахам. Жінка намагалася уявити собі пса щеням.

Та звідки їй було знати, як худорлявий і незграбний Мікі рік тому мандрував із Челонером з Півночі на Південь? Звідки їй було знати про дивовижну дружбу песика з чорним ведмежам Ніівною? Чи про те, як малята, на своє лихо, випали з човна Челонера, як їх підхопила бурхлива річка і як вони рушили до водоспаду — до великих пригод? Про те, як ці пригодки зробили з Ніїви дорослого ведмедя, а з Мікі — дикого пса? Одначе Нанет ВІДЧУЛА серцем те, чого не бачила. Пес з'явився в її житті не випадково. Його послала до неї Вища сила.

Жінка тихенько встала, щоб не розбудити маленьку в колисці, і вийшла з хати. Над лісом виднівся краєчок місяця. Залитим сяйвом подвір'ям Нанет пішла до загороди. Пес радісно заскавчав і заходився облизувати теплим язиком не сховані в рукавиці долоні, які Нанет простягнула до нього крізь дерев'яні ґрати.

— NON, NON, ти точно не диявол, — лагідно приказувала вона тремтливим голосом. — Ти мій СОКЕТААО, я молилася, МОЛИЛАСЯ — і ти прийшов. Щовечора я на колінах просила Пресвяту Діву змилостивитися над моєю дівчинкою й освітити її життя небесним сяйвом. І ОСЬ ТИ ПРИЙШОВ! А любий Бог не посилає дияволів у відповідь на молитви. NON, такого бути не може!

А Мікі — так, ніби добрий дух наділив його глибоким розумінням — притулився до рук Нанет побитою, закривавленою мордою.

Тим часом Дюран ховався на узліссі й уважно спостерігав за хатою Ле Бо. Коли вхідні двері відчинилися, він завважив проблиск світла і Нанет, яка пішла до загороди. Дюран безвідривно слідкував за жінкою, доки та не повернулася в хату. Потім захихотів, пішов до розведеного вогнища й доробив ВАХГУН — мотузку, закріплену на довгій палиці. ВАХГУН, палиця і трохи кмітливості — от і все, що знадобилося, щоб заощадити 12 добрих лисячих шкір. Обличчя чоловіка світилося у відблисках полум'я: він посміювався, втішений тим, як легко обвів жінку круг пальця. Нанет здуру відмовилася від шкур, а Жак загинув. Який вдалий збіг обставин! Фортуна, без сумніву, усміхнулася сьогодні Дюрану. Коли дійде до бою, він поставить усе, що має, на LE BÊTE¹ — так він називав дикого пса — виграє й розбагатіє.

Дюран дочекався, коли світло у вікнах хатини згасло, і пішов до загороди. Мікі почув, що наближається людина, і побачив Дюрана здалеку, бо місяць яскраво освітлював усе навкруги. Дюран знався на собаках. Він послуговувався не палицею й сирицевим батоном, як Ле Бо, а хитрістю. Отож підійшов до Мікі впевнено, не ховаючись, а потім, ніби випадково, просунув кінець палиці між жердинами загороди. Тримаючись руками за ґрати, без жодних ознак страху, Дюран спокійно заговорив до пса. Цей чоловік відрізнявся від Ле Бо. Мікі якийсь час прискіпливо його розглядав, а тоді знову задивився на темне вікно хатини. Дюран не міг проґавити такої нагоди. Він помаленьку, непомітно просовував палицю між жердинами, доки закріплений на кінці зашморг не навис над головою Мікі. Дюран майстерно володів ВАХГУНОМ. Він упіймав таким чином багато лисів, вовків і навіть одного ведмедя. Закоцюблий від морозу Мікі навіть не

¹ Тут: звір (*фр.*).

відчув, як зашморг із сиром'ятної шкіри опустився йому на шию. Не завважив, що Дюран, упираючись ногами в нижню жердину загороди, готується до атаки.

Дюран різко відсахнувся, і псові здалося, що гігантські лещата капкана замкнулися на його шиї. Песикові перехопило дух. Він несамовито звивався, намагаючись вивільнитися, але не міг навіть вискнути. Перебираючи палицю руками, Дюран, що й досі впирався ногами в жердину, підтягнув Мікі до ґрат і що є сили смикнув. Коли ж він нарешті відпустив ВАХГУН, Мікі повалився на землю, мов мертвий. За десять секунд Дюран уже вдягав намордник на зціплені щелепи пса. Мисливець узяв Мікі на руки й, лишивши загороду прочиненою, пішов до саней. Недоумкувата Нанет ніколи не здогадається, думав собі Дюран. Вона подумає, що LE BÊTE втік у ліс.

Побої — невдалий метод Ле Бо. Дюран таким не займався. Він не збирався підкоряти пса палицею, бо був розумніший. Грубий і жорстокий мисливець добре вивчив особливості тварин. Він не був психологом, але не дозволив жорстокості себе засліпити. Замість прив'язувати Мікі до саней й лаштувати імпровізовану волокушу, як Ле Бо, Дюран подбав, щоб бранцеві було зручно, накрив його теплою ковдрою і ось так помандрував на схід. Звісно, мисливець перевірів надійність псового намордника й міцно закріпив на планці саней другий кінець ланцюга, на якому все ж таки тримав Мікі.

Упевнившись, що все гаразд, Дюран подався в напрямку Форт-О'Тод. Якби Жак Ле Бо бачив мисливця на лис тієї хвилини, певно, ламав би голову: а чого це конкурент так тішитися? Дюран був природженим і спадковим гравцем; перш за все гравцем, а вже потім — трапером. Він розставляв капкани насамперед для того, щоб заробити на ставки. Більше п'яти років поспіль він перемагав на щорічних собачих боях у Форт-О'Тод. Та цього року хвилювався. Турбував його не Жак з Нетою, а метис із околиць озера Ред Белі. Грауз Паєт (так звали метиса) збирався виставити на бій напіввовка. Ось чому Дюран ладен був віддати за дикого пса

Ле Бо шкури двох чорних і десяти рудих лисів, хоч за таку ціну міг придбати п'ять собак. Тепер, заволодівши псом задарма, він неймовірно тішився, адже знайшов гідного супротивника для напіввовка Грауза Паєта, та ще й заощадив 12 шкур. На цьогорічних собачих боях Дюран поставить на дикого пса все і навіть візьме в борг.

Коли Мікі прийшов до тями, Дюран зупинив їздових собак, бо напружено чекав цієї миті. Він перехилився з саней до Мікі і заговорив — не грубо, як Ле Бо, а безтурботно й приязно. Рукою в рукавичці він погладив Мікі по голові. Це було незвично, адже пес розумів, що гладить його не Ханет, а дволапий звір. Мікі дивувався, що лежить у м'якому гніздечку, облаштованому з ковдри й ведмежої шкури. Нещодавно йому було зимно і все тіло німіло, а тепер — тепло й зручно. Тому Мікі не ворухнувся. Анрі Дюран подумки похвалив себе за кмітливість. Не маючи бажання подорожувати вночі, він влаштував привал за чотири чи п'ять миль від хатини Ханет і розвів вогнище. Дюран зварив каву й настромив м'ясо на дерев'яний рожен. Він навмисно запікав м'ясо довго, постійно перевертаючи, щоб у повітрі розлилися манливі пахощі. Двох їздових собак він прив'язав за 50 кроків від багаття, а от сани лишив поблизу й спостерігав за реакцією Мікі на запашне м'ясо. Востаннє запах печеного м'яса лоскотав ніздрі Мікі в ті далекі дні, коли він щеням мандрував із Челонером. Нарешті Анрі побачив, що пес облизується, і почув скрегіт зубів. Посміюючись у бороду, чоловік зачекав із чверть години, потім зняв м'ясо з рожна, порізав і віддав половину Мікі. Пес жадібно накинувся на поживу.

Той Анрі Дюран таки мав клепку в голові!

Розділ 19

Наприкінці грудня всі дороги в радіусі десяти тисяч квадратних миль вели до Форт-О'Год. Наближалось свято

УСКЕ ППУН (Нового року) — час зимових веселоців для мешканців лісових тіпі й хатин. Трапери з родинами з'їжджалися здалеку й зблизька, щоб продати хутра й провести кілька святкових днів у веселому товаристві. Довгими самотніми місяцями новорічної зустрічі чекали чоловіки, жінки і діти. Дружини траперів не мали сусідів. Мисливські стежки їхніх чоловіків були неприступними володіннями кожного маленького «королівства». Навкруги — багато миль безлюдного лісу. Тому для жінок УСКЕ ППУН — радісна пора, для дітей — велика розвага, а для чоловіків — нагорода за тяжку працю, якою є полювання на хутрових звірів. Протягом кількох святкових днів люди зустрічали давніх знайомих і заводили нових, обговорювали новини непрохідної глушини: хто одружився, хто помер, хто народився. Новини бували трагічними, від яких усі здригалися, сумували і плакали, та бували й такі, від яких хотілося сміятися й радіти. Уперше й востаннє за сім довгих місяців зими мешканці лісу «їхали до міста». Індіанці, метиси, чорні й білі, хоч мали різний колір шкіри й різні вірування, разом насолоджувалися святом.

Цього року у Форт-О'Тод на гостей чекало грандіозне барбекю — запечене на рожні м'ясо карібу. Коли Дюран був за п'ять-шість миль від торгового поста, собаки й люди протоптали безліч стежок, що тягнулися до Форту з півночі й півдня, сходу і заходу. З лісів прямували сотні саней, а з ними три сотні чоловіків, жінок і дітей, та ще й півтисячі собак.

Дюран приїхав на півдня пізніше, ніж планував, проте згаяний час використав із користю. Тепер Мікі — досі в наморднику й на повідку із сиром'ятної шкіри — покійно йшов за санами. На третій день після того, як вони покинули хатину Нанет, Дюран по обіді звернув з головної стежки й поїхав до хати Андре Рібона. Цей чоловік постачав фактора й мешканців торгового поста свіжим м'ясом. Андре вже починав хвилюватися через те, що Дюран затримується, але

дочекався. Дюранів індіанець привіз до Рібона бійцівську собаку хаскі, яку мисливець на лис збирався виставляти на бій. Мікі Дюран зачинив у хаті Андре, і чоловіки поїхали у факторію — Андре Рібон мешкав усього за милю звідти.

Уночі до хати ніхто не повернувся. Мікі лишився сам-один. Коли настали сутінки, пес почув дивні звуки, які дедалі посилювалися, — почув гуляння у Форті. Звіддала долинали крики людей упереміж із виттям сотні собак. Мікі ще ніколи такого не чув, тому довго прислухався, не наважуючись поворухнутися. Потім визирнув з вікна, виструнчившись, як людина: став на задні лапи, а передні поклав на широку віконну раму. Хата Рібона стояла на пагорбі, з якого відкривалася панорама на замерзле озеро. Удалині, над верховіттям приозерного дрібнолісся, Мікі побачив червоні відблиски багать у небі. Пес заскавулів й зістрибнув на підлогу. Ніч тягнулася довго, але в хаті було набагато зручніше, ніж у загороді Ле Бо. Мікі дрімав, бо міцно заснути не вдавалося. Усю ніч йому снилася Нанет із дівчинкою.

Дюран і Рібон повернулися майже опівдні наступного дня. Принесли свіжого м'яса, і голодний Мікі накинувся на довгоочікуваний обід. Він не реагував на загравання чоловіків, хоча й не протестував. Другої ночі його знову лишили самого в хаті. Повернувшись на світанку, Дюран і Рібон принесли сплетену з березових прутиків клітку площею чотири квадратних фути. Прочинену клітку вони поставили біля входу в хатину і, приманивши свіжим м'ясом, загнали Мікі досередини. Заслона опустилася, і пес опинився у в'язниці. Клітка була прив'язана до широких саней. Бранця повезли у Форт-О'Год, коли ще не зовсім розвиднілося.

Цього дня планувалося багато розваг: частування запеченим м'ясом карібу й собачі бої. Сани наближалися до Форті, і до Мікі долинали дедалі гучніші звуки свята. Зачудуванню пса не було меж. Він випростався в клітці, напружений і насторожений, і зовсім не звертав уваги на чоловіків, які його везли. Мікі дивився тільки вперед. Дюран

задоволено захихотів, почувши, як пес гарчить і клацає зубами.

— Оуї, він буде битися! Ще б пак! — посміювався він.

Сани мчали вздовж озера. Коли оминули край мису, очам Мікі відкрився Форт-О'Год на узвишші. Гарчання застрягло в горлі. Він клацнув зубами й замовк. Здається, на якусь мить його серце зупинилося. Досі в його світі було лише кілька людей, а тут раптом йому без попереджень показали аж сотню — а може, й дві чи три. Зауваживши Дюранові сани з кліткою, юрба роззяв побігла зі схилу до озера. Мікі побачив багато вовків. Від дивовиж навкруги йому перехопило подих. У той час як сани котилися вверх пагорбом, клітку Мікі оточив веселий натовп чоловіків і хлопчаків, які завзято жестикулювали. До юрби приєдналися жінки — деякі з дітьми на руках. Та ось сани спинилися. Мікі опинився по сусідству з другою кліткою, у якій сидів подібний до нього звір. Біля клітки стояв високий, смаглявий і патлатий метис — схожий на пірата. Це був Грауз Паєт — суперник Дюрана.

Губатий Паєт потворно вишкірився й зиркнув на Мікі. Потім відвернувся і сказав гурту смаглявих індіанців і метисів щось таке, від чого ті вибухнули реготом.

Розлючений Дюран почервонів.

— Смійся-смійся, дикуне, — прошипів він. — Анрі Дюран тобі покаже!

Він потрусив двома чорними і десятьма рудими лисячими шкурами перед обличчям Грауза Паєта й вигукнув:

— Постав стільки ж, Граузе Паєте. А я такого добра маю в десять разів більше!

Із Мікі зняли намордника, і він почав внюхуватися. У повітрі літали дивні й стійкі запахи людей, собак і п'яти гігантських туш карібу, які за 15 футів від нього запікалися на рожнах над великими багаттями. Туші мали запікатися протягом десяти годин і стати завширшки з людську ногу. Поки готується частування, людей розважить собачий бій.

Протягом години навколо двох кліток метушилася й гормоніла збуджена юрба. Чоловіки розхвалювали бійців і робили ставки. А Грауз Паєт й Анрі Дюран аж захрипли, глузуючи й дражнячи одне одного. Натовп почав розходитися. Замість чоловіків і жінок біля кліток з'юрмилося півсотні смаглявих діточок. Лише тоді Мікі розгледів на краю улоговини звірів, прив'язаних по одному, по двоє і навіть гуртом. Мікі нарешті навчився розрізняти їх за запахом. Це були не вовки, а собаки — такі, як він.

Минуло ще трохи часу, перш ніж Мікі втупився поглядом у вовка-пса в сусідній клітці. Він наблизився до ґрат й обнюхав суперника. Той ткнувся намордником у клітку. Мікі згадав велетенського вовка, з яким бився на краю скелі, інстинктивно вищирився й загарчав. Вовк-пес загарчав у відповідь. Анрі Дюран задоволено потер руки, а Грауз Паєт тихо засміявся.

— Оуї, вони будуть битися! — повторив Дюран.

— Вофк буде битися, оуї, — сказав Грауз Паєт. — А твій собак, мосьє, піджати хвоста і слинити, як цуцик!

Трохи пізніше до клітки Мікі підійшов білий чоловік. Це був шотландець Мак-Доннел — фактор. Він стурбовано розглядав Мікі та вовка-пса. Через десять хвилин у комірчині, яка слугувала йому кабінетом, він сказав молодому приятелеві:

— Хочу покласти цьому край, але не можу. Люди не захочуть. Ми втратимо половину шкур, що заробляємо за сезон. Такі бої проводяться в Форт-О'Тод уже 50 років поспіль. Та й, мабуть, вони не гірші за боксерські поєдинки. От тільки тут б'ються...

— ...на смерть, — закінчив думку Мак-Доннела молодий чоловік.

— Отож-бо! Зазвичай один із собак гине.

Молодий чоловік струсив попіл із люльки й сказав:

— Я люблю собак. У моїй факторії боїв ніколи не буде — хіба що боксерські. І на цей бій я не піду дивитися, бо ще вб'ю когось від люті.

Розділ 20

О другій дня туші карібу запеклися до коричневої скоринки. Частивання мало бути готовим за дві години. Настав час для бою.

Посеред улоговини три сотні чоловіків, жінок і дітей тісним колом оточили дерев'яну клітку площею десять квадратних футів. По обидва боки великої клітки розмістили дві менші. Біля однієї стояв Анрі Дюран, біля другої — Грауз Паєт. Чоловіки перестали обмінюватися шпильками, стали серйозними й зосередженими. Три сотні пар очей витріщалися на них, і три сотні пар вух напружено чекали сигналу.

Нарешті Грауз Паєт його подав.

Швидким рухом Дюран підняв заслону клітки Мікі й несподівано підштовхнув песика дрючком. Мікі одним стрибком опинився у великій клітці. Майже тієї ж миті з клітки Грауза Паєта до Мікі застрибнув вовк-пес. Противники зустрілися віч-на-віч на арені.

Дюран затамував подих і мало не застогнав. Те, що сталося наступної миті, було наслідком незвичної для Мікі обстановки. У лісових хащах Мікі не цікавило б нічого, крім вовка-пса. Він дивився б на противника, як на якогось Нету чи дикого вовка. Однак серед натовпу Мікі про бійку не думав. Його заворожували насуплені зосереджені обличчя, що оточили клітку-арену. Пес вдивлявся у них, переводячи погляд з одного на інше, сподіваючись побачити Нанет із дівчинкою або навіть першого господаря Челонера. Вовка-пса Грауз Паєт назвав Таао — за надзвичайно довгі ікла. Розчаровуючи Дюрана, Мікі зовсім не звертав уваги на Таао. Песик просунув носа крізь ґрати, чим дуже розвеселив Грауза Паєта. Мікі обійшов клітку по колу, оглядаючи заанімілий натовп. Таао стояв посеред «арени», не зводячи з противника червонуватих очей. Його нічого не цікавило за межами клітки. Він знав свою роботу — його

виховали вбивцею. Таао різко розвернувся до Мікі, а в Дюрана шалено закалатало серце. На спині Таао настовбурчилась шерсть.

Мікі спинився, і, здавалося, усім надіям Дюрана настав крах. Вовк-пес накинувся на супротивника без жодного звуку. Із горла Грауза Паета вирвався зловтішний вигук. Натовпом прокотилися зойки, а Дюран відчув, як поза спиною пробіг холодок, а на голові аж заворушилося волосся. Однак від того, що сталося далі, чоловіки заціпеніли. Від першої атаки Таао Мікі мав загинути. Цього очікував Грауз Пает, та й Дюран теж. Проте в останню частку секунди, коли вовк-пес зімкнув щелепи, Мікі перетворився на живу блискавку. Жодна людина не бачила швидшого маневру, ніж той, із яким Мікі дав відсіч Таао. Собаки войовничо клацнули зубами. Затріщали кістки, і за мить суперники зчепилися, покотившись земляною підлогою клітки. Ані Грауз Пает, ані Дюран не розуміли, що діється. Нажахані небаченою бійкою чоловіки забули навіть про ставки. Такого бою у Форт-О'Год ще не було.

Гарчання собак долинуло аж до комори компанії «Гадсон Бей». На вході стояв молодий приятель Мак-Доннела й дивився в бік арени-клітки. Він чув рики, клацання зубів. Білолиций чоловік насупився й затамував подих.

— ЧОРТ ЗАБИРАЙ! — стиха проказав він із гнівними вогниками в очах.

Стиснувши кулаки, чоловік поволі пішов до клітки. Коли він протиснувся крізь натовп глядачів, усе було скінчено. Бій завершився так само несподівано, як почався: вовк-пес лежав посеред клітки з перегризеним горлом. На Мікі страшно було дивитися: здавалося, він помирає. Дюран підняв за слону клітки й накинув на пса зашморг. Мікі вийшов назовні й ледь тримався на лапах. Він був весь закривавлений і майже нічого не бачив. Собаче тіло було вкрите страшними ранами, а з пащі цівками стікала кров. Побачивши, у якому стані пес, молодий чоловік скрикнув від жаху.

Та майже відразу з його губ злетів ще один несподіваний вигук:

— Господи! Мікі-Мікі-Мікі...

У голові Мікі щось запульсувало: ніби здалеку до засліпленого бодем пса долинув той голос.

ТОЙ ГОЛОС! Голос, що линув до нього в усіх снах; голос, якого він чекав, якого всюди шукав. Він знав, що одного дня голос знайдеться. Голос Челонера — господаря!

Мікі припав до землі, заскавчав, намагаючись розгледіти власника голосу крізь криваву запону в очах. Забитий майже до смерті пес застукав хвостом по землі, бо впізнав господаря. На подив свідків неймовірної сцени, Челонер опустився на коліна, погладив пса, а Мікі заходився облизувати руки, обличчя й одяг чоловіка закривавленим язиком.

— Мікі-Мікі-Мікі...

Важка рука Дюрана різко опустилася на плече Челонера.

Челонер відскочив, ніби обпiкся розпеченою праскою. Миттю звiвся на ноги, зустрiвся суворим поглядом iз трапером i вигукнув, ледве стримуючи лють:

— Він мій! Це мій пес, хай тобі грець!

Не в змозі побороти мстивого пориву, розлючений Челонер ударив Дюрана кулаком в обличчя. Француза відкинуло на землю. Якийсь час Челонер непорушно стояв над ним. Потім гнівно розвернувся до Грауза Паєта й натовпу роззяв і, вказуючи на Мікі, який зіщулився біля його ніг, заявив голосно й чітко, щоб усі почули:

— Це мій пес. Не знаю, де цей нелюд знайшов його, але він мій. Самі подивіться! Він облизує мені руку. Хіба поведився б він так із НИМ? А погляньте на його вуха. На всій Півночі не знайдеш жодного іншого пса з таким обрубком. Я загубив його майже рік тому, але за цим вухом упізнав би серед тисячі інших псів. Господи! Якби я тільки знав...

Потягнувши Мікі за мотузку, яку накинув Дюран, Челонер проштовхнувся крізь натовп метисів й індіанців. Він пішов до Мак-Доннела, щоби про все розповісти: як рік

тому навесні Мікі й ведмежа ненароком випали з човна, як їх підхопила бурхлива річка й вони полетіли вниз у водну безодню. Зареєструвавши заяву, на випадок якщо Дюран претендуватиме на пса, Челонер повів Мікі в халупу, де зупинився у Форті.

За годину, обхопивши руками велику голову Мікі, Челонер ласкаво бурмотів до пса. Чоловік обробив і перев'язав йому рани, зір песика прояснився. Мікі не зводив очей із обличчя господаря й весь час метляв хвостом. Обидва не зважали на звуки гульбища за стінами, на чоловічі крики, хлоп'ячі верески, жіночий сміх і невпинне дзявкання собак. Очі Челонера світилися безмежним щастям. Він говорив:

— Мікі, друже мій, ти нічого не забув. Чортяко, не забув, еге ж? Ти був тоді незграбним цуценям, а, бач, нічого не забув! Пам'ятаєш, я розповідав, що повезу тебе з ведмежам до Дівчинки? Пам'ятаєш? Казав, що Дівчинка — ангелятко, що вона полюбить тебе до смерті. Таке я тобі патякав. То, знаєш, добре, що не так сталося, як гадалося. Коли я повернувся до неї, все змінилося. **ВОНА** стала іншою, Мікі. Боже, хто б міг подумати — вийшла заміж і **НАРОДИЛА ДВОХ ДІТЕЙ!** Уявляєш, братику? **ДВОХ!** Як би, чорт забирай, вона піклувалася про тебе й ведмежа, га? Усе змінилося, Хлопче. Мабуть, і мене змінили трирічні мандри суворим північним краєм Годс, де за елементарне задоволення дихати повітрям платиш надривом легень. Менше ніж за тиждень мене потягнуло назад, Мікі. Отака біда! Я затужив за цими місцями. От і повернувся. Тепер ми з тобою разом, малий. Підеш зі мною до нового поста, куди мене призначила Компанія. Відтепер ми з тобою команда. Зрозумів, братику? **КОМАНДА!**

Розділ 21

Майже серед ночі, коли звуки гульбищ у Форті стихли, фактор Мак-Доннел прислав за Челонером. Той збирався

вже лягати, коли малий індіанець постукав у двері хатини, щоби передати послання. Челонер глянув на годинник — одинадцята. Що це знадобилося Мак-Доннелу о такій порі? Гріючись на пузі біля печі, Мікі не зводив погляду з дивом знайденого господаря, який заходився натягати чоботи. Зір пса вже не був затуманеним. Челонер добре промив закриті вавлені очі.

— Певно, щось із тим негідником Дюраном, — сердито мовив Челонер до виснаженого пса. — Якщо він сподівається забрати ТЕБЕ, Мікі, то марнує час. Ти МІЙ собака!

Мікі з безмежною любов'я в очах заметляв хвостом і підповз до господаря. З хатини вони вийшли разом.

Ніч освітлював білий місяць і незліченні зорі. Чотири великі багаття, над якими запікалися туші карібу для розкішного барбекю, досі палали. На узліссі, яке оточувало Форт, дотлівали менші вогнища. У відблисках полум'я виднілися розмиті обриси сірих тіней від наметів і тіпі, де відпочивали три сотні метисів й індіанців. Усі ці люди приїхали засніженими лісовими стежками на новорічне свято у факторії. Подекуди щось ворухилося. Проте затихли навіть собаки, втомлені за день галасливим і ситним бенкетом.

Проминувши великі багаття й гігантські рожна, Челонер попрямував до господи фактора. Мікі обнюхав свіжі кісточки. Окрім них, не лишилося й сліду від двох тисяч фунтів м'яса, яке запікалося того дня на рожнах. Чоловіки, жінки, діти й собаки наїлися від пуза, не залишивши навіть недоїдків. Дивовижний мовчазний спокій бога ситості Мутая огорнув Форт-О'Тод — поселення за три сотні миль від цивілізації.

У покої фактора горіло світло. Челонер увійшов, а за ним хвостиком Мікі. Мак-Доннел похмуро пахкав люлькою. Рум'яне обличчя шотландця, який втупився поглядом у Мікі, виглядало стурбованим.

— Заходив Дюран, — промовив фактор. — Жахлива людина. Боюся, будуть проблеми. Якби ти не вдарив його...

Челонер знизав плечима, набиваючи люльку тютюном із табатирки фактора.

— Ти не розумієш порядків Форт-О'Год, — вів далі Мак-Доннел. — Новорічні собачі бої проводяться тут упродовж 50-ти років. Вони стали історією, частиною самого Форту. Ось чому я, порядкуючи тут уже 15 років, не намагаюся їх скасувати. Гадаю, такий крок спричинив би щось на кшталт революції. Закладаюся, половина моїх людей подалася б до іншого торгового поста, прихопивши з собою хутра. Тому, розумієш, усі співчують Дюрану. Навіть суперник Грауз Паєт каже йому, що він буде бовдуром, якщо подарує тобі цю витівку. Дюран стверджує, що пес належить ЙОМУ.

Мак-Доннел кивнув у бік Мікі, який лежав у ногах Челонера.

— Тоді він бреше, — спокійно сказав Челонер.

— Він каже, що купив пса в Жака Ле Бо.

— Тоді Ле Бо продав пса, який йому не належав.

Трохи помовчавши, Мак-Доннел зауважив:

— Взагалі-то я послав по тебе в іншій справі, Челонере. Дюран розказав мені таке, від чого в мене все аж похололо. Ти збирався завтра разом з людьми виїжджати до нового поста, в долину Оленього озера, чи не так?

— Еге ж, уранці.

— Чи не міг би ти разом із одним із моїх індіанців та упряжкою собак дати гаку й заскочити в одне місце біля коліна річки Джексон? Ти втратиш тиждень, знаю, але надженеш своїх зі спорядженням, перш ніж ті дістануться Оленього озера. Зробиш мені цим велику ласку — повік не забуду. Річ у тім... Чортівня якась там сталася.

Фактор знову глянув на Мікі.

— Чортзна-що! — видихнув він.

Челонер мовчки чекав, та завважив, як фактор ніби здригнувся всім тілом.

— Я б і сам поїхав — так було б правильно, але, ти ж знаєш, Челонере, з моїми легенями цієї зими мені краще нікуди не потикатися. А мені СПІД було б поїхати. Таке діло, —

сказав він, і його очі несподівано заблищали. — Я знав Нанет Ле Бо, коли вона була ще ОТАКОЮ. П'ятнадцять років тому. Вона росла на моїх очах, Челонере. Якби я не був тоді одружений, закохався б у неї по вуха. Ти її знаєш, друже? Ти знайомий з Нанет Ле Бо?

Челонер заперечно похитав головою.

— Справжнісінький ангел, що спустився з Небес, — проказав Мак-Доннел у руду бороду. — Вона жила з батьком за коліном річки Джексон. Він помер — однієї ночі замерз до смерті під час переправи через озеро Ред Ай. Я був певен ще тоді, що Жак Ле Бо ЗМУСИВ її за нього вийти. Може, вона не знала, що він за людина, чи їй було лячно лишатися самою? Час від часу до мене доходили чутки, але я не вірив — принаймні не в усі. Не вірив, що Ле Бо бив її й ображав, коли заманеться. Не вірив, коли розповідали, що якось він волочив її за волосся по снігу й бідолаха мало не вмерла. То були чутки, а Ле Бо жив за 70 миль звідси. Але тепер вірю. Дюран побував у хаті Ле Бо. Гадаю, він розповів правду, що би повернути собі пса.

Фактор ще раз подивився на Мікі.

— Отож, Дюран розповів таке: Ле Бо піймав пса в капкан, приніс до хати й катував, щоб підготувати до бою. Дюранові пес так сподобався, що він умовив господаря його продати. Ле Бо демонстрував гостю вдачу пса: доводив зачиненого в клітці пса до сказу. Бідолашна Нанет втрутилася. Ле Бо відштовхнув її, а потім тягав за волосся й душив, і тоді пес накинувся на нього й загриз до смерті. Така-от історія. Дюран розповів правду, бо боявся, що я накажу пристрелити пса-вбивцю, якщо не дізнаюся, як усе було. Тому я хочу, щоб ти поїхав до Джексонівського краю, розвідав там усе і подбав про Нанет Ле Бо. Мій індіанець привезе її у Форт.

Із шотландською стійкістю Мак-Доннел стримував хвилювання. Він говорив тихо і знову чомусь затремтів. Челонер ошелешено втупився в нього поглядом і мовив:

— Ви кажете, що Мікі — оцей песик — убив людину?

— Еге ж, за словами Дюрана, убив, так само як сьогодні вовка-пса Грауза Паета на «арені». Брр!

Челонер уважно розглядав Мікі, а фактор додав:

— Але собацюру Грауза Паета шкода більше, ніж того негідника. Якщо чутки правдиві, Ле Бо краще бути мертвим, ніж живим. Челонере, якщо тобі не тяжко і ти не заперечуєш, поїдь до Нанет...

— Я поїду, — сказав Челонер, поплескавши Мікі по голові.

За півгодини Мак-Доннел розповів молодому чоловікові все, що знав про Нанет Ле Бо. Коли Челонер підвівся, фактор провів гостя до дверей і застеріг:

— Не втрачай пильності з Дюраном. Цей пес для нього важливіший за всі сьогоднішні виграші, а, кажуть, поставив він чимало. Він обіграв Грауза Паета, але метис тепер його спільник. Я це знаю. Отож будь обережним.

Вийшовши надвір, де місяць і зорі досі яскраво світили, Челонер трохи постояв, а Мікі підстрибнув і поклав передні лапи йому на груди. Голова пса була майже на рівні плечей господаря.

— Пам'ятаєш, друже, як ти випав із човна? — лагідно запитав Челонер. — Пам'ятаєш, як ви з ведмедиком, зв'язані однією мотузкою, борюкалися й випали за борт, просто у вир? Пригадуєш таке? Боже милостивий! Я сам мало не пропав у тому вирі. Я думав, ти загинув. Не сумнівався, що ви обоє мертві. Цікаво, що стало з ведмежам?

Мікі заскавулів у відповідь і затремтів усім тілом.

— А, виявляється, ти вбив людину, — додав Челонер так, ніби досі не міг повірити. — Повезу тебе до тієї жінки. Отака справа. Повезу тебе до НЕЇ, а вона, може, буде вимагати, щоб тебе вбили...

Челонер опустил Мікі на землю й пішов у хатину. Спирнувшись перед порогом, Мікі загарчав. Челонер засміявся й відчинив двері. Вони зайшли досередини, і гарчання Мікі переросло в загрозливий рик. Челонер лишив у хатині запалену лампу, і в тьмяному світлі розгледів Анрі Дюрана

й Грауза Паета, які зачалися в хатині. Челонер додав світла й привітався з непроханими гостями:

— Доброго вечора! Трохи запізно для візиту, як на мене!

Флегматичне обличчя Грауза Паета не виказувало жодних емоцій. У Челонера, який прискіпливо роздивлявся метиса, промайнула думка, що з такою головою й плечима той до смішного схожий на моржа. Очі Дюрана якось безвиразно палали. На його обличчі виднілася припухлість від удару Челонера. Мікі напружився і, продовжуючи стишено гарчати, заповз під канапу. Дюран тицьнув на пса й сказав:

— Ми прийшли по собаку.

— Ти не можеш його забрати, Дюране, — відповів Челонер, намагаючись зберігати спокій, хоча поза спиною пройшов холодок. Промовляючи ці слова, Челонер ламав голову, чому Грауз Пает прийшов разом із Дюраном. Непрохані гості були здоровилами, та ще й бездушними нелюдами. Челонер інстинктивно став за маленьким столиком, який відділяв його від зловісної парочки.

— Я хотів вибачитись: після бою собак трохи втратив голову, — вів далі Челонер. — Мені не слід було бити тебе, Дюране. Це ж не твоя провина. То перепрошую. Але собака — мій. Я його загубив у Джексонівському краї, а Жак Ле Бо піймав у капкан і продав тобі. Він просто продав пса, який йому не належав. Я тобі компенсую витрати, щоб усе було по-чесному. Скільки ти віддав за нього?

Грауз Пает підвівся, а Дюран підійшов до протилежного боку столу й нахилився до господаря хати. Челонер спантеличено розмірковував, як допіру одним ударом збив такого здорованя з ніг.

— Non, він не продається, — стиха відказав Дюран. Він наче аж шипів: здавалося, кожне слово коштувало йому страшних зусиль. У його голосі чулася ледь стримувана ненависть. Челонер завважив, що на руках Дюрана, якими він люто стискав стіл, набухли жили. — Месьє, ми прийшли по собаку. То я його забираю, гаразд?

— Дюране, я поверну тобі всі витрати на пса. Навіть трохи накину.

— Non! Non! Він мій. Я забираю його ЗАРАЗ!

— Ні!

Не встиг Челонер вимовити це коротке слово, як Дюран навалився всім тілом на стіл. Челонер не сподівався на такий швидкий випад. З лютим і сповненим ненависті криком Дюран кинувся на молодого чоловіка, і той повалився під натиском здоровила. На підлогу впали стіл і лампа. Блиснув вогник, і хату огорнув морок — лише тьмяне місячне сяйво просочувалося крізь вікно. Челонер не очікував такого повороту. Він гадав, що Дюран спершу буде погрожувати, а вже потім нападати. Оцінивши габарити здоровил, які завітали, Челонер планував відступити до канапи під час розмови. Там під подушкою в нього лежав револьвер. Тепер було пізно. Важким тілом Дюран вдавлював його в підлогу, намацуючи в темряві горло противника. Челонер простягнув руку, щоб схопити француза за шию, і тут побачив, як Грауз Паєт відкинув стола. Наступної миті Челонер і Дюран покотилися залитою місячним світлом підлогою, і молодий чоловік угледів, що здоровенний Грауз Паєт над ними нахиляється. Челонер обхопив голову Дюрана рукою, але противник дотягнувся-таки до його горла. Метис завважив це і щось приглушено гукнув. Шаленим зусиллям Челонер відкотився разом із нападником у темряву. Товста шия Дюрана захрустіла. Грауз Паєт повторив вигук — схоже, щось запитав. Челонер від усіх сил стискав голову Дюрана, тому той не відповідав Паєтові.

Тоді метис навалився на них і потягнувся ручищами до шиї Челонера. Товсті пальці намацали спершу бороду Дюрана, а потім торкнулися Челонера й стиснулися. Здорованю вистачило б десяти секунд, щоб зламати молодому чоловікові шию. Одначе він не встиг довести справу до кінця. Із горла Грауза Паєта вирвався дикий крик болю, що перейшов у стогін. У темряві почулося загрозливе клацання зубів і гарчання. Кремезний Дюран почув пса, звільнився від хватки Челонера,

різко вивернувся й скочив на ноги. Челонер метнувся до канапи й розвернувся, спрямувавши на ворогів револьвер.

Усе сталося дуже швидко. Відтоді, як Грауз Паєт перевернув стіл, минуло не більше хвилини. Тепер, коли ситуація обернулася на користь Челонера, він вжахнувся. Йому пригадалася кривава картина, яку він побачив удень: велика клітка, Мікі й переможений вовк-пес. І ось серед мороку хатини...

...долинув моторошний крик і звук падіння тіла на підлогу.

— Мікі, Мікі, — гукнув він. — До мене! До мене!

Челонер опустил револьвер, кинувся до дверей і широко прочинив їх.

— Заради Бога, забирайтеся звідси! — закричав він. — ЗАБИРАЙТЕСЯ!

Чиясь тінь промайнула повз нього і пірнула у ніч. Він знав, що це був Дюран. Челонер підбіг до чорних тіней на підлозі, схопив двома руками Мікі за загривок і відтягнув, весь час гукаючи його на ім'я. Він побачив, що Грауз Паєт повзе до дверей, зводиться на ноги. В освітленому зоряним сяйвом дверному отворі на мить з'явився темний силует і зник у мороці. Челонер відчув, як досі напружене тіло Мікі обм'якло під руками господаря й безвольно опустилося на підлогу. Упродовж кількох хвилин Челонер непорушно сидів на колінах біля пса, потім зачинив двері хатини й запалив лампу. Поставив на місце перевернутий стіл, а на нього лампу. Мікі не ворухився. Він лежав, розтягнувшись на череві й поклавши голову між передніми лапами, і дивився на Челонера вичікувальним, запитливим поглядом.

Челонер простягнув до пса руки й покликав:

— Мікі!

Мікі метнувся до господаря і поклав передні лапи йому на груди. Челонер обійняв пса за плечі і глянув на підлогу. Там були плями крові й шматки розірваного одягу.

Челонер пригорнув пса до себе й мовив:

— Мікі, друже, я твій боржник.

Розділ 22

Наступного ранку троє саней і четверо людей Челонера виїхали на північний захід у напрямку Оленьчого озера — до торгового поста в Кокрані. За годину Челонер на легких санях, запряжених п'ятьма собаками, подався на захід — до коліна річки Джексон. За ним їхав індіанець Мак-Доннела саньми, які мали відвезти Нанет у Форт-О'Тод.

Челонер більше не бачив Дюрана й Грауза Паета. Мак-Доннел запевнив, що вони поїхали з Форту відразу після вторгнення до Челонера. Очевидно, швидкий від'їзд чоловіків пояснювався тим, що того дня у Форт-О'Тод чекали на патруль із Королівської Північно-Західної кінної поліції, який прямував до Йоркської факторії.

Мікі вивели з хатини перед відправленням і прив'язали до планки саней Челонера. Мікі завважив п'ятьох собак, які, присівши на задні лапи, чекали команди вирушати. Пес напружився і приготувався гарчати, але Челонер заспокоїв його кількома словами, і пес збагнув, що ці тварини — не вороги. Примирившись із їхньою присутністю й підозріло оглядаючись, Мікі навіть зацікавився товариством. Ці собаки вросли на півдні, мали добру вдачу й були не вовчої породи.

Останні 24 години були такими бурхливими, що, коли Мікі пробіг багато миль від Форту-О'Тод, його не полишали збудження й стурбованість. Уяву пса розбурхували дивні образи. Із далеких закутків пам'яті виринали лише туманні картини подій, що сталися до того, як він потрапив у капкан Жака Ле Бо. Навіть спогади про Нііву тьмяніли на тлі захопливих подій в оселі Нанет й у Форт-О'Тод. Тепер в уяві Мікі поставали образи чоловіків, собак і багатьох досі не бачених дивовиж. Світ песика несподівано розширився: з'явилися Анрі Дюрани, Граузи Паети й Жаки Ле Бо — дволапі звірі, які били його мало не до смерті й змушували боротися за виживання. Він спробував їхньої крові й помстився. Тепер він їх остерігався. Досвід навчив Мікі, що вороги — всюди. Він уяв-

ляв їх як незліченну масу — таку, як згряя вовків або натовп навколо великої клітки, де він розправився з вовком-псом.

У сповненому небезпек світі Мікі лишив місце тільки для одного Челонера, однієї Ханет й однієї маленької дівчинки. Решта скупчилася в хаотичне нагромадження непевності й загрози. Коли сани індіанця двічі наздоганяли їхні, Мікі занепокоєно звивався й войовничо гарчав. Челонер спостерігав за ним і розумів.

Серед сумбурних картин, що пропливали перед очима пса, вирізнялась одна, чітка й не затуманена: образ Ханет. Так, жінка була навіть важливішою за Челонера. Мікі досі відчував дотик ніжних рук, чув солодкий, ласкавий голос, пам'ятав запах її волосся, одягу й тіла — пам'ятав ЖІНКУ, а невід'ємною частиною жінки (так само як рука є невід'ємною частиною тіла) була дитина. Челонер ніяк не міг вгадати цих думок Мікі. Він спантеличено спостерігав за псом під час нічного привалу. Челонер довго сидів біля вогню, намагаючись відновити давню дружбу з Мікі, який уже не був цуценятком. Чоловікові це вдалося лише частково. Мікі був неспокійним. Здавалося, кожнісінький нерв його тіла напружився. Пес повсякчас спрямовував погляд на захід, внюхувався в тому напрямку й тихо скавчав.

Уночі занепокоєний Челонер припнув Мікі біля намету міцним сирицевим ременем.

Коли Челонер пішов спати, Мікі ще довго сидів на задніх лапах, притулившись до сосни, до якої його прив'язали. Десь о десятій ночі у лісі було так тихо, що потріскування майже зотлілого багаття різко відлунювало у вухах Мікі й нагадувало ляскіт батога. Широко розплющеними очима Мікі вдивлявся в ніч. Біля спелілого вогнища він розгледів загорнуту у теплі ковдри непорушну фігуру — індіанця, який заснув. Позаду нього їздові собаки згорнулися калачиками на снігу й не видавали ні звуку. Місяць висів над головою Мікі, а десь за милю від табору вовк, задерши ікласту пащу, завив на круглий блискучий диск у небі. Виття, ніби далекий поклик,

запало новий вогонь у Мікі. Пес повернувся в той бік, звідки долинав вовчий голос. Йому захотілося відповісти: закинути голову й завити до лісових хащ, місяця й зоряного неба. Та він лише клацнув зубами й поглянув на намет, де спав Челонер. Мікі плюхнувся на сніг. Він лежав на животі, але голову не опускав і далі вслухався. Місяць хилився на захід. Багаття дотліло, і тепер лише поблискували вуглини. Стрілка на годиннику Челонера показувала за північ, а збуджений Мікі досі не зімкнув очей. ПОКЛИК ночі зрештою повністю заволодів ним, і він перегриз мотузку навпіл. Це був поклик Жінки — Нанет із дитиною.

Звільнившись, Мікі обнюхав намет Челонера. Винувато вигнув спину й підібгав хвоста — він розумів, що зраджує господаря, якого так довго чекав і так виразно бачив у снах. Пес не усвідомлював своїх почуттів, та його охопила інстинктивна туга. Він повернеться. Це переконання чітко оформилося в його голові. Проте нині — цієї ночі — мусить піти. Мікі пірнув у темряву. Непомітно, як лис, прослизнув між собаками, що поснули, і крався ще з чверть милі. Потім випростався й стрімкою сірою тінню метнувся через освітлений місяцем ліс на захід.

Мікі рушив у путь упевнено, без вагань. Він не відчував болю в ранах, дихав на повні груди і, швидко перебираючи сильними лапами, як дикий вовк, невтомно простував обраним шляхом. Дорогою йому траплялося багато кроликів, але він не звертав на них уваги. Навіть, зачувши стійкий запах ільки мало не під носом, не дозволив собі зупинитися. Безпомильна орієнтація вела його через болото, чагарники, озеро, річку, пустирище й випалені видолінки. Одного разу він спинився напитися зі струмка, де швидко течія не дала воді замерзнути. Проте пив Мікі поспіхом й одразу рушив далі. Місяць спускався дедалі нижче за горизонт, а потім зник. Зоряне сяйво тьмяніло. Маленькі зірочки згасли, а великі сонно меркнули. Лісові хащі огортав примарний сніговий серпанок.

За шість годин, що лишилися до світанку, Мікі подолав 35 миль.

Коли почало розвиднюватися, пес спинився. Розтягнувся на череві біля скелі на гребені хребта і милувався народженням нового дня. З його пащі стікала слина. Відсапуючись, Мікі набирався сил, поки золоті промені зимового сонця розмальовували небо на сході. Щойно перші смужки сонячного сьйва почали вистрілювати зі східних бастионів, Мікі звівся на лапи й задивився на ранкові дива світу. Позаду, за 50 миль звідси, лишився Форт-О'Год, а попереду — за 20 миль — чекала хатина Нанет. Спустившись зі схилу, Мікі її побачив.

Відстань до оселі Нанет дедалі зменшувалася, а Мікі відчував, як знову наростає незрозуміла туга, що підкралася до серця біля намету Челонера. Щоправда, нині він почувався інакше. Він дійшов. Він послухався Поклику. А тепер, наприкінці шляху, стало лячно: як його зустрінуть? Там, куди пролягав його шлях, він убив чоловіка, а чоловік належав жінці. Хода Мікі стала нерішучою. Десь опівдні пес уже був за півмилі від хатини Нанет і дівчинки. Чутливий ніс уловив легкий запах диму в повітрі. Та Мікі не пішов на запах навпростець, а петляв, як вовк. Йшов непевно, крадучись, і нарешті дістався видолинку, де нещодавно для нього відкрився новий світ. Ось і досі прочинена дерев'яна загорода, за якою його ув'язнив Жак Ле Бо і з якої викрав Анрі Дюран; а ось притоптаний сніг на місці, де він накинувся на дволапого звіра. Мікі заскавчав.

Пес подивився на широко прочинені двері хатини: ознак життя всередині він не побачив, але внюхав. Із димаря в небо здіймався дим. Зіщулившись, Мікі пішов через двір до хати. У кожному його русі була провина — безмежне каяття за всі можливі помилки, благання до тих, кому він поклонявся: не проганяйте мене.

Мікі зазирнув у хату. Передпокій був порожнім. Нанет не було. Аж тут пес нашорошив вуха, напружився всім тілом і вслухався, вслухався, ВСЛУХАВСЯ, зачувши ніжне

лепетання, що долинало з колиски. Мікі голосно глитнув і тихесенько заскавчав. ЦОК-ЦОК-ЦОК — заскреготіли кігті по підлозі. Велика голова перехилилася через бортик колиски — там таки сиділо маля. Мікі лизнув дівчинку теплим язиком у щічку — всього разок — зітхнув і влігся на підлогу.

Почулися кроки. У передpokій зайшла Нанет із білизнами в руках, віднесла постіль у меншу кімнату, досі не помічаючи Мікі, а потім повернулася й ошелешено завмерла. Нанет тихо скрикнула й підбігла до пса — і ось уже Мікі знову в її обіймах. Він скавчав, як щеня, й тулився мордою до грудей Нанет. Вона сміялася й схлипувала, а дівчинка в колисці бавилася, пищала й чеберяла крихітними ноженятами в мокасінах.

Як кажуть індіанці крі, Ао-оо тап-ва-мукун (Коли йде диявол, приходять Небеса). Після смерті чоловіка Жака Ле Бо диявол пішов із життя Нанет. Жінка стала гарною, як ніколи. У темних блискучих очах світився небесний спокій. Нанет більше не була собакою, яку катує тиран палицею й батогами. Нова, перероджена Нанет стала неймовірно прекрасною, звільнилася від ярма, і до неї повернулася молодість. Вона була щасливою. Щасливим було й дитя. З'явилася свобода, сонце і зорі знову засяяли, а дужче за все найяскравіша зірка — надія. Першої ночі після повернення Мікі знову підповз до Нанет, коли та розчісувала волосся неземної краси. Йому подобалося зариватися мордою в нього, він тішився солодким запахом. Мікі любив класти голову на коліна господині й відчувати приємний лоскіт її волосся. А Нанет пригортала його до себе, навіть коли тримала дівчинку на руках, бо Мікі дав їй свободу, надію і життя. Те, що сталося, було не трагедією, а правосуддям. Бог послав пса зробити для Нанет те, що неодмінно зробив би її брат або батько.

Увечері другого дня приїхав Челонер. Нанет тоді саме розпустила волосся. Побачивши її такою — із довгими косами, які переливалися у світлі лампи, — Челонер відчув, що земля тікає йому з-під ніг і що ці всі роки він жив лише заради цієї миті.

Розділ 23

Коли в хатину Нанет Ле Бо зайшов Челонер, уже ніщо не потьмарювало світу Мікі. Пес не намагався розібратися в дивовижі й не замислювався про майбутнє. Він жив лише теперішнім — безхмарними днями, коли всі ті, кого він любив, були поруч. Він плекав усі спогади, зокрема й про ведмедика Нііву — друга, брата і бойового товариша. По-всякчас подумки повертався до холодної, засипаної снігом печери у верхів'ї гірського кряжа, де Ніїва поховав себе і провалився у тривалий загадковий сон, подібний до смерті. Одначе Мікі зосередився на теперішньому. Минали години й дні, а Челонер нікуди не їхав. Нанет не поїхала у Форт з індіанцем. Посланець повернувся з запискою для Мак-Доннела, у якій Челонер повідомляв, що дитина має слабкі легені, тому її не можна везти до факторії під час суворих морозів, треба чекати потепління. Челонер просив, щоб індіанця прислали ще раз із необхідними припасами.

Попри лютий холод, що постав із початку нового року, Челонер поставив намет на узліссі за сотню ярдів від хатини. Мікі жив на два доми: між хатиною й наметом. Для нього це був період безмежної втіхи. А для Челонера...

Мікі зауважив переміни, хоч не міг до кінця зрозуміти. За тиждень, а надто за два, очі Нанет по-новому заблищали, у солодкому голосі з'явилися нові нотки, а у вечірніх молитвах — вдячність за нове, неочікуване щастя.

Одного дня Мікі, лежачи біля дитячої колиски, побачив Нанет в обіймах господаря. Здавалося, у її очах спалахнули зорі. Челонер щось говорив, а вона дивилася на нього й уважно слухала ті слова. Тієї миті Нанет була схожа на ангела. Мікі збентежився. Та ще більше збило його з пантелику те, що сталося в наступні кілька хвилин: Челонер підійшов до колиски, узяв маля на руки й пригорнув, а жінка дивилася на них зачудовано і раптом закрила лице руками й заплакала. Мікі тихо загарчав, але Челонер притягнув Нанет до себе,

а вона обійняла його і дівчинку. Чому плакала Нанет, Мікі було невтямки, проте він зрозумів, що гарчати й кидатися на допомогу не треба. Пес відчув нові настрої й радість, яка оселилася в хатині, голосно глитнув і втупився очима в господарів. Нанет присіла біля пса й обхопила його руками — так само, як щойно Челонера. Господар витанцювував, як хлопчисько, і повсякчас сюсюкав до дитинки, яку не випускав з рук. Потім теж опустився на підлогу біля Мікі й вигукнув: — Як чудово, Мікі! Уявляєш, Я МАЮ РОДИНУ!

Мікі спробував зрозуміти.

Після вечери Мікі побачив, як Челонер розплітає й розчісує прекрасне волосся Нанет. Вони сміялися, як двоє безтурботних дітлахів. Мікі знову спробував зрозуміти.

Коли Челонер мав іти до намету на узліссі, він пригорнув Нанет до себе, поцілував і погладив блискучу голівку, а Нанет обхопила його обличчя долонями, усміхнулася, і з її очей мало не полилися щасливі сльози.

Тоді Мікі нарешті ЗРОЗУМІВ: у хату завітало щастя.

Тепер, коли у світі Мікі все владналося, він знову призвичаївся полювати. Вистежування здобичі наново викликало запал, і його мисливська стежка дедалі віддалялася від хатини. Він повернувся до колишніх капканів Ле Бо, які більше не спрацьовували. Мікі забув про обережність. Він погладшав, і його ніс не вловлював небезпеки в кожному подуві вітру. Минав третій тиждень відтоді, як Челонер прийшов до Нанет Ле Бо. Того дня нарешті відступив холод — повіяло теплом. Блукаючи, Мікі натрапив на пастку на болоті за десять миль від видолінку. Ле Бо розставив її для рисі й поклав шмат туші карібу для приманки, що лишилася неторканою й замерзла на камінь. Мікі зачудовано обнюхав м'ясо. Він тепер нічого не боявся. З його теперішнього світу зникли загрози. Він спробував відкусити шматочок, потягнув м'ясо на себе і... на спину йому впала колода. Ще трохи, і вона зламала б псові хребет. Протягом цілої доби Мікі безпорадно лежав, не в змозі зрушити з місця. Упродовж довгих годин

шаленими зусиллями намагався видряпатися з-під колоди. Потепління принесло невеличкий снігопад, і всі сліди й стежки вкрилися білою ковдрою. Нарешті Мікі вивільнився й поповз, лишаючи на снігу широкий слід, як відра в намулі. Задніми лапами він поворухнути не міг. Хребет не було зламано, але удар важкої колоди тимчасово паралізував Мікі.

Пес повз у напрямку хатини, однак кожний рух завдавав нестерпного болю. Просувався він так повільно, що за годину подолав не більше чверті милі. До сутінок Мікі відповз від пастки менше ніж на дві милі. Він влаштував собі нічліг у сховку в кущах, де пролежав до світанку. Наступного дня він нікуди не поповз. За ним настав четвертий день, відтоді як Мікі подався на невідале полювання, і тоді біль у спині нарешті почав відступати. Однак пес міг проповзти засніженим шляхом усього кілька ярдів, а потім мусив спинятися й перепочивати. Укотре в житті Мікі прийшла допомога від доброго лісового духа: по обіді Мікі знайшов недоїдки туші якоїсь тварини, впольованої вовками. М'ясо було заморожене, проте голодний пес накинувся на рятівну поживу. Потім знайшов укриття під вітроломом і пролежав там протягом десяти днів — на межі життя і смерті. Якби не знайдена туша, Мікі помер би. Він змушував себе виповзати з-під вітролому щодня або хоча б через день, щоб підкріплятися м'ясом і не вмерти з голоду. Наприкінці другого тижня Мікі вже тримався на чотирьох лапах. П'ятнадцятого дня він повернувся до хатини.

Вийшовши з узлісся, Мікі відчув перемену. Хатина була на місці й зовсім не змінилася, відтоді як пес полишив її два тижні тому. Однак із димаря не валив дим, а шибки на вікнах побіліли від морозу. Навколо хати лежав гладенький, неторканий сніг — як біле випране укривало. Мікі нерішуче пішов до вхідних дверей. Жодних слідів. Поріг замело, біля дверей височіла кучугура. Мікі заскавчав, пошкрябався у двері. Ніхто не відповів. Жодного звуку з хати.

Мікі повернувся до узлісся чекати. Чекав до самої ночі і, щоб переконатися, що не помилився, час від часу підбігав

до хатини й обнюхував. Коли настали сутінки, Мікі вирив собі ліжечко у свіжому снігу біля дверей хатини й заночував. Самотнього сірого ранку наступного дня пес так і не побачив диму з димаря й не почув жодного звуку з-за дерев'яних стін. Він зрозумів, що Челонера, великої й маленької Нанет немає. Однак Мікі не втрачав надії. Він більше не прислухався до звуків з хати, але уважно спостерігав за лісом, нашорошивши вуха, щоб не пропустити ні звуку. Він здійснював короткі вилазки, обходячи хатину то з одного боку, то з другого. Бідолаха безуспішно обнюхував рівенький сніг без жодних слідів і по кілька хвилин нюшив повітря. По обіді пес у відчаї зіщулювся й подався до лісу полювати на кролика. Поласувавши вечерю, він знову повернувся до хатини й провів ще одну ніч у сніговій нірці біля дверей. Лишився він і на третій день, а вночі, лежачи під безхмарним зоряним небом, почув, як виють вовки. Із горла Мікі вперше за весь цей час вирвалося виття — сповнений невимовного горя стогін, який покотився долиною. Це було сумне гукання пса до господаря, Нанет і дівчинки, а зовсім не відповідь вовкам. У завиванні Мікі почулися нотки страху й інших почуттів: пес утратив надію.

Тієї миті Мікі відчув досі не знану, нестерпну самотність. Щось ніби нашіптувало в собаче вухо, що нещодавні щасливі миті були лише сном і що доля повернула його у старий світ, де знову будуть небезпеки й безмежна самотність, де не буде друзів, де буде лише безперервна боротьба за виживання. Усі інстинкти Мікі, притлумлені любов'ю до мешканців хатини, ожили. Він знову відчув запал перед лицем небезпеки, який приходить із САМОТНІСТЮ, і знову став обережним. Четвертого дня Мікі вже блукав узліссям, крадучись, як вовк.

П'яту ніч пес провів не біля хатини, а під вітроломом, який знайшов у лісі, за милю від видолинку. Тієї ночі йому снилися дивні тривожні сни. У них не було Челонера, Нанет і дитини, не було й бою з вовком-псом та інших незабутніх картин з Форт-О'Год. Натомість йому снився високий, засипаний

снігом кряж, у глибині якого ховалася темна печера. Сон повернув його до брата і товариша, ведмедика Ніїви, до безтурботних днів їхньої дружби. Уві сні Мікі намагався розбудити приятеля, відчував тепло його тіла й чув сонне невдоволене буркотіння. Потім Мікі побачив іншу картину: райський куточок із соковитими чорними ягодами, і вони з Ніївою тікають що є моці від розлюченої ведмедиці, яка вторглася в їхній рівчак. Розбурханий снами песик прокинувся й відчув, що тремтить і весь напружився. Він загарчав у темряву. Круглі очі метали блискавки. Мікі тихенько й зазивно заскавчав, вдивляючись у морок під вітроломом. Упродовж кількох хвилин песик вслухався в ніч, сподіваючись почути відповідь Ніїви.

Протягом наступного місяця Мікі не віддалявся від хатини. Щонайменше один раз на день, а часом і вночі, повертався до видолинку. Пес дедалі частіше згадував Ніїву. На початку березня настала Тікі-Свао — велика відлига. Цілісінький тиждень на безхмарному небі пригрівало сонце. Повіяло справжнім теплом. Мікі відчув, як м'якшає сніг під лапами. Зігрітими сонцем пагорбами і горами потекли вузькі струмочки й покотилися маленькі лавини. Усе навкруги поновому затремтіло. Життя запульсувало весняним духом, і в душі Мікі поволі визрівала нова надія, нове відчуття, новий запал, породжені інстинктами. Несподівано йому сяйнула думка: НІЇВА ТЕПЕР ПРОКИНЕТЬСЯ!

Мікі ніби почув голос, ніби зрозумів послання. Цю новину проспівали дзюркотливі потічки, навіяли теплі вітри, що більше не пробирали до кісток зимними поривами, підказали нові запахи землі. Чутливий ніс Мікі вловив прихід весни в солодких пахощах вологого чорного ґрунту. Пес розхвилювався й почув поклик. Він був упевнений: НІЇВА ТЕПЕР ПРОКИНЕТЬСЯ!

Мікі пішов за покликом. Природа взяла гору, і жодна сила — хіба що фізична — не могла спинити пса. Однак він прямував не так упевнено, як біг нещодавно від табору Челонера до

хатини Нанет. На тому шляху його підганяла визначеність і чітка мета. Він очікував негайного результату в кінці подорожі. Натомість тепер ішов, піддаючись непереборному імпульсу й не маючи реальної мети. Протягом двох-трьох днів Мікі йшов на захід, блукаючи й петляючи без визначеного напрямку. Потім його шлях вирівнявся, і на світанку п'ятого дня він вийшов з лісових хащ у долину, де височів знайомий гірський кряж. Мікі зупинився і довго вдивлявся вдалину, перш ніж продовжити шлях.

Його спогади про Нііву ставали дедалі чіткішими. Зрештою то ж лише вчора, ну нехай позавчора, він покинув печеру й віддалився від кряжа. Тоді сніг вкривав пагорб і похмурий серпанок затагнув землю. Тепер снігу залишилося зовсім мало, яскраво світило сонце, а небо виблискувало безхмарною блакиттю. Мікі йшов і йшов, обнюхуючи підніжжя кряжа. Він пам'ятав дорогу. Пес більше не хвилювався, бо вже не сприймав час як щось визначене. Вчора він зійшов схилом униз, а сьогодні повернувся. Мікі підійшов просто до входу ведмежого барлогу, уже не перекритого снігом. Він просунув голову й плечі в печеру та внюхався. Ова! Цей ліній Нііва — сонько ще той! Ведмедик досі спав. Мікі відчув його запах. Та ще й ПОЧУВ ведмеже сопіння, що долинали з глибини печери.

Мікі переліз через невеличку кучугуру в проході печери і впевнено почалапав у морок. Він почув тихе сонне буркотіння й глибоке дихання. Аж раптом наштовхнувся на Нііву, який, виявилось, переліз на інше «ліжко». Нііва форткнув, а Мікі дзявкнув до нього. Пес ткнувся мордочкою у нову весняну шубку друга й обнюхав його від спини до вуха. Хай там як, вони ж бачилися лише вчора! Мікі все пригадав! Він різко смикнув Нііву зубами за вухо й гавкав з тією інтонацією, яку завжди розумів ведмедик.

«Прокидайся, Нііво! — говорив той гавкіт. — Вставай! Сніг зійшов, надворі чудова погода. ПРОКИДАЙСЯ!»

Нііва потягнувся й голосно позіхнув.

Розділ 24

Старий індіанець крі Мешаба грівся на скелі, що височіла над долиною. Колись, цілу вічність тому, Мешабу називали Велетнем. Тепер він був такий старий, що навіть у реєстраційних книгах фактора Форт-О'Тод бракувало запису про його народження, зрештою як і в журналах торгових постів Елбені-Гаус, Камберленд-Гаус, Норвей-Гаус або Форт-Черчіл. Хіба що далі на північ, десь поблизу озера Лак-ла-Біш, у старому Форт-Резолюшені або у Форт-Макферсоні, можна було знайти слід Мешаби. На пооране зморшками, обвітрене, шорстке обличчя спадали до пліч сиві коси. Старість висушила тіло індіанця: тонкі руки, впалі щоки і навіть ніс миршавий. Проте в очах Мешаби досі горіли темні жаринки, а зір він мав не менш гострий, ніж у дитинстві — майже ціле століття тому.

Мешаба оглядав долину. За спиною, за милю по той бік кряжа, стояла стара траперська хатина, де він мешкав самотин. Зима була довга й холодна, і тепер Мешаба тішився весною. Він зійшов на верхівку гори, щоби погрітися на сонці й помилуватися, як перероджується світ. Мешаба сидів на скелі вже протягом години, і його погляд, подібний до погляду старого пильного яструба, блукав долиною. Із протилежного боку її обрамляв темний сосново-кедровий ліс, а від нього до кряжа простягалася широка лука. Там, унизу, посеред розталого снігу виблискували під промінням сонця оголені темно-зелені острівці. Зі скелі, де сидів Мешаба, проглядався кам'янистий схил кряжа, що спускався в долину за сотню ярдів від індіанця. Старого схил не цікавив, от тільки той затуляв краєвид, і долина проглядалася не повністю.

Мешаба сидів на скелі, ніби Сфінкс, розслаблено пахкав чорною люлькою й спостерігав за дикими мешканцями долини. За півмилі від нього стадо карібу вийшло з лісу й почало лапати до найближчого чагарнику. Старому Мешабі не кортіло вполювати когось із них, бо на його задньому дворі і так висіла свіжа туша. Трохи далі індіанець угледів безрогого

лося. Спотворений весняним перехідним періодом самець виглядав так кумедно, що зморшкувате обличчя Мешаби розпливлося в усмішці. Він тихенько захихотів — на схилі літ індіанець не втратив почуття гумору. Мешаба побачив вовка і двічі лиса, а потім довго видивлявся за орлом, який ширяв у височині. Мешаба нізащо не вистрілив би в орла, адже рік за роком птах з'являвся в його житті, знаменуючи прихід весни величним польотом у небесній блакиті. Мешаба закректав, втішений тим, що Упіск пережив зиму.

— Ката і аті сисоу, — промовив забобонний індіанець із блиском в очах. — Ми разом прожили багато років, і волею долі разом помремо, Упіску! Скільки разів ми зустрічаємо з тобою весну! Та незабаром темна зима проковтне нас обох назавжди.

Мешаба поволі відвів очі від орла й раптом зупинив погляд на схилі кряжа, який заважав милуватися красою долини. Здивований індіанець заціпенів і витріщився, ледве встигнувши зловити люльку, яка випала йому з рота. Мешаба застиг, мов кам'яна брила на верхівці скелі.

На гладенькому, залитому теплим сонцем виступі, за вісім чи, може, дев'ять ярдів від індіанця стояв молодий чорний ведмідь. Весняна шубка тварини виблискувала в сонячному сьайві, і через це звір скидався на відполіровану статую. Та спантеличила Мешабу не поява ведмедя. Штука в тому, що пліч-о-пліч з Вакаю стояв інший звір — не родич-ведмідь, а великий вовк. Індіанець нерішучо протер очі старечими пальцями, щоб відігнати мару. За 80 з гаком літ він ніколи навіть не чув про дружбу вовка з ведмедем. Природа створила їх ворогами. Так склалося, що ці тварини люто ненавиділи один одного, як ніхто серед лісових мешканців. Ось чому Мешаба засумнівався в реальності побаченого. Зрештою, індіанець переконався, що дивовижа йому таки не примаралася. Вовк розвернувся так, що його можна було роздивитися. ТАКИ вовк! Великий широкоплечий звір діставав ведмедеві Вакаю до плеча. Великий звір із великою головою і...

Мешаба знову заціпенів: хвіст вовка навесні стає великим і пухнастим, а в цього звіра був гладеньким, як у бобра!

— Огне муш! — приголомшено видихнув Мешаба. — Це пес!

Збентежений індіанець обережно відхилився, щоб дотягнутися до рушниці, яку поклав по той бік скелі.

Тим часом Ніїва й Мікі мружилися від яскравого світла на схилі, розвернувшись спинами до входу печери, у якій Ніїва проспав стільки місяців. Мікі дивувався. Йому досі здавалося, що лише вчора, а не кілька місяців тому, він залишив сонька й лінюха Ніїву в печері. Тепер, повернувшись до приятеля після важкої й сповненої випробувань зими, Мікі не йняв віри, як це приятель виріс таким здоровилом. Протягом чотиримісячної сплячки ведмедик невпинно ріс, і нині був удвічі більшим, ніж восени. Якби Мікі міг заговорити до індіанця крі і якби той дав йому таку можливість, пес усе б пояснив:

«Бачте, пане індіанцю, — сказав би Мікі. — Ми з цим незграбним ведмедем потоваришували ще в дитинстві, от як тільки родилися. Чоловік на ім'я Челонер зв'язав нас однією мотузкою, коли Ніїва був завбільшки, як ваша голова. Ми частенько борюкалися, перш ніж роззнайомилися. Та сталося так, що ми загубилися, і тоді стали братами. Минулого літа ми багато розважалися й пережили безліч пригод. Коли настали холоди, Ніїва знайшов сховок отам у печері. Лежебока спав аж до кінця зими. Не буду розповідати про все, що сталося зі мною за цю зиму. Багато всього було. Як настала весна, я вирішив, що час втовкмачити дуркові, що й до чого. От і повернувся сюди. Ось ми тут і стоїмо. Тільки от скажіть мені: ЧОМУ НІІВА ТАКИЙ ВЕЛИКИЙ?»

Принаймні в ту мить Мікі зосередився саме на цій думці: як це Ніїва так виріс? А от Мешаба замість слухати роз'яснення пса тягнувся за рушницею. Ніїва тим часом нюшив коричневим носиком вітер і вловив дивний запах. Із них трьох — індіанця, пса і ведмеда — тільки Ніїва нічому не дивувався. Чотири з половиною місяці тому він заснув, і Мікі

був поруч, тепер прокинувся, а Мікі досі поруч. Чотири з половиною місяці пролетіли непомітно. Вони з Мікі безліч разів засинали й прокидалися разом. З огляду на специфічне сприйняття часу, ведмідь не сумнівався, що заснув учора ввечері.

Єдине, що бентежило Ніїву тієї миті, — дивний запах у повітрі. Ведмідь інстинктивно розцінив його як загрозу або принаймні щось таке, що нюхати НЕ варто. Тому обернувся до Мікі з застережним «ВУФ». Коли Мешаба визирнув з-за скелі, сподіваючись зробити влучний постріл, перед його очима промайнули дві постаті, які мали от-от зникнути. Він швидко вистрілив.

Почувши позаду бахкання рушниці й протяжний свист кулі, Мікі й Ніїва миттю пригадали колишні пригоди. Ніїва зіщулювся, притис вуха й кинувся навтьоки так, що Мікі ледве встигав. Пробігли вони щонайменше мильо, а тоді Ніїва спинився, гучно відсапуєчись. Він страшенно ослаб, бо востаннє їв майже півроку тому, а ще й не рухався. Біганина мало його не доконала. Минуло кілька хвилин, перш ніж він віддихався і зміг буркнути. Мікі тим часом зосереджено обнюхував приятеля зусібіч, від хвоста до морди. Вочевидь, усе було на місці, бо пес радісно дзявкнув, завершивши цю справу. Попри те, що Мікі підріс і мав поважний вік, він почав грайливо стрибати довкола ведмедя й демонструвати безмежну втіху з приводу пробудження друга.

«Оце так зима видалася, Ніїво! Було самотньо й холодно. Здається, я зараз помру від радості — такий радий бачити тебе на чотирьох лапах, — говорили підскоки Мікі. — Чим займемося? Ходімо полювати?»

Здається, саме такий план мав Ніїва. Він попрямував навіпростець до долини й сповільнив ходу біля болота, де заходився шукати корінців і травички. Займаючись цією справою, він весь час форкав і буркав зі знайомими, приятельськими дитячими нотками. Мікі вишукував поживи поруч і втішено міркував про те, що порожнечі й самотності в його світі більше не буде.

Розділ 25

Мікі й Ніїва, особливо Ніїва, не бачили нічого надзвичайного в тому, що знову були разом і що їхня дружба відновилася. Попри те, що за період сплячки Ніїва виріс і змінився до невпізнаваності, спогади й картинки в його голові лишилися незмінними. Ведмедикові не довелося пережити бурхливих подій, що потрапали пса під час зими, тому Ніїва сприймав нинішню ситуацію як належне. Він зайнявся пошуками їжі так, ніби в останні чотири місяці нічого особливого не сталося. Втамувавши голод після пробудження, Ніїва повернувся до колишньої звички пантрувати за Мікі. Пес теж пригадав давні звички, тож справді скидалося на те, що перерва в їхньому братерстві тривала всього день чи тиждень, а не чотири місяці. Мабуть, пес відчайдушно намагався розповісти Ніїві про все, що сталося. Принаймні він мав хотіти поділитися враженнями. Пес, певно, хотів розповісти приятелю, як дивом знайшов господаря Челонера, а потім знову втратив, та й про знайомство з великою і маленькою Нанет, про життя в їхній хатині, про його любов до них. Якби міг, він розказав би Ніїві, що полюбив жінку й дівчинку так, як ще ніколи нікого не любив.

Мікі нестерпно тягнуло на північний схід — до оселі Нанет і дівчинки, куди треба було довгенько брести лісом. Протягом перших двох тижнів спільного полювання пес вів у тому напрямку за собою Ніїву. Йшли вони неквапом, здебільшого через те, що навесні Ніїва ставав страшенним ненажерою. Адже, щоб досита набити шлунок такою поживою, як корінці, пуп'янки і трава, доводилося присвячувати цій справі дев'ять десятих світлового дня. У перший тиждень ненаситність ведмедя викликала в Мікі розпач або відразу. Одного разу пес вполював п'ятьох кроликів, а Ніїва жер чотирьох і рохкав, як свиня, випрошуючи добавки.

Якщо рік тому, коли вони були зовсім малі, песика вражав апетит Ніїви, то тепер Мікі просто не йняв віри очам. Коли

йшлося про їжу, Нііва був якоюсь бездонною ямою. З іншого боку, ведмідь став ще веселішим і грайливішим, ніж раніше. Друзі частенько мірялися силами, і, виявилось, вдвічі габаритніший ведмідь був гідним супротивником для Мікі. Нііва навчився користатися перевагою у вазі і взяв за звичку несподівано наскакувати на Мікі, притискати до землі кремезним тілом, немов м'якою подушкою, й надавлювати лапами так, що пес майже не міг ворухнутися. Час від часу, схопивши так приятеля в обійми, Нііва починав качатися по землі. Вони гарчали й рикали так, ніби справді зчепилися в бійці. Попри те, що ведмідь безжалісно підминав пса під себе, Мікі обожнював такі ігри. Та одного разу вони випадково скотилися у глибокий яр: собачо-ведмежий клубок гепнувся на самісіньке дно. Після цього Нііва надовго відмовився від гри в борюкання. Коли Мікі хотів припинити змагання, достатньо було вгризтися в Нііву довгими іклами — і ведмедик миттю скочувався. Нііва з особливою повагою ставився до зубів Мікі.

Більше за все Мікі тішився, коли Нііва ставав на задні лапи, виструнчившись, як людина. Ото була справжня бійка. А от коли Нііва видирався на дерево подрімати, Мікі не приховував роздратування.

На початку третього тижня вони дійшли до хатини Нанет. Нічого не змінилося. Мікі зажурено зіщулився, разом із Ніівою роздивляючись хату з узлісся на краю видолінку. Ані диму, ані ознак життя, а ще й розбите вікно — певно, якийсь ведмідь чи росомаха хотіли пролізти всередину. Мікі підійшов до вікна, підстрибнув, сперся на нього передніми лапами й зазирнув, напружено внюхуючись. Хатина ще зберігала ЗАПАХ — майже невловний, але все ж відчутний. Проте запах був єдиною ниточкою до господарів. Великий покій був порожній — зникло все, крім пічки, стола і ще якихось старих меблів. Решта речей кудись поділася. Мікі ще півгодини не відходив від хати й три чи чотири рази зазірав у вікно. Нііва теж зацікавився й собі зазирнув до покою. Він теж відчув легкий запах, збережений у стінах. Ведмідь довго принюху-

вався. Запах був подібний до того, що він уловив, коли виїшов із печери, але трохи інакший — не такий стійкий і відчутний, та й приємніший.

Протягом наступного місяця Мікі відмовлявся полювати деінде, крім як поблизу хатини. Його тримали почуття, яких він не міг ані проаналізувати, ані зрозуміти. Нііва спершу погоджувався. Та згодом терпець йому урвався. Він образився і цілих три дні блукав, де заманеться. Заради дружби Мікі довелося піти за ним. Ягідний період — на початку липня — заскочив їх за 60 миль на північний захід від хатини, неподалік місцини, де народився Нііва.

Щоправда, того літа, що видалося бебе нак ум геде (пошушливим літом із частими пожежами), ягід було небагато. Усередині липня небо над лісом затягло сірою димкою. Навіть уночі повітря було спекотним і сухим. Щодня фактори на торгових постах стурбовано оглядали свої володіння. Першого серпня кожна факторія відправила загони метисів й індіанців, які патрулювали лісові стежки. Лісові мешканці хатин і тіпі, котрі не поїхали до торгових постів на літо, стривожено спостерігали за природою. Вранці, опівдні й увечері кожного дня вони вилазили на високі дерева й вдивлялися вдалину крізь сіру димку, перевіряючи, чи не зайнялася якась ділянка. Протягом кількох тижнів безупину віяв південно-західний вітер — розжарений, як піски пустелі. Ягоди на кущах засохли, плоди горобини зморщилися, струмки пересохли, болота уподібнилися до гарячих торфовищ, а прив'яле листя тополь безвольно звисало з гілок, не маючи сили шелестіти на вітрі. Така посуха траплялася нечасто. Лісові мешканці бачать скручене й помертвіле від пекучого сонця тополине листя щонайбільше двічі за життя. Тополі — це Кіскевагун (сигнал тривоги). Вони попереджають не лише про пожежі, а й про те, що на мисливців і траперів чекає невдалий сезон узимку.

П'ятого серпня Мікі й Нііва блукали болотистою місциною. У долині спека була нестерпною. Нііва плентався висолопивши язика, а Мікі важко дихав. Вони тюпали вздовж

темного вузького струмка, який мляво дзюрчав і скидався радше на пересохлий рівчак — мертвий, як усе навкруги. Нєбо залило не сонячним сьйвом, а червоним вогняним марєвом — сонце лєдвє пробивалося крізь сіру димку над землєю, що ставала дедалі густішою. Опинившись у «кишені» — звивистій улоговині, над якою простягалася решта долини, — Нїїва й Мікі не потрапили в лабети чорної хмари. Якби вони йшли за п'ять миль звідти, почули б розкотистий тупїт і моторошні звуки падіння мертвих тїл тварин, які відчайдушно тікали від смертельного полум'я. Одначє друзі неквапом просувалися пересохлим болотом і, поминувши зелєне узлісся, вийшли з улоговини до верхівки кряжа лише після обїду. На той час страшна пожежа не поминула жодного мешканця лісу. Тепер Мікі з Нїївою відчули, як воно. Вони одразу ж усвідомили небезпєку. Такі-от знання приходять не з досвідом — спадковий інстинкт тисяч поколінь пронизав мозок і тїло. Їхній світ захопив Іскутао — вогняний диявол. Усе навкруги — з півдня, сходу й заходу — було похованє під страшним червоним укритєм. Морок огортав ліс, і з болотистої улоговини, звідки щойно вийшли пєс і ведмїдь, поповзли перші багрянє язики полум'я. Звідти повїяло гарячим повїтрям, якє друзі відчули, покинувши «кишеню». Вони почули глухий гуркіт, подїбний до віддалєного стогону водоспаду. Протягом кількох хвилин вони спостерїгали, намагаючись раціоналізувати й осмислити відчуття й інстинкти, що викликали бурю емоцій. Нїїва, як усі представники ведмежого роду, мав короткозорість, тому не розгледїв ані чорного димового вихору над головою, ані полум'я, що підповзало з боку болїт. Однак усе ВЧУВ, завзято внюхуючись так, що на носі з'явилася сотня зморщок. Ведмїдь приготувався тікати раніше за Мікі. Приголомшений пєс, чий зір був гострим, як у яструба, заціпенїв.

Гуркіт котився дедалі виразніше. Здавалося, гуркотїло зусїбіч. Та насправді звук долинав із півдня, звідки, випереджаючи вогонь, безшумно полетїв попїл, а за ним дим. Ось тоді Мікі злякано заскавчав. Цього разу Нїїва, чїї пращури

століттями зухвало тікали від смерті десятки тисяч разів, узяв на себе роль ватажка. Йому не треба було добре бачити. Він усе ВІДЧУВАВ. Він знав, що підкрадалося ззаду, що підступало з обох боків і де пролягає єдиний шлях до порятунку. Його ніс уловив у повітрі запах смерті. Мікі двічі намагався звернути на схід, проте Нііва не піддавався. Притиснувши вуха, він уперто прямував на ПІВНІЧ. Мікі тричі зупинявся й обертався назад, до моторошного ворога, що дихав у спину, та Нііва не гаяв ні секунди. Він мчав уперед — на ПІВНІЧ, на ПІВНІЧ, на ПІВНІЧ — уверх, до великих водойм і відкритих рівнин.

Тікали не лише вони. Їх переганяли карібу, які могли змагатися у швидкості з вітром. «ШВИДШЕ, ШВИДШЕ, ШВИДШЕ! — кричали інстинкти Нііви. — Та не перестарайся! Стрімкіші за вогонь карібу скоро попадають від виснаження, і їх зжере нещадне полум'я. ШВИДШЕ, Нііво, та не ПЕРЕСТАРАЙСЯ!»

Ось так невпинно й стійко Нііва вистрибом прямував уперед.

Звідкись із заходу промчав повз Мікі й Нііву захеканий лось. Він задихався так, ніби йому перерізали горло. Лось дістав численні опіки й тепер біг наосліп просто до східної стіни вогню.

Позаду та обабіч ведмедя і пса безжальне полум'я, як військо варварів, нищило все на шляху. Смерть робила свою моторошну справу. У прогнилих колодах, під вітроломами, на гілках дерев та під землею ховалися дрібні тваринки і... гинули. Кролики оберталися на стрибучі вогняні м'ячики, які зрештою зупинялися — зморщені й почорнілі. Ільки, норки й горностаї заповзли у найглибші куточки під вітроломами — й один за одним гинули там. Сиви полишали верхівки дерев, злітали у розпечене повітря і за кілька хвилин падали вниз у вогняну пащу. Лісові мешканці помирали беззвучно, за винятком дикобразів — ті волали, як малі діти.

У зеленому сосново-кедровому лісі, де верхівки смолистих дерев буквально вибухали, хижий вогонь просувався

з шаленою швидкістю. Перегони з ним не могла виграти жодна людська істота, жоден звір. Маючи єдину надію на порятунок, жертви пожежі мали просити в Небес одного: ВОДИ-ВОДИ-ВОДИ! Там, де вода, була надія — і життя. Природна і кровна ворожнеча забулися тієї страшної години, у час смертельної загрози. Кожне озеро ставало гаванню для всіх, кому вдалося туди дістатись.

До одного з таких озер-гаваней Нііва й привів Мікі завдяки безпомилковому інстинкту й доброму нюху, які репіжив моторошний рев вогню за спиною. А от Мікі зовсім розгубився, його чуття притупилося, ніздрі не вловлювали жодного запаху, окрім паленого, тому він наосліп біг за другом. Полум'я підкрадалося до озера із західного узбережжя, і у воді аж кишило від лісових «біженців». Озеро було невелике й майже кругле. Воно сягало не більше двох сотень ярдів у діаметрі. Ближче до протилежного берега скупчилися карібу й лосі — деякі пливли, а більшість просто стояла, вистромивши голови з води. Менші тварини плавали туди-сюди або просто дріботіли лапами, щоб триматися на плаву. На тому березі, до якого підбігли Нііва й Мікі, якийсь дикобраз безглуздо бурчав і харамаркав, ніби лаючи всіх навкруги, що потурбували його під час обіду. Потім він поліз у воду. Трохи далі на березі ілька й лис трималися неподалік від води, гадаючи, чи варто мочити дорогоцінне хутро, доки смерть не підступила до п'ят. Інший виснажений лис, ніби для унаочнення смертельної загрози, приплив сюди з протилежного берега, де вогонь стояв стіною. Лис скидався тепер на мокру ганчірку й сподівався знайти безпечне місце по цей бік озера. Старий ведмідь, удвічі більший за Нііву, продерся з чагарів, занурився у воду і поплив ГЕТЬ — туди, звідки щойно втік лис. Дрібнота повзала, плазувала і скрадалася вздовж берега. Маленький червоноокий горностай, куниця й норка, кролики, білки, пискляві ховрахи й сила мишей. Нііва пішов за тваринками, якими за інших обставин залюбки поласував би, й поволі поринув у воду. Мікі йшов за ним, доки не занурився по шию. Пес зупинився.

Вогонь підступив зовсім близько — полум'я рухалося зі швидкістю бігового коня. З-над захисної покрівлі лісових хащ сунули хмари диму й попелу. Озеро поринуло в полум'яну млу, і тепер серед страшного хаосу темряви, диму й жару розляглися моторошні химерні крики: мекання приреченого на смерть лосеняти, ревіння його нажаханої матері, передсмертне виття вовка, переляканий дзвяквіт лисиці, а найдужче — крики пари гагар, чия домівка стала вогненным морем.

Посеред густого диму й дедалі більш нестерпного жару Ніїва покликав Мікі рявкотом і поплив. Мікі вискнув у відповідь і потягнувся за другом. Пес відчайдушно намагався не відставати від великого чорного брата, тому його морда повсякчас тикалася Ніїві в бік. Посеред озера Ніїва припинив просуватися вперед і, повторюючи за іншими тваринами, перебирав лапами так, щоб триматися на плаву. А от для кістлявого Мікі, якого природа не обдарувала рятівним шаром жиру, це було нелегке завдання. Йому доводилося плавати на повну силу, щоб не потонути. Він із десятків разів проплив довкола Ніїви, а тоді, послуховавшись внутрішнього голосу, підплив до ведмедя і сперся передніми лапами йому на плечі.

Тепер озеро було оточене непроникливою стіною вогню. Полум'я хижо спалахувало у верхівках смолистих дерев і здіймалося в розпечене повітря на 50 футів угору. Рев вогню закладав вуха. Усі інші звуки, включно з передсмертними криками й вересками, тонули в моторошному гоготінні пожежі. Жарило нестерпно. Протягом кількох страхітливих хвилин Мікі здавалося, що в легені проникає не повітря, а вогонь. Ніїва повсякчас занурював голову під воду з інтервалом у кілька секунд, а от інстинкти Мікі не підказали такої хитрості. Подібно до вовка, лиса, ільки й рисі, він мав таку природу, що радше помер би, ніж занурився під воду.

Вогонь відступив так само швидко, як спалахнув. Нещодавно зелений ліс почорнів, зсохнувся і помертвів. Ревіння покотилося далі разом із вогнем: невдовзі до озера долинав лише приглушений гуркіт.

Створіння, яким пощастило вижити, поступово вибиралися з озера на випалені, задимлені береги. Чимало з тих звірів, що шукали прихистку в озері, загинули. Насамперед — дикобрази. Усі вони потонули.

Берег досі був розжареним, і протягом кількох годин земля лишалася гарячою від вогню, що подекуди дотлівав. Упродовж цілого дня і прийдешньої ночі звірі не наважувалися полишати мілководдя. Та водночас жодна тварина й гадки не мала нападати на сусіда. Нещастя поріднило всіх звірів.

Наступного після пожежі дня на світанку прийшла розрада. Землю накрила злива. Тож коли зовсім розвиднілося і на затягнутому димкою небі засяяло сонце, нещодавно охоплене вогнем озеро стало зовсім іншим. Про вчорашнє страхіття нагадували лише мертві тіла, які плавали на поверхні озера або облягли берег. Звірі повернулися до спустошеної домівки, а разом з ними Нііва й Мікі.

Розділ 26

Після Великої Пожежі пес на деякий час визнав Нііву ватажком. Світ навкруги став чорним і мертвим пустирищем, і Мікі зовсім не знав, куди прямувати. Якби сталася пожежа невеликого масштабу, він «помандрував» би подаль від випаленої землі. Проте ця пожежа знищила все довкола. Величезні території вигоріли дощенту, на купку тварин, що вижили, сховавшись в озерах і річках, чигала інша смерть — від голоду.

Однак Нііви та його родичів це не стосувалося. Так само впевнено, як обирав правильний напрямок утечі від полум'я, Нііва визначив, куди треба йти в пошуках живого світу. Шлях пролягав прямісінько на північний захід. Якщо друзі натрапляли на озеро й обходили його довкруг, Нііва завжди йшов уздовж берега до вихідної точки й заспокоювався лише тоді, коли повертався на північно-західну стежку. Він простував невпинно не лише вдень, а й уночі, зупиняючись тільки для

короткого перепочинку. На світанку другого дня мандрів Мікі почувався більш виснаженим, ніж ведмідь.

Природа навкруги свідчила, що вони нарешті дісталися місцини, де пожежа починала згасати. Зелені острівці лісу, не зачеплені полум'ям болота, а ще й подекуди — клапті зелених лук. Мікі й Ніїва добре підкріпилися на болотах і в лісках, бо ці оази посеред випаленого пустирища кишіли їжею — легкою здобиччю, якою можна було скоро втамувати голод. Ведмедик уперше відмовився лишитися на місці, що рясніло поживою. Шостого дня вони вже були за сотню миль від озера, у якому врятувалися від пожежі.

Друзі опинилися в прекрасному краї серед зеленого лісу, широких долин, озер і річок. Безліч усайоу (невисоких гір) були чудовими мисливськими угіддями. Багата на водойми земля, помережана річками, що протікали між горами й озерами, не постраждала від посухи так, як південний край. Тож протягом місяця Ніїва й Мікі полювали в новому раю, погладшали й знову почувалися щасливими.

Якось у вересні вони натрапили на дивну споруду біля болота. Спершу Мікі подумав, що це хата, однак вона була набагато меншою, ніж будь-яка з тих, що траплялися псові. Знахідка була завбільшки з дерев'яну клітку, де Ле Бо ув'язнив колись Мікі. Клітку змайстрували з товстих колод так, що виламати їх було неможливо. Колоди були скріплені не щільно, між ними виднілися проміжки завширшки шість-вісім дюймів. Дверцята споруди були широко відчинені. Ізсереди дивної конструкції долинали манливі пахощі зіпсованої риби. Мікі запах видався відразливим, а от Ніїву — привабив. Ведмідь ніяк не хотів відходити від споруди, попри всі зусилля Мікі відтягнути друга. Зрештою обурений поганим смаком Ніїви, пес подався на самостійне полювання. Трохи згодом Ніїва зважився просунути голову й плечі до отвору. Очі ведмедя загорілися, бо від рибного аромату паморочилося в голові. Він обережно проліз у чудернацьку хатинку. Нічого не сталося. Ніїва побачив рибу — щоб дістати ласий шматочок,

треба було перехилитися через колоду посеред споруди. Ніїва підійшов, перехилився — аж раптом...

ХРЯСЬ!

Ведмідь заревів, як підстрелений. Дверцята, крізь які він увійшов, зачинилися. Коли Ніїва перехилився через колоду, спрацював механізм пастки: заслона опустилася й ув'язнила ведмедя. Він не розхвилювався й сприйняв ситуацію досить спокійно. Мабуть, тому, що був певен: десь між жердинами знайдеться отвір, через який можна буде протиснутися. Обережно обнюхавши здобич, ведмідь перш за все взявся поїдати смердючу рибу. Він був надто зайнятий їдлом і не завважив, як із заростей за кілька ярдів від клітки визирнув індіанець. Чоловік швидко оцінив ситуацію, розвернувся і зник у хащах.

За півгодини індіанець добіг до видолинку, де розмістилися нещодавно збудовані споруди нової факторії, й подався до комори Компанії «Гадсон Бей». У «кабінеті» комори, де підлога була заслана хутряним килимом, молодий чоловік закохано воркував із гарною жінкою. Завваживши їх, індіанець захихотів. На торговому посту Лак-Бен фактора і його дружину вже встигли прозвати «Сакегевавін» (закоханою парочкою). Щойно прибувши до місця служби, новий фактор потішив усіх бучним весіллям. Подружжя підвелось, коли індіанець увійшов, і жінка всміхнулася. Вона була прекрасною, немов квітка. Блискучі очі, рум'янець на щоках. Індіанець відчув тепло, що линуло від неї, і промовив:

— Оу-і, ми піймали ведмедя. Щоправда, це напао (самець). Ведмежати немає, Ісквао Нанет!

Білий чоловік засміявся:

— От біда, ніяк не пощастить упіймати для тебе ведмежатко, Нанет! Я був ладен заприсягтися, що піймати ведмедицю з дитинчам — простіше простого. А тут ведмідь! Доведеться його відпустити, Мутагу. Його хутро ні на що не годиться. Хочеш піти з нами, Нанет? Це буде весело!

Вона кивнула й засміялася безтурботним, сповненим любові й радості сміхом.

— Оуї, охоче подивлюся, як його випустять на волю!

Челонер узяв сокиру й пішов уперед. Нанет він узяв за руку, а Мутаґ, тримаючи напоготові рушницю на випадок несподіванок, рухався слідом. Челонер визирнув з-за густого чагарнику і зробив отвір, щоб Нанет могла розгледіти клітку і бранця. Жінка на мить затамувала подих: вона спостерігала за Ніївою, який тепер уже розхвилювався й тупцяв за «ґратами» туди-сюди. Аж раптом Нанет скрикнула й міцно стиснула руку Челонера. Перш ніж чоловік устиг щось збагнути, Нанет продерлася крізь кущі й кинулася до пастки.

Поблизу дерев'яної в'язниці лежав відсапуючись вірний другові у тяжку хвилину Мікі. Він виснажився через завзяті спроби визволити Ніїву: робив підкоп під нижньою жердиною. Тому не почув і не внюхав присутності людей. Несподівано він побачив Нанет — менше ніж за 20 кроків від клітки. Серце пса завмерло. Він голосно глитнув, ніби намагаючись проковтнути великий шматок, що застряг у горлі. Втупився поглядом у жінку. Потім жалібно вискнув і кинувся до Нанет. Челонер злякано закричав, вистрибнув із чагарнику, піднявши над головою сокиру. Та перш ніж чоловік устиг завдати удару, Мікі опинився в обіймах Нанет. Челонер опустив зброю й ошелешено видихнув:

— МІКІ!

Мутаґ, онімівши від здивування, спантеличено дивився, як подружжя метушиться навколо дивного дикого звіра, якого, вочевидь, варто було б пристрелити. Вони забули про ведмедя. Та й Мікі теж забув. Він не тямився від радості. Це ж треба — умиць знайти обох улюблених господарів. Тому Ніїва звернув на себе їхню увагу зачудованим «ВУФ». Мікі шпарко метнувся до клітки й тицьнувся носиком у морду друга, яку той просунув між жердинами. Пес несамовито метляв хвостом, намагаючись пояснити ведмедеві, що сталося.

Челонер поволі наблизився до пастки, у його голові оформлювалася думка, яка змусила забути про все, окрім ув'язненої

великої чорної тварини. Мікі ніяк не міг заприятелювати з жодним іншим ведмедем, за винятком того малого, чи не так? Це ж було так давно! Челонерові перехопило подих. Він уважно спостерігав за псом і ведмедем. Нііва просунув коричневий носик між двома жердинами, а МІКІ ОБЛИЗУ-ВАВ ЙОГО! Челонер простягнув руку до Нанет. Коли вона підійшла, він мовчки тицяв на клітку пальцем, не в змозі вимовити ані слова.

Нарешті промовив:

— Це те саме ведмежа, Нанет. Пам'ятаєш, я розповідав тобі про нього. Вони трималися разом увесь цей час — відтоді як я пристрелив ведмедицю півтора року тому та зв'язав цуценя і ведмежа однією мотузкою. Тепер я розумію, чому Мікі втік від нас, коли ми чекали в хатині. Він повернувся за ведмедем.

Якщо вам випаде мандрувати човном на північ від Ле-Па через річку Рет або Грасбері, обов'язково спустіться вниз за течією Оленячої ріки, проминіть східне узбережжя Оленячого озера й завітайте в Кокран — торговий пост Лак-Бен. То дивовижний край — найпрекрасніший серед усіх північних земель. Три сотні індіанців, метисів і французів приїжджають у Лак-Бен зі своїми хутрами. Поміж усіх цих чоловіків, жінок і дітей не знайдеться жодного, хто б не чув історію про ручного ведмеда з Лак-Бена. Той ведмідь — улюбленець білої жінки ангельської краси, дружини фактора.

Ведмідь носить блискучий нашійник і блукає околицями в товаристві дикого пса. Він неабияк виріс і роздобрів, та ніколи не відходить далеко від Факторії. В усьому краї діє неписаний закон: не шкодити тварині й не розставляти ведмежих капканів у радіусі п'яти миль від поста. Далі ведмідь ніколи не заходить. Із настанням холодів, він впадає в сплячку: згортається калачиком у глибокій теплій печері, спеціально проритій для нього під коморою компанії «Гадсонс Бей». А ночами до нього приходять пес Мікі.

Долчина
Мовчазних
Людей

Історія Країни Трьох Рік

До того, як тонкі сталеві лінії залізничних доріг пробили собі шлях крізь дикі простори, Пристань Атабаска була мальовничим порогом, переступивши який людина потрапляла до таємничої, сповненої пригод великої білої Півночі. Місцеві індіанці досі називають її Іскватам — «двері», що відкривають шлях до низин Атабаски, Невільничої ріки та ріки Маккензі. Цю місцевість важко відшукати на мапі, але вона існує, адже її історія впродовж ста сорока років творилася життями, сповненими романтики, трагедій і пригод, і забути її не так легко. Сто п'ятдесят миль старої стежки на північ відділяють це місце від Едмонтона. Поява залізничного шляху наблизила Пристань до цього осередку цивілізації, але завивання дикої глушини досі лунає навколо, як і тисячу років тому, і континентальні ріки несуть свої води до Північного Льодовитого океану. Може, тут здатна втілитися заповітна мрія агентів з продажу нерухомості, адже ловці наживи — найненаситніші азартні гравці в світі стікаються сюди труськими потягами у ледь освітлених ліхтарями вагонах, а з ними прибувають машиністки, стенографістки, поширюється мистецтво друкованої реклами; і золотим правилом тих, хто продає клаптики землі за тисячі миль довірливим людям, сповненим надій, є «Чини з іншими, як вони вчинили би з тобою». Інші ділки розгорнули тут законний промисел обміну й торгівлі, накидаючи оком на незліченні скарби Півночі, що лежать між Великими порогами Атабаски і полярним морським узбережжям. І все-таки прекраснішою за мрії про швидке збагачення є давня лісова легенда, за якою духи померлих в глушині відступають під навалою створінь із заліза й пари, а тому тисячі

покійних П'єрів і Жаклін, стривожені, постали зі своїх могил у Пристані Атабаска, шукаючи спокою далі на півночі.

Адже саме вони, П'єр і Жаклін, Анрі та Марі, Жак і Жанна своїми засмаглими руками відчиняли й зачиняли ці двері сто сорок років поспіль. Усім тим рукам досі підкорюється дикий світ за дві тисячі миль від їхнього порога — Пристані Атабаска. І рипить паровоз, тягнучи на південь те, що прибуло сюди човнами лише кілька місяців тому.

Через той поріг темні очі П'єра й Жаклін, Анрі та Марі, Жака і його Жанни вдивляються в блакитні, сірі, часом водянисті очі руйнівної цивілізації. Там нелюдський виск локомотива зливається з прадавніми наспівуваннями ріки, а вугільний пил носить в повітрі лісів; вищить фонограф, з якого раз у раз летіється *le violon*¹, і П'єр, Жак, Анрі більше не почуваються королями землі, повертаючись із далеких країв із безцінною здобиччю хутра. Більше вони вже не вихваляються, розповідаючи про свої гучні пригоди, і не співають диких матроських пісень, бо вже нема навколо звичної старої глушини. Бо вже є цілі вулиці в Пристані Атабаска, і готелі, і школи, а ще правила й приписи новітнього характеру, які лякають і найсміливіших зі старих мандрівників.

Здається, лише вчора не було тут ніякої залізниці, і величезний світ дикої природи простирався між Пристанню й північним кордоном цивілізації. І коли з'явилася перша чутка, що паровий звір фут за футом прогризає собі шлях крізь ліс, болото і непролазний торф'яник, ця новина розлетілася на дві тисячі миль вгору і вниз уздовж річкових шляхів. Пречудовий жарт, блискучий взірєць гумору, найсмішніше з того, що доводилося чути П'єру, Анрі й Жаку за все життя. І коли Жак хотів висловити П'єрові крайню ступінь недовіри, він казав:

— Це буде, мсьє, коли паровий звір дістанеться Пристані, коли корови пастимуться з лосями, а ми будемо сіяти хліб он на тих болотах!

¹ Скрипка (*фр.*).

І «паровий звір» прийшов, корови паслися там, де раніше ступали лосі, а врожай тепер СПРАВДІ збирали біля самих великих боліт. До Пристані Атабаска ввірвалася цивілізація.

На північ від містечка, на дві тисячі миль лежали землі, які належали мешканцям річкового узбережжя. А сама Пристань, що до появи залізниці нараховувала двісті двадцять сім душ, слугувала місцевим діловим і фінансовим центром, що існував тут із незапам'ятних часів. Сюди з південних земель прибував увесь вантаж, призначений для відправки на північ; тут на річковій гладіні були збудовані величезні баржі, що доправляли вантаж звідси на край землі. Саме з Пристані найкращі річкові команди вирушали в довгі подорожі назустріч пригодам, і сюди ж, за рік чи більше по тому маленькі баркаси й великі каное привозили плату дорогоцінними хутрами.

Тож майже півтора століття великі судна з довгими веслами й горластими командами спускалися ВНИЗ за течією до Північного Льодовитого океану, тоді як менші судна зі ще більшими відчайдухами на борту підіймалися по ріці НАГОРУ до цивілізації. Ріка, як просто називають її мешканці Пристані, — це Атабаска, чиї джерела лежать у верхів'ях британських Колумбійських гір, у яких дослідники Баптист і Маклеод поклали життя в пошуках її колиски. Вона тече повз містечко — повільний і могутній велетень, що прокладає собі прямиий шлях до північного моря. З її течією вирушають річкові команди. Для П'єра, Анрі та Жака це справжня подорож із одного кінця світу на інший. Атабаска закінчується, вливаючись у Невільничу ріку, а та впадає у Велике Невільниче озеро, і крізь його вузьке гирло води потрапляють до ріки Маккензі, що несе їх на тисячу миль далі до моря.

Протягом цього довгого водного шляху можна бачити і чути чимало. Це життя. Це пригода. Це таємниця, романтика, небезпека. Тут так багато легенд, що жодні книги не здатні вмістити їх усі. Вони написані на обличчях чоловіків і жінок. Вони лежать, поховані в могилах, таких давніх, що давно поросли деревами. Пригодницькі історії, сповнені

трагедій, кохання й боротьби за життя! І як людина просувається далі й далі на північ, так само змінюються історії подій, що сталися колись.

Бо світ змінюється, змінюється сонце, змінюються людські племена. В липні Пристань Атабаска бачить сонце сімнадцять годин на добу, Форт-Чиппевіан — вісімнадцять, Форт-Резолюшен, Форт-Сімпсон і Форт-Провіденс — дев'ятнадцять, Велике Ведмеже озеро — двадцять одну, а Форт-Макферсон, на самому березі полярного моря — двадцять дві-двадцять три години на добу. А в грудні той самий час триває темрява. Зі світлом і темрявою так само змінюються чоловіки, змінюються жінки, змінюється саме життя. Але, бачачи це, П'єр, Анрі та Жак САМІ залишаються незмінними і так само співають старих пісень, згадують колишні кохання, дивляться ті самі сні й вічно вклоняються тим самим богам. Тисячі небезпек зустрічали вони, і завжди їхні очі палали любов'ю до пригод.

Грім порогів і завивання бур не лякають їх. Вони не знають страху перед смертю. Схопившись з нею, вони борються з азартом і радіють, перемагаючи. Їхня кров червона й густа. Їхні серця великі. Їхні душі у співі підносяться до небес. І водночас вони прості, як діти, і якщо бояться, то наївно й по-дитячому. Бо в їхніх серцях живуть забобони. А ще, напевно, в них тече королівська кров. Адже принци, їхні сини й найблагородніша французька шляхта були першими шукачами пригод, які двісті п'ятдесят років тому приїздили сюди, з мереживними гофрованими манжетами на рукавах і рапірами при боці, в пошуках цінного хутра, яке коштувало більше, ніж якби було з чистого золота. І сьогодні вустами цих П'єрів, Анрі і Жаків з їхніми Марі, Жаннами й Жаклін промовляють голоси їхніх давніх предків.

І ці голоси розповідають безліч історій. Іноді, як шепче вітер, бо вони дивні, химерні і можуть промовлятися лише стиха. Такі історії не лягають друкованим текстом на папір — їх слухають дерева біля рудих вогнищ таборів уночі. Коханці

розповідають їх радісними сонячними днями. Деякі з них складаються в пісні. Деякі передаються з покоління в покоління, від батька до сина — легендарні пригоди дикого світу. І щороку нові оповіді переходять із вуст до вуст, із хижки до хижки, з найвіддаленіших низин Маккензі до самого краю світу, розташованого в Пристані Атабаска. Бо посеред трьох рік завжди народжується романтика, трагедія, пригода. Ніколи не забудуть історію про те, як Фоллетт і Лядусер влаштували скажене змагання — хто швидше перепливе Бистрину Смерті — через кохання до дівчини, яка чекала на другому березі. Або про те, як Кемпбелл О'Дун, рудоволосий велетень із Форт-Резолюшена, бився з цілою величезною командою, намагаючись утекти з донькою капітана баржі.

І команда обожнювала О'Дуна, хоча й побила його, бо ці сильні люди півночі люблять сміливість і зухвалість. Легенда про загублену баржу, яка зникла на очах тих людей, підіймаючись усе вище й вище, просто в небеса, досі розповідається й переповідається суворочолими людьми, глибоко в очах яких досі жевріють вогники негасимої віри у надможливе. Ті самі люди досі з хвилюванням розповідають дивну та неймовірну історію Гартсгоупа, англійського аристократа, який урочисто відплив на Північ зі своїм моноклем і безпрецедентним багажем, і який приєднався до племінної війни, став вождем племені Собачих Ребер і одружився з маленькою темноокою індіанською красунею з лискучим волоссям, нині матір'ю його дітей.

Та найглибші, найзахопливіші історії — це історії про довгу руку Закону, руку, що сягає на дві тисячі миль від Пристані Атабаска до полярного узбережжя, руку Північно-Західної королівської кінної поліції.

Одну з цих історій ми й збираємось розповісти — історію Джима Кента і Маретти, прекрасної маленької богині Долини Мовчазних Людей, у чиїх венах напевне текла кров воїнів — і прадавніх королів. Історію тих часів, коли в місці ще не було залізниці.

Розділ 1

У душі Джеймса Гренфелла Кента, сержанта Королівської Північно-Західної кінної поліції, не лишалося жодного сумніву. Він знав, що помирає. Лікареві Кардігену, своєму доброму другові, він довіряв безмежно, а той стверджував, що жити йому залишилося лічені години — може, навіть лічені хвилини чи секунди. Це був незвичайний випадок — один шанс із п'ятдесяти, що він протримається два чи три дні, і жодного шансу, що протягне довше. З кожним ковтком повітря міг настати кінець. Історія медичної та хірургічної науки вже знала такі випадки.

Сам Кент анітрохи не відчував наближення смерті. В нього був ясний розум і все ще добрий зір. Болю не було, лише час від часу підвищувалася температура. І голос його звучав винятково природньо й спокійно.

Спочатку він лише недовіркою всміхнувся, почувши від Кардігена сумну новину — про те, що куля, послана йому в груди тим п'яним метисом, зачепила аорту, утворивши таким чином аневризму. Таке твердження не звучало для нього ані зловісно, ані переконливо, а слова «аорта» й «аневризму» означали не більше, ніж, скажімо, «перихондрій» чи «стиломастоїд». Але Кенту властива була пристрасть вникати в усе до найменших дрібниць — якість, завдяки якій він і здобув репутацію найкращої нишпорки у північних землях. Тож він не заспокоївся, доки друг-лікар усе не пояснив.

З'ясувалося, що аорта — головна кровоносна судина, що йде від серця, огинаючи його згори. Зачепивши аорту, куля послабила її зовнішню стінку у такий спосіб, що та роздулася, набувши форму мішка — на кшталт того, як крізь пробиту автомобільну шину випирає камера.

— І коли цей мішечок всередині тебе лусне, — пояснював Кардіген, — тут тобі й смерть! — і задля переконливості він клацнув великим і середнім пальцями.

Після цього віра в наближення смерті була лише питанням здорового глузду. Будучи впевненим, що скоро помре, Кент удався до дій. Він діяв при повному розумі, до кінця усвідомлюючи, яку жахливу пам'ять лишає по собі якщо не світові загалом, то принаймні тій частині, що знала його і любила. Такий трагічний кінець анітрохи не засмучував його. Тисячі разів за своє життя він мав нагоду переконатися, що трагічне й смішне йдуть поряд, і часом одне перебуває лише на волоссину від іншого. Не раз йому доводилося бачити, як сміх раптом обертається на сльози, а сльози на сміх.

Сцена, що зараз розігрувалася навколо нього, лише розважала Кента. Настрій був похмурий, та навіть у ці останні години життя він дуже цінував його. Тією чи іншою мірою він завжди розглядав життя як жарт — дуже серйозний, але все-таки жарт, примхливий, вигадливий розіграш, влаштований людству Великим Суддею. І цей останній рахунок, що виставляла йому доля, за всієї урочистості й трагізму, був найдотепнішим жартом у його житті. Здивовані обличчя, що не зводять з нього поглядів, зневіра, що швидко зникає, старанно стримуваний жах, що все ж час від часу проривається назовні, застигли вирази очей, напруженість губ — це все лише підсилювало те, що в інший час Кент назвав би драматичним ефектом від його останньої пригоди.

Він думки про близьку смерть його не кидало в холод, він не відчував страху, голос його не тремтів. Усвідомлення, що одного дня доведеться покинути природну звичку дихати, ніколи за 36 років не лякало його. Довгі роки, чимало з яких він провів у незайманих куточках світу, наділили його власною філософією та особливим світоглядом, які він тримав при собі, не намагаючись вразити ними інших. Життя, вважав він, саме по собі — найдешевша річ на світі. Всі інші речі мали певну ціну.

Існувало стільки води і землі, стільки гір і рівнин, стільки квадратних метрів для житла і стільки — для могили. Все на світі можна було виміряти, оцінити, зважити — все,

окрім, власне, самого життя. «Дайте час, — казав він, — і одна пара людей розплодиться на весь світ». І оскільки, згідно з його філософією, життя було найдешевшою з речей, то найлегше з ним було й прощатися, як тільки-но виникне необхідність.

Це лише підкреслює, що Кент не боявся смерті — ані тепер, ані будь-коли раніше. Це, однак, не означає, що він цінував життя хоч на йоту менше, ніж чоловік у сусідній палаті, який за день-другий до того бився, як навіжений, перш ніж здатися під дією наркозу — йому ампутували гангренозний палець. Ніхто не любив життя більше за Кента. Ніхто не проживав його так повно, як він.

Він жив із пристрастю. Сповнений мрій, солодких передчуттів — байдуже, чи вдавалося їх втілити, він залишався оптимістом. Любив сонце, місяць і зорі, схилявся перед лісами й горами, любив своє життя і бився за нього, та все ж був готовий — якщо вибору не лишиться — без жодних скарг прийняти неминуче, коли цього вимагатиме доля.

Лежачи на своїх подушках, він навіть частково не скидався на того лиходія, яким поставав із власної розповіді. Слабкість не змусила його розкиснути. Засмага на його витягнутому, чисто виголеному обличчі трохи поблякла, але шкіра досі була коричнева від вітру, сонця й табірнього вогню. Його блакитні очі дещо посмутніли в передчутті наближення смерті. Йому ледве можна було дати його тридцять шість років, незважаючи на сиве пасмо у світлому, успадкованому від покійної матері волоссі. Дивлячись, як його вуста тихо й спокійно промовляють слова зізнання у злочині — страшному злочині за межами людського розуміння та співчуття, — важко було повірити, що він на таке здатен.

Крізь вікно, відкинувшись на лікарняному ліжку, Кент бачив, як, виблискуючи на сонці, неспішно котить свої води в Північний Льодовитий океан велика ріка Атабаска. Сонце яскраво сяяло, і він бачив назовні густі холодні зарості ялин і кедрів, вигини незайманих хребтів і пагорбів, і крізь від-

чинене вікно до нього з вітерцем долітали солодкі аромати лісу, які він любив усі ці довгі роки.

— Вони були мої найкращі друзі, старий, — сказав він Кардігену, — і коли ця маленька приємність, яку ти мені обіцяєш, станеться, я хочу піти, дивлячись на них.

Тож його ліжко підсунули до вікна.

Найближчим до нього сидів Кардіген. На обличчі лікаря відчутніше, ніж у будь-кого з присутніх, проступала недовіра. Кедсті, інспектор Північно-Західної кінної поліції, який очолював Н-ську дивізію на час безстрокової відпустки суперінтенданта, сплотнів більше, ніж навіть дівчина, чиї нервові пальці хутко переносили на папір кожне слово, сказане в цій кімнаті. О'Коннор, штаб-сержант, здавалося, утратив дар мови. Низенький гладко виголений католицький місіонер, чиєї присутності як свідка вимагав Кент, сидів, міцно сплївши пальці, й мовчки міркував про місце цієї трагедії в ряді інших, бачених ним у цій глушині. Усі вони були друзями Кента, близькими друзями — за винятком дівчини, яку за даних обставин привів із собою інспектор Кедсті. З цим низеньким місіонером Кент провів багато часу вечорами, таємничо обмінюючись розповідями про дивні загадкові події, що траплялися в лісі й за межами лісу — на великих просторах Півночі. Дружба з О'Коннором походила з їхнього братерства під час спільного вистежування злочинців. Це вони в парі доставили в місто двох убивць-ескімосів, яких упіймали в гирлі ріки Маккензі — пригода, що тривала чотирнадцять місяців. Кент любив О'Коннора, з його червоним обличчям, рудим волоссям і великим серцем, і найсумнішим в усій цій історії для нього було те, що їхній дружбі наставав кінець.

Але найбільше його вражав інспектор Кедсті — навіть у цю мить, коли роздута артерія над його серцем готувалася вибухнути (що, на думку лікаря, могло статися в будь-який момент). Кедсті, командувач Н-ської дивізії, найбільшої і найвідчайдушнішої дивізії на всій Півночі. На смертному ложі Кента його розум не втрачав здатності аналізувати, і Кедсті,

щойно ввійшовши в кімнату, одразу здивував його. Командир Н-ської дивізії був незвичайною людиною. Шістдесяти років, з металево-сивим волоссям, холодними, майже позбавленими кольору очима, у яких годі було й шукати ознак милосердя чи страху, і непохитною витримкою — жодного разу Кент не бачив його хоч трохи стурбованим. Саме така залізна людина потрібна була, щоб командувати Н-ською дивізією відповідно до закону, адже ця дивізія контролювала територію в шістсот двадцять тисяч квадратних миль у Північній Америці, довжиною більше ніж на дві тисячі миль на північ від 70-ї паралелі, а найвіддаленіші кордони її сягали на три з половиною градуси за Північне полярне коло. Для поліції утримувати цю територію означало підтримувати закон у країні, площа якої в 14 разів перевищувала площу штату Огайо. І Кедсті виконував свої обов'язки так успішно, як не здатна була б виконувати їх жодна інша людина.

І тепер з усіх п'ятьох, що були перед Кентом, саме він, Кедсті, нервував найбільше. Його обличчя було сірим, мов попіл. Кілька разів Кент уловлював тремтіння в його голосі. Він бачив, як його руки міцно стискають поручні крісла — доки сухожилки не натягувалися так, що, здавалося, зараз розірвуться. Ніколи раніше він не бачив, щоб Кедсті вкривався потом.

Двічі інспектор обтирав лоба хустинкою. Він уже не був Мінісак — «Скеля», як прозвали його індіанці з племені крі. Броня, яку не міг пробити жоден спис, наче впала з нього сама. Він більше не був Кедсті, найгрізнішим слідчим на службі Його величності. Він нервував, і Кент бачив, як він намагається опанувати себе.

— Ти, звичайно, розумієш, що це означає для нашої служби, — мовив інспектор твердим тихим голосом. — Це означає...

— Ганьбу, — кивнув Кент. — Знаю. Чорну пляму на бездоганному щиті Н-ської дивізії. Але тут нічого не вдієш. Я вбив Джона Барклі. Той чоловік, що сидить у вас в караульному

приміщенні і якого засудили до повішення, не винний. Я все розумію. Нашим людям неприємно буде дізнатися, що сержант кінної поліції Його величності — звичайнісінький убивця, але...

— Не ЗВИЧАЙНІСІНЬКИЙ убивця, — перебив Кедсті. — Судячи з твоїх слів, злочин був скоєний навмисно — злочин до останньої деталі настільки жакливий, що не заслуговує на прощення. Ти діяв не в стані афекту. Ти холонокровно катував свою жертву. Це неможливо!

— І все-таки це правда, — сказав Кент.

Він дивився, як тонкі пальці стенографістки фіксують сказане ним і Кедсті. Промінчик сонця торкнувся її схиленої голови, і він споглядав руденькі зайчики в її волоссі. Потім перевів погляд на О'Коннора. І в цю мить командир Н-ської дивізії схилився над ним, так низько, що його обличчя майже торкнулося обличчя Кента, і тихо, щоб жоден із чотирьох присутніх не чув, прошепотів:

— КЕНТЕ, ТИ БРЕШЕШ!

— Ні, це правда, — відповів Кент.

Кедсті відсахнувся, машинально витираючи піт, що знову проступив на чолі.

— Я вбив Барклі, і він помер саме так, як я хотів, — вів Кент далі. — А я хотів, щоб він страждав. Єдине, чого я вам не скажу, це ЧОМУ я його вбив. Але на те була вагома причина.

Він побачив, як нервово затремтіли плечі дівчини, яка вносила його самозвинувачення до протоколу.

— Тож ти відмовляєшся назвати свій мотив?

— Саме так — окрім того, що він заподіяв мені достатньої шкоди, щоб заслуговувати на смерть.

— І ти робиш це зізнання, знаючи, що стоїш на порозі смерті?

Квола посмішка торкнулася губ Кента. Він глянув на О'Коннора і на мить побачив, як в очах того блиснув вогник їхньої давньої приязні.

— Так. Лікар Кардіген казав. Якби ні, я дозволив би, щоб того хлопця в караулці повісили. Клята куля прикінчила мене — і врятувала його!

Кедсті звернувся до дівчини. З півгодини вона переречитувала свої записи, а потім Кент поставив на останньому аркуші своє ім'я. Після того Кедсті піднявся зі свого крісла.

— Ми завершили, джентльмени, — сказав він.

Вони потяглися до виходу. Дівчина першою поспішила до дверей, прагнучи звільнитися від важкого обов'язку — її нерви були напружені до краю. Командир Н-ської дивізії покидав кімнату останнім. Кардіген вагався, немов бажаючи лишитися, але Кедсті рішуче спрямував його до виходу. Він виходив останнім і вже на порозі озирнувся. На мить Кент зустрів його погляд, і в цю мить у нього виникло враження, якого не було, доки інспектор залишався в кімнаті. Це було несподівано, як удар електричним струмом, і Кедсті, напевно, помітив, як перемінилося його обличчя, адже швидко позадував, зачиняючи за собою двері. І тоді в очах інспектора Кент побачив вираз не звичайного переляку — якби на місці Кедсті був хтось інший, Кент заприсягнув би, що це страх.

Попри всю жажливість моменту, Кент не втримався від посмішки. Потрясіння минуло. Він знав, що, згідно з положеннями Кримінального кодексу, Кедсті зараз наказує штабс-сержанту О'Коннору приставити охоронця до його дверей. Той факт, що він міг у будь-який момент віддати богові душу, з юридичної точки зору не мало жодного значення. А Кедсті завжди суворо дотримувався букви закону. Крізь зачинені двері до нього долітали нерозбірливі голоси. Потім почулися кроки, що віддалялися, важкі кроки великих ніг О'Коннора. Завжди О'Коннор ходив ось так, навіть коли йшов по сліду злочинця.

Потім двері тихо відчинилися, і увійшов низенький місіонер, отець Лайонн. Кент знав, що він прийде — отець Лайонн не визнавав ані кодексу, ані віри, що не торкалася б кожного серця в цій глушині. Він повернувся й сів поряд із Кентом,

узяв його руку й міцно стиснув у своїх долонях. Це не були м'які пещені долоні найвищих церковних ієрархів, навпаки — загрубілі руки робітника. Та все ж вони не втратили ніжності, яка приходить лише з добротою й глибоким співчуттям. Цей чоловік любив Кента вчора, коли той був чистий перед Богом і людьми, і любив його сьогодні, коли він мав на совісті злочин, який можна було спокутувати лише ціною життя.

— Пробач, хлопче, — сказав він. — Пробач.

Щось підіймалося горлом Кента, і він знав, що це не кров, яку він з ранку машинально витирав з губ. Він навзаєм стиснув долоню священика. Затим указав на вікно, за яким проглядала чудова панорама з зеленими лісами й рікою, що виблискувала під сонцем.

— Тяжко з усім цим прощатися, отче, — сказав він. — Але, якщо ви не проти, я краще не говоритиму про це. Я не боюся. Та й навіщо перейматися тим, що життя таке коротке? Озираючись назад, хіба не відчуваєш, що зовсім нещодавно був дитиною, маленьким хлопчиком?

— Час спливає швидко, дуже швидко.

— Здається, то було лише вчора — хіба ж ні?

— Так, немов лише вчора.

Обличчя Кента освітлила примхлива усмішка, яка так давно підкорила серце маленького місіонера.

— Що ж, ось як я дивлюся на це, отче. Навіть у найдовшому житті є своє вчора, сьогодні й завтра. Коли в сімдесят років озираєшся назад, це нічим не відрізняється від того, щоб робити це в тридцять шість — ЯКЩО ТІЛЬКИ дивишся назад, а не зазираєш у майбутнє. Як гадаєте, сказане мною допоможе звільнити Сенді Мактриггера?

— Без сумніву. Твої свідчення були сприйняті як передсмертне зізнання.

На відміну від Кента, маленький місіонер не приховував легкої знервованості.

— Є певні речі, сину мій, — кілька речей — на яких тобі варто зосередитися. Може, поговоримо про них?

— Ви маєте на увазі...

— Твоїх близьких, перш за все. Пам'ятаю, одного разу ти казав мені, що в тебе нікого немає. Але в тебе точно має бути хтось близький.

Кент похитав головою.

— Тепер уже нікого. Останні десять років ліс був мені батьком, матір'ю і рідним домом.

— Але ж у тебе мали бути якісь особисті справи? Які, напевно, ти можеш доручити мені?

Обличчя Кента просяяло, і на мить його очі весело блиснули.

— Кумедно, — всміхнувся він. — Ви щойно нагадали мені, отче, що саме час скласти заповіт. Я придбав тут кілька маленьких клаптиків землі. Тепер, коли сюди майже дотягли залізницю з Едмонтона, їхня вартість підскочила з семи-восьми сотень доларів, що я виклав за них, майже до десяти тисяч. Я хочу, щоб ви продали їх, а гроші витратили на вашу роботу. Вкладіть скільки зможете в допомогу індіанцям. Вони завжди були мені добрими братами. І краще не гаяти часу, щоб я встиг підписати всі папери.

Очі отця Лайонна м'яко заблищали.

— Бог благословить тебе за це, Джиммі, — сказав він, назвавши його зменшеним ім'ям. — Гадаю, Господь пробачить тобі дещо, якщо тобі стане сміливості попросити Його.

— Я вже прощений, — відповів Кент, дивлячись крізь вікно. — Я відчуваю це. Я знаю, отче.

Подумки маленький місіонер молився. Він знав, що релігія Кента — не його релігія, і не наполягав на здійсненні обряду, який проводив би в іншому випадку. За якийсь момент він підвівся на ноги, і друг Кент глянув йому в обличчя — чистий сіроокий безстрашний Кент з давньою знайомою усмішкою.

— Є одна велика послуга, про яку я хочу вас попросити, отче, — сказав він. — Мені zostався один день, і я не хочу, щоб кожен нагадував мені, що я помираю. Якщо в мене ще лишилися друзі, мені б хотілося, щоб вони прийшли й по-

сиділи зі мною, погомоніли, посміялися. Хочу викурити свою люльку. Буду вдячний, якщо ви передасте мені коробку сигар. Кардіген уже не заперечуватиме. Ви влаштуєте це все для мене? Вас вони послухають — і, будь ласка, підштовхніть моє ліжко трохи ближче до вікна, перш ніж підете.

Отець Лайонн мовчки виконав прохання. А тоді нарешті його опанувало бажання розговорити цю бентежну душу й здобути для неї милість Всевишнього. І він сказав:

— Ти шкодуєш, хлопчику мій? Ти розкаюєшся в тому, що вбив Джона Барклі?

— Ні, не шкодую. Це треба було зробити. І, будь ласка, не забудьте сигари, гаразд, отче?

— Не забуду, — відповів маленький місіонер і відвернувся.

Коли двері відчинилися й зачинилися за спиною священика, іскорка гумору знову спалахнула в очах Кента, і він навіть усміхнувся, витираючи кров, що знову виступила на губах. Він зіграв свою роль. А найсмішнішим було те, що ніхто в цілому світі про це не знатиме, окрім нього самого — і, мабуть, ще однієї особи.

Розділ 2

За вікнами Кента буяла весна, дивовижна весна Півночі. І хоча смерть міцною хваткою стискала йому груди, він вдихав весну повними легенями й нахилився до вікна, щоби бачити безмежні простори світу, який ще нещодавно належав йому.

Йому спало на думку, що саме він запропонував звести будівлю, яку лікар Кардіген називав своїм шпиталем, на цьому пагорбі, звідки відкривалася панорама одразу на ріку й поселення. Будівля вийшла груба і неприкрашена, з нефарбованими стінами, але з тонким ароматом ялин, з яких, власне, і було зведено будинок. Цей запах підіймав настрої і вселяв надію. Сріблясті стіни, де-не-де золотаві й коричневі від смоли, з дрібними цятками деревних вузликів, радісно

свідчили про життя, для якого немає смерті, і дятли прилітали й довбали стіни, так, наче ті ще були частиною лісу, а на даху пострибували руді білочки, затіваючи ігри, носячись колами, ніжно вистукуючи лапками.

— Бідолашний той, хто помирає, дивлячись на цю красу, — казав Кент рік тому, коли вони з Кардігеном оглядали місце. — Та якщо вже помре, маючи це все перед очима, значить, він просто був приречений, Кардігене, — і він розсміявся.

Аж ось він і став тим бідахою, що помирає, споглядаючи світ у всій його красі!

Його очам відкривався південь, частково захід і схід — і в усіх напрямках, куди оком сягнеш, простягалися ліси без краю й кінця. Наче безмежне барвисте море з хвилями різної висоти, що здиблюються й опадають, аж доки не зустрінуться зі склепінням неба за багато-багато миль звідси. Не раз його серце болісно стискалося від думки, що двійко тонких сталевих реберець фут за футом, миля за милею повзуть з Едмонтона, за сто п'ятдесят миль звідси. Для нього це було наче осквернення, злочин супроти Природи, вбивство цієї милої серцю дикої краси. Бо в його душі ця вся дичавина давно вже перестала бути лише величезною купою ялин, кедрів, ялиць, тополь і беріз, лише величезним незайманим простором між рікою, озером і болотом. Усе це стало для нього єдиним цілим, особистим — і любов до неї була сильніша, ніж до людей. Вона була його неназваним богом. І Кент схилився перед нею, як не схилився перед жодним божеством на світі, а вона все повніше розкривала йому душу, звіряючи одну за одною свої найзаповітніші таємниці, сторінку за сторінкою гортаючи перед ним найдивовижнішу з усіх книг. І це було диво, що вона так близько до нього, поряд із ним, обіймає його, всміхається йому сонячним світлом, шепоче до нього тихим подувом вітерцю, киває та промовляє до нього з кожного гребеня гірських хребтів і наповнює його дивним щасливим відчуттям — навіть у ці години, коли він знав, що помирає.

А тоді він глянув ближче — на поселення, що вместилося вздовж берега сріблястої ріки за чверть милі звідси. Там теж панувала дичавина — до приходу сюди залізниці ще залишався певний час. Отрута спекуляції вже проникла сюди, але ще не почала знищувати. Пристань Атабаска досі відкривала єдиний шлях до великої Півночі. Її хатини, зведені з колод і грубих дощок, були розкидані поодиноці. Навіть звідти він чув віддалене гудіння тартака, що ліниво перемелював свої запаси. Неподальк майорів потріпаний вітром прапор Британської імперії над постом Компанії Гудзонової затоки, що вже понад століття вела торгівлю на Півночі. Протягом минулої сотні років Пристань Атабаска пульсувала боєм сердець, загартованих дикими просторами. Через це місто, долаючи шлях по ріці й на собаках, прибували цінні вантажі з Півдня, в обмін на які Північ давала ще більш цінні хутра. І сьогодні, дивлячись на поселення, Кент бачив ту ж саму бурхливу діяльність, що кипіла тут протягом останнього сторіччя. Баржі, завантажені по самі фальшборти, цілим караваном відчаливали вниз по ріці. Раніше Кент спостерігав, як їх споряджають, тепер він дивився, як вони повільно віддаляються від берега, як блищать на сонці їхні весла, а екіпажі відчайдушно й несамовито співають їхню улюблену «*Chanson des Voyageurs*»¹, скеровуючи погляди назустріч пригодам Півночі.

Щось стиснуло горло Кенту — почуття, яке він намагався придушити, та воно все одно проривалося крізь губи тихим стогоном, майже схлипом. Він чув, як співають люди вдалині, дикі й вільні, як самі ліси, і так хотів висунутись у вікно й прокричати їм услід слова прощання. Тому що караван — караван Компанії Гудзонової затоки, чиї пісні лунали над рікою вгору і вниз за течією більше, ніж двісті п'ятдесят років поспіль, — вирушав у дальню путь. І Кент знав, куди він прямує — на північ, і ще далі на північ; пройде сотню миль, п'ять сотень миль, тисячу миль — а тоді ще

¹ Пісня мандрівників (фр.).

тисячу, перш ніж остання з барж звільниться від свого дорогоцінного вантажу. І довготелесих засмаглих чоловіків на баржах чекають місяці справжнього, радісно бентежного життя просто неба. Не в змозі стримати тугу, що затопила його, Кент відкинувся на подушки й прикрив очі рукою.

У ці моменти його уява яскраво й нагло змальовувала йому картини втраченого. Завтра чи післязавтра він буде мертвий, а річковий караван й далі гребтиме — вперед, до Великих порогів Атабаски, долаючи Бистрину Смерті, хоробро оминаючи небезпечні скелі й бистрини Великого каскаду, вододерті Диявольської Горлянки, крізь громоподібний рев і кипіння «драконової пащі» Чорної Бистрини — і так до кінця Атабаски, до Невільничої ріки і через Маккензі, допоки останній ніс на борту не відчує аромату припливних вод Північного Льодовитого океану. А він, Джеймс Кент, буде вже МЕРТВИЙ!

Він зняв руку з очей, і його губ торкнулася квола посмішка. Він ще раз визирнув у вікно. В каравані було шістнадцять барж, і він знав, що капітаном на найбільшій із них був П'єр Росан. Він уявляв собі, як, мабуть, почервоніла й розпухла П'єрова горлянка від гучних пісень. Там, за тисячі миль, на П'єра чекала дружина. Підхоплені течією баржі вже несло — і здавалося Кенту, що він бачить останніх втікачів, які рятуються від вторгнення сталевих почвар. Не усвідомлюючи, він простягнув перед собою руки, і душа його прокричала останнє «Прощавай», хоч жодного звуку не злетіло з губ.

Він радів, коли баржі зникли з очей і співи гребців розчинилися вдалині. І знову він прислухався до лінивого дзиччання тартака і чув над головою шурхіт м'якеньких лапок рудої білки, їхнє безтурботне дріботіння. Ліс повертався до нього. Золотавий промінь сонця впав на ліжку. Він зробив ще один ковток повітря, просякненого запахами кедра й жилиці, і коли відчинилися двері та увійшов Кардіген, той побачив перед собою колишнього Кента.

Не було жодної зміни в голосі чи в манерах Кардігена, коли вони віталися. Та обличчя лікаря було напруженим —

цього він не міг приховати. Він приніс Кенту його люльку й тютюн і поклав на стіл, а сам приклав вухо до його серця, слухаючи «шуми», як він називав — рух крові крізь аневризматичний мішок.

— Здається, що часом я й сам це чую, — сказав Кент. — Ну що, зараз гірше?

Кардіген кивнув.

— Куріння може пришвидшити кінець, — попередив він. — Якщо ж ти все одно хочеш...

Кент потягнувся за люлькою і тютюном.

— Воно того варте. Дякую, старий.

Кент набив люльку, і Кардіген прикурив її. Вперше за два тижні з губ Кента злітав тютюновий дим.

— Караван вирушає на північ, — сказав він.

— Здебільшого з вантажем до Маккензі, — відповів Кардіген. — Довгенька подорож.

— Кращої на півночі й бути не може. Три роки тому ми з О'Коннором були там із командою Фоллетта. Пам'ятаєш Фоллетта — і Лядусера? Вони двоє закохалися в одну дівчину і, будучи добрими друзями, вирішили владнати суперечку, пропливши крізь Бистрину Смерті. Той, хто перепливе першим, і мав отримати її. Боже мій, Кардігене, які чудасії трапляються! Фоллетт дістався берега першим, але мертвим. Розбив собі голову об річкову скелю. І до сьогодні Лядусер так і не одружився з тією дівчиною, бо твердить, що Фоллетт переміг його, і якщо він не гратиме чесно, дух або ще там щось Фоллетта переслідуватиме його довіку. Отака дивовижа...

Він змовк і прислухався. З коридору лунали кроки, які не можна було сплутати ні з чим.

— О'Коннор, — сказав він.

Кардіген підійшов до дверей і відчинив їх у ту мить, коли О'Коннор саме збирався постукати. Коли двері знову зачинилися, штаб-сержант залишився наодинці з Кентом. Однією зі своїх величезних рук він стискав коробку сигар, другою ж тримав букет полум'яних квітів.

— Отець Лайонн тицьнув їх мені, коли я йшов сюди, — пояснив він, поклавши квіти на стіл. — І я... ну... я порушив правила, прийшовши сюди, аби сказати тобі дещо, Джиммі. Ніколи в житті я не називав тебе брехуном, але зараз кажу: ти брешеш!

Він гаряче стискав руки Кента в пориві почуття дружби, яку ніщо не здатне знищити. Кент скривився, але цей біль був йому в радість. Він боявся, що О'Коннор, як і Кедсті, через службову необхідність, відвернеться від нього. А тоді він помітив дещо незвичне в обличчі й погляді О'Коннора. Штаб-сержанта нелегко було вивести з рівноваги, але зараз він був помітно стурбований.

— Не знаю, що бачили інші, коли ти робив своє зізнання, Кенте. Може, у мене зір гостріший, бо я два з половиною роки провів разом із тобою, ганяючись за злочинцями. Ти брехав. Що за гру ти затіяв, старий?

Кент застогнав.

— Невже я маю знову починати спочатку? — благально вимовив він.

О'Коннор важким кроком заходив туди-сюди по кімнаті. Таким Кент бачив його лише кілька разів на привалі, коли перед ними поставали складні загадки.

— Ти не вбивав Джона Барклі, — наполягав він. — Я не вірю, що ти зробив це, й інспектор Кедсті теж не вірить — от тільки дивно...

— Що?

— Що Кедсті так квапився прийняти твоє зізнання. Не вірю, що це було згідно зі статутом і відповідно до приписів. Але він так вчинив. І зараз більше, ніж БУДЬ-ЩО В СВІТІ, я хочу знати: це ти вбив Барклі?

— О'Конноре, якщо ти не віриш людині на порозі смерті, ти не надто поважаєш смерть, чи не так?

— Ось на таких теоріях і тримається закон, та це не завжди відповідає людським вчинкам. Чорт забирай, чоловіче, ЦЕ ЗРОБИВ ТИ?

— Так.

О'Коннор сів і нігтями відкрив коробку з сигарами.

— Не завадить, якщо я викурю це разом із тобою? — спитав він. — Без цього просто ніяк. Стільки всього несподіваного навалилося з ранку. Нічого, якщо я спитаю тебе про дівчину?

— Дівчину! — скрикнув Кент. Він сів, випроставшись, і спрямував здивований погляд на О'Коннора.

Штаб-сержант прискіпливо дивився на нього, у його очах застигло питання.

— Бачу, ти її не знаєш, — сказав він, прикурюючи сигару. — От і я теж. Ніколи раніше її не зустрічав. Тому мене так і здивував інспектор Кедсті. Кажу тобі: це якось ненормально. Він не повірив тобі сьогодні вранці, а все ж він був приголомшений. Хотів, щоб я пішов із ним додому. І вени в нього на шиї були ось такі — як мій мізинець.

Аж раптом він передумав і сказав, що ми йдемо на його пост. Тож ми рушили стежкою, що пролягає крізь тополинний гай. Ось там це й сталося. Я не звик упадати за дівчатами, Кенте, і виглядатиму повним дурнем, якщо спробую її тобі описати. Але вона там була, стояла на стежці, лише за якихось три метри від нас. Побачивши її очі, я так і завмер на місці, миттєво, наче підстрелений. І Кедсті вона зупинила так само. Я чув, як він видав звук, схожий на рохкання — кумедний звук, наче хтось дав йому стусана. Не можу навіть сказати, чи була вона в сукні, чи без, бо я в житті не бачив такого обличчя, таких очей, такого волосся. І я витріщався на них, наче блискавкою вдарений бовван. Здавалося, вона взагалі не помічає мене — я був наче повітрям, невидимою примарою перед її очима.

Вона дивилася прямо на Кедсті, очей з нього не зводила — а потім пройшла повз нас. І, зауваж, не промовила жодного слова. Вона підійшла так близько, що я міг її рукою торкнутися, і лише коли вона була геть близько, вона відірвала погляд від Кедсті й глянула на мене. І коли вона пройшла,

я подумав, якою ж парочкою триклятих ідіотів ми були — стоїмо, як паралізовані, наче ніколи в житті не бачили вродливої дівчини. Вже хотів викласти це старому, аж тут...

О'Коннор перекусив сигару навпіл, підсунувши свій стілець ближче до ліжка.

— Кенте, клянуся, що коли я зиркнув на Кедсті, він був білий, мов крейда! У його лиці кровинки не лишилося, і він дивився просто перед себе, наче дівчина була все ще там. І він знову рохнув — о, то був не сміх. Наче щось душило його. А тоді він сказав: «Сержанте, я забув дещо важливе. Мушу повернутися до лікаря Кардігена. Даю вам розпорядження негайно звільнити Мактригера!»

О'Коннор зробив паузу, ждучи, що на обличчі Кента з'явиться недовіра. Не дочекавшись, він спитав:

— Це ж не було порушенням карного кодексу? Чи було, Кенте?

— Не зовсім. Але наказ, що надходить від командира дивізії, це закон.

— І я підкорився, — буркнув штаб-сержант. — І якби тільки ти бачив Мактригера! Коли я сказав йому, що він вільний, і відчинив камеру, він виповз звідти, рухаючись, наче сліпий. І пішов не далі від поста інспектора. Заявив, що краще зачекає на нього.

— А Кедсті?

О'Коннор підстрибнув зі свого стільця й почав знову ходити кімнатою туди-сюди.

— Пішов за дівчиною, — вибухнув він. — Це єдине, що він міг зробити. Він збрехав мені про Кардігена. У цьому не було б нічого загадкового, якби йому не було шістдесят, а їй — менше, ніж двадцять. А вона досить гарненька! Але не від її краси він сплотив тоді, на дорозі. Ні, нічого такого! Скажу тобі, за лічені секунди він постарів років на десять. Щось в очах тієї дівчини налякало його більше, ніж націлений пістолет, і коли він зазирнув у ті очі, перша його думка була про Мактригера, чоловіка, якого ти врятував

від шибениці. Це дивно, Кенте. Уся ця справа дивна. А найдивніше з усього — це твоє зізнання.

— Так, кумедно вийшло, — погодився Кент. — Саме це я й кажу собі постійно, старий. Бачиш, як одна дрібна куля все змінила. Якби вона не влучила в мене, будь певен, я нізащо не зізнався би Кедсті, і невинну людину повісили б. А тепер він вражений, геть розгублений. Я перший у світі, хто заплямував честь нашої славетної служби — і я належу до загону Кедсті. Цілком природно, що він засмутився. А щодо дівчини...

Він знизав плечима і спробував розсміятися.

— Мабуть, приїхала вранці якою-небудь баржею з верховин і просто захотіла прогулятися, — припустив він. — Ти ніколи не помічав, О'Конноре, що світло від тополь іноді падає так, що будь-яке обличчя в ньому набуває зловісного відтінку?

— Помічав. Так буває, коли на деревах повно листя, але не тоді, коли воно тільки починає з'являтися, Джиммі. Справа в самій дівчині. Її очі пронизали його до останнього нерва. І перше, що він мені сказав — це звільнити Мактриггера, на додачу до брехні, нібито він повертається на зустріч із Кардігеном. А якби ти тільки бачив її очі, коли вона кинула погляд на мене! Вони сині — зовсім сині, як фіалки, і вогнем горять. Я міг уявити такий вогонь у чорних очах, але не в синіх. Кедсті так і зів'яв у їхньому полум'ї. І я знаю, існує причина, чому його думки зі швидкістю блискавки перенеслися до людини в камері!

— Тепер, коли ти виключив з цієї історії мене, стає цікавіше, — сказав Кент. — Це питання стосунків тієї білявки з...

— Вона не білявка — і я не виключав тебе з історії, — перербив О'Коннор. — Я в житті не бачив нічого чорнішого за її волосся. Воно було разюче. Якби ти сам якось побачив ту дівчину, то до останніх своїх днів не забув би. Вона ніколи раніше не приїздила до Пристані Атабаска і взагалі не була в навколишніх місцях. Якби була, ми почули би про неї раніше. Вона приїхала з певною метою. І я впевнений — мети

було досягнуто, щойно Кедсті наказав мені звільнити Мак-триггера.

— Можливо і ймовірно, — погодився Кент. — Я завжди казав, що ти найкращий детектив-аналітик у наших лавах, Баккі. Але не бачу, як це тичиться мене.

О'Коннор похмуро всміхнувся.

— Не бачиш? Що ж, мабуть, я став водночас сліпим і дурним і, може, трохи захопився. Але мені здалося, що в мить, коли інспектор Кедсті помітив дівчину, йому дуже закортіло звільнити Мактриггера й натомість повісити тебе. Аж надто закортіло, Кенте.

Усвідомивши гірку іронію власного становища, Кент невесело посміхнувся й кивнув на сигари.

— Я спробую одну з цих, — сказав він, відкушуючи кінчик сигари зубами. — А ти забуваєш, що мене не повісять, Баккі. Кардіген дає мені часу до завтрашньої ночі. Може, до післязавтра. Ти бачив, як флот Росана відпливав на північ? Це нагадало мені нашу пригоду трирічної давнини!

О'Коннор знову стиснув його руку. Вона була така холодна, що серце штаб-сержанта мимоволі знітилося. Він підняв голову і глянув крізь верхню частину вікна, так, щоб Кент не помітив спазму, що стис йому горло. Потім відійшов до дверей.

— Я зайду до тебе завтра, — пообіцяв він. — І як щось дізнаюся про ту дівчину, неодмінно розповім.

Він через силу спробував засміятися, але його голос затремтів, і сміху не вийшло.

Кент слухав, як важкі кроки друга віддаляються по коридору.

Розділ 3

І знову світ повернувся до Кента — світ, що лежав за відчиненим вікном. Але не встиг О'Коннор піти, як той світ почав змінюватись, і, попри всі намагання опанувати себе, Кент

відчував, як ця зміна потроху оволодіває ним, сповнюючи гнітючим смутком. Темніло небо, віддалені хвилі лісів швидко змінювали колір і відтінок під впливом близької бурі. Пагорби й хребти вже більше не всміхалися до нього. Мінливі барви ялин, кедрів і ялиць заступала похмура темрява. Берези й тополі, що виблискували золотом і сріблом на сонці, розчинилися в примарній і неживленій сірості, майже непомітній оку. Густа похмура темрява вуаллю розгорталася над рікою, що лише кілька хвилин тому відбивала сонячні промені, осяюючи затьмарені обличчя річкової команди. І з тією темрявою невпинно наближався далекий гуркіт грому.

Вперше з моменту душевної напруги, викликаній зізнанням, Кент відчув себе жахливо самотнім. Смерть і досі його не лякала, але якась частина життєвої філософії зазнала краху. Врешті-решт тяжко помирати на самоті. Він відчував, що тиск у його грудях за останню годину-дві посилюється, і потроху проймався думкою, як буде жахливо, якщо «вибух» станеться після заходу сонця. Він хотів, щоби повернувся О'Коннор. Він відчув нестерпне бажання покликати Кардігена. А побачивши отця Лайонна, він би розридався від радощів. Але понад усе в ці хвилини душевного смутку він мріяв, щоби поряд була жінка. Буря важкою масою наповзала, огортаючи землю відчаєм, охоплюючи величезні простори; і раптом він чітко усвідомив, як багато могло ще трапитися в житті, чого вже ніколи не трапиться.

Він ніколи про це не здогадувався, проте зараз бачив, яка невимірна безодня пролягає між цілковитою беспорядністю й дикою тваринною свободою чоловіка — і його душа криком кричала, жадаючи не пригоди, не первісної сили життя, але присутності слабшого створіння, у чиєму ніжному дотику, однак, криється сила цілого людства.

Кент боровся з собою. Він згадав, як лікар Кардіген попереджав його про можливі напади глибокої депресії, і намагався вирватися з тенет відчуття, що нахлинуло на нього. Під рукою був дзвоник, але він уперто не бажав скористатися ним,

адже це було би проявом власного боягузтва. Сигара в руці згасла, і він знову прикурив її. Спробував повернутися думками до О'Коннора, загадкової дівчини і Кедсті. Намагався уявити перед собою Мактригтера, чоловіка, якого він урятував від шибениці, як той чекає на Кедсті на його посту в казармах. Він змалював в уяві дівчину — так, як її описав О'Коннор, з чорним волоссям і синіми очима — і тут почалася буря.

Хлинув проливний дощ. Із першими краплями двері розчахнулися, і Кардіген поспішив зачинити вікно. Він провів у палаті півгодини, потім час від часу з'являвся юний Мерсер, один із його двох помічників. Ближче до вечора почало розгодинюватися. Повернувся отець Лайонн із належно оформленими паперами, що чекали на підпис Кента. Він пробув із Кентом до заходу сонця, а потім прийшов Мерсер з вечерею.

До десятої години Кент розмірковував над пильністю з боку лікаря Кардігена, яка видалася йому вкрай незвичайною. Чотири рази той слухав його зі стетоскопом, але коли Кент поставив питання, що крутилося в нього на язичку, той лише похитав головою.

— Погіршень немає, Кенте. Не думаю, що це станеться сьогодні.

Попри це запевнення, Кент ясно відчув, що лікар стурбований, і стурбований якимось інакше, ніж уранці. Відчуття було чітким і переконливим. Він гадав, що Кардіген бреше, як часто роблять у таких випадках люди його фаху.

Спати не хотілося. Світло в палаті було вимкнено, вікно знову відчинили, адже ніч видалася ясною. Ніколи раніше повітря не пахло йому так солодко, як зараз, вливаючись крізь вікно. Маленький дзвіночок у його наручному годиннику пробив одинадцять, коли він востаннє чув голос Кардігена в коридорі. А потім настала тиша. Він підсунувся ближче до вікна — так, що міг визирнути назовні, нахилившись і спираючись на підвіконня. Він любив ніч. Таємничість і звабливість цих тихих часів темряви, коли весь світ спочиває уві сні, завжди захоплювали його. Ніч була його другом і роз-

крила йому чимало своїх таємниць. Тисячі разів він блукав пліч-о-пліч з духом ночі, зазираючи все глибше в її серце, пізнаючи її, дослухаючись до нічних звуків, тихого шелесту незнайомих мов, що лунають «по той бік життя» — наче боячись жити й дихати ще довго після заходу сонця. Для нього ніч завжди була чарівнішою, ніж день.

І ця ніч, що лежала за його вікном, була дивовижна. Буря вимила простір між небом і землею, і здавалося, наче зорі стали ближче — так яскраво сяяли в небі золоті сузір'я. Місяць сховався пізно, і Кент милувався рум'яним світлом, із яким той спливав у небі над дичавиною — блискучий король, що сходить на поміст, приготований для нього меншими супутниками. Кент уже не мав ані смутку, ані страху. Глибоко вдихаючи, він пив нічне повітря повними грудьми і відчував, як потроху зростає в ньому нова сила. Його очі були пильні, вуха чутливі. Місто спало, але кілька вогнів невиразно мерехтіли де-де уздовж берега, і часом до нього долинав лінивий звук — брязкіт баржевого ланцюга, гавкіт собаки, крик півня. Він мимоволі всміхнувся. Півень старого Д'юпероу був дурний і завжди горлав до хрипу, коли сховався яскравий місяць. А перед вікном, зовсім недалеко, височіли два стовбури уражених блискавкою ялин, білі, наче привиди в ночі. В одному з них звила гніздечко пара сов, і Кент дослухався до дивних, схожих на хихотіння звуків, що супроводжували їхній «медовий місяць», лопотіння їхніх крил, коли вони час від часу зривалися з місця або затівали свої ігри над самим вікном. А тоді раптом він почув, як вони жорстко клацають дзьобами. Десять близько підкрадався ворог, і сови попереджали про це. Кенту здалося, що він чує кроки — а за мить чи дві він уже був у цьому впевнений. Хтось з-за рогу будівлі наближався до вікна. Він перекинувся через підвіконня — й опинився лицем до лиця з О'Коннором.

— Чортові мої ноги! — буркнув штаб-сержант. — Ти спав, Кенте?

— Ні, був насторожі, як ті сови, — запевнив його Кент.

О'Коннор підійшов упритул до вікна.

— Я бачив світло в твоїй кімнаті й подумав, що ти не спиш, — сказав він. — Я хотів переконатися, що Кардіген не в тебе. Не хочу, щоб він знав, що я тут. І якщо ти не проти, то вимкни світло! Кедсті теж на ногах — насторожі, як ті сови.

Кент простягнув руку, і кімната поринула в темряву, якщо не враховувати місячного світла і сяйва зірок. Кремезний силует О'Коннора у вікні затуляв значну частину неба. Його обличчя наполовину ховалося в тіні.

— Це злочин, Кенте, приходи до тебе ось так, — сказав він, знижуючи свій гучний голос до шепоту. — Але я не мав вибору. Це мій останній шанс. І я знаю, що щось не так. Кедсті прибирає мене з дороги — через те, що я був з ним, коли він зустрів ту дівчину в тополиному гаю. Мене призначено на особливу службу до Форт-Сімпсона, за дві тисячі миль по воді звідси! Це означає — шість місяців, якщо не цілий рік. Ми відпливаємо моторним човном на світанку, щоб наздогнати бригаду Росана, тож я не міг згаяти останнього шансу побачитися з тобою. Я вагався, доки не побачив, що в твоїй кімнаті не сплять.

— Я радий, що ти прийшов, — тепло сказав Кент. — І — Боже мій, як би я хотів піти з тобою, Баккі! Якби не ця штука у мене в грудях, що роздувається, доки не лусне...

— Я б не поїхав, — тихо перебив О'Коннор. — Якби ти був на ногах, Кенте, знаєш, скільки всього могло би трапитися. Щось дуже дивне найшло сьогодні вранці на Кедсті. Він уже не той Кедсті, якого ти знав ще вчора або ж останні десять років. Він нервує, і нехай я западуся в землю, якщо він постійно не виглядає когось. І він боїться мене. Я це знаю. Він боїться мене, бо я бачив, як його підкосило при зустрічі з тією дівчиною. Форт-Сімпсон — лише привід, щоби позбутися мене на певний час. Він намагався згладити гострі кути, пообіцявши призначити мене інспектором протягом року. Це було сьогодні, перед самою бурєю. Відтоді...

О'Коннор відвернувся й кинув погляд на місяць.

— Відтоді я таємно шукаю слід тієї дівчини й Сенді Мактриггера, — продовжив він. — Вони зникли, Кенте. Здається, Мактриггер просто подався в ліси. Але мене більше дивує вона. Я опитав кожного гребця в місті. Дослідив кожне місце, де вона могла зупинитися чи купувати їжу, підкупив Муї, старого слідопита, щоб обнишпорив усі закутки в лісі. Найдивніше не те, що вона зникла, а те, що жодна жива душа в Пристані Атабаска її не бачила! Звучить неймовірно, так? А потім, Кенте, мені як світ свінув. Пам'ятаєш, як ми завжди керувалися грандіозним передчуттям? Мене наче громом ударило. Гадаю, я знаю, де дівчина.

Забувши про власний вирок, що от-от мав настати, Кент захоплено слухав зворушливу й таємничу історію О'Коннора. Він починав уявляти ситуацію. Не раз їм траплялося вдвох розплутувати загадки, подібні до цієї, і в очах штаб-сержанта горів давній невситимий вогонь. Кент радісно цокнув язиком у передчутті захопливої гри-переслідування, і сказав:

— Кедсті — холостяк, на жінок навіть не дивиться. Але він любить домашній затишок...

— То й збудував собі дерев'яне бунгало подалі від міста, — додав О'Коннор.

— А його китайський кухар і домоправитель у від'їзді.

— І бунгало зачинене, чи принаймні має бути зачинене.

— Окрім як уночі, коли Кедсті приходиться ночувати.

О'Коннор стиснув руку Кента.

— Джиммі, зроду не було в Н-ській дивізії таких людей, які переграли б нас. Дівчина переховується в Кедсті!

— Але чому ПЕРЕХОВУЄТЬСЯ? — заперечив Кент. — За нею ж немає злочину.

Деякий час О'Коннор сидів мовчки. Кент чув, як він набиває свою люльку.

— Це просто нав'язливе передчуття, — буркнув він. — Заволоділо мною, Кенте, і ніяк не відпускає. Чорт забирай, друже...

Він запалив сірника, затуляючи його долонями, і Кент побачив обличчя друга. В його різких прямих рисах ясно проглядало щось більше, ніж просто невпевненість.

— Розумієш, коли я сьогодні пішов від тебе, я знову повернувся до тих тополь, — продовжував О'Коннор. — Знайшов її сліди. Вона звернула зі стежки, і місцями вони були дуже чіткі.

На ній були туфлі на високих підборах, Кенте — такі французькі речі, і клянуся, що ніжка в неї не більша за дитячу! Я знайшов те місце, де Кедсті здибав її, мох там добряче стоптаний. Він повернувся крізь тополиний гай, але дівчина пішла далі, до ялинового бору. Там я загубив її слід. Ідучи крізь ті хащі, вона цілком могла дістатися до бунгало Кедсті, лишившись непоміченою. Важко було, мабуть, йти в тих туфлях розміром в половину моєї долоні та на дводюймових підборах! Мені було дивно, чому вона не взяла похідні черевики чи мокасини?

— Тому що вона прибула з Півдня, а не з Півночі, — припустив Кент. — Ймовірно, з Едмонтона.

— Еге ж. І Кедсті її не очікував. Так? Якби він її чекав, його б не пройняло до самих кісток від однієї її появи. Ось чому мене не покидає грандіозне передчуття, Кенте. Відтоді, як побачив її, він став зовсім інакшою людиною. Його ставлення до тебе змінилося в одну мить. Якби зараз йому варто було пальцем ворухнути, щоб звільнити тебе, він би й цього не зробив, адже йому конче потрібне виправдання, чому він звільнив Мактригтера. Твоє зізнання припало на найслухніший момент. Мовчазною вимогою тієї дівчини в тополиному гаю було звільнити Мактригтера. Вимогу було підкріплено погрозою, яку Кедсті зрозумів — і перелякався до напівсмерті. Напевно, Мактригтер бачився із ним пізніше, бо чекав до приходу Кедсті в його кабінеті. Не знаю, що сталося між ними. Констебль Дойль каже, вони провели разом півгодини, а тоді Мактригтер вийшов з казарм, і більше ніхто його не бачив. Усе це напрочуд дивно. Уся ця спра-

ва — суцільна чудасія. І найдивніше в цій справі — мое несподіване відрядження до Форт-Сімсона.

Кент відкинувся на подушки. Його дихання обернулося коротким надривним чханням. При світлі зірок О'Коннор побачив, як його обличчя раптом стало змореним і виснаженим. Він перехилився крізь вікно в кімнату і обома долонями стиснув руку Кента.

— Я тебе втомлюю, Джиммі, — хрипло мовив він. — Бувай, друже! Я... я... — кілька секунд він вагався, а потім впевнено збрехав: — Я збираюся походити й роздивитися навколо будинку Кедсті. Мене не буде лише півгодини, на зворотному шляху я зайду до тебе. Якщо ти спатимеш...

— Я не спатиму, — пообіцяв Кент.

О'Коннор ще міцніше стиснув його руку.

— Прощай, Джиммі.

— Прощай.

І з цими словами О'Коннор відступив від вікна й розчинився в темряві. Голос Кента гукнув йому вслід:

— Я буду з тобою всю твою довгу подорож, Баккі. Бережи себе — завжди.

О'Коннор лише схлипнув у відповідь, і той схлип прорвався крізь його горло, наче кулак, перекривши йому подих, наповнивши очі пекучими сльозами, що затулили від нього сяйво місяця й зірок. Він не пішов до будинку Кедсті, а почвалав у напрямку ріки, бо знав, що Кент розгадав його брехню і це було їхнє останнє прощання.

Розділ 4

Минув довгий час після того, як пішов О'Коннор, перш ніж Кент зміг нарешті заснути. Це був важкий сон, під час якого неспокійний мозок боровся проти виснаженості й невідворотного кінця. Наче якийсь дивний дух підхопив і потягнув за собою Кента назад крізь прожиті роки, аж до

дитинства, жбурляючи з хвилі на хвилю, насилаючи швидкоплинні видіння — про долини, майже забуті, про події та явища, що давно поблякли й майже стерлися з пам'яті. У снах один за одним виринали привиди — дуже химерні. Знову й знову він душею повертався до них, доки ці привиди не сповнювалися життям, не ставали повнокровними, як сама реальність. Він знову був маленьким хлопчиком, що грається в «три старі кішки» на підвір'ї маленької старої школи зі стінами з червоної цегли, за півмилі від ферми, де народився і де померла його мати.

А його партнером по грі був Скінні Гілл, який також помер багато років тому — милий Скінні з його глузливою посмішкою, з його диханням, яке завжди пахло найсмачнішою цибулею, коли-небудь вирощеною в Огайо. Тоді, під час обідньої перерви, він мінявся з ним — мамині мариновані огірки в обмін на цибулю Скінні, дві цибулини за огірок, завжди незмінна ціна. А ще він грав із мамою в старомодне «казино», і вони разом збирали ожину в лісі, і знову, як тоді, двадцять років тому, він забив на смерть змію, а його мати втекла з криком, а потім сіла й заплакала.

Він обоював матір, якою вона була за життя, і дух спогадів не дозволяв йому зазирнути в долину, де вона лежала мертва під маленьким білим надгробком на сільському кладовищі за тисячу миль звідси, поряд із батьком. Але він відчув наплив хвилювання, знову переживши ті дні, коли прокладав собі дорогу в коледжі — а потім спогади вкотре перенесли його на Північ, його милу Північ.

Годинами дикі простори щільною стіною обступали Кента. Він неспокійно здригався, кілька разів мало не прокинувся, але щоразу знов зісковзував у дрімотні обійми лісу. Ось він знову когось вистежує на самому початку холодної сірої зими, і похідне вогнище палає, мов червоний німб в самому серці ночі. Поряд із ним біля вогнища сидить О'Коннор. Ось він у санях, запряжених собаками, проривається крізь бурю; ось таємничі темні води піняться під його каное; ось він на Вели-

кій ріці, а поряд знов О'Коннор — а тоді раптом у його руці димить пістолет, і вони з О'Коннором стоять, спинами до естакади, двоє проти розлюченого кровожерливого Маккоу з його кодром контрабандистів. Шум перестрілки мало не розбудив його, але далі йшли приємніші спогади: шелест вітру у верхівках ялин, дзюркіт потоків, що розливаються навесні, пташині співи, солодкий аромат життя, тріумф життя, що він прожив: він і О'Коннор. Врешті-решт на межі сну та яви він боровся із задушливим тиском у грудях. Було важко й нестерпно — як тоді, коли його притиснуло впалим деревом у селищі Джекфіш. Він відчув, що знову зісковзує в темряву. Раптом спалахнуло світло. Він розплющив очі. У вікно яскраво світило сонце, а тягар на грудях виявився м'яким тиском стетоскопа Кардігена.

Попри фізичний стрес, спричинений примарами — породженнями власної уяви, Кент прокинувся так тихо, що Кардіген не помітив цього, доки він не підняв голови. Було щось в обличчі лікаря, що той намагався приховати, але Кент устиг помітити це. Під очима лікаря лежали темні кола. Він був стомлений — так, наче провів безсонну ніч. Кент підвівся, мружачись від сонця й винувато всміхаючись. Він проспав до пізнього ранку, і...

Раптом він скорчився від несподіваного болю. Щось нестерпно пекуче обпало йому груди. Це було наче удар ножа. Він відкрив рота, щоб вдихнути повітря. Тиск у грудях більше не був тиском стетоскопу. Він був справжній.

Стоячи над ним, Кардіген намагався підбадьорити його.

— Забагато нічного повітря, Кенте, — пояснив він. — Це мене — дуже скоро.

Кенту здалося, що лікар зробив ледь помітне наголошення на слові «скоро», але ставити питань він не став. Кент був упевнений, що все зрозумів, до того ж він знав, якою неприємною буде для Кардігена ця відповідь. Порившись під подушкою, він знайшов годинник. Була рівно дев'ята. Кардіген метушливо порався у кімнаті, прибираючи речі на

столі й поправляючи штору на вікні. Кілька секунд він нерухомо стояв, повернувшись спиною до Кента. А тоді озирнувся й промовив:

— Що бажаєш спочатку, Кенте: вмитися й поснідати чи прийняти відвідувача?

— Я не голодний і не дуже хочу зараз мила й води. Що за відвідувач? Отець Лайонн чи... Кедсті?

— Жоден з них. Це дама.

— Тоді я краще спочатку вмюся! Може, скажеш мені, хто вона?

Кардіген похитав головою.

— Не знаю. Я ніколи раніше її не бачив. Вона прийшла рано-вранці, коли я ще був у піжамах, і відтоді чекає тут. Я пропонував їй зайти пізніше, але вона наполягала, що має дочекатися, поки ти прокинешся. І терпляче чекала всі дві години.

Кента охопило хвилювання, яке він і не намагався приховати.

— Вона молода дівчина? — нетерпляче спитав він. — З дивовижним чорним волоссям, блакитними очима, в туфлях на високому підборі, не більших за твою долоню — і дуже вродлива?

— Усе так, — кивнув Кардіген. — Я навіть звернув увагу на туфлі, Джиммі. Дуже вродлива дівчина!

— Будь ласка, нехай вона заїде, — попросив Кент. — Мерсер обскубав мене, і я почуваюся цілком прийнятно. Вона вже пробачить мою щетину, вибачуся перед нею заради тебе. Як її звать?

— Спитав у неї, але вона нібито не почула. Трохи згодом Мерсер спитав, каже, що вона лише кинула на нього погляд — наче холодом обдала. Вона читає мій том «Порівняльних життєписів» Плутарха — справді читає. Бачу це з того, як вона гортає сторінки!

Коли Кардіген пішов, Кент влаштувався якомога вище на своїх подушках і став дивитися на двері. Все, що казав раніше

О'Коннор, блискавкою проносилося в його пам'яті — ця дівчина, Кедсті, вся ця загадкова історія. Навіщо вона завітала до нього? Що підштовхнуло її до цього візиту — якщо тільки вона не хотіла подякувати за його зізнання, що дарувало свободу Сенді Мактриггеру? О'Коннор мав рацію. Вона глибоко переймалася долею Мактриггера і прийшла висловити вдячність. Він прислухався. У коридорі почулися віддалені кроки. Вони швидко наближалися і завмерли біля самих дверей. Чиясь рука лягла на дверну ручку, але не поспішала відчинити двері. Він почув голос Кардігена, а потім його кроки, що віддалялися по коридору. Серце Кента шалено калатало. Він не пригадував, коли востаннє так тривожився через щось неважливе.

Розділ 5

Дверна ручка повільно повернулася, і хтось м'яко постукав у двері.

— Увійдіть, — сказав Кент.

Наступної миті він не міг відірвати очей. Увійшла дівчина й зачинила за собою двері. Портрет, змальований О'Коннором, постав перед ним у плоті й крові. Він зустрівся з нею поглядом. Її очі були наче розкішні фіалки — як і казав О'Коннор, але зовсім не такі, як він очікував побачити. То були широко розкриті від цікавості очі допитливої дитини. За словами О'Коннора, він уявляв їх двома озерами дрімотного вогню, але тепер бачив у них дещо зовсім інакше. Здавалося, єдина присутня в них емоція — безмежна і невситима цікавість. Ці очі аж ніяк не бачили в ньому людини, що помирає, радше просто дивний об'єкт спостереження. Замість удячності, на яку він очікував, їх сповнювало одне мовчазне питання, без жодного натяку на збентеженість. На якусь мить Кенту здалося, що він не бачить нічого, окрім цих чарівних безпристрасних очей, що позирають на нього. Потім він

побачив її всю: дивовижне волосся, її витончене бліде обличчя, струнку і граційну поставу. А вона стояла там, спиною до дверей, досі тримаючи долоню на дверній ручці. Ніколи в житті він не зустрів такої дівчини. Він припускав, що їй вісімнадцять, або двадцять, або двадцять два. Її волосся, блискучі м'які локони, викладене короною навколо голови, справляли на нього не менше враження, ніж на О'Коннора — враження неймовірне. Воно надавало їй величності, від якої дівчина здавалася високою, хоч насправді й не була такою, а її стрункість довершувала враження.

Тоді, більше від збентеження, що охопило його наступної миті, він глянув на її ніжки. І знову О'Коннор мав рацію — крихітні стопи, туфлі-човники на високих підборах, звабливо розвернуті литки, що виднілися з-під спідниці з якоїсь ворсистої коричневої тканини...

Він почервонів, схаменувшись. На устах дівчини тремтіла невловна подоба усмішки. Вона глянула вниз, і вперше він побачив те, що бачив раніше О'Коннор — сонячні відблиски, що ліниво переливалися в її волоссі.

Кент намагався сказати щось, але перш ніж йому вдалося видати хоч звук, вона вже вмостилася на стільці поряд із його ліжком.

— Я довго чекала, щоб побачити вас, — промовила вона. — Ви Джеймс Кент, чи не так?

— Так, я Джим Кент. Перепрошую, що лікар Кардіген змусив вас чекати. Якби я знав...

Він знов опанував себе і всміхнувся до неї. Він помітив, яку неймовірну довжину мають її темні вії. Але фіалкові очі за ними не всміхнулись у відповідь. Безтурботність їхнього погляду бентежила Кента. Наче вона ще не вирішила, як до нього підійти, і все намагалася знайти йому місце в галереї вже бачених експонатів.

— Він мав мене розбудити, — продовжував Кент, намагаючись більше не втрачати самовладання. — Нечемно змушувати юну леді чекати цілих дві години!

Він відчув із погляду синіх очей, що його усмішка вийшла гримасою сентиментальності.

— Так — ви особливий, — тихо, наче до самої себе мовила вона. — Ось чому я прийшла — перевірити, чи справді ви відрізняєтесь від інших. То ви помираєте?

— Боже мій — так, я помираю! — видихнув Кент. — Якщо вірити лікарю Кардігену, я можу в цю саму мить віддати богові душу. Хіба ви не нервуетесь, сидячи поряд із людиною, яка може от-от сконати просто у вас на очах?

Вперше він помітив, як її погляд змінився. Хоч вона й не сиділа напроти вікна, та все ж у її очах відбивався сонячний промінь — м'який, сяйливий, майже веселий.

— Ні, це мене не лякає, — запевнила вона. — Я завжди гадала, що мені варто побачити, як хтось умирає — не швидко, як від утоплення чи від кулі, а повільно, тривалий проміжок часу. Але мені б не хотілося бачити, як помираєте Ви.

— Я радий, — видихнув Кент. — Це для мене велика втіха.

— Але якщо помрете, мене це не злякає.

— О!

Кент підтягнувся вище на своїх подушках. За життя він зазнав чимало пригод. Пережив усі можливі потрясіння. Але це було щось нове. Він дивився у її сині очі, не в змозі мовити хоч слово або щось зрозуміти. Холодні, м'які та анітрохи не схвильовані очі. І він знав, що дівчина каже правду. Жоден порух цих гарних вій не видасть переляку чи страху, якщо він сконає просто зараз. І це вражало до нестями.

На мить щось схоже на обурення спалахнуло в його збентеженій душі. Потім воно вляглося, і йому зненацька сяйнуло, що дівчина лише озвучила його власну життєву філософію, продемонструвавши дешевість і незначущість життя, абсурдність переживань за світлом, що згасає. Саме про це вона й казала йому, тільки не з поважністю філософа, а з чарівною безпосередністю дитини.

Раптом, немов піддавшись почуттю, яке явно суперечило її безжальному ставленню, вона простягла руку й поклала

на Кентове чоло. Ще одне потрясіння. Це не був дотик професійної доглядальниці, але м'який прохолодний тиск, від якого тілом розлився приємний трепет. Рука торкалася його лише коротку мить, після чого дівчина прибрала її, сплівши пальці на колінах.

— Гарячки немає, — сказала вона. — Чому ви вважаєте, що помираєте?

Кент пояснив, що коїться всередині нього. Він уже втратив нитку своєї початкової думки та очікувань. Він гадав, що коли гостя ввійде, вони принаймні представляться один одному, і передбачав, що це він ставить їй ввічливі запитання. Попри запевнення О'Коннора, чоловік не думав, що дівчина виявиться настільки вродливою. Він не думав, що в неї будуть такі прекрасні очі, такі довгі вії, а дотик її руки так приємно збуджуватиме. А тепер, замість того, щоб спитати її ім'я та причину візиту, Кент поведився, як нерозважливий бовдур, читаючи лекцію з фізіології на тему аорт і аневризматичних мішків. Лише коли він закінчив, до нього дійшла вся абсурдність ситуації, і вслід за тим прокинулося почуття гумору. Навіть помираючи, Кент не міг не бачити комічного боку справи. Це вразило його не менше, ніж краса дівчини та її приголомшлива, нічим не затьмарена безпосередність.

Дивлячись на нього з тим самим загадковим питанням в очах, дівчина побачила, як він раптом розсміявся їй в обличчя.

— Смішно. Дуже смішно, міс... міс...

— Маретта, — підказала вона, допомагаючи йому.

— Смішно, міс Маретто.

— Не «міс Маретто». Просто Маретто, — виправила вона.

— Я кажу, смішно, — спробував він знову. — Бачите, не так уже це й приємно, як ви, може, думали... ну... бути тут, коли я помираю. А минулої ночі я гадав, що найкраще в світі було б мати поряд жінку. Таку співчутливу жінку, ну, знаєте, яка трохи полегшить настрій, може, скаже, що їй шкода. А тоді Господь почув мої молитви, і з'явилися ВИ — але

в мене таке враження, що ви взяли собі за мету побачити, на що схожий хлопець, коли відлітає на небеса.

У її синіх очах знову замерехтіло світло. Здавалося, вона вже склала про нього повне уявлення, і він побачив, як її щоки, бліді, коли вона ввійшла, потроху наливаються рум'янцем.

— Ви були б не першим, хто відлетів на небеса в мене на очах, — запевнила вона. — Таких було вже декілька, і я ніколи ними не побивалася. Мені легше бачити смерть людини, ніж деяких тварин. Але я б не хотіла бачити, як помрете ВИ. Може, це вас утішить? Про таку жінку ви молили Господа?

— Утішить, — видихнув Кент. — Але якого дідька, міс Маретто...

— Маретто, — знову виправила вона.

— Так, Маретто, — якого дідька ви прийшли дивитися на мене саме в той момент, коли я от-от сконаю? До речі, як ваше друге ім'я, скільки вам років, і що вам від мене треба?

— У мене немає інших імен, мені двадцять, і я прийшла познайомитися з вами і поглянути, що ви за один.

— Bravo! — скрикнув Кент. — Ми швидко просуваємось! А тепер скажіть, чому?

Дівчина підсунула стільця на кілька сантиметрів ближче, і на мить Кент подумав, що її гарненький рот тремтить на межі усмішки.

— Тому що ви так блискуче збрехали, аби врятувати чоловіка, який мало не загинув.

— Et tu, Brute!¹ — зітхнув Кент, відкинувшись на подушки. — Хіба не може порядна людина вбити іншу людину й зізнатися в цьому так, щоб її не обізвали брехуном? Чому всі навколо вважають, що я брешу?

— Вони так не вважають, — сказала дівчина. — Вони вам вірять — тепер. Під час вашого зізнання ви так старанно

¹ І ти, Бруте! (лат.) — за легендою, останні слова Цезаря, вбитого за-
колотниками.

заглибилися в деталі, що цілком переконали їх. Було б зовсім кепсько, якби ви лишилися живі, бо вас би неодмінно повісили. Ваша брехня звучить і виглядає, як правда. Але я знаю, що це брехня. Ви не вбивали Джона Барклі.

— А підстави для вашого припущення?

Цілих півхвилини дівчина некліпно дивилася йому у вічі. І знову здалося, що вони дивляться всередину нього, пронизуючи наскрізь.

— Тому що я знаю людину, яка НАСПРАВДІ вбила його, — тихо відповіла вона, — і то були не ви.

Кент зробив величезне зусилля, аби зберегти спокій. Він потягнувся за сигарою до коробки, яку поклав на його ліжко Кардіген, і надкусив кінчик.

— Хто-небудь ще зізнавався? — спитав він.

Вона легенько похитала головою.

— Ви... е... бачили, як цей інший джентльмен убивав Джона Барклі? — наполягав він.

— Ні.

— Тоді я мушу відповісти вам те саме, що вже відповів принаймні декому до вас. Я вбив Джона Барклі. Якщо ви підозрюєте когось іншого, ваші підозри хибні.

— Яка блискуча брехня! — тихо видихнула вона. — Невже ви не вірите в Бога?

Кент скривився.

— У загальному всеосяжному сенсі — так, — сказав він. — Я, наприклад, вірю в Бога, який відкриває себе нам через усе живе, у його переможній славі, яку ви бачите крізь вікно. Ми з природою стали дуже близькими друзями, і я ставлюся до неї трохи як до богині-матері. Мені легше поклонитися їй, ніж богові-чоловікові. Може, це й блюзнірство, але іноді це дарує неабияку втіху. Але ви ж не для того прийшли, щоб обговорювати релігію?

Гарненька голівка схилилася ближче до нього. Він відчув нав'язливе бажання підняти руку й торкнутися її блискучого волосся, коли вона поклала долоню йому на чоло.

— Я знаю, хто вбив Джона Барклі, — наполегливо повторила вона. — Я знаю, як, коли і чому його було вбито. Будь ласка, скажіть мені правду. Я хочу знати. Навіщо ви зізналися у злочині, якого не скоювали?

Кент прикури́в сигару, не поспішаючи з відповіддю. Дівчина пильно, нетерпляче дивилася на нього.

— Може, я й божевільний, — сказав він. — Будь-яка людська істота може схибнути, сама того не знаючи. Це найкумедніша сторона божевілля. Але якщо ні, то це я вбив Барклі. Якщо ж я його не вбивав, то маю бути божевільним, адже я цілком переконаний, що вбив. Отже, хтось із нас божевільний: або я, або ви. Я так гадаю, що ви. Хіба здорова людина носитиме тут отакі туфлі на підборах? — він із докором вказав на підлогу.

Вперше за весь час дівчина всміхнулася — відкрито, відверто, радісно. Так, ніби серце її потяглося йому назустріч. А потім, наче сонце за хмарою, її усмішка зникла.

— Ви хоробра людина, — сказала вона. — Ви дивовижні. Я ненавиджу чоловіків. Але, гадаю, якби ви прожили ще довший час, я вас полюбила б. Я повірю, що ви вбили Барклі. Ви змушуєте мене повірити. Ви зізналися, коли зрозуміли, що помираєте, аби врятувати невинного. Хіба не так?

Кент в'яло кивнув.

— Все так. Неприємно думати про це, але, гадаю, це правда. Я зізнався, бо розумів, що скоро помру. Інакше, я цілком впевнений, я дозволив би, щоб інший хлопець випив цей трунок за мене. Ви, мабуть, вважаєте мене страховиськом.

— Чоловіки всі страховиська, — швидко погодилася вона. — Але ви — ви зовсім інший звір. Мені ви подобається. Якби був шанс, я б за вас поборолася. Я вмю битися.

І вона з напівусмішкою виставила перед собою маленькі кулачки.

— Тільки не цим, — запротестував він. — На мою думку, ваша найкраща зброя — очі. О'Коннор розповідав мені, як

вони ледь не вбили Кедсті, зустрівши його вчора в тополиному гаю.

Він гадав, що згадка про інспектора Кедсті стурбує її. Але очікуваного ефекту не сталося.

— О'Коннор — кремезний чолов'яга з червоним обличчям, що був із Кедсті?

— Так, мій напарник. Він приходив до мене вчора і марив вашими очима. Вони НАСПРАВДІ прекрасні, я ніколи не бачив і наполовину настільки гарних очей. Але це не так вразило Баккі, як той вплив, що вони мали на Кедсті. Він казав: під їхнім поглядом у Кедсті жижки затрусилися, а він не з тих, кого легко злякати. А найдивніше те, що в той момент, коли ви пішли, він наказав О'Коннору звільнити Мактриггера — а потім розвернувся й пішов слідом за вами. Залишок дня О'Коннор провів, намагаючись з'ясувати щось про вас у місті. Але дідька лисого знайшов — вибачаюся! — маю на увазі, що він нічогісінько про вас не довідався. Ми удвох з ним припустили, що з тієї чи іншої причини ви переходуєтеся у бунгало Кедсті. Вас же не бентежить, що я це все кажу — зважаючи на те, що я однією ногою в могилі?

Кент ледь не злякався власної прямолінійності. Він залюбки приховав би свою допитливість і всі О'Коннорові підозри за одну мить відчуття її долоні на своєму чолі. Але що сказано, те сказано, тож він чекав.

Вона опустила очі, її пальці перебирали китиці на сукні. Кент подумки прикидав довжину її вії. Вони були дивовижні, і в пориві захоплення він готовий був заприсягтися, що ці вії не менші дюйма завдовжки. Раптом вона глянула на нього і помітила спалах в його очах і рум'янець, що проступив під засмагою його щік. І сама трохи зашарілася.

— А якщо ви не помрете? — різко спитала вона, немов не чула жодного слова з того, що він казав про Кедсті. — Що ви тоді робитимете?

— Я помру.

— Але якщо ні?

Кент знизав плечима.

— Гадаю, тоді я прийматиму ліки. Ви ще не йдете?

Вона випросталася й сіла на самий краєчок стільця.

— Так, уже йду. Я боюся власних очей. Можу подивитися на вас, як на містера Кедсті — і все, вам кінець! А я не хочу бути свідком вашої смерті.

Він почув нотки сміху в її голосі. Від цього його кинуло в холодний піт. Яка ж вона чарівна маленька кровожерлива негідниця! Він невідривно дивився на її схилену голову, на блискучі локони її прекрасного волосся. Він уявив, як, розпущене, воно вкриває її цілком. А ще воно було таке м'яке й тепле, що в нього знову виникла спокуса простягнути руку й торкнутися його. Вона була дивовижна, і все ж здавалося неможливим, що в неї є серце. Її очевидна зневага до того, що він помирає, була просто диявольська. Коли вона дивилася на нього, жодного співчуття не було в її фіалкових очах. Її навіть потішав той факт, що він от-от помре!

Вона встала, вперше окинувши поглядом кімнату. Тоді обернулася до вікна й визирнула назовні. Вона нагадала Кентові гарну молоду вербу, що зросла над струмком — витончену, гнучку, сильну. Він міг би взяти її на руки — легко, як дитину, і разом з тим він відчував красу її тіла, його силу й дивовижну витривалість. Невимушена постава її голови захоплювала його. Він знав, що половина жінок світу віддали б дорогоцінні роки свого життя за таку голівку й таке волосся, що увінчувало її.

А тоді, не озираючись, вона промовила:

— Одного дня, коли я помру, я хотіла б мати таку ж приємну кімнату, як ця.

— Сподіваюся, ви ніколи не помрете, — відповів він щиро.

Вона повернулася й кілька секунд стояла біля нього.

— Я чудово провела час, — сказала вона, так, наче він зміг запропонувати їй якусь особливу розвагу. — Дуже прикро, що ви скоро помрете. Я впевнена, ми могли б стати гарними друзями. Ви так не вважаєте?

— Так, цілком можливо. Якби ви тільки приїхали раніше...

— І я завжди думатиму про вас як про особливого звіра поміж чоловіків, — перервала вона його. — Я справді не хочу бачити, як ви помрете. Хочу забратися звідси до того, як це станеться. Ви не проти, якщо я вас поцілую?

На мить Кент відчув, що його аорта зараз розірветься.

— Я... не проти, — хрипло видихнув він.

— Тоді — заплющте очі, будь ласка.

Він послухався. Дівчина схилилася над ним. Він відчув м'який дотик її рук і на мить вдихнув аромат її обличчя й волосся, а тоді відчув бентежний натиск її вуст, теплий і ніжний.

Вона більше не шарілася й не соромилася, коли він поглянув на неї знову. Наче вона поцілувала дитину і тепер з цікавістю вдивлялася в її почервоніле обличчя.

— До вас я цілувала лише трьох чоловіків, — зізналася вона. — Дивно. Ніколи не думала, що зроблю це знову. Ну що ж, бувайте!

І вона швидко рушила до дверей.

— Зачекайте, — жалісно скрикнув він. — Благаю, зачекайте. Я хочу знати ваше ім'я. Маретта...

— Редіссон, — закінчила вона. — Маретта Редіссон, і я прибула сюди здалека, з місця, яке ми називаємо Долиною Мовчазних Людей, — вона вказала в північному напрямку.

— Північ! — скрикнув він.

— Так, далеко на півночі. Дуже далеко.

Вона взялася за дверну ручку. Двері повільно прочинилися.

— Зачекайте, — знову озвався він. — Ви не повинні йти.

— Ні, повинна. Я надто довго залишалася. Пробачте, що поцілувала вас. Я не мала цього робити. Але я не встояла, тому що ви так блискуче збрехали!

Двері миттєво відчинилися, випускаючи її, а потім знову стали на своє місце. Він чув, як вона майже тікає по коридору, як зовсім недавно чув останні кроки О'Коннора.

А тоді настала тиша, і в тій тиші він знову почув її слова, що наче молотки стукали в його голові: «ТОМУ ЩО ВИ ТАК БЛИСКУЧЕ ЗБРЕХАЛИ!»

Розділ 6

Посеред інших переваг і недоліків Джеймсу Кенту властиво було безжальне усвідомлення власних вад. Але ніколи ще він не був такої низької думки про себе, як у ці хвилини, коли зачинилися двері за загадковою дівчиною, що назвалася Мареттою Редіссон. Не встигла вона вийти за поріг, а його вже пік сором за те, як він поступився її майже дитячій кмітливості. Він червонів, лежачи на самоті.

Він, сержант Кент, найхолоднокровніша людина в поліції після інспектора Кедсті, яка під час допитів як ніхто наводила жах на злочинців; чоловік, відомий умінням зберігати спокій і сталеву витримку перед лицем найстрашнішої небезпеки, щойно був переможений — вцент розгромлений — дівчатком! І все ж таки після цієї поразки нестримне й часом спотворене почуття гумору змушувало його віддавати переможниці належне. Соромно було визнавати, що дещиця жіночого шарму зіграла з ним злий жарт. Він посміювався з О'Коннора, коли той описував вплив дівочих очей на інспектора Кедсті. А тепер — о, якби О'Коннор знав, що тут тільки-но сталося...

А потім, наче відскоком м'яча, рятівне почуття гумору вивело його з сум'яття. Кент упіймав себе на тому, що всміхається. Обличчя його вже не палало. Відвідувачка прийшла й пішла, а він і тепер знав про неї не більше, ніж коли вона з'явилася на порозі його кімнати — окрім того, що в неї чарівне ім'я. Маретта Редіссон. Він щойно почав згадувати, які питання хотів їй поставити — дюжину, півсотні питань. Хто вона така? Як і чому прибула до Пристані Атабаска? Як зацікавлена в долі Сенді Мактриггера? Що за таємничі стосунки між нею та інспектором Кедсті? (А вони вочевидь є.)

І головне: що насправді привело її до нього, коли вона знала, що він помирає. Кент заспокоював себе тим, що неодмінно дізнався б усе це, якби вона не пішла так швидко. Він цього не очікував.

Питання, що зараз найбільше ятрило його мозок: навіщо вона приходила? Чи зрештою то була лише данина цікавості? У неї такі стосунки з Сенді Мактриггером, що одна лише цікавість привела її подивитися на рятівника? Це точно було не з відчуття вдячності, якої вона аж ніяк не виявила. Сидячи біля його смертного ложа, вона відверто глузувала з нього. Дівчина не могла приходити як посланець від Мактриггера, інакше б залишила йому послання. Вперше він засумнівався, що вона взагалі знала арештанта, незважаючи на дивну сцену, що розігралася перед очима О'Коннора. Але вона точно була знайома з Кедсті. Дівчина жодним чином не відповіла на його напівзвинувачення, що вона переховується в бунгало інспектора. Він ужив саме це слово — «переховується». Це мало справити враження. А вона з такою чарівною безпосередністю пропустила це повз вуха, наче взагалі не почула — а він знав, що чула вона його дуже добре. Саме тоді вона продемонструвала йому свої дивовижні довгі вії й поставила несподіване питання: «А якщо ви не помрете?»

І раптом Кент спалахнув, до кінця збагнувши, яким гострим і гнучким розумом наділена ця дівчина, і разом з тим прийшло глибоке й трепетне розуміння. Він відчув, що знає, чому вона покинула його так раптово. Вона збагнула, що мало не перейшла небезпечну межу. Було щось, що вона не хотіла йому розкривати, і не хотіла, аби він розпитував її. І його сміливий натяк на те, що вона ховається в бунгало Кедсті, стало для неї попередженням. Чи можливо, що сам Кедсті послав її до нього через причину, якої він не міг угадати? Це явно було не через Мактриггера, врятованого ним хлопця. Тоді вона принаймні хоч якось подякувала б йому. І не сприймала б із такою холоднокрівністю й захопливою байдужістю той факт, що він помирає. Якби свобода Мак-

триггера для неї щось значила, вона б хоч трохи поспівчувала. Однак найбільшим компліментом, який він від неї одержав, не враховуючи поцілунку, було: «Ви так блискуче збрехали!»

Кент скривився і глибоко вдихнув, знову відчувши тиск у грудях. Чому він був упевнений, що всі вони йому не вірять? Чому навіть ця таємнича дівчина, якої він ніколи раніше не бачив, ввічливо назвала його брехуном, коли він зізнався, що вбив Джона Барклі? Невже сам факт убивства накладає своє тавро на обличчя? Якщо так, він ніколи цього не спостерігав. Деякі з найзапекліших злочинців, яких він ловив нижче по ріці, виглядали цілком привабливо. Наприклад, Горріген, який сім довгих тижнів підтримував у ньому гарний настрій своїми жартами, незважаючи на те, що Кент віз його на стра-ту. А ще Мактаб, і la Bête Noire (Чорна Бестія) — милий блукач, якщо не згадувати всю історію його злочинів, і le Beau (Красунчик) — шляхетний грабіжник місцевої пошти, і ще півдюжини злочинців, яких Кент міг пригадати без жодних зусиль. Ніхто не звинувачував їх у брехні, коли вони, як справжні чоловіки, визнавали свої злочини, щойно зрозумівши, що гру скінчено. Всі вони мужньо зустріли свій смертний час, і Кент шанував їхню пам'ять за це. Аж тепер він помирає — і навіть ця молода незнайомка називає його брехуном? Жодна інша справа не була настільки доведена до кінця. Не шкодуючи себе, він розповів усі подробиці до останньої, і це все було зафіксовано на папері. Він поставив свій підпис. Смішно, думав Кент. Просто до біса смішно.

І поки юний Мерсер не відчинив двері й не приніс йому пізній сніданок, він навіть не згадав, що був дуже голодний, коли прокинувся від дотику Кардігенового стетоскопа. Спочатку Мерсер розважав його. Щоразу входячи, молодий революційний англієць, щойно зі Старого Світу, своїми манерами та обличчям не вмів приховати, що знає: мешканець цієї палати приречений на повішення. Як зізнався сам хлопець Кардігену, він був «дико вражений» цією новиною. Годувати і вмивати чоловіка, який, без сумніву, помре, і не просто по-

мре, а буде повішений за ший, — усе це сповнювало його глибокими й часом своєрідними емоціями. Це було наче відчувати живого мерця, якби таке можна було уявити. І Мерсер уявляв. Зрештою Кент почав розглядати його як своєрідний «барометр», з якого легко читалися таємниці Кардігена. Самому Кардігену він нічого про це не сказав, тримаючи свої здогадки при собі, задля власної розваги.

Цього ранку, зауважив Кент, обличчя Мерсера виглядало не таким рум'яним, а світлі очі — зовсім безбарвними. А ще той заходився посипати яечню цукром замість солі.

Кент розсміявся та зупинив його.

— Можеш підсолоджувати мою яечню, коли я помру, Мерсере, — сказав він. — Але доки я ще живий, я хочу її солоною! Знаєш, старий, ти негарзд виглядаєш цього ранку. Це тому, що це мій останній сніданок?

— Сподіваюся, ні, сер, сподіваюся, ні, — швидко відповів Мерсер. — Звичайно ж, я сподіваюся, що ви житимете, сер.

— Дякую, — сухо сказав Кент. — Де Кардіген?

— Інспектор послав за ним, сер. Гадаю, він вирушив до нього. Ваша яечня добре підсмажена, сер?

— Мерсере, якщо ти раніше працював офіціантом у буфеті, благаю, забудь це, заради бога! — вибухнув Кент. — Я хочу, щоб ти сказав прямо. Скільки мені лишилося?

Кілька секунд Мерсер вагався. Колір ще більше збіг із його лиця.

— Я не можу сказати, сер. Лікар Кардіген мені не повідомив. Але, гадаю, недовго, сер. Лікар Кардіген цього ранку сам не свій. І отець Лайонн збирається до вас з хвилини на хвилину.

— Дуже тобі вдячний, — кивнув Кент, спокійно приймаючись за друге яйце. — І, до речі, що ти думаєш про юну леді?

— Неймовірна, просто неймовірна! — захоплено видихнув Мерсер.

— Ото ж бо, — згодився Кент. — Неймовірна. Наче вкритий коленкором стіл у галантерейному магазині. Але тут

є про що задуматися. Ти, бува, не знаєш, де вона зупинилася або навіщо приїхала до міста, ні?

Він знав, що ставить дурне питання, й майже не очікував, що Мерсер відповість. І дуже здивувався, коли той сказав:

— Я чув, лікар Кардіген спитав її, чи можемо ми сподіватися на наступний її візит, а вона відповіла, що це неможливо, тому що сьогодні вона відпливає вниз по річці на вечірньому баркасі. Здається, сер, вона казала, що збирається у Форт-Сімпсон.

— Чорт тебе забирай! — скрикнув Кент, проливши на себе каву від хвилювання. — Це ж туди відрядили штаб-сержанта О'Коннора!

— Саме так лікар Кардіген і казав їй, я чув. Але вона не відповіла. Просто... пішла. Якщо вас не збентежить у вашому стані маленький жарт, сер, я сказав би, що лікар Кардіген від неї голову втратив. До дідька красива дівчина, до дідька, справді! Здається, він просто очманів від неї!

— Оце ти вже по-людськи заговорив, Мерсере. Вона гарна, чи не так?

— Ну... так... неймовірно гарна, містере Кент, — погодився Мерсер, раптом червоніючи до коренів свого безбарвнобілявого волосся. — Зізнаюся, що поява її в такому незвичному місці радше турбує.

— Я згоден із тобою, друже Мерсере, — кивнув Кент. — Мене вона неабияк стурбувала. І — послухай сюди, старий! — чи не зробиш ти найбільшу послугу людині, яка помирає?

— Я був би щасливий зробити це, сер, справді.

— Тоді от що, — сказав Кент. — Я хочу знати, чи ця дівчина справді відпливає на північ сьогодні ввечері. Якщо я доживу до завтрашнього ранку, ти мені скажеш?

— Я зроблю все можливе, сер.

— Добре. Це лише дурна примха людини, котра помирає, Мерсере. Але я хочу її задовольнити. І я дуже сором'язливий — як і ти. Я не бажаю, щоб Кардіген знав про це. Є старий індіанець на ім'я Муї, він живе у старій хаті, одразу за тартаком.

Дай йому десять доларів і скажи, що він матиме ще десять, якщо розвідає цю справу і чітко все доповість тобі, а потім триматиме рота на замку. Ось — гроші в мене під подушкою.

Кент витягнув гаманець і вклав п'ятдесят доларів у руки Мерсеру.

— На решту купи собі сигар, друже. Мені вони більше не потрібні, а ця маленька витівка того варта. Можеш сказати, що це моя остання розвага на цій землі.

— Дякую вам, сер. Дуже мило з вашого боку.

Мерсер належав до категорії мандрівних англійців — типовой для канадського Заходу категорії, що часом змушувала справжніх канадійців дивуватися, чому така велика й славетна країна, як їхня, має триматися метрополії. Завжди запопадливий, солодкаво-ввічливий, він створював враження, ніби здобув відмінний вишкіл як слуга, але будь-який натяк на це нестерпно дратував його. Кент добре вивчив цю породу. Він зустрічав її повсюди, адже визначальними рисами цих людей була відчайдушність й очевидний брак розважливості, що видавали їх скрізь. Мерсер, наприклад, міг би чудово виконувати дрібну конторську працю десь у місті, а натомість обернувся доглядальницею посеред глушини!

Коли Мерсер пішов, забравши посуд і гроші, Кент пригадав, якою численною є його порода. І він знав, що за їхньою показною очевидною улесливістю криється сміливе серце й хоробрість, яка чекає лише слушного імпульсу, щоб спалахнути. А спалахнувши, діятиме таємно й хитрощами. Такі сміливці не встануть перед зброєю на повний зріст, але проповзуть під дулами пістолетів темної ночі. І Кент був упевнений, що його п'ятдесят доларів принесуть йому плоди — якщо він житиме.

Але чому він шукав цієї інформації, він не міг сказати й сам. Улюбленою примовкою його та О'Коннора були слова, що вони прийшли до успіху, осідлавши власну інтуїцію. І те, що він запропонував Мерсеру, було сказано під впливом одного з тих моментів, коли нестримний дух передчуття по-

вністю оволодівав ним. Ранок був сповнений приємного хвилювання, і тепер він подумки вертався назад, намагаючись оживити почуте й забути, якщо можливо, те невинне, що мало статися з ним за кілька годин. Але він не міг ігнорувати тиск, що зростав у його грудях. Здавалося, що дихати все важче. Час від часу він змушений був докладати зусиль, аби вдихнути достатньо повітря.

Він зловив себе на тому, що міркує: чи можливо таке, що дівчина повернеться? Довший час він лежав, думаючи про неї, і гірко шкодував про те, який недолугий і дурний жарт зіграла з ним доля, підкинувши йому таку пригоду в самому кінці життя. Зустрів би він цю дівчину місяців шість тому — чи хоча б три, цілком ймовірно, його життя змінилося б так, що не довелось б отримати кулю в груди від того метиса. Він без сорому зізнавався собі в цьому. Дикі простори заступили місце жінки в його житті, повністю заволоділи його душею й тілом. Він нічого не жадав, окрім дикої свободи і безкінечної гонитви наввипередки з долею. Його мрії не відрізнялися від мрій інших чоловіків, але рушієм його життя залишалася реальність. Але тепер, якби ця дівчина з'явилася раніше...

Він знову й знову відтворював у пам'яті її волосся й очі, витончену фігуру біля вікна, розкутість і силу її стрункого стану, горду поставу її голови і знову відчував бентежний дотик її руки і ще бентежніший м'який дотик її вуст на своїх губах.

І ВОНА БУЛА З ПІВНОЧІ! Ця думка ні на мить не відпускала його. Він не дозволяв собі повірити, що дівчина могла сказати неправду. Кент був упевнений: якщо він доживе до завтра, Мерсер лише зміцнить його довіру до неї. Він ніколи не чув про місцину з назвою Долина Мовчазних Людей, але він жив у великій країні, і Форт-Сімпсон із постом Компанії Гудзонової затоки й півдужиною хижок були за тисячу миль звідси. Він не був упевнений, що таке місце й така долина насправді існують. Легше було повірити, що її дім у Форт-Провіденсі, Форт-Сімпсоні, Форт-Гуд-Гоупі чи навіть Форт-

Макферсоні. І йому неважко було уявити її донькою одного з багатих промисловців Півночі. Але, гаразд подумавши, він відкинув таке припущення як нерозумне. Саме слово «форт» свідчило про наявність там невеликої кількості населення. Мабуть, на всіх постах між Великим Невільничим озером і Північним Льодовитим океаном знайшлося б не більше п'ятдесяти білих людей. Вона не була однією з них — інакше про неї було б відомо в Пристані Атабаска.

Так само не могла вона бути донькою матроса. Немислимо було, щоб матрос або мисливець відправили свою доньку до цивілізації — а дівчина явно була звідти. Саме цей момент найбільше заінтригував Кента. Вона була не лише вродлива. Вона здобувала освіту в школі, де викладали не місіонери з глушини. Здавалося, що в ній втілені краса й дика свобода самих лісів, властиві давній аристократії, народженій близько двох століть тому в старих містах Квебек і Монреаль.

З тим його думки відкотилися назад: він згадав часи, коли обнишпорив кожную шпарину, зазирнув під кожен камінь у Квебеку, як стояв над могилами двохсотрічної давнини й глибоко в душі заздрих похованим тут людям через те життя, яке вони прожили. Він завжди думав про Квебек як про рідкісне старовинне, поживкле від часу, дорогоцінне мереживо поміж інших міст — серце Нового Світу, що й досі билось, як колись, у якому ще буяла колишня сила, і яке жило в романтичних спогадах майже забутих трагедій — живий привид, що з усією зухвалістю протистояв нищівній сучасності, ладній знецінити все святе. І йому приємно було думати про Маретту Редіссон як про втілення цього духу, що мандрує все далі й далі на північ — навіть душі мертвих покинули Пристань Атабаска й вирушили до іншого місця.

І, відчувши полегшення перед наближенням смерті, Кент усміхнувся сонячному дню надворі й прошепотів — тихо, наче вона стояла поряд і слухала:

— Якби я лишився жити, я назвав би тебе... моїм Квебеком. Це гарне ім'я. Воно багато чого варте. І ти теж.

І коли Кент прошепотів ці слова, у коридорі стояв отець Лайонн. Його обличчя було ще блідшим, ніж зазвичай перед лицем чиеїсь близької смерті. Поруч стояв Кардіген, який наче постарішав років на десять відтоді, як уранці притиснув стетоскопа до грудей Кента. А за ними двома маячив Кедсті, сірий, мов скеля, і юний Мерсер, у чиїх широко розкритих очах застиг страх перед тим, чого його розум не міг осягнути до кінця. Кардіген спробував заговорити, але не зміг. Кедсті обтер чоло, як робив іншого ранку, слухаючи зізнання Кента. Й отець Лайонн, підійшовши до дверей Кента, ледь чутно шепотів молитву.

Розділ 7

Дивлячись у сонячний день за вікном й уявляючи перед собою Маретту Редіссон, Кент озирнувся на скрегіт дверної ручки й побачив, як двері повільно відчиняються. Це було очікувано. Він читав юного Мерсера, мов книжку. Нервозність Мерсера й напруження в грудях, що все зростало, були для нього попередженням. Це мало трапитися вже скоро, й отець Лайонн був тут. Кент намагався всміхнутися, щоб зустріти давнього друга в доброму гуморі й без страху. Але усмішка застигла на обличчі, коли двері відчинилися й він побачив місіонера.

Не раз він був поряд із отцем Лайонном, коли той переступав поріг між світом життя і прихистком смерті, але ще ніколи не помічав у його обличчі того, що бачив зараз. Він дивився не відриваючись. Місіонер залишався в одвірку, вагаючись, наче в останню мить якийсь великий страх не давав йому зрушити з місця. Деякий час двоє чоловіків дивилися один одному у вічі — у повній тиші, що тримала їх залізною хваткою, мов жива істота. Потім отець Лайонн тихо ввійшов у кімнату й зачинив за собою двері.

Кент глибоко вдихнув і спробував усміхнутися.

— Ви розбудили мене, а я бачив сон, — сказав він, — справжній сон наяву. Сьогодні вранці я пережив дещо дуже приємне, *mon père*¹.

— Я так і зрозумів зі слів декого, Джиммі, — відповів низенький місіонер, намагаючись усміхнутись у відповідь.

— Мерсер?

— Так. Він сказав мені по секрету. Бідолашний хлопець, схоже, закохався у юну леді.

— Я теж, *mon père*. І не боюся зізнатися вам у цьому. Я навіть радий такій можливості. Якби Кардіген не прирік мене до смерті...

— Джиммі, — швидко, хриплим голосом перебив місіонер, — тобі ніколи не спадало на думку, що лікар Кардіген може помилитися?

Він узяв Кента за руку й міцно стиснув — аж до болю. І Кент, глянувши йому в очі, відчув себе так, наче темну кімнату його розуму освітлив спалах вогню. Кров по краплі відступила від його обличчя, доки він не став білішим за отця Лайонна.

— Ви... ви ж не хочете сказати...

— Так, так, мій хлопчику. Я саме це маю на увазі, — сказав місіонер. Його голос звучав так дивно, що, здавалося, йому не належав. — Ти не помираєш, Джиммі. Ти будеш жити!

— Жити! — Кент відкинувся на подушки. Його губи видихнули єдине слово. — ЖИТИ!

На мить він заплющив очі, і йому здавалося, що весь світ зайнявся вогнем. І він знову промовив те слово, але лише одними губами — без звуку. Його нерви, натягнені до краю перед зустріччю з нелегким випробуванням — смертю, почали здаватися під впливом сильних почуттів. У ту мить в нього стало паморочитися в голові. Він розплющив очі — там, за вікном, де був світ, тепер лише погойдувалося розмите зелене марево. Але він чув голос отця Лайонна. Здава-

¹ Тут: *отче* (*фр.*).

лося, що між ними пролягає величезна відстань, але він чув його дуже чітко. Голос казав, що лікар Кардіген помилився, і через це тепер чувається так, наче в нього з грудей виїняли серце. Але ця помилка є зрозумілою.

Якби в них був рентген... Але його не було. І лікар Кардіген поставив діагноз, який, ймовірно, поставили б дев'ятеро з десяти добрих лікарів. Те, що він прийняв за аневризматичний вилив, було лише сильними серцевими шумами, а оніміння, що зростало в грудях — лише ускладненням унаслідок завеликого обсягу нічного повітря. Дуже прикро, що так сталося. Але він не повинен звинувачувати Кардігена!

ВІН НЕ ПОВИНЕН ЗВИНУВАЧУВАТИ КАРДИГЕНА!
Останні слова, наче дрібні хвилі, що набігають одна за одною, раз у раз відлунювали в його свідомості. Він не повинен звинувачувати Кардігена! Він сміявся, сміявся доти, доки його запаморочені відчуття не вляглися, доки світ за вікном по клаптиках не набув своєї звичної форми. Принаймні йому здавалося, що він сміється. Він — не повинен — звинувачувати — Кардігена! Як міг отець Лайонн сказати таку феєричну дурницю! Звинувачувати Кардігена в тому, що повернув його до життя? За радість усвідомлення того, що він не помирає? Звинувачувати його у...

Думки потроху ставали чіткішими. Наче гвинт, що знаходить свою різьбу, так само його розум віднаходив утрачену ясність. Він знову побачив перед собою отця Лайонна, з його білим обличчям і неспокійними очима — з них і досі не зникли напруження й страх, з якими той з'явився на порозі його палати. І лише в цю мить він усвідомив правду до кінця.

— Я... я бачу, — сказав він. — Ви з Кардігеном гадаєте, що краще б я помер!

Місіонер досі тримав його за руку.

— Не знаю, Джиммі. Не знаю. Те, що сталося — жахливо.

— Але не так жахливо, як смерть! — скрикнув Кент, раптом відчувши, як терпне тіло на подушках. — Великий Боже, *mon père*, я хочу жити! О...

Він висмикнув долоню і простяг обидві руки до відчиненого вікна.

— Подивіться туди! Це знову мій світ! МІЙ СВІТ! Я хочу повернутися туди. Він тепер удесятеро цінніший для мене, ніж був. Як я можу злитися на Кардігена? *Mon père... mon père ...* послухайте мене. Зараз я можу сказати, бо маю право на це. Я ЗБРЕХАВ. Я не вбивав Джона Барклі!

Дивний скрик злетів із уст отця Лайонна. Скрик людини, що задихається, але не від радощів, а з невимовного горя.

— Джиммі!

— Клянуся! Сили небесні, *mon père*, невже ви мені не вірите?

Місіонер підвівся. У його очах, на його обличчі тепер був інший вираз. Так, наче він ще ніколи в житті не бачив Джима Кента. Це був вираз несподіваного потрясіння — від подиву, від недовіри, навіть страху. Потім він швидко опанував себе і поклав руку на голову Кента.

— Нехай Бог простить тебе, Джиммі, — сказав він. — І нехай Він тобі допоможе!

Якщо мить тому Кента захлеснув наплив нестримної радості, то тепер його серце охолело від того, що він почув у голосі отця Лайонна і побачив у його очах. Це не була повна недовіра. Це було щось більш безнадійне.

— Ви мені не вірите! — сказав він.

— Моя релігія велить мені вірити, Джиммі, — відповів отець Лайонн м'яким голосом, до якого знову повернувся колишній спокій. — І я мушу вірити, заради твого ж блага. Але це вже не питання людського співчуття, юначе. Це Закон! Що б моє серце не відчувало до тебе, це нічим тобі не зарадить. Ти... — він вагався, перш ніж промовити це.

І саме тоді Кент чітко і вповні побачив усю жахливість своєї ситуації. Знадобився час, щоб усвідомити це. Власне кажучи, він усе збагнув ще кілька секунд тому; тепер же, крок за кроком, розуміння ставало чіткішим. Його м'язи напружилися, і отець Лайонн побачив, як ствердла його

щелепа і стиснулися кулаки. Смерть пішла від нього. Але її іронія, похмура насолода від влучно зіграного жарту діявольським сміхом лунала в його вухах. Що ж — він житиме! Порівняно з цим все решта було ніщо. Байдуже, що станеться з ним місяць чи шість місяців по тому — сьогодні він не помре. Він житиме, щоб отримати звіт від Мерсера. Він житиме, щоб стояти на ногах і з боєм відстоювати життя, яке вже майже відкинув. Перш за все він — боєць. Його вродженою здатністю було боротися, не так проти людей, як проти незліченних вивертів долі, що траплялися під час їхніх пригод. А тепер він брав участь у найнебезпечнішій грі з усіх. Він бачив її. Він відчував її. Він був наче в пастці. В очах Закону, який нещодавно захищав він сам, Кент обернувся на вбивцю. А в провінції Альберта карою за вбивство була смерть через повішення. Він не відчув ані страху, ані переляку, і сам себе питав, чи добре розуміє ситуацію. Він вважав, що так. Річ лише у властивостях людської природи. Він гадав, що смерть — річ заздалегідь відома й невідворотна. Він вірив, що йому залишилося жити кілька хвилин. Аж тепер життя знову повернулося до нього — щонайменше, на місяці. То було неймовірне, хай і тимчасове полегшення, і...

Його серце завмерло від хвилювання, що раптом охопило його. Маретта Редіссон знала, що він не помирає! Вона натякала йому на це, але він, як чисто тобі дурбецало, не зрозумів натяків. Вона не співчувала йому, сміялася, ледь не кепкувала з нього, і все тому, що знала, що він не помирає!

Він швидко розвернувся до отця Лайонна.

— Вони повірять мені! — скрикнув він. — Я змушу їх мені повірити! *Mon père*, я збрехав! Я збрехав, щоби врятувати Сенді Мактриггера, і я розповім їм, чому. Якщо лікар Кардіген не зробив іншої помилки, скажіть їм, що я хочу бачити їх тут знову. Зробіте це?

— Інспектор Кедсті чекає за дверима, — тихо сказав отець Лайонн. — Але я б не квапився, Джиммі. Слід зачекати. Я подумав би... поміркував.

— Хочете сказати — потрібен час, щоб вигадати історію, яка виглядатиме логічно, *mon père*? Я вже маю таку. Я знаю, що сказати. І ще... — він невесело посміхнувся. — Я зробив дуже відверте зізнання, хіба не так, отче?

— Воно було надто переконливим, Джиммі. Ти виклав усі подробиці, і ці подробиці, разом із тим, що ввечері перед убивством тебе бачили у Джона Барклі і це ти знайшов його мертвим кілька годин по тому...

— Усе це — залізни докази проти мене, — погодився Кент. — Насправді, я приходив до Барклі, щоб глянути на його мапу Землі Дикобразів, яку він зробив двадцять років тому. Він не міг її знайти. Пізніше він надіслав мені вісточку, що відшукав її. Я повернувся і побачив його мертвим.

Маленький місіонер кивнув, але нічого не сказав.

— Це мене бентежить, — продовжував Кент. — Схоже, мені таки доведеться крізь усе це пройти, як у спорті. Коли програєш, здіймати галас — недобрий смак. Виглядаєш при цьому як останній боягуз, ну, ви ж знаєте. Щоб грати за правилами, я, напевно, мав би промовчати й дозволити повісити себе, не створюючи зайвого клопоту. Смертельна гра, знаєте, і все таке. Але є інший бік справи. Моя бідолашна шия залежить від мене. Вона мені непогано служила. Дуже вірною була. Ковтала яечню навіть того ранку, як гадала, що помре. Поганий же з мене представник роду людського, якщо я відступлюся від неї. Я хочу зробити їй добру послугу. Хочу врятувати її. І я зроблю це — якщо зможу.

Попри неприємну напруженість моменту, отцю Лайонну відрадісно було бачити, як до друга повертається давнє почуття гумору. Любов до нього здатна була витерпіти все. Він міг оплакувати Джеймса Кента, міг молитися за спасіння його душі, міг вважати його винним, і все одно він відчував до нього ту саму прив'язаність, яка занадто глибоко вкорінилася в його серці, щоб якась матеріальна обставина чи випадкова подія здатна була вирвати її. Тож отець Лайонн знову бадьоро всміхнувся, як раніше, і сказав:

— Боротися за життя — привілей, даний Господом кожному з нас, Джиммі. Я був наляканий, коли прийшов до тебе. Я вірив, що для тебе краще було би вмерти. Тепер бачу, що помилився. Це буде жахливий бій. Буду радий, якщо ти виграєш. Якщо ж програєш, то я знатиму, що ти програв з гідністю. Напевно, ти маєш рацію. Мабуть, буде найкраще побачитися з інспектором Кедсті, перш ніж щось думати. Це матиме свій психологічний вплив. Сказати йому, що ти готовий його бачити?

Кент кивнув.

— Так. Зараз.

Отець Лайонн підійшов до дверей. Навіть тоді він, здавалося, якусь мить вагався, немов бажаючи знову закликати Кента передумати. Потім він відчинив двері та вийшов.

Кент чекав із нетерпінням. Обмацуючи рукою постіль, він натрапив на хустинку, якою витирав губи, і раптом подумав, як давно не бачив на ній свіжих плям крові. Тепер, коли він знав, що рана не смертельна, тиск у грудях вже не спричиняв йому такої незручності. Він відчув бажання підвестися й зустріти відвідувачів на ногах. Кожен нерв його тіла прагнув дії, і хвилини тиші, що настали після того, як за місіонером зачинилися двері, були важкі для нього. Минуло чверть години, перш ніж він почув кроки, що повертаються, і за звучанням вгадав, що Кедсті йде не сам. Напевно, *le père* повертався з ним. А може, то був Кардіген.

Те, що відбулося в наступні кілька секунд, стало для нього неабияким потрясінням. Отець Лайонн увійшов першим, за ним — інспектор Кедсті. Кент кинув швидкий погляд на обличчя командира Н-ської дивізії — і ледве впізнав його. Легкий нахил голови, який важко було назвати привітанням, був відповіддю на кивок і салютування Кента. Ніколи ще він не бачив, щоб обличчя Кедсті так сильно нагадувало маску позбавленого емоцій сфінкса. Але що вразило його найбільше, то це присутність людей, на яких він не очікував. Одразу за Кедсті увійшов Макдугал, суддя, а слідом за Макдугалом —

констеблі Пеллі й Брант, прямі й підтягнуті, явно при виконанні службових обов'язків. Кардіген, блідий і стривожений, увійшов останнім разом зі стенографісткою. Не встигли вони всі зайти в кімнату, як констебль Пеллі проголосив формальне попередження, що, згідно з карно-процесуальним кодексом Королівської Північно-Західної кінної поліції, Кент офіційно перебуває під арештом.

Він не очікував на це. Звичайно ж, він знав, що карний процес буде розпочато, але не очікував такої безжальної раптовості. Він гадав, що спочатку поговорить із Кедсті, як чоловік з чоловіком. Але — закон є закон. Він збагнув це, перевівши погляд зі скам'янілого обличчя Кедсті на пусті нерухомі обличчя давніх друзів, констеблів Пеллі й Бранта. Якщо візитери й мали співчуття, то ховали його дуже глибоко, окрім хіба що Кардігена та отця Лайонна. І Кент, лише мить тому понятий радісною надією, відчув, як його серце наливається свинцем в очікуванні моменту, коли він розпочне боротьбу за повернення свого життя і відновлення втраченої свободи.

Розділ 8

Невдовзі після того, як двері палати Кента зачинилися за лиховісною делегацією слуг закону, юний Мерсер усе стояв у коридорі, сперечаючись сам із собою. Чи, бува, його час не настав? Врешті-решт він вирішив, що таки настав, і з п'ятдесятьма доларами Кента в кишені вирушив до хижки старого індіанського слідопита Муї. Годиною пізніше він повернувся — саме вчасно, щоби побачити, як двері палати Кента відчиняються знову. Першими звідти вийшли лікар Кардіген і отець Лайонн, за ними — білява стенографістка, суддя та констеблі Пеллі й Брант. Затим двері зачинилися знову.

У кімнаті, увесь спітнілий після пережитого випробування, сидів Кент, відкинувшись на подушки, і пломінками очима дивився на інспектора Кедсті.

— Я просив залишити нас наодинці, Кедсті, бо хотів поговорити з тобою як з людиною, а не як з моїм командиром. Я більше не на службі, як я розумію. І коли так, то не зобов'язаний поважати тебе більше, ніж будь-кого іншого. І я радий, що маю такий привілей — назвати тебе клятим мерзотником!

Кедсті повільно стиснув кулаки, і його обличчя, вже червоне, спаленіло ще сильніше. Перш ніж він устиг заговорити, Кент продовжив:

— Ти не виявив до мене найменшої поваги й співчуття, які мав до послідущих злочинців. Ти здивував усіх у цій кімнаті, бо колись — якщо не тепер — ці люди були моїми друзями. Річ не в тому, що ти казав, річ у тому, як ти це казав. Щоразу, як вони схильні були мені вірити, ти миттєво покладав цьому край, і робив це у безчесний, несправедливий спосіб. Ти не давав мені жодного шансу. Коли мені майже вдавалося переконати їх, ти зводив усе до букви закону. А ти ж не віриш, що я вбив Джона Барклі. Я знаю це. Ти назвав мене брехуном у той день, коли я зробив це ідіотське зізнання, ти й досі вважаєш, що я тоді збрехав. Я чекав, доки ми будемо наодинці, щоб спитати в тебе певні речі, бо в мене ще лишилося трохи поваги, якщо в тебе немає. Що за гру ти ведеш? Звідки ці переміни в тобі? Може...

Він подався до Кедсті, і його права рука мимоволі стиснулася в кулак, твердий, мов камінь.

— Може, це через дівчину, що переховується в твоєму бунгало, Кедсті?

Навіть у цей момент, коли йому страшенно кортіло вдарили цього чоловіка, він не міг не захоплюватися його кам'яною витримкою. Кент ніколи не чув, щоб хтось назвав Кедсті безчесним чи мерзотником. І навіть зараз інспектор лишався незворушно спокійним, хоча його обличчя горіло. Навіть натяк Кента на те, що він веде свою гру, навіть пряме звинувачення в тому, що він переховує Маретту Редіссон у своєму будинку, анітрохи, здавалося, не стривожили його. Деякий

час Кедсті дивився на Кента, наче оцінюючи напрямок його думок. Коли він заговорив, голос був таким тихим і спокійним, що Кент завмер, не зводячи з нього здивованих очей.

— Я не звинувачую тебе, Кенте, — сказав він. — Я не винувачу тебе за те, що ти назвав мене мерзотником, чи ким ти ще мене хотів назвати. Був би я на твоєму місці, напевно, поведився би так само. Через нашу давню близькість тобі здається неймовірним, що я не доклав усіх зусиль, аби врятувати тебе. Я вчинив би так, якби вважав тебе невинуватим. Але я вважаю інакше. Я вірю, що винуватець — ти. І не бачу жодної пролазки в доказах проти тебе, які ти сам надав у своєму зізнанні. Чорт забирай, хлопче, навіть якби я міг довести, що ти не винуватий у вбивстві Джона Барклі...

Він зробив паузу й покрутив свій сивий вус, обернувшись на мить до вікна.

— Навіть якби я зробив це, — продовжив він, — ти все одно був би приречений на двадцять років за ґратами за найгіршу обмову, яка тільки може бути в світі — лжесвідчення, скоєне в ту мить, коли ти вважав, що помираєш! Ти винуватий, Кенте. Якщо не в одному злочині, то в іншому. Жодних ігор я не веду. А щодо дівчини — немає в моєму бунгалі ніякої дівчини.

Він розвернувся до дверей, і Кент не робив спроб його зупинити. Слова приходили — і застигали на вустах. Коли Кедсті пішов, він деякий час розсіяно вдивлявся в зелений ліс за вікном, але нічого перед собою не бачив. Тихо, спокійно інспектор вимовив слова, які розбили на друзки всі його надії до останньої. Бо навіть якщо він уникне шибениці, він все одно залишатиметься злочинцем — мабуть, негідником найнижчого ґатунку після вбивства собі подібного. Якщо він доведе, що не вбивав Джона Барклі, він водночас винесе собі звинувачувальний вирок у тому, що дав брехливу клятву на смертному, як йому здавалося, ложі. А це може обернутися двадцятьма роками у виправному закладі Едмонта! Навіть у найкращому разі він не міг сподіватися на менше, ніж де-

сять років. Десять років... двадцять років... у в'язниці! Або шибениця.

Піт заливав його обличчя. Він більше не проклинав Кедсті. Гнів минув. Увесь цей час Кедсті передбачав усе, про що він, як останній йолоп, навіть не задумувався. Байдуже, що відчував інспектор десь у глибині свого серця — він не міг чинити інакше, ніж чинив. Він, Джеймс Кент, який ненавидів брехню понад усе на світі, був тепер наймерзеннішим із брехунів — людиною, що збрехала на порозі смерті.

І за цю брехню він мав нести сувору кару. Ніхто не сховається від всевидючого ока Правосуддя. Шлях законності вузький і не має зворотного напрямку. Те, що лежить праворуч або ліворуч від цього шляху, не має значення. Закон не прийме жодних вибачень із тих, що він може надати на свою користь. Кент збрехав, щоб урятувати людське життя — але цього життя вимагало Правосуддя. Він обікрав і зневажив Закон, хоча лише диво врятувало його від найстрашнішої кари з усіх.

У цій важкій ситуації Кент почувався розгромленим. Перед ним наче відкрилося віконце, і він побачив те, що давно вже бачив Кедсті. Але в міру того, як спливали хвилини, у ньому знову почав прокидатися дух боротьби. Він був не з тих, хто легко здається. Особиста небезпека завжди збуджувала його до глибин душі, а він ще ніколи не стикався з небезпекою більшою, ніж ця. Швидко стрибнути, влучивши момент — зараз це вміння не рятувало. Десять років навчання підготували його до ловів на людей, і він добре розумівся на психології переслідуваного. Завжди, вистежуючи чергову здобич, він спочатку намагався проїнятися розумінням до втікача, подумки поставити себе на його місце. Першим кроком Кента у цій карколомній грі було проаналізувати, що зробив би злочинець за певних обставин, у певному оточенні й певної расової належності. Він розробив для себе надважливі правила, але завжди відпрацьовував їх із позиції переслідувача. Тепер же він розглядав ситуацію з протилежного

боку. Він, Джеймс Кент, більше не був мисливцем — він був здобиччю, і всі ті хитрощі, які він опанував, мали тепер бути використані з точністю до навпаки. Його вміння орієнтуватися в лісі, його кмітливість, чудові навички гри сам на сам мало допоможуть, коли дійде до слідства і лави підсудних.

Першим джерелом натхнення стало відчинене вікно. Пригоди завжди були сіллю його життя, а там, за зеленими лісами, що перекочувалися навколо, наче гребені хвиль, лежала найбільша пригода з усіх, що коли-небудь випадали йому. У цих милих серцю лісах, що вкривали собою півконтиненту, він волів би померти, якщо світ здолає його. Кент уже бачив, як гратиме роль переслідуваного — як ще ніколи ніхто не грав. Дайте тільки йому зброю в руки і свободу, і нехай весь світ на нього чатує...

Його очі запалали від нетерпіння, але вогонь у них швидко згас. Зрештою відчинене вікно було не більш як знуцанням. Він зісковзнув із ліжка і спробував втриматися на ногах, але від цієї спроби в нього одразу запаморочилося в голові. Він сумнівався, що, вибравшись крізь вікно, зможе подолати хоча б сотню метрів. У ту ж мить йому свінула інша думка. Розум потроху прояснювався. Хитаючись, він пройшовся кімнатою, туди й назад — уперше за той час, коли куля мети-са вклала його в ліжко. Він обдурить Кардігена. Він обдурить Кедсті. Відновлюючи сили, він збереже своє одужання в секреті. До останнього вдаватиме недугу — аж доки однієї ночі не скористається відчиненим вікном!

Від цієї думки його охопило ніколи ще не знане хвилювання. Вперше він відчув безмежну прірву між переслідувачем і переслідуваним, між людиною, що сама по собі веде смертельну гру, і тим, хто грає в неї проти закону й усіх тих сил, що стоять за законом. Якщо переслідування завжди приємно збуджувало його, то втеча від переслідування збуджувала ще більше. Кожен нерв у його тілі дзвенів від напруги, розум палав незаним досі вогнем. Він обернувся на звіра, загнаного в пастку. Зараз мисливцем був інший.

Кент підійшов до вікна й висунувся назовні. Він дивився на ліс і бачив його зовсім іншими очима. Тепер у блиску ріки йому ввижалося ніколи до того небачене знамення. Зараз, поглянувши на свого пацієнта, лікар Кардіген заприсягся би, що гарячка повернулася. В очах застиг вогонь. Обличчя горіло. У цю мить Кент не бачив смерті, не бачив залізних ґрат в'язниці. Його кров розганяло передчуття найбільшої з усіх пригод, що чекала на нього попереду. Він, найкращий мисливець за втікачами на дві тисячі миль диких просторів, переможе інших мисливців. Пес обернувся лисицею, і ця лисиця володіла хитрощами як ловця, так і здобичі. Він переможе! Світ манив його — і він досягне серця цього світу. В пам'яті спалахами зринали місця, де він міг назавжди знайти свободу та безпеку. Ніхто на всій Півночі не знав її потаємні закутки краще, ніж він — недосліджені, не нанесені на мапу місцини, далекі й загадкові клаптики невідомої землі, terra incognita, де сонце і досі сходить і сідає, не питаючи дозволу в закону, і Божий сміх лунає, як у ті дні, коли доісторичні тварини об'їдали верхівки дерев, не вищих за них самих. Туди, крізь вікно, от тільки набереться сил для подорожі — і нехай тоді закон розшукує його хоч сотню років, без жодної для себе користі.

Не пуста бравада і не шаленство крові породжували ці думки. Не паніка і не якийсь хворобливе збудження. Навіть уявляючи, він і далі тверезо оцінював власні кроки. Він вирушить униз по ріці, в напрямку Північного Льодовитого океану. І він знайде Маретту Редіссон! Так, навіть якщо вона мешкає в казармах Форт-Сімпсона, він знайде її! Але що потім? Ось питання, на тлі якого блякли всі решта. І воно передбачало цілу низку відповідей.

Знаючи, що його план остаточно провалиться, якщо його побачать на ногах, Кент повернувся в ліжку. Його обличчя досі палало від фізичної напруги та збудження, коли за півгодини прийшов лікар Кардіген.

У наступні кілька хвилин йому вдалося заспокоїти Кардігена більше, ніж за минулу добу. Зрештою, запевняв він

лікаря, що більше він думає про помилку, то більше почувається щасливим. Він зізнався, що спочатку новина про те, що він житиме, викликала в нього жах. Але тепер він бачить справу в іншому світлі. Щойно він наберецься сил, як почне збирати докази на користь свого алібі, і він упевнений, що доведе відсутність власної провини у вбивстві Джона Барклі.

Він передбачає, що на нього чекають десять років в'язниці в Едмонтоні. Але що таке десять років там порівняно з со-рока чи п'ятдесятьма роками життя, похованого в землі? Він до болю стискав руку Кардігена і дякував йому за пречудовий нагляд і турботу. Це він, Кардіген, урятував його від могили, казав Кент — і Кардіген молодів у нього на очах.

— Я гадав, що ти сприймеш це інакше, Кенте, — сказав він, глибоко й полегшено зітхаючи. — Господи, коли я виявив, що припустився такої помилки...

— То ти вирішив, що власноруч відправив мене на шибеницю, — посміхнувся Кент. — Це так, я не повинен був робити того зізнання, старий, от хіба якби прирівняв тебе до Всемогутнього Господа — адже тільки він знає, кому з нас жити, а кому помирати. Але ми всі помиляємось. Я помилявся теж. А тобі не треба вибачатися. Тепер я можу просити тебе присилати мені добрі сигари, доки відбуватиму покарання в Едмонтоні — і, мабуть, наполягатиму, щоб ти іноді приїздив курити їх разом зі мною й ділився новинами про те, що трапляється на ріках. Але боюся, друже, мені доведеться ще трохи потурбувати тебе. Я дивно почуваюся сьогодні, всередині щось не те. Буде вже зовсім смішно, якщо якийсь нове ускладнення пошиє нас обох у дурні, хіба не так?

Він бачив, яке враження справили його слова на Кардігена. І знову його віра в психологію розуму знайшла абсолютне підтвердження. Несподівано порятований із болота зневіри тією самою людиною, яка начебто мала проклинати його, Кардіген радів настільки, що випромінював аж надмірне співчуття. Коли він нарешті покинув кімнату, Кент потайки

тріумфував. Адже лікар сказав, що має минути певний час, перш ніж він одужає достатньо, щоб стати на ноги.

Того дня він більше не бачив Мерсера. Кардіген особисто приніс йому обід і вечерю й останнім відвідував його після заходу сонця. Кент просив його більше не турбувати, адже його хилило на сон. За дверима тепер постійно чатував охоронець.

Кардіген скривився, повідомляючи цю новину. З боку Кедсті такий запобіжний захід був цілковитою дурницею. Але він видасть охоронцеві черевики з гумовими підшвами й наполягатиме, щоб той не здіймав шуму, аби не турбувати пацієнта. Кент подякував йому й зраділо всміхнувся, коли Кардіген пішов.

Він чекав, доки годинник покаже десяту, перш ніж взятися до призначених самому собі вправ. Він безшумно зісковзнув з ліжка. Цього разу відчуття запаморочення, коли він став на ноги, вже не виникало. Голова була ясною, наче дзвін. Він почав випробовувати себе, роблячи все глибші й глибші вдихи та випинаючи груди.

Болю, якого він очікував, не було. Йому захотілося кричати від радості. Одну за одною він витягнув угору обидві руки. Потім став нахилитися вперед, доки не торкнувся підлоги кінчиками пальців. Він згинав коліна, робив нахили з боку в бік, чергував пози, дивуючись силі й гнучкості власного тіла. Двадцять разів, перш ніж повернутися в ліжку, він пройшовся туди-сюди приміщенням.

Йому не спалося. Лежачи на спині на своїх подушках, він милувався сяйвом зірок, спостерігаючи за сходженням місяця й дослухаючись до сов, що гніздилися у вдареному блискавкою дереві. За годину він повернувся до своїх вправ.

Він був на ногах, коли почув крізь вікно звуки голосів, усе ближче, і потім — гінкого бігу. За мить хтось грюкав у двері й гучним голосом кликав лікаря Кардігена. Кент обережно підступив до вікна. Місяць зійшов, і він побачив фігури, що наближалися — повільно, наче під важкою ношею. Перш

ніж вони зникли з очей, він розрізнув двох чоловіків, які несли між собою щось важке. Потім до нього долинув скрип дверей, інші голоси, а тоді зависла тиша.

Він повернувся в ліжку, гадаючи, хто міг бути той новий пацієнт.

Після фізичних навантажень дихати стало легше. Він почувався сповненим життєвих сил, тиск у грудях потроху зникав — усе це миттєво підняло йому настрій, і він відчув безмежний оптимізм. Було вже зовсім пізно, коли він заснув, тож проспав довше, ніж зазвичай. Розбудила його поява Мерсера. Той увійшов тихо, м'яко причинив за собою двері, але Кент почув його все одно. В ту мить, підводячись у ліжку, він уже знав, що Мерсеру є що розповісти. Також він збагнув, що сталося дещо тривожне — Мерсер був помітно схвильований.

— Перепрошую, що розбудив вас, сер, — сказав він, нахилиючись до Кента, наче боячись, що охоронець за дверима може підслухати. — Але я подумав, що вам краще дізнатися про індіанця, сер.

— Індіанця?

— Так, сер — Муї, сер. Я дуже через це засмучений, містере Кент. Раніше, вчора ввечері, він казав мені, що знайшов, яким баркасом дівчина вирушає вниз по ріці. Він казав, судно сховане в Гавані Кіма.

— В Гавані Кіма! Добра схованка, Мерсере!

— Справді, там дуже легко щось приховати, сер. Щойно стемніло, Муї повернувся туди стежити. Що з ним трапилось, я так і не з'ясував до кінця. Але мало бути десь близько опівночі, коли він дістався до будинку Кроссена, спливаючи кров'ю та напівживий. Його принесли сюди, і більшу частину ночі я доглядав за ним. Він каже, дівчина зійшла на борт, і баркас вирушив униз за течією. Тільки це я й дізнався, сер. Решту він белькоче якоюсь незрозумілою мовою. Кроссен каже, це мова племені крі і що старий Муї вірить, начебто самі чорти налетіли на нього з дрючками в Гавані Кіма. Хоча, звичайно, то мали бути люди. Не вірю я в його чортів, сер.

— Я теж, — сказав Кент, відчувши дивне збудження в крові. — Це просто означає, Мерсере, що хтось іще йде по сліду — хтось розумніший за старого Муї.

Обережно, з кумедно напруженим обличчям Мерсер озирнувся на двері. Потім схилився ще нижче над Кентом.

— Коли я був із ним наодинці, я чув, як під час свого незв'язного бурмотіння він промовляв ім'я, сер. Півдюжини разів, сер, і це ім'я було — КЕДСТІ!

Пальці Кента вчепилися в руку юного англійця.

— Ти чув ЦЕ, Мерсере?

— Я впевнений, що не міг помилитися, сер. Воно пролунало кілька разів.

Кент відкинувся на подушки. Його розум працював швидко. Він знав, що, попри намагання виглядати спокійним, Мерсер неабияк стривожений тим, що сталося.

— Ми не можемо дозволити, щоб це сплигло на поверхню, Мерсере, — сказав він. — Якщо Муї тяжко поранено... якщо він помре, наприклад... і з'ясується, що ми з тобою...

Він навіть не глянув на Мерсера, бо знав, що достатньо згустив фарби, аби його слова справили належне враження.

— Стеж за ним пильно, старий, і докладай мені про все, що трапиться. З'ясууй якомога більше про Кедсті. Я підкажу тобі, як діяти. Справа дуже делікатна, ти ж розумієш... для тебе! І... — він усміхнувся Мерсеру, — я неймовірно зголоднів цього ранку. Додай-но ще одне яйце до моєї яечні, гаразд, Мерсере? Три яйця замість двох, і пару додаткових скибочок підсмаженого хліба. Але не треба, щоб хтось знав, що мій апетит покращується. Ліпше буде для нас обох — особливо якщо так станеться, що Муї помре. Зрозумів, старий?

— Гадаю... гадаю, так, сер, — відповів Мерсер, і колір збіг з його лица від похмурої посмішки Кента. — Зроблю, як ви кажете, сер.

Коли він пішов, Кент був упевнений, що точно прорахував цю людину. Вірний звичкам певного типу людей, Мерсер зробить що завгодно за п'ятдесят доларів — але потайки.

Надто вже боягузливий для відкритих дій. Кент знав ціну таким людям за певних обставин, і такі обставини склалися саме зараз. З цієї миті Мерсер ставав безцінним надбанням для його плану особистого порятунку.

Розділ 9

Того ранку Кент з'їв сніданок, який дуже здивував би лікаря Кардігена і неабияк насторожив інспектора Кедсті, якби той дізнався. Під час сніданку він ще більше зміцнив уже налагоджений зв'язок із Мерсером. Усім своїм виглядом Кент демонстрував велике занепокоєння станом Муї, знаючи, що той не міг бути смертельно поранений, адже, за словами Мерсера, перелому в нього не було. Але якщо індіанець помере, попереджав Кент, це означатиме щось зовсім кепське для них обох, якщо їхня роль у цьому стане відомою.

Щодо нього, це не матиме великого значення, адже йому й так уже «кепсько». Але він не хотів би бачити, як добрий друг потрапить через нього в халепу. Мерсер був розчулений. Він уже бачив себе інструментом ймовірного вбивства, і від цієї думки йому ставало моторошно. Навіть у найкращому разі, казав йому Кент, є факт давання й одержання хабара, що дуже ускладнить їхнє становище, якщо Муї не триматиме рота на замку. А якщо індіанець дізнався про якийсь компромат на Кедсті, украй важливо, аби він, Мерсер, здобув цю інформацію — вона може стати їхнім козирем, коли дійде до сутички з інспектором поліції. Згідно зі своїми обов'язками Мерсер поміряв йому температуру. Вона була цілком нормальною, але Кенту неважко було переконати його зробити відмітку в температурному графіку градусом вище.

— Краще нехай думають, що я й досі хворий, — запевнив він Мерсера. — Тоді не запідозрять, що ми якось між собою пов'язані.

Мерсер настільки перейнявся цією ідеєю, що запропонував додати на графіку ще півградуса.

Це був чудовий день для Кента. Він відчував, що з кожною годиною набирає сили. Та все ж протягом дня він жодного разу не піднявся з ліжка, боячись, що його викриють. Кардіген двічі відвідував його, і температурний графік Мерсера не викликав у нього жодних підозр. Він робив перев'язку рани, яка швидко загоювалася. Найбільше лікаря засмучувала гарячка. Він вважав, що це має бути ознака якогось внутрішнього розладу, який скоро мине. Окрім цього, лікар не бачив жодних причин, з яких Кент не міг у найближчий час стати на ноги. Він усміхнувся, ніби вибачаючись.

— Дивно казати це, коли зовсім нещодавно запевняв, що ти помираєш, — мовив він.

Вночі, після десятої години, Кент чотири рази виконував свої зміцнювальні вправи. І ще більше, ніж минулої ночі, дивувався швидкістю, з якою до нього поверталися сили. Не раз і не два маленькі бісенята завзяття штовхали його негайно скористатися вікном.

Протягом трьох днів і ночей він зберігав свою таємницю й продовжував накопичувати сили. Час від часу до нього заходив лікар Кардіген, і отець Лайонн регулярно відвідував його після обіду. Найчастішим гостем був Мерсер. Третього дня сталися дві події, які дещо стурбували Кента. Лікар Кардіген відбув у чотириденну подорож до поселення за п'ятдесят миль на південь, лишивши замість себе Мерсера — і раптом гарячка в Муї припинилася, і він повністю опритомнів. Перша подія неабияк втішила Кента. Без Кардігена під боком ніщо не загрожувало викрити його симуляцію. А ось що найбільше захоплювало Мерсера, то це одужання Муї після удару по голові. Хлопець просто захлинався від радощів. З типовою для себе нестриманістю він вихвалявся перед Кентом, усім своїм видом демонструючи, що йому більше нема чого боятися. Відтоді, як життю Муї перестало щось загрожувати, він тримався так нестерпно, що Кент не раз і не два придушив

бажання стусаном викинути його з палати. До того ж з тієї миті, як був офіційно призначений заступником Кардігена, Мерсер так і роздувався від почуття власної значущості. Кент вбачав у цьому нову загрозу і почав догоджати йому. Він відверто лестив Мерсеру, запевняв, що це просто сором, що Кардіген досі не зробив його своїм партнером. Він заслуговує на це. І, щоб бути справедливим до себе, Мерсер просто зобов'язаний вимагати взяти його в партнери, коли Кардіген повернеться. Він, Кент, поговорить про це з отцем Лайонном, і місіонер згадає про це у своїй проповіді перед найвпливовішими людьми Пристані. Протягом двох днів Кент грав із Мерсером, як риболов грає з підступною рибиною. Він намагався змусити Мерсера довідатися, як історія з Муї стосується Кедсті. Але старий індіанець закрався, наче устриця.

— Він злякався, коли я сказав йому, що він щось говорив про інспектора, — доповів Мерсер. — Тепер усе спростовує. Лише головою хитає — ні, ні, ні. Не бачив він Кедсті й нічого про нього не знає — а я нічого не можу з ним зробити, Кенте.

Він відкинув звичку постійно казати «сер», як відкинув і свою лакейську прислужливість. Із хазяйською безцеремонністю він курих сигари пацієнта і з образливою фамільярністю називав його Кентом. Інспектора він згадував не інакше як «Кедсті», отця Лайонна — як «маленького проповідника». Його так і розпирало від пихи, і Кент знав, що кожна година зростання цієї пихи робить його становище небезпечнішим.

Він підозрював, що Мерсер забагато патякає. Кілька разів на день він чув, як той перемовляється з охоронцем. Нерідко Мерсер відправлявся в місто, крутячи в пальцях тоненьку очеретяну тростину, яку не наважувався носити раніше. Він почав переказувати Кенту інформацію і думки дещо зверхнім тоном. На четвертий день з'явилися чутки, що лікар Кардіген не повернеться у найближчі сорок вісім годин — і, не червоніючи, Мерсер самовдоволено натякнув, що до повернення на лікарня чекатимуть великі переміни. У приступі дурної самозакоханості він заявив:

— Кедсті дуже прихильно ставиться до мене тепер, Кенте. Цей стариган, виявляється, дуже чесний, якщо тільки правильний підхід до нього знайти. Після обіду покликав мене до себе, і ми разом викурили по сигарі. І коли я сказав йому, що минулої ночі зазирнув у ваше вікно — а ви там вправи виробляєте, він так і підстрибнув, наче його булавкою штрикнули. «Що? Я гадав, він хворий — ТЯЖКО хворий!» — сказав він. А я дав йому знати, що є кращі методи поставити хворого на ноги, ніж у Кардігена. «Давайте йому більше їсти, — сказав я. — Давайте жити нормальним життям. Ось погляньте на Кента, — доводив я. — Цілий тиждень відгодовувався, як ведмідь, а тепер може сальто крутити!» Тут уже, Кенте, йому не було чим крити. Я знав: він неабияк здивується, що я вмію робити те, чого не вміє Кардіген. Він став походжати кімнатою туди й сюди, чорний, мов хмара — гадаю, думав про Кардігена. Потім покликав усередину того хлопця, Пеллі, і передав йому якусь записку на клапті паперу. Після того потиснув мені руку, довірчо поплескав по спині і дав мені ще одну сигару. Він кмітливий старий жук, Кенте. Йому не треба додаткової пари очей, щоб побачити, скільки я зробив після від'їзду Кардігена.

Якщо колись у житті в Кента зводило пальці від нестерпного бажання вчепитися в горло людській істоті, то це було саме зараз. У мить, коли він уже готовий був діяти, Мерсер видав його Кедсті! Він відвернувся, аби хлопець не побачив виразу його очей, і сховав під собою стиснуті кулаки. В душі він боровся з шаленою спокусою, з люттю, від якої скипала кров — кинутися на Мерсера й прикінчити його на місці. Якби про стан його здоров'я інспекторові доповів Кардіген, то була б інша річ. Він сприйняв би це як данину професійній необхідності з боку лікаря. Але Мерсер... Роздута жаба, що уявила себе биком, корисливий покидьок, що продасть і найкращого друга, клятий телепень, віслюк!..

На якусь мить він завмер, наче камінь, відвернувшись від Мерсера. Здоровий глузд переміг. Він знав, що його останній

шанс залежить тепер від його холоднокровності. І Мерсер, сам того не відаючи, допоміг йому, адже потайки сховав у кишеню кілька його сигар і покинув палату. Хвилину чи дві Кент чув, як той розмовляє з охоронцем за дверима.

Тоді він підвівся в ліжку. Була рівно п'ята година. Як давно Мерсер бачився з Кедсті? Що за наказ був на тому клаптику паперу, що його інспектор передав констеблю Пеллі? Просто наглядати за ним пильніше чи перевести його до однієї з камер у поліційному відділку? Якщо останнє, то всі його надії та плани зруйновано. Подумки він перенісся туди.

У Пристані не було в'язниці. Не було навіть караульного приміщення, хоч служителі закону іноді називали так окремі камери, розташовані одразу за кабінетом інспектора Кедсті. Камери були зведені з бетону, і Кент особисто допомагав їх проектувати! Він не одразу відчув усю іронію власного становища. У цей момент він пригадував, що жоден в'язень ще не тікав із тих бетонних камер. Якщо до шостої стосовно нього не буде вжито ніяких заходів, то — він упевнений — його переведення до камери буде відкладено на ранок. Можливо, Кедсті наказав Пеллі підготувати для нього камеру. Глибоко в душі Кент гаряче молився, щоб справа була лише в приготуваннях. Тільки б вони дали йому ще одну ніч — лише одну!

Його годинник пробив пів на шосту. Потім — за чверть шосту. Затим — шосту. Попри репутацію найхолоднокровнішої людини в Н-ській дивізії, він відчував, як гарячково пульсує кров. Кент прикурив останню сигару й повільно затягнувся, намагаючись приховати тривогу, яку міг помітити хтось, увійшовши в палату. Вечерю йому подадуть о сьомій. О восьмій почне сутеніти. Місяць сходить щоразу пізніше, і тепер з'явиться в небі над лісами лише по одинадцятій. Рівно о десятій він вибереться крізь вікно. Його розум працював швидко і впевнено, як для планування першої в житті нічної втечі. Внизу, біля будинку Кроссена, завжди є кілька човнів. На одному з них він і відпливе, і коли Мерсер виявить, що його немає, він уже буде за сорок миль звідси на шляху до

свободи. А потім він пустить човен плисти за течією, або ж заховає його і почне петляти країною, доки його слід остаточно не загубиться. Де-небудь і як-небудь він дістане їжу та зброю. Пощастило ж йому, що не віддав Мерсеру ще однієї п'ятдесятидоларової банкноти з-під подушки.

О сьомій прийшов Мерсер і приніс вечерю. В його безбарвних очах промайнуло розчарування, коли він побачив, що остання сигара зникла з коробки. Кент помітив цей вираз і спробував доброзичливо всміхнутися.

— Вранці я попрошу отця Лайонна принести мені ще одну коробку, Мерсере, — сказав він. — Звісно ж, якщо я з ним зустрінуся.

— А певне зустрінетесь, — огризнувся Мерсер. — Він живе недалеко від казарм, а туди ви й вирушите. У мене наказ підготувати вас до ранку.

На мить кров Кента наче спалахнула живим вогнем. Він відсюрбнув кави зі своєї чашки, а потім сказав, знизавши плечима:

— Я радий, Мерсере. З нетерпінням чекаю, коли це все скінчиться. Що швидше мене переведуть туди, то швидше почнеться слідство. І я не боюся, анітрохи. Я зобов'язаний перемогти. Немає одного шансу зі ста, що мене засудять.

А тоді він додав:

— І я розпоряджуся, щоб тобі надіслали коробку сигар, Мерсере. Я вдячний тобі за чудовий догляд.

Не встиг Мерсер вийти за двері з посудом, як Кент погрозив вузлуватим кулаком йому вслід.

— Боже, як би я хотів зустріти тебе серед лісів... одного... всього на годинку! — прошепотів він.

Настала восьма година, потім дев'ята. Двічі чи тричі він чув голоси в коридорі, ймовірно, Мерсера й охоронця. Одного разу йому здалося, що він чує розкоти грому, і його серце радісно підстрибнуло. Цієї ночі він зрадів би бурі, як ніколи в житті. Але небо залишалось чистим. І це було ще не все: здавалося, що зорі, які загоряються в вишині, сьогодні світять

яскравіше, ніж будь-коли. Стояла тиша. Від ріки долітав брязкіт корабельних ланцюгів — наче менше, ніж за якихось сто метрів звідси. Він чув собачий гавкіт і знав, що то один із псів старого Муї виє поблизу тартака. Соби, що лопотіли крилами за вікном, здавалося, клацають дзьобами гучніше, ніж минулої ночі. Дюжину разів він із насолодою дослухався до співу річкових хвиль, що дуже скоро мали понести його назустріч свободі.

Ріка! Усі його мрії й прагнення злилися для нього воедино в шумі тієї ріки. Туди, вниз за течією, вирушила Маретта Редіссон. І десь там, чи за другою, чи за третьою рікою він її знайде. Протягом довгого напруженого чекання між дев'ятою та десятою годинами він викликав у пам'яті образ дівчини, знов і знов уявляючи її в цій кімнаті. Він пригадував кожен її жест, кожне сказане нею слово. Відчував тремтіння її руки на своєму чолі, її поцілунок, і в пам'яті його знов і знов лунали її тихі слова: «Гадаю, якби ви прожили ще довгий час, я би вас полюбила». І, кажучи ці слова, ВОНА ВЖЕ ЗНАЛА, ЩО ВІН НЕ ПОМИРАЄ!

Тоді чому вона поїхала? Чому, знаючи, що він житиме, не залишилася поряд на випадок, якщо стане нагода допомогти? Або вона лише хотіла подразнити його, або...

Нова думка осяйнула його. Він мало не скрикнув. Він напружено випрямився, серце його калатало. Чи вона справді поїхала? Чи можливо, що вона теж вела свою гру, лише вдаючи, що вирушає вниз по річці на прихованому баркасі? Чи можна уявити, що вона грала проти Кедсті? Картина, ясна, мов зорі в небі, почала чітко окреслюватися в його свідомості. Тепер було зрозуміло, що означало белькотіння Муї про Кедсті. Інспектор супроводжував Маретту до судна. Муї бачив його і проговорився, коли лежав у пропасниці. Після того він наглухо замовк від страху перед грізним служителем закону. Та все одно було незрозуміло, за що його ледь не прибили до смерті? Муї — цілком безпечне створіння. Жодних ворогів він не мав.

Ніхто в усій Пристані не посмів би напасти на старого слідопита, чиє волосся побіліло від сивини. Ніхто, хіба що це міг бути сам Кедсті — Кедсті, загнаний у глухий кут, охоплений люттю Кедсті. Та навіть це неможливо було собі уявити. Яким би не був мотив нападника і хто б це не зробив, Муї найімовірніше бачив, як інспектор поліції проводжав Маретту Редіссон до судна. Питанням, на яке Кент не міг знайти відповіді, було: чи справді Маретта Редіссон відплила вниз по річці на тому баркасі?

Він був майже розчарований, припустивши, що дівчина могла лишитися. Йому хотілося думати, що вона відпливла. Що в цю мить ріка відносить її все далі й далі на північ. Думка про те, що вона замішана в якихось справах разом із Кедсті, викликала в нього відразу. Якщо дівчина і досі у Пристані або в її околицях, то вже не з приводу Сенді Мактриггера, людини, порятованої його зізнанням. У душі він молив небеса, щоб вона вже давно була в низинах Атабаски, адже тільки так — і тільки там — він міг зустріти її знову. І найпалкішим його бажанням, після прагнення свободи, було знайти її. Він був чесний із собою, зізнаючись у цьому. Мало того: він знав, що не мине жодного дня, жодної ночі, коли він не думатиме, не мріятиме про Маретту Редіссон. З кожною годиною, що минала, чарівний образ дівчини дедалі яскравіше поставав перед ним, і він уже шкодував, що не насмілився тоді торкнутися її волосся. Вона би не образилася, адже вона поцілувала його — після того, як він придушив мимовільне бажання торкнутися того розкішного м'якого дива, що увінчувало її голову.

А тоді маленький дзвіночок у його годиннику пробив десь! Він ривком сів. Кілька секунд прислухався, зачавівши подих. З коридору за дверима палати не доносилося жодного звуку. Повільно, сантиметр за сантиметром він став вибиратися з ліжка, аж доки не опинився на ногах. Його одяг висів на вбитих у стіну гачках, і він навпомацки підібрався до нього в темряві — так тихо, що ніхто ззовні не почув би його,

навіть якби припав вухом до шпарини в дверях. Він швидко вдягнувся. Потім дістався вікна, визирнув і прислухався.

В яскравому сьайві зірок він не побачив нічого, окрім двох білих стовбурів уражених блискавкою дерев, у яких оселилися сови. Було дуже тихо. Свіжий вітерець приємно овіював обличчя. Кент відчув у ньому запах кедрів і живиці, що линув здаля. Світ, прекрасний у нічній тиші, чекав на нього. Він не міг уявити собі ані поразки, ані смерті, і здавалися дурними й безпідставними всі сподівання закону втримати його, коли світ так дружньо розкриває йому свої обійми, закликаючи до себе.

Упевнившись, що зараз слушний момент діяти, він не гаяв часу. За десять секунд Кент уже вибрався з вікна, і його ноги ступили на землю. Якусь мить він стояв, випроставшись, на залитій зоряним світлом ділянці, а тоді рвонув у тінь за рогом будинку. Швидкість руху не спричиняла йому жодних фізичних незручностей, і кров радісно скипала від відчуття землі під ногами й від думки, що в нього тепер більше здоров'я, ніж він сам очікував. Дике радісне хвилювання захлеснуло його. Він був вільний! Він уже бачив ріку, що виблискує в зоряному світлі й шепоче до нього, закликаючи не гаятися, адже зовсім нещодавно ще одна особа відпливла на північ по її хвилях, і, якщо він поквартиться, то ще може наздогнати її. Він відчував, як у тілі відкривається друге дихання, і його очі дивним вогнем блищали в напівтемряві.

Здавалося, Маретта відпливла лише вчора. Вона не могла бути далеко, навіть тепер. І в ці миті, коли дихання свободи будило в ньому жагу до нового життя, дівчина здавалася йому зовсім інакшою, ніж коли він зустрів її вперше. Вона стала частиною його самого. Він не міг думати про втечу, не думаючи водночас про неї. Зараз, у ці безцінні моменти, вона втілювала в собі живу душу цих диких просторів. Він відчував її присутність. Його не відпускала думка, що десь там, нижче за течією, вона думає про нього, чекає на нього,

сподівається їхньої зустрічі. І в цю саму мить він вирішив, що не позбуватиметься човна, як планував раніше. Він ховатиметься вдень, а вночі пливтиме далі, допоки нарешті не наздожене Маретту Редіссон. І тоді він скаже, навіщо прийшов за нею. А після того...

Він глянув у напрямку будинку Кроссена. Він піде просто туди, не ховаючись — як людина, що виконує місію, яку немає причин приховувати. Якщо йому пощастить і Кроссен уже в ліжку, він відчалить за п'ятнадцять хвилин. Його кров швидше заструмувала жилами, коли він зробив перші кроки по відкритій освітленій зорями ділянці. Менше ніж за п'ятдесят метрів попереду була будівля, яку Кардіген використовував як дров'яний склад. За нею він буде в безпеці — ніхто не побачить його з вікна лікарні. Він пришвидшив кроки. Двадцять кроків, тридцять, сорок — і раптом завмер на місці, як тоді, коли кілька тижнів тому його зупинила куля метаса. З-за рогу будівлі з'явилася постать. Це був Мерсер. Ступаючи м'яко, як кіт, він крутив у пальцях тростину. Між ними було не більше трьох метрів, і все ж Кент його не почув.

Мерсер зупинився. Тростина випала з його руки. Навіть при світлі зірок Кент бачив, як блідне його обличчя.

— Ані звуку, Мерсере, — попередив він. — Я вирішив трохи прогулятися на свіжому повітрі. Якщо голоситимеш, я тебе вб'ю!

Він повільно наближався, говорячи так, щоб не почули з вікон лікарні в нього за спиною. А тоді трапилось те, від чого кров Кента захолола в жилах. Йому доводилося чути крики всіх диких звірів, що водяться у великих лісах — але нічого подібного до крику, що зірвався з губ Мерсера. То не був людський крик. Для Кента він пролунав, наче голос самого диявола, володаря вселенського зла. То не був заклик про допомогу — в ньому не було жодного слова. І в мить, коли з рота Мерсера вилетів той жахливий звук, Кент побачив, як роздулася в нього горлянка, як викотилися очі від зусиль, вкладених у крик. Він нагадував змію, хижу кобру.

Захолола мить тому кров знову запалала найгарячішим вогнем. Кент забув про все, окрім цієї гадини на дорозі. Двічі цей тип заступав йому шлях. Кент ненавидів його, ненавидів зі смертельною злобою. Ані поклик свободи, ані загроза в'язниці не могли втримати його від того, щоб негайно вдатися до помсти. Без жодного слова він вчепився в горлянку Мерсера, і скрик обірвався придушеним виском. Його пальці впивались у в'ялу плоть, стиснутий кулак знов і знов опускався на обличчя Мерсера.

Він осів на землю, підминаючи під себе цю змію в людській подобі. Він продовжував бити й душити його, як ніколи нікого за все життя, і понад усе його душу переповнювало шалене бажання розірвати на шматки цього двоногого англійського хробака, що оскверняв землю самим своїм існуванням.

І він продовжував добивати його — навіть коли вже шлях до ріки був вільний.

Розділ 10

Тієї миті, коли Кент піднявся з землі від розпростертого тіла Мерсера, він усвідомив, яке жахливе невинувдане божевілля оволоділо ним. Ще ніколи його розум так не кипів від люті. У першу мить він подумав, що вбив Мерсера, але не жаль і не співчуття очутили його. Мерсер, боягуз і зрадник, шпигун найнижчого ґатунку, не мав права на життя. Лише думка, що він утратив свій шанс дістатися ріки, прояснила свідомість Кента, коли він, хитаючись, стояв над тілом Мерсера.

Він почув, як хтось біжить. Побачив постаті, що в світлі зірок шпарко наближалися до нього. А він був заслабкий, щоб чинити опір чи втікати. Ті невеличкі сили, які він накопичив і які мав розважливо використовувати під час утечі, зникли. Його рана, тижні, проведені в ліжку, м'язи, що втратили звичку до величезних напружень — на кшталт цієї розправи,

зоставили його без сил — і ось тепер він задихався й ледь стояв на ногах, а тупіт лунав усе ближче й ближче.

Усе пливло перед ним. Кілька хвилин він відчував запаморочення й нудоту, і в першу мить, коли, здавалося, вся кров його тіла кинулася в голову — його зір розсіявся і почуття координації зникло. Спалах гніву забрав останні сили. Він знав, що щось усередині нього надірвалося, і почувався безпомічним. Навіть у цей момент Кент відчував охоту підійти до непритомного Мерсера на своїх нетвердих ногах і копнути його наостанок, але чийсь руки схопили його й міцно тримали. Він почув здивований голос, потім ще один — і щось жорстке й холодне зімкнулося на його зап'ястках, наче пара беззубих щелеп.

Першим, кого він побачив, був констебль Картер, права рука Кедсті у відділку, потім — старий Сендс, лікарняний сторож. У цю мить, поки йому ставало зле, його розум швидко прояснювався і кров рівномірно розтікалася по тілу. Він підняв руки. Картер замкнув на ньому пару наручників, і зоряне сяйво відбивалося в блискучому металі. Сендс схилився над Мерсером, а Картер тихим голосом промовив:

— Мені дуже прикро, Кенте. Але я змушений це зробити. Я побачив тебе у вікно, коли заволав Мерсер. Нащо ти зупинився через нього?

Мерсер підіймався на ноги за допомогою Сендса. Нічого не бачачи, він обернув своє розпухле від ударів обличчя до Кента й Картера. Він белькотів і стогнав, наче благаючи про милосердя, досі боячись, що Кент недостатньо поквитався з ним. Картер відтягнув Кента вбік.

— Мені лишилося зробити тільки одне, — сказав він. — Це неприємно. Але за законом я зобов'язаний доправити тебе до казарм.

Кент знову чітко бачив зорі в небесах, і його легені втягували прохолодне повітря — як у прекрасні миті до зустрічі з Мерсером.

Він програв. І програв через Мерсера.

Тримаючи його під руку, Картер відчув, як раптом напружилися його м'язи. Кент стиснув зуби і нічого не відповів на репліку Картера, хіба що той почув із його горла щось схоже на здавлений схлип.

Картер сам був з тих північан, у чиїх жилах текла густа червона кров, і він розумів, що зараз коїться на душі в Кента. Той був лише на волосинку від щасливої втечі — і програв.

У казармах чергував Пеллі. Він і замкнув Кента в одній із трьох камер позаду поліційного відділку. Коли він пішов, Кент опустився на край тюремних нар, і вперше з його вуст разом з важким диханням прорвався стогін муки й відчаю. Півгодини тому світ розкривав йому свої обійми, і він ішов йому назустріч — лише за тим, щоб найстрашніша біда в його житті дамокловим мечем обрушилася на його голову. Бо це була справжня біда. Надії не лишилося. Мацаки закону міцно тримали його, і він більше не міг мріяти про порятунок.

Моторошно ставало від думки, що саме він, Джеймс Кент, наглядав за будівництвом цих камер! Знаючи кожну хитрість, кожну витівку, на які тільки здатні в'язні, плануючи втечу, він не лишив у цілій структурі жодного слабкого місця. І знову він стискав кулаки і в душі проклинав Мерсера щоразу, тільки-но підходив до заґратовано віконця — подивитися на ріку. Вона тепер була зовсім близько. Він чув її шепіт. Бачив рух її вод. І здавалося йому, що ті хвилі, у яких танцює, перебиваючись, зоряне світло, звиваються від майже безшумного сміху, глузуючи з його безумства.

Він повернувся на нари і в розпачі сховав обличчя в долонях. Протягом наступної півгодини він так і сидів, не підіймаючи голови. Уперше в житті він знав, що його перемогли, і перемогли з таким розгромним рахунком, що бажання змагатися далі не лишилося. В душі було темно від сум'яття й туги за втраченим.

Нарешті він розплющив очі, щоби побачити навколо себе в'язку темряву, і помітив дещо чарівне. Вогняний стрижень прорізав чорноту в'язничної камери. Це промінь місяця про-

ник у його камеру крізь маленьке заґратоване віконце. Але Кентові здавалося, ніби місячне світло прокралося сюди, наче жива істота, і він заворожено спостерігав за ним. Його очі блукали вздовж променя аж до квадратного віконного отвору сантиметрів тридцять завширшки — а там, червоний, у всій красі сходив над лісами місяць, осяваючи цілий світ. Кілька хвилин Кент нічого не бачив, окрім місячного сяйва, що заповнювало собою віконце. А підвівшись на ноги і вставши так, що його обличчя було залито цим світлом, він відчув, як неспокійно заворушилися в його душі привиди давніх надій. Одна за одною вони прокидалися й оживали. Він витягнув перед собою руки, немов хотів набрати в жмені цього рідкого сяйва; його серце забилося швидше від цієї місячної краси. Глузливий шепіт ріки перетворився на пісню надії, його пальці міцно вчепилися у ґрати, і дух боротьби прокинувся в ньому знову. І з тим, як той дух міцнішав, долаючи розпач, розганяючи сум'яття в його голові, він дивився на місяць, що підіймався все вище, змінюючи колір від багряного у нижчих шарах атмосфери на золотаво-жовтий у вищих. Він милувався цим дивом світла й кольору, що, як завжди, зворушувало його.

А тоді він розсміявся. Якби Пеллі або Картер почули його, вони б поцікавилися, чи, бува, він не збожеволів. Це і був певний різновид безумства — безумство відновленої впевненості, оптимізму, безмежної віри, що його мрії неодмінно здійсняться. І знову він видивлявся за ґрати своєї камери. Світ і досі був там, і ріка, і все, що варте боротьби, залишилося там. І він боротиметься. Як саме, Кент наразі не намагався собі відповісти. А тоді він знову розсміявся — тихо, дещо похмуро, адже побачив сумний гумор у тому, що сам збудував собі в'язницю.

Він знову присів на краєчок ліжка, і в нього з'явилася грайлива думка: мабуть, усі, кого він посадив до цієї ж самої камери, звідки почалося їхнє покарання, зараз регочуть, дивлячись на нього з того світу. В його уяві вишикувалася

ціла армія облич: темних і блідих, сповнених ненависті й відчаю, хоробрих, обнадієних і сплотнєлих від жаху перед неминучим. І на тлі усіх цих примар — жертв його колишньої поліційної доблесті — окремо проступило й не покидало його обличчя Антона Фурне. Адже він привів Антона в цю саме камеру — Антона, великого Француза, з його чорним волоссям, чорною бородою і гучним розгонистим сміхом, від якого навіть у дні очікування страти тремтіло прес-пап'є на письмовому столі Кедсті.

І тепер Антон постав перед Кентом, наче бог. Він убив людину і, як справжній сміливець, не спростовував цього. Маючи у своєму кремезному тілі ніжне, мов дівоче, серце, Антон, однак, пишався цим убивством. У в'язниці він співав пісень, вихваляючи свій учинок. Він убив білого чоловіка з Чиппевіана, який викрав дружину сусіда! Не ЙОГО дружину, а сусіда! Бо Антон свято вірив у правило: «Чини з іншими так, як хотів би, щоб інші чинили з тобою», а ще він любив свого сусіда стриманою любов'ю типового лісового жителя, як чоловік чоловіка. Сусід був заслабкий, в Антона ж було сил, як у бика, тож, коли настав час, Антон здійснив свою помсту. Коли Кент привів Антона сюди, велетень спершу розсміявся з маленьких розмірів камери, у яку його помістили, потім із неочікуваної міцності її стін, а по тому щодня просто сміявся й горлав бучних пісень про те, який короткий вік на землі був відміряний йому небесами. Помер він із переможною усмішкою на обличчі — посмішкою людини, що дешевими зусиллями покарала велику кривду.

Кент так ніколи і не забув Антона Фурне. Ніколи не припиняв оплакувати свою невдачу, коли саме йому довелося доправити Антона до в'язниці, і завжди в скрутні хвилини думка про Антона з його рішучим хоробрим серцем повертала Кентові сміливість. Як багато разів казав він собі, що ніколи не стане такою людиною, якою був Антон Фурне. Ніколи не матиме такого великого й благородного серця — байдуже, що закон прирік Антона на смерть на шибениці,

видушивши життя з його чудового тіла. Адже всі знали, що Антон Фурне ніколи не скривдив чоловіка, жінки або дитини, допоки не відправився вбити змію в людській подобі, за що й був розчавлений залізною п'ятою закону.

І сьогодні Антон Фурне знову прийшов у камеру й сів поряд з Кентом — на ці самі нари, на яких проспав багато ночей. Кентові марилися його сміх, і його пісні, і його видатна хоробрість, що разом із місячним сяйвом наповнювала собою кімнату — так, що, коли Кент нарешті розтягнувся на нарах, аби заснути, він знав, що душа великого померлого бранця надала йому сил, яких годі було чекати від жодної живої істоти. Адже той помер із усмішкою, зі сміхом, з піснею — і, заснувши, він бачив уві сні Антона Фурне. І в той сон завітав також інший чоловік на ім'я Брудний Фінгерз — і приніс із собою натхнення.

Розділ 11

Там, де річковий рукав загинається всередину, наче язик приязної собаки, омиваючи берег Пристані Атабаска, досі зберігався квартал Фінгерза — дев'ять напівзруйнованих, понищених негодою та незграбно збудованих хижок, зведених тим ексцентричним генієм, що передбачив торгівельний бум за десять років до його настання. П'ятий будинок з дев'яти, рахуючи від будь-якого кінця, називався Стара Добра Королева Бесс — ім'я, дане самим Брудним Фінгерзом, власником. Це була вкрита чорним толем халупа з двома вікнами, що, наче квадратні очиська, витріщалися на ріку, немов у постійному очікуванні чогось. Уздовж фасаду цієї халупи Брудний Фінгерз приробив критий ганок, щоб захиститися від злив навесні, від палючого сонця влітку та від снігу в зимові місяці. Там він і просиджував увесь свій час, який не проводив у ліжку.

Вгору і вниз на дві тисячі миль уздовж трьох рік лунала слава Брудного Фінгерза, і траплялися такі забобонні люди,

котрі вірили, ніби маленькі боженята й чортенята приходять поспілкуватися з ним на ганок його халупи. Ніхто вздовж усіх цих річок не вирізнявся такою мудрістю і не був настільки задоволений собою, що не віддав би чимало за безліч таємниць, захованих у голові Брудного Фінгерза. Дивлячись, як він сидить на ганку Старої Доброї Королеви Бесс, важко було запідозрити, що ця огрядна маса людської плоті, цей велетень із обвислим тілом наділений таким метким гострим розумом. Сидячи у своєму дерев'яному потертому кріслі, він здавався майже безформним. У нього була величезна голова, рідке нестрижене волосся, гладке, як у маляти, і повне, як у херувимчика, обличчя, не більш емоційне, ніж яблуко. Його руки завжди спочивали, складені на велетенському череві, яке ще більше впадало у вічі завдяки величезному годинниковому ланцюжку із золотих самородків із Клондайку, який Брудний Фінгерз постійно крутив у пальцях. Яким чином він, уроджений Александр Топпет Фінгерз, дістав прізвисько «Брудний», пояснити чітко ніхто не міг. Можна було лише припустити, що причиною стала його завжди немита й нечесана подоба.

Якою б не була якість стокілограмової з лишком плоті Брудного Фінгерза, та його розумовий рівень сповнював людей навколо святоблким трепетом. Адже Брудний Фінгерз був юристом, адвокатом диких просторів, лісовим суддею, юрисконсультком стежок, річок та лісів.

У його голові, наче в бібліотеці, зберігалися всі положення англосаксонського права і всі принципи справедливості великої північної країни. Вивчаючи їх, він заглибився в юридичну науку на двісті років назад.

Він знав, що закон не вмирає з віком, що до самої його смерті все відбуватиметься у встановленому законом порядку. Звідти, із запліснявілого минулого він черпав усі тонкощі й хитрощі своєї професії. Він не мав підручників з права. Увесь довідковий матеріал зберігався в його пам'яті, усі факти були викладені у стосах щільно списаних паперів, що пилужилися в його будинку. Він не ходив до суду, як його ко-

леги, і деякі адвокати в Едмонтоні потайки благословляли його за це.

Власне житло було його храмом правосуддя. Тут він сидів, склавши руки, і виголошував свої рішення, поради, судження — сидів так довго, що інший давно би збожеволів. З ранку до ночі він був невід'ємно вписаний у фасад Старої Доброї Королеви Бесс і покидав ґанок хіба поїсти або сховатися від бурі чи спеки. Годинами він дивився на ріку, і здавалося, що його світлі очі ніколи не моргають. Годинами сидів без жодного руху, жодного слова. Єдиним, хто постійно складав йому компанію, був пес — гладкий, байдужий, лінивий, як і його господар. Пес завжди спав біля його ніг або втомлено трюхикав слідом, коли Брудний Фінґерз вирішував прогулятися до крамниці, в якій брав їжу й товари повсякденного вжитку.

Першим, хто відвідав Кента в камері після його невдалої втечі, був отець Лайонн. За годину по тому отець Лайонн простував до будинку Брудного Фінґерза. Якщо на обличчі Фінґерза інколи й проступав вираз задоволення, це траплялося, коли маленький місіонер мав нагоду завітати до нього. І тоді в нього розв'язувався язик, і до пізньої ночі вони розмовляли про безліч речей, далеких від розуміння інших. Цього ранку отець Лайонн прийшов не випадково, а у певній справі. Коли Брудний Фінґерз почув, що то за справа, він невтішно похитав головою і ще міцніше сплів пальці поверх черева, а тоді заявив про цілковиту неможливість відвідати Кента. Це не в його звичаї. Люди мають приходити до нього самі. А він не любить пішої ходи. Це ж добра третина милі від його халупи до казарм, або й півмилі. І більшість часу — вгору! Якби Кента можна було привести до нього...

Замкнений у своїй камері, Кент чекав. Він без перешкод чув голоси, що лунали в кабінеті Кедсті, коли двері були відчинені, і знав, що інспектор прибув на місце, вже коли місіонер вирушив зі своїм завданням до Брудного Фінґерза. Зазвичай інспектор приходив до відділку годиною раніше. Кент не намагався збагнути причину запізнення Кедсті, але

помітив, що після його появи між дверима кабінету і двором казарм почався шарварок. Одного разу він був упевнений, що почув голос Кардігена, потім — так само впевнений, що чув Мерсера. Він зловтішно посміхнувся. Мабуть, помилився, адже найближчими кількома днями Мерсер перебуватиме не в тому стані, щоб розмовляти. Він радів, що кут стіни затуляв від нього вхідні двері відділку і що три камери були в ніші, надійно сховані від цікавих очей відвідувачів. А ще він радів, що в його камері не було іншого в'язня. У своєму стані він вважав за краще бути на самоті. Для здійснення плану, що визрівав у його голові, самотність була так само необхідна, як і підтримка Александра Топпета Фінгерза.

Але чи зможе він заручитися цією підтримкою — питання, що саме й тривожило його зараз, і він нетерпляче чекав повернення отця Лайонна, дослухаючись до кроків у коридорі. Зрештою, якщо ідея, породжена вчорашнім натхненням, нічого не дасть, якщо Фінгерз його підведе...

Він знизав плечима. Якщо так станеться, іншого шансу не буде. Доведеться йому постати перед судом і прийняти свою чашу з рук присяжних. Але якщо Фінгерз усе ж таки гратиме на його боці...

Він знову кинув погляд на ріку, і знову йому здалося, що хвили відповідають йому. Якщо Фінгерз гратиме за нього, вони покладуть на лопатки і Кедсті, і всю Н-ську дивізію! Заради цієї перемоги він вдасться до найсміливішого психологічного експерименту у своєму житті. Величність задуму, до якого він приступав, трохи лякала Кента, але й віра його була безмежна. У філософії Кента, на його власну думку, не було чогось надприродного. Він спростив її до рівня розуміння посередніх людей.

Він вірив, що кожен чоловік, кожна жінка наділені глибокою підсвідомістю, яку можна збурити до неймовірних висот, якщо правильно підібрати психологічний ключик до кожного персонального замка. І ще він вірив, що володіє ключем, який бездоганно підійде до глибоко схованого та-

емного рушія у видатному мозку Брудного Фінгерза. Адже Кент вірив у свою неаристотелівську метафізику і вірив, що Фінгерз виправдає його надії на порятунок. Він відчував, як сильніше, ніж будь-коли, зростає в ньому дивний піднесений настрій. Фізично він почувався краще, ніж минулої ночі. Кілька хвилин важкого напруження, під час якого він мало не вбив Мерсера, стали неабиякою перевіркою, казав він собі. Шкідливих наслідків вони не мали, тож він міг більше не боятися, що його рана відкриється знову.

Дюжину разів він чув, як відчиняються й зачиняються віддалені двері. Зараз він знову почув скрип дверей, а за мить — звук, від якого з його губ зірвався тихий переможний скрик. Через надмірну зайву вагу і брак фізичних навантажень Брудний Фінгерз нажив те, що сам називав «астматичною задишкою», і зараз напружена робота його легень сповістила Кентові про його прихід. Собака Фінгерза теж страждала на цю недугу через ті самі причини, тож, ідучи поряд, вони наче змагалися в хрипінні й сопінні.

— Дякувати Богові, нам обом уже зовсім нема чим дихати, — казав іноді Брудний Фінгерз. — Це добре, бо якби ні, то ми ходили б і далі, а ми не любимо ходити пішки.

Зараз пес шкандибав поряд із Фінгерзом. Також із ним були отець Лайонн і Пеллі. Останній відімкнув двері камери, а затим знову замкнув за Фінгерзом і його собакою. Глянувши з надією й привітавшись кивком, місіонер повернувся разом із Пеллі у відділок. Важко дихаючи, Фінгерз обтер своє червоне обличчя великим носовичком. Його пес Тоґз задихався, ніби щойно пробіг найдовшу дистанцію у своєму житті.

— Важенький підйом, — просичав Фінгерз. — Я сказав би: найважчий.

Він сів на єдиний стілець у камері, розтікшись по ньому, наче величезний мішок із желе, і почав обмахуватися капелюхом. Кент уже встиг критично оцінити ситуацію. В цьому обличчі, що палало нездоровим рум'янцем, і в цих майже

безбарвних очах він помітив хвилювання, яке Фінгерз намагався приховати. Кент знав, що це означає. Щоб заманити його на гору, отець Лайонн вирішив зробити хід конем і натякнув, що Кент має для нього дещо цікаве. Психологічний ключик почав діяти.

Кент присів на край нар і співчутливо посміхнувся.

— Так же було не завжди, а, Фінгерзе? — мовив він, схилившись трохи вперед і говорячи несподівано тихим серйозним голосом. — Були часи, двадцять років тому, коли ти міг без жодного зойку видряпатися на гору. Іноді двадцять років здатні змінити до невпізнанності.

— Так, іноді так, — хрипуватим шепотом погодився Фінгерз.

— Двадцять років тому ти був справжній боєць.

Кентові здалося, що в наступні кілька секунд очі Брудного Фінгерза набули глибшого кольору.

— Справжній боєць, — повторив він. — Більшість чоловіків були бійцями в ті часи золотої гарячки, хіба не так, Фінгерзе? Під час своїх мандрів я чув чимало старих легенд про них, і деякі дуже мене зворушили. Ті люди не боялися смерті. А більшість із них були сама шляхетність, коли доходило до сутичок. Ти був одним із них, Фінгерзе. Я чув твою історію якось узимку на далекій півночі. Я нікому її не розповідав, бо мені чомусь здавалося, що ти не хочеш розголосу, інакше поділився б нею сам. Ось чому я просив тебе прийти побачитися зі мною, Фінгерзе. Тобі відома ситуація. Мене чекає або зашморг, або ґрати. Природньо в таких випадках шукати допомоги серед друзів. Але я не роблю цього — не враховуючи отця Лайонна. Одна лише дружба мене не врятує. Принаймні не та дружба, що існує в наш час. Ось чому я покликав тебе. Не думай, що я копірсаюся в твоїх заповітних спогадах, Фінгерзе. Бачить Бог, я не настільки ница людина. Але перш ніж ти зможеш зрозуміти, я маю розповісти тобі історію, що сталася дуже давно. Ти ж не забудь — і ніколи не забудеш — Бена Татмена?

Щойно Кент вимовив ім'я — ім'я, якого Брудний Фінгерз не чув от уже чверть століття, як наче невідома могутня сила раптом наповнила огрядне обвисле тіло лісового судді. Сила була крізь нього, мов електричний струм. Сила повертала до тіла жорсткість, і те, що здавалося жиром, раптом тверділо, обертаючись на м'язи. Сила напруженням текла крізь руки, доки вони повільно, самі собою не стиснулися в кулаки. Дихання очистилося від свисту, і коли він відповів, Кент почув голос зовсім іншого чоловіка.

— Ти чув... про... Бена Татмена?

— Так. Я чув про нього в Землі Дикобразів. Кажуть, це сталося двадцять років тому, чи й більше. Цей Татмен, як розповіли мені, був юний новачок із Сан-Франциско — певно, банківський клерк, який прибув у країну золотої лихоманки й привіз із собою дружину. Обое були сповнені відваги, і кажуть, що кожен обожнював землю, по якій ступала нога іншого. Дівчина наполягла на тому, щоб розділити пригоду з чоловіком. Жоден із них, звичайно ж, не уявляв, що чекає на них попереду.

Потім у Загублене Місто прийшла смертельна зима. Ти краще за мене знаєш, Фінгерзе, які закони діяли в ті часи. Їжа не надходила. Сніг випав рано, на стовпчику термометра три місяці поспіль трималося 50 градусів нижче нуля, і Загублене Місто стало справжнім пеклом, у якому панували голод і смерть. Можна було запросто вбити когось — і це, напевно, зійшло б з рук, Фінгерзе. Але якщо вкрав хоча б скоринку сухого хліба, чи одну-єдину квасолину, тебе виводили за межі табору й наказували забиратися! А це означало смерть — неминучу смерть від голоду й холоду, жахливішу за розстріл або повішення. Ось така кара чекала на злодія.

Татмен не був злодієм. Він лише бачив, як його молода дружина повільно вмирає від голоду. Думка, що вона може померти в нього на очах, як помиралі інші жертви цинги, сповнювала його нестерпним жахом, і цей жах штовхнув його на крадіжку. Глупої ночі він проникнув до чужої хижки

й викрав дві банки консервованих бобів та миску картоплі — в тисячу разів цінніші, ніж якби були з чистого золота. І його ввіймали. Звичайно, у нього була хвора дружина. Але то були часи, коли жінка не могла врятувати чоловіка, яка б гарненька вона не була. Татмена вивели з табору й дали йому його сумку та рушницю — але ніякої їжі. І дівчина, в шубці з каптуром і взута, була поряд, адже вирішила померти разом із чоловіком. Це заради неї Татмен брехав до останньої хвилини, наполягаючи на своїй невинуватості.

Але боби і картоплю знайшли в їхній хижці, і цього доказу вистачило. І тоді, коли вони вже збиралися вийти назустріч сніговій бурі, що означало смерть за кілька годин, тоді...

Кент підвівся на ноги, підійшов до віконця і став там, визираючи назовні.

— Фінгерзе, в усі часи на землі народжувалися надзвичайні люди. І одна така надлюдина знайшлася поміж тієї голодної озлобленої юрби. В останній момент наш герой зробив крок уперед і голосно заявив, що Татмен невинуватий, а справжній злодій — він. Не боячись нічого, він зробив таке приголомшливе зізнання. Це він украв боби і картоплю й сховав у хижці Татменів, доки вони спали. Навіщо? Бо хотів урятувати жінку від голоду! Так, він збрехав, Фінгерзе. Він збрехав, тому що був закоханий у жінку, яка належала іншому — бо в нього було найбільше серце з усіх, коли-небудь створене Богом. Він збрехав! І його брехня була дивовижним учинком. Він пішов у вир снігової бурі, зміцнений коханням, що було сильніше за страх перед смертю. У таборі про нього більше не чули. Татмени повернулись у свою хижку й жили далі. Фінгерзе... — Кент раптом відвернувся від вікна. — Фінгерзе...

Фінгерз, наче сфінкс, сидів і не зводив очей із Кента.

— Цією людиною був ти, — продовжував Кент, підходячи до нього. — Ти збрехав, тому що був закоханий у жінку, і заради неї пішов назустріч смерті. Люди в Загубленому Місті не знали цього, Фінгерзе. Її чоловік не знав. І дівчині, молодій дружині, яку ти потайки обожнював, таке навіть не снилося!

Але це була правда, і глибоко в душі ти це знав. Ти пробився крізь бурю. Ти вижив! І ці всі роки, сидючи в себе на ганку, ти мріяв про жінку, про дівчину, заради якої волів померти багато років тому. Фінгерзе, я кажу правду? І якщо так, чи можу я потиснути тобі руку?

Дуже повільно, Фінгерз підвівся з крісла. Нещодавно похмури, позбавлені життя очі тепер горіли вогнем, який запалив Кент — уперше за багато років. І він простягнув руку, щоби потиснути долоню Кента, так само не зводячи з нього погляду, наче щось дороге повернулося до нього з небуття.

— Я вдячний тобі, Кенте, за твою думку про того чоловіка, — сказав він. — Чомусь ти не змусив мене... червоніти від сорому. Але то була хіба зовнішня оболонка чоловіка, що вціліла, коли я взяв на себе провину Татмена. Щось трапилося. Я не знаю що. Але — ти бачиш мене тепер. Я ніколи не повернувся до старательства. Я деградував. Я став тим, чим зараз і є.

— Але сьогодні ти такий самий, як тоді, коли пішов на смерть заради Мері Татмен, — скрикнув Кент. — У тобі те ж саме серце, та сама душа. Хіба сьогодні ти не бився би за неї?

Придушений скрик злетів із губ Фінгерза.

— Боже мій, Кенте, так! Бився би!

— Ось чому я хотів бачити саме тебе, Фінгерзе, — швидко продовжив Кент. — З усіх людей на землі саме тобі я хотів розповісти власну історію. А тепер, чи вислухаєш ти мене? Чи пробачиш, що я викликав у пам'яті цей спогад, такий, мабуть, дорогоцінний для тебе, аби лише ти міг до кінця зрозуміти те, що я збираюся сказати? Я не хочу, щоб ти думав, ніби я намагаюся збити тебе з пантелику. Все набагато серйозніше. Може... може, це натхнення, Фінгерзе? Вислухай і скажи мені.

І довгий час після того Джеймс Кент розповідав, а Фінгерз слухав, і душа його, болісно здригаючись, тяглася до життя в усій його шаленій повноті. Уперше за довгі роки душа прагнула повернути щось давно втрачене. Це вже не був той лінивий, загадковий, мовчазний Брудний Фінгерз, що сидів

у камері з Кентом. Дух двадцятирічної давнини прокинувся в ньому після довгого сну, розганяючи кров. Фінгерз Два-Кулаки — ось як називали його в ті давні часи. І це він, Фінгерз Два-Кулаки, був зараз поруч із Кентом. Двічі отець Лайонн підходив до ніші, де були камери, але повертав назад, щойно почувши тихий рівний шепіт Кента. Нічого не приховував Кент, і коли він завершив, щось подібне до вогню одкровення спалахнуло в обличчі Фінгерза.

— Боже мій! — глибоко видихнув він. — Кенте, довгий час, поки я сидів на ґанку, мені доводилося чути багато чудернацьких історій, але нічого подібного до цієї. О, якби не моя клята плоть!

Він підстрибнув зі стільця, прудкіше, ніж рухався останні десять років, і розсміявся, як ніколи за весь цей час. Він витягнув свою велетенську руку і зігнув її в лікті, наче призер з боксу, випробовуючи власні м'язи.

— Старий? І зовсім я не старий! Мені було всього двадцять вісім, коли те все трапилось, а тепер мені сорок вісім. Це не означає старий. Це щось всередині мене постарішало. Я зроблю це, Кенте! Все зроблю, і нехай мене повісять!

Розчулившись, Кент потягнувся до нього.

— Хай Бог благословить тебе! — хрипло скрикнув він. — Хай Бог благословить тебе, Фінгерзе! Глянь! Лише глянь на це!

Він підтягнув Фінгерза до віконця, і обидва вони визирнули на ріку, що розкішно переливалася під сонячною блакиттю неба.

— Дві тисячі миль, — видихнув він. — Дві тисячі миль ріки, просто крізь серце світу, який ми знали обоє! Ні, ти не старий, Фінгерзе. Речі, що ти знав раніше, знову кличуть тебе, і мене так само, бо десь там живуть привиди Загубленого Міста. Привиди... і реальність!

— Привиди — і надії, — сказав Фінгерз.

— Надії створюють життя, — тихо прошепотів Кент, наче до самого себе. А тоді, не відводячи погляду від вікна, знайшов навпомацки руку Фінгерза й міцно стиснув її. — І може

статися, що моя мрія, як і твоя, ніколи не здійсниться. Але як приємно думати про це, Фінгерзе. Хіба не потішно, що їхні імена так напрочуд схожі — Мері і Маретта? Послухайно, Фінгерзе...

Важкі кроки пролунали в коридорі. Обоє відвернулися від вікна. До дверей камери підійшов констебль Пеллі. Вони сприйняли це як натяк, що їхній час сплив, і Фінгерз поворушив ногою заснулого собаку.

За п'ять хвилин на ріку повертався вже новий Фінгерз. Слідом за ним плентався здивований і засмучений пес, адже тепер безформному і розжирілому Тоґзу доводилося час від часу бігти підтюпцем, приміряючись до нового темпу ходи господаря. А діставшись своєї хижки, Фінгерз не розтікся плоттю по стільцю в тіні ґанку, як робив завжди. Він скинув пальто і жилет, засукав рукави і на довгі години поринув у розкопки посеред звалищ своїх покритих пилом юридичних скарбів, які зберігалися у віддалених кутках Старої Доброї Королеви Бесс.

Розділ 12

Того ранку Кент чув, як із ріки долітають молодецькі пісні. Зараз йому самому дуже хотілося співати пісень, щоби вкласти в них усю свою радість і тріумфування. Він гадав, чи зможе приховати правду від очей інших, особливо від Кедсті, якщо той навідається до нього. Здавалося, що, як би він не намагався притлумити спалах надії в очах, все одно він так чи інак себе викаже. Кент відчував, що надія надала йому більше життєвих сил, ніж він мав, вибираючись крізь лікарняне вікно й відчуваючи на обличчі подих свободи. Адже тоді він не був такий упевнений у собі. Він ще не випробував своєї фізичної моці. А зараз, окрилений безмежним оптимізмом, він дійшов думки, що, мабуть, не нещасний, а, навпаки, щасливий випадок поставив тоді Мерсера на його шляху.

Бо тепер, з підтримкою Фінгерза, він мав кращі шанси вийти сухим із води. Йому не доведеться йти на неймовірний ризик, покладаючись на можливу прихильність фортуни. Він діяти-ме цілеспрямовано й підготовано.

Він благословляв чоловіка, котрого знав як Брудного Фінгерза, але більше не міг навіть подумки називати цим ім'ям. Він благословляв той день, коли далеко на півночі почув пригодницьку історію Фінгерза. Він більше не вбачав у ньому жирного кнура, на якого той скидався багато років поспіль. Бо на очах Кента відбулося диво великого відродження. Він бачив, як сама душа Фінгерза піднялася над своїм умістищем із жирної плоти й помолоділа знову, бачив, як у стиглій крові запалав новий вогонь. Бачив, як прокинулися почуття, які спали в цьому чоловікові довгі роки. І через це відродження він відчував до Фінгерза те, що ніколи не викликала в нього жодна людина. Це було почуття глибокої та цілковитої симпатії.

Отець Лайонн повернувся лише після обіду, і новини, принесені ним, схвилювали Кента. Місіонер ходив побачитися з Фінгерзом, але Фінгерза на його ганку не було. Не було і його собаки. Священик голосно стукав у двері, але ніхто не відповів. Де Фінгерз? Кент похитав головою, вдаючи тривогу й нерозуміння, але серце його тріумфувало. Він знав! Отцю Лайонну він сказав, що навряд чи знання Фінгерза у сфері права йому допоможуть — так принаймні сказав йому сам Фінгерз. Місіонер пішов неабияк засмучений. Він сказав, що ще поговорить з Фінгерзом, у нього є певні пропозиції на думці. Коли він вийшов, Кент усміхнувся. Як би здивувався *le père*, якби знав теж!

Наступного ранку отець Лайонн прийшов знову, і його новина здалася Кентові навіть більш бентежною. Місіонер був незадоволений Фінгерзом. Учора ввечері, помітивши світло у вікнах його хижки, він вирішив до нього зайти. І побачив, що за його столом тісно сиділи трійко людей, не рахуючи самого Брудного Фінгерза. Один із них був Понте,

метис; інший — Кіну, вигнанець із племені Собачих Ребер із поселення на Сенд-Крик, а третій був Муї, старий індіанець. Кент ледь не підстрибнув з місця з криком, адже ці троє мали славу найкращих слідопитів у північних землях. Фінгерз часу не гаяв, і Кенту хотілося схвально вигукнути, наче маленькому хлопчикові на 4 липня¹.

Але обличчя, яке бачив перед собою отець Лайонн, не видавало жодного хвилювання. Фінгерз сказав йому, що збирається укласти з цими людьми угоду на постачання деревини — угоду довготривалу, яка вимагатиме чималих подорожей, тож зараз він не може відірватися від роботи просто щоб поговорити про Кента. Чи не буде ласкавий отець Лайонн прийти наступного ранку? І вранці священник знову пішов туди й виявив будинок Фінгерза замкненим!

Залишок дня Кент нетерпляче чекав на Фінгерза. Вперше до нього навідався Кедсті і, дотримуючись чемності, висловив сподівання, що Фінгерз як адвокат зможе йому допомогти. Він не згадував Мерсера, та й залишався не довше кількох хвилин, навіть не зайшовши в камеру. Після обіду прийшов лікар Кардіген і тепло потиснув Кентові руку. Він сказав, що після повернення до Пристані на нього чекала важка робітка. На Мерсері цілого місця не було — в прямому й переносному значенні. Хлопцеві бракувало п'ятох зубів, і довелося накласти 17 швів на його обличчя. На думку Кардігена, хтось його добряче відгамселив — і він з усмішкою поглянув на Кента. А затим додав пошепки:

— Боже мій, Кенте, як би я хотів, щоб це зробив ти!

Була рівно четверта година, коли прийшов Фінгерз. Він ще менше, ніж учора, був схожий на того, давнішнього Фінгерза. Він більше не сопів. Він начебто скинув трохи ваги. Обличчя пожвавішало. У ньому відчувалося нове життя — і це найбільше вразило Кента. Очі набрали кольору. І з ним уже не було Тогза, його пса. Чоловік усміхнувся, ручкаючись

¹ День Незалежності США.

із Кентом, кивнув і розсміявся. І зрештою Кент узяв його за плечі й труснув, не в змозі передати радість словами.

— Я не спав усю ніч, — тихим голосом сказав Фінгерз. — Удень я не наслідуюся метушитися, бо почнуть цікавитися люди. Але, врятуй Боже мою душу! — минулої ночі я добряче побігав, Кенте. Я, мабуть, пройшов із десятків миль, може, трохи більше чи менше. Але справи йдуть — і добре йдуть!

— А Понте, Кіну, Муї?..

— Усі працюють, як чорти, — прошепотів Фінгерз. — Є тільки один шлях, Кенте. Я освіжив у пам'яті всі відомі мені закони, і скажу тобі: не існує закону на землі, який урятував би тебе. Я читав твоє зізнання, і не думаю, що ти відбудешся виправним закладом. Вважай, що зашморг у тебе на шії вже затягується. Бо я гадаю, що тебе повісять. Ми просто маємо якимось інакше витягнути тебе звідси. Я мав розмову з Кедсті. Він зробив розпорядження відправити тебе до Едмонта за два тижні, починаючи з завтрашнього дня. Нам знадобиться увесь цей час, але його нам цілком вистачить.

Наступні три дні Фінгерз щовечора приходив у камеру Кента і щоразу виглядав краще. Щось швидко зміцнювало його плоть і повертало тіло у форму. На другий день він сказав Кентові, що нарешті знайшов шлях до порятунку, тож коли настане час, втеча буде легкою. Але він вважає за краще наразі не втаємничувати у це Кента. Кент має бути терплячим і вірити. Це найголовніше — у будь-який час зберігати віру, що б не сталося. Кілька разів він наголошував на цьому «що б не сталося». На третій день Фінгерз здивував Кента. Він був неспокійний, трохи знервований. Він і досі вважав за краще не розкривати Кентові всього плану, принаймні до наступного дня. Фінгерз пробув у камері не довше за п'ять-десять хвилин, і було щось незвичне в тому, з якою хваткою він потиснув руку Кента на прощання. Чомусь після його відходу Кент уже не почувався так добре. Він із нетерпінням чекав наступного дня. День настав, і годину за годиною він прислухався, чекаючи важких кроків Фінгерза в коридорі. Так минув ранок. Подаль-

ші години видавалися нестерпно довгими. Настала ніч, а Фінгерз так і не з'явився. Кент майже не склепив очей, відтоді як ліг спати, до ранку. Об одинадцятій годині з'явився місіонер. Перш ніж він пішов, Кент дав йому коротеньку записку для Фінгерза. Він щойно встиг пообідати, і Картер саме забрав тарілки, коли отець Лайонн повернувся. Лець глянувши на його обличчя, Кент збагнув, що той приніс лихі новини.

— Фінгерз — відступник, — промовив місіонер, і його губи скривилися, додаючи словам ще більшої виразності. — Сьогодні вранці він знову сидів на ганку, напівдрімаючи, і сказав мені, що після довгих міркувань дійшов остаточної думки: він нічим не зможе тобі допомогти. Він прочитав твою записку і спалив її на сірнику. Просив переказати тобі, що план, який він вигадав, занадто ризикований — для нього. Казав, що більше не прийде. І...

Місіонер потер свої вузлуваті засмагли руки.

— Кажи далі, — важким голосом сказав Кент.

— Те саме він просив передати інспекторові Кедсті, — завершив отець Лайонн. — Передати, що він не бачить для тебе жодного шансу, тож із його боку безглуздо витратити зусилля, намагаючись урятувати тебе, Джиммі! — він м'яко торкнувся руки Кента.

Обличчя Кента сполотніло. Він обернувся до вікна і якусь мить нічого не бачив. Потім, узявши олівець і папір, він знову написав Фінгерзу.

Настав вечір, коли отець Лайонн повернувся з відповіддю. І знову лише на словах. Фінгерз прочитав записку і так само спалив. Він спеціально переконався, що останній клаптик паперу обернувся на попіл, розповідав місіонер. І він не має чого сказати Кентові, окрім того, що вже казав раніше: подаліше втілення їхніх планів є неможливим. І він просить Кента більше нічого йому не писати. Йому шкода, але рішення його незмінне.

Але навіть після цього Кент не міг повірити. Весь залишок дня він намагався проникнути в мозок Фінгерза, але давня

навичка — відкинувши власну особистість, стати на бік іншої, цього разу його підвела. Він не міг знайти причини несподіваної зміни в поведінці Фінгерза, окрім тієї, у якій Фінгерз відверто зізнався Кенту — страху. Вплив розуму зазнав поразки в сутичці з цієї купою матерії. Витримка покинула Фінгерза.

П'ятого дня Кент піднявся зі своїх нар. У його серці ще жевріла надія. Але день минув, за ним минув шостий, і місіонер приніс звістку, що Фінгерз знову став старим Брудним Фінгерзом і з ранку до ночі тільки те й робить, що просиджує на ганку.

На сьомий день сподівання Кента зазнали остаточного нищівного удару. Плани Кедсті змінилися. Він, Кент, мав вирушати до Едмонтона наступного ж ранку під конвоєм Пеллі й спеціально призначеного констебля!

Після цього щось зламалося всередині Кента. Здавалося, що тіло його постарішало на багато років. Переможений розум уже не здатен був міркувати, як раніше. Наче якийсь невідворотний фатум навис над Кентом. Фінгерз підвів його. Щастя відвернулося. Усе навколо поставало проти нього, і вперше за тижні боротьби зі смертю й тим, що гірше за смерть, він проклинав самого себе. Існує межа оптимізму й надії, і він досягнув цієї межі.

На сьомий день по обіді місто огорнула гнітюча імла. Ішов дрібний дощик. Година спливала за годиною, а мряка не вщухала, навпаки, підсилюючись із настанням ночі. Він з'їв вечерю при світлі в'язничної лампи. До восьмої години надворі було вже зовсім темно. І цю темряву час від часу прорізала блискавка під відлуння грому. Дощ стукав по дахах казарм, рівно й монотонно.

Він глянув на годинник у руці — була чверть по дев'ятій, коли він почув віддалений скрип вхідних дверей. Він чув його вже дюжину разів після вечері та не звернув уваги, але цього разу слідом за скрипом до нього долетів голос. Від звуку цього голосу тут, у поліційному відділку, його наче

вдарив електричний струм. А наступної миті він почув стихшений сміх. Сміялася жінка.

Він устав. Почув, як двері відділку зачинилися й настала тиша. Здавалося, що годинник у його руці цокає неймовірно голосно. Кент запхав його в кишеню і стояв, вдивляючись у в'язничну нішу. Кількома секундами пізніше двері відділку відчинилися знову. Цього разу вони так і лишилися відчиненими. Він виразно почув легкі непевні кроки, і його серце наче зупинилося. Кроки наблизилися до самого краю стіни, що відокремлювала камери, і, мабуть, секунд на дванадцять знову запала тиша. А тоді кроки почали наближатися знову.

Ще одна мить — і Кент завмер, дивлячись крізь ґрати в осяйні очі Маретти Редіссон!

Розділ 13

У ту мить Кент не мовив ні слова. Не видав ні звуку. Не привітався навіть жестом, просто стояв посеред камери, не зводячи з неї очей. Якби життя його в ту хвилину залежало від його слів, він уже був би мертвий. Але все, що він міг сказати (і для чого не міг добрати слів), виразно проступило на його обличчі. І дівчина не могла не помітити цього. Ухопившись обома руками за ґрати, вона дивилася крізь них прямо на чоловіка — Кент бачив, яким блідим здавалося її обличчя в світлі тюремної лампи. Серед цієї білизни її фіалкові очі були наче чорні озера. Каптур її наскрізь промоклого дощовика був зсунутий на потилицю, волосся над білим личком блищало краплями води, так само від них обважніли й довгі вії.

Не в змозі хоча б на крок скоротити невелику відстань між ними, Кент простягнув руки назустріч дівчині. До нього нарешті повернувся голос.

— Маретто!

Її руки ще міцніше стиснулися навколо ґрат — до білоти. Вона часто дихала крізь розтулені вуста, але не всміхалася. Дівчина ніяк не відповіла на його привітання і навіть знаку не подала, що впізнала його. Те, що сталося далі, було настільки несподіваним і дивовижним, що в нього серце завмерло. Без будь-яких попереджень дівчина відсахнулася й закричала. Вона не переставала кричати, відступаючи від камери, з якої не зводила очей, — наче була чимось смертельно налякана.

Кент почув грюкіт стільця в кабінеті, стурбовані голоси і звук бігу. Маретта Редіссон забилася у найвіддаленіший куточок ніші, і коли Картер і Пеллі підлетіли до неї, вона застигла на місці, усім своїм виглядом демонструючи смертельний переляк і рукою вказуючи в напрямку камери Кента. Обидва констеблі пронеслися повз дівчину. За ними невідступно слідував спеціальний офіцер, призначений конвоювати Кента до Едмонтона.

Кент не рухався — він наче скам'янів. Обличчя Пеллі, Картера і спеціально призначеного констебля приникли до ґрат в передчутті якоїсь страшної картини. А тоді Кент побачив, як за їхніми спинами відбувається дещо інше. Швидка, мов блискавка, рука Маретти Редіссон зникла під полою дощовика і з'явилася знову — за спинами трьох чоловіків дівчина підіймала револьвер! І разом із тим Кент помітив ще раптовішу зміну в її обличчі. Лише на мить вона зустрілася з ним очима, і в тих очах був сміх, переможний спалах. Одним сильним скоком серце Кента наче вистрибнуло за ґрати, і глянувши в обличчя в'язня, Картер несподівано озирнувся.

— Будь ласка, джентльмени, не створюйте проблем, — сказала Маретта Редіссон. — Першого, хто зробить підозрілий рух, буде вбито!

Її голос був спокійним і вселяв жах. Безжальні смертельні нотки лунали в ньому. Револьвер не тремтів у її руці — чорний тонкоствольний револьвер, самий колір якого віщував загрозу. А поза ним двома полум'яними озерами горіли очі дівчини. Всі троє чоловіків дивилися на цей револьвер і в ці

очі, несила щось вимовити від потрясіння. Вони машинально скорилися й підняли руки вгору. Тоді вона націлила свій зловісний маленький револьвер прямо в серце Пеллі.

— Ключ у вас, — промовила вона. — Відчиніть камеру!

Пеллі обмацав кишені й дістав ключа. Дівчина не зводила з нього пильних очей. Тоді спеціально призначений констебль несподівано опустив руки й вибухнув хриплим сміхом.

— Милий розіграш, — сказав він. — Але ваш блеф не спрацює!

— Ще й як спрацює! — була відповідь.

Дівчина направила маленький чорний ствол на нього, тієї самої миті, коли пальці констебля торкнулися кобури його револьвера. Губи Маретти вигнулися в напівпосмішці, очі блиснули.

— Будь ласка, підніміть руки, — скомандувала вона.

Констебль вагався. Затим його пальці схопилися за рукоятку зброї. Кент, стримавши дихання, побачив, як майже непомітно напружилось тіло Маретти, а руки Пеллі здригнулися над його головою, готові опуститися. Ще мить — і він сам назвав би це блефом. Але ця мить так і не настала. З тонкого чорного дула її револьвера несподівано вирвався спалах вогню й диму, і спеціального констебля відкинуло назад на ґрати. Ледь не впавши, він спромігся втриматися на ногах. Його рука з пістолетом безвільно повисла вздовж тіла. Він не промовив жодного звуку, але його обличчя скривилося від болю.

— Відчиніть двері камери!

І вдруге маленький смертоносний ствол був направлений прямо в серце Пеллі. Дівчина більше не посміхалася. Її очі палали глибоким вогнем. Її дихання зробилося різким, і вона нахилилася трохи вперед до Пеллі, повторюючи свій наказ. Слова її наполовину потонули в несподіваному гуркоті грому. Але той усе зрозумів, читаючи по губах і частково чуючи:

— Відчиніть двері, або я вас уб'ю!

Більше він не вагався. Ключ шкрябнув по замку, і Кент сам розчахнув двері й вистрибнув із камери. Він завжди

помічав, коли наставав момент діяти, а помітивши, діяв негайно. Вражаюча зухвалість її витівки, те, як майстерно дівчина зіграла переляк, щоб заманити охоронців до дверей камери, і моторошна рішучість, з якою вона пустила в хід маленький чорний револьвер у руці, — усе це змусило його кров спалахнути вогнем, до останньої краплі. Щойно ступивши за двері своєї камери, він перетворився на колишнього Джима Кента, справжнього бійця. Він висмикнув автоматичний пістолет із кобури Картера і, тримаючи під прицілом Пеллі й спеціального констебля, роззброїв їх. За спиною він почув голос Маретти, спокійний і переможний:

— Замкніть їх у камері, містере Кент.

Не озираючись на неї, він махнув пістолетом у бік Пеллі й спеціального констебля, і ті позадкували крізь двері в камеру. Картер не рушив з місця. Він дивився просто на дівчину, і маленький чорний револьвер був спрямований йому в груди. І (поранений констебль і Пеллі цього не бачили) на губах Картера грала дивна посмішка. Він зустрівся поглядом із Кентом, і на мить у його очах спалахнула іскорка приязні і, без сумніву, чогось більшого. Картер радів! Кентові хотілося підійти до нього й міцно потиснути руку, але натомість він примусив поліціанта відступити до камери, повернув ключ у замку і з ключами в руках обернувся до Маретти Редіссон. Її очі переможно сяяли. Він ніколи не бачив таких променистих, разючих очей, як не бачив і цієї пташиної спритності, з якою вона обернулася й побігла коридором, кличучи його за собою.

Він відставав від неї лише на крок, коли минав кабінет Кедсті. Дівчина дісталася до вхідних дверей і відчинила їх. Надворі була безпросвітна темрява, і злива хльоскала по їхніх обличчях. Він помітив, що дівчина не накинула на голову каптура, коли вибігла надвір. Зачиняючи двері, Кент відчув, як її долоня навпомацки торкнулася його плеча і нарешті знайшла його руку. Вона міцно стиснула його пальці.

Кент не ставив питань, коли вони двоє поринули в темний вир дощової негоди. Спалах блискавки, розколовши небо, на мить висвітлив дівчину, її непокриту голову, схилену назустріч вітрові. Затим пролунав грім, від якого здригнулася земля під їхніми ногами, і її пальці ще міцніше стиснули його руку. І крізь той грім він почув її голос, що водночас сміявся і тремтів:

— Я боюся... грози!

І під перекасти грому він розсміявся — гучним, нестримним, радісним сміхом. У ту мить йому хотілося зупинитися, підхопити її на руки і понести. Хотілося кричати, як божевільному, від несамовитої радості. А лише мить тому вона ризикувала всім, наодинці протистоячи трьом найхоробрішим чоловікам у поліції, та майже застрелила одного з них! Він почав був щось говорити, але вона пришвидшила кроки, перейшовши майже на біг.

Вона вела Джима не в напрямку ріки, а до лісу за бунгало Кедсті. І навіть на секунду не розгубилася посеред цієї непроглядної мрячної темряви. Було щось владне в дотику її пальців, хоч найвідчутніше вони стискалися, коли лунав грім. Це лише переконувало Кента, що вона не має жодного сумніву, куди з таким нетерпінням прямує. Користаючись спалахами блискавки, він на мить вдивлявся в її непокриту, схилену під бурею голову, її білий профіль і струнку фігуру, що через силу ступала по липкій грязюці. Вже не думка про втечу, а сама її присутність хвилювала його. Дівчина була зовсім поряд. Її рука лежала в його руці. Спалахи блискавки освітлювали Маретту, і Кент відчував дотик її плеча, її руки, її тіла щоразу, як підходив до неї зовсім близько. Наче життя, і тепло, і трепет просочувалися до його власних вен крізь дотик її руки. Раніше він мріяв про неї. А тепер раптом вона стала невід'ємною частиною його самого, і гордість за це сповнювала його до краю, перекриваючи всі інші почуття, що вели боротьбу в його душі. Гордість, що саме вона явилася за ним

в останній момент, урятувала і тепер веде його до свободи крізь грозвий шквал.

На гребені невеличкою пагорбка між казармами й бунгало Кедсті вона вперше зупинилася. І тут він знову відчув майже нестримний порив потягнутися до неї, схопити в обійми і в єдиному крику вилити свою радість, своє безмежне щастя, із яким навіть щастя бути вільним зрівнятися не могло. Але він стояв, тримаючи її за руку, і не міг вимовити ані слова, лише дивився на неї, осяяну черговим спалахом. Розпанахавши небо, блискавка спалахнула так близько, що було чути шипіння, наче від гігантської ракети, що пролітає повз. І дівчина мимоволі притулилася до нього, і її вільна рука вхопилася за його плече в ту мить, як грім розлігся просто над їхніми головами. Його власна рука, блукаючи навпомацки, в темряві на мить торкнулася її мокрого обличчя і її наскрізь вогкого волосся.

— Маретто, — вигукнув він, — куди ми йдемо?

— Вниз, — почув він у відповідь.

Вона прибрала руку з його долоні, і він відчув, як вона вказує кудись, хоч і не міг бачити, куди саме. Перед ними простиралося провалля, сповнене хаотичного мороку, море чорноти — і в центрі цього моря він побачив світло. Він знав, що то горить лампа в одному з вікон Кедсті і що Маретта веде його на цей вогник, рухаючись униз по схилу, досі тримаючи його за руку. Те, що вона не зробила жодного зусилля, аби висмикнути руку, змусило його забути про майже всеобіймущий дискомфорт від зимного проливної дощу, що хльоскав по їхніх обличчях. Один із її пальчиків несвідомо обвився навколо його великого пальця — наче в дитини, що боїться впасти. І щоразу, як гримів грім, її м'яка долонька стискалася, і душа Кента возносила хвалу небесам.

До вогника вони наближалися швидко — той горів неподалік від пагорба, крізь який пролягала дорога до бунгало Кедсті. Душа Кента знову радісно підстрибнула. На північний захід від бунгало інспектора була Гавань Кіма, і, без

сумніву, Маретта вела його до лісової стежки, якою вже ходила принаймні одного разу — у ніч загадкового нападу на Муї. І цієї ж миті його поглинули питання — нестримні та невідкладні. Вони вдвох прямують до ріки. Мають прямувати. Це був найшвидший та найнадійніший шлях до втечі. Чи Маретта заздалегідь підготувалася до цього? І чи вона втікатиме з ним?

Часу на відповіді не було. Їхні ноги ступили на гравійну доріжку, що вела до дверей будинку Кедсті, і дівчина звернула просто на неї, прямуючи на світло, що горіло у вікні. Тоді, на свій подив, Кент почув крізь завивання бурі, як її голос із радісним торжеством скрикнув:

— Ми вдома!

Вдома! Йому раптом перехопило подих. Він був більш ніж здивований. Він був спантеличений. Дівчина збожеволіла, чи це був на диво невдалий жарт? Вона звільнила його з-поза ґрат, щоби привести до дому інспектора поліції, найзапеклішого ворога, якого він тепер мав у світі! Він зупинився, і Маретта Редіссон смикнула його за руку, тягнучи за собою, змушуючи йти слідом. Вона так сильно стискала його палець, ніби боялася, що він від неї втече.

— Ми у безпеці, мсьє Джимсе, — гукнула вона. — Не бійтеся!

«Мсьє Джимсе!» І ця глузлива нотка в її голосі! Він прискорив кроки й піднявся на три сходинки до дверей слідом за нею. Її рука знайшла засув, двері відчинилися, і вони швидко опинилися всередині. Світло лампи у вікні опинилося зовсім поряд, але якусь мить він нічого не бачив крізь воду, що заливала його обличчя. Він кліпнув очима, обтер обличчя рукою і глянув на Маретту. Вона стояла за три-чотири кроки від нього. Її обличчя було зовсім бліде, і вона важко дихала, наче після довгої пробіжки, але очі дівчини сяяли, і вона усміхалася йому. З її одягу струмками стікала вода.

— Ви змogli, — сказала вона. — Боюся, так ви схопите нежить. Ходіть зі мною!

І знову вона кепкувала з нього, так само, як тоді, у Кардігена. Вона розвернулася, і Кент побіг слідом за нею нагору. На верхній сходинці дівчина зачекала на нього, і коли він наблизився, простягла йому руку, немов вибачаючись за те, що прибрала її раніше, при вході в бунгало. Він знову тримав її за руку, доки Маретта вела його до дверей у самому кінці коридору. Ці двері вона відімкнула, і вони ввійшли всередину. Було темно, і дівчина знову прибрала руку. Кент чув, як вона рухається кімнатою. У цій темряві його знов охопив трепет. Повітря, що він вдихав зараз, було не тим, чим він дихав у коридорі. В ньому відчувався тонкий запах квітів і ще дещо — слабкий невловний аромат жіночої кімнати. Він чекав, вдивляючись у темряву. Його очі були широко розкриті, коли в пальцях Маретти спалахнув сірник. Він стояв, мружачись у ламповому світлі.

Він і далі дивився перед себе з дурнуватим виразом на обличчі, не в змозі оговтатися від незвичного потрясіння. Повільно, наче даючи йому час при звичаїтися до оточення, Маретта знімала дощовик. Під ним її струнка мініатюрна фігура була сухою, і лише з непокритої голови стікала вода на плечі. Він помітив, що на ній коротка спідниця і чоботи, чарівні мініатюрні чобітки з чудово виробленої шкіри канадського оленя. А тоді раптом вона підійшла і простягнула до нього обидві руки.

— Будь ласка, скажіть, що ви раді, і потиснемо одне одному руки, — мовила вона. — І не будьте таким... наляканим. Це моя кімната, і тут ви у безпеці.

Він міцно стиснув її руки, вглядаючись у дивовижні фіалкові очі, що дивилися на нього з відкритою й невимушеною дитячою безпосередністю.

— Я... я не розумію, — через силу вимовив він. — Маретто, де Кедсті?

— Він має скоро повернутися.

— І він, звісно ж, знає, що ви тут?

Вона кивнула.

— Я вже місяць тут живу.

Руки Кента міцніше стиснули її долоні.

— Я... я не розумію, — повторив він. — Сьогодні Кедсті знатиме, що саме ви врятували мене і поранили констебля Вілліса. Боже мій, ми маємо, не гаючи часу, забиратися звідси!

— Є вагома причина, через яку Кедсті не посміє виказати мою присутність у його домі, — тихо сказала вона. — Він швидше помре! І він не запідозрить, що я привела вас до своєї кімнати, що вбивця-втікач ховається під самим дахом інспектора поліції! Вони шукатимуть вас де завгодно, тільки не тут! Хіба це не пречудово? Він усе спланував, кожен крок, аж до мого крику перед вашою камерою...

— Ви маєте на увазі... Кедсті?

Вона забрала руки й відступила від нього на крок. Він знову побачив у її очах той самий вогник, що спалахнув, коли вона наставила зброю на трьох чоловіків у в'язничному крилі.

— Ні, не Кедсті. Той би вас повісив. Він і мене вбив би, якби насмілився. Я кажу про вашого великого, огрядного, кумедного друга, мсьє Фінгерза!

Розділ 14

Пізніше Кент думав, що коли Маретта Редіссон казала, як його втечу спланував Брудний Фінгерз, він мав вираз обличчя, лише трохи кращий, ніж у повного ідіота. Він зрозумів, як помилявся у Фінгерзі. Називав його зрадником і бо-ягузом. Сварив за те, що той до найвищої міри розбурхав у ньому надії, аби лише розгромити їх у кінці. А Брудний Фінгерз, виявляється, усе це планував! Кент усміхнувся. В одну мить ситуація стала зрозумілою — принаймні та ситуація, що склалася на цей момент. Чи, може, йому лише так здавалося? Та лишалися питання — одне, десяток, сотня питань. Усі вони крутилися на кінчику його язика — питання,

що дуже мало стосувалися Кедсті чи взагалі не стосувалися. Він нічого навколо не бачив, окрім Маретти.

Дівчина почала розплітати волосся. Воно падало їй на плечі мокрими блискучими хвилями. Кент у житті такого не бачив. Волосся прилипало до її обличчя, шиї, її плечей та рук, аж до стегон вкриваючи її струнке тіло чарівно сплутаними пасмами. Дрібні крапельки води блищали на ньому в ламповому світлі, наче діаманти, збігаючи і скапуючи на підлогу. Волосся огортало її, наче шубка з блискучого оксамитного соболиного хутра, дещо поторсана негодою. Маретта запустила пальці в волосся, струшуючи їх об'ємними пасмами, і ціла хмара дощових крапельок розійшлася від них, наче туман — кілька крапель потрапили Кенту в обличчя. Він забув про Фінґерза. Забув про Кедсті. Його розум палав, збуджений близькістю до неї. Раніше думка про цю дівчину будила в ньому найсолодші надії. Він мріяв зустріти її десь на Великій Ріці, і це надавало йому сміливості вірити у найнеймовірніше. А зараз час і відстань зробили величезний стрибок назад. Вона більше не була за 4—5 сотень миль на півночі, і на нього не чекали довгі пошуки. Дівчина була тут, за кілька кроків від нього, і струшувала краплі зі свого розкішного волосся, якого йому нестерпно хотілося торкнутися, погладити просто зараз, доки вона стояла перед дзеркалом, обернувшись до нього спиною.

І тепер, сидючи й дивлячись на неї без жодного слова, він відчував, як важкими кулаками стукаються в його душу і величезна відповідальність, що звалилася на нього тепер, і напружений бій, що лише очікував попереду. Фінґерз спланував. Вона виконала. Йому належало завершити.

У його очах дівчина була не істотою, яку належало підкорити, а безцінним надбанням. Віднині її боротьба ставала і його боротьбою. Поряд, у вікно, стукав дощ. А за вікном лежали темрява, ріка, увесь великий світ. Він відчув, як у крові розгоряється давній знайомий вогонь боротьби. Вони підуть сьогодні — вони мають піти сьогодні! Навіщо їм чекати?

Нащо марнувати час під дахом Кедсті, коли воля лежить попереду — лише руку простягни? Він стежив за швидкими рухами її кисті, слухав шовковисте шелестіння щітки для волосся, що ковзала вздовж її довгих кіс. Сум'яття, здоровий глузд, жага дії боролися в ньому між собою.

Раптом вона знову розвернулася до нього.

— Мені лише зараз спало на думку, — промовила вона, — що ви так і не подякували мені.

Несподівано, майже злякавши її, він опинився поряд із дівчиною. Цього разу він не вагався, як у палаті в лікарні Кардігена. Він упіймав її руки в свої, і водночас відчув піддатливу м'якість її вогкого волосся між пальцями. Слова сипалися з його губ. Пізніше від не міг пригадати всього, що казав у той момент. Її широко розкриті очі ні на мить не відривали погляду від його очей. Подякувати їй! Він розповідав їй, що відбувалося в його душі та серці, починаючи від тієї години, коли вона відвідала його в Кардігена. Розповідав про свої мрії та плани, про тверде рішення відшукати її після втечі, навіть якби на це пішло все його життя. Розповідав про Мерсера, про те, як дізнався, що вона навідувалася до Гавані Кіма, про свій задум попливти за нею вниз по трьох ріках, щоб шукати її у Форт-Сімпсоні, податися за нею аж до Долини Мовчазних Людей — де б вона не була. Подякувати їй! Він до болю міцно тримав її за руки, і його голос тремтів. Під гривною волосся щоки Маретти Редіссон бралися повільним вогнем. Але ніщо не відбивалося в її очах, які так пильно, не моргаючи дивилися на нього, що коли він виклав їй усе, його обличчя палало. Він випустив її руки й відступив.

— Пробачте, що розповідаю вам це все, — благально сказав він. — Але це правда. Ви являлися до мене в лікарню, наче втілення заповітної мрії, якого я ніколи не сподівався знайти. І ви знову прийшли до мене, коли я сидів у тій камері, наче...

— Так, я знаю, як я прийшла, — перебила його Маретта. — Крізь дощ і багнюку, містере Кент. А ще було дуже темно, і я заблукала, і з жахом думала, що можу не знайти

казарми. Я на півгодини вибилася з графіка містера Фінгерза. І через це я гадаю, що інспектор Кедсті може повернутися з хвилини на хвилину, і ви не повинні розмовляти так голосно — і так багато.

— Боже! — ледь чутно видихнув він. — Я сказав так багато за такий короткий час? Але це навіть не сота частка того, від чого я прагну звільнитися. Не ставитиму мільйон питань, що назріли в моїй душі. Але я мушу знати, де ми. Нащо ми явилися до Кедсті? Чому не пішли до ріки? Кращої ночі, щоб забратися звідси, і бути не може.

— Але ця ніч не така вдала, як буде п'ять ночей по тому, — сказала дівчина, закінчуючи сушити волосся. — Тоді ви і зможете податися на ріку. Як ви розумієте, наші плани дещо сплуталися через те, що інспектор Кедсті змінив дату вашої відправки до Едмонтона. Усе було підготовано так, щоб на п'яту ніч ви могли спокійно поїхати.

— А ви?

— Я залишуся тут.

І вона додала тихим голосом, від якого в нього захололо серце:

— Я залишуся, аби сплатити Кедсті ту ціну, якої він зажадає за те, що сьогодні сталося.

— Великий Боже! — скрикнув він. — Маретто!

Вона швидко обернулася до нього.

— Ні-ні, я не маю на увазі, що він скривдить мене, — скрикнула вона, і в її голосі прозвучала нотка люті. — Раніше я його вб'ю! Мені шкода, що я вам це розповіла. Але ви не смієте розпитувати мене ні про що. Не смієте!

Дівчина тремтіла. Кент ще не бачив її такою схвильованою, і в цю мить, коли вона стояла перед ним, він збагнув, що тієї небезпеки, яка першою спала йому на думку, можна не боятися. Вона слів на вітер не кидала. Вона битиметься. Вона вб'є, якщо треба буде вбити. І раптом він побачив її зовсім інакшою, ніж раніше. Кент пригадав картину, яка потрапила йому на очі дуже давно в Монреалі. Це був L'Esprit de la

Solitude — «Дух диких просторів» — написаний Конном, яскравим французько-канадським живописцем, другом лорда Страткона і Мон-Руаяль¹, генієм далеких лісів, який черпав натхнення з самого серця диких просторів. І тепер, коли ця картина постала перед ним у плоті й крові, крикливість її фарб зникла, але її чарівний дух лишився. Огорнута розпущеним волоссям, з маленькими напіврозтуленими вустами — кожна лінія її стрункого тіла трепетала від почуттів, що немов поглинули її цілком. Її прекрасні очі палали вогнем, і, як, мабуть, свого часу сам Конн, він бачив перед собою саму душу великої Півночі. Дівчина здавалася йому духом Божої країни, що лежить далеко нижче за течією трьох рік; її майже первісної відваги, її краси, її сонця і бурі, її трагедій, страждання і співу. У ній були хоробрість і слава тієї Півночі. Він бачив це і раніше, тепер же він гостро це відчув, і бентежне враження затопило його, наче повінь.

Він уже чув її м'який сміх, вона глузувала з нього, коли він думав, що помирає. Вона цілувала його, вона билася за нього, налякана, стискала його руку при кожному спалаху блискавки. А тепер вона стояла перед ним, стягуючи руками волосся, нагадуючи бурю, готову от-от початися. Хвилю тому вона була настільки близька, що він мало не обняв її. Тепер же, мить по тому, між ними пролягала така безодня, що він уже не насмілювався б торкнутися її руки чи волосся. Вона змінювалася, наче сонце, хмари й вітер, і це лише розбурхувало його цікавість. Зараз це була буря. Він бачив грозу в її очах, її руках, її тілі. Він відчував її електричні розряди в цих словах, промовлених глухим тремтливим голосом: «ВИ НЕ СМІЄТЕ!» На мить уся кімната завмерла в напруженні перед неминучим потрясінням. А тоді, фізичним зором, він знов охопив її струнку фігуру, зауваживши звабливу мініатюрність, й усвідомив, що міг би без жодних

¹ Канадський політичний діяч і філантроп 2-ї пол. XIX — поч. XX ст., член правління Компанії Гудзонової затоки.

зусиль підкинути її до стелі. І все одно він і далі дивився на неї, як на богиню.

— Ні, я не збираюся розпитувати вас, коли ви так дивитеся на мене, — сказав він, здобувши дар мови. — Я не питатиму, яку ціну може запросити Кедсті, тому що ви не станете її сплачувати. Якщо ви не попливете зі мною, я не піду. Краще вже лишуся тут і буду повішений. Я не ставлю вам питань, тож, будь ласка, не стріляйте, але якщо ви сказали мені правду і ви з північан, ви поїдете зі мною — або не поїду я. З місця не зрушу.

Вона глибоко зітхнула, немов відчувши значне полегшення. І знову тінь змінилася сонячним світлом у її фіалкових очах, і її уста раптом склалися в усмішку. Це не була усмішка вибачення. Це був миттєвий, раптовий спалах радості, який вона навіть не намагалася приховати.

— Це так мило з вашого боку, — сказала вона. — Я рада чути це від вас. Ніколи не думала, що це так приємно, коли хтось воліє бути повішеним заради тебе. Але ви підете. А я ні. Зараз немає часу на пояснення, бо інспектор Кедсті буде тут дуже скоро, а я ще маю висушити волосся і показати вам вашу схованку — якщо вам доведеться ховатися.

Вона знову почала розчісувати волосся. У дзеркалі Кент упіймав відображення усмішки, яка все ще тремтіла в неї на вустах.

— Я вас не допитую, — він знову зайняв захисну позицію, — але якби ви тільки могли зрозуміти, як мене розпирє дізнатися, де зараз Кедсті, як Фінгерз вас знайшов, чому ви змусили нас усіх повірити, що їдете з Пристані, а потім повернулися... і... як же мені кортить дізнатися щось про вас... Мені навіть здається, що ви могли б мені трохи розповісти, доки сушите волосся.

— Це був Муї, старий індіанець, — сказала вона. — Він якимось чином дізнався, що я тут, а тоді одного вечора мсьє Фінгерз заявився сюди, коли інспектора не було — вліз у вікно й просто сказав, що його послали ви. А я мало не застре-

лила цього джентльмена. Бачите, я знала, що ви не помрете. Кедсті розповів мені. Я збиралася допомогти вам в інший спосіб, якби не з'явився мсьє Фінгерз. Інспектор Кедсті був сьогодні там, у його хижці, коли це все сталося. Це було частиною плану мсьє Фінгерза — прибрати його з дороги.

Раптом дівчина напружилася. Щітка для волосся завмерла в її руці. Кент почув той самий звук, що чула вона — це був голосний стук в одне з завішених вікон. Стукали чимось металевим. Але ж вікно було на висоті чотирьох із половиною метрів над землею!

З легким зойком дівчина кинула щітку, підбігла до вікна, один раз підняла й опустила фіранку. Потім обернулася до Кента, швидко розділяючи волосся на товсті пасма й заплітаючи їх у косу.

— Це Муї, — скрикнула вона. — Кедсті йде!

Вона схопила його за руку і потягла до узголів'я ліжка, біля якого на дроті були натягнені дві довгі завіси. Дівчина розсунула їх, і Кент побачив, як йому здалося, незліченну купу жіночого вбрання.

— Якщо буде треба, ви маєте сховатися тут, — промовила Маретта, і її голос знову тремтів від хвилювання. — Не думаю, що дійде до цього, але якщо дійде, ви маєте зробити це! Зарийтеся в них якнайдалі й сидіть тихо. Якщо Кедсті дізнається, що ви тут...

Вона зазирнула йому в очі, і Кентові здалося, що в них промайнуло щось дуже близьке до страху.

— Якщо він знайде вас тут, це означатиме щось жахливе для мене, — продовжила вона, і її руки повільно лягли йому на плечі. — Я не можу розповісти вам зараз, але це буде гірше, ніж смерть. Ви обіцяєте залишатися тут, хай що станеться, що б ви не почули? Обіцяєте... містере Кент?

— Тільки якщо ви припините звати мене містером Кентом, — відповів він, раптом відчувши, як стискається горло.

— Обіцяєте... Джимсе? Обіцяєте — що б не сталося... якщо я пообіцяю... коли повернуся... поцілувати вас?

Її долоні майже ласкаво ковзнули вздовж його плечей, а тоді вона швидко розвернулася і зникла крізь частково відкриті двері, зачиняючи їх за собою, перш ніж він устиг щось пообіцяти.

Розділ 15

Якусь мить він стояв там, де Маретта полишила його, не зводячи погляду з дверей, за якими вона зникла. Близькість до неї в ті останні миті її присутності, ласкавий дотик її рук, щось, побачене в очах дівчини, її обіцянка поцілувати його, якщо він себе не викаже — а ще усвідомлення дивовижної хоробрості, з якої вона вирушила назустріч Кедсті — це все засліпило його настільки, що він не бачив перед собою ні стін, ні дверей, на які дивився. Бачив лише її обличчя, як за мить перед тим — її очі, тремтіння її губ, і страх, який вона так і не змогла цілком приховати від нього. Вона боялася Кедсті — цього він був певний. Адже вона не всміхалася, в її очах не спалахував глузливий вогник, коли вона назвала його Джимсом, скороченим від Джима і Джеймса ім'ям, прийнятим на далекій півночі. І зовсім не жартома дівчина обіцяла його поцілувати. Вона була майже до трагічного серйозна, і саме ця її серйозність хвилювала Кента — а ще захоплива прямота, з якою вона поєднала ім'я Джимс з обіцянкою поцілувати його. Одного разу вона вже називала його «Джимсе». Але то було «мсьє Джимсе», і в її голосі тоді дзвенів глузливий сміх. «Джим» або «Джеймс» не виражали нічого, але «Джимс»... Він чув, як матері називають цим ім'ям своїх маленьких хлопчиків у пориві ніжності. Він знав, що дружини й коханки використовують його у такий самий спосіб. Адже імена «Джим» і «Джеймс» не були незвичайними іменами на узбережжі Трьох Рік, навіть поміж метисів і французів, але «Джимс» — було щось більш особисте, і звідси впливав натяк на глибші почуття.

Його серце невтримно калатало, коли він підійшов до дверей і прислухався. Раніше, коли вона стояла перед ним із пломінкими очима й наказувала втриматися від запитань, він відчув, що земля тікає з-під ніг. Тепер же він немов піднісся на вершину. Кент знав, що, хай би що він не почув, він не спуститься на нижній поверх, якщо тільки вона не кликатиме на допомогу.

Трохи згодом він прочинив двері — зовсім трохи, аби мати можливість чути. Цього вона не забороняла. Крізь щілину він бачив приглушене світло з нижнього поверху. Але він не чув жодного звуку, і йому спало на думку, що старий Муї не втратив здатності бігати швидко, і ще є певний час, перш ніж прийде Кедсті.

Чекаючи, він оглядав кімнату. Першим враженням було, що Маретта жила тут уже досить тривалий час. Це була типова жіноча кімната, без жодних ознак нещодавнього чи раптового заселення. Він знав, що колись це була кімната Кедсті, але тепер тут і сліду від господаря не залишилося. І доки його допитливі очі споглядали це диво перетворення, деякі речі вразили його своєю багатозначністю. Він більше не сумнівався, що Маретта Редіссон була з далеких північних земель. Його віра в це була непохитна. Якщо раніше в його душі й залишався сумнів, він зник безслідно, адже дівчина назвала його «Джимс». І все ж ця кімната мов навмисне намагалася похитнути його віру. Захоплений новими відкриттями, він відійшов від дверей і зупинився біля туалетного столика перед дзеркалом.

Маретта не підготувала кімнату до його приходу, і всі її речі були на видноті. Безліч особистих дрібничок, які загадковим чином використовуються жінками під час туалету, лежали тут, і він дивився на них, анітрохи не відчуваючи це як блюзнірство. Він був здивований їхньою кількістю й розмаїттям. Таке можна було сподіватися побачити в будуарі доньки генерал-губернатора в Оттаві, але не тут — і ще менше на далекій півночі. Усе, що він бачив, було виготов-

лено з вишуканого матеріалу і становило взірць майстерної роботи. А тоді, наче магнітом, його погляд притягнуло дещо інше. Це було взуття, дбайливо, парами виставлене в ряд на підлозі біля туалетного столика.

Він дивився на нього, заворожений. Ніколи ще він не бачив такого розмаїття жіночого взуття, призначеного для тієї самої пари ніжок. І воно було зовсім нетипове для Півночі. Кожна пара в цьому дивовижному ряду становила окремий витвір шведського мистецтва, і кожна була на високому підборі! Кент не звик до такого розмаїття. Тут були черевички на гудзиках, на шнурівці, коричневі, чорні й білі, з небезпечно довгими, крихкими на вигляд підборами. Були також маленькі замшеві білі «човники», і з бантиками, і з вирізними сталевими пряжками, і з витонченими стрічками-зав'язками. Були й елегантні напівчобітки, і лаковані шкіряні туфельки — і всі на високому підборі! Він ковтнув. Потім, керований імпульсом, потягнувся й узяв у руки маленьку сатинову туфельку.

Її розмір дав йому відчуття приємного естетичного потрясіння. Почуваючись так, ніби порпається в чужих таємницях, доки їхній власник спить, він зазирнув усередину туфельки. У ній стояв розмір — третій. І придбали її в крамниці Фавра в Монреалі! Одну за одною, він оглянув ще півдюжини туфельок. І всі вони були з крамниці Фавра в Монреалі. Ці маленькі туфельки послужили для нього більш тривожним сигналом, ніж будь-що з побаченого і пережитого. Хто ж така Маретта Редіссон?

І за цим питанням почали нахлинати інші, допоки остаточно не переплуталися в його голові. Якщо вона з Монреала, навіщо прямує на північ? Якщо вона родом із півночі, якщо вона є її частиною, навіщо носить із собою таке явно непридатне для тих країв взуття? Навіщо вона прибула до Пристані Атабаска? Ким вона доводиться Кедсті? Чому ховається під дахом його будинку? Чому...

Він обірвав себе, намагаючись у цьому хаосі питань знайти хоча б одну відповідь. І все не міг відірвати очей від чобітків.

Раптова думка оволоділа ним. Незграбно впавши на коліна перед парами взуття, він став перевіряти їх усі. Кожної миті його обличчя палало все сильніше, але він хотів знати. Дуже скоро він переконався, що більшість взуття носилося, хоч деяке — недовго і виглядало майже зовсім новим.

Кент підвівся на ноги й продовжив своє розслідування. Звичайно ж, вона була готова до того, що він роздивлятиметься — не дивитись навколо міг хіба що сліпий. Кент швидше відтяв би собі руку, ніж висунув хоча б одну з шухляд туалетного столика, але Маретта сама наказала йому ховатися за завісами, якщо буде потрібно, і це була цілком зрозуміла обережність — зазирнути туди й перевірити, що за схованка на нього чекає. Він повернувся до дверей і прислухався. Знизу ще й досі не лунало ані звуку. Тоді він розсунув завіси, як робила це Маретта, та, на відміну від дівчини, затримався, роздивляючись. Він розповість їй усе, коли вона повернеться — якщо цей вчинок потребуватиме вибачень.

Враження Кента було типово чоловічим. Те, що він побачив, здалося йому легкою струмистою масою м'яких тканин, і з їхніх глибин його привітав тонкий аромат сухих парфумів із бузковим запахом. Він зсунув завіси, глибоко зітхнувши від невимовної радості й богобійного заціпеніння — ці два почуття нероздільно змішалися в ньому. Ці всі туфлі, сила-силенна тканин за завісами — були витончено жіночні. Наче з самої жіночої душі йшов до нього запах парфумів, і в ньому були чаклунство й зваба. Кент бачив Маретту — захопливе втілення чарівності пливло перед його очима у цьому священному й загадковому вбранні, яке він розглядав крадькома з трепетним страхом. В білому — білосніжному, тонкому, як павутиння, мережаному й вишитому вбранні, яке висіло просто перед ним, — в білому, з її розкішним чорним волоссям, її фіалковими очима, її...

А тоді перед ним постала невідповідність, майже цілковита неможливість цього образу, розбивши солодке видіння

вцент. І все ж його віра не похитнулася. Маретта Редіссон була з Півночі. Він не міг зневіритися в цьому, навіть перед лицем тих дивовижних речей, із якими стикнувся.

Раптом він почув звук, що наче постріл пролунав у нього під ногами. Це був стукіт входних дверей, що відчинилися й захряснулися за кимось, особливо гучно гримнувши наостанок. Від грюкоту дверей весь дім здригнувся і задеренчало скло у віконницях. Повернувся Кедсті, і він був розлючений. Кент погасив світло, і кімната поринула в темряву. Чоловік наблизився до дверей. Знизу чітко долинали швидкі й важкі кроки Кедсті. Потім Кент почув, як відчиняються другі двері, а слідом за тим — невдоволене бурчання Кедсті. І одразу ж був розчарований.

Інспектор поліції й Маретта перебували в кімнаті, задалекій для того, щоб можна було розібрати слова. Утім, він зрозумів: того дня Кедсті повернувся в казарми й дізнався, що сталося. Минув деякий час, а голос інспектора й далі гримів так само, лише тон підвищився. Кент почув грюкання стільця. А тоді голос змовк, і почувся тупіт ніг інспектора. Жодного разу Кентові не вдалося почути голос Маретти, але він знав, що під час пауз вона щось говорила. Потім голос Кедсті остаточно зірвався на крик. Пальці Кента стиснули одвірок. Щосекунди в ньому міцнішало передчуття, що Маретта в небезпеці. Кент боявся не фізичного насильства — він не вірив, що інспектор здатен підняти руку на жінку. Але він боявся, що Кедсті забере її до казарм. Наявність вагової причини не робити цього, яку згадувала Маретта, його не переконувала. Бо вона також казала, що Кедсті вбив би її, якби насмівся. Кент тримався напоготові. Один її скрик, перша ж спроба Кедсті вивести її з бунгало — і Кент дасть йому бій, попри всі застереження Маретти.

Він майже сподівався, що одна з цих речей трапиться. У ту мить, коли він стояв там, слухаючи й чекаючи, надія на це молитвою лунала в його душі. Він мав револьвер Пеллі. Двадцять секунд — і його ствол дивитиметься в обличчя

Кедсті. Ніч була ідеальною для втечі. За півтори години вони вже плистимуть по ріці. Можуть навіть завантажити човен провізією з будинку Кедсті. Він прочинив двері ширше, майже не стримуючи миттєвого потягу висунутися в коридор. Маретта, певно, в небезпеці, інакше не зізналася б, що перебуває в будинку людини, яка б рада була бачити її мертвою. Чому вона тут опинилася, Кента зараз не надто цікавило. Самий факт у цю мить спонукав його до негайної дії.

Двері внизу відчинилися знову, і Кент закам'янів. Він чув, як Кедсті шугає коридором першого поверху, мов скажений бик. Вхідні двері гучно гримнули, й інспектор зник.

Кент відступив назад у темряву кімнати. Минуло кілька секунд, перш ніж він почув, як Маретта повільно підіймається сходами, наче навпомацки крізь тьмяно освітлений простір. Дівчина відчинила двері і вступила в п'їтьму.

— Джимсе, — прошепотіла вона.

Він підійшов до неї. Її руки простиралися до нього і знову спочили на його плечах.

— Ви... ви не спускалися сходами вниз?

— Ні.

— Ви... ви нічого не чули?

— Я не чув слів. Лише галас Кедсті.

Коли вона заговорила знову, йому здалося, що її голос затремтів від неймовірного полегшення.

— Ви поводитися добре, Джимсе. Я рада.

Він нічого не бачив у тій темряві. І все-таки щось здіймалося в його душі, збуджувало, пришвидшуючи пульс — щось, до чого його очі лишалися сліпі. Він нахилився й відшукав у темряві її розтулені вуста, що пропонували йому солодкість поцілунку — його нагороди. І відчувши її теплі вуста на своїх, він відчув також, як м'яко стискаються її долоні в нього на плечах.

— Він пішов. Можемо знову запалити лампу, — сказала вона тоді.

Розділ 16

Кент не рушав з місця, доки Маретта, рухаючись в темряві, не знайшла сірники й не запалила лампу. Після поцілунку він не сказав жодного слова. Він не скористався ситуацією. М'який натиск її рук стримав його від того, щоб обійняти її. Але сам лише поцілунок запалив його диким радісним шалом — ніби чуттеві звуки музики, що знаходять відгук у кожній клітині тіла. Якби він вимагав своєї нагороди, то мав би, напевно, очікувати на байдужий поцілунок. Принаймні стриманий. Але уста, які вона дарувала йому в темряві кімнати, були теплі, живі, сповнені жарким диханням. Вона не поспішала відсторонитися, і солодкість поцілунку затрималась іще на мить.

Тоді, у ламповому світлі, він глянув на Маретту Редіссон, відчуваючи, як палає обличчя. Він не бажав приховувати власних почуттів, і йому не терпілося побачити вираз її очей. І він був здивований, а тоді приголомшений. Поцілунок анітрохи не схвилював Маретту. Наче взагалі нічого не сталося.

Дівчина не збентежилася, на її щоках не було жодного натяку на рум'янець. Але найбільше його здивувала білизна її шкіри, смертельну блідість якої лише підкреслювала темна грива волосся, а ще дивний вогник у її очах. Цей вогник було запалено не поцілунком. То був страх, що повільно згасав під його поглядом, доки не згас остаточно, а її уста не затремтіли у винуватій усмішці.

— Він був дуже сердитий, — сказала вона. — Як легко деякі чоловіки виходять із себе, еге ж, Джимсе?

Незначна дрож у її голосі, відважна спроба опанувати себе й мінлива посмішка, що супроводжувала її слова, спонукали в ньому бажання зробити те, від чого стримав його м'який натиск її рук момент тому — взяти її в свої обійми. Він ясно бачив, що вона намагалася приховати. Дівчина була в небезпеці, страшнішій за ту, якій протистояла в казармах, спокій-

но й безстрашно. Вона й досі боялася тієї невідомої загрози. Це було останнє, що вона погодилася б йому відкрити, і все ж він знав це. Кент відчув у собі нову силу, що виростала з почуття господаря, власника — силу долати негоди без сумніву і жалю. Сила міцнішала в ньому, сповнюючи відчуттям триумфу. Вона твердила, що дівчина належить йому, тож він і має битися за неї. І він готовий був битися. Маретта побачила, як змінилося його обличчя. На мить після її слів у кімнаті запанувала тиша. Надворі тим часом ще більше розігралася буря. Виляск грому прокотився над бунгалом, вікна задеренчали під сильним поривом вітру й дощу. Мимоволі напружившись, хмурніючи на очах, Кент подивився на неї й кивнув у бік вікна, у яке стукав Муї, подаючи сигнал.

— Це чудова ніч — для нас, — промовив він. — І ми маємо йти.

Вона не відповіла.

— В очах закону я вбивця, — продовжував він. — Ви врятували мене. Ви стріляли в людину. У тих самих очах закону ви злочинниця. Просто безглуздя залишатися тут. Це чистісіньке самогубство для нас обох. Якщо Кедсті...

— Якщо Кедсті не зробить те, що я казала йому зробити сьогодні, я його вб'ю! — сказала вона.

Тихий тон, яким вона промовила ці слова, її застиглий погляд відібрали в нього мову. Йому знову здалося, як тоді, у лікарняній палаті, що на нього дивиться і промовляє до нього — чисто дитина. Якщо вона й виявляла страх кілька секунд тому, тепер на її обличчі від страху і сліду не лишилося. Вона не була схвильована. Її очі були прекрасні — тихою спокійною красою. Вона дивувала і бентежила його. Супроти її юнацької самовпевненості він почувався безпорадним. Це було щось сильніше за його власні сили і його рішучість. Воно створювало між ними порожнечу, яку можна було подолати благанням і проханнями, але ніяк не силою. Не було жодного натяку на тривогу в її погрозі Кедсті, і все ж сам її спокій відгонив смертельною загрозою.

Примхлива напівусмішка знову тремтіла на її вустах, погляд потеплішав.

— Ви знаєте, — сказала вона, — що згідно з давнім священним законом Півночі ви тепер належите мені?

— Я чув про такий закон, — відповів він. — Сто років тому я став би вашим рабом. Якщо він є й сьогодні, я щасливий.

— О, ви розумієте, про що йдеться, так, Джимсе? З великою часткою ймовірності ви мали померти. Гадаю, вас би повісили. А я врятувала вам життя. Відтепер воно належить мені, адже я наполягаю, що закон і досі існує. Відтепер ви — моя власність, і я збираюся чинити з вами, як мені заманеться, доки не поверну вас до Трьох Рік. І сьогодні ви не підете. Ви чекатимете тут на Лазеля та його команду.

— Лазеля? Жана Лазеля?

Вона кивнула.

— Так. Ось що ви повинні робити. Ми маємо все обставити якнайкраще. Коли Лазель зі своєю командою вирушить на північ, ви попливете з ними. І ніхто ніколи про це не дізнається. Тут ви в безпеці. Жоден не додумається шукати вас у будинку інспектора поліції.

— Але ви, Маретто!

Він схопився, згадавши, що вона заборонила розпитувати її. Маретта легенько знизала стрункими плечима, кивком запрошуючи оглянути те, що, як вона розуміла, він уже бачив — її кімнату.

— Тут досить затишно, — сказала вона. — Я живу тут кілька тижнів, і нічого зі мною не сталося. Я в повній безпеці. Інспектор Кедсті не зазірав сюди від того самого дня, як ваш великий рудоволосий друг бачив мене в тополиному гаю. Жодної сходинки нагору не переступив. Це лінія, яку він не наважується перетинати. І, знаєте... ви допитливі. Ви ставите собі безліч запитань, *à bon droit*¹, мсьє Джимсе. Вас просто розпирає від цікавості. Я бачу. Але...

¹ Цілком виправдано (*фр.*).

Було щось несподівано зворушливе в тому, як вона опустилася в оббите шкірою крісло з високими підлікотниками, колись улюблене крісло для читання інспектора Кедсті. Дівчина була помітно втомлена, і на якусь мить Кентові здалося, що вона от-от розридається. Її пальці нервово теребили блискучий кінчик коси на колінах, і більше, ніж будь-коли, він думав, яка ж вона струнка й беззахисна та водночас захопливо безстрашна, яка незламна — наче всередині неї палає могутній вогонь. Зараз полум'я тієї внутрішньої сили сходило нанівець, наче сам вогонь згасав. Але коли вона знову підняла очі, глянувши на нього зі свого великого крісла, він збагнув, що за цим вогником дитячої безпосередності ховається той самий вогонь, живий і незгасний. І знову для нього вона перестала бути жінкою. У цих широко відкритих, дивовижно блакитних очах він бачив душу дитини. Двічі перед тим траплялося йому спостерігати це диво, і тепер воно заворожувало його, як тоді, коли він уперше побачив її в дверях лікарняної палати. І, як тоді, воно повільно змінювалося на очах, і ось уже вона знову була жінкою, яку відділяла від нього стіна неприступності. Але гостра туга в її душі лишалася, розкриваючись перед ним, і все ж безмежно далека від нього, наче сонце.

— Хотіла б я відповісти на ваші запитання, — тихим втомленим голосом промовила вона. — Хотіла би, щоб ви знали, бо я... я безмежно довіряю вам, Джимсе. Але я не можу. Це неможливо. Це немислимо. Якби я... — вона зробила безпомічний жест. — Якби я все вам розповіла, ви б мене розлюбили. А я хочу подобатися вам... до тих пір, як ви відпливете на північ із мсьє Жаном та його командою.

— І коли я зроблю це, — майже з люттю скрикнув Кент, — я знайду це місце, яке ви називаєте Долиною Мовчазних Людей, навіть якщо на це піде все моє життя.

Йому радісно було бачити, як її очі раптом спалахнули від задоволення. Вона не намагалася цього приховати. Які б почуття не опановували Маретту, вона виявляла їх щиро

й природньо, без жодної сором'язливості, що викликало в нього майже благоговійне обожнювання. І зараз їй було приємно чути те, що він щойно сказав. Про це неприховано свідчили її пломінкі очі й напівусмішка на вустах. А тоді вона промовила:

— Я рада, що ви відчуваєтеся саме так, Джимсе. І, гадаю, ви її знайдете... з часом. Адже...

Її маленька хитрість — невідривно дивитися, ніби щось у ньому намагаючись розгледіти чіткіше, — навіювала йому почуття більшої безпорадності, ніж якби він справді був її рабом. Неначе в такі моменти дівчина забувала, що він зроблений з плоті й крові, і зазірала йому в серце, аби побачити, що в ньому, перш ніж заговорити знову.

А тоді вона сказала, все ще тереблячи в пальцях кінчик коси:

— Ви знайдете її... напевно... бо ви не з тих, хто легко здається. Розповісти вам, чому я прийшла відвідати вас у лікаря Кардігена? Це була цікавість... здебільшого вона. Але чому я цікавилася долею людини, яку ви звільнили, — це одна з речей, яких я не можу вам розповісти. А ще я не можу розповісти вам, навіщо приїхала до Пристані. І жодного слова про Кедсті. Можливо, настане день, коли ви дізнаєтесь. І тоді ви мене розлюбите. Адже майже чотири роки до нашої зустрічі я перебувала у відриві від світу. То було жахливе місце. Воно виїло мені серце й душу своєю потворністю, самотністю, порожністю. Ще трохи — і я вмерла б. А тоді сталися події, що привели мене сюди. Можете вгадати, де я була?

Він похитав головою.

— Ні.

— Для всіх інших то було чарівне місце. Монреаль.

— Ви навчалися там у школі? — припустив він.

— Так, у приватній школі «Вілла Марія». Мені тоді навіть шістнадцяти не виповнилося. Там були добрі люди. Гадаю, вони мене любили. Але щоночі я повторювала одну молитву.

Ви знаєте, чим є Три Ріки для нас, північан. Атабаска — бабуся, Невільнича ріка — матір, а Маккензі — донька, завжди за ними доглядає богиня Ніска, Сіра Гуска. І я молилася про те, щоби повернутися до них знову. У Монреалі скрізь були люди, всюди люди, тисячі й десятки тисяч людей — так багато, що я почувалася самотньою й пригніченою і хотіла забратися звідти. Бо в мені тече кров Сірої Гуски, Джимсе. Я люблю ліси. А божественний дух Ніски не живе в Монреалі. Її сонце там не сходить. Місяць там уже не той. Квіти там — не її квіти. Вітри розповідають зовсім інші історії. Повітря зовсім інакше. Люди, що дивляться на тебе, дивляться по-іншому. У далеких низинах Трьох Рік я любила чоловіків. Тут же я навчалася їх ненавидіти. А потім дещо сталося. Я приїхала до Пристані Атабаска. Я прийшла відвідати вас, адже...

Вона міцно стиснула руки на колінах.

— Адже після всіх чотирьох жакливих років ви були першим чоловіком, що трапився мені, з тих, хто грає велику, захопливу, чесну гру до кінця. Не питайте мене, як я це з'ясувала. Будь ласка, не питайте мене ні про що. Я кажу вам усе, що ви можете знати, усе, що вам НАЛЕЖИТЬ знати. Але я з'ясувала. А тоді я дізналася, що ви не помираєте. Кедсті мені сказав. А під час розмови з вами я зрозуміла, що будь-яку гру ви гратимете чесно, і вирішила вам допомогти. Ось чому я вам усе це кажу — просто щоб ви знали, що я вірю у вас, і ви не маєте права ламати цієї віри. Не маєте права намагатися знати про мене щось більше. Ви маєте й далі грати за правилами. Я граю свою гру, а ви повинні грати свою. І щоб зіграти її чисто, ви маєте поїхати з командою Лазеля і залишити мене в Кедсті. Ви повинні забути, що трапилось. Ви повинні забути те, що МОЖЕ трапитись. Ви не в змозі мені допомогти. Можете лише завдати мені шкоди. Але якщо... одного дня, набагато пізніше... вам удасться знайти Долину Мовчазних Людей...

Він чекав. Серце гупало, наче барабан.

— Я можу... бути там, — завершила вона зовсім тихо — майже пошепки.

Йому здалося, що вона дивиться не в його напрямку, а кудись удалину. А потім вона посміхнулася, не до нього — усмішка вийшла трохи безнадійною.

— Гадаю, я буду розчарована, якщо не знайдете, — сказала вона тоді й подивилася на нього. Її очі були чисті, мов блакитні квітки, від яких вони взяли колір. — Вам відома величезна Сірчана Земля за Форт-Сімпсоном, на захід між двох рік Наганні?

— Так. Це там, де зникли Кілбейн з його патрулем. Індіанці називають її Землею Диявола. Це вона?

Дівчина кивнула.

— Кажуть, ще жодній живій душі не вдалося перетнути Сірчану Землю, — сказала вона. — Але це неправда. Я її перетнула. Туди, за Сірчану Землю, ви маєте дійти, щоб знайти Долину Мовчазних Людей, тримаючись прямо між Північною та Південною Наганні. Ось такий шлях ВИ маєте подолати, щоб коли-небудь знайти її, Джимсе, бо інакше доведеться спускатися від Доусона або підніматися від Скагвея, а ті землі настільки безмежні, що ви й за тисячу років на місце не дістанетесь. Поліція вас там не знайде. Ви завжди будете в безпеці. Може, я розповім вам більше, перш ніж прийде караван. Але на сьогодні це все. Може статися, що більше я вам ніколи нічого не розповім. І ви не повинні розпитувати мене.

Безмовний, стояв перед нею Кент. Він дивився на неї, слухав її, і від усього, що коїлося зараз у його душі, його очі горіли вогнем. Тепер же, тихо і спокійно, він сказав:

— Маретто, я гратиму цю гру так, як ви хочете, тому що я кохаю вас. Буде лише чесно з мого боку передати словами те, що ви, мабуть, уже розумієте. І я збираюся битися за вас, допоки в моєму тілі залишається хоч крапля крові. Якщо піду з командою Лазеля, чи обіцяєте ви мені...

Його голос тремтів. У цю мить він боровся з нестримними емоціями. Але жоден порух довгих вій Маретти Редіссон

не засвідчив, що вона взагалі чула його зізнання в коханні. Вона перервала його, перш ніж він закінчив.

— Що б ви не зробили, я не можу нічого обіцяти, Джимсе. Джимсе, ви ж не такий, як усі ті чоловіки, яких я навчена ненавидіти? Ви ж не будете НАПОЛЯГАТИ? Бо якщо будете — якщо ви такий самий — так, ви можете забиратися звідси вже сьогодні, не чекаючи на Жана Лазеля. Послухайте! Буря не припинятиметься ще годинами. Якщо ви вимагатимете плату за те, що зіграєте чесно, як я хочу, ви можете йти. Ви маєте мій дозвіл на це.

Зовсім бліда, вона піднялася зі свого великого крісла й стала перед ним. У її голосі й жестах не було гніву, але очі її палали, як найяскравіші зірки. Було в них щось таке, чого він не помічав раніше, і раптом його спіткала здогадка, від якої серце захололо, мов крига.

З глухим стогоном він простягнув до неї руки.

— Боже мій, Маретто, я не вбивця! Я не вбивав Джона Барклі!

Вона не відповіла.

— Ви не вірите мені! — скрикнув він. — Ви вірите, що я вбив Джона Барклі, і тепер я, вбивця, наслідуюсь казати, що кохаю вас!

Вона тремтіла. Наче легка дроз охопила її тіло. Лише на мить Кентові здалося, що він бачить у її очах щось жахливе, що вона приховувала і з чим боролася, стоячи перед ним зі стиснутими в кулачки руками. Адже в її обличчі, в її очах, в пульсуванні жилки на її білій шиї він бачив у той момент майже приховану агонію пораненого звіра. А тоді все зникло, хоч він і далі молив її, благаючи вірити йому.

— Я не вбивав Джона Барклі!

— Я і не думаю, що вбивали, Джимсе, — промовила вона. — Це дещо...

Вони зовсім забули про бурю, яка не переставала вити й струшувати шибки. Але раптом, перекриваючи її монотонний гамір, почувся зовсім інший звук, і Маретта здригнулася,

наче вдарена електричним струмом. Кент теж озирнувся на вікно.

Це був металевий стук — стук, що одного разу вже попереджав їх про наближення небезпеки. І цього разу він звучав дуже наполегливо. Здавалося, наче чийсь голос гукає до них з-під вікна. Це було більше, ніж застереження — це був сигнал близької неминучої загрози. І в ту мить Кент побачив, як руки Маретти Редіссон швидко злетіли до її горла, а в очах спалахнув несподіваний вогонь, і вона коротко скрикнула, дослухаючись до звуку за вікном.

Розділ 17

За якихось десять секунд, як здалося Кенту, Маретта Редіссон знову перетворилася на дивовижне створіння, що тримало трьох чоловіків у казармах під прицілом свого маленького чорного револьвера. У першу мить друге попередження Муї викликало в неї шок. Разом із ним нахлинув страх, що майже сягнув найвищої межі. Потім настала реакція — настільки швидка, що неабияк здивувала Кента. Протягом десяти секунд струнке тіло дівчини наче зросло, обличчя спалахнуло новим вогнем. Її погляд, кинутий на нього, був сповнений того самого шалу, із яким вона протистояла трьом констеблям. Вона була готова битися.

У такі моменти його найбільше дивував тихий холодно-кровний тон її голосу. М'який, він лунав, наче музика. І все ж у тій музиці ховалося дещо — наче сталь, прикрита оксамитом. Вона згадувала Ніску, Сіру Гуску, богиню Трьох Рік. І зараз Кент думав, що, мабуть, дух богині перебуває в Маретті Редіссон, надаючи їй сміливості в цю мить, коли з-поза вікна знову лунає металевий стукіт попередження.

— Інспектор Кедсті повертається, — сказала вона. — Не думала, що він зважиться на це — сьогодні.

— Він не мав часу зайти до казарм, — зауважив Кент.

— Не мав. Певно, забув щось. Перш ніж він прийде, я хочу показати вам гніздечко, яке приготувала для вас, Джимсе. Ходімо швидше!

Це був перший натяк, що йому не слід залишатися в її кімнаті (сама така можливість змусила його зняковіти). Дівчина схопила кілька сірників, загасила світло й поквапилася назовні. Кент слідував за нею до кінця коридору, де вона зупинилася перед низькими дверима, які, вочевидь, відчинялися у приміщення під самою косиною даху бунгало.

— Це стара комора, — прошепотіла вона. — Гадаю, мені вдалося зробити її цілком затишною. Я завісила вікно, тож можна запалити лампу. Але ви повинні дбати про те, щоб жодного світла не пробивалося з-під дверей. Замкніться зсередини і поведітьесь дуже тихо. За все, що ви там знайдете, можете дякувати мсьє Фінгерзу.

Вона легко потягла на себе двері й дала йому сірники. Світло майже не пробивалося сюди з першого поверху, і в цій напівтемряві м'який спалах її очей був зовсім близько. Його пальці зімкнулися на її долоні, коли він брав від неї сірники.

— Маретто, ви мені вірите? — спитав він. — Ви вірите, що я кохаю вас, що я не вбивав Джона Барклі і що я до останнього подиху битимусь за вас?

На мить повисла тиша. Вона м'яко прибрала руку.

— Так, гадаю, я вам вірю. Добраніч, Джимсе.

Вона швидко пішла. Біля своїх дверей дівчина озирнулася.

— Заходьте туди, будь ласка, — тихо гукнула вона. — Якщо ви небайдужі до мене, як кажете, УВІЙДІТЬ туди.

Вона не чекала на відповідь. Двері її кімнати зачинилися, і Кент, запаливши сірника, схилився якнайнижче й увійшов до свого сховку. Прямо перед собою він побачив лампу на скрині. Запаливши її, він насамперед зачинив двері й повернув ключа в замок. Потім озирнувся навколо себе. Комора була не довша й не ширша за 3 квадратних метри, а дах нависав над головою так низько, що чоловік не міг навіть розпрямитися. Але вразив його не так крихітний розмір

кімнати, як приготування, зроблені Мареттою. У кутку було споруджене з ковдр спальне місце, груба підлога теж була вкрита ковдрами, не враховуючи 60—90-сантиметрової смуги під самими стінами. Позаду скрині стояв стіл зі стільцем. Те, що Кент побачив на столі, змусило його пульс пришвидшитися. Маретта не забула, що він міг зголодніти. Перед ним була пишна вечеря, приготована на одного, але її вистачило би на півдюжини людей. Тут були: кілька смажених куріпок, коричневих і хрустких, мов горіхи; холодна смажена лосятина або яловичина; тарілка, з верхом наповнена золотавим картопляним салатом; оливки, мариновані огірки, відкрита банка консервованої вишні, буханка хліба, масло, сир — і один із дорогоцінних термосів Кедсті, без сумніву, повний гарячої кави або чаю. А тоді він помітив те, що лежало на стільці — пояс із кобурою й автоматичний кольт 45-го калібру! Маретта не розраховувала, що під час пригоди в бараку їм удасться захопити пістолет, і в своїй завбачливості подбала про зброю. Вона поклала пістолет на видне місце, аби Кент одразу побачив його. За стільцем на підлозі лежав наплічник, схожий на ті, якими користуються в регулярній армії, частково зібраний. До наплічника притулявся вінчестер. Кент упізнав рушницю. Він бачив її раніше на стіні в будинку Фінгерза.

Упродовж п'яти хвилин він майже не рухався, стоячи там, де і стояв, біля столу. Один лише нештукатурений дах відділяв його від бурі, і просто над головою лунали вибухи грому й періщення дощу. Він бачив, де розміщене вікно, дбайливо завішене ковдрою. Навіть крізь ковдру він бачив слабкі спалахи блискавки. Вікно виходило на вхідні двері бунгало, і Кентові спало на думку вимкнути світло й відчинити віконні стулки. У темряві він зняв ковдру. Але саме вікно було наглухо закрите й не піддавалося. Переконавшись у цьому, Кент припав обличчям до скла, вдивляючись у хаос ночі.

У цю мить спалахнула блискавка, і в її сяйві, глянувши вниз, Кент побачив те, від чого напружився кожен м'яз

у його тілі. Чіткіше, ніж могло бути вдень, він побачив чоловічу постать, що стояла під дощем. Це не був Муї. Це не був Кедсті. Це не був жоден із тих, кого він будь-коли зустрічав. У спалаху блискавки видіння скидалося більше на привида, ніж на людину. Кремезний, довгий, велетенський привид із непокритою головою, нестриженим, наскрізь промоклим волоссям і скуйовдженою від бурі бородою. Картина закарбувалася в пам'яті зі швидкістю блискавки — наче раптом хтось вивів кінокадр на екран. Наступної миті її покрила темрява. Кент ще більш напружено вдивлявся. Він чекав.

І знову спалахнула блискавка, і знову він побачив жахливу, подібну до привида істоту, що чекала під бурею. Він помітив, що загадковий велетень із бородою — уже немолодий чоловік. Коли блискавка спалахнула вчетверте, постать зникла. І вже в цьому спалаху Кент побачив зігнуту фігуру Кедсті, що поспішала до дверей по гравійній доріжці.

Кент швидко завісив вікно, але запалювати лампу не став. Перш ніж Кедсті ступив на ганок, Кент відімкнув двері. Дуже обережно він прочинив їх на 8—10 сантиметрів і сів на підлогу, притулившись спиною до стіни, прислухаючись. Він чув, як Кедсті пройшов до великої кімнати, де нещодавно чекала на нього Маретта. Після того настала тиша, і чути було лише гомін бурі.

Протягом години Кент слухав. Увесь цей час він не вловив жодного звуку ані з нижнього поверху, ані з кімнати Маретти. Він гадав, чи вона вже спить і чи Кедсті теж ліг спати, вирішивши зачекати до ранку, а тоді вже спустити сторожових псів закону.

Кент не мав жодного наміру м'яти затишну ковдрову постіль. Він не лише був далекий від сну — його сповнювало тривожне передчуття щодо подій, що мали от-от трапитися. Усе більше й більше він відчував, що не повинен втрачати пильності. Те, що інспектор Кедсті й Маретта Редіссон перебували під одним дахом, і загадкова причина, що утримувала

Кедсті від видачі дівчини, турбували його найбільше. Він уже не будував планів власної втечі.

Він думав про Маретту. У чому її влада над Кедсті? Чому Кедсті радий був би бачити її мертвою? Що вона робила в його будинку? Знову й знову він ставив собі ці питання й не знаходив жодної відповіді. І все-таки навіть у цьому чистилищі таємниць, яке обступало його з усіх боків, він почувався щасливішим, ніж будь-коли в житті. Адже Маретта була не за чотири чи п'ять сотень миль від нього вниз по ріці, а тут, під одним дахом із ним. І він зізнався, що кохає її. Він радів, що йому стало сміливості сказати їй це. Кент знову запалив лампу, відкрив наручний годинник і поклав його на стіл, аби мати можливість глянути на нього в будь-який момент. Він хотів прикурити люльку, але був упевнений, що запах тютюну дійде до Кедсті, якщо тільки той не ліг спати.

Не раз і не два він запитував себе, як можна визначити примарне видіння, побачене ним у спалаху блискавки. Мабуть, це один із дивних друзів Фінгерза з лісів, компаньйон Муї по стеженню за бунгало. Образ велетенського чоловіка з його довжелезною бородою і довгим волоссям, що постав перед його очима у вирі електричного вогню, невитравно залишався в пам'яті. То була жахлива картина.

І знову він загасив світло й зняв завісу з вікна, але не побачив нічого, окрім проблиску сирієї землі у спалахах блискавки. Він вдруجه прочинив двері на кілька сантиметрів і сів, притулившись спиною до стіни, прислухаючись.

Він не знав, скільки часу сплигло, перш ніж його здолала дрімота, але вона прийшла, і кілька разів його очі заплющувалися, крадучи його пильність. Потім він на деякий час заснув. Раптовий звук миттєво пробудив його. У першу мить йому здалося, що то був чийсь плач. Секунду чи дві, доки прокидалися його відчуття, він не був певен. А тоді раптом Кент швидко збагнув, що відбувається.

Він підвівся на ноги й відчинив двері ширше. Широкий промінь світла пролягав крізь коридор верхнього поверху.

Він ішов з кімнати Маретти. Кент роззувся, щоб приглушити свої кроки, і вийшов за двері. Він точно чув тихий плач, ледь чутні жалісні придушені схлипи, що лунали знизу.

Не вагаючись більше, він швидко підійшов до кімнати Маретти і зазирнув усередину. Першим, що впало йому в око, було ліжко. Його не розбирали. Кімната була порожня.

Щось холодне крижаною хваткою стиснуло його серце, і потяг, якому він більше не намагався опиратися, підштовхнув його до сходів. Це було більше ніж потяг — це була потреба. Крок за кроком він спускався, тримаючи руку на рукоятці кольта.

Він досягнув нижнього поверху, який був і досі освітлений, і за один-два кроки опинився перед дверима, що відчинялися до великої вітальні. Двері були прочинені, у кімнаті так само горіло світло. Без жодного звуку Кент наблизився й зазирнув усередину.

Те, що він побачив, стало для нього полегшенням і потрясінням водночас. Біля краю довгого столу, над яким висіла величезна мідна лампа, стояла Маретта. Вона стояла в профіль до нього. Він не бачив її обличчя. Її розпущене волосся хвилями обрамляло його, відблискуючи в світлі, наче багатий соболевий каптур. Вона була жива, в безпеці, і все ж поза, у якій вона завмерла, дивлячись униз, вразила його. Він був змушений наблизитися ще на кілька сантиметрів, перш ніж побачив, на що вона дивиться. І тоді його серце завмерло.

Скорчившись у своєму кріслі, з відкинутою назад головою (жахлива мертвотність його обличчя опинилася просто перед очима Кента) сидів Кедсті. І за мить Кент усе зрозумів. Так виглядають лише мерці.

Скрикнувши, він увійшов до кімнати. Маретта навіть не ворухнулася, але перевела погляд із Кедсті на нього, і з її горла вирвався стогін у відповідь. Для Кента це було наче бачити мерця у двох іпостасях. Маретта Редіссон, жива і здорова, була біліша за Кедсті з його типовою впізнаваною

блідістю мерця. Вона мовчала. Один раз сплакнувши, вона не видала більше ні звуку. Просто дивилася. І Кент із ніжністю промовив її ім'я, дивлячись у її великі широкі очі, які палали мукою та розпачем. Потім, наче зачарована і приголомшена, вона знову перевела погляд на Кедсті.

Кент теж обернувся до інспектора — і в ньому разом прокинулися всі інстинкти, притаманні мисливцю за втікачами. Руки Кедсті безвольно звисали з крісла. На підлозі під його правою рукою валявся автоматичний кольт. Його голова була закинута так далеко за спинку крісла, що здавалося, ніби шия зламана. На його чолі, близько до коротко стриженого сталевого-сірого волосся темніла червона пляма.

Кент наблизився і схилився над ним. Він бачив смерть за багато разів, щоб не розпізнати її тепер, але рідко коли бачив обличчя настільки викривлене й спотворене смертю, яке було зараз у Кедсті. Очі мерця були широко розкриті й вирячені у скляному погляді. Його щелепа відвисла. Його...

Кров захолола в жилах Кента. Кедсті вдарили по голові, але вбив його не удар. Після того він був задушений на смерть. А знаряддям, яким його задушили, було ПАСМО ЖІНОЧОГО ВОЛОССЯ.

У наступні кілька секунд Кент не міг рушити з місця, і не зміг би, навіть якби платою за бездіяльність було його життя. Адже цей предмет на горлі і грудях Кедсті докладно розповів йому, що тут відбулося. Пасмо було довгим, і м'яким, і блискучим, і чорним. Воно двічі оберталося навколо горла Кедсті, і вільний кінець звисав з його плеча, СЯЮЧИ ПІД ЛАМПОЮ, НАЧЕ КЛАПТИК РОЗКІШНОГО СОБОЛИНОГО ХУТРА. Те ж порівняння — з оксамитовим сободем — спало йому на думку раніше, коли він стояв у дверях, дивлячись на Маретту. І зараз він подумав про те саме. Чоловік торкнувся пасма, він узяв його в свої пальці, він зняв його з шиї Кедсті, на якій воно залишило глибоко вдавнені кільця. Пасмо звисало з його пальців на всю свою довжину. Він повільно розвернувся обличчям до Маретти Редіссон.

Ще жодна людина в світі не дивилася на нього такими очима. Не вимовивши ані слова, вона простягнула руку, і Кент віддав їй знаряддя вбивства. А наступної миті вона обернулася, стиснувши горло рукою, і вийшла у двері.

Він чув, як вона непевним кроком підіймається сходами.

Розділ 18

Кент не рухався. Всі його відчуття ніби відмовили — він майже фізично нездатний був відчувати будь-які емоції, окрім жаху й потрясіння. Чоловік невідривно дивився на сірувато-біле спотворене обличчя Кедсті, коли почув, як зачинилися двері в кімнаті Маретти. З його губ зірвався скрик, але він не чув його й не усвідомлював, що кричить. Його тіло охопило несподіване тремтіння. Він не міг не вірити, адже докази були очевидні. Стоячи позаду його крісла, Маретта Редіссон ударила інспектора поліції тупим предметом. Удар оглушив його. А після того...

Він провів рукою по обличчю, мовби намагаючись зняти пелену з очей. Те, що він побачив, було неможливим. Те, про що свідчили докази, було неможливо. Опираючись напад, рятуючись від смертельної небезпеки, захищаючи честь або кохання, Маретта Редіссон цілком здатна була вбити. Але підкрадатися до жертви зі спини... Годі й думати! Але ж бійки не було. Навіть пістолет на підлозі свідчив про це. Кент підібрав зброю й глянув ближче. І знову несвідомий крик розпачу напівстогоном вирвався з його грудей. На рукояті кольта була пляма крові й кілька сивих волосків. Кедсті оглушили його власною зброєю!

Кент поклав пістолета на стіл. Йому в око впав блиск чогось металевого з-під краєчка газети, і він витягнув невідомий предмет з його схованки — це виявилися довгі кравецькі ножиці, якими послуговувався Кедсті, готуючи альбом газетних вирізок й офіційні звіти. Це була остання

ланка у добірці безжальних доказів — пістолет із недвозначною плямою, ножиці, пасмо волосся і Маретта Редіссон. Він відчув раптове запаморочення. Кожен нерв його тіла здригнувся від потрясіння, і коли шок минув, Кент відчув, що вкривається потом.

Реакція настала швидко. Це брехня, сказав він собі. Докази неправдиві. Маретта не могла скоїти цього злочину — так, як цей злочин розгортався перед його очима. Щось ховалося від його уваги, щось, чого він не бачив, не міг побачити. За мить він уже був колишнім Джеймсом Кентом. Роками відпрацьовані навички розшуку, наче бували тренувані солдати, миттєво стали до служби. Він знову бачив перед собою Маретту, бачив, як вона дивилася на нього, коли він увійшов до кімнати. Те, що було тоді в її широко розкритих очах, свідчило не про вбивство. Це не була ненависть. І не безумство. Це був відчайдушний німий крик пораненої душі, що здригалася в нападі такої муки, якої не відкривали йому жодні людські очі. І раптом у ньому заговорив могутній голос, перекриваючи всі інші думки, — про те, яким жалюгідним є кохання, якщо в коханні немає віри.

З важким серцем він обернувся до Кедсті. Усе, що він казав собі, було марне, продиктоване відчайдушною сліпою вірою. І все ж він боровся за цю віру, навіть зараз, дивлячись в обличчя Кедсті, на якому застиг вираз жахливої передсмертної муки.

Потроху він заспокоювався. Торкнувся щоки мерця — та виявилась уже охололою. Трагедія мала статися годину тому. Він уважніше роздивився садно на чолі Кедсті. Ушкодження було неглибоке, і завданий удар мав би лише на короткий час оглушити інспектора поліції. І за цей час сталося ще дещо. Попри майже надлюдські зусилля, з якими Кент намагався відігнати від себе видіння, він усе одне яскраво бачив усю картину: швидкий оберт до столу, ідея, що спаляхує при вигляді ножиць, довге відрізане пасмо волосся, задушення Кедсті, коли той отямлюється. Знову й знову він

пошепки казав собі, наскільки це все неможливо, абсурдно, відверто несумісне одне з одним. Лише схиблений розум міг вигадати настільки потворний спосіб убивства Кедсті. А Маретта не була божевільна. Вона вже точно була при здоровому глузді.

Його очі, наче очі тхора-мисливця, швидким поглядом обвели кімнату. На чотирьох вікнах були довгі шнури від завіс. На стінах як трофеї висіло кілька предметів зброї. На краю письмового столу Кедсті лежав кам'яний томагавк, що слугував прес-пап'є. А ще ближче до рук мерця, незахований серед паперів, лежав шнурок від взуття. Під безвільною рукою валявся автоматичний пістолет. Маючи поряд усі ці потенційні знаряддя вбивства, які неважко було схопити й задіяти, не гаючи часу, навіщо вбивця застосував пасмо жіночого волосся?

Шнурок для взуття особливо привернув увагу Кента. Його неможливо було не помітити — шнур із оленячої шкіри метр двадцять завдовжки й півсантиметра завширшки. Він почав шукати його пару і знайшов на підлозі, там, де стояла Маретта Редіссон. І знову питання без відповіді забриніло в мозку Кента: чому вбивця інспектора застосував пасмо волосся замість шкіряного шнурка або одного зі шнурів, що висять на вікнах на видноті?

Кент підійшов до кожного вікна й виявив, що всі вони замкнені. А тоді востаннє нахилився до Кедсті. Він знав, що в завершальні миті свого життя Кедсті зазнав довгої та страшної агонії. Це було написано на його викривленому обличчі. А інспектор Кедсті був могутнім чоловіком. Навіть частково оглушений ударом, він боровся. Та все ж у когось вистачило сил, щоб, відкинувши йому голову, повільно видушити з нього життя цим волоссяним зашморгом. І тепер, коли все побачене потроху набуло сенсу, Кент відчув, як глибоко в душі зростає могутня переможна радість. Не можна було уявити, щоб у руках і тілі Маретти Редіссон вистачило сил убити Кедсті. Хтось сильніший за неї тримав його

в кріслі, у якому він знайшов свій кінець, і хтось сильніший за неї задушив на смерть інспектора поліції!

Кент повільно вийшов із кімнати, безшумно зачинивши за собою двері. Він побачив, що вхідні двері незамкнені, як і залишив їх Кедсті.

Деякий час він стояв біля тих дверей, ледве наважуючись перевести подих. Кент прислухався, але жодного звуку не долиняло зі тьмаво освітлених сходів.

Більше за шок від трагедії, за мисливські інстинкти ним володіла нова думка, сповнюючи усвідомленням жахливої загрози, з якою він ніколи раніше не стикався. Ця нова загроза гнітила його більше, ніж самий факт убивства Кедсті. Думка була про Маретту, про ту долю, яку принесуть їй світанок і викриття скоєного злочину. Його руки мимоволі стиснулися в кулаки, зуби зціпилися. Весь світ був проти нього, а завтра буде й проти неї. Лише він, попри всі ті звинувачувальні докази в кімнаті позаду, не повірить, що вона винна у вбивстві Кедсті. А він, Джим Кент, уже був убивцею в очах закону.

Він відчув, як усередині нього потроху прокидається нахнення, збирається до купи міць нової сили. Кілька годин тому він був вигнанцем. Приреченим. Позбавленим останньої надії в житті. І в ту годину найгіршого розпачу Маретта Редіссон прийшла йому на допомогу. Крізь бурю, від якої здригалася земля під її ногами й палахкотіла вогнем темрява неба над її головою, вона йшла боротися — за нього. Не зважаючи на ціну. Не зважаючи шансів. Вона просто прийшла — ТОМУ ЩО ВІРИЛА В НЬОГО. А тепер вона там, нагорі, жертва жахливої ціни, що стала першою платою за його свободу. Ця думка наче кинджалом пронизала його. Він анітрохи в тому не сумнівався. Гра, розіграна заради його порятунку, добігла розв'язки, і як наслідок Кедсті був мертвий.

Кент підійшов до нижніх сходів. Тихо, скинувши чоботи, він став підійматися нагору. Ще не досягнувши верхньої

сходинки, він відчайдушно хотів вигукнути ім'я Маретти. Хотів ринути до неї з розкритими обіймами. Натомість він тихо підійшов до дверей і зазирнув усередину.

Дівчина лежала, зіщулившись, згорнувшись клубочком на своєму ліжку. Вона сховала обличчя, і все навколо нього потопало в розметаному волоссі. На якусь мить Кент злякався. Він не бачив, чи дихає дівчина — настільки вона була нерухома, наче мертва.

Безшумним кроком він пройшов через кімнату й опустився на коліна біля неї, простягнув до неї руки й обійняв її.

— Маретто! — покликав він тихим голосом.

Він відчув раптовий дроз — наче озноб охопив її. Він притиснув обличчя до подушок, так, що воно потонуло в її волоссі, ще вологому від дощу. Він притягнув її ближче, стискаючи в руках її струнке тіло, і тихий зойк вирвався в неї, стогін пораненого звіра, схлип без сліз.

— Маретто!

Більше він нічого не казав. Це було все, що він міг вимовити в цю мить, коли його серце било в груди, наче барабан. А потім він відчув, як її руки повільно відсторонюють його. Побачив її біле обличчя, її широкі застигли очі за кілька сантиметрів від його власних, і вона відсунулася від нього до стіни, так само, по-дитячому згорнувшись клубочком на ліжку. Вона не зводила з нього очей, що лякали його. У тих очах не було сліз. Дівчина не плакала. Але її обличчя залишалося бліде, як тоді, коли Кент побачив її в кімнаті Кедсті. Жах і потрясіння частково зійшли з нього, і зараз її очі дивилися на Кента вже іншим поглядом. Це був погляд недовіри, що повільно зникала, змінюючись чарівним одкровенням. І він миттєво все зрозумів.

Маретта не очікувала, що він прийде до неї ось так. Гадала, що він утече від неї в ніч, рятуючись, мов від чуми. Звичним жестом вона піднесла руки, торкаючись навпомацки свого блілого горла, й самими вустами промовила слово, якого не здатна була вимовити вголос.

На свій подив, Кент усміхався, все стоячи на колінах. Він звівся на ноги, дивлячись на неї тим самим дивним, заспокійливим поглядом, у якому крилася безмежна сила. Цей погляд сповнював її кров хвилюванням. Спалах рум'янцю потроху зганяв смертельну блідість із її обличчя. Її уста розтулилися, і вона дихала швидко, трохи збуджено.

— Я гадала... ви підете! — сказала вона.

— Лише з вами, — відповів він. — Я прийшов забрати вас із собою.

Кент вийняв годинника. Була рівно друга ночі. Він тримав його низько, аби дівчина теж могла бачити циферблат.

— Якщо буря триватиме, ми маємо три години до світанку, — сказав він. — Як скоро ви будете готові, Маретто?

Він усіма зусиллями намагався говорити тихим спокійним голосом. Це була напружена боротьба з самим собою. І Маретта була не сліпа, щоб цього не помітити. Вона встала з ліжка, все ще тримаючись обома руками за горло.

— Ви вірите... що я вбила Кедсті, — мовила вона через силу. — І прийшли допомогти мені... Відплатити за те, що я намагалася для вас зробити? Це так... Джимсе?

— Відплатити вам? — скрикнув він. — Я не зміг би розрахуватися з вами й за мільйон років! У той день, коли я вперше зустрів вас у лікарні, ви повернули мені життя. Ви прийшли до мене, коли вже остання іскра надії згасла. Я завжди віритиму, що помер би тієї ночі, якби не ви. Ви врятували мене.

Я кохав вас з тієї миті, як побачив, і вірю, що тільки кохання підтримало в мені життя. А потім ви прийшли до мене знову, туди, крізь бурю. Відплатити вам! Я не можу. І ніколи не матиму такої можливості. Адже те, що я начебто вбив людину, не мало для вас жодного значення. Ви прийшли все одно. І коли прийшли, готові були вбити — заради мене. Я не намагаюся пояснити собі ЧОМУ! Але ви це зробили. Ви були готові вбити. А сьогодні... я готовий вбити — заради вас! Я не маю часу думати про Кедсті. Я думаю про вас. Якщо ви вбили

його, я просто кажу собі, що ви мали на те досить вагому підставу. Але я не вірю, що Кедсті вбили ви. Ви не могли збити цього — тільки не цими руками!

Раптом він потягнувся й ухопив їх, зімкнувши пальці на зап'ястках так, що її кисті опинилися поверх його — маленькі, з точеними пальцями й м'якими долонями, гарні кисті.

— Вони не могли! — гаряче скрикнув він. — Богом клянуся, не могли!

При цих словах її очі й щоки спалахнули.

— Ви вірите в це, Джимсе?

— Так, так само, як ви вірите, що я не вбивав Джона Барклі. Але весь світ налаштований проти нас. Тепер уже — проти нас обох. І ми вдвох маємо відшукати шлях до вашої прихованої долини. Розумієте, Маретто? І я... гадаю, я радий цьому.

Він обернувся до дверей.

— Ви будете готові за десять хвилин? — спитав він.

Вона кивнула.

— Так, за десять хвилин.

Він вибіг у коридор і спустився по сходах, аби замкнути вхідні двері. Потім повернувся до своєї схованки під дахом. Він відчував, як у його крові розгоряється дивний божевільний шал, адже перед лицем сьогоденної трагедії саме лише божевілля здатне було надихнути його, розливаючи екстатичне збудження по венах. Смерть Кедсті відсунулася на задній план, її заступило дещо важливіше — те, що з цієї години він мав битися за Маретту, що відтепер вона належить йому і має піти з ним. Він кохав її. Ким би вона не була і що б не скоїла, він кохав її. Дуже скоро вона розповість, що трапилося в кімнаті внизу, і все стане на свої місця.

Але крихітна часточка його розуму вперто поставала проти нього. Наче папуга, вона твердила Кентові, що саме пасмо волосся Маретти було обвите навколо горла Кедсті і саме цим пасмом його придушили. Але Маретта пояснить і це, він був упевнений. Враховуючи решту фактів, думати

так було нерозумно й нелогічно. Він знав це. Та наче п'яний трунок було його кохання до цієї дівчини, яка увійшла до його життя в такий дивний і драматичний спосіб. І віра його була безмежна. Вона не вбивала Кедсті. Інша частина його розуму повторювала це знову й знову, навіть коли він нагадував собі, що лише кілька годин тому дівчина не моргнувши оком обіцяла вбити інспектора поліції — якщо трапляться певні речі.

Руки Кента працювали так само швидко, як і його думки. Він зашнурував свої армійські чоботи. Всю їжу та посуд на столі склав у компактний пакунок і помістив у наплічник, який разом із рушницею виніс у коридор. Затим повернувся в кімнату Маретти. Двері були зачинені. На його стук голос дівчини відповів, що вона ще не готова.

Кент чекав. Він чув, як вона спритно рухається кімнатою. Деякий час панувала тиша. Минуло ще п'ять хвилин... десять... п'ятнадцять. Він знову постукав у двері. Цього разу вона відчинила.

Він застиг, не зводячи очей із Маретти, вражений її новим виглядом. Дівчина відступила від дверей, впускаючи його, і стояла посеред освітленої кімнати в усій красі. Її гарне струнке тіло було одягнуте в костюм з блакитного рубчас-того вельвету; дещо хлоп'ячий жакет тісно облягав фігуру; спідниця спускалася лише трохи нижче колін. На ногах були високі чоботи з оленьої шкіри. На талії висіла кобура з маленьким чорним пістолетом. Волосся було зачесане нагору і забране під тісний капелюшок. Вона була винятково гарненька, і Кент не вбачав у її витонченій красі жодної вади. Костюм, капелюшок, коротка спідниця й високі шнуровані чоботи були наче створені для диких просторів. Ця дівчина не була новачком серед диких просторів. Вона була справжньою маленькою старателькою — з голови до ніг! Обличчя Кента освітілося радістю. Але не одна лише зміна вбрання здивувала його. У ній сталася й інша зміна. Її щоки палали. Її очі, дивлячись на нього, випромінювали дивне

й чарівне сяйво. Губи були яскраво-червоні, як і вперше, коли він побачив її в лікарні Кардігена. Її блідість, її страх, її переляк зникли, а на їхнє місце прийшли стримуваний захват людини, що от-от мала поринути в невідому пригоду.

На підлозі лежав вузол, удвічі менший за наплічник Кента, і коли Кент підняв його, то майже не відчув його ваги. Він припасував вузол до свого наплічника, доки Маретта надягла свій дощовик і спускалася вниз сходами попереду нього. Вона чекала на Кента у передпокої на першому поверсі, тримаючи в руках великий прогумований плащ Кедсті.

— Ви маєте це надягти, — сказала вона.

Дівчина злегка тремтіла, тримаючи одяг. Колір майже збіг із її щік, коли вона обернулася до дверей, за якими був мрець у кріслі, але її очі досі зберігали чарівний блиск. Вона допомогла Кентові надягнути плаща й наплічника, а після того якусь мить стояла, торкаючись руками його грудей і своїх губ, немов збираючись заговорити про щось, що тримала в собі.

Лише за кілька кроків від них чулися завивання бурі. Здавалося, вона з новою люттю налетіла на бунгало, ломлячись у двері, погрожуючи обрушити розкоти грому на їхні голови, якщо вони насміляться вийти назовні. Кент простягнув руку і вимкнув світло в передпокої.

У суцільній темряві він відчинив двері, з-поза яких миттєво увірвалися дощ і вітер. Вільною рукою навпомацки знайшов Маретту, вивів її за собою. Опинившись після освітленого приміщення під бурею, вони наче провалилися в чорну безодню, що миттєво проковтнула їх. Тоді раптом спалахнула блискавка, і Кент побачив обличчя Маретти, біле й залите дощем, але з тим самим дивним блиском в очах, який не переставав хвилювати його. Навіть у темряві цей блиск не зникав. Не зникав відтоді, як він повернувся до неї з кімнати Кедсті й опустився на коліна біля її ліжка, обійнявши її на мить.

Лише зараз, посеред бурі, він збагнув, чим можна пояснити це диво. То було через НЬОГО. Завдяки її ВІРІ в нього. Навіть смерть і жах не здатні були прибрати це сяйво з її

очей. І, зробивши це відкриття, він хотів кричати від радощів, несамовито кричати наперекір вітру й дощу. Він відчув, як його сповнює сила, сильніша за цю нічну негоду. Її руки лежали на його плечі, так, наче вона боялася загубити його у цій чорній безодні, і м'який тиск її пальців був наче контакт, крізь який у його тіло переливалася тепла хвиля електричного струму. Він випростав руку й притягнув її до себе, на мить припавши обличчям до її маленького мокрого капелюшка.

І тоді він почув її слова:

— У гавані стоїть баркас, Джимсе, близько до кінця стежки. Мсьє Фінгерз тримав його там наготові, повністю устаткованим.

До цієї миті він думав про будинок Кроссена і відкритий човен на воді. І знову Кент благословив Фінгерза, узявши за руку Маретту і ступивши на стежку, що вела до тополь.

Їхні стопи в'язнули глибоко в мокрій багнюці, а від поривів вітру з дощем перехоплювало дихання. Не видно було навіть дерева на відстані витягнутої руки, і Кент сподівався, що блискавка спалахуватиме досить часто, щоб він міг орієнтуватися. При першому спалаху він глянув на схил, що вів до ріки. Маленькі струмочки брудної води стікали донизу. На шляху скрізь траплялися каміння й пеньки, під ногами було слизько. Пальці Маретти знову стискали його руку, як під час шаленої гонитви стежкою вгору з казарм до бунгало Кедсті. Тоді він трепетав від щирої радості, що дарував її дотик, але зараз його охопив зовсім інший трепет — всеосяжне почуття владарювання. Попри бурю й непроглядну темряву ця ніч стала для нього найдивовижнішою з усіх ночей.

Він не відчував жодної з заподіяних негодою незручностей. Жодна з них не могла стримати невтомний і радісний біг крові, що зігрівала його тіло. Сонце чи зорі, день чи ніч, ясне небо чи похмура — усе це зараз було чимось буденним та незначним. Адже поряд, борючись разом із ним, пробиваючись крізь нічну негоду разом із ним, довіряючи йому,

безпорадна без нього, була жива істота з плоті й крові, яку він кохав понад життя. Багато років, сам того не знаючи, він чекав на цю ніч — і ось вона настала, накривши повинню, що назавжди понесла з собою його минуле життя. Він уже був не мисливцем, а здобиччю. Вже не сам, але з безцінним створінням, за яке варто було битися, безцінним і безпорадним, що стискало його пальці в темряві. Кент не почувався втікачем, навпаки — він наче щойно здобув величезну звитягу. Жодної непевності, жодного сумніву не було.

Попереду лежала ріка, а він відчував у ній душу, обіцянку нового життя. То була ріка Маретти і його ріка, і зовсім скоро вона забере їх звідси. І тоді дівчина розповість йому про Кедсті. Він був певний цього. Вона розповість, що сталося, доки він спав. Віра його була безмежна.

Вони дісталися розмитого схилу, і блискавка освітлила перед ними край тополиного гаю, де О'Коннор бачив Маретту багато тижнів тому. Стежка до гавані петляла між тополями, і Кент шукав її в темряві наосліп. Він не пробував заговорити, але випустив руку супутниці й натомість обійняв її, коли вони ступили на відкритий простір, прикриваючи її від бурі. Високий чагарник хльоснув їх по обличчях, і вони зупинилися, чекаючи наступного спалаху блискавки. Кент чекав без нетерпіння. Він притягнув дівчину ще ближче до себе, і в тій чорній безодні, під зливою і під перекатами грому над головою вона припала до його грудей своїм тендітним тілом, чекаючи, спостерігаючи. З ним. Тендітність і безпомічність стрункого дівочого тіла під його рукою сповнювали його особливим захватом. Зараз він думав про неї не як про захопливу безстрашну юну особу, що націлювала пістолета на трьох чоловіків у казармах. Вона вже не була таємничою, зухвалою сміливицею, яка викликала в ньому святобливий трепет, коли вони вперше потрапили в будинок Кедсті. Адже зараз вона притискала до нього, відверто безпомічна й налякана. У цьому хаосі бурі щось підказувало йому, що нерви її на межі, що без нього вона розгубиться, кричатиме від жаху.

І ВІН РАДІВ ЦЬОМУ! Ще міцніше він притискав її до себе, схиляючи голову, доки не торкнувся обличчям її мокрого липкого волосся, що вибивалося з-під капелюшка. А тоді блискавка знов розколола нічне небо, і він побачив шлях до стежки, що лежав перед ними.

Навіть у темряві неважко було триматися розбитих фургонами колій. Над їхніми головами свистіли й стогнали, гойдаючись, гілляки тополь. Під їхніми ногами виникали то калюжі, то стрімкі потоки. У непроникливій п'їтмі вони натрапили на одну з таких калюж, і попри те, що вже був обтяжений наплічником, вузлом та рушницею, Кент раптом зупинився, узяв на руки Маретту і ніс її, доки не ступив на тверду землю. Він не питав дозволу. І на цю хвилину чи дві Маретта лежала, зіщулившись, у його руках, і на одну чарівну мить його обличчя торкнулася її мокрої від дощу щоки.

Дивовижним чином жоден з них не заговорив упродовж усієї пригоди. Мовчання між ними стало чимось заповітним, і Кент не мав жодного бажання порушувати це. У такій мовчанці, цілком виправданій завиваннями бурі, він відчував, як щось дивовижне притягує їх ближче й ближче одне до одного, і що слова можуть зіпсувати невимовну магію того, що відбувається. Коли він знов опустив Маретту на землю, її рука ненавмисне торкнулася його руки, і на мить дівочі пальці м'яко зімкнулися на ній — і цей потиск сказав йому більше, ніж тисяча слів удячності.

За чверть милі нижче від тополиного гаю вони підійшли до ялиново-кедрового ліска, і скоро ліс суцільною стіною обступив їх, уклавши від вітру, але темрява лише згустилася, наче в бездонній дірі. Кент помітив, що і грім, і блискавка відступають у східному напрямку, і тепер періодичні електричні спалахи майже не освітлювали шляху попереду. Дощ уже не бив з такою ж неймовірною силою. Вже було чути, як шумлять верхівки ялин і кедрів і як хлюпають під їхніми черевиками бруд і вода. На якусь мить ялини переплелися верхівками над їхніми головами, і стало майже

тихо. І тоді Кент глибоко й довго зітхнув і розсміявся, схвилювано й радісно.

— Ви намокли, маленька Сіра Гуско?

— Лише ззовні, Великий Бобре. Моє пір'ячко не дасть мені промокнути.

Її голос тремтів, і в тому голосі бриніли одночасно і радість, і сльози. Це не був голос людини, яка щойно скоїла вбивство. Кент знав, що за словами відваги вона намагається приховати свою чуттєвість. Її руки міцно трималися за рукав його шкіряного плаща, навіть тепер, коли вони були зовсім близько одне до одного. Дівчина немов боялася, що щось може розлучити їх у цій підступній темряві. Порившись трохи, Кент витягнув із внутрішньої кишені сухий носовичок. А тоді знайшов її обличчя, відкинув трохи і витер насухо — так само, як учинив би з заплаканою дитиною. Після цього він обтер власне обличчя, і вони рушили далі, пліч-о-пліч.

Від лісу до гавані було півмилі, і не раз на цьому шляху Кент брав дівчину на руки й переносив її через воду, що майже доходила до верху його чобіт. Від блискавки вже не було жодної допомоги. Дощ усе ще йшов, але вітер разом із бурею змістився на захід. Оточену лісовими стінами по самому краю гавань важко було розрізнити в темряві. Тепер Маретта вела його, хоча Кент досі йшов попереду, міцно тримаючи її за руку. Якщо тільки Фінгерз не змінив місця розташування, баркас має бути за сорок-п'ятдесят кроків від краю стежки. Це було маленьке суденце на двох із маленькою тісною каютою, збудованою в середній частині. І воно була міцно пришвартоване до берега. Так сказала йому Маретта, коли вони навпомацки шукали свій шлях крізь очеретяні зарості й чагарник. А тоді він перечепився об щось пружне на рівні колін, і зрозумів, що це швартовий канат.

Залишивши Маретту під деревом, до якого було пришвартоване судно, він піднявся на борт. Дно баркаса на вісім-десять сантиметрів заливала вода, але каюта була збудована на платформі, вивищеній над дном човна, і Кент

сподівався, що всередині й досі сухо. Він обмацував двері в темряві, доки не знайшов скручений провід, що слугував замість замка. Відчинивши двері, він низько опустив голову та увійшов. Маленька кімната була не більш ніж півтора метра заввишки, і для більшої зручності він опустився на коліна, доки шукав під своїм гумовим плащем водонепроникну коробку сірників. Вода ще не досягла рівня підлоги.

Спалахнувши, вогник освітив кімнату зсередини. Це була зовсім крихітна каюта — траплялося йому бачити скрині, що ледь поступалися їй за розміром. Близько двох з половиною метрів завдовжки і менше двох завширшки, а стеля така низька, що навіть навколішки він усе одно торкався її головою. Сірник догорів, і Кент запалив другого. Цього разу він побачив свічу, вставлену у підсвічник із розколотого шматка берези, що стирчав зі стіни. Підібравшись до неї, він запалив свічу. За мить чоловік озирнувся навколо і знову благословив Фінгерза. Маленьке судно було повністю підготоване до подорожі. У дальньому куті були збудовані два вузьких спальних місця, настільки низько одне над одним, що Кент усміхнувся, уявивши, як протискатиметься між ними. Зверху були ковдри. На відстані витягнутої руки від Кента виднілася крихітна грубка, а поруч із грубкою — вугілля та сухі дрова. Уся обстава нагадувала йому ігровий будиночок на дитячому майданчику. І все ж тут залишилося ще й місце для широкого зручного крісла з тростяним сидінням, табуретки і гладкої дошки, припасованої під вікном так, що цілком могла слугувати столом. І цей стіл був завалений пакунками.

Кент стягнув із себе свою ношу і повернувся до Маретти. Вона вже стояла біля краю баркаса й тихо кликала його, чуючи, як він, плюскаючись, простує крізь воду. Її руки простягалися йому назустріч у темряві. Кент переніс її через ціле неглибоке море, в якому стояв, і засміявся, опустивши на край підвищення біля дверей каюти. То був тихий радісний сміх. Жовте сяйво свічі танцювало на їхніх мокрих об-

личчях. Дуже невиразно він бачив її при цьому світлі, але очі дівчини сяяли.

— Ваше гніздечко, Сіра Гуско, — поважно оголосив він.

Її рука піднялася й торкнулася його обличчя.

— Ви були такі добрі до мене, Джимсе, — промовила вона. Її тонкий голос тремтів. — Ви можете... поцілувати мене.

Під шум дощу серце Кента захлиналися від співу. Його душу розпирало від бажання прогорлати цю переможну пісню радості й тріумфу, щоб чув той світ, який він покидав сьогодні назавжди. Теплий трепет Мареттиних вуст наділяв його надлюдською силою, і коли він вистрибнув на землю, щоб одним рухом ножа перерізати швартовий канат, він хотів уголос заявити про те, що чаїлося в його душі — як матроси оспівують свободу в той день, коли великий караван вирушає на північ. І він насправді ЗАСПІВАВ тихим шепотом, у якому лунали і сміх, і сльози. З богатырською силою він відштовхнув баркас від берега гавані, а тоді, спритно керуючи довгим одноручним веслом, повів суденце в напрямку ріки, прикладаючи зусилля обох рук замість однієї. За зачиненими дверима крихітної каюти була та єдина в світі, за яку він ладен був битися. Озираючись, він бачив слабкий блиск свічі у вікні. Світло... каюта... Маретта!

Він залився сміхом — безумно, безглуздо, мов хлопчисько. До нього долетів глухий похмурий гуркіт, що з кожним змахом весла ставав усе розбірливішим, схожим на ревіння водоспаду. То була ріка. Роздувшись водопіллям, вона набула загрозливого звучання. Але Кент не відчував страху. Це була його ріка, і вона була йому другом. У ній відчувалися пульс і трепет життя. Гул, що нарастив, не містив для Кента жодної загрози, радше це був радісний багатоголосий хор, що кликав його до себе, всіляко заохочуючи. Він чув, як той клич зростає. Над його головою знову розверзлося небо, вивергаючи зливу. Але шум дощу пересиливав гомін ріки, все ближче й ближче. Він відчув, як судно потрапило в перший коловорот хвиль, і невидимі могутні руки потягнулися до нього

з темряви. Кент зрозумів, що ніс судна підхопило течією, і тепер його несе в самому серці потоку. Він закріпив весло й випростався, зустрічаючи обличчям суцільний хаос і темряву, що чекали на нього попереду. Він відчув під собою неспішний і могутній пульс великого потоку, що прямує до Невільничої ріки, до Маккензі й до Північного Льодовитого океану. І нарешті під цією бурною зливою він закричав, загорлав від щастя, від захвату, від надії, що сягала далі від людських законів — а тоді обернувся до крихітної каюти, де крізь щільну завісу дощем просякнутої ночі в маленькому віконці жовтим світлом палала свіча.

Розділ 19

Кент навпомацки дістався до каюти й постукав. Маретта відчинила йому і відступила, щоб дати ввійти. Він вповз усередину, наче великий мокрий пес до своєї буди, зігнувшись так, що його руки майже торкалися підлоги. Він відчував усю недолугість такого стану, всю недоречність перебування свого кремезного тіла тут і всміхнувся, намагаючись розгледіти щось крізь цівочки води, що стікали обличчям. Маретта зняла свої капелюшок і дощовик, їй теж доводилося схилитися в цій півтораметровій кімнатці, але виходило не настільки кумедно, як у Кента. Він знов опустився на коліна. А тоді побачив, що в маленькій грубці готить вогонь. Його тріск перекривав стук дощу по даху, і повітря в каюті вже прогрілося. Він подивився на Маретту. Її мокре волосся досі налипало до обличчя, її ніжки, і плечі, і частина тіла були мокрі. Але очі її блищали, і вона всміхалася йому. У той момент вона здалася йому дитиною, яка радіє, що знайшла собі схованку. Він очікував, що жахи минулої ночі відіб'ються на її обличчі, але ті безслідно зникли. Дівчина не думала про грім і блискавку, чи про стежку в непроглядній темряві, чи про Кедсті, що лежав мертвий у бунгало. Вона думала про нього.

Він від душі розсміявся. Якою радісною і бентежною була ця темна ніч із громом бурі над головами і хвилями великої ріки під днищем їхнього човна. І вони двоє — самі — в каюті на цьому вутлому суденці, недостатньо високій, щоб випростатися, і навряд чи достатньо широкій, щоб узагалі розвернутися. Але її теплий затишок, жар вогню, що починав зігрівати їхні замерзлі тіла, і привітний тріскіт березових дров у грубці на мить відвернули Кента від думок про світ, що залишався позаду. І Маретта, чиї очі й уста м'яко всміхалися йому у світлі свічки, ніби теж забула про все. Лише маленьке віконечко повернуло їх думками до трагічних обставин їхньої втечі. Кент чітко уявив собі, як це має виглядати з берега — зрадлива цятка вогню, що пливе крізь темряву. Уздовж берега траплялися самотні житла, розкидані на кілька миль нижче Пристані, і чиїсь очі, дивлячись крізь бурю в бік ріки, могли їх побачити. Він дістався до вікна і завісив його плащем.

— У дорогу, Сіра Гуско, — сказав він тоді, потираючи руки. — Чи не буде тут більш по-домашньому, якщо я закурю?

Вона кивнула, не зводячи очей із плаща на вікні.

— Ми в повній безпеці, — запевнив Кент, виймаючи люльку і набиваючи її. — Усі, напевно, сплять. Але не будемо ризикувати.

Судно повільно гойдалося на хвилях. Кент відчув, що воно змінило рух, і додав:

— І не треба боятися, що ми на щось налетимо. Тут немає скель і порогів на тридцять миль уперед. Ріка рівна, як підлога в залі. Навіть якщо ми вріжемося в берег, не лякайтеся.

— Я не боюся... ріки, — відповіла вона. А тоді, так неочікувано, що він стрепенувся, спитала: — Завтра вони шукатимуть нас?

Кент запалив люльку, не зводячи з неї пильних очей. Вона сиділа на табуретці, нахилившись до нього й чекаючи на відповідь.

— В лісах, на ріці, скрізь, — відповів він. — Звичайно ж, вони шукатимуть зниклий човен. Нам просто треба стежити, чи немає за нами погоні. І скористатися добрим початком.

— Дощ змиє наші сліди, Джимсе?

— Так. Усі, що ми залишили на відкритому просторі.

— Але... напевно... у закритих місцях?..

— Ми не проходили по закритих місцях, — запевнив її він. — Пригадуєте, щоб ми там були, Сіра Гуско?

Вона повільно похитала головою.

— Ні. Але там був Муї, під вікном.

— Його сліди точно будуть змиті.

— Рада це чути. Не хотіла би наразити на біду чи його, чи містера Фінгерза, чи будь-кого з наших друзів.

Вона не намагалася приховати, яке полегшення їй принесли його слова. Він був трохи здивований, бо не очікував, що вона турбуватиметься про Фінгерза чи старого індіанця в цю годину власної небезпеки. Тієї небезпеки, від відчуття якої він намагався утримувати її якомога довше. Але Маретта не могла не усвідомлювати навислої над ними загрози. Вона мала б знати, що за кілька годин тіло Кедсті знайдуть, і довга рука поліції диких просторів потягнеться слідом за ними. І якщо їх спіймають...

Дівчина витягнула перед собою ніжки й почала ворушити ними в чоботах — він чув, як у них хлюпає вода.

— У, які вони мокрі! — здригнулася вона. — Чи не могли б ви розшнурувати і стягнути їх із мене, Джимсе?

Він відклав люльку і підповз на колінах ближче до неї. Знадобилося п'ять хвилин, щоб зняти з неї взуття. А тоді він узяв одну з її промоклих ніжок у свої великі долоні.

— Холодна... як крига, холодна, — сказав він. — Вам треба зняти панчохи, Маретто. Будь ласка.

Він склав дрова перед грубкою й наклав ковдрою, яку стягнув зі спального місця. Тоді, так само на колінах, він підтягнув тростяне крісло до вогню та застелив його другою ковдрою. За кілька хвилин Маретта зручно встилася

в кріслі, поклавши босі ніжки на імпровізовану підставку з накритих дров. Кент відчинив дверцята грубки. Потім загасив одну свічу, що вже починала чадити, за нею іншу. Палахкотлива березова деревина м'яким світлом освітлила кімнату. Вогонь запалив стриманий рум'янець на обличчі дівчини, і з цим новим відтінком її очі здавалися Кентові дивовижно м'якими й чарівними. І коли він закінчив, дівчина простягла руку і на мить торкнулася його обличчя і його мокрого волосся — так легко, що він відчув її трепетну ласку, зовсім не відчувши її ваги.

— Ви такі добрі до мене, Джимсе, — промовила дівчина, і він відчув, ніби щось стиснуло їй горло.

Він сів на підлогу біля її крісла, притулившись спиною до стіни.

— Це тому, що я кохаю вас, Сіра Гуско, — відповів він тихо, дивлячись прямо в полум'я вогню.

Дівчина мовчала. Вона теж незрушно дивилася на вогонь. Зовсім над головою обидва чули накрапання дощу, наче тисячі м'яких кулачків стукали в дах каюти. Вони відчували, як хитається під ними баркас у відповідь на примхливу гру хвиль стрімкого потоку. І, непомітно для дівчини, що не дивилася на нього, Кент підняв на неї очі. Відблиск березового вогню грав у її волоссі, тремтів на її білій шиї; ним були охоплені її довгі вії. І, дивлячись на дівчину, Кент думав про Кедсті, що залишився лежати у кімнаті в бунгало, задушений на смерть пасмом цього розкішного волосся — такого близького тепер, що він міг, нахилившись трохи, торкнутися його губами. Ця думка не вселяла в нього жодного страху. Бо навіть зараз, коли він дивився на неї, її рука мимоволі потяглася до щоби — маленька ніжна рука, що торкалася його обличчя й волосся, легко, мов билинка — і він знав, що ці руки не здатні були вбити чоловіка, який перед смертю боровся до останнього.

І Кент подався вперед, і взяв її за руку, і міцно стиснув зі словами:

— Маленька Сіра Гуско, розкажіть мені, будь ласка: що сталося в кімнаті Кедсті?

Безмежна віра бриніла в його голосі. Він хотів, щоб вона знала: хай що трапилося, це не похитне ані довіри, ані його кохання. Він вірив їй, і віритиме завжди.

Він був упевнений, що знає, як помер Кедсті. Картина трагедії по клаптиках складалася воедино в його уяві. Доки він спав, Маретта і ще один чоловік були внизу у великій кімнаті разом із інспектором поліції. Кульмінація настала, і Кедсті дістав удар — у якийсь незбагнений спосіб — власним пістолетом. Потім, саме тоді, коли Кедсті вдало приходив до тями після удару і був готовий битися, супутник Маретти прикінчив його. Налякана, спантеличена тим, що тільки-но розігралося в неї на очах, можливо, непритомна, дівчина безсила була опиратися використанню свого пасма на завершальному етапі вбивства. З цієї картини Кент виключив шнури на вікнах і шнурки від взуття. Він знав, що під час злочину часто трапляється незвичайне й несподіване. А волосся Маретти вільно спадало навколо її фігури — використати його просто було першим, що спало на думку вбивці. І в очікуванні на відповідь Кент вірив, що саме так Маретта і скаже.

Чекаючи, він відчув, як напружилися її пальці в його руці.

— Розкажіть мені, Сіра Гуско, що сталося?

— Я... я не знаю... Джимсе...

Він раптом відірвав очі від вогню й поглянув на неї — наче не впевнений, що почув саме те, що вона тільки-но сказала. Дівчина навіть не повернула голови, дивлячись на вогонь розсіяним поглядом. Її долоня в його руці впіймала його великий палець і міцно трималася за нього, як раніше, коли Маретта була налякана громом і блискавкою.

— Я не знаю, що сталося, Джимсе.

Цього разу він не відчував трепетного хвилювання від дотику її маленьких пальчиків і м'якої долоньки. Глибоко

в його душі ворухнулося щось, що вразило його, наче раптовий несподіваний удар. Він готовий був битися за неї до останнього подиху. Готовий був повірити кожному її слову — кожному, окрім цієї відвертої неправди, яку вона щойно сказала. Адже вона знала, що сталося в кімнаті Кедсті. Вона знала... хіба що...

Раптом його серце підстрибнуло від радісної надії.

— Хочете сказати — ви були непритомні? — голосно прошепотів він. Голос його дрижав від нетерпіння. — Ви зомліли — і тоді це сталося?

Вона похитала головою.

— Ні. Я спала у своїй кімнаті. Не збиралася спати, але... заснула. Щось розбудило мене. Я подумала — примарилось уві сні. Але щось немовби тягнуло мене, тягнуло на нижній поверх. І коли я туди спустилася, я знайшла Кедсті. Він був мертвий. Я стояла там, наче паралізована, коли ви ввійшли.

М'яким, але красномовним жестом вона прибрала від нього руку.

— Я знаю, ви не можете повірити мені, Джимсе. Просто неможливо, щоб ви мені вірили.

— Але ж і ви не хочете, щоб я вам вірив, Маретто.

— Ні... хочу. Ви мусите мені вірити.

— Але пасмо волосся... вашого волосся... навколо шиї Кедсті...

Він зупинився. Слова, як би м'яко він їх не промовляв, здавалися йому жорсткими. І все ж він не бачив, щоб ці слова якось зачепили її. Дівчина не здригнулася. Не злякалася й не затремтіла в нього на очах. Лише заклало дивилася на вогонь. Розум Кента був спантеличений. Ніколи зі своєї пам'яті він не видобув би такого повного й незворушного самовладання. І чомусь від цієї картини йому зробилося моторошно. Моторошно було навіть попри те, що хотілося потягнутися до неї й узяти в обійми, і вилити їй всю свою любов, благуачи розповісти йому все і нічого не приховувати. Все, що допомогло б йому в боротьбі, яку він готувався почати.

А тоді вона сказала:

— Джимсе, якщо поліція нас упіймає... це ж може статися дуже скоро, так?

— Вони нас не впіймають.

— Але найбільша загроза бути впійманими — саме зараз, хіба не так? — наполягала вона.

Кент вийняв годинника і схилився, щоб роздивитися циферблат при світлі вогню.

— Зараз третя година, — промовив він. — Дайте мені ще одну добу, Сіра Гуско, і поліція ніколи нас не знайде.

Кілька хвилин вона мовчала. А потім простягнула руку, і її долоня знову м'яко обгорнулася навколо його великого пальця.

— Джимсе... Коли ми будемо в безпеці... коли будемо впевнені, що поліція нас не знайде... я розповім вам усе, що знаю — про те, що відбулося в кімнаті Кедсті. І розповім вам... про волосся. Я розповім вам... усе.

Її пальці майже несамовито стиснули його руку.

— Усе, — повторила вона. — Розповім про те, що сталося в кімнаті Кедсті... Розповім про себе... І після того... боюся... ви розлюбите мене.

— Я кохаю вас, — сказав він, не намагаючись її торкнутися. — Що б ви мені не розповіли, Сіра Гуско, я кохатиму вас.

Вона видала легкий зойк, заледве голосніший за дзвін розірваної струни, і якби її обличчя в ту мить було повернуто до Кента, він побачив би переможну радість, що проступила на ньому, спалахнувши в очах, мов блискавка — і миттєво згасла.

Усе, що він бачив, коли вона нарешті обернулася до нього, були її зосереджені очі — дівчина помітила щось біля дверей каюти. Він озирнувся. Вода повільно переливалася через поріг.

— Я чекав на це, — бадьорим тоном сказав він. — Наш баркас обертається на діжку для дощової води, Маретто. Якщо я її не вичерпаю, нас скоро затопить.

Він потягнувся за своїм плащем і надягнув його.

— Це не займе багато часу — вилити воду за борт, — додав він. — І доки я займатимусь цим, прошу вас ЗНЯТИ ваші мокрі речі й перебралися в ліжко. Зробіте так, Сіра Гуско?

— Я не втомилася, але якщо ви гадаєте, що так буде краще... — її рука торкнулася його плеча.

— Так буде краще, — сказав він і на мить схилився до неї — так, що його губи торкнулися її волосся.

А тоді він схопив відро і вийшов у дощ.

Розділ 20

Був той час, коли за ясного неба над західними лісами зажеврив би сірий північний світанок. Темрява здавалася Кентові радше схожою на туман — навколо нього виляся більш світла, сірувата примарна імла. Але він усе одно не бачив води в себе під ногами. Не бачив він і курсу, яким ішов баркас, і самої ріки. З корми, де він стояв, за три метри від дверей, каюта була зовсім невидима, повністю поглинута імлою.

Зваженими розмашистими рухами бувало матроса він почав вичерпувати воду. Його рухи були настільки рівномірними, що перетворилися на ритмічний акомпанемент до його думок. Монотонний плюскіт води, що виливалася відром за борт, за лічені хвилини набув автоматизму. За запахом Кент відчував, що берег десь близько. Навіть під дощем до нього долинав слабкий аромат кедрів і живиці.

Але найбільше його відчуття вразила ріка. З плином хвилин вона починала здаватися йому живою істотою. Він чув її шепотіння, гру хвиль за кормою баркаса. І разом із цим прийшло ще одне відчуття, яке не піддавалося опису. Він відчував її тремтіння, її пульс, її трепет у непроглядному мороку — відчував життя, що буяло в цьому повільному й могутньому потоці між стінами дикого лісу. Кент завжди казав: «Можна почути, як б'ється серце ріки — якщо знаєш,

як прислухатися». І зараз він його чув. Він відчував її серцебиття. Ані шум дощу, ані плюскіт води, що виливалася за борт, не здатні були перекрити його, і темрява не могла приховати його від внутрішнього ока, що, наче живе вугілля, постійно горіло в душі Кента. Завжди саме ріка приносила йому втіху в години самотності. Для нього вона переросла у наділене душею створіння, уособлення надії, сміливості — всього, зрештою, великого і величного. І цієї ночі — бо ця темрява була для нього все одно що ніч — її душа, здавалося, пошепки наспівувала йому переможну пісню.

Він не міг програти — ця думка сповнювала його. Ніколи ще його пульс не бився так упевнено, ніколи відчуття невідворотного настільки повно не володіло ним. Не можна уявити, казав він собі, не можна навіть припустити такої страшної ймовірності, що його схопить поліція. Він був більше, ніж людина, що наодинці б'ється за свою свободу, більше, ніж особина, що змагається за своє право на існування. Дещо значно дорогоцінніше за свободу і за життя разом узяті чекало на нього в маленькій каюті, схованій за завісою темряви. А попереду лежав їхній світ. Він подумки наголошував: ЇХНІЙ світ — світ, що в якийсь ілюзорний, нереальний спосіб завжди знаходив собі місце в його думках. Вони сховаються в тому світі, і ніхто їх не знайде. Велич сонця, зірок і відкритої країни Бога стануть їхніми назавжди.

Уособленням цієї дивовижної реальності, що спіткала його, була Маретта. Він зовсім не турбувався, що скаже вона йому завтра чи післязавтра. Він вірив, що саме тоді — коли вона розповість йому все, що має, а він усе одно розкриє їй свої обійми, — що вона прийде до них. І він знав: у кімнаті Кедсті не могло трапитися нічого, що відштовхнуло б його від Маретти. Така була його віра, всесильна, як могутній потік, схований у примарно-сірій імлі прийдешнього світанку.

І все ж він не очікував, що йому вдасться так легко перемогти. Він і далі працював, а його розум подорожував угору

і вниз уздовж Трьох Рік, від Пристані до Форт-Сімпсона, і подумки він змальовував собі ситуацію, що могла скластися, і свій переможний вихід із неї. Він розумів, що хлопці в казармах не увійдуть до будинку Кедсті принаймні до опівдня. Мабуть, швидко по тому на розшуки вирушить поліційний катер. До середини дня їхнє судно буде вже за п'ятдесят миль від місця відправки.

Перш ніж знову впаде темрява, вони вже проминуть Бистрину Смерті, де Фоллетт і Лядусер влаштували свої божевільні змагання в ім'я кохання до однієї дівчини. І не набагато миль нижче Бистрини лежали плавні, у яких можна було сховати баркас. Звідти вони вирушать суходолом, в північно-східному напрямку. Протримаються до наступного заходу сонця — і вони в безпеці, так він розраховував. Але якщо дійде до бійки, він битиметься.

Коли він закінчив вичерпувати воду, дощ уже майже вщух, перейшовши на мжичку. Аромат кедра й живиці став ще чіткішим, і він явно чув гучний шепіт річкових хвиль. Кент знову постукав у двері каюти, і Маретта відгукнулася.

Коли він увійшов, вогонь у грубці вже догорів, залишивши по собі грудомачу розжареного вугілля. І знову він опустився на коліна і зняв промоклий плащ.

Дівчина привітала його зі своєї спальної місчинки:

— Ви схожі на величезного ведмеда, Джимсе.

У її голосі чулася радісна привітна нотка.

Він засміявся, підсунув табуретку ближче до її ложа і спромігся сісти, змушений через дах нахилити голову.

— Почуваюся, наче слон у пташиній клітці, — зізнався він. — Вам зручно, Сіра Гуско?

— Так. Але вам, Джимсе? Ви геть промокли!

— Але я такий щасливий, що анітрохи не відчуваю цього, Сіра Гуско.

Він ледве міг розгледіти її в темряві на койці. Її обличчя здавалося блідою тінню. Дівчина розпустила своє вогке волосся так, щоб тепле й сухе повітря швидше висушило

його. Кент гадав, чи чує вона його серцебиття. Він забув заново розвести вогонь, і темрява зовсім згустилася. Більше він не бачив блідих рис її обличчя, тож відсунувся трохи назад. Ним раптом оволоділа думка, що це блюзнірство — нахилитися над нею в темряві, наче злодій. Дівчина відчула цей рух. Її рука потяглася до нього і легко лягла кінчиками пальців на його плече.

— Джимсе, — м'яко сказала вона. — Я не шкодую — тепер — що приходила в лікарню Кардігена того дня... коли ви думали, що помираєте. Я не помилилася. Ви особливі. І я тоді кепкувала з вас, і сміялася з вас, бо знала, що ви не помираєте. Ви мені пробачите?

Він щасливо розсміявся.

— Кумедно, чим іноді обертаються дрібниці, — сказав він. — Хіба колись дуже давно не впало ціле королівство через те, що в якогось хлопця забракло підкови? Хай там як, я знав чоловіка, чие життя врятувала одна розбита люлька. А ви прийшли до мене, і ось я зараз тут, через...

— Що? — прошепотіла вона.

— Через одну історію, яка відбулася дуже давно, — сказав він. — І яку вам би й на думку не спало пов'язати з собою чи зі мною. Чи варто розповідати її вам, Маретто?

Її пальці легенько стиснули його плече.

— Так.

— Це, звичайно ж, поліційна історія, — почав він. — І я не згадуватиму ім'я того хлопця. Можете, якщо хочете, уявити на його місці рудоволосого О'Коннора. Але я не кажу, що це був саме він. На той час він був констеблем у поліції і відбув на північ, розшукуючи деяких індіанців, що варили з коріння дурманне зілля. То було шість років тому. І дорогою він підхопив дещо. *La Mort Rouge*, як ми іноді це називаємо — «Червона смерть», або віспа. Він був зовсім один, коли пропасниця звалила його з ніг, за три сотні миль від будь-якого житла. Його супутник-індіанець утік при перших ознаках віспи, а йому тільки й вистачило часу встановити свій намет до

того, як він уже не міг піднятися, а тільки лежав горілиць пластом. Я не намагатимусь описати вам, що він пережив у ті дні. Він був живий мрець. І помер би остаточно, без жодних сумнівів, якби поряд не трапився один незнайомиць. То був білий чоловік. Не треба великої відваги, Маретто, щоб іти супроти узброєної людини, якщо ти сам маєш зброю, і не треба особливої хоробрості, щоб іти в бій, коли тисяча інших йдуть поряд із тобою. Але потрібна неабияка сміливість, аби зустрітися з тим, із чим зіткнувся той незнайомиць. А хворий навіть не доводився йому ніким. Він увійшов до намету і став виходжувати іншого, повертаючи до життя. А тоді хвороба перекинулася на нього, і протягом десяти тижнів ті двоє були разом, кожен б'ючись за життя іншого. І вони перемогли. Але головна слава переможця дісталася незнайомцю. Він рушив на захід. Констебль прямував на південь. Вони потиснули один одному руки й розійшлися.

Пальці Маретти стиснули руку Кента. А він продовжував:

— І констебль ніколи цього не забув, Сіра Гуско. Він мріяв, що настане день, коли він зможе відплатити. І той день настав. Це відбулося вже кілька років по тому і спрацювало у дуже цікавий спосіб. Сталося вбивство. А констебль, який на цей момент уже був сержантом, говорив з убитим лише незадовго до його смерті. Повернувшись по забуту річ, саме він, сержант, знайшов його мертвим. Дуже скоро по тому було заарештовано чоловіка. На його одязі була кров — доказ смертельно переконливий. І цей чоловік...

Кент зробив паузу, і в цій темряві пальці Маретти ковзнули вздовж його руки і зімкнулися навколо долоні.

— ...Був тією людиною, заради якої ви збрехали, щоб урятувати від смерті, — прошепотіла вона.

— Так. Коли куля метиса дістала мене, я гадав, що це чудовий шанс відплатити Сенді Мактриггеру за те, що він зробив для мене у тому наметі багато років тому. Але це аж ніяк не був героїчний учинок. Це не був навіть сміливий учинок. Я гадав, що помираю, отже, нічим не ризикую.

А тоді він почув м'який, радісний тихий сміх із того місця, де покоїлася на подушці її голова.

— І весь цей час ви так блискуче брехали, Джимсе, — Я ЗНАЛА, — скрикнула вона. — Я знала, що ви не вбивали Барклі, і знала, що ви не помираєте, і ще я знала, що сталося в тому наметі десять років тому. І... Джимсе... Джимсе...

Вона підвелася на подушці. З її губ виривалося збуджене дихання. Тепер уже не однією, а обома руками вона стискала його долоню.

— Я знаю, що ви не вбивали Джона Барклі, — повторила вона. — І... СЕНДІ МАКТРИГГЕР ТЕЖ ЙОГО НЕ ВБИВАВ!

— Але...

— Він НЕ ВБИВАВ, — перебила вона майже зі злістю. — Він був так само невинуватий, як і ви. Джимсе... Джимсе... Я знаю, хто вбив Барклі. О, Я ЗНАЮ — ЗНАЮ!

Її горло перехопив придушений схлип, і вона додала, намагаючись через силу говорити спокійно:

— Не думайте, що я не довіряю вам, якщо зараз не можу розповісти вам більше, Джимсе, — мовила вона. — Ви зрозумієте — і дуже скоро. Коли ми відірвемося від поліції, я розповім вам. Я нічого від вас не приховую. Я розповім вам про Барклі, про Кедсті — про все. Але зараз я не можу. Це ненадовго. Коли ви скажете, що ми у безпеці, я вам повірю. А тоді...

Вона прибрала від нього руки і відкинулася на подушку.

— А тоді — що? — спитав він, нахилиючись уперед.

— Може, ви мене розлюбите, Джимсе.

— Я кохаю вас, — прошепотів він. — Ніщо в світі не завадить мені кохати вас.

— Навіть якщо я розповім... скоро... що це я вбила Барклі.

— Ні. Це буде неправда.

— Чи... якщо я скажу... що це я... вбила... Кедсті?

— Байдуже, що ви скажете чи який доказ наведете, я вам не повірю.

Вона змовкла. А тоді сказала:

— Джимсе...

— Так, Ніско, моя маленька богине?..

— Я хочу сказати вам дещо... зараз!

Він чекав.

— Це може... шокувати вас... Джимсе.

Він відчув, як вона простягає до нього руки. Обидві її долоні торкалися його плечей.

— Ви слухаєте?

— Так, я слухаю.

— Тому що голосно я цього не казатиму.

І тоді вона прошепотіла:

— Джимсе... Я КОХАЮ ВАС!

Розділ 21

У каюті, де потроху розвиднювалося, в обіймах Маретти, яка обвила руками його шию, простягнувши губи для поцілунку, Кент на довгі хвилини втратив усвідомлення будь-чого, окрім захвату від цієї єдиної великої мрії, що обернулася реальністю. Те, про що він молився, перестало бути молитвою, і те, про що він снів, більше не було сном — і все ж на мить усе це здалося йому несправжнім. Пізніше він, мабуть, так і не пригадав би, що казав у перші хвилини радісного хвилювання.

Фізичне існування здавалося йому чимось буденним, що майже згубилося, потонуло, розчинилося в теплій пульсації й трепеті іншого життя, у тисячі разів дорожочінішого, ніж його власне, і це життя він тримав зараз у своїх обіймах. І все ж, крізь божевільний запал, що володів ним, він відчував безмежну ніжність, із якою Маретта тихим радісним шепотом промовляла його ім'я. Вона притягнула його голову нижче і поцілувала його, і Кент упав на коліна біля неї і припав лицем до її лица. У ту ж мить стукіт дощу по даху припинився, і туманна імла розступилася перед сірим світанком.

І в тому світанку нового дня Кент нарешті вийшов з каюти і глянув на дивовижний світ навколо. Його груди сповнювала переможна радість людини, яка щойно народилася на світ — і світ цей змінився не менше за нього. Буря минула. Перед очима лежала сіра ріка. З боку берега Кент розрізняв темні обриси глибоких ялинових, кедрових і піхтових лісів. Навколо стояла урочиста тиша, порушувана тільки шепотінням ріки і плюскотом хвиль об борт судна. Вітер змістився, забравши з собою дощові хмари, і Кент, роззирнувшись навколо, побачив, як швидко розчиняються останні тіні ночі і постають на сході картини нового раю. З плином часу небо на сході набувало м'якого перлинно-сірого кольору — і швидко після того, з настанням чарівного північного світанку з-поза лісів наче здійнялося всеохопне полум'я, забарвлюючи небо у ніжний рожевий відтінок, що на очах Кента підіймався все вище й вище. Ріка одразу ж виступила з-поза плинної завіси туману і ночі. Судно йшло майже на середині русла. Менше ніж за сто метрів з обох боків темніли густі зелені стіни лісу, який блищав свіжістю й прохолодою, ще мокрий від бурі, і видихав аромат, який жадібно втягував грудьми Кент.

Він почув звук у каюті. Маретта прокинулася, і він нестерпно захотів, щоб вона вийшла і стала тут, поруч із ним, помилуватися величною красою їхнього першого спільного дня. Він бачив дим від вогню, який сам розпалив, дим від твердої деревини, що підіймався чистими білими хмаринками у вимите дощем повітря.

Запах диму, як і запах кедрової живиці, був для Кента запахом самого життя. А тоді він почав вичерпувати з дна залишки води. Працюючи, він насвистував. Йому хотілося, щоб цей свист почула Маретта. Хотілося, аби вона знала, що й цього дня його віра в неї не похитнулася. Перед ними, навколо них розстелявся великий і прекрасний світ. І вони були в безпеці.

Під час роботи його розум був як ніколи зосереджений на рішенні: не ризикувати. Він обірвав свист на мить і легко

й переможно розсміявся, подумавши про роки досвіду, які зараз були його найнадійнішим охоронцем. Він став майже неперевершеним знавцем усіх тонкощів і хитрощів свого ремесла — гри у полювання на людей, і він знав, що робитимуть мисливці за втікачами, а що ні. Він поставив їм мат з першого ходу. І, до речі, позбувшись Кедсті, О'Коннора і його самого, поліція Пристані залишилася без найспритніших кадрів. Це вже була неабияка втіха. Та хай би навіть гнався за ними цілий загін переслідувачів — Кент знав, що переможе. Увесь ризик (якщо небезпека взагалі існує) припадав на цей перший день. Лише поліційний катер здатен був наздогнати їх. А з тією перевагою у відстані, що вони мали, Кент був упевнений: вони встигнуть пройти Бистрину Смерті, схвати баркас і вирушити неходженими лісами на північний захід, перш ніж той катер загрожуватиме наздогнати їх. Відтоді він триматиметься північно-західного напрямку, все далі й далі заглиблюючись у дичавину, в землі, де не ступала нога людська — і це буде останнє місце, де закон шукатиме його. Кент випростався і знов озирнувся на дим, що мов сіро-біле мереживо вився між ним і синню неба. І в ту мить сонце зійшло над верхівками найвищих кедрів, і день велично вступив у свої права.

За чверть години Кент насухо витер підлогу судна і тоді — з несподіваністю, що підхльоснула його, наче удар батога за спиною — відчув запах, що розлився в чистому, пропахлому лісом повітрі. Це був запах бекону і кави! Він думав, що Маретта зайнята тим, що надягає сухе взуття і робить щось на кшталт ранкового туалету. Натомість вона готувала сніданок. У цьому не було нічого надзвичайного. Не бозна-яке досягнення — підсмажити бекон і каву зварити. Але зараз це стало завершальним штрихом у картині раю для Кента. Вона готувала ЙОМУ сніданок! Для нього ж кава і бекон завжди нерозривно ототожнювалися з домом. Було в них щось особисте, товариське. Всюди, де траплялися кава і бекон, були діти, що сміялися, жінки, що співали, і чоловіки

зі щасливими привітними обличчями. З них починався рідний дім.

— У кожній хижці, де чути запах бекону і кави, — завжди казав О'Коннор, — тебе покличуть на сніданок, якщо постукаєш у двері.

Але в цю мить Кент не згадував слів давнього поліційного друга. Зараз усі його думки поглинуло відкриття, що Маретта готує сніданок — для нього.

Він підійшов до дверей і прислухався. А тоді відчинив їх і зазирнув усередину. Маретта стояла навколішки перед відчищеною заслінкою грубки і смажила хлібці на двох виделках. Її обличчя палало рожевим рум'янцем. Вона не гаяла часу на те, щоб розчесати волосся, а лише недбало заплела його в косу, яку відкинула за спину. Побачивши Кента, дівчина видала зойк удаваного розчарування.

— Чому ви не зачекали? — запротестувала вона. — Я хотіла зробити вам сюрприз.

— Ви й зробили, — відповів він. — А я не міг чекати. Я мав прийти і допомогти.

Він уже був усередині й стояв навколішки поруч із нею. Коли він потягнувся до виделок, його губи торкнулися її волосся. Рум'янець на щоках Маретти спалахнув ще яскравіше, і горлом забринів м'який сміх. Підводячись, вона ласкаво торкнулася долонею його щоки, і Кент засміявся у відповідь. А після того, коли вона сервірувала стіл-полицю, її рука де-не-де торкалася його плеча або волосся, і двічі чи тричі він чув цей тихий горловий сміх, що збурював у ньому спалах щастя. А тоді вони сиділи поряд, він — у низенькому кріслі, вона — на табуретці, зсунувши їх близько перед полицею, що слугувала за стіл, і їли свій сніданок. Маретта налила йому кави та розмішувала в ній цукор і згущене молоко. А він на радощах навіть не сказав їй, що ніколи не кладе в каву ні цукру, ні молока. Крізь маленьке віконечко ранкове сонце заливало кімнату. Крізь відчинені двері Кент вказав дівчині на те, як розкішно відбиваються со-

нячні промені в річці й у зелені лісу, який вони проминали. Коли зі сніданком було покінчено, Маретта вийшла на палубу разом з ним.

Певний час вона стояла мовчки й нерухомо, вдивляючись у дивовижний світ, що обступив їх скрізь. Кентові навіть здалося, що на деяку мить вона затримала подих. Відкинувши голову й підставивши свою білу шийку м'якому, просякнутому запахом живиці повітрю, дівчина вдивлялася в ліси. Її очі раптом сповнилися світла, наче зорі. В її обличчі відбивалися промені ранкового сонця. І, дивлячись на неї, Кент зрозумів, що ніколи не бачив її такою вродливою, як у ці дивовижні миті. Йому й самому перехопило дух, адже він також збагнув, що це Ніска-богиня після довгої розлуки знову вдивляється у власний світ.

Її світ — і його світ. Відмінний від решти світів, будь-коли створених Господом Богом, навіть від того, що вони полишили в Пристані, якихось кілька миль позаду. Бо тут не лунало жодного звуку, навіть шепоту руйнівного людського життя. Вони були в обіймах Великої Півночі, що з кожною хвилиною притягувала їх усе ближче до свого могутнього пульсаційного серця.

Ліси нависали над ними, важкі, зелені, виблискуючи краплинами дощу, і з їхніх глибин віяло трепетним подихом життя і торжеством усього живого. Ліс огортав береги, наче пильний господар, що охороняє ріки від цивілізації — і раптом дівчина простягла перед собою руки, і Кент почув тихий схвильований скрик, що зірвався з її губ.

Вона забула про нього. Вона забула про все, окрім ріки, лісів і неходжених світів, що пролягали за ними. І він був радий. Адже цей світ, який вона вітала і до якого закликала її душа, був і його світом на віки вічні. Тут були всі його мрії, його надії, всі бажання, які він коли-небудь мав у житті. І коли нарешті Маретта повільно обернулася до нього, він розкривав їй свої обійми, і в його очах вона побачила той самий захват, що осявав у цю мить її власне обличчя.

— Я рада... така рада, — тихо видихнула вона. — О, Джимсе... я щаслива!

Вона, не вагаючись, кинулася в його обійми. Дівочі руки гладили його обличчя. А потім вона стояла, поклавши голову йому на плече, і, дивлячись перед собою, глибоко вдихала солодке чисте повітря, сповнене еліксиром лісів, що нависали над ними. Вона мовчала, не рухалася, і Кент також не порушував тиші. Судно пливло, огинаючи річковий скрут. Величезний лось вийшов, плескаючи, з води на берег — вони чули, як цей велетень із тріском почвалав крізь ліс. Тіло дівчини напружилася, але вона не мовила жодного слова. За якусь мить він почув її шепіт:

— Це було так давно, Джимсе. Мене не було тут чотири роки.

— А тепер ми повертаємося додому, маленька Сіра Гуско. Чи не буде вам самотньо?

— Ні. Це там мені було самотньо. Стільки було людей, стільки речей, що я нестерпно тужила за лісами й горами. Я вірю, що скоро померла б. Лише дві речі я там любила, Джимсе...

— Які? — спитав він.

— Гарні сукні — і черевички.

Його руки міцніше зімкнулися навколо неї.

— Я... я розумію, — м'яко розсміявся він. — Ось чому тоді, першого разу, ви прийшли до мене в гарненьких туфельках на високих підборах.

Він схилив голову, і вона розвернулася обличчям до нього. Він поцілував її у напіврозкритий рот.

— Жоден чоловік у світі так не кохав свою жінку, як я кохаю вас, моя маленька богине Ніско! — виголосив він.

Хвилини і години того дня назавжди zostалися незнищенними спогадами в пам'яті Кента. Кілька разів коли вони здавалися йому ілюзорними й несправжніми — наче він жив і дихав у якомусь нематеріальному світі примарних речей, зітканих із павутиння сну. То були миттєвості, коли над ним

нависала чорна тінь трагедії, від якої вони тікали; аж раптом спадало на думку, що обоє вони — злочинці, переслідувані законом, що вони не на чарівній землі, а у смертельній небезпеці, що все це — щасливе збаламучення розуму, від якого він скоро буде пробуджений якимось жахливим потрясінням. Але ці миті недоброго передчуття були, самі по собі, лише тінню, що затьмарювала його щастя. Знову й знову підсвідома сила намагалася достукатися до його розуму, аби донести до нього істину: все це реально.

Час від часу сумніви в ньому будила Маретта. Він ще не міг осягнути всю повноту почуття, яке вона йому дарувала. Більше, ніж будь-коли, у цю найвеличнішу мить їхнього кохання вона поводитася з ним, мов дитина. У перші години ранку йому здавалося, що дівчина геть забула, що сталося вчора, і позавчора, і в усі попередні дні. Вона їде додому! Тільки це вона й твердила пошепки, так часто, що ці слова вже звучали приспівом у його голові. І все ж вона нічого не розповідала про той дім, а він чекав, знаючи, що виконання її обіцянки не за горами. І коли він обіймав її стан, в її поступливості не було жодного збентеження, і вона підіймала до нього обличчя, так, щоб він міг поцілувати її і зазирнути в її чарівні пломінкі очі. Він бачив у них спалах безмежного щастя, майже дитячу щирість і водночас — жіноче торжество владарювання над ним. А він тим часом думав про Кедсті і про закон, що саме прокидався до життя позаду, у Пристані Атабаска.

А тоді вона провела кінчиками пальців по його руці й сказала йому зачекати. Потім утекла до каюти і за мить вийшла звідти зі своєю щіткою для волосся, а після цього сіла біля опори кормового весла й почала розчісуватися на сонці.

— Я рада, що вам подобається, Джимсе, — сказала вона.

Вона розплела свою товсту косу й розсипала шовковисті пасма, недбало перебираючи їх пальцями. Вона пригладжувала їх і розчісувала, доки вони не стали ще прекраснішими, ніж він будь-коли бачив, у тих променях сонця.

Вона підбрала їх так, що вони спадали каскадами навколо неї — і тоді раптом Кент побачив коротке пасмо, від якого була відрізана волосяна удавка, що її він зняв із шиї Кедсті. І його губи стиснулися, нещадно придушивши скрик жаху, тоді як із уст Маретти, трохи голосніше за шепіт, лунала трепетна пісня щастя — тиха бентежна мелодія з «La Chaudière»¹.

Її руки злетіли нагору, і вона притягнула його голову до себе — так, що на мить його видіння пригасли, потонувши в солодкому павутинні її волосся.

Близькість, що царювала між ними в той день, сама по собі була наче сон. Годину за годиною течія несла їх усе далі в глиб Великої Півночі. Сонце сяяло. Вкриті стінами лісу річкові береги здавалися ще могутнішими у своїй непохитності й величі, і грандіозна тиша безлюдних просторів сповнювала світ. І для Кента це було наче подорож крізь рай. Час від часу він вважав за потрібне ставати до кормового весла, адже спокійна вода потрохи поступалася стрімкішому потоку.

Окрім цього, іншої роботи для нього не було. Здавалося, що з кожною з цих чарівних годин небезпека залишається все далі й далі позаду. Стежачи за берегами, дивлячись уперед, дослухаючись до звуку, що міг у будь-який момент пролуhati позаду, Кент із Мареттою раділи своєму щастю, мов діти, і відчували, як люфт відчуженості між ними швидко зникає.

Вони не говорили про Кедсті, чи про трагедію, чи знову про смерть Джона Барклі. Але Кент розповідав про ті дні, що провів на Півночі, про свою самотність, про дику і дивну любов до найглибших диких просторів, що жила в його душі. І від цього він перейшов до далеких напівзабутих подій минулого, що оживали, пом'якшені спогадами дитинства, проведеного на фермі. Ці всі розповіді Маретта

¹ «Котляр» (фр.) — назва відомої оперети.

слухала з блиском в очах, з тихим сміхом, її дихання напружувалося й заспокоювалося — слідом за емоціями оповідача.

Вона розповіла про свої дні у школі та про їхню жахливу самотність; про дитинство, що минуло серед лісів, і про палке бажання прожити там усе життя. Але вона нічого не казала про себе особисто чи про найважливіші сторони свого життя. Нічого не сказала про Долину Мовчазних Людей, жодного слова про батька чи матір, сестер чи братів. Відчувалося, що вона уникає цих тем не через сором'язливість. Кент ні про що не питав. Він знав, що про це вона теж розповість одразу, як тільки обіцяний час настане і він скаже їй, що вони в безпеці.

Нетерпіння починало оволодівати Кентом — так сильно він хотів, щоб цей час настав якнайшвидше. Час, коли вони покинуть ріку і вирушать до лісів. Він пояснив Маретті, чому вони не можуть пливти безкінечно. Ця ріка була однією величезною артерією, якою протікав увесь транспортний рух у напрямку далекої Півночі. Її патрулювали. Рано чи пізно їх викриють. Натомість у лісах, обравши будь-яку з тисячі неходжених стежок, вони будуть у безпеці. Була хіба одна причина триматися ріки, доки вони не пройдуть Бистрину Смерті. Ріка пронесе їх повз великі плавні на захід звідси, крізь які неможливо було пробратися в цю пору року. Інакше вони зійшли б на берег уже зараз. Кент любив ріку, він довіряв їй, але знав, що лише коли глибокі ліси вкриють їх, а безмежний океан поглине їхнє суденце, вони опиняться поза небезпекою, що загрожує їм від самої Пристані.

Три чи чотири рази від сходу сонця до полудня вони спостерігали ознаки життя на березі та на воді: один раз — баржу, пришвартовану до дерева, потім — індіанський табір і двічі — житла траперів, зведені на краю маленьких галявин. З початком другої половини дня Кент відчув, як у душі зростає відчуття, не схоже на звичайну нетерплячість. Час

від часу це була тривога — передвісниця лиха, попередження про те, що не можна втрачати пильності. Все частіше він брався до весла, щоб регулювати їхній рух течією, і почав прискіпливо й уважно відміряти час і відстань. Він упізнав чимало орієнтирів на своєму шляху.

О четвертій годині, найпізніше — о п'ятій вони досягнуть верхівки Бистрини. Десять хвилин тривожного спуску — і він виведе баркас на спокійне місце поблизу берега. Кент добре пам'ятав це місце. І більше жодного страху, що довга рука закону дотягнеться до нього з самої Пристані. І, плануючи це, Кент прислухався. Від полудня він не припиняв відстежувати, чи немає позаду глухих ударів: «торох-торох-торох», що за милю попередять їх про наближення патрульного катера.

Він не приховував своїх планів від супутниці. Маретта відчувала, як зростає його занепокоєння, і він поділився з нею власними думками.

— Якщо ми почуємо патрульний катер до того, як дістанемося Бистрини, ми все ще матимемо час утекти на берег, — запевняв він її. — І вони нас не впіймають. Легше буде знайти дві голки в копиці сіна, ніж нас. Але краще приготуватися.

Тож він виніс із каюти свій наплічник і вдвічі менший вузол Маретти та впоперек них поклав свою рушницю й кобуру з пістолетом.

Була третя година, коли характер течії почав змінюватися, і Кент щасливо усміхнувся. Вони входили у нестримніші води. Траплялися місця, де русло ріки звужувалося, і вони потрапляли у бистринь. Лише коли попереду простиралися рівні води, Кент давав рукам відпочити від весла. І, долаючи більшість тих спокійних вод, від додавав судну швидкості. Маретта допомагала йому. Відчуття особливо радісного захоплення, коли він бачив її струнку витончену фігуру, що працювала поряд із ним, не полишало Кента. Вона сміялася, поглядаючи на нього через вели-

чезну колоду весла, що розділяла їх. Вітер і сонце зухвало гралися її волоссям. Розтулені вуста були яскраво-червоні, мов троянди, на щоках грав рум'янець, очі були ніби зі-гріті сонцем гірські фіалки. Не раз, у пориві захвату від сьогоднішньої втечі, милуючись її чарівною красою, він питав себе: як таке можливо, що це не сон? І не раз сміявся від щастя і припиняв гребти, аби ще раз упевнитися, що все це наяву і по-справжньому. А тоді дякував Богові і з більшим натхненням брався до роботи.

Колись дуже давно, казала Маретта, вона вже долала Бистрину Смерті. Тоді це її страшенно налякало. В її пам'яті Бистрина залишилася смертяним страховиськом, що лютим ревом зустрічає своїх жертв. І доки вони наближалися, Кент розповів їй трохи більше про Бистрину. Лише іноді тут трапляються смертельні випадки. У самому гирлі Бистрини є велика, гостра, як ніж, скеля, схожа на драконячий зуб, що розрізає Бистрину на два бурхливі канали. Якщо баркас триматиметься лівого каналу, вони в безпеці. Буде чималий рев і громоподібний гуркіт, проте ревіння Бистрини, запевняв Кент, це наче гавкіт беззубого і безпечного собаки.

Лише якщо судно стане некерованим чи налетить на Драконячий Зуб, чи зверне у праве русло замість лівого, станеться трагедія. Сказавши це їй, Кент почув у відповідь її захопливий тихий грудний сміх.

— Хочете сказати, Джимсе, якщо не станеться одна з цих ймовірних речей, ми виберемося живими і здоровими?

— Жодна з них не станеться — принаймні не з нами, — швидко зауважив Кент. — У нас міцне маленьке суденце, ми не вріжемося в скелю і звернемо ліворуч так гладко, що ви навіть не помітите, як це станеться.

Він усміхнувся до неї, демонструючи дивовижну впевненість.

— Я тисячі разів долав її, — запевнив він.

Він прислухався. Тоді раптом витягнув із кишені свого годинника. Було чверть на четверту. Чуткі вуха Маретти

вловили те, що він почув. У повітрі лунав низький тремтливий гуркіт. Він повільно, але впевнено наростав. Кент кивнув у відповідь на німе запитання в її очах.

— Пороги в голові Бистрини Смерті! — скрикнув він, і його голос тремтів від радощів. — Ми перемогли їх. МИ В БЕЗПЕЦІ!

Судно ковзнуло за поворот, і за півмилі попереду вони побачили білу піну, що здіймалася над порогами. Швидкість потоку під ними шаленими темпами зростала. Всією вагою тіла Кент наляг на весло, щоб тримати баркас посередині.

— Ми у безпеці, — повторив він. — Розумієте, Маретто? МИ У БЕЗПЕЦІ!

Він промовляв слова, на які вона так чекала, даючи зрозуміти, що нарешті настав той час, коли вона може виконати свою обіцянку. Слова, які він промовляв уголос, сповнювали його радісним збудженням. Йому здавалося, що він кричить від радощів. А тоді, в одну мить, він побачив зміну, що відбулася в її обличчі. Широкі здивовані очі дівчини дивилися не на нього, а повз нього. Вона вдивлялася у зворотному напрямку, і коли він почав був говорити, її обличчя сплотніло.

— СЛУХАЙТЕ!

Вона була напружена, скам'яніла. Кент озирнувся. І в ту мить понад гуркіт ріки, що дедалі зростав, до нього долетіло ритмічне: «ТОРОХ-ТОРОХ-ТОРОХ» поліційного патрульного катера з Пристані Атабаска!

Глибокий видих вирвався з-поміж його губ. Коли Маретта відірвала погляд від ріки і глянула на нього, його обличчя було, наче різблена скеля. Він дивився перед собою неживими очима.

— Ми не можемо пройти Бистрину, — сказав він. Жорстким і несправжнім почувся їй голос Кента. — Якщо ми це зробимо, вони дістануть нас раніше, ніж ми висадимося на другому березі. Ми маємо дати потоку віднести нас до берега — ЗАРАЗ.

І, вирішивши так, він уклав усі свої сили в дію. Він знав, що не можна втрачати навіть сотої частки секунди. Пороги, що здалека засмоктували воду, вже тягли баркас до себе, і могутніми ударами по воді він намагався спрямувати суденце до західного берега. Швидко все зрозумівши, Маретта усвідомила, яке безцінне значення можуть мати кілька секунд. Якщо вони потраплять у сильніший коловорот при порогах, перш ніж дістануться берега, вони змушені будуть долати Бистрину, а в цьому випадку катер наздожене їх швидше, ніж вони встигнуть висадитися. Вона підстрибнула до Кента і доклала власних сил, допомагаючи йому з веслом. Фут за футом, метр за метром судно здійснювало рятівний прорив на захід, й обличчя Кента освітілося торжеством, коли він кивнув у напрямку лісистій коси, що випиналася, наче товстий палець, посеред річки. За тим місцем нестримні води збивалися в піну, і можна було помітити перші чорні скелі, які відзначали початок Бистрини.

— Ми впораємося, — він упевнено посміхнувся. — Ми пристанемо до тієї коси, близько до самого берега. Не бачу, щоб катер міг причалити десь ближче милі від Бистрини. А опинившись на березі, ми втікати мемо вп'ятеро швидше, ніж вони за нами гнатимуться.

Обличчя Маретти вже не було блідим, навпаки — палало від збудження. Він помітив білий блиск її зубів крізь розтулені вуста. Її очі переможно сяяли, і він розсміявся.

— Ви прекрасний маленький боєць, — кричав він у захваті. — Ви... ви...

Він змовк на півслові, почувши тріск, що пролунав для нього, наче пістолетний постріл над самим вухом. Він смикнувся вперед і розтягнувся на дні баркаса, при падінні вхопившись за тендітну фігуру Маретти й потягнувши її за собою. За мить вони двоє були вже на ногах і, онімівши, дивилися туди, де щойно було весло. Його лопать зникла. Кент усвідомлював, що чує, як поряд тихо скрикнула дівчина, а тоді її долоня міцно обвилася навколо великого пальця

його руки. Вони більше не здатні були керувати, і судно понесло вбік. Воно проминуло лісисту косу. Білий вир нижніх порогів підхопив його, і Кент, дивлячись перед собою в чорну утробу смертельної пастки, що чекала на них, притягнув Маретту до себе й міцно обійняв.

Розділ 22

У першу мить, побачивши зламане весло, Кент не ворухнувся. Він відчував, як руки Маретти все міцніше обіймають його за шию. Краєм ока він побачив її відкинуте обличчя — рум'янець, що палав на ньому кілька хвилин тому, заступила смертельна блідість. Кент знав, що без жодних пояснень вона зрозуміла майже цілковиту безнадійність їхньої ситуації. І він був радий, що вона зрозуміла. Тепер, коли він знав, що дівчина за будь-яких обставин не впадатиме в паніку, на душі було значно легше. Він схилив обличчя до неї, відчувши оксамитову гладкість її щоки. Вона потяглася до нього вустами, і вони поцілувалися. Він майже душив її в обіймах, несамовитий від кохання, відчайдушно бажаючи за будь-яку ціну вберегти її від ушкоджень.

Його мозок працював швидко. Існував, можливо, один шанс із десяти, що баркас — без керма і людського керування — безпечно просковзне між чорними кам'яними стінами і різними зубами Бистрини. Якщо навіть баркас і подолає цей шлях, вони опиняться в руках поліції, хіба що якоюсь дивовижною примхою долі вони прибі'ються до берега, перш ніж катер пройде слідом за ними.

З іншого боку, якщо їх протягне досить далеко крізь нижні пороги, вони можуть поплисти. І — була ще рушниця, що лежала поперек наплічника. На неї, зрештою, він покладав свою найбільшу надію — якщо тільки судно пройде крізь Бистрину. Фальшборти нададуть їм більший захист, ніж тонкіші стіни катера — їхнім переслідувачам. у серці чоло-

віка несподівано заклопотіла ненависть до цього Закону, частиною якого він був колись. Цей Закон гнав їх назустріч неминучій загибелі, і Кент мав намір битися. На катері не могло бути більше трьох людей, і він уб'є їх усіх, якщо буде необхідно.

Тепер їх несло все швидше, наче розгнужданого скакового коня кризь пінні шумні пороги. Незграбне суденце під їхніми ногами вихляло й крутилося. Залиті водою верхівки величезних скель шпарко проминали повз них зовсім поруч. І Маретта, однією рукою обіймаючи його за ший, разом із Кентом дивилася в очі смерті. Вони вже бачили Зуб Дракона, чорний і похмурий, що чекав на них чітко посередині їхнього шляху. У наступні сто двадцять секунд вони вріжуться в нього — або проминуть його. Кент не мав часу пояснювати. Він підстрибнув до наплічника, висмикнув ножа з кишені й перерізав товсту мотузку, задля певності намотану поверх ремінців. Наступної миті він знову був поряд із Мареттою, обв'язуючи її талію мотузкою. Другий кінець він дав їй, і вона пов'язала його навколо чоловічого зап'ястка.

Затягнувши вузол, вона усміхнулася. Це була дивна, скупа й напружена усмішка, але вона ясно свідчила, що дівчина не боїться, що вона безмежно довіряє йому і знає, що означає мотузка.

— Я вмю плавати, Джимсе, — прокричала вона кризь гуркіт. — Якщо ми вдаримося у скелю...

Вона не завершила — із його губ зірвався несподіваний скрик. Він майже забув найважливішу з усіх речей. Не було часу розшнуровувати чоботи. Схопивши ножа, він єдиним низхідним рухом розпорів шнурівку. Швидко звільнився від взуття, потім звільнив від нього Маретту. Навіть у цю годину небезпеки він у захваті спостерігав, як швидко Маретта віддукується на думки, що спонукають його до дії. Вона зірвала з себе верхній одяг і скинула його на палубу, доки він викараскувався зі своєї грубої сорочки. Її струнка

фігура у білій нижній спідниці, її розкішне волосся, розметане вітром, що дмухав від Бистрини, її голі шия і плечі, її очі, що не зводили осяйного погляду з Кента — вона знову була зовсім поряд, у його обіймах, і її вуста беззвучно промовляли його ім'я. А за мить вона відкинула голову і швидко вигукнула:

— Поцілуй мене, Джимсе... поцілуй мене...

Її теплі вуста припали до його губ, і її голі руки оповили його шийку судомною дитячою хваткою. Він глянув уперед і вперся ногами в дно, а тоді занурив руку в м'яке павутиння її волосся і притиснув її обличчя до своїх оголених грудей.

За дві секунди сталося зіткнення. Чітко серединою борту баркас налетів на Зуб Дракона. Кент був готовий до удару, але його спроба втриматися на ногах, обіймаючи Маретту, зазнала поразки. Фальшборт урятував їх самих від удару об слизьку гладінь скелі. Посеред реву води, який тільки й було чути, Кент ясно розібрав хруст деревини. Судно виринуло нагору, підняте могутньою хвилею, і на секунду-дві здалося, наче ця хвиля збирається перекинути й накрити його. А тоді судно, що налетіло на ніс скелі, почало повільно зісковзувати назад до води.

Тримаючись за перила однією рукою і притискаючи до себе Маретту другою, Кент із жахом спостерігав, що відбувається. Судно зносило У ПРАВИЙ КАНАЛ! І в тому каналі не було жодної надії — лише смерть.

Маретта стійко дивилася в лице невідворотному. У цю годину, коли кожна секунда була сповнена невідомості завдовжки в ціле життя, Кент побачив, що вона зрозуміла. І все ж вона навіть не скрикнула. Її обличчя було смертельно блідим. Її волосся, руки й плечі були мокрі від бризків води. Але йому траплялося бачити жах — в її обличчі жаху не було. Коли вона підняла на нього свої очі, він був захоплений її тихим спокійним поглядом. Лише вуста дівчини тремтіли.

Його душа обернулася на безмовний крик, що потонув у наступному тріску дерева — виступ Зуба зім'яв маленьку каюту, мов картон. Кент відчув, як його переповнює наплив почуття, могутнішого за загрозу, що несла в собі Бистрина. Він не міг програти! Цього не можна було уявити собі. Не можна! Тільки не тоді, коли поряд ВОНА і він б'ється за це чарівне тендітне створіння, яке навіть перед лицем самої смерті не втрачає посмішки.

А тоді (він досі міцно обіймав її рукою) страховиська одвічної сили та смерті дали йому відсіч. Судно вислизнуло на волю від Зуба Дракона, наполовину заповнене водою. Його надтріснутий поламаний каркас опинився в кам'яних щелепах східного каналу. Воно більше не було плавучим судном. Його було затоплено, розірвано, начисто зруйновано — майже без жодного удару. А Кент опинився у стрімкому гуркітливому потоці води, тримаючись за Маретту.

На мить їх занурило під воду. Чорні хвилі й біла піна скипали й розбивалися над ними. Здавалося, промайнула ціла епоха, доки Кент знову відчув ніздрями свіже повітря. Він підштовхнув Маретту нагору і закричав до неї. Почув, як вона відгукнулася.

— Зі мною все гаразд... Джимсе!

З його вміння плавати не було зараз жодної користі. Він був, наче тріска на хвилях потоку. Усе, що він намагався, — стати бар'єром між Мареттою і скелями. Не так вода лякала його, як ці скелі.

Їх було десятки й сотні — наче зуби велетенської дробильної машини. І ця «щелепа» сягала довжиною на чверть милі. Він відчув перший удар, другий, третій. Кент не думав про час і про відстань, він самотужки боровся, щоб залишатися непорушною стіною між смертю і Мареттою. Уперше, коли він схибив, сліпа лютя опалила його душу.

Він побачив, як її біле тіло розтяглося на слизькій, виїденій зливами скелі. Її голова відкинулася назад, і він подумав на мить, що її тендітне тіло розбито. По тому він продовжував

боротися, ще несамовитіше. І вона знала, за що він б'ється. Дивно, але Кент не знепротомнів від ударів і поранень. Фізичного болю не було. І все ж він відчував, як наростає дзижчання в голові, як нагло слабшають руки й тіло.

Вони були на півдорозі крізь Бистрину, коли його зі страшною силою кинуло об скелю. Удар був такий, що він випустив із рук Маретту. Він пірнув слідом за нею, але не зміг упіймати за руку — а тоді побачив її напроти себе. Дівчина чіплялася за ту саму скелю. Міцна мотузка врятувала її. Пов'язана навколо її талії та його зап'ястку, вона і досі з'єднувала закоханих — попри півтора метра скелі, що їх розділяли.

Важко дихаючи, напівживі, вони зустрілися поглядами понад тією скелею. Тепер, коли він вибрався з води, кров струменями потекла з рук, плечей і обличчя Кента. Але він усміхнувся до неї, як кілька секунд раніше всміхалася вона. Її очі були сповнені болю й страждання. Він кивнув у напрямку, звідки вони прибули.

— Найгірше в нас позаду, — він спробував перекричати гуркіт. — Ось тільки переведемо подих, і я перелізу через скелю до вас. А тоді, не довше, як кілька хвилин, може, навіть менше — і ми будемо у тихих водах в кінці каналу.

Дівчина почула його і кивнула у відповідь. Кент хотів надати їй упевненості. Він не мав наміру спочивати, адже її положення у воді сповнювало його жахом, який він із усіх сил намагався приховати. Груба мотузка, не товща за його півпальця, тримала її по той бік скелі. Тоненька поворозка з оленячої шкіри і його власна вага — ось що зараз рятувало дівчину. Якщо шкіряна мотузка обірветься...

Він дякував Богові, що раніше перев'язав наплічника цією мотузкою. Час від часу він починав підтягуватися, вибираючись на скелю. Зворотним потоком до нього віднесло довге волосся Маретти, і так воно опинилося набагато ближче до Кента, ніж її руки, якими дівчина щосили трималася за скелю. Кент потроху просувався до нього, адже ба-

чив, що може дотягнутися до волосся швидше, ніж дістатися до неї самої. У той же час він мав тримати свій кінець мотузки натягнутим. Від самого початку це було майже надлюдське завдання. Скеля була слизька, як олія. Двічі він кидав погляд униз за течією. Йому спадало на думку, що, може, буде краще просто кинутися у воду і тоді притягнути до себе Маретту за допомогою мотузки. Те, що він зараз бачив, запевняло його, що така дія може мати фатальні наслідки. Він повинен тримати Маретту в обіймах. Якщо він утратить її — хоча б на кілька секунд — її тіло розпрощатиметься з життям у тому скелястому вирі попереду.

А тоді раптом мотузка на його зап'ястку миттєво ослабла — його ледве не відкинуло назад. Одночасно з розривом мотузки він почув крик Маретти. Усе відбулося в одну мить — напевно, швидше, ніж його мозок устигав осягнути значення того, що відбувається: її руки, що зісковзують зі скелі, її біле тіло, що нестримно відносить у ще білішу піну навколо порогів. Скеля перетерла мотузку, і дівчина зникла! З криком, схожим на вереск божевільного, він пірнув слідом за нею. Вода поглинула його. Він виринув на поверхню, намагаючись подолати зворотню течію на поверхні. П'ять метрів перед ним... десять... він устиг вихопити поглядом білу руку, а за нею — обличчя Маретти, перш ніж вона зникла за пінною стіною.

Він ринувся слідом за нею до тієї стіни. Геть засліплений, Кент плыв крізь неї, відчайдушно шукаючи дівчину навпомацки, викрикуючи її ім'я. Його пальці впіймали кінець мотузки, зав'язаний навколо власного зап'ястка, і він несамовито стиснув його, повіривши на мить, що знайшов Маретту. Все густіше, все небезпечніше поставали скелі нижніх порогів на його шляху. Вони здавалися живими істотами, наче демони, сповнені єдиним бажанням — мордувати й руйнувати. Вони били й калічили його. Їхній диявольський сміх здавався ревом Ніагарського водоспаду. Кент більше не кричав. Голова зробилася важкою, каміння

все вдаряло і вдаряло його — било й нівечило, перетворюючи його тіло на щось безформне. Стрімкі мильно-білі пінні потоки, наче глазур на жакливих розмірів торті, ставали сірими, а тоді — чорними.

Він не знав, коли припинив боротьбу. День закінчився. Настала ніч. Світ поринув у забуття. І на якусь мить життя покинуло його.

Розділ 23

За годину бійцівські сили, що дримали в тілі Кента, повернули його до життя. Чоловік розплющив очі. Не одразу на нього обрушилося страшне усвідомлення того, що сталося. Першим враженням було, ніби він прокинувся від сну, сповненого болю й жахиття.

Тоді він помітив чорний валун напроти. До нього долетів похмурий рев потоку. Очі вихопили яскраву пляму світла — промені вечорового сонця в дзеркалі води. Після деяких зусиль він підвівся на коліна, і одразу ж у його голові наче розірвався залізний обруч, заглушивши решту почуттів, і Кент, затиноючись, підхопився на ноги з ім'ям Маретти на вустах. Він із жахом усвідомив усе, що сталося. Язик його занімів після першого скрику, наповнивши горло стогоном і риданням від смертельної муки. Маретта зникла. Загинула. Вмерла.

Щойно прийшовши до тями, він став роззиратися. За чверть милі вгору за течією Кент побачив білу піну між стінами кам'яних ущелин, що темніли в передвечірніх сутінках. Ще чіткіше він почув ревіння смертельних потоків. Та найближчою до нього була тиха вода, і зараз він стояв на пологій намивній смузі каменю й сланцю, куди виніс його потік. Попереду темніла скеляста стіна. Позаду була ще одна. Жодної іншої ділянки берега, окрім тієї, де він стояв, не було. І Маретти з ним теж не було.

Жахлива правда заволоділа всіма його думками. Але фізичне «я» відмовлялося прийняти цю правду. Якщо він жив, вона теж має бути жива! Вона там... десь там... уздовж берега... серед скель...

Із глухим стогоном він і далі твердив її ім'я. Він кричав, потім прислухався. Похитуючись, Кент рухався кам'янистою грядою аж до скелястого краю ущелини. Менш ніж за сто метрів попереду починалася Бистрина Смерті. Він подолав її, і тепер одяг лахміттям висів на ньому, тіло спливало кров'ю, і самого його неможливо було впізнати. Напівбожевільний, він усе голосніше викрикував її ім'я. Нарешті його увагу привернув яскравий захід сонця. Він вийшов з-поміж стін ущелини, і тепер перед ним лежав цілий зелений світ. Попереду русло ріки розширювалося, і прудка течія ставала тихою водою.

Уже не страх володів ним, а моторошна безмежна впевненість у тому, що сталося. Наче прожиті роки безслідно зникли, і, блукаючи вздовж крайки берега, він плакав — плакав, мов хлопчисько над своїм великим дитячим горем. Знову й знову, то криком, то шепотом він промовляв ім'я Маретти.

Але він не кликав її більше, бо знав, що вона мертва. Пішла від нього назавжди. І все одно він не переставав шукати її. Останні промені сонця згасли. На землю впали сутінки, а тоді стало зовсім темно. Та навіть у темряві він обшукував берег на відстані милі від Бистрини, все гучніше кличучи її на ім'я, все чекаючи на відповідь, якої, він знав, ніколи вже не буде. Зійшов місяць, а Кент, годину за годиною, усе не припиняв своїх безнадійних пошуків. Він не знав, наскільки тяжко річкові скелі побили й поранили його, і заледве збагнув, коли настала втома, зваливши його з ніг просто на місці. Початок світанку застав його в дорозі: він покидав берег ріки. Близько полудня його побачив Андре Буало, старий сивоволосий метис, який ставив мисливські сільця на Бернтвуд-Крик. Побачивши його рани, Андре

злякався і чи то затягнув, чи то запросив його до своєї хижки, захованої далеко в лісі.

Протягом шести днів по тому Кент залишався в будинку Андре, просто тому, що не мав ані сил, ані причин, щоб рухатися далі. Андре дивувався — адже в тілі прибульця не було жодної зламаної кістки. Але голова дістала тяжке пошкодження, і через цю травму Кент упродовж трьох днів і трьох ночей невпевнено вагався між життям і смертю. На четвертий день розум повернувся до нього, і Буало почастував його оленячим бульйоном. На п'ятий день він встав на ноги. А на шостий подякував Андре і сказав, що готовий вирушати.

Андре спорядив його старим одягом, дав йому в дорогу запас їжі та Боже благословення. І Кент повернувся до Бистрини, давши Андре зрозуміти, що прямує до Пристані Атабаска.

Кент знав, що з його боку нерозважливо повертатися до ріки. Знав, що краще було би йому — і думками, і тілом — рухатись у протилежному напрямку. Але він більше не відчував у собі бажання боротися, навіть за самого себе. Він ішов шляхом найменшого опору, а той знову привів його до місця трагедії. Горе, із яким він повернувся, уже не було нестерпною мукою, як першої ночі. Це був глибокий нищівний вогонь, що вже спалив його зсередини, і серце, і душу. Навіть почуття обережності вмерло в ньому. Він нічого не боявся й не уникав. Якби біля Бистрини чатував поліцейний катер, він би відкрився без жодної думки про самозбереження. Промінь надії міг би стати для нього безцінними ліками. Але надії не було. Маретта була мертва. Її ніжне тіло було зруйноване. А він залишився один, невимірно й безнадійно самотній.

І тепер, коли він знову досягнув берега ріки, щось тримало його там, не відпускаючи. Від голови Бистрини до вигину русла було дві милі, його ноги долали битий шлях. Три-чотири рази на день він здійснював подорож, і вздовж

стежки встановлював кілька пасток, щоб ловити кроликів на обід. Щоночі він влаштовував собі ліжко в ущелині поміж скель біля підніжжя Бистрини. Наприкінці тижня колишній Джим Кент помер. Навіть О'Коннор не впізнав би його тепер, з довгою неохайною бородою, заглибленими очима і впалими щоками, які навіть борода не приховувала.

І дух боротьби в ньому також згас. Один-два рази в ньому прокидалася несподівана жага помсти над тим клятим законом, відповідальним за загибель Маретти, але навіть цей спалах швидко видихнувся.

А тоді, на восьмий день, він помітив краєчок предмета, майже схованого під обривистим берегом. Кент вивудив його звідти. То був маленький вузол Маретти, і на кілька довгих хвилин, перш ніж відкрити його, Кент притиснув затонулий скарб до своїх грудей, шаленими очима визируючи туди, де знайшов — наче очікував побачити там саму Маретту. А тоді вибіг зі здобиччю на відкритий простір, до великого, плаского каменя врівень з землею, залитого теплими променями сонця. І, з риданнями, що рвалися з його грудей разом із диханням, відкрив вузол. Той виявився повним речей, які дівчина нашвидкуруч збрала у своїй кімнаті в ніч їхньої втечі з будинку Кедсті. І, витягаючи їх одну за одною та розкладаючи на залитому сонцем камені, він відчував, як швидко заструмувала по венах кров. Він підстрибнув на ноги й обернувся до ріки, немов одержимий останньою надією. А тоді знову глянув униз, на її дбайливо зібрані скарби, і, простягаючи руки до них, прошепотів:

— Маретто... Моя маленька богине...

Навіть у своїй скорботі його змучене заросле обличчя осяяла усмішка, викликана високим, безмежним почуттям до загиблої коханої. Адже, складаючи вузол перед спішною втечею, Маретта обрала дивні речі. На залитому сонцем камені, де він розклав їх, були маленькі туфельки, якими він, опустившись на коліна, милувався в її кімнаті, і разом з ними вона вклала одну зі своїх пишних запахуючих суконь,

від яких солодко завмирало його серце, коли він уперше зазирнув до їхнього сховку. Воно більше не було м'яким і легким, мов павутинка, як тоді, у платтяній шафі біля його щоки, а лежало на камені промокле й полиняле від води, що патьоками збігала з нього.

Разом із туфельками й сукнею тут були особисті дрібнички, які взяла з собою Маретта. Але саме туфельку взяв до рук Кент і притиснув до грудей — одну з двох, що були на ній того дивовижного дня, коли вона вперше прийшла побачитися з ним у лікарню Кардігена.

Ця година стала початком нової зміни в Кенті. Йому здавалося, що сама Маретта надсилає йому послання, що її дух повернувся і був тепер поряд із ним, пробуджуючи дивне натхнення в душі, новим жаром зігриваючи кров. Вона пішла назавжди, і все ж вона повернулася до нього, і віра, що тепер цей дух перебуде з ним до останніх днів його життя, поступово міцнішала. Він відчував її близькість. Він несвідомо простягав руки, і дивне щастя увійшло в його душу, щоб здолати горе й самоту. Й очі його засяяли новим світлом, дивлячись на її невеличкі скарби на залитому сонцем камені. Вони ніби перетворилися на її кров і плоть, зберігши в собі часточку її душі й серця. Вони були голосом її віри в нього, обіцянки, що вона ніколи його не покине. Уперше за багато днів Кент відчув у собі нові сили і знав, що кохана не зникла безслідно, що її часточка лишилася з ним, і за неї варто було боротися.

Тієї ночі він востаннє спорудив собі ліжко в ущелині між скелями, зібравши разом свої скарби і стискаючи їх в обіймах уві сні.

Наступного дня він уяв курс на північний захід. На п'ятий день по тому, як він залишив землю Андре Буало, він обміняв свого годинника в якогось метиса на дешевий пістолет, боеприпаси, ковдру, борошно й похідне кухарське приладдя. Після цього він уже без вагань вирушив у ліси, заглиблюючись усе далі й далі.

За місяць ніхто вже не впізнав би у Кенті колишнього детектива з Н-ської дивізії. Оброслий бородою, в обшмуляній одежі, довговолосий, він блукав без жодної іншої причини, окрім як бути на самоті, і все далі й далі відходив від ріки. При нагоді він спілкувався з яким-небудь індіанцем або метисом. Щоночі, попри досить теплу погоду, він розпалював маленьке похідне багаття, адже в такі години, коли поруч горів вогонь, він відчував, що Маретта зовсім близько. І тоді він виймав одну з дорогоцінних речей, що були у маленькому вузлі Маретти. Він обожнював ці речі. Сукню і кожен із маленьких черевичків він окремо загорнув в оксамитово-ніжний шар березової кори. Він захищав їх від вологи й вітру. Ладен був битися за них, якщо доведеться. За деякий час вони стали для нього дорожчі за власне життя, і, якимось незбагненим чином, уперше в житті він почав дякувати Богові, що ріка не відібрала в нього геть усе.

Кент зовсім не прагнув поринути в забуття. Він хотів пам'ятати кожен жест, кожне слово, кожную дорогоцінну ласку, що повсякчасно єднали його з коханням, яке він утратив. Із кожним днем Маретта все більше перетворювалася на частину його самого. Мертва у плоті, духом вона завжди була поряд із ним, уночі вгніздившись у сховку його обіймів, удень крокуючи з ним рука в руку. І в цій його вірі скорбота пом'якшувалася ніжною, милосердною втіхою володіння тим, що не могло бути вкрадене ані людиною, ані долею — завжди незмінною присутністю Коханої.

Її чарівна присутність відродила Кента. Спонукала його тримати голову високо, не ховаючи очей від життя. Вона була його натхненням і його відвагою заразом і з плином часу ставала йому все ближчою й дорожчою.

Рання осінь застала його в землі Фон-дю-Лак, за двісті миль на схід від Форт-Чиппевіана. Тієї зими він приєднався до одного француза, і до лютого вони полювали разом уздовж нижчих гряд Пустища.

Він пройнявся великою повагою до Пікара, свого нового товариша. Але жодним словом не обмовився йому про свою таємницю, як і про нове бажання, що потроху зростало в ньому. І що довше тяглася зима, то глибше ставало бажання, переростаючи у нестримний потяг. Воно жило в ньому день і ніч. Він мріяв про це уві сні, а коли прокидався, мрія не зникала. Він хотів ДОДОМУ. Та коли він думав про дім, він згадував не Пристань і не схід країни. Для нього «дім» означав тепер єдине місце в світі — місце, де жила колись Маретта. Десь там, захована у горах далеко на північному заході, лежала загадкова Долина Мовчазних Людей, до якої вони прямували, коли загинуло її тіло. А тепер дух її наполегливо закликав його продовжити подорож. Наче голос лунав у його душі, благаючи, спонукаючи його назавжди оселитися там, де жила вона. Кент почав будувати плани, і в цих планах віднаходив нову радість і нове життя. Він знайде її дім, її близьких, долину, що мала стати їхнім раєм. Тож наприкінці лютого, зі своєю часткою здобичі в наплічнику, він попрощався з Пікаром і знову попрямував до ріки.

Розділ 24

Кент не забув, що є вигнанцем, але це його не лякало. Тепер, коли він мав новий і збурливий стимул для боротьби, він знову повернувся до того, що називав «мистецтвом гри». Дуже обережно він просувався до Чиппевіана, хоча й був упевнений, що навіть його давні друзі у Пристані не впізнали б його тепер. Його борода відросла на десять-дванадцять сантиметрів, його волосся було кошлатим і нестриженим. Тієї зими Пікар справив йому куртку зі шкіри молодого канадського оленя, оторочену бахромою на індіанський манер. Кент підібрав слушний час і ввійшов до Чиппевіана перед самими сутінками.

У крамниці Компанії Гудзонової затоки горіли лампи, коли він увійшов зі своїми хутрами. У приміщенні не було ані душі, окрім магазинного клерка, і близько години двоє чоловіків торгувалися. Врешті-решт Кент придбав собі нове вбрання, вінчестера й усі набой, що міг підняти. Не забув також бритву й ножиці, і коли він закінчив із покупками, то все ще мав у запасі гроші в еквіваленті вартості двох шкурок сріблястої лисиці. Тієї ж ночі він покинув Чиппевіан і, орієнтуючись по світлу зимового місяця, поставив намет за півдюжини миль на північ, у напрямку Пристані Сміта.

Він уже був на Невільничій ріці й кілька тижнів повільно, але впевнено просувався на північ на снігоступах. Обійшовши стороною Форт-Сміт, потім Пристань Сміта, він узяв напрямок на захід, поки не дістався Форт-Резолюшену. Був квітень, коли він ступив на Гей-Ривер-Пост, де ріка Гей-Ривер впадає у Велике Невільничє озеро. Доки не почав ламатися лід, Кент ішов по Гей-Риверу. Коли це стало безпечним, він вирушив униз за течією Маккензі в каное. Був кінець червня, коли він повернув угору по ріці Ліард до Південної Наганні.

«Йдете прямо, тримаючись між Північною та Південною Наганні, — казала йому Маретта. — Там ви знайдете Сірчану Землю, а за Сірчаною Землею лежить Долина Мовчазних Людей».

Нарешті він дістався межі й отаборився. У ніздрях стояв сморід цієї гиблої місцини. Зійшов місяць, і Кент побачив перед собою цілий спустошений світ у пелені жовтуватого диму. Зі світанком він рушив далі.

Він пройшов крізь широкі низинні болота, за якими земля ставала дедалі мертвішою й нагадувала покинуте всіма пекло. Скрізь були ягідні кущі, на яких не росло жодних ягід. Навкруги розкинулися ліси й болота, в яких, однак, не мешкала ні одна жива душа.

Це була земля водоймищ, у яких не водилося ніякої риби, повітря, в якому не було птахів, рослин, позбавлених квітів —

смердюча гнила земля, сповнена смертельної тиші. Він почав і сам набувати жовтого відтінку. Його одяг, каное, руки, обличчя — усе ставало жовтим. Він не міг позбутися гидкого присмаку сірки в роті. І все ж він тримався свого шляху, йдучи прямо на захід за компасом, подарованим Гоуеном на Гей-Ривер. Навіть компас пожовтішав у нього в кишені. Їсти стало неможливо. Лише двічі на день він пив воду зі своєї пляшки.

І Маретта здійснила цю подорож! Він невтомно нагадував про це собі. Це був таємний шлях до їхнього прихованого світу, проклята демонами місцина, однаково заборонена як для індіанців, так і для білих. Йому важко було повірити, що вона пройшла цим шляхом, що вона вдихала це саме повітря, яке зараз сповнювало його власні легені й від якого його не раз мало не знудило. Він відчайдушно продовжував свій шлях, не відчуваючи ані втоми, ані спеки від теплої води, що випаровувалася навколо нього.

Настала ніч, і зійшов місяць, заливши хворобливим сяйвом недужий світ, що поглинув Кента. Він лежав на дні свого каное, накривши обличчя оленячою курткою, і намагався заснути. Але сон не приходив. Тож він вирушив удосвіта, орієнтуючись по компасу при світлі сірника. Протягом усього дня він навіть не спробував проковтнути хоч трохи їжі. Але з настанням другої ночі він відчув, що дихати повітрям стало легше. Він прокладав собі шлях у тепер більш ясному місячному світлі. І нарешті під час привалу він почув далеко попереду вовче виття.

Кент скрикнув від радощів. Західний вітерець приніс свіжий ковток повітря, і він жадібно вдихав його — так змучений спрагою в пустелі ковтає воду. Він більше не дивився на компас, а йшов прямісінько на запах того свіжого повітря. За годину він виявив, що знову чвалає по воді, через повільний потік, і коли він спробував воду, то вона виявилася лише трохи з присмаком сірки. До півночі вода стала прохолодною й чистою. Він зупинився на березі з гальки

і піску, роздягнувшись догола, і влаштував собі купіль, якої ще ніколи не мав. Доти він носив свою стару траперську сорочку і штани, але після купання перебрався в одяг, який тримав чистим у наплічнику. Потім Кент розвів вогонь і по-вечеряв — уперше за два дні.

Наступного ранку він видерся на високий кедр й озирнув околиці. На захід була розлога земля, за п'ятнадцять чи двадцять миль перегороджена передгір'ям. За тим передгір'ям здіймалися гірські вершини Скелястих гір із засніженими верхівками. Він поголився, підстригся й вирушив далі. Тієї ночі він зупинився на відпочинок лише коли не міг уже пересуватися у каное: річкове русло звузилося до невеличкого гирла, і він зупинився посеред перших зелених пагорбів. Наступного світанку він заховав своє каное в надійному місці й пішов далі пішки з наплічником.

Протягом тижня Кент неквапно рухався на захід. Він увійшов до дивовижної землі, в якій, однак, не знайшов жодних ознак людського життя. Дикі простори змінювалися на гори, і він гадав, що зараз перебуває біля хребта Кемпбелла. Він знав також, що це — логічне продовження його подорожі з Сірчаної землі. І все ж лишалося цілих вісім днів до того, як він натрапив на знак, що свідчив про перебування тут певний час ще однієї людської істоти. Він знайшов залишки колишнього табору. Без сумніву, багаття, з нарубаного сокирою сирого поліняччя, було розкладене білою людиною.

На десятий день він підійшов до крутого схилу, що спускався в західному напрямку, і глянув униз на одну з найпрекрасніших долин, що коли-небудь відкривалися його очам. То було більше, ніж долина. То була широка рівнина, за 50 миль по той бік якої велично здіймалися вгору наймогутніші з усіх гір Юкона.

І хоч зараз він і бачив перед собою справжній рай, йому защемило серце. Здавалося неможливим, що в такій безмежній країні він зможе знайти той маленький клаптик землі,

що йому потрібен. Єдина його надія була знайти білих людей або індіанців — когось, хто міг би провести його.

Він повільно перетнув п'ятдесят миль розкішної рівнини, повної рясної зелені, квітів і неляканої дичини — справжнього мисливського раю. Небагато мисливців заходило аж так далеко з гір Юкона, казав він собі. І жоден не дістався сюди крізь Сірчану землю. Це був новий недосліджений світ. На його мапі це місце поки що значилося порожньою плямою. І жодних ознак людського перебування. Прямо перед ним здіймалися гори Юкона, утворюючи нездоланну стіну — один за одним засніжені піки вивищувалися над світом, наче могутні спостерігачі, сягаючи за хмари. Він знав, що лежало за цими горами — великі ріки Західного схилу, Доусон-Сіті, золотоносна земля зі своєю цивілізацією. Але все це було по той бік гір. По цей же пролягав неосяжний мовчазний простір райської землі, на яку не претендував жоден із людей.

Опинившись у долині, він відчув, як усередині розливається дивне й приємне відчуття заспокоєння. Разом з тим у ньому невпинно зростало переконання, що він не знайде того, за чим прийшов. Кент не намагався аналізувати це. Воно стало частиною його самого, як і той внутрішній спокій, в якому перебував його розум. Єдина надія на успіх полягала в тому, що ближче до гір він міг знайти білих людей чи індіанців.

Він уже не користувався компасом, а орієнтувався на скупчення трьох гігантських піків. Один із них був вищий за інших двох, і під час подорожі очі Кента завжди зупинялися на ньому. Заворожений, він із захопленням думав, що цей кам'яний гігант — єдиний, хто охороняв долину упродовж мільйона років. Подумки він почав називати його «Хранителем». З кожною годиною просування вперед його було видно все чіткіше. Першої ж ночі, розбивши табір у долині, Кент бачив, як сідає місяць, тонучи за його вершиною. Невмирущий голос глибоко в його голові продовжував на-

шіптувати, що цей пік, вищий за всі решту, був особистим хранителем Маретти. Мабуть, десять тисяч разів вона приходила сюди й дивилася на нього, як дивилася й того нещасливого дня — якщо її дім був десь по цей бік хребта Кемпбелла. Ясного дня вона могла бачити Хранителя за сотню миль.

Другого дня гора стала ще ближче до Кента. До полудня вона почала набувати нових рис. Її пік при наближенні набирав форми могутнього замку. А двоє менших вершин утворювали чіткі контури. Перш ніж сутінковий туман застелив видіння, Кент зрозумів, що побачене — не примха його уяви. Зростаючи, Хранитель набував подоби велетенської людської голови, оберненої на південь. Неспокійне хвилювання оволоділо Кентом, і він продовжував іти ще довго після настання сутінків. На світанку він знову був у дорозі. Небо на західному напрямку прояснилося, і раптом він зупинився. З його вуст злетів скрик.

Там була голова Хранителя, наче вирізьблена чиїмись велетенськими руками. Двоє нижчих піків розкрили свою таємницю. Моторошним і загадковим чином їхні гребені теж набули форми людських голів. Одна з них була обернута обличчям на північ. Інша тим часом споглядала долину. І Кент, чие серце шалено билося, скрикнув, звертаючись до самого себе:

— Мовчазні Люди!

Він не чув власного голосу, але сама лише думка здійняла бурю в його душі. Наче повінь, обрушилося на нього раптове й бентежне натхнення під впливом побаченої картини. ДОЛИНА МОВЧАЗНИХ ЛЮДЕЙ. Він повторював ці слова, не зводячи погляду з трьох велетенських голів на фоні неба. Десь біля них, біля їхнього підніжжя — на тому чи іншому боці — лежала прихована долина Маретти.

Він продовжив свій шлях. Незвична радість поглинула його. Час від часу, поринаючи в неї, він повністю забував про горе, і в такі моменти йому здавалося, що Маретта має

неодмінно чекати на нього в долині. Але завжди повертався спогад про трагедію у Бистрині Смерті, а з ним і думка, що три велетенські голови чекають — і завжди чекатимуть — на втрачену кохану людину, яка вже ніколи не повернеться. Коли того дня сідало сонце, обличчя, що споглядало долину, здалося йому живим — так ясно горіло воно мовчазним питанням, зверненим до Кента.

— Де вона? — питає кам'яний велетень. — Де вона? Де вона?

Тієї ночі Кент так і не заснув.

Наступного дня він побачив перед собою низький ламаний хребет першої з диких гір. Він невпинно підіймався й опівдні досягнув гірського гребеня. І тут зрозумів, що нарешті бачить внизу перед собою Долину Мовчазних Людей. Вона не була широкою, як попередня. На дальньому краю її за три-чотири милі підіймалася велетенська гора, лице якої дивилося вниз на зелені луки біля її підніжжя. Далеко на півдні в яскравому сяйві сонця Кент побачив блиск заток і маленьких озерець, буяння густих кедрових, ялинових і піхтових заростів, розкиданих, наче великі клапти оксамиту, посеред зелені долини. На півночі, за три-чотири милі звідси, гірська гряда, якою він підіймався, різко повертала на схід, і частина долини, ховаючись за поворотом, була непомітна звідси. Перепочивши, Кент звернув у цьому напрямку. Була рівно четверта година, коли він дістався вигину і зміг зазирнути до прихованого куточка долини.

Те, що він побачив у першу мить, було наче велетенська порожня чаша, утворена стінами гір, чаша дві милі в діаметрі, якою, власне, і завершалася долина. Знадобилося кілька секунд, щоб його очі пристосувалися бачити менші, детальніші подробиці на відстані півмилі. І ще до того він почув звук, від якого здригнувся кожен нерв у його тілі. Це був глухий гавкіт собаки, що лунав далеко внизу.

Теплий золотавий туман, що передує заходіві сонця в горах, збирався між ним і долиною, але за певний час Кент

розгледів крізь нього ознаки наявності людського житла — майже прямо перед собою. Там було маленьке озерце, із якого витікав блискучий струмочок, а біля самого озера, неподалік від підніжжя гори, на якій він стояв, виднілося кілька будівель і частокіл, що згори здавався зовсім іграшковим. Ані тварин, ані будь-якого іншого руху Кент не помітив.

Не турбуючись пошукати стежку, Кент почав поспіхом спускатися. І знову він не ставив собі зайвих питань. Безмежна впевненість володіла ним: з усіх місць на землі тільки це могло бути Долиною Мовчазних Людей.

А прямо під ним, затоплений і напівсхований ілюзорним туманом, стояв Мареттин старий дім. У цю мить Кентові здавалося, що цей дім належить йому, що він є часткою цього дому, що, йдучи туди, він наближається до останнього місця спочинку, свого остаточного прихистку, рідного дому. Дивним чином у ньому вкорінилася думка, що там на нього чекає гостинний прийом. Він поспішав, доки його дихання не збилося, він не захекався і не змушений був перепочити. Нарешті він опинився у небезпечному місці, де змушений був просуватися черепашачим кроком, і йому знову й знову доводилося відступати й обходити небезпечні слизькі місця і круті обриви, що осипалися просто в нього під ногами. У долині густішав туман. Сонце сіло за західними верхівками гір, і швидко після того долину наповнили присмеркові сутінки. Була сьома година, коли він підійшов до краю пологої, щонайменше в милю завдовжки, рівнини, на добру милю нижче від того місця, де гірський вигин замикав чашу долини. Кент був виснажений. Його руки були в синцях і сочилися кров'ю. Під покривом темряви він наблизвся до будинку.

Обігнувши гострий кут гірської гряди, він навіть не намагався стримати радісного скрику, що рвався з його губ. Прямо перед ним були вогні. Деякі — розкидані поодиноці, але ті, що були найближче, цілим гроном палали перед ним, як палає низка освітлених вікон. Наближаючись до них,

Кент пришвидшив кроки, ледь стримуючись, щоб не зірватися на біг. А тоді щось зупинило його, і Кентові здалося, що його серце підстрибнуло до самого горла і він от-от задихнеться.

Він чув чоловічий голос, що в присмерку кликав її на ім'я:
— Маретто... Маретто... Маретто...

Кент намагався гукнути, а натомість лише задихався. Він відчував, що тремтить. Він простягнув перед собою руки, і незнане безумство опалило його мозок, наче вогнем.

Голос знову гукав:

— Маретто... Маретто... Маретто...

Чаша долини відлунювала ім'я. Воно м'яко перекочувалося серед гірських схилів. Повітря тремтіло ним, пошепки повторювало його, передавало далі — і раптом безумство у Кенті віднайшло власний голос, і він загорлав щосили:

— Маретто!.. Маретто!..

Він продовжував бігти. Його коліна слабшали. Він знову вигукував ім'я, але тепер уже інший голос мовчав. Перед його очима з туману виринали предмети у проміжку між ним й освітленими вікнами. Хтось — двійко людей — наближалися до нього з засторогою й цікавістю. Кент затинався, але знову вигукував ім'я коханої. Цього разу йому відповів жіночий крик, й одна з двох постатей ринулася до нього, шпарка, мов блискавиця.

Їх розділяло всього три кроки, і в тому післясутінковому мороку вони палко дивилися одне одному у вічі, хоча тіла не в силах були зрушити з місця — таким потрясінням обернулося для них диво, що його дарував їм великий і милосердний Господь.

Мертві постали з могил. Неймовірним зусиллям волі Кент простягнув їй руки, і Маретта хитнулася йому назустріч. Коли наблизився інший чоловік, вони стояли на колінах на землі, міцно обійнявшись, наче малі діти. І, піднявши очі, Кент побачив над собою Сенді Мактриггера — чоловіка, чие життя він урятував у Пристані Атабаска.

Розділ 25

Пізніше Кент так і не міг сказати, скільки часу минуло, перш ніж розум його прояснився. Може, одна хвилина, а може — ціла година. Всі його життєві сили зосередилися навколо однієї-єдиної думки: що мертва повернулася до життя, що це її, Маретту Редіссон, її плоть і кров, живе тепло він тримає в своїх обіймах. Наче застигле зображення на екрані, стояло перед ним обличчя Мактригера. І знову його голову охопило сум'яття, і якби навіть долину наповнили постріли гармат, він би чув один-єдиний звук: голос, що, крізь плач, повторює знову й знову:

— Джимсе... Джимсе... Джимсе...

Один лише Мактригер при світлі щойно зажеврилих зірок тверезим поглядом спостерігав усю сцену. Трохи згодом Кент збагнув, що Мактригер говорить до нього, відчув його руку на своєму плечі. Голос лунав радісно й наполегливо водночас. Кент звівся на ноги, не відпускаючи Маретту, яка продовжувала міцно обнімати його. В її нерівному подиху чулося ридання. А Кент просто не мав сил заговорити. Затинаючись, він подолав відстань до яскравих вікон у супроводі Маретти й Мактригера, який підтримував дівчину з другого боку. Двері відчинив Мактригер, і вони ввійшли у залите ламповим світлом приміщення, опинившись у величезній, химерного вигляду кімнаті. І щойно вони переступили поріг, як руки Маретти опустилися, і Кент відступив від неї, — так, що кожен бачив освітлене обличчя іншого — і в цю мить у кожному з них відбувся дивовижний перехід від невіри й потрясіння до переможної впевненості.

І знову розум Кента став ясним, як того дня, коли він дивився в лице смерті на вершині Бистрини. І швидко, ніби дотик розпеченого дроту, його штрикнув страх, коли він зустрівся очима з дівчиною. Вона разюче змінилася. Обличчя схудло й лякало його своєю блідістю. Очі були наче два великі фіалкові озера, майже чорні у світлі лампи, а її

волосся — високо підібране на голові, як тоді, вперше в лікарні Кардігена — ще більш підкреслювало красномовну блідість її лиця. Рука дівчини тремтіла на її горлі, така худа, що моторошно було дивитися. На мить — лише на кілька секунд — вона глянула на нього, наче підсвідомо побоюючись, що насправді перед нею не Джим Кент. А тоді її руки повільно розкрилися, і вона потяглася до нього. Без усмішки, без скрику, не називаючи його імені. Але руки дівчини обвилися навколо його шиї, і він притягнув її до себе, сховавши її обличчя на своїх грудях. Чоловік подивився на Мактриггера. Поряд із ним, поклавши руку на його плече, стояла жінка — темноволоса, темноока жінка, і Кент, глянувши на них, усе зрозумів.

Жінка підійшла до нього

— Я краще відведу її, мсьє, — сказала вона. — Малкольм... вам розповість. А трохи згодом... ви зможете побачитися з нею знов.

У жінки був низький і м'який голос. При звуку його Маретта підняла голову, і її руки у давній милий спосіб ковзнули по щоках Кента, коли вона прошепотіла:

— Поцілуй мене, Джимсе... мій Джимсе... поцілуй мене...

Розділ 26

Трохи згодом Кент із Сенді Мактриггером стояли самі посеред освітленої лампою кімнати, тримаючись за руки. В їхньому рукостисканні відчувалося душевне тепло двох сильних чоловіків, об'єднаних непорушною дружбою. Кожному з них траплялося зазирати в очі смерті, рятуючи іншого. І все ж спогад про це, підсвідомо й назавжди закарбований у їхній пам'яті, не видавав себе нічим, окрім стисканням їхніх рук і взаєморозумінням, що ховалося глибоко в їхніх очах.

На обличчі Кента застигло німе питання щодо Маретти. Мактриггер помітив його страх і неквапно всміхнувся, стри-

вожено й радісно водночас. І озирнувся на двері, за якими зникли Маретта і її старша супутниця.

— Дякувати Богові, ти з'явився вчасно! — сказав він, не відпускаючи руки Кента. — Вона гадала, що ти помер. І я знаю, Кенте, що це її просто вбивало. Доводилося приглядати за нею вночі. Іноді вона виходила блукати долиною. Казала, що шукає тебе. Так було і сьогодні.

Кент відчув тверду грудку в горлі й ковтнув.

— Тепер я розумію, — промовив він. — Її жива душа вабила мене сюди. Я...

Він зняв з плеча свою ношу з її дорогоцінним вмістом, продовжуючи слухати Мактриггера. Вони сіли. Те, що казав Мактриггер, здавалося йому незначною послідовністю фактів, порівняно з тим, що Маретта була десь поряд, за дверима, жива й здорова, і дуже скоро він побачить її. Кент не розумів, навіщо Мактриггер пояснює йому, що старша жінка — його дружина. Навіть те, що щасливий випадок кинув дівчину на колоду, застряглу між двома скелями Бистрини, і що ця колода, відламавшись, винесла її на протилежний бік ріки на багато миль нижче за течією, здавалося банальним на тлі згадки, що лише одні двері розділяють їх у цю мить. Але Кент слухав. Він чув розповідь Мактриггера про те, як Маретта розшукувала його в ті дні, коли він лежав у пропасниці в хижці Андре Буало, як відмовлялася повірити в його смерть, і як у ті самі дні караван Лазеля відплив униз по ріці, і вона вирушила на північ разом із ним. Пізніше він встигне подивуватися цим речам, але зараз він слухав, не зводячи погляду з дверей. Саме тоді Мактриггер повідав дещо несподіване. Наче постріл пронизав мозок Кента. Мактриггер тихо розповідав про О'Коннора. Він казав:

— Але ти вже, напевно, був у Форт-Сімпсоні, Кенте, й О'Коннор це все тобі розповідав. Це він привіз Маретту додому, крізь Сірчану Землю.

— О'Коннор!

Кент підстрибнув на ноги. Вистачило миті, щоб Мактриггер прочитав усю правду на його обличчі.

— Великий Боже! Ти хочеш сказати, що нічого не знаєш, Кенте? — напружено прошепотів він, підіймаючись на ноги слідом за ним. — Хіба ти не бачив О'Коннора? Хіба ніде не стикався з поліцією за останній рік? Хіба ти не знаєш?..

— Я нічого не знаю, — видихнув Кент.

Кілька секунд Мактриггер не зводив із нього здивованих очей.

— Я переховувався, — сказав Кент. — Увесь цей час я тримався від поліції якнайдалі.

Мактриггер глибоко вдихнув. І знову його руки стиснули руки Кента. Недовірливим, глибоко здивованим тоном він промовив:

— І ти прийшов до неї, до її старого будинку, вірячи, що Маретта вбила Кедсті! Важко в таке повірити. А ще... — на його обличчі несподівано проступила скорбота, майже біль — і Кент, простеживши за його поглядом, зрозумів, що той дивиться на великий кам'яний камін у кінці кімнати.

— Це він, О'Коннор, розплутав справу взимку, — мовив чоловік через силу. — Я маю тобі все розповісти, перш ніж ти побачиш її знову. Ти повинен зрозуміти. Не варто змушувати її саму розповідати про це. Отже, слухай...

Кент підійшов до каміна слідом за ним. З полиці над камином Мактриггер узяв фотографію і передав йому. Це був портрет чоловіка з непокритою головою, який стояв просто неба, осяяний сонцем.

Тихий зойк злетів з губ Кента. Цю велику сіру людську примару він бачив у спалаху блискавки тієї ночі з вікна свого сховку в бунгало Кедсті.

— Мій брат, — сказав Мактриггер, долаючи грудку в горлі. — Я любив його. Цілих сорок років ми були добрими друзями. І Маретта була нашою дівчинкою, його й моєю. Це він... убив... Джона Барклі.

А тоді, зробивши паузу, щоб збороти тремтіння в голосі, Мактриггер додав:

— І це він... мій брат... убив інспектора Кедсті.

На кілька секунд між ними повисла мертва тиша. Мактриггер не дивився на Кента, натомість не зводив очей із каміна. А тоді сказав:

— Він убив тих людей, але це було не вбивство, Кенте. Я не можу це так назвати. Це було правосуддя, самовільне, без втручання закону. Якби не Маретта, я б тобі цього не розповідав — принаймні не найжахливішу частину. Мені не подобається знову викликати в пам'яті цей спогад... Це сталося багато років тому. Тоді я ще не був одружений, але мій брат був старший за мене на десять років і мав дружину. Думаю, що Маретта кохає тебе так сильно, як Марі кохала Дональда. А кохання Дональда було ще сильнішим. Це було обожнювання. Ми втрюх приїхали й оселилися на новій землі серед гір, ще до відкриття золотих родовищ у Доусоні й Бонанзі. Це була дика земля, первісна земля, і жінок там було небагато, але Марі обрала поїхати з Дональдом. Вона була красуня, з волоссям і очима, як у Маретти. Це й стало причиною трагедії.

Не буду розповідати тобі подробиці. Вони жахливі. Це сталося, коли ми з Дональдом були на полюванні. Троє людей — білих людей, зауваж, Кенте: БЛИХ ЛЮДЕЙ — прийшли з півночі й зупинилися у нашій хижці. Коли ми повернулися, то ледь не збожеволіли від того, що побачили. Марі померла на руках у Дональда. І полишивши її там, саму, ми вирушили по слідах цих білошкірих тварюк, що занастили її. Лише снігова буря врятувала їх, Кенте. Коли вона почалася, їхні сліди були ще зовсім свіжі. Якби вони протрималися хоч дві години, я теж став би вбивцею.

З того дня ми з Дональдом стали мисливцями за втікачами. Ми дослідили, звідки прийшли ці троє недолюдків, і з'ясували, хто вони. За два роки Дональд знайшов одного з трійці на Юконі, і, перш ніж убити, змусив його підтвердити

імена двох інших. Це були довгі пошуки, Кенте. Вони тривали тридцять років. Дональд старішав швидше, ніж я, і з часом я зрозумів, що розум його похитнувся. Він міг піти з дому на кілька місяців, завжди на пошуки тих двох. Минуло десять років, і ось одного дня посеред зими ми натрапили на будиночок, мешканців якого вразила епідемія віспи. Це був дім П'єра Редіссона і його дружини Андреа. Обоє були мертві. Але лишилася живою маленька дитинка, майже грудне немовля. Ми з Дональдом забрали її. Ця дитина була — Маретта.

Досі Мактриггер говорив, майже не змінюючи тону голосу й не підіймаючи очей від попелу в каміні. Але зараз він несподівано подивився на Кента.

— Ми від початку обожнювали її, — мовив він хрипким голосом. — Я сподівався, що любов до неї врятує Дональда. Певним чином так і сталося. Але це не зцілило його від безумства, від жаги помсти. Ми перебралися далі на схід і знайшли цю чудову долину й золоту жилу, не зайняту іншими людьми. Тут ми побудували дім, і я ще більше сподівався, що велична краса цього нового відкритого нами світу допоможе Дональду все забути. Я одружився, і моя дружина полюбила Маретту. У нас народилася дитина, потім ще одна, але обоє померли. Відтоді ми ще більше прив'язалися до Маретти. Анна, моя дружина, дочка місіонера і змогла дати дівчинці певну освіту. Ти побачиш, що в цьому домі повно всіляких книг, підручників, нот. Але настав час, коли ми вирішили, що маємо відправити Маретту в Монреаль. Це розбило їй серце. А тоді... за довгий час після того...

Мактриггер зробив паузу, дивлячись Кенту у вічі.

— А тоді... одного дня Дональд повернувся з Доусон-Сіті, страшний у своєму безумстві, і сказав нам, що знайшов тих покидьків. Один із них був Джон Барклі, багатий деревопромисловець, а інший був Кедсті, інспектор поліції в Пристані Атабаска.

Кент не намагався заговорити. Словами неможливо було передати його подив від почутого. Ця ніч була для нього ніччю суцільних потрясінь: спочатку він дізнався, що Маретта жива, потім — що він, Джим Кент, більше не в розшуку, і це О'Коннор, його давній приятель, докопався до правди. Його губи пересохли, і він просто кивнув, заохочуючи Мактриггера продовжувати.

— Я знав, що станеться, якщо Дональд піде по слідах Барклі й Кедсті, — сказав старший товариш. — І втримати його було неможливо. Він був божевільний, цілковито божевільний. Мені лишалося зробити тільки одне. Я поїхав першим, маючи намір попередити двох мерзотників, що вбили дружину Дональда. Я знав, що з тими доказами проти них, які були в нас на руках, їм нічого не залишиться, окрім як забратися подалі. Байдуже, наскільки впливові й багаті вони були, ми мали повну базу доказів і протягом багатьох років стежили за переміщеннями наших свідків. Я намагався пояснити Дональду, що ми можемо запроторити мерзотників у в'язницю, але в його нещасному хворому розумі залишилася одна тільки думка: убити. Я був молодший, і обігнав його, прямуючи на південь. А по тому припустився фатальної помилки. Я гадав, що випередив його достатньо, щоб подолати шлях до залізниці й назад раніше, ніж він туди дістанеться. Бачиш, я гадав, що любов до Маретти змусить його спочатку заїхати в Монреаль. І я вирішив усе їй розповісти, аби вона зрозуміла, наскільки важливо затримати його, якщо він приїде. Я написав їй усе й наказав залишатися в Монреалі. Як вона послухалася, ти знаєш. Щойно отримавши мого листа, вона помчала до Пристані Атабаска.

Плечі Мактриггера поникли.

— Що ж, ти знаєш, що сталося далі, Кенте. Врешті-решт Дональд випередив мене. Я приїхав наступного дня після того, як сталося вбивство. Доля була прихильною до мене: за день до того, як помер Барклі, я підстрелив куріпку собі на обід. Птах був лише поранений, коли я підняв його, тож на

рукавах моєї куртки лишилася кров. Мене заарештували. Кедсті, та й усі в поліції вважали, що впіймали справжнього вбивцю. І я мовчав про все, лише заперечував свою вину. Я не міг сказати нічого, що могло навести поліцію на слід Дональда.

Після того події розвивалися дуже швидко. Ти, мій друже, зробив своє фальшиве зізнання, щоби врятувати того, хто надав тобі невеличку послугу багато років тому. Майже одночасно з тим приїхала Маретта. Приїхала тихо, вночі, і пішла прямісінько до Кедсті. Вона все йому розповіла, продемонструвавши письмові свідчення, і сказала, що докази його злочину є в руках інших людей і підуть в хід, якщо з нею щось станеться. Це дало їй остаточну владу над ним. Як плату за своє мовчання вона вимагала мого звільнення, і в ту чорну годину твоє зізнання стало в пригоді Кедсті.

Він знав, що ти брешеш. Знав, що справжнім убивцею Барклі є Дональд. І все ж він обрав пожертвувати тобою, щоб урятувати самого себе. А Маретта залишилася в нього, чатуючи на появу Дональда, доки я розшукував його скрізь. Ось чому вона таємно мешкала в будинку Кедсті. Вона знала, що рано чи пізно Дональд прийде, якщо я не знайду його і не заберу звідси. А тим часом вона будувала плани твого порятунку.

Вона кохала тебе, Кенте — з першої ж години, як побачила в лікарні. І намагалася домогтися твого звільнення як додаткової плати за своє мовчання. Але Кедсті поведився, як тигр, загнаний у куток. Він уявив, що, якщо звільнить тебе, земля розверзнеться в нього під ногами. Гадаю, він теж трохи збожеволів. Він заявив Маретті, що радше сам піде на шибеницю, ніж звільнить тебе. Потім, Кенте, настала ніч, коли ти дістав свободу, а трохи згодом — Дональд прийшов до будинку Кедсті. Це його ти бачив тієї ночі під час бурі. Він увійшов і вбив Кедсті.

Тієї ночі щось тягло Маретту вниз до вітальні. Вона знайшла Кедсті в крісі — мертвого. Дональд зник. Тоді ти

й знайшов її. Кенте, вона кохала тебе — і тобі ніколи не збагнути, як її серце обливалося кров'ю, коли вона дозволила тобі повірити, що вбила Кедсті. Вона мені все розповіла. Через свій страх за Дональда, через палке бажання відвести від нього всі можливі підозри, доки він не буде у безпеці, вона змушена була не зізнаватися навіть тобі. Пізніше, дізнавшись, що Дональд у безпеці, вона розповіла б. Але тоді — ви загубили одне одного в Бистрині.

Мактриггер зробив паузу, і Кент побачив, як той намагається притлумити горе, яке досі було свіжою раною на його серці.

— І О'Коннор усе це з'ясував?

Мактриггер кивнув.

— Так. Він послухався наказу Кедсті їхати до Форт-Сімпсона й повертався до Пристані Атабаска, коли знайшов мого брата. Дивно, як усе це трапилося, Кенте. Але, гадаю, на те була Божа воля. Дональд помирав. І перед самою смертю колишній розум на мить повернувся до нього. Він і розповів усе О'Коннору перед тим, як померти. Ця історія вже відома скрізь. Просто дивно, що ти не чув...

Скрип дверей перервав його. Анна Мактриггер стояла й дивилася на них із порога, за яким нещодавно зникла разом із Мареттою. На її обличчі була радісна усмішка. Її темні очі сяяли новою радістю. Її погляд зупинився спочатку на обличчі Мактриггера, потім — на Кентовому.

— Маретті значно краще, — сказала жінка своїм м'яким голосом. — Вона чекає на вас, мсьє Кент. Чи не підете до неї зараз?

Наче уві сні, Кент рушив слідом за нею. Він підібрав з підлоги наплічника, бо через свій дорогоцінний вміст той став для нього часточкою власної плоті й крові. Жінка повела його за собою, а Мактриггер так і лишився стояти біля каміна. Невдовзі Анна повернулася. Її прекрасні очі палали вогнем. Вона м'яко всміхалася і, поклавши руки на плечі чоловікові, прошепотіла:

— Я дивилася на нічне небо крізь вікно, Малкольме. Гадаю, давно не було таких великих і яскравих зірок. А Хранитель — наче живий бог у небесах. Ходімо, прошу.

Вона взяла його за руку, і Малкольм пішов із дружиною. Над їхніми головами в усій величавій красі розкинулися зірки. Долиною підіймався легенький вітерець, і були в ньому прохолода і свіжість гірських вершин і солодкий запах лугових трав і квітів. І коли жінка вказала на всипане зірками небо, Малкольм Мактриггер підняв очі на Хранителя — і на мить здалося, що він бачить те саме, що й вона: життя замість смерті, вираз розуміння й торжества на могутньому кам'яному обличчі над мережаним серпанком хмар. Довгий час вони блукали разом, і глибокий внутрішній голос укотре палко нашіптував жінці, що Хранитель усе знає і на її очах оживає в радості там, у піднебесі. Адже до цього нерухомого мовчазного гірського бога вона і сміялася, і плакала, і співала, і навіть молилася, і разом з нею це ж робила й Маретта — доки нарешті трепетне биття жіночих сердець не наділили духом цю кам'яну форму.

А позаду них, у дерев'яному замку, збудованому Малкольмом Мактриггером і його братом Дональдом, у кімнаті з виглядом на самого Хранителя Маретта розкривала Джиму Кенту останню зі своїх таємниць. І для неї настала година торжества. Її уста були яскраво-червоні й теплі від щастя, яке повернулося до неї з коханням Кента.

Її обличчя було наче квіти шипшини, що весь день потрапляла йому під ноги. Адже в цю годину цілий світ зосередився навколо Маретти, розпростершись біля її ніг. Священні речі з вузла лежали в неї на колінах. Дівчина відкинулася у великому кріслі з ковдрою й подушками, в якому провела ці всі довгі дні своєї недуги. Тепер же з недугою було покінчено. Життєва енергія знову потоками струмувала її тілом, і в той час, коли Малкольм Мактриггер і його дружина пішли, Кент милувався цим чарівним перетворенням. Своєю чергою Маретта дала йому маленький

паунок, і доки Кент відкривав його, піднесла обидві руки й розпустила волосся так, що воно вкрило її розкішними блискучими сплутаними хвилями.

Розгорнувши останній шар обгорткового паперу, Кент побачив у себе в руках довге пасмо волосся.

— Бачиш, Джимсе, воно швидко віросло відтоді, як я відстригла його тієї ночі.

Вона похилилася до нього, розділивши волосся своїми тонкими білими пальцями, так, що він знову побачив місце, де було відстрижене пасмо в ніч смерті Кедсті.

А тоді вона сказала:

— Можеш зберегти його назавжди, якщо хочеш, Джимсе, бо я відрізала його зі своєї голови, коли залишила тебе в кімнаті внизу і коли ти... майже... повірив, що я вбила Кедсті. Це було воно...

Дівчина простягла йому ще один паунок, і її губи трохи напружилися, коли Кент розгорнув його і ще одне пасмо волосся заблищало в ламповому світлі.

— А це належало татку Дональду, — прошепотіла вона. — Це... це все, що лишилося йому від Марі, його дружини. І тієї ночі... коли помер Кедсті...

— Я розумію, — скрикнув Кент, перериваючи її. — Він душив ним Кедсті, поки той не помер. І коли я знайшов його навколо шії Кедсті — ти... ти наштовхнула мене на думку, що воно твоє — аби врятувати Дональда!

Дівчина кивнула.

— Так, Джимсе. Якби прийшла поліція, вони вирішили б, що винна я. І я хотіла дозволити їм думати так, доки татко Дональд не опиниться в безпеці. Але увесь час я тримала тут, у себе на грудях інше пасмо, яке довело б, що я невинувата — коли настане час. А тепер, Джимсе...

Вона знову посміхнулася йому і простягнула до нього руки.

— О, я почуваюся такою сильною! І хочу забрати тебе звідси... і показати тобі мою долину... Джимсе... нашу

долину — твою й мою — при світлі зірок. Не завтра, Джимсе. А сьогодні. Зараз.

Трохи згодом Хранитель дивився на них згори вниз, так само, як до того спостерігав за прогулянкою іншої пари. Але зорі були більші та яскравіші, і білий каптур снігу увінчував голову Хранителя, наче корона, охоплена відблиском далекого світла. І після того, тихо й чарівно, інші занесені снігом гірські гребені засяяли, привітно віддзеркалюючи місячне сяйво. Але поміж них Хранитель вирізнявся, наче могутній бог, і коли вони двоє підійшли до повороту долини, Маретта притягнула Кента за собою на великий плаский камінь і тихо засміялася, міцно тримаючи його руку в себе на колінах.

— Завжди, з раннього дитинства я сиділа й гралася на цьому камені під наглядом Хранителя, ось так само, — сказала вона, знизивши голос. — З роками, Джимсе, моя любов до нього зростала. І я завжди вірила, що він день і ніч дивиться на схід в очікуванні чогось, що мало статися зі мною. Тепер я знаю. Він чекав на тебе, Джимсе. І коли я була у від'їзді, Джимсе, — там, у великому місті...

Її пальці, як раніше, стиснули його великий палець. Кент чекав.

— Більш за все я хотіла повернутися додому через Хранителя, — продовжувала вона, і її голос тремтів. — О, я почувалася такою самотньою без нього! Постійно бачила його уві сні, як він дивиться, дивиться, дивиться на мене, а іноді навіть кличе мене до себе. Джимсе, бачиш той пагорб на його лівому плечі, схожий на величезний еполет?

— Так, бачу, — відповів Кент.

— Прямо за ним, якщо дивитися звідси — за сотні миль — Доусон-Сіті, Юкон, великі золотоносні землі, чоловіки, жінки, цивілізація. Татко Малкольм з татком Дональдом так і не знайшли більше однієї стежки на той бік гір, і я долала її тричі — коли їздила в Доусон. Але Хранитель обертається спиною до тих речей. Іноді мені здається, що це він створив таке громаддя, яке не кожен подолає. Він хоче один володі-

ти долиною. І я так само. Хочу володіти нею одна — лише з тобою та моїми близькими.

Кент ближче притягнув її до себе.

— Коли ти наберешся сил, — прошепотів він, — ми підемо тією прихованою стежкою разом, повз Хранителя, в Доусон. Тому що там ми маємо знайти... місіонера...

Він замовк.

— Будь ласка, продовжуй, Джимсе.

— І ти станеш... моєю дружиною.

— Так, так, Джимсе — на віки віків. Але, Джимсе, — її руки обвилися навколо його шиї, — дуже скоро перше серпня.

— Так?..

— А в цей місяць щороку через гори до нас у гості приїдять чоловік і жінка — батьки матінки Анни. А татко матінки Анни...

— Так?..

— Він місіонер, Джимсе.

І, піднявши очі до неба в цю годину радості й торжества, Кент повірив, що на мить лице Хранителя осяяла усмішка.

Зміст

Казан (Пер. А. Хлівного)	5
Барі, Казанів син (Пер. А. Хлівного)	189
Бродяги Півночі <i>Історія про любов, дружбу та пригоди під зоряним небом</i> (Пер. Ю. Кузьменко)	373
Долина Мовчазних Людей <i>Історія Країни Трьох Рік</i> (Пер. Д. Петрушенко)	537

Літературно-художнє видання

КЕРВУД Джеймс Олівер
Бродяги Півночі

Роман

Керівник проекту *В. А. Тютюнник*
Відповідальний за випуск *К. В. Озерова*
Редактори *П. Й. Коробчук, Л. М. Шуст*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *А. М. Фурман*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Кервуд Дж. О.

К36 Бродяги Півночі : роман / Джеймс Олівер Кервуд ; пер. з англ. Ю. Кузьменко, Д. Петрушенко, А. Хлівно-го. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. — 752 с.

ISBN 978-617-12-4448-1 (PDF)

Чи можлива дружба між ведмедем та собакою? Цілком, якщо доля звела їх змалечку. Вони разом вчилися виживати, боротися з ворогами, добувати їжу. Але одного разу їхні шляхи розійшлися: щеня побачило людей. Чи зустрінуться друзі знову і якою буде ця зустріч? («Бродяги Півночі»)

Також до видання увійшли твори «Казан», «Барі, Казанів син», «Долина Мовчазних Людей».

УДК 821.111
ББК 84(7США)

1. Бихмут (Артемівськ), вул. Незалежності, 69 (ТЦ «Азов-Плаза», 2-й поверх), (0627) 44-90-99
2. Біла Церква, вул. Ярославла Мудрого, 5/13 (колишній універмаг «Дружба», 1-й поверх), (0456) 39-04-68
3. Білгород-Дністровський, вул. Московська, 16-А (ТЦ «Рута-Плаза», 2-й поверх), (04849) 6-07-26
4. Бердянськ, просп. Азовський, 35-А (ТЦ «DEL MARI», 1-й поверх), (06153) 3-48-40
5. Бориспіль, вул. Київський шлях, 10-В (ринок «Зоряний», місце 103), (06153) 3-48-40
6. Вінниця, вул. Папаніна, 1-А (ТЦ «Квартал», 2-й поверх), (0432) 50-88-06
7. Вознесенськ, вул. Сняжкова, 5-А, (05134) 3-20-19
8. Дніпродзержинськ, просп. Леніна, 57-А (ТЦ «Фуршет», 1-й поверх), (0569) 53-42-26
9. Дніпропетровськ, просп. Дмитра Яворницького, 105 (ТЦ «Сільпо», 2-й поверх), (056) 770-00-55
10. Дніпропетровськ, вул. Калинова, 9-А (ТЦ «Miriada», 1-й поверх), (056) 760-33-30
11. Житомир, вул. Київська, 87 (ТЦ «Волак», 2-й поверх), (0412) 41-24-85
12. Запоріжжя, просп. Соборний, 58, (061) 787-63-86
13. Запоріжжя, просп. Металургів, 2-Ж (ТЦ «Рекордний», 0-й поверх), (061) 236-86-54
14. Івано-Франківськ, пл. Ринок, 1 (ТЦ «Галерея Н», 0-й поверх), (0342) 72-58-32
15. Ізмаїл, вул. Пушкіна, 47 (ТЦ «Електрон», 2-й поверх), (04841) 6-22-12
16. Ізюм, пл. Джона Ленона, 7, (05743) 3-14-72
17. Кам'янець-Подільський, вул. Данила Галицького, 11/3 (ТЦ «Максимум», 2-й поверх), (03849) 6-48-11
18. Київ, вул. Велика Васильківська, 72 (ТЦ «Олімпійський», 3-й поверх), (044) 590-25-76
19. Київ, вул. Райдужна, 15 (ТЦ «Фуршет», 0-й поверх), (044) 540-23-65
20. Київ, вул. Маршала Малюженкова, 12-А (ТЦ «Метрополіс», 3-й поверх), (044) 500-62-73
21. Київ, вул. Лукашевича, 15-А (ТЦ «Європорт», 2-й поверх), (044) 461-94-82
22. Київ, вул. Драгоманова, 29 (ТЦ «Центрум», 1-й поверх), (044) 502-18-96
23. Київ, вул. Попудренка, 90/2 (ТЦ «Маяк», 3-й поверх), (044) 361-91-46
24. Кіровоград, пров. Центральний, 3/1 (ТЦ «Плаза», 1-й поверх), (0522) 35-20-55
25. Ковель, бульв. Лесі Українки, 18 (ТЦ «Бульвар», 2-й поверх), (03352) 5-21-40
26. Конотоп, вул. Конотопських дивізій, 24-А (ТЦ «Маяк», 2-й поверх), (05447) 6-36-77
27. Краматорськ, вул. Палацова, 23 (ТЦ «Прогрес», 2-й поверх), (0626) 48-97-87
28. Красноармійськ, вул. Свердлова, 148, (06239) 2-00-48
29. Кременчук, вул. Соборна, 15/42 (ТЦ «Мега», 2-й поверх), (0536) 72-97-65
30. Кривий Ріг, просп. Гагаріна, 4 (ТЦ «Плаза-2», 2-й поверх), (056) 409-81-09
31. Кривий Ріг, вул. Ватуліна, 39-А, (056) 409-60-75
32. Лисичанськ, просп. Перемоги, 117 (ТЦ «Лимон», 2-й поверх), (067) 570-61-62
33. Лубни, пл. Ярмакова, 30-А (ТЦ АТБ), (05361) 7-17-10
34. Луцьк, вул. Лесі Українки, 53 (ТЦ «Галерея Центр», цокольний поверх), (0332) 78-35-08
35. Львів, вул. Братів Рогатинців, 15, (032) 235-50-12
36. Львів, вул. Городоцька, 179 (ТЦ «Скриня», 2-й поверх), (032) 298-88-07
37. Маріуполь, просп. Металургів, 64 (ТЦ «Слизавета», 1-й поверх), (0629) 41-27-71
38. Миколаїв, просп. Богдана Хмельницького, 24 (ТЦ «Пасаж», 2-й поверх), (0619) 44-83-49
39. Миргород, вул. Гоголя, 147 (ТЦ «Мир», 1-й поверх), (05355) 5-06-08
40. Мукачеве, вул. Федорова, 6 (ТЦ ЦУМ)
41. Ніжин, вул. Шевченко, 11-А (ТЦ «Гермес», 2-й поверх), (04631) 90-10-2
42. Миколаїв, вул. Потомирська, 63/2, (0512) 47-58-43
43. Нікополь, просп. Трубіників, 14 (ТЦ ЦУМ, 1-й поверх), (05662) 2-50-03
44. Нова Каховка, вул. Паризької комуни, 13 (ТЦ «Центральний», колишній «Дітячий світ», 2-й поверх), (05549) 7-96-51
45. Новомосковськ, вул. Радянська, 34 (ТЦ «Сті-Центр», 2-й поверх), (0569) 69-65-79
46. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 61, (048) 786-05-88
47. Одеса, вул. Краснова, 17 (орієнтир — пл. Толбухіна), (048) 780-19-84
48. Одеса, просп. Добровольського, 99, (048) 755-04-40
49. Олександрія, просп. Леніна, 77 (ТЦ «Гранд-Плаза», 2-й поверх), (05235) 7-15-50
50. Павлоград, вул. Центральна, 84-А, (057) 752-65-92
51. Первомайськ, вул. Революції, 34, (05161) 7-53-99
52. Полтава, вул. Жовтнева, 50, (0532) 60-60-40
53. Прилуки, вул. Київська, 138 (ТЦ «Фуршет», 2-й поверх), (04637) 3-29-00
54. Рівне, вул. Київська, 67-А (ТЦ «Арена», 2-й поверх), (0362) 64-26-37
55. Сельдове, вул. Карла Маркса, 10 (Будинок побуту, 2-й поверх), (06237) 7-00-34
56. Слов'янськ, пл. Соборна, 3 (ТЦ «Фокстрот», 2-й поверх), (0626) 62-11-02
57. Суми, вул. Соборна, 42, (0542) 77-17-12
58. Тернопіль, вул. Перля, 3 (ТЦ «Novus», 2-й поверх), (0352) 43-12-76
59. Ужгород, вул. Минайська, 16-Г (ТЦ «Колізеї», 2-й поверх), (0312) 67-22-29
60. Умань, вул. Шевченка, 23-А (ТЦ «Сті»), (047) 444-000-6
61. Фастов, вул. Івана Мазепи, 6 (ТЦ «Фуршет», 2-й поверх), (04565) 6-05-11
62. Харків, просп. Маршала Жукова, 3-А, (057) 392-03-43
63. Харків, просп. Гагаріна, 20-А (ТЦ «На Гагаріна», 2-й поверх), (057) 703-44-58
64. Харків, вул. Академіка Павлова, 144-Б (ТЦ «Космос», 3-й поверх), (057) 720-12-29
65. Харків, вул. Полтавський шлях, 144 (ТБЦ «Компас», 2-й поверх), (057) 720-10-33
66. Херсон, просп. Ушакова, 35-А (ТЦ «Адмірал», 2-й поверх), (0552) 46-00-66
67. Хмельницький, вул. Свободи, 73 (ТЦ «Фуршет», 3-й поверх), (0382) 72-66-51
68. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 26 (ТЦ «Сільпо», 3-й поверх), (0472) 54-04-47
69. Чернігів, просп. Перемоги, 103, (0462) 65-32-31
70. Чернівці, вул. Говина, 10, (0372) 58-72-44
71. Шостка, вул. Карла Маркса, 24 (у відділенні Приватбанку), (05449) 7-37-46

Замовляйте книжки будь-яким зручним способом

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
Надсилається безплатний каталог

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@ksd.ua

**Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів**
e-mail: editor@ksd.ua

Для гуртових клієнтів

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@ksd.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@ksd.ua